

**DONATED TO
TTO CENTRAL LIBRARY**

Vol. 6

శ్రీరస్తు

శ్రీమదాంధ్ర భారతము

శాంతిపర్వము

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచే బ్రకటితము

1961

All Rights Reserved.

విషయసూచిక

శాంతిపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

విషయము.

పుట.

మహర్షులు పాండవులం జూడవచ్చుట	...	1
నారదుండు ధర్మరాజునకుఁ గట్టినచరితంబు నెప్పుట	...	3
ధర్మరాజు స్త్రీలకు రహస్యరక్షణంబు లేకుండ శపించుట	...	6
ఆర్జునుండు ధర్మజున కుచితపచనంబుల మనస్తాపోపశమంబు నేయుట	...	7
నకులుండు ధర్మజునకు మనస్తాపోపశమంబు నేయుట	...	9
ద్రౌపది ధర్మజునకు హితపచనంబుల మనస్తాపోపశమంబు నేయుట	...	11
జనకున కతనిసతితో కైనసంవాదం బర్జునుండు ధర్మజునికి జెప్పుట	...	14
దేవస్థానం డనుముని ధర్మజునకు హితోపదేశంబు నేయుట	...	15
పారాశర్యుండు సుద్యుమ్నుచరితంబు ధర్మజునకు జెప్పుట	...	17
లిఖితుండు సుద్యుమ్నునిచేత నికృష్టకరుం డగుట	...	18
పారాశర్యుండు ధర్మజునకు నేనజిత్తువాక్యంబు బువ్వనీంచుట	...	20
జనకున కశక్తుండు చెప్పినసీతి వ్యాసుండు ధర్మజునకు జెప్పుట	...	22
ధర్మరాజునకుఁ గృష్ణుండు పోదశరాజులచరిత్రంబులు నెప్పుట	...	24
శ్రీకృష్ణుండు ధర్మజునకుం బర్వతనారదులవృత్తాంతంబు నెప్పుట	...	27
ముచ్చులచే జచ్చిన సువర్ణశ్రీవి నారదువలనఁ బునర్జీవితం డగుట	...	30
కృష్ణుడై పాయనుండు ధర్మజునకు ధర్మాధర్మంబు లెఱింగించుట	...	32
వ్యాసుండు ధర్మజునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱింగించుట	...	33
కృష్ణుడై పాయనుండు ధర్మజునకు నపాత్రపురుషుల నెఱింగించుట	...	35
ధర్మరాజు నవరివారంబుగాఁ గరినగరంబు ప్రవేశించుట	...	38
చార్వాకుం డనురాక్షసుండు ద్రుహ్మణిగ్రహంబునఁ జచ్చుట	...	39
ధర్మరాజు పట్టాభిషేకమహోత్సవము	...	41
ధర్మజుండు శ్రీకృష్ణు సుచితపచనంబుల స్తుతించుట	...	44

ద్వితీయాశ్వాసము

ధర్మనందనునిప్రవర్తనము	...	46
ధ్యానానకుఁ డైన శ్రీకృష్ణునిం గని ధర్మజుండు గుభాషించుట	...	"
భీష్ముండు శ్రీకృష్ణుని భక్తియుక్తం డై స్తుతించుట	...	48
శ్రీకృష్ణుండు ధర్మజునకుం బరశురామునిచరిత్రంబు నెప్పుట	...	52

విషయము.

పుట.

పరశురాముడు గార్తవీర్యాష్టమనిఁ జంపుట	...	54
భూదేవి గళ్యపునితోఁ బరశురామునిచేఁ జావనిరాజులఁ జెప్పట	...	55
కృష్ణుడు ధర్మజానకు ధర్మము లుపదేశింప భీష్ము నియమించుట	...	57
ధర్మరాజు కృష్ణాదులతోడ భీష్ముపాలికిం బోవుట	...	60
భీష్ముడు ధర్మరాజును సప్రేమంబుగా గారవించుట	...	62
భీష్ముడు ధర్మజానకు విప్రులతో దండార్హుల నిరూపించుట	...	64
భీష్ముడు ధర్మజానకు దండనీతిజన్మప్రకారం బెఱింగించుట	...	66
వైస్యుం డనురాజుచరిత్రంబు భీష్ముడు ధర్మజానకుం జెప్పట	...	68
భీష్ముడు ధర్మజానకు వర్ణాశ్రమధర్మంబు లెఱింగించుట	...	69
రాష్ట్రజనుల కర్తవ్యధర్మంబులు భీష్ముడు ధర్మజానకుం చెల్పుట	...	72
బృహస్పతి వసుమనుం డనురాజునకుం జెప్పినరాజధర్మప్రకారము	...	73
వాయుదేవుడు పురూరవునకుం జెప్పినరాజధర్మప్రకారము	...	77
కుశేరునకు ముచుకుందునకుం గలిగినసంవాదము	...	78
శేకయరాజరాక్షససంవాదప్రకారము	...	80
కాలకవృక్షీయ శ్రేమదర్శిసంవాదప్రకారము	...	82
బండారంబు వృద్ధి నేయుటెఱింగు భీష్ముడు ధర్మజానకుం జెప్పట	...	84
మాంధాతృన కుశధ్యుడు సెప్పినహితవాక్యములప్రకారము	...	85
వసుమనుం డనురాజునకు వామదేవుండు సెప్పినధర్మప్రకారము	...	86
ధర్మజానకు భీష్ముడు సమరంబున పాడి చెల్పుట	...	87
ఇంద్రాంబరీషసంవాదప్రకారము	...	88
సమరాసివర్తనంబువలనీఫలము	...	90

తృతీయాశ్వాసము

కాలనిరూపణాదు లగురణోపాయంబులప్రకారము	...	91
ధర్మజానకు భీష్ముడు శకునావశకునములు చెల్పుట	...	92
రాజు పగఱియెడ నుండవలయువిధము	...	93
కాలకవృక్షీయమహాముని శ్రేమదర్శికిఁ జెప్పినహితవాక్యములు	...	"
ధర్మజానకు భీష్ముడు గణజనులం బాలించుప్రకారంబు సెప్పట	...	95
ధర్మజానకు భీష్ముడు ధర్మసూక్తతెఱిం గెఱింగించుట	...	"
పాపనిస్తరణప్రకారము	...	96
వ్యాఘ్రగోమాయసంవాదము	...	"
భీష్ముడు ధర్మజానకు సహాయసంపన్నత్వం బావశ్యక్యం బగుట సెప్పట	...	99
సముద్రసరిక్సంవాదము	...	"
కుక్కురసేచత్వముం చెల్పునట్టి యిలిహాసము	...	100

విషయము.

పుట.

భీష్ముడు ధర్మజానకు దండనీప్రభావం బెఱిగించుట	...	101
వసుదానోముడు మాంధాతృనకుఁ జెప్పినదండోత్పత్తిప్రకారము	...	102
భీష్ముడు ధర్మజానకు ధర్మార్థకామంబులతెఱుంగఁజేసిరించుట	...	103
" " సుమిత్రుఁ డనురాజుచరిత్రంబు నెప్పట	...	106
భీష్ముడు ధర్మజానకుఁ గావహ్యోపాఖ్యానము నెప్పట	...	108
" ధర్మజానకు దీర్ఘదర్శిమొదలగు మత్స్యములతెఱుంగఁజేసిరించుట	...	109
చలితరోమకు లయమూషికమార్దాలంబుల సంవాసప్రకారము	...	110
బ్రహ్మదత్తునితోఁ బూజని యరుశకుని కైనసంవాదప్రకారము	...	113
కణికుండు శత్రుజయన కువదేరించినహితవచనములప్రకారము	...	115
విశ్వామిత్ర చండాలసంవాదము	...	116
భీష్ముడు ధర్మజానకు శరణాగతరక్షణనుకృతం బెఱిగించుట	...	118
కపోతంబు దనశరీరమును బోయ కాహారంబుగా నిచ్చుట	...	120
భీష్ముడు ధర్మజానకు గృధ్రజంబుతోపాఖ్యానము నెప్పట	...	123
" " వవనకాల్ప లీతరుసంవాదంబు నెప్పట	...	125
" " దమంబుప్రభావం బెఱిగించుట	...	127
" " తపంబువిధము నెప్పట	...	"
" " సత్యస్వరూపాదులు నెప్పట	...	"
" " అరిష్టద్యర్థం దులు చెల్పుట	...	"
భీష్ముడు నకులునకు భిక్షప్రభావంబు తెఱుంగఁజేసిరించుట	...	130
ధర్మజానితో విదురాదులు ధర్మార్థకామంబులతారతమ్యంబు నెప్పట	...	131
నాడీజంఘునిచరిత్రము	...	132
నాడీజంఘుండు దుష్టబ్రాహ్మణుచే మృతం దై మరల జీవించుట	...	135
చ తు థా శ్వా స ము		
భీష్ముడు ధర్మజానకు సర్వోత్తమం బగుధర్మంబు నెప్పట	...	138
మేధావి యను బ్రాహ్మణకుమారుండు తనతండ్రితోఁ జేసినసంవాదము	...	140
మంకి యను బ్రాహ్మణునిచరిత్రము	...	141
అజగరచరిత్రము	...	142
పృథివ్యాదిభూతోత్పత్తిక్రమము	...	144
భృగుమహాముని భరద్వాజానకుం జెప్పినవర్ణాశ్రమాచారక్రమము	...	146
భీష్ముడు ధర్మజానకు నాచారవిధి యెఱిగించుట	...	148
ధర్మజానకు భీష్ముడు యోగప్రకారంబు నెప్పట	...	149
యమకాలమృత్యుభూసురేశ్వరులసంవాదము	...	"
కాశినునకు నిత్యోనుమహారాజానకు నయినసంవాదము	...	150

విషయము.	పుట.
కాళికేశ్వరులు బ్రహ్మపదప్రాప్తు లగుట	153
మరుబ్రహ్మహస్పతిసంవాదము	"
బ్రహ్మహస్పతి మరువున కుపదేశించిన మాయాప్రకారము	155
భీష్ముడు ధర్మజానకు విష్ణుమంత్రప్రభావంబు తెలు గఁజింపించుట	156
అథ్యాత్మవిద్యాప్రకారము	160
కాలచక్రప్రభావము	162
స్వప్నాద్యవస్థల తెలుగు	165
పంచశిఖుం డనువిప్రుండు జనకునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు నేయుట	166
ఇంద్రప్రహ్లాదసంవాదప్రకారము	168
ఇంద్రబలిచక్రవర్తిసంవాదప్రకారము	170
ఇంద్రనముచిసంవాదప్రకారము	172
ఇంద్రబలిసంవాదప్రకారము	"
పంచమా శ్వాసము	
శ్రీశక్రసంవాదప్రకారము	176
దేవలజైగీషవ్యసంవాదప్రకారము	177
ఉగ్రసేనశ్రీకృష్ణసంవాదప్రకారము	178
వ్యాసుండు శుకునకుఁ జెప్పిన కాలాపయవనిరూపణము	179
చతుర్ముగసంపత్సరపరిమితిప్రకారము	"
దానగుణంబు సర్వవర్తసామాన్యంబుగా నిరూపించుట	182
వ్యాసుండు శుకున కుపదేశించినవరబ్రహ్మప్రాప్తికి సాధనప్రకారము	184
బ్రహ్మచర్యంబు బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తికి ముఖ్యకారణం బని చెప్పట	186
వ్యాసుండు శుకున కుపదేశించిన యంత్రార్యాగప్రకారము	188
ఇంద్రియసిగ్రహం బుత్తమధర్మంబుగ నిరూపించుట	190
భీష్ముడు ధర్మరాజానకు మృత్యుదేవత తెలు గఁజింపించుట	192
జాజలితూలాధారులసంవాదప్రకారము	195
తూలాధారుండు జాబలికిం జెప్పిన బ్రహ్మాగీతలు	197
చిరకారి యను మునికుమారునిచరిత్రము	198
కపిలగోసంవాదప్రకారము	200
కపిలుండు న్యూమరశ్మికి వేదంబులు ముఖ్యప్రమాణంబులుగాఁ జెప్పట	203
కుండధారుం డనుదేవాసుచరునివృత్తాంతము	204
నారదప్రవర్తితఁ బగునిలిహాసము	205
భీష్ముడు ధర్మజానకు ముక్తిమార్గము చెల్పుట	206
జనకరాజమాండవ్యమహామునులసంవాదప్రకారము	207

విషయము.	పుట.
పితృపుత్ర సంవాదము	208
హరీతుండు విద్యజ్ఞుల కుపదేశించిన తత్త్వప్రకారము	209
వృత్తగీత	210
ఇంద్రవృత్తాసురులయుద్ధప్రకారము	211
దక్షమఖిధ్వంసంబునప్పుడు శివునివలన జ్వరం బుద్భవించినప్రకారము	213
కాస్తతత్త్వం బెఱుంగనివాఁడు చేయవలసిన విధము	214
అరిష్టనేమి యనుముని సగరున కుపదేశించినధర్మప్రకారము	215
శుక్రనామంబు భార్గవునకుం గలిగినవిధము	216
జనకునకుం బరాశరముని యుపదేశించినధర్మప్రకారము	"
జనకునకుం బరాశరముని వివరించినహింసాహింసలప్రకారము	219
హంసగీత	221
యోగశంత్రప్రకారము	223
సాంఖ్యస్వరూపనిరూపణము	225
ఆత్మ పరమపదంబుఁ బ్రాపించెడుప్రకారము	227

షష్ఠాశ్వాసము

భీష్ముని ధర్మజ్ఞుండు ప్రశంసించి యక్షరక్షరంబుల నడుగుట	230
వసిష్ఠజనకరాజుసంవాదప్రకారము	231
వసిష్ఠుండు జనకున కక్షరక్షరతత్త్వంబులఁజెఱింగెఱింగించుట	232
విద్యావిద్యులప్రకారనిరూపణము	234
యాజ్ఞవల్క్యుజనకరాజుసంవాదప్రకారము	237
అధ్యాత్మాధిభూతాధిదైవతప్రకారము	238
యాజ్ఞవల్క్యుండు జనకునితో మరణసూచకంబులఁ జెప్పుట	241
విశ్వాపసునకు యాజ్ఞవల్క్యుండు పదేశించినతత్త్వప్రకారము	242
జనకసులభాసంవాదము	245
జనకుని ప్రశ్నంబులకు సులభ ప్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట	246
వేదవ్యాసుండు శుకున కుపదేశించినవైరాగ్యప్రకారము	249
శుకునిజన్మప్రకారము	251
జనకుండు శుకున కుపదేశించిన మోక్షధర్మప్రకారము	254
శుకుండు హిమవంతంబున నున్న వ్యాసునియొద్దకు వచ్చుట	255
నారదుండు శుకున కుపదేశించినతత్త్వప్రకారము	258
వ్యాసుండు వెనుకొన శుకుండు యోగమార్గంబున నదృశ్యుం డగుట	259
నారదనారాయణసంవాదము	261
ఏకతద్వికృతి కుఱి బ్రహ్మస్థితికి విష్ణుదేవుమహిమ నెప్పుట	263

విషయము.

పుట.

శ్వేతద్వీపవాసి యగు నారాయణుండు నారదున కుపదేశించిన తత్త్వము	...	264
విష్ణుఁ డదృశ్యరూపంబున బ్రహ్మాదిదేవతల కుపదేశించిన హితప్రకారము	...	267
భగవన్నామనిర్వచన ప్రకారము	...	269
శివకేశవుల పరస్పరకోపప్రసాదముల విధము	...	271
నరనారాయణనారదసల్లాప ప్రకారము	...	272
హయగ్రీవదేవమాహాత్మ్యాభివర్ణనము	...	274
వైశంపాయనుఁడు జనమేజయున కేకాంత్రికధర్మ మెఱింగించుట	...	275
వేదవ్యాసునకు నారాయణనందనత్వంబు గలిగిన ప్రకారము	...	277
ఇంద్రునకు నారదుఁడు నెప్పినభృగునామకవిప్రనిచరిత్రము	...	279
భృగుఁ డనువిప్రుండు పద్మం డనుసర్పరాజు గనవచ్చుట	...	281
పద్మఁ డనుసర్పరాజు భృగుఁ డనువిప్రుం గానవచ్చుట	...	283
ఉంధవృత్తిమహిమము	...	284

శ్రీ
శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

శాంతిపర్వము - ప్రథమాశ్వాసము

సంక్రామణనిపుణావి

లాసకటాక్షా నివృత్తిలంఛనచిత్తో

ల్లాసనదత్తా వేద

వ్యాసవచోవిభవలక్ష మారిహరనాథా.

1

— మహర్షులు పాండవులం జూడ వచ్చుట —

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు సకలబంధమిత్రజనంబులకు నుదకకర్తం బాచరించి పాండవులు గంగాతీరంబున నశుచిత్వం బవన యించుటకయి యొక్క సమస్థలంబునం బటకుటీరసంవిధానంబు నేయించి ధృతరాష్ట్ర విదురసవ్యభరతభార్య సమేతంబుగా నచ్చట మాసమాత్రంబు నిలిచి రట్టి యెడం గృష్ణద్వైపాయన నారద దేవల దేవస్థాణు కణ్వలు మొదలుగాఁ గల ముసీంద్రు లనేకులు శిష్యవర్గసహితంబుగా ధర్మనందనుసందర్శనంబునకుం జను దెంచిన నజ్జననాథుండు ప్రత్యుత్థాన ప్రణామపాద్యాసనాకలనంబులను దత్కాలోచితార్చనంబులను నమ్రహాత్తులం బ్రీతులం గావించి కృష్ణనిజానుజయుక్తంబుగా వారల నుపాసించి యుండ వారలు బహువిధంబు లగుప్రియవచనంబుల నక్కురువంశేస త్తము సంభావించు నారదుం డమృహనీయద్విజులం గలయం గనుం గొని యక్కంతేయాగ్రజుతోడం దాను గుశలప్రశ్నంబు లగుమాట లాడం గలవాఁ డగుట వారి కెఱింగించి యమృహీపతియాననం బాలోకించి.

2

శా. గోవిందుం డనిశంబు శోభన మెచం గోరంగఁ బాఠండు ¹ద
ర్పావేశోజ్జ్వలబాహుపారమహనీయస్ఫూర్తి శోభిల్ల గాం
డీవోల్లాసవిభాసి యై సమరపాండిత్యంబు వాటింపు సు
భావింపఁ జగ మెల్ల రాజ్య మిటు లొప్పుం ²గొంటె రాజోత్తమా.

3

చ. భువనభయంకరంబు లగు పోరులఁ దమ్ములతోడఁ గూడ నీ
పు వెడలఁబాటు లెన్న యలవుం జలముఁ వెలయించుచోట ధ

1. దర్పావేశంబున బాహు...స్ఫూర్తి సంశోభిగాం. 2. గొంటె.

సేయించు చుండె నట్టియెడ నాశ్రమపరిసరంబున నొక్కచోఁ దనయంతన
లాఘవాభ్యాసంబు సేయు చుండ నొక్కమహాద్విజనిహామధేనువువత్సం
బడ్డంబు వాటి బాణగోచరం బై మృతిం జొందిన గని యవ్విప్పుండు గోపంబున
శాపం బిచ్చిన దానం దేను ధరణి గ్రుంగె జామవగ్న్యుండు శపించిన
తేఱంగునుం జెప్పెన నవ్వీరుం డతనికి భక్తుం డై పరిశ్రమం బాచరింప నతండు
బ్రహ్మాస్త్రంబు లోనుగా ననేకాస్త్రంబు లొసంగె బహుశి యొక్కనాడు. 20

తే. కర్ణునుత్సంగమున మస్తకంబుఁ జేర్చి, గురుండు నిద్రింపవికృతాతిఘోరరూప
మశకమనియెడునొకటి మద్దినే ప్రతనయుక్రీచోడఁ దొలిచె సత్వరముగాంగ.

వ. అతండును గురునకు నిద్రాభంగం బగుట కోర్వక ధైర్యంబునం గీటకృతంబున
కోర్చి యచలుం డై యుండె నెత్తు రొండొండ పరంగి పరశురాముశరీరంబుఁ
జోఁకిన నమ్మహాత్ముండు మేల్కూని రక్తం బెక్కడి దని యడిగినఁ దొడయెత్తి
కీటంబుం జూపి యిది చొలుచు చుండ మీనిదుర నెడుటకుం జాలక కదల
కుండితి ననియె నమ్ముని గనుంగొనిన నక్కిటంబు. 22

క. మృతిఁ జొంది రాక్షసుం డై, ఖతలంబుననుండి పలుకుఁ గరుణాకర నీ
కతమున దారుణశాప, ప్రతిహతి వాటిల్లె నిపుడు ప్రకృతి వడసితిన్. 23

వ. గ్రస్తుం డనువేరం బరంగురొక్కరక్కసుండ భృగుపత్ని నహహరించి తదీయ
శాపంబున గీటంబ నై యుండి భవదీయవిలోకనామృతనేకంబున సుఖ నైతి నని
చెప్పి నమస్కరించి నిజేచ్ఛం జనియె రాముండు రాధేయుడై ర్యంబు పునంబున
నిరూపించి యతనితోడ. 24

క. ఈతాల్ని లేచు బ్రాహ్మణ, జాతికి నీ వెవ్వడవు నిజం బనవుడు నే
సూతజుడ ననియె వెఱచుచు, నాతం డామునివరేణ్యుఁ డతికుపితుం డై. 25

వ. నీవు బ్రాహ్మణుండ నని కపటంబున మత్పరిగ్రహంబు వడసితి తత్ఫలం బనుభవింపు
మని యస్త్రవిభవంబు వికలంబుగా శపియించె గర్హుండును జేయునది లేక
వగచుచు వచ్చి దుర్యోధనుం గాంచి. 26

ఆ. అధిప పరశురాము నాశ్రయించితిఁ గృతా, స్తుండ నైతి నన్ను భండనమున
మార్కొనంగ లేకు మగ లిజ్జగంబున, ననుడు నతండు ప్రముదితాత్ముఁ డయ్యె.

వ. ఇవి మీయన్న వోయినపాకు లిట్లు దుర్యోధనునకు ననుం గైయుండఁ గళింగపతి
యగుచిత్రాంగదండు శుభాంగి యనునజప్రతికి స్వయంవరమహోత్సవంబు
సేయించువా డై చాటించిన శిశుపాలుండును నీలుండును జరాసంధుండును
రుక్మియు లోనుగా రాజు లనేకులు తదీయరాజధాని యగురాజపురంబునకుం
జరిరి దుర్యోధనుండును దోహలంబున సముచిత చతురంగబలసమేతుండును
గల్పితరథారూఢుండును గర్ణసహాయుండును నై యరిగె నట్లు గూఢిన భూప
తులకుం దగుసంవిధానంబు లాచరించి. 28

- సీ. కాళింగుఁ డాత్మీయకన్యాస్వయంవరకార్యంబు నడప నక్కన్యసఖులు
దాదులు ¹వేర్యేర ధరణీపతులఁ జూపి చెప్పంగఁ జూచుచుఁ జేతఁ బుష్ప
మాలిక యొప్పుఁ దన్తధ్యవీధికి నల్ల నడచుచోఁ గురుపతిఁ గడచి పోయె
నతఁ డల్లి యచ్చపలాక్షిఁ బోనీ కాఁగి పట్టి రథంబుపై బైట్టఁ ²బనిచి
- ఆ. యేగుచున్నరాజు లెల్ల సుఖోభించి, కూడుకొని యుదగ్రఘోరభంగిఁ
దాఁకి రవ్వీభుండుఁ దలఁకక బలశౌర్య, ములు పొగడ్త కెక్కఁ బోరె నధిప. 29
- వ. అట్టియెడ. 30
- శా.భల్లంబుల్ పరఁగించి యుగ్రముగ భూపాలోత్తమాంగంబులఁ
డొల్లం జేయుచుఁ జిత్తలాఘవము నాటోపంబు దర్పంబు రా
జిల్లం గుంభిఘటారథ వ్రజహయశ్రేణీపదాతిప్రతా
నోల్లాసంబుల రూపుమూపుచు నవార్యుం డయ్యెఁ గర్ణుం డనిన్. 31
- వ. ఇవ్వీధంబున విక్రమించునవ్వీరవహ్యునిశౌర్యబాహువీర్యంబులకు భయంబుఁ
గొని హతశ్రేష్ఠు లయినభూపతులు పఱచినం బ్రీతుం డగుచు నక్కరుకుమా
రుండు గన్యారత్నంబుఁ గొని కరినగరంబున కరుగుదెంచె నప్పుగ మనంబునఁ
బెట్టికొని పదంపడి జరాసంధుం డక్కమలబంధువుత్తు నెక్కటిపోరికిం బిలిచినం
బోయి. 32
- సీ. ఎక్కటెక్కటిపోరి యిద్ధదివ్యాస్త్రసంచయఃపంతుఁ డగుజరాసంధుబాణ
ధనురాదివివిధసాధనములు దనచేతఁ దనయస్త్రశస్త్రసంతాన మెల్ల
నాతనిచే మడియంగ రథంబులు డిగ్గి పెంపారెడు నగ్గలికల
నాతండుఁ దాను బాహుసంగరమునకుఁ జొచ్చి పెనంగఁగ నొచ్చి యతని
- ఆ. యంగసంధి వికల మగుటయుఁ బోరు సాల్పించి యతండు గారవించి తనకు
మహితవిభవ మైనమాలినీనగర మీ, నధిక తేజ మెనుగ నరుగుదెంచె. 33
- వ. ఈరెం డవదానంబులు నీవును గొంత యెటుంగు దిట్లు ప్రసిద్ధబలపరాక్రముం
డైనకర్ణునుదీర్ణత్వంబు నెటుచుటకు నై కవచకుండలంబులు భిక్షించి పుచ్చు
కొని నాకలోకపతి నీకు హితం బాచరించె దానంజేసి ధనంజయుం డతనిం
దెగటార్చుం జాలె నని చెప్పి వెండియు. 34
- చ. వినుము నరేంద్ర విప్రుఁ డలివెఁ జనుదగ్గి సుతుండు శాప మి
చ్చె నమరభర్త వంచనముసేసె వరం బని కోరి కుంతి మా
న్మై నలుక భీష్మఁ డర్ధరథుఁ జేసి యడంచెఁ గలంచె మద్రా
జనుచిత మాడి శౌరి విధి యయ్యె నరుం ³డనిఁ జంపెఁ గర్ణునిన్. 35
- వ. అట్లుం గాక. 36
- క. హరసురపతియమవరుణులు, గురుకృపులును దివ్యబాణకొటు లొసఁగుట

నరుశక్తి కర్ణులేజ, స్ఫురణము నార్పంగ జాలె జువ్వె నృపాలా.

37

చ. అనిన విని శోకవ్యాకులుం డై యన్నరపతి గన్నీ రొలుక నిట్టూర్పు నిగిడించినం
దత్సమిపంబున నున్న కుంతి గనుంగొని యడ లుడుపుటకై యతనితో
నిట్లనియె.

38

చ. జననముఁ దెల్పి యే బిలువ సత్యము సుష్టుర కుంతిభాషణం
బని తనుజత్వజాతకృప నంబుజమిత్తుడు వల్కె నేమిటక
గొనకొన నేరఁ డయ్యె నినుఁ గూడ సుయోధనుఁ బట్టి యట్టిక
న్లునకయి నీకు నేటికి మనోవ్యథఁ బొందఁగ నిట్లు పుత్ర కా.

39

చ. అనుటయు నవ్వచనంబులు దనకు నసహ్యంబు లైనం గటకటంబడి యద్దేవి
నాలోకించి భవదీయమంత్ర కార్యగోపనంబునం గాదె యింత పుట్టె నని పలికి
యంత నిలువక.

40

— ధర్మ రాజు స్త్రీలకు రహస్యరక్షణంబు లేకుండ శపియించుట —

తే. అంగనాజన్ములకు రహస్యరక్ష, ణంబునందలిశక్తి మనంబులందుఁ
గలుగ కుండెడు మెల్లలోకముల నని శపించె నాధర్మ దేవతా ప్రియసుతుండు.

చ. ఇట్లు మహాతేజోధనుం డగునజ్జననాథుం డట్లు శపియించి కుంతిచేసినకర్ణగోప
నంబు ప్రసంగంబు గా నంతరంబు గృతపక్షినకార్యంబులదెస నిగుడం దన
కతంబున మృతిఁ బొందిన యుభయపక్షబంధుమిత్రకోటులం దలంచి యుమ్మలించి
విశేషించి కిర్ణుచావునకుఁ దూర వగచి విహ్వలించి విఘ్నచ్ఛనాననం బాలోకించి
యిట్లనియె.

42

క. మన కేటిరాజ్య మొండొక, జనపదమున కేఁగి భైక్షచర్యావిధి జీ
వనము నడిపిగొని యుండుద, మనఘా య ట్లయిగ సుఖుల మవుదుము సుమ్మి.

చ. అని వెండియు.

44

సీ. జ్ఞాతుల నందఱఁ జంపితి మది యాత్మ వధమ కాదే రాజవర్తనంబుఁ
గాల్పు మహింస నిక్కము చాల్చి మత్స్రవర్జన మిది వనవాసజనుల
కాగమవిహితంబు లటె యింత యొప్పునే వనమున వసియింప వలయు వింటె
యసుఖదం బైనరాజ్యామిషంబునకుఁ గుక్కలభంగిఁ దమలోనఁ గాటులాడి

తే. కులము నెల్లను బొలియింపఁగుత్సితఁపు, బ్రదుకువచ్చెనె యనువగపాలువడఁగఁ
బ్రమదమొసఁగదు త్రైలోక్య రాజ్యమైనఁ, గాన యేనొల్లమహిమిరకైకొనుండు.

మ. ధృతరాష్ట్రుండు దనూజాకీడు సమబుద్ధిం జూడ కన్నీచుఁ దే
గతిఁ జన్నం జన నిచ్చెఁ గాని మగుడం గాఁ దివ్వఁ డయ్యెకానిరా
కృతశీలుం డగునాసుయోధనుండు సంక్షీణంబు నేసెం గులం
బతనిం జంపఁగఁ గోప మాతె మది శోకాక్రాంత మయ్యెం దుదన్.

46

వ. ఆదుర్జనుండు గర్జన బెటుంగక దుర్జనుండు వాటించిన నైరించి తొలంగనైతి
రాజ్యపరిగ్రహపరత్వంబు మచ్చిత్తంబునం గలిమింజేసి కిల్బిషం బత్వంతంబు
నాచరింపవలసె బరిగ్రహదోషంబు పరిగ్రహత్యాగంబునం గాని పోదు పరి
గ్రహత్యాగశీలుండు జన్తమరణదాగిఖంబులం బొరయం దని శ్రుతులు సెప్పెడు
నొకనికి సకలధర్మంబులు ననుష్ఠింప శక్యం బగునే యపరిగ్రహం బొక్కటన
శుద్ధుండ నయ్యెద మీరు భూమిపాలనపరిగ్రహతత్పరత్వంబున వర్ణాశ్రమరక్ష
ణంబు నేయుం డేను గాననంబునకుం జని మునిజనసంకాశంబున సుఖ నై యుం
డెద ననిన విని యింద్రాంశసంజనితత్వకలితతేజోధనుం డగునధనంజయుండు
దన యూష్టలత్వంబున నవ్యాకల్యంబులు దుస్సహంబు లైనం బదరి దరస్థితం
బునఁ దద్వికారంబుఁ గప్పి యప్పుడమితేని కి ట్లనియె. 47

— అర్జునుండు ధర్మజ్ఞాన కుచితపచనంబుల మనస్తాపిచకమంబు నేయుట —

క. ఓహో యిట్టివి గలవే, బాహాదర్శమునఁ బరులఁ బరిమార్చి తుదికా
మాహాత్మ్యం బెడలఁగ భిక్షాహారత నొందఁ దలఁప నగునె నరేంద్రా. 48

సీ. ధర్మపథంబున ధరణి సేకూశీనఁ బొలింపక సత్త్వంబు పెంపు మాలి
విడుచుట యొప్పునే విను మిట్లు లైనము న్నేల భూపాలుర నెల్లఁ జంపి
తడలిరాజ్యము దక్కి యడవికిఁ జనిన¹ బే లందురు గాక మే లంద్రెజనులు
కిల్బిషశంక గల్గిన నశ్వమేధాదిపుణ్యాకర్తంబులఁ బోదె వంశ

ఆ. ధర్మమెడలఁ గృపణకర్తంబుఁ గోరి తర్థంబు సువ్వె సకలధర్మకారి
యొడమి లేనివాడ నడపీనుఁ గనునహు, పోక్తి వినమె దాని నూడవలదె. 49

క. సరిగా నెన్నుదు రాధ్యులు, దరిద్రునిం బరితునిం² గృతఘ్నుని జడునికా
దొరకొను ధర్మముఁ గామముఁ, బరమగతియు నర్థమునన పారవముఖ్యా. 50

క. కలిమియ చుట్టలఁ జేర్చుం, గలిమియ చెలలను ఘటించుఁ గలిమియ శౌరోశ్చ
జ్వలుఁ డనిపించుం గలిమియ, పలువురు సద్బుద్ధి యనఁగఁ బరఁగం జేయున్. 51

క. ఏవాసిబంధుమిత్రులు, జీవధనంబులును డప్పి జెందును గృశునిం
గా వాని నెన్నఁగాఁ దగుఁ, గేవలతనుకార్యయుతుండు గృశుఁడె నరేంద్రా.

వ. కావున నగ్ధోపార్జనంబును బంధుమిత్రపరితోషణంబును భూపతులకుం బరమ
పురుషార్థం బదియునుం గాక. 52

తే. జ్ఞాతివాశనమునఁ గాదె సకలదేవ, తలు ప్రవర్ధన మొందుట ధనము లడిచి
పొడిచియొప్పనివారిచేబుచ్చికొనక, యడఁగియుండంగ జేపనేయండుబుధులు. 53

వ. వేదంబులు నిట్లు సెప్పుఁ బృథివి బలువునం గైకొని పార్థివు లర్థంబు లుపార్జించి
పర్జన్యాదు లగునాదిత్యుల నధ్వరక్రియాజాతంబునం బ్రీతులం జేసి యుత్తమ
లోకంబులు వడయుదు రితైరువువట్టి దిలీప నృగ నహు మాంబరీష మాంధాతలు

- ఆ. క్రోధశోకహర్షకోటుల గృహముతో, విశిచి యోగ¹మూడి వృక్షమూల వాసనిరతి నుండు "వాఁ డొకసంగరి, త్యాగిన్పులు కపి సమర్థ మగునె. 75
- క. తక్కినమూఁ డాశ్రమములు, నొక్కదెస గృహస్థధర్మ మొకదెసఁ దులయం దెక్కింప వానితో న, యొక్కటి సరిమూఁగె నందు రుద్రీశ బుధుల్. 76
- వ. కావున గృహస్థధర్మంబ యాచరణీయుం బట్లుం గాక. 77
- క. జతనంబున నర్థము సు,చితముగఁ గావించి క్రతువిశేషంబుల దే వతలం దృపులఁ జేయమి, యతికిల్పిష కారి యందు రాగమవేదుల్. 78
- చ. వినుము తమోమయం బయినవిశ్వముఁ డా వెలిగించు నీశ్వరుం డన నొకరుండు వర్ణతతి నాశ్రమకోటిని వాఁడు గాదె చే సె నిఖిలకర్త యోగసవిశేషత గల్గుటయుం దవీయక ల్పనము తదాజ్ఞకుం దొలగఁ బాడియె శోకము గారణంబుగన్. 79
- వ. హింస దోషంబు గలుగు ననుశంకకుం బని లే దవధరింపుము. 80
- క. పరుల వధింపక యెవ్వఁడు, ధర యేలెం జెప్పును పూర్వధరణీశులలోఁ బొరయరు పాపము సుగతిక, యరిగిరి వా రివు నట్లె యగు టొప్పు నృపా. 81
- క. రక్ష ప్రజ గోరు నిజయోగక్షేమార్థముగ జనసుఖస్థితి నడవఁ దక్షుఁ డగురాజు నడప కు,పేక్షించినఁ బాప మొందదే కురుముఖ్యా. 82
- తే. గోవులను ఘోటకంబులఁ గుంజరముల దాసులను బ్రీతి ని మ్మైల్లధాన్యములను గ్రామముల మందిరముల నిష్కముల వేడ్క నొసఁగు తత్తత్సుపాత్ర త్వయు క్తవిధుల. 83
- వ. వీని నన్నింటి రిత్త పో విశిచి పోయెన ననుట నీయట్టిమహానుభావునకుం దగునే యని పలికినం. దదనంతరంబ సహదేవుం డవ్వహీపతి కి ట్లనియె. 84
- సీ. విలివెలి వస్తువుల్ విశిచెఁ బో నరుండు గర్హిష్ఠతం గాదె శరీరయాత్ర నడపువాఁ డది మోక్షణంబు గా నేరదు శరీరసౌఖ్యసంస్కృతి వదలి బాహ్యపదార్థముల్ పాటించి నిజవంశధర్మముల్ వదలక తగఁ జరింపు మామత బంధంబు నిర్తమత మోక్షంబును జేయు నింత యెఱింగి చేసి రధిప
- తే. రాజ్య మెలమి మన్వాదులరణ్యమునకు, సరిగినీవందులయుద్ర వ్యములమీఁదఁ జేయవలదె మచుత్వంబు వేయు నేల, యదియు సుసారవక్రవాహకముగాదె.
- తే. నీవ చుట్టంబు బక్కంబు నీవ చెలియు, నీవ తల్లియుఁ దండ్రియు నీవ గురువు నీవ దైవంబుఁ గావున నావిషాద, భాషణంబులు నైరింపు భరతముఖ్య. 86
- క. తథ్యము లైనను దలఁప న,తథ్యము లైనను సభక్తితాత్పర్యము వై తథ్యంబుఁ బొరయకుండఁగఁ, బథ్యంబుగఁ గొనుము నాదుపలుకులు కరుణన్..

1. మొంది. 2. వాఁడొక. 3. నడవెడవస్తువుల్ వీటిఁబో...గాక శరీరయాత్ర.

వ. అనియె నిట్లు దమ్ము లందఱును బోధించుపలుకులు విని ధర్మనందనుం డూరక యుండె నతనియెడ సవిశేషబహుమానయు నతనిచేత సంతతోపలాలితయు ధర్మాధర్మ నివర్తనశీలయు నగుపాంచాలభద్రగజప్రతిమాను లైనయప్పువమాన తనయధనంజయనకులసహదేవులమధ్యంబున యూభపతిహోలె నున్న యన్నరేంద్రు నల్లనచేరి యేనును నా యెఱింగినంత సెప్పెనని యనుజ్ఞఁ గొని యవ్వీభువద నంబున నిజవిశాలలోచనరోచులు పరంగ వినయం బాననంబున నతిశయిల్ల. 83

—౧౦ ద్రౌపది ధర్మజానకు హితపచనంబుల మనస్తాపిహృదయంబు సేయుట —

సీ. శోకాగ్ని దనికెన ¹సోగయునీతమ్ముల నుపపన్న వాక్యామృతోపయుక్తిఁ దేర్పుము గానలం ద్రిష్టురునాఁడు వీరాయాసములఁ బడు టనధరించి సమయకాలము సన్నఁజని సుయోధనుఁజంపి భోగంబులను బహుత్యాగములను యాగంబులను సద్విహారముల్ సలుపున మని యూరడింపవే యరిగణంబుఁ

తే. ద్రుంచిరాజ్యంబు² సేకొంటి తొఱఁగిపోదుఁ, గాకయని యిప్పుడుడికింపనీకుఁడగునె ధర్మమును సత్యమును నుచితంబునిన్నుఁ, గడవ నెఱిగెడువారలు గలరె యధిప.

వ. అని ముట్ట నాడి మఱియును. 90

క. పేదమన సగుట ధర్మపు, గాదు నరేంద్రునకు జగము గావం బ్రోవం గాదె నృపు లోకపాలం, శోదితుఁ గాఁ జేసెఁ బక్షయోని చతురతన్. 91

క. సరదాపంబునఁ ³బరంగెడు, పరదేవతగాక నృపుఁడు బాలుఁ డయిన న ప్పురుషునెడ నేమి వొ వ్వుని, తిరిగినదుర్మతులఁ బొందదే కి డధిపా. 92

ఉ. నేరక చేర నొక్కనిన నీలుగఁ జేయుఁ గృతానుఁ డిర్ధథా త్రిరమణాగ్ని గాల్చు నతితీవ్రత వంశము నెల్ల నిట్లుగాఁ గౌరవకోటి దర్పమునఁ గానక నిన్నుఁ బరాభవించి దు ర్వారభవత్ప్రకోపశిఖఁ గ్రాగె మదిన్ వగ వేల దీనికీన్. 93

సీ. నృపునందు విధి దండనీతి ప్రతిష్ఠించెఁ గావున నపరాధగతి యెఱింగి దండించునృపతికి రెండులోకంబులుఁ జేకులు దోషంబు సేయ నుడుట నచ్చొత్తి వెడలంగ నడుచు విపుని నైక భూవరుం డిది మెచ్చు దేవకోటి సభ కేకవస్త్ర రజస్వల యనక న్న దల వట్టి యీడ్చినతప్పుఁ దనదు

తే. తొడలు సూపినతప్పును దుష్టకష్ట, తరవచనములఁ బఱచినతప్పు ⁴ననుజు నందు దుర్యోధనునియందు ననుఁగునందుఁ, గాంచి దండించి తిట్టిది కల్పమంచె.

క. గరదుని గృహదాహకు మం, త్రరహస్యవిభేది వధవిథాయీ బరసతీ హారు బంధుభూతిఁ బరధన, హరణపరునిఁ జంపి పుణ్యుఁ డగు నృపుఁ డనఘా. 95

క. దండార్డు లైనవారల, దండింపక యున్నఁ జొవ్వె థాత్రీవిభు నా • ఖండలసన్నిభు నైనఁ బ్ర, చండపుఁగిల్చిమము వొందు జగతీనాథా. 96

- క. వేదలకును సాధులకును, వేదములకుఁ దానులకు వేయేల సను
స్తాదిత్యులకును దండము, కాదె బ్రదుకుఁ జేయు రాజు గావింపంగన్. 97
- వ. కావున. 98
- ఆ. ఉచితదండవృత్తి సుర్విప్రజాభిరక్షణము నోపి చేత గాక రాజ
నంశజానకు ధర్మ వా భూసురార్హంబు, లైనశమదమాదు లాత్మ నిడుట. 99
- వ. అని యంత నిలువక చనపు మెఱసి మేలంపుఁజంగంబున. 100
- ఉ. వైదికధర్మచారి జనవత్సల నీమదిం బట్టుకొన్నయు
న్మాదము హీనమానవుమనంబునఁ బుట్టినవెట్టివోలె న
స్వాదులఁ దీర్చుటోప్పదు నిజానుజవర్గముమీఁదఁ గల్గున
త్యాదరసాన్ద్రసారకరుణామృత మానఁగ నిమ్మ¹ నెమ్మదిన్. 101
- వ. అని పలికి యిట్లనియె. 102
- క. నాయట్లు వడినయంగన, లేయెడలం గలరె యిట్టియేనును ధర్మా
పాయము నీ కగు ననువెఱు, బాయన గృహధర్మ²వృత్తిఁ జొరవముఖ్యా. 103
- వ. అని వెండియు. 104
- క. శౌరవులు దమదూరితమునఁ, ³దా రెరిసిరి కల్పపంబు దానఁ గలదె ధూ
భారము వహింపు బహుయ, జ్ఞారంభణ మాచరింపు మఖిలహితముగన్. 105
- క. సురగురుఁడును శుక్రండును, బరిపాటిగ దండనీతిఁ బలికిరి దానం
బరిణతుఁడవు నీ వనుజులు, పరికరముగ నడపు ధర్మభాసుర దానిన్. 106
- వ. అనినం బాంచాలితో మఱుమాట లాడక యున్నయన్నరెంద్రునకు నిన్ద్ర
నందనుం డిట్లనియె. 107
- సీ. దక్షుఁడై భూపతి దండనీతి నయింప కున్న సన్న్యాసులు సుతృప్త
వర్తను లగుదురు వావిరి ననోన్యధనధాన్యపశుభూమిదారహరణ
మాచరింతురు జను లప్పాప మవ్విభు నొందు దండము హింసయుఁగఁ దలంప
వలదు దుర్వృత్తుల వధియించుదురుని గోవిందు వాసపు గుహునిఁ జూడు
- తే. మా మహాత్ములు దక్కు సున్తార్పచరుల, దండితులఁజేత వినమె యధర్మ మడఁగు
ధర్మ మెసఁగుదండమున నర్థంబు గామ,మును నదూష్యంబు లై సిద్ధిబొందు నధిప.
- వ. దండంబున సకలజనశ్రీరక్షణంబు నేయం బూనినభూనాథునక యేల యోగ్య
హింసకుం దొలంగ నెట్టివారికి వశంబు గా దపధరింపుము. 109
- ఉ. కాయలఁ బండ్ల నీభులను గల్గవె సూక్ష్మపుజుతువుల్ మునుల్
నేయరె హింస⁴వాని నుపజీవితఁ ద్రవ్వరె కందమూలముల్
నీయెడఁ జూడు ప్రాణములు నిల్వఁగ నేర వహింస నేరికొ
వేయును నేల భక్ష్యముగ వేధ విధింపఁడె ప్రాణి బ్రాణికిన్. 110

- క. విను పశుహింసాకృతయా గనిరూఢుని ధర్మపరునిఁ గా వేదంబుల్
గొనియాడెడు సముచితహింసన మరయ నహింస గాన జగతీనాథా. 111
- క. అరివీరుల ఘోరం బగు, దురమున వధియించు శేల దోసం బయ్యెన్
ధరణిశ పాండుపాలిత, ధరావలయ మాసపడుట దగదే నీకున్. 112
- క. ఇల నీకైకొన్న తెఱఁగు, దలపఁగ ధర్మంబొ కావొ దైవం బెఱుఁగున్
వలవనిచింత యుడిగి ధృతి, దలకొని పాలింపు యజ్ఞదత్తుండ వగుచున్. 113
- క. అని పలుకుపాఠ్యపలుకును, విని పలుకక యన్న మనుజునిభుదెసఁ గోపిం
చినతనమదివెడఁ గుడుపుచు, ననిలసుతుం డిట్లు లనియె నాతనితోడన్. 114
- ఉ. నీవు సమ స్తధర్మపరినిశ్చయవేదివి నీచరిత్రమే
మే వసుధేశ వంకయని మెచ్చుక చక్కఁగఁ జేయువార మే
1 నీరచనప్రపంచముల కింకఁ జొరం జొర నంచు నుండియున్
వావిరి జెప్పఁగా వలసె వాలినదఁగిఖము దాల్చి గ్రాచినన్. 115
- వ. అవధరింపుము. 116
- క. ఒడఁగూడినసామ్రాజ్యము, నడలున దిగఁ ద్రాని చనిన నిఖిలజనులు నిన్
గడుఁజేదమనసువాఁ డని, చెడ నాడుదు రనిన మము నీసీ యను టరుదే. 117
- మ. కపటద్యూతమునం బరాభవము రాఁగా సూన్యతం బూఁది భూ
మిప మస్తుం జాలుకంగఁ జేసి నినుఁ జేర్చిం బాపికొంచున్ దురం
తపుదఁగిఖంబుల కోర్చి పోయి తది యుద్ధక్రీడ నప్పావక
ర్మపుజాతిం దెగటారఁ జేయఁగఁ బ్రకీర్త్యం బయ్యె లోకంబులన్. 118
- వ. దుర్జయు లగువిరోధుల నిర్జించి యుపార్జించినపుధివీప్రముఖపదార్థంబులు నిర
ర్థకంబులు నేసి వనంబునకుం జరుచులుకడనం జేమిటం బాపికొనువాఁడ
వట్టుం గాక. 119
- సీ. ఆసభలోఁ బడి నట్టిబన్నంబును నడవులఁ దిరిగెనునపుడు దుష్ట
దైత్యులచేత నైంధవునిచే 2 నోటపులఁ బడ్డవిషాదంబుఁ బరమదైన్య
మునకోర్చి కొలిని మాత్యునిపాల నున్న దఁగిఖంబును ద్రోహులఁ గనుపుగొట్టి
వెలువరించెద నని తలఁచి కృష్ణునినిశ్చయం బూఁది ధర్మంబ యగుటఁ దెలిసి
- తే. రణ మొనర్చితి నిను ధార్తరాష్ట్ర లొండె, నీవు వారల నొండెను జావఁజూడ
వలయు టప్పు డెఱుంగవే వసుమతీశ, యిప్పు డడలుట నింద్యంబ యింత నిజము.
- క. పను లేము నేయఁగా దుర్జనులం జెలుచుచును సాధుజనుల మనుచుచున్
జననాథ మహాయజ్ఞము, లొనర్చుచును వెలయు కురుకులోత్తంసమ వై. 121
- వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డి ట్లనియె. 122
- చ. మదమును రాగమున్ భయము మానుము లో నగుకిల్బిషంబులన్
హృదయముఁ జొన్చి భూజనుల నేలుట మే లని పల్కె దార్తి కా

శ్చుద మని రామ్య లామిషము పైతగు లిన్మహి యెల్ల నేలినం
దుది నరకం జొకండ నృపతుల్ సుఖులే యుపశాంతి యొప్పదే. 123

తే. కామభోగముల్ మేలనఁ గాదు వాని, పిడిచి చూడుముపొందెడువిపులసుఖము
కాయ లాకులు నీళ్లును గాలి యనుభ, వించి యున్న మునీంద్రులు వెట్టివారె.

క. దుర్మతు లామిషగత మగు, కర్మము వాటించి బంధకలితు లగుదు ర
య్యూర్తి గడచి సువిచారులు, నిర్మమతను ముక్తివడయ నేర్తురు వత్సా. 125

వ. జనకునివచనంబులు వినమే వాని నేనుం జెప్పెర నాకర్ణింపుము. 126

ఆ. ఒకటిదెసను దృష్ట యెలయదు గావున, నేమియగ్ధములును లేమి లేదు
కాలఁ జొచ్చె మిథిల గాలదు నాకు నం, దొక్కడైన నింత నిక్కువంబు. 127

క. అని పలుకుజనకుఁ దెగడిరె, జను లుల్లము శాంతిఁ బొంది సంసారం బొ
ల్లనివాడు నింద కర్హుం, డని పలుకుట నీక యొప్పు నధికవిచారా. 123

తే. వినుము ప్రజ్ఞాధిరూఢుఁ డై వనట దక్కి, సంస్కృతిశ్లేషమల భూస్థలిఁ జరించు
వారినచలంబుమెనున్న వాడు సూచ, నట్లనూచుట సూచె నేర్పమలహృదయ.

— జనకున కజనినతితో నై నసంవాదం బర్జునుఁడు ధర్మజునికిఁ జెప్పట —

వ. అని పలికి మఱి పలుకుకున్న యప్పుడమితేనికిం గవ్వడి యిట్లనియె. 130

క. జననాథ నీవు నెప్పిన, జనకనృపాలునకు నతివిశదమానస యా
తనిభార్యకు నీక్రియ, నయ్యెను సంవాదంబు దాని నేర్పడ వినుమా. 131

వ. అమృహిపతి వూజ్యరాజ్యంబు విడిచి భిక్షాన్పత్తికి వెడలఁ జూచినం దదీయ
భార్య యతని కిట్లనియె. 132

సీ. పుడమి యేలుట డిగ్గవిడిచి భిక్షార్థి వై పోయిన నతిధిసంపూజనంబు
దేవతర్పణపితృదేవతర్పణములుఁ గలుగునే కాషాయములు ధరించి
ముండుఁ డైనతఁ డన్నమునకు గృహంబుల కరుగక యున్నె గృహస్థుఁ డెల్ల
వారికి నన్నంబు గారుణ్యమునఁ బెట్టు నన్నదానము సేత యధికధర్మ

ఆ. మనుట వినమె పెట్టు నతనిఁ జేయొడ్డెడు, వానిఁ దలఁచ నందు వరుఁడు పెట్టు
వాడ యగుట నిక్కువం బెంత సూడక, యిట్లు దీనవృత్తి కేగఁ దలఁతె. 133

క. త్రైవిద్యు లగుమహాత్ములు, నీవలనన బ్రదుకఁ దలఁచ నిష్క్రియతమెయి
నీ విందఱఁ జెఱిచెద విది, దేవా ధర్మంబు గాదు దీని నుడుగవే. 134

తే. అధిప మీ తల్లియుల్లంబు నడలువెల్లి, ముంచి సతి శోకసంతాపమూర్తిజేసి
వంశవిహితధర్మంబుల వదలి వెడలి, పోయి యేగతిఁ బోయెదనో యెటుంగ. 135

క. చలిపందిరిచందంబున, ఫలభరితం బైనతరువుభంగి బ్రజలడ
ప్పులు దీర్ప నమరి యుండెడు, నలఘుచరిత్రునకు లఘుత యగునే కోరన్. 136

వ. ఇది ధర్మవిరోధంబు దీన మోక్షంబు గలుగు ననుట నాకు జూడ సుదీయం
బని చెప్పె ననవుడు నయ్యజాతశత్రుండు పురుషాతపుత్రున కి ట్లనియె. 137

మ. శ్రుతివాక్యంబులు కర్తనిష్ఠ వినుతించుక నిష్క్రియత్వంబు స
ద్గతిఁ గావించుట యూఁది చెప్పు నిటు చిత్తప్రక్రియక రెండుఁ జూ
దితముల్ వానిని వింటి శిమన్న కలుచక దీపించునే తత్త్వసం
గతబోధంబు సుకర్తతం గలుగు నాకం బాత్మవీరవ్రతా. 138

తే. తత్త్వబోధంబు గలుగునతండు నన్నుఁ, దెగడనేరఁడు నీవు భ్రాతృత్వసాహృ
దమునఁ గర్తంబువిడుచుట ధర్మవనిన, పలుకు ప్రియమజగన్నాథ్యయపథముగనుట.

సీ. వడముడియును నీవు వాయువాసపులశక్తులు ధరియించిన దుర్జయులరు
హరికరుణాలితయమునఁ దత్తేజంబు మీయందుఁ దగ సుక్రమించి యుండు
మీరు సంగరశాస్త్రసారపారగులరు గాక తత్త్వజ్ఞానఘనమతులరె
యనఁటికంబమునట్ల యనిరి నిస్సారత సంసార మనఁగ నిస్సంప్రబుద్ధు

తే. లది ప్రసిద్ధము విను తృప్త యడచి కర్త,వృత్తి విడిచి నిరాలంబచిత్తుఁడైన
యాతఁడో సుఖ దోషదశిఖాకరంబు, లగుధనంబులు గోరెనునతఁడో చెప్పును.

ఉ. ఆదటఁ బూర్వశాస్త్రములయర్థము లారఁగఁ గ్రోలి తత్త్వసం
వేదసుధారసంబునచవిం జిసౌఖ్యముఁ బొంద నేర కి
మేదిని నెందునుం దిరిగి మే లని కర్తమ చెల్లఁ జెప్పుచుం
గా దని శాంతి యొప్పునిదిగాఁ జెడ నాడుదు రల్పబోధనుల్. 141

క. విమలజ్ఞానులు శమమును, దమమును ద్యాగంబు శాశ్వతప్రచురానం
దమునకు మూలము లంఘ్రు నిజముగాఁ గైకొందు రవి ప్రసన్నవివేకుల్. 142

వ. అనిన విని దేవస్థానం డచ్చానవపతి కి ట్లనియె. 143

—ॐ దేవస్థానం డనుమీని ధర్మజునకు హితోపదేశంబు నేయుట ॐ—

సీ. ధనము లుత్కృష్టంబు లనుధనంజయుమాట పాటిగాఁ గొనుము సోపానభంగి
నున్నది మార్గంబు యోగసమారోహణమునకు దానన నడచి కాక
వడి సుర్కి పడ నీకు వచ్చునే ధనసంగ్రహంబు భోగార్థకృతంబు దుష్ట
మగుటయుఁ గలదు యజ్ఞార్థకృతం బైన నదియ నిచ్చెన బ్రహ్మపదము నొంద

తే. యజ్ఞ పరిశిష్టధనభోగ మాత్మకలఁ, యుండుపు నమైయి శమదమయుక్తిగలుగు
శమము దమమును దత్త్వవిజ్ఞానదములు, గాన దక్షిణాధికయజ్ఞకర్త వగుము.

చ. హరుఁడును సర్వమేధ మనుయాగమునం బ్రచురప్రకాశతం
బొరయఁగ వేడ్కఁ జేసె విధిపూర్వదిగీశముఖామరుల్ మహా
ధ్వరములఁ గాచె పేర్కొనుట థాత్రి సధర్మత నేలి యజ్ఞత
త్పరత వెలుంగరే నృపులు పార్థివముఖ్య మరుత్తముఖ్యులున్. 145

- వ. వినుము దివస్పతి యడుగ బృహస్పతి సన్తాననిర్దేశకుండై చెప్పినమార్గంబు. 146
- ఉ. కామము గ్రోధము మనసు గాడంగఁ బాలుట మాన్చి యింద్రియ
స్తోమవిమార్గవర్తనము ద్రుంచుచు నెవ్వగ లేక రక్షణం
జేమర కెవ్వరిం జెనకీ యించుక నొంపక లోక మేలఁగా
నామహితాత్ము సర్వశుహినూతిశయంబును జెందు వాసవా. 147
- వ. అనియె మఱియు నాకర్ణింపుము. 148
- ఉ. కర్తము మేలు ¹నా విగతకర్తము మేలన రెండు నొప్పునే
కర్తఫలంబు నర్పితముఁ గాఁ దగ నీశ్వరునందుఁ జేత స
ధర్తము గా కనంగ వివిధం బగుధర్తఫలంబులోన మేల్
ధార్తికవర్య యేర్పలుకుఁ దా వశమే వగ బుద్ధి గుండఁగన్. 149
- ఉ. కావున సిద్ధసిద్ధుల వికారముఁ జొందక ద్రోహ మెయ్యెడ
న్యావిరిఁ జేయ కేలు భువనంబు భవత్కులధర్త²కీ వై
భూవరు లిట్లు సేసి తుదిఁ బుత్రుల గడ్డియలందు నిల్చి కా
దే వనవాసు లైరి నృధదీప్తనిరంజనబోధసంపదన్. 150
- వ. అనిన విని నిర్విణ్ణమానసుం డై యున్నయన్నకు నష్టనుం డిట్లనియె. 151
- సీ. క్షత్రియధర్తనిష్ఠాపరత్వంబున సమరంబు సేసితి శస్త్రనిహతిఁ
బూతాత్ములై రిపుల్ వోయిరి సర్వతి కష్టైయి రాచకర్త మైనర్పు
విపులనకై నను సుప్రశస్తం బని రొగ్రం బగుట బాలురకును బెల్ల
మైనను నిట్లుండు నారోక్తికి నృహనీతి దురితంబు సేయునే యెరుఁడు వెట్లఁ
- ఆ. గుడువ నృపతిమాత్రకునకును గా దన్నఁ, గౌరవాన్వయాగ్రగణ్యుఁ డైన
నీకుఁ దగునె విడుపు శోకంబు వజ్రసన్నిభము గాదె నృపుల నెమ్మనంబు. 152
- వ. అట్లుం గాక. 153
- ఉ. వైరివధంబు నీకును నవశ్యముఁ జేయక పోవరాని నై
వైరులకుఁ భవత్సమరవాంఛన సర్వతి కేగఁ బాలి దై
చేరె విధాత్మసంఘటనఁ జింతకుఁ గారణ మేమి ధర్తవి
స్తారవిదుండ వీ వకట ధైర్యసమగ్రుడ వై వెలుంగవే. 154
- వ. రాజధర్తోపాత్తం బై భవదాయత్తం బై నపూజ్యసామ్రాజ్యంబుఁ బరిపాలిం
చుచుఁ బుణ్యక్రియానుష్ఠానముండ వగు మని పలికిన మలుమాట వలుక
కున్నయన్న రేంద్రునకు మునీంద్రవర్మం డగుపారాశర్యుం డిట్లనియె. 155
- సీ. అర్జునుఁడుకు సత్యంబు సమీచిన మార్మజనంబు గృహస్థధర్త
ముత్తమం బని చెప్పు నుర్విశ పశుపక్షు లాదిగా జీవుల కాశ్రయంబు
నృపులకు నది దక్కఁ దమమును దమమును బ్రహ్మచర్యమును ధర్తములు గావు
ధనములఁ దనియుట యని కోహటించుట ప్రజల రక్షింపమి రాజకోటి

ఆ. కరయఁ బాతకంబు లండ్లు నీ వక్కట, వేదచోదనాప్రవీణ మయిన
మనసు నేల యిట్లమార్గవృత్తికిఁ జొర, నిచ్చె దోపి ధరణి యేలు మనఁకు. 156

క. నీ వార్యబోధితుండవు, గావే వర్ణాశ్రమప్రకారములు వినం
గా వలయునె ధర్మంబులు, భూవరునకు దండనీతిఁ బోలం గలవే. 157

వ. సుద్యుమ్నుం డనుధరణీశుండు దండనీతిన కాదె యపవర్గంబు వడసె ననుటయు
నజాతశత్రుం డాసుద్యుమ్నువృత్తాంతంబు విన వలతు నాన తి మ్మనిన నమ్మహీ
పతి కమ్మునిపతి యిట్లనియె. 158

— పారాశర్యుండు సుద్యుమ్నుచరితంబు ధర్మజానకుఁ జెప్పట —

క. విను శంఖుండును లిఖతుం, డన నిరువురు విప్రవర్యు లన్నయుఁ దమ్ముం
డును గలరు బాహుదాతీ, రనివాసులు ధర్మతత్పరమనోవృత్తుల్. 159

నీ. వారియాశ్రమముల భూరిపుష్పఫలాభివృద్ధి నొప్పారెడివివిధభూరు
హంబులు గల వొకయపుడు శంఖుండు గృహమున లే కుండ ననుజుఁ డచటి
కరిగి యం దొకమ్రాన నారఁ బండినపండ్లు గని వేడ్క మైఁ గోసికొని తినంగ
నయ్యన్నయేతెంచి యనుజ యీఫలము లేక్కడియవి చెప్ప నావుడును వార్చి

తే. ప్రణతుఁ డై యిచ్చటిన యని పలికె లిఖతుఁ
డాతఁ డనుమతి లేక కోయంగఁ దగునె
ముచ్చిమియ కాదె యది పాప మచ్చుపడియె
నృపతిచే దండితుండ వై నీఁగికొనుము. 160

వ. రయంబున రాజుపన్నిధికిం జని భవత్కర్తం బుపన్యసించి దండించుట వేడు మని
పలికినం దెలిసి యట్ల కాక యని లిఖతుండు సుద్యుమ్నుఁ గానం బోయి నగరి
వాకిట నిలిచినం బ్రతిహరు లమ్మహాత్ము నరుగుదెంచుట యమ్మహీపతి కెఱింగించిన
నతండు సంభ్రమంబున సామాన్యం డై యాసంశితవ్రతుం డున్నయెడకుం జని
వినయంబు నేసి మీర లిచ్చటెకి ¹వేంచేసినప్రయోజనం జేమి యానతిండు
మీ చెప్పినట్ల చేసెన నని విన్నవించిన నావిప్రవర్యుం డాతని కిట్లనియె. 161

ఆ. చెప్పినట్ల యేను జేసెద నని యొడం, బడినవాడ వింకఁ బలుకు దిరుగఁ
గామి మఱవ కుండఁ గా నీకు వలయుఁ జు, మ్మయ్య దండధారకాగ్రగణ్య. 162

వ. అని యూఁది పలికి మద్దుచునియనుమతి లేక తదీయతరుఫలంబులు గోసికొని
యుపయోగించితి నది ముచ్చిమి ముచ్చుల దండించుటెఱంగున దండించి
నన్ను గతకల్తఘం జేయుము రాజదండితునకు యమదండంబు లే దని పెద్దలు
సెప్పుదురు నిన్నును దండధారణవైకల్యకల్పిషంబు వొరయ కుండ వలయు నని

1. విజయం చేయుటకుం బ్రయో.

తేటపడనాడిన నమ్మాటలకు మనంబున విషాదంబు నొంది యమ్మేదిసీవరుండు భూసురవరుం బ్రార్థించి. 163

౪. అనఘచరిత యిట్లు నను నియోగించుట
యుడుగు మని యమాత్యయుతము గాఁగ
భక్తి మెఱసి యెన్నిభంగులఁ జెప్పిన
నియ్యకొనక యున్న నెట్ట కేని. 164

—౧౦ లిఖతుండు సుద్యమ్నునిచేత నికృత్తకరుం దగుట —

౪. నిశ్చయించి సముచితదండనీతి వ్రతశీలుం దగునన్నరపాలుం డమ్మహాద్విజునిం
గరయుగచ్ఛేదనంబున దండితుం జేసిన నతం డతని దీవించి మగిడి చని శంఖునిం
గని నికృత్తంబు లై నహస్తంబులు సూపి సమ్యగనుభూతదండితుండ నైతి
ననిన నాతండు ప్రీతుం డై. 165

తే. ధర్మమార్గ ముల్లంఘింపఁ దగదు గాన
వలసె నిష్కృతి కుల మెల్ల వెలసె నీక
తమున సురమునిపితృతర్పణములు సేయు
మరిగి బాహుదాపుణ్యతోయముల ననఘ. 166

౪. వినుము. 167

తే. కల్లు ద్రావుట గురుసత్త్వి గవయుటయును
విప్రుఁ జంపుట బ్రహ్మస్వవిషయ మైన
ముచ్చిలుటయును నివి గల హ్రూరజనులఁ
ద్రీతిఁ బొందుటయును మహాపాతకములు. 168

౪. ఇమ్మహాపాతకంబు లేనింటిలోన నెద్ది నేసిన నేజాతివాడును దండనీయుండ
విశేషించి తస్కరుండు శారీరదండ యోగుడై 'రాజదండితులు సుకృతవంతుల
భంగిఁ బుణ్యలోక ప్రాప్తు లగుదురు నీ వమ్మహారాజుచేత దండింపబడుటం
బుణ్యాత్మండవును వంశోద్ధరణసమర్థుండవు నైతివి సంతోషింపుము పా మ్మనినం
బోయి లిఖతుండు. 169

తే. బాహుదానదియం దవగాహనంబు, సేయఁ బ్రభవించె నాతనిచేతు లపుడు
విస్తయం బంది యతఁడు వేవేగ వచ్చె, నన్నపాలికి మగుడఁ బ్రహర్ష మెసఁగ.

౪. వచ్చి యరుణకమలంబులం దెగడుతనకరంబులం జూపిన నతండు దీనికి నచ్చెరు
వడ నేల యిది మదీయతపోవిభవంబున నై నకృతం బై నవిశేషంబు నీవు శుచి
వగుట నై వంబున కెక్కె సుద్యమ్నుండును నీపుణ్యానుష్ఠానంబున నిజపితృవర్గ
సహితంబుగా నిర్మలాత్మం డయ్యె ననియె న ట్లగుటంజేసి. 171

౪. జనసుత నీవునుం దగఁ బ్రజాపరీక్షణ మాచరింపు నీ
యనుజునిమాట వేదవచనార్థనిరూఢము రాజనీతి దం

దనమునఁ గాని ¹యొందున నొడంబడ దెన్నఁడు నార్యకోటియం
దును వగ దక్కు మేలు మిలఁ దుష్టేగఁ జేయుము మేటిజన్మముల్.

172

వ. అని చెప్పి మఱియు ని ట్లనియె.

178

సీ. అడవుల మీ రున్న యపుడు నీతమ్ములు వివిధమనోరథావేశకలిత
హృదయు లై యుండుదు రదయత వీరి నుపేక్షింప కిల యేలి యెల్లభోగ
ములకును భాజనంబులఁ గా నొనర్పుము తురగ మేధాదిక్రతుప్రయుక్తిఁ
బరఁగుము వీరలు బహుయజ్ఞములు సేయువా రటమీఁద నిర్వృంద్యవృత్తి
తే. వెడలెదవు గాక విను మేము వెట్టివార, మే మహీశ్వర నీమది మేలు గంటి
మతిథి సుర పితృవిషయమునప్పు ²చిక్కు, గలిగియుండంగ నది నీకుఁ గాదుగాని.

ఆ. న్యాయశాస్త్రవేది యై యిగితాకార, చేష్ట లెఱిగి జచుల శిష్టదుష్ట
తావిశేష మరసి దండనీతి యొనర్చు, పతికి నెల్ల మేలుఁ బడయ వచ్చు.

175

క. అరి యాటవపాలు గొనుచు, గరుణ గలిగి ప్రజలఁ దండ్రిగతి మధ్యస్థా
పరణంబునఁ బాలించుట, పరమపదముఁ జేర్చు విడుచు భయసంశయముల్.

176

ఆ. ఇవిధంబు గాక క్రొవ్వి కామక్రోధ, కలితచిత్తవృత్తిఁ దొలఁగ నడచు
పతికి నగుఁ జతుర్థభాగంబు ప్రజసేయు, సాపములఁ గులప్రదీపచరిత.

177

చ. క్రమమున నైన శాస్త్రపుల ³గ్రమ్మన నైనను జావఁ జేత ధ
ర్మము విను పాపకర్మ లగురాజులతోఁ దగ సుధి సేతఁ దో
షము విభుఁ డుర్వి ⁴యమ్ముకొని సంగరముం దొలఁగింపఁ గూడునే
సమరజితావనీభరణశాలితఁ బోలునె యొందుధర్మముల్.

178

వ. కావున.

179

క. పో రుడుగను సమకూరద, కౌరవపతి యపుడు సుధి గావింపక హిం
సాచుచి నైతి ననుట యవి, చారత నృపవంశకలితజని యగునీకున్.

180

శా. భూవిస్తారము నాక్రమించి ప్రజలం బ్రోవంగ దండింపనుం
గావక నేర్చి మఖక్రియల్ నడపి సంగ్రహాగ్ని కాజ్యాహుతుల్
గా వైరిక్షతజంబు వ్రేల్చి తనుషంగక్షేపకుం డై హయ
గ్రీవు డాత్తమసిద్ధిబొందె రణముల్ ⁵గిడే నృపశ్రేణికిన్.

181

వ. సంగరంబునం జంపుటయుం జచ్చుటయును బ్రజాపరిపాలనంబును దగినతెఱుగున
దండించుటయును నుత్తమక్షత్రధర్మంబులు గావున హింసాశంక విడిచి యా
న్వీక్షకీత్రయీవార్తా దండ నీతు లనురాజవిద్యలయందును బ్రవీణు లగు
సహాయులతోడం గూడి సర్వవ్యవహారంబులు నిర్వహింపనిర్వాణం బనతిదూరం
బగుఁ గలంక దక్కు మని పలికె సకలలోకగ్రాహ్యవచనం దగునమ్మహాముని
యిట్లు సెప్పం దెలివొందక యున్నధర్మనందనుం గనుంగొని పురందరనందనుం

దుల్లంబునం గోపంబు గదుర మొగంబునం దోషనీక యుండెనప్పాండవాగ్రజుం
డత్తపోధనవర్యువదనంబునం జూడ్కి నిలిపి నిభృతంబుగా నిట్లనియె. 182

క. పతులు మృతులైన బోగిలెడు, సతులవిలాపములు శోకసంతాపంబు
త్థితముగఁ జేయఁగ నే వసు, చుతి¹యేలినకలుదఁ గలక మానునె బుద్ధిన్. 183

వ. అనుటయు నమ్మునివరుం డతని కిట్లనియె. 184

సీ. దుగళింబుఁ బొమ్మని త్రోవ సుఖంబు రమ్మని తెచ్చి కొన వశ మయ్య వానిఁ
దొలుబామునందలిదుష్కృతంబును సుకృతంబు హేతువులుగఁ దగిలిచేయుఁ
బురుషునికాలంబు దిరములు గా వవి పొరిఁ బొరి వచ్చుచుఁ బోవుచుండు
నర్థముల్ దుర్బుద్ధి కైనను సిద్ధించు నగుకాలమున నార్యు లయ్యుఁ గాని

ఆ. కాల మవి ఘటింపఁ గా నేర రనిలవ, రాతపేందురుచులు నధిపకాల
కల్పితములు మంత్రశిశ్నాషధంబులు, మేలు సేత కాలకీలితంబు. 185

క. కమలంబులుఁ దొవలు వికా, సముఁ బొందుట లతలుఁ దరులు సకుసుమఫలభా
వముఁ బొందుట పక్షులును మృగములును² మరకలములగుట కాలకలితముల్.

వ. మఱియు జననమరణంబులును హానివృద్ధులును లోనుగా సకలంబును గాలా
ధీనంబ కావున నీకు శోకింపం బనిలేదు తొల్లి నేనజిత్తనుమానవతిశోకార్తుండై
యుండి తనలోనన తెలిసి సజ్జనసన్నిధి నుపన్యసించినవాక్యంబు లాకర్షింపుము.

— పారాశర్యుడు ధర్మజానకు సేనజిత్తువాక్యంబు లుపన్యసించుట —

సీ. తారు గొంకఱకు బాధకు లయి నడచుట పరులచే బాధలఁ బడుట గలుగు
నివి కాలభావ్యంబు లేకుక గల్గిన నొరుఁ బఱచితి నొరునిచేఁ బడితి ననుచుఁ
బురుషుడు ప్రియశోకమునఁ బొందఁ డర్థదారాపత్యబాంధవహాని కాత్తఁ
గుండంగ నడలుట మందబుద్ధిత్వంబు వగఁ గీడు మానునే వలవ దడల

తే. శోకభయకారణంబులు లోకమున న
నేకములు దానఁ దలసూపు శోకములకు
భయములకు బుద్ధి నెడ యీడు పండితుండు
మూఢుఁ డవి త్రోవ నేరండు మునుగు వగల. 188

క. వినుఁడి సుఖమును దుగళిము, ననిత్యములు గాన వానియాగమకాలం
బున ముదమునుశోకము మొగ, కొనమియ చు మ్ముఱపు శాంతి గోరుజనులకున్.

తే. మూఢతమబుద్ధు లగువారుఁ బ్రాధతమవి, వేకులును సుఖు లట్టులుగాక కొంత
ప్రజ్ఞ గలవారై యపప్రతిభులైన, జనులు దుగళార్తు లగుట నిస్సంశయంబు.

వ. అనియె నాసేనజితుం డుదాత్తవివేకనిరూఢుండతనివచనంబులు విద్వదాచరణీ
యంబు లిందలియర్థంబు నీచి త్తంబున నలవరింపుము వగ యుజ్జగింపు మని వెండియు.

తే. వర్ణముల నాశ్రమంబులవలను మెఱసి, యరసి చక్కని తెరువున ననుగఁ జేసి

ధరణి పాలింపు సముచితదండధరణ, మాచరింపుము నీ కిది యర్హవృత్తి. 192

క. వివికిం జనినను నెవ్వని, వివిధగుణము లఖిలజనులు వినుతింతురు వాఁ
డవనీశ్వర సత్పురుషుం, డవు నని కయికొండ్లు బుద్ధి నార్యజనంబుల్. 193

వ. కావున సకలజనప్రియహితం బగుపృథ్వీపరిరక్షణంబు నీకుం గులధర్మం బై కర్త
వ్యం బగుట యుజువు గాదె యనినయమ్మునీం ద్రునకు నమ్మనుజేంద్రుం డిట్లనియె.

తే. మఱవ వచ్చునె నా కభిమన్యు డౌష, దేయులను గడ్లు మత్స్యభూనాయకుండు
ద్రుపదన్యపతియు ధృష్టకేతుండు మాన,సమునబాయుడు రేయెట్లు శాంతింగలుగు.

సీ. తొడలపై నర్చిలి నిశికొని నన్నుపలాలించు చుండు బాల్యమున నట్టి
భీష్ముని జంపితి బీభత్సుభల్లముల్ దనువు సెక్కుంగ నాతఁడు శిఖండిఁ
జూచుచు నుండుటఁ జూచితి నది యుల్ల మలమటఁ బెట్టెడి నట్లుఁ గాక
యాభంగి నున్నప్పు డాతఁ డాద్రుపదజు నేయమి దలఁచిన నెరియు మనసు

తే. పరశురాముని నోర్చినబల్లిదుండు, కాశిరాజకన్యకలకుఁ గాంగఁ బుడమి
నరపతులనెల్ల గెలిచినబిరుదు ¹గలన,నాఱడియ పడు టూహింప నడలు గదురు.

ఆ. అల్పకాలభోగ్య మైనరాజ్యమునకుఁ, గా ననల్పకీర్తిఘనుని జరత
సింహకల్పు వంశ శేఖరజన్ముఁ డ్రుం, చితి మనంబు వగలఁ జివుక కున్నె. 197

మ. జనసంపూజ్యపదారవిందం డగునాచార్యుండు శోకించి నం
దనుచొ ప్పారయ వేడి పెద్దయు ననుం దా నమ్మి యర్థింపఁ జా
వనివానిం గరిచావు బుద్ధి నిడి యశ్వత్థామ సచ్చెక్ నిజం
బని యే బొంకితి మేదినిభరణ మర్హంబే గురు ద్రోహికిన్. 198

ఆ. రాజ్యలాభలోభరతుండ నై కడుఁ బాప, మైనబొంకుమాట లాడి గురునిఁ
గూల్చి ²నేర్చినట్టికూరాత్ముఁ డేగతిఁ, బోవువాఁడు సెపుమ బుధవరోజ్య. 199

క. భ్రాతృ మహాత్ముండు గడ్లుం, డాతనిఁ జంపించి యేలునవనీరాజ్యం
బాతురత నేయుఁ గాక సు,ఖాతిశయము మతికి నొసగు నయ్య మునీంద్ర. 200

చ. కడిదిమగండు కుంభజుండు గానఁగ ³నొడ్డినమంటవోలె నుం
డెడిమొనఁ జూచి చూచి యిది డెప్పుర మన్యగ లేక పంచితిం
గొడుకుఁ జొరంగ నత్తెఱుగు కూరత సై య సుభద్రయట్లుఁ గ
వ్వడిక్రియ నేర్తురే యొరులు వల్లభుఁ డే లగు ⁴నట్టి డుర్వికిన్. 201

చ. ⁵అడలడిఁ బొందఁగాఁ దగనియట్టిది ద్రోవది మేరుకల్పులం
గొడుకుల నేవురక జముండు గొన్న నలందుర మేరుకల్పులం
పుడమి గిరింద్ర పంచకము ⁶పొల్వినఁ బా డఱిన్లు లున్నయ
పుడఁడుక యెట్టు లోర్పు గృహభారము నెమ్మది నిర్వహింపఁగన్. 202

* 1. మగఁడు, నాఱడియ పాక నూహింప. 2. నోర్చినట్టి. 3. నొడ్డినమంట. 4. కట్టిడుర్వికి.

5. అడఱడి. 6. పోయిన.

- క. 'ప్రామోఽపవేశమున ని, క్కాయంబు దొఱంగుతలఁపు గదిరెడి సుతా
పాయత్తచిత్తు నకటక,లా యని పో నిండు నను దృఢవ్రతయు క్తిన్. 203
- వ. అని పలికి బంధుమరణశోకవ్యాధులుం డయి యున్నయన్నరనాథవరేణ్యుతో
నమ్మునినాథవరేణ్యు డి ట్లనియె. 204
- ఆ. ఇ ట్లనంగఁ దగునె యిమ్మెయి నడల నీ, యట్టిధైర్యఘనున కగునె యనఘ
బుద్ధి సెప్ప వలసెఁ బునరు క్తభాషలఁజెవులు మదియుఁ గూడఁ జేర్చి వినుము.
- తే. పొదలుదలు గుటకై పొడవొదవుఁబడుట,కై కడుంజేరుఁ బాయుటకై జనించుఁ
బొలియుటకునై సుఖంబులఁబొందుదుగిఖి, మొందుటకునై పదాగ్ధములెందు నధిప.
- ఉ. మిత్రుల చెల్లులఁ సుఖము మేకొను నంటయుఁ జెందు దుగిఖముల్
శత్రులచెల్లు నంటయును సన్నతీ దా ధనమూల మంటయున్
గోత్రవరేణ్య భోగములకున్ ధనముల్ గరణంబు లంటయుం
జిత్రచరిత్రుఁ డైనవిధిచేప్టు దొఱంగిన నీటివ్రా లగున్. 207
- వ. కావున నెవ్వగ నొందం బసలేదు. 208
- ఆ. థాత నిన్ను నేమిధర్మంబు నడపుట, కై సృజించె దాని నాచరించి
యుండు నీవు నీక యొడయుండవే థాత్మ,చోదితప్రసర్తనుఁడవు గాక. 209
- న. అని పలికి యప్పారాశర్యుండు వెండియు ని ట్లను విదేహరా జగుజనకుండు
వివేకపరిపాకంబు నొందక ము న్నికసమయంబున బంధువియోగంబు వా
టిల్ల విపాదంబు నొంది గృహంబు దొఱంగి వెడలువాఁ డయ్యె నట్టియెడ
నతలిపాలికి నశ్శకుం డనువిప్రవగ్యుండు వచ్చిన నవ్వసుమతీపతి సముచిత
ప్రకారంబునం బూజితుం జేసి. 210

— జనకున కశ్శకుండు నెప్పినసీతి వ్యాసుండు ధర్మజునకుఁ జెప్పట —

- తే. అథములు బంధువులుఁ గల్గినపుడు తన్వి,యోగమైనట్టియెడను మర్త్యునకు నెద్ది
తలఁపుమై నున్న మదవిపాదంబు లడర,కుండుఁజెప్పవె యదికృపాయు క్తి ననఘ.
- వ. అని యడిగిన నాతం డి ట్లనియె. 212
- సీ. దుగిఖంబు సుఖమును దోడివ సుసారమునకుఁ దద్వశగతిఁ బోవునరుని
యాత్మ నంబునము గా డ్వుపహరించినవిధంబున నవి సెలుచు నేపున సుతైక
భాగియు దుగివైకభాగియు లేమి లోకంబునం దెలియంగఁ గనుట మందు
వానికి విను జర రా నీక త్రోవంగఁ జావక యుండ వశంబె జలధి
- తే. వలయవేష్టితక్షితి నేలువాని కైన, నధిప యెద్ది వాటిల్లిన ననుభవించు
నపుడు ప్రాప్తవ్య మిది యని యంతరంగ,విభ్రమము లేక యునికి వివేకసరణి. 213
- క. నరవరసరసాన్నంబులు, బరిమళసవ్యస్తువులును బరమశయనవి
ప్రరములుఁ గాలాధీనత, నరుఁ బొందుం బాయు వాని నమ్మమియ యులున్. 214

చ. వల నధికంబుగాఁ గలుగువైద్యులు శాస్త్రము లభ్యసించి మం
దుల నొడఁగూర్చు నేర్చి తనుదోషము లారయుబుగ్గి గల్గి యా
ప్తులకుఁ జికిత్స సేసెదరు రోగము వాయమి లేదె వారు రో
గు లగుట గాన మెట్లు ప్రతికూలవిధిక్ నరునేర్పు ద్రోచునే.

215

సీ. సద్వంశజస్త్వంబు సౌందర్యమును బలంబును సుభగతయును భోగములును
భవితవ్యతానురూపంబులు పేదలై పెంచుట కలయంగఁ బెల్లు పుట్టు
దురు బ్రజ లెంతయు సిరి గలవారు గోరంగఁ బుట్టరు దరిద్ర పుజనంబు
లాఁకటం దిని తాలు నఱిగించుకొందురు భోజ్యసంపన్నులు భోజనంబుఁ

తే. బూర్ణముగఁజేయఁ జాలరు భూపవర్య, వెలఁది జూదంబు పానంబు వేట యతిని
1పేవితములు గాఁదగ దనిచెప్ప వినుచు, వలను గలవారచెడుదురు వానివలన.

వ. అట్టివి దైవకృతంబులు గావున నిష్టానిష్టప్రాప్తులకుం గారణంబులు గనికొన లేవు
బౌంధవలాభంబును దద్వియోగంబును వఱదం గావ్యంబులు సంగతంబులై
పదంపడి పాసినచందంబు.

217

తే. మాతృపితృదారపుత్రకళాశ్రాంత్యశతస, హస్తకంబులు సంస్ఫులి ననుభవించఁ
బడియెనిందులో నెవ్వరికడలువాడు, నరుఁ డనిత్యత యూహించు టరయ నుజవు.

క. జననజరామరణగ్రా, హనిబిడకాలాభిమగ్న మని జగము నెఱిం
గినవాడు ధర్మవర్తన, మున నుండుం జింత దక్కి భూపవరేణ్యా.

219

క. తనయొడ లేర వనినను మను, జనకును బంధుతతి సతమె శోకించిన వ
చ్చునె చచ్చినజుతువు నెప్పున మధికము నోచ్చుఁ గాక మహితవివేకా.

220

ఉ. కావున నెవ్వగల్ విడువు గైకొను మాతృకులార్హ కర్తనం
సేవనతత్పరత్వము విశిష్టజనంబులసంగతికా భవ
ద్భావము కల్తపంబు దెగఁ బాచి 2శుచిత్వముఁ బొందు లోకసం
భావితకీర్తి వయ్యెదు నృపాలక నాపలు కూడు 3పాటిగాన్.

221

వ. అనుటయుం దెలిసి జనకుం డమ్ముని నామంత్రితుం జేసి నిజకర్తతంత్రనిర్వహణం
బునకై గృహంబున నిలిచె నీవు నట్ల యువ్వలికం బుజ్జగింపు ముత్తమతాత్త
సరణిసాధితం బైనభూవలయంబు బాలింపుము తక్కుటితలంపులు దక్కు మని
పలికిన విని పలుక కున్నయగ్రజుం జూచి సవ్యసాచి జన్మాదుతో నిట్లనియె.

222

క. బహుబంధుమరణశోక, ప్రహతవివేక మయి ధర్మరాజునకు మనో
మహిమ వికల మయ్యెం బర, మహితవచోవృత్తి దేర్పు మహితవిచారా.

223

వ. అనిన నచ్యుతుండు పాండవాగ్రజుఁ జేరం జని యభివందనం బాచరించి యతని
కరంబు వట్టికొని వదనంబు విరిదమ్మించందంబు నొంద మధురాక్షరవిన్యాసంబుగా
నిట్లనియె.

224

మ. పురుషవ్యాఘ్ర మనంబు గుండ వగలం బొందంగ నీకేల సం
 గరణేలిక భవదీయబంధు లతిలోకం బైన ¹పెం పొప్పు బో
 యిరి నాకంబున కట్లు గాక కల గాదే రాజవృత్తంబు దా
 నరయక రాజుల యేల యేజనులు ²నిత్యాయుష్యులే నెప్పుమా. 225

వ. అని పలికి వెండియు. 226

తే. తొల్లి సృంజయుఁ డనుమహీవల్ల భుండు, పుత్రశోకాతురత్వంబుఁ బొంది యున్న
 నుపశమంబుగఁ బ్రాక్షనపుపులఁ జెప్పి, తెలిపె నిష్కూని యంతకుబలిమి కలిమి.

వ. అని యెఱింగించి నారదం జూపి యిస్తుహాత్తుం డట్లు మరు త్తనుహోత్రాదు లగు
 రాజులవరమోత్పృష్టకర్తంబులును నట్టివారికిం గాలవశత్వంబునం బొంద కుండ
 రామియుం దెలియ నుపన్యసించిన వాక్యంబు లభిమన్యు మరణశోకవ్యాకు
 లుండ వగునీకుం దాపాశశమంబుగాఁ గృపాతీతయంబునం బరిపాటి వీరలు నెప్పి
 రని పారాశర్యమునీశ్వరు నిర్దేశించి వీరివచనంబుల యేనునుం జెప్పెద నాకర్ణింపు
 మని యి ట్లనియె. 223

— ధర్మ రాజునకుఁ గృష్ణుడు మోడశ రాజులచరిత్రంబులు నెప్పుట —

సీ. సంవర్తం డనుమహాసంయమి దేశతాగురుతోడియాసున ననుగుడెంచి
 పూని యుపద్రష్ట యై నడవంగ హిమాచలపాదంబునందు శక్త
 వరుణప్రభృతు లైనసురలు మహాముసీంద్రులును సహాయు లై మెలఁగుచుండ
 శాలాప్రముఖభవ్యసాధనన్తులు గనకమయంబులుగ వస్త్రకాంచనాజ్య

ఆ. దధిపయశఫలాదితృప్తాద్రవ్యస, మృద్ధి సకలజనులు మెచ్చు బెక్కు
 లధ్వరములు సేసె నట్టిమరుత్తుండు, సిత్యపదవి నుండ నేర్చెనయ్య. 229

సీ. సన్తానమున రాజ్యసంపద నొంది భూసురపూజ లొనరించి సువ్రతముల
 బృందాకులఁ బ్రీతిఁ బొందింపఁ దన కర్థిం బజ్రన్యఁ డేఁటేట బసిఁడివాన
 కనకమయము లైనకర్మకర్షుషనక్రూర్త చయముతోడఁ గురియుచుండ
 నయ్యర్థమెల్ల ధనాన్ధుల కిచ్చుచుఁ గురుజాంగలంబునఁ బరమనిష్ఠ

ఆ. నశ్వమేధముఖము లైనరాజార్హయ, జ్ఞములు పెక్కు సేసి సకలజనులు
 పొగడునట్టిపాట నెగడె సుహోత్రుఁ డ, విభుండు దెగియె ననుట వినమె యధిప.

సీ. కాంచనాలంకార కాంతంబు లై రూఢి కెక్కినగజములు పెక్కువేలు
 జనసత్త్వరూపాదిసకలగుణములఁ బెం పెసఁగినహయము లనేకలక్ష
³లమలినస్వర్ణమయము లగుకొమ్మలం గొమరారుపశువులు గోటు లూర్జి
 తాంగకవిలసదబావికంబులు గణనాతీతములు గన్య లప్రమేయ

ఆ. లఖలరత్న విరచితాభరణంబు ల, నల్పములు మహీసురావళులకు
 నిచ్చి చేసె గ్రతువు లెన్నియేనియు నంగుఁడతఁడు నన్యలోకగతుండు గాఁడె,

1. తెం పొప్పు. 2. నిత్యాయుధముల్. 3. లమలనువర్ణమయము లగు.

- సీ. ఏడుదీవులయందుఁ గ్రీడాగతులఁ దనరథము చరింప నరాతు లనఁగ
వినియు నెటుంగక విభవ మార్జించుచోఁ బ్రజల నొప్పింపనిపరమపుణ్య
కర్తంబునకు మెచ్చి గారవంబునఁ దన కక్షయధనము ఘాలాతుఁ డొసఁగ
నశ్వమేధములు జాహ్నువిహంత శిష్టజనాకీర్ణములుగఁ బెక్కాచరించె
- ఆ. దారకములు వృష్టిధారలు లెక్కింప, వచ్చుఁగాని యతని యిచ్చుగోవు
లెన్నఁ గొలఁది గాదు సన్నుతిపాత్రమా, శిబికి నుర్వి నునికి నెల్ల నెట్లు. 232
- సీ. యావనంబునఁ దప మాచరింఁగఁ దండ్రిపంపున సరిగిన పెంపుకలిమి
నేతువు జలధిఁ బ్రఖ్యాతంబుగా నొనర్చినమర్త్యలోక పావనవిధూతి
త్రైలోక్యకంటకు దశములు బంధుయు క్తంబుగాఁ జంపిన కలితనమ్ము
బాలురమరణంబు వాటిల్లకుండంగఁ జేసిన యత్యంతచిత్రమహిమ
- ఆ. గలిగి యశ్వమేధములు మున్నుగా ననే, కాధ్వరము లొనర్చి యఖిలజనులఁ
దల్లివోలె నరసి దశరథ రాముండు, గాలవశతవందె గాదె యధిప. 233
- సీ. పూర్వపంశ్యులఁ గానఁ బూని వియ్యంగ నవని భాగీరథి యనఁగఁ బజిపి
శక్రండు మెచ్చఁ బరాక్రమంబునఁ బేర్చి యప్రతిహతముగ నశ్వమేధ
యాగంబు లొనరించు నప్పుడు వేయువే లరదంబులందుఁ గన్గల నలంకృ
తలఁ జేసి యునిచి రథంబు రథంబున కీధములు నూలు నూతీతేసి యేనుఁ
- తే. గేనుఁగునకు గుట్టములు వేయేసిపాటి, హయముహయమునకట్లగోచయ మమర్చి
భూరిభూరియుతంబుగ భూసురులకు, నొసఁగినట్టిభగీరథుం డున్నవాడె. 234
- సీ. అర్థి విశ్వావసుం డాదిగాఁ గలుగుగంధర్వులు హృద్యవాదన మొనర్ప
నప్పగోనికురుంబ మాటలుఁ బాటలు నై వినోదింపగ నమరగణము
బహువిధాలంకారభంగుల శినిన్నాణువులు సూప దివ్యమునులు నుతింప
మనజలోకం బెల్లఁ గనకాన్నవస్త్రభూషణదానములఁ దృప్తి సనఁగ నశ్వ
- ఆ. మేధసమితిఁ జేసి మెప్పించె నింద్రుని, శతతమాధ్వరమున నతఁడు హయము
నానుపడిన నిచ్చె నాదితీపునిఁ జూపు, మా ధరిత్రి నిపుడు మనుజనాథ. 235
- సీ. జనన మాదిగఁ బాకశాసనుకరమునఁ బ్రభవించునేయును బాలుఁ డ్రావి
ద్యాదశిదినము లాతఁడు గారవింపంగ వర్ధిల్లి పండ్రెండువత్సరముల
ప్రాయ మై రాజ్యసంప్రాప్తికి నేతెంచి యర్కునియుదయంబు నస్తమయము
నగుపల్లు పొలిమేర లైనమహాక్షేత్ర మంతయు నొక్కండ యనుభవించె
- ఆ. నన్నపర్వతముల నాజ్యనదుల విప్ర, భోజనము లొనర్చి రాజసూయ
ములును నశ్వమేధములుఁజేసి మాంధాత్యుండిం నలిచెనే నరేంద్రముఖ్య.
- సీ. అనిమిషాసురయుద్ధమున నసురావలి సమయించినర్హాశ్రమముల నేర్ప
రించి భూమి యలంకరించి యగ్నిష్టామహాయమేధవాజపేయాతిరాత్ర

పాండరికము లనఁ బరఁగినయధ్వరంబు లనేకములు సేసి భూసురులకు
సఖిలభూములఁ గల యర్థంబు లెల్లను దన కని యేమియు నునుప కిచ్చె

ఆ. శుక్ర నల్లుఁ డనఁగ శోభిల్లి తనయందు, భర్త తత్త్వ మూర్జితముగ నియమ
నిష్ఠుడై యయాతి నెగడె శాశ్వతుఁ డయ్యె, నే నృపాల యష్టహీశ్వరుండు.

సీ. ఓర్వక పెక్కండు రుర్విశు లొక్కటఁ బై నెత్తి వచ్చిన భండనమున
వారి హేతిచ్చుత్ర వాహనధ్వజములు నటకైన నడునడ నడికి వార
లభయంబు వేడిన నంటఁ గృపఁ గాచి యేచి యీ పెన్నేల యెల్లఁ దాన
కొని యధ్వరములు ¹పెక్కొనరించి వేడుకఁ బాయసంబులు సప్తాపములు మోడ

ఆ. కములు లోను గాఁగఁ గలవంటకముల ను, ర్విసురావళులకుఁ బ్రీతిఁ జేసి
దక్షిణలుగ మణివితానంబు లిచ్చిన, యంబరీషఁ డేమి యయ్యెఁ జెప్పును. 238

సీ. లక్షభార్యల నుచూలించి యొక్కొక్క వెలఁదికి వేవురు వేవు రాత్త
జాలు గాఁగఁ బదికొంటులలఘుమూర్తులఁగాంచె వాసునుదోర్బలోజ్జ్వలులునార్య
చరితులు నై పేర్చి తురగ మేధంబు లందఱు బహువక్షిణోదాత్తభంగి
జేయుచుఁ దనపంపు సేసి వర్తింపంగఁ దానును విశ్రుతాధ్వరము లొప్ప

తే. బెంపుసొంపును సుప్రతసంపదయును
నిర్తలశ్రద్ధయును గర్త నిపుణతయును
నెఱయ శశిబిందుఁ డొనరించి నెగడె నతఁడు
వడయఁ జాలెనె యెన్నఁడుఁ జెడనియొడలు. 239

సీ. అధికతపంబున నగ్ని నారాధించి ప్రత్యక్ష మగుటయు బ్రహ్మచర్య
వృత్తంబు దమమును వేదవిత్త్వము నహింసయుఁ బాత్రదానంబుశమము వరము
గాఁ గోరికొని వేదికాస్థలి మణికనకాత్రిక యై ఘుస్పదాటుయోజ
నములదైర్యము సంత కమరువిస్తారంబుఁ గలుగంగ నొనరించి క్రతువు సేసి

తే. విప్రవితతికి ²దాని నతిప్రియమున
నిచ్చెఁ దనవేర గయ నుతి కెక్కవటము
పొగడు వడయంగఁ బుణ్యుడై నెగడె గయుఁడు
భూవరోత్తమ యతఁ డెందుఁ బోయెఁ జెప్పును. 240

సీ. ఇరువదివేవురు పరిణతపాచకు లభ్యాగతులకును నతిథులకును
బాటించి క్రొత్తగాఁ బవలును రేయును వలయునన్నము లిడ వెలసె పశువు
లర్థి నుత్తమగతి కై తార చనుదేర విశసించు చమరులు వేడ్కతోడఁ
బొడసూపి కడుపారఁ గుడువ పావిర్భాగములు వెట్టు చివ్విధంబున మహాద్భు

తే. తముగ నొనరించె సత్త్రయాగముతదుత్సవంబు గొనియాడ వచ్చినవార లెల్లఁ
బ్రచురపుణ్యాత్ముడనొప్పె రంతిదేవుఁ డవిభునకును వలసె లోకాంతరంబు.

- సీ. శరభసింహాత్మ్యగ్రస్తత్వచయంబుల నేడిక లెట్లట్ల యెక్కి యాడి
కట్టుచు విడుచుచు గణాశ్రమంబున దమియింపఁగా సర్వదమననామ
మిడియె నన్నుని పదంపడి మహారాజ్యపదస్థుఁడై కాళిందితటమునందు
భాగీరథీతీరభాగంబునను సరస్వతీసమీపమునను వాజిమేధ
- తే. రాజసూయాదివివిధాధ్వరము లొనర్చి, కనకనిర్మితకరితూరంగమరథంబు
లసదృశ ప్రీతి విప్రల కొసఁగె భరతుఁ, డన్న రేంద్రచంద్రుండును జన్నవాఁడ.
- సీ. మిట్టుఁ బల్లంబు నై మెలఁగంగఁ దనరథప్రముఖవాహనములఁ బఱప ననువు
గా కున్న మేరినిఁ గని సమృద్ధియుగ వెరవున నొనరించి విశ్రుతముగఁ
దనపేరఁ బృథివి నాఁ జనఁ జేసి గోరూప మైనయివ్వసుమతి నమరనగముఁ
బనిచి యోషధులును బహురత్నములుఁ బిడికించి జనంబుఁ బోషించెబృథుఁడ
- తే. సేసె నానాధ్వరము లవి సెప్ప నేల, సకలధాత్రి బ్రాహ్మణులకు సాత్కరించె
నమ్మహానుభావునకు నతులయశమ, కాక సుస్థిర మయ్యెనే కాయ మనఘ. 243
- సీ. బ్రహ్మవిద్యేషంబుఁ బరికించి కోపించి యవిజేయుఁడై నసహస్ర బాహుఁ
బరిమార్చి నృపతులఁ దర మిడి తునుమాడె నిరునదియొక్క హూ తెల్లచోట
నందఱయేలెడునన్నిభూములుఁ దాన యేలే ధర్మోజ్జ్వలపాలనమున
రాజ్యయోగ్యములు ధరామర్త్యాంబులు నగుసద్ధ్వరములు పెక్కాచరించె
- ఆ. గశ్యపునకు నిచ్చి కాశ్యపి యనుపేరఁ, జనఁగఁ జేసె నుర్వి జామదగ్న్యు
శివనమె యామహాత్ముడును ససంతోషవి, భ్రాంతి గలిగెనేని బ్రదుక లేడు.
- వ. అని చెప్పినయప్పుండరికాటునితోఁ బాండవాగ్రజుండు సృంజయసుతుం డైన
సువర్ణాక్షివిజ్ఞంబును వాఁడు మృతుం డయినవిధంబును వినినది యయినను
సున్యక్తంబుగా విన వలతుం జెప్పవే యనిన నతం డతని కిట్లను నీకు నాఁడు
కృష్ణదైవపాయనుం డక్కుమారువృత్తాంతంబు నారదునధీనం బగుటంజేసి
తద్వ్యాపారంబు నెప్పొ బర్వతునిం జెప్పండు గాని పర్వతుండును సహకారి
యత్రైఱం గాకర్ణింపుము. 245

— శ్రీకృష్ణుడు ధర్మజునకు బర్వతనారదులవృత్తాంతంబు నెప్పట —

- సీ. అధిప నారదుచెలియలికొడు కప్పరవృతుం డిట్లును మహీమండలమునఁ
ద్రిష్టురువేడుక దివినుండి యొక్కటఁ జనుదెంచి తమలోన సమయ మధిక
నిష్ఠమై జేసిరి నిజచిత్తవృత్తు లొండోరులకు దాఁడక యుండువార
మటుకాక దాఁచ శాపార్హత వాటిల్లఁ గలయది యని యిట్లు గలయఁ బలికి
- తే. యుచితనర్తనముననుండియొక్కనాఁడు, సృంజయునిఁ గాంచియతఁడువిశిష్టభక్తి
నర్చనము సేసినను భవదాలయమున, ననఘ వసియింతు మే కొన్నిదినము లనిరి. 246
- వ. అని పలికిన నాపుక్ష్యవతి ప్రియం బంది సుకుమారి యనుపేరం బరఁగిననిజ

సందన రావించి యిక్కన్నియ మీకుం బరిచర్యసేయ సమాధానంబున నుండుం
డని యన్నెలంతతో నీవు దేవోపచారంబుల వీరి నారాధింపు మని నియో
గించి వలయువస్తువులు సమగ్రంబులుగా సమకట్టినం బ్రీతు లై యమ్మునులు
సుఖం బున్న సమయంబున.

247

సీ. అల్లదనంబునయనువు మైకొనఁ జూచు నడపు కాంతికి వింతతోడవు గాఁగ
వెడవెడ ¹నూఁగారి వింతయై యేర్పడు దేనివఘలలో నారు నిగుడ
నిట్టలు ద్రోచుచు నెలపులకలమేర లెల్లను ²బిగి యెక్కి యేర్పడంగఁ
దెలుపును గప్పను వెలయంగ మెలుఁగెక్కుతారకంబులఁ గల్కితనము దొడరఁ

ఆ. జరణములును నడుముఁ జన్నులుఁ గన్నులు, జవ్వనంబుచెన్ను నివ్వటిల్లు
చునీఁ దెలుప స్మంజయునిపుత్రి మెలఁగుని, ధంబునారదునకుఁ దగు లొనరెచ్చె.

క. నారదుఁడు మదనబాణా, సారము దనుఁ బొదువ దైర్యసార మెడలి దు
ర్వారమనోవ్యథ వంతం, గూరి క్రమంబునఁ గృతాంగకుం డయ్యె నృపా.

249

వ. అట్లు కాముబారిం బడి నలంగియుఁ దనతో నుగ్గడింప సిగ్గువడి.

250

చ. వెనుఁబడుచి త్రవృత్తియును వెల్వెలఁబాటెడునాననంబు నై
యనిశముఁ గుందుమామఁ గని యల్లుఁ డితం డీటు లేల వంతఁ బొం
దెనొ యనుచింత నొంది తనదివ్యమతిం బడికించి కాంచి కూ
డునె సమయంబు దప్పఁగఁ గడుం గుటిలాత్ముడ వైతి నాయెడన్.

251

ఆ. రాచకూతుమీఁద రాగంబు పుట్టుట, నాకుఁ జెప్పవైతి నీకు శాప
మిత్తు నమ్మగాఱీ నీవు వరింపక, నిలువలేవు మరుండు బలియుఁ డగుట.

252

వ. పాణిగ్రహణానంతరంబ వానరవదనుండ వగు మనవుడు నారదుండు నీకు నాక
లోకంబునకుం జనుట లే కుండెడు మని ప్రతిశాపం బిచ్చినం బర్వతుం
డచోట్టు వాసిపోయి భూజనంబులు పూజింపఁ బ్రసరిల్లుచుండె.

253

శా. శాపప్రాప్తికి నోర్చి తా నడిగి యాచంద్రాస్య సన్నారదుం
డాపుశ్శీవతి యీఁ బ్రియంబున వివాహం బయ్యె నమ్మాత్రలో
భూపా యమ్ముని వానరాననతమైఁ బొ లేద నక్కంత త
ద్రూపప్రాప్తి విరక్త గాక తగఁ బ్రీతుం జేయు చుండెం బతిన్.

254

వ. ఇట్లు పతివ్రత యై సుకుమారి నారధు నారాధించుచుండె బదంపడి యొక్కనాఁ
డేమేనియుం బనికి వనంబునకు నారదుండు వోయినయెడం బర్వతుండు డబ్బాట్టు
గాంచి నమస్కరించి నా కిచ్చినశాపంబు మరల్చవే యనుటయు నారదుండు
నీవుగావె మున్ను శపియించినవాడవు ముందర మరల్చుం దగు నని పలికిన నతం
డట్ల కాక యనియె నివ్వధంబున నొడంబడి యిరువురు నొంపొరువులశాపంబులు
మరల్చి రయ్యెల్లుండును మామతోడన వచ్చి మందిర ప్రవేశంబు సేయుసమయం

బున నారాజనందన నిజపురుషుం జూచి పరపురుషుండ కాఁ దలంచి మఱి చూడక మాటుమొగంబు వెట్టికొని పోవుటయు. 255

ఆ. నగుచుఁ బర్వతుండ నాతి నీవతి యగు, విశ్వసింపు మని సవిస్తరముగ శాపములును మోక్షసంవిధానములును, జెప్పి తేర్చె దానిచిత్తవృత్తి. 256

వ. ఇట్లు నారదుండును బర్వతుండును బరస్పరప్రియకారు లైరి కారవోత్తమా నీయడిగిననువర్ణక్షీవివృత్తాంతంబు నిష్ఠునివరుండు దేటవడం జెప్పెడు నని సృంజయపుత్ర చరిత్రకథనంబు నారదుకృత్యంబుఁగాఁ బలుకుచు నతనిం జూపిన నాతం డిప్పుడు శౌరి చెప్పినంతయు నిట్టిద యక్కుమారుతెఱంగుఁ జెప్పెద నాకర్ణింపు మని యప్పాడవాగ్రజున కభిముఖుం డై యు ట్లనియె. 257

సీ. అవ్యిధంబున నేను నల్లుండు సంప్రీతి సృంజయుపాల వసంపఁ గొన్ని సువత్సరంబులు సనినఁ దదాశ్రిత బ్రాహ్మణోత్తములసంప్రార్థనంబు గలుగంగ మాకును గమనేచ్చ పుట్టంగ నారాజునకు నుపకార మొకటి నేయఁ దలంచి యే మాయనసన్నిధి కరిగి కోరుము వర మంటి మనిన

ఆ. నతఁడు మీరు ప్రీతు¹లయినకంటెను నొండు, గలవె వరము లనిన గారవించి యనిమిషులను మిగులుతనయునిఁ బడయంగ,వలచి యుండు దట్టివానిఁ గనుము.

వ. అంటి మట్టియొడ నింద్రతేజోరక్షణాయ త్తచిత్తుం డగునపుర్వతుం డప్పుడమి తేనితో విను మక్కుమారుండు దీర్ఘాయురువేతుండుగాకుండు ననియె దానికి నమ్మానవపతి యుమ్మలించి యమ్మహాత్మునాననంబునం జూడ్చి నిలిపి యిట్లేల యుష్ష దనుగ్రహం బచూనంబు గావలవదే యని ప్రార్థించిన నమ్మాట కమ్ముని మఱుమాట వలుక కున్న నే నన్నరనాథుడైఁ గలుగుఁడుకావిశేషంబున. 259

తే. వలదు శంకింప నింద్రునివలనఁ బుట్టు,నెడరు వొందక ముండంగఁ గొడుకు నోపి నంత గావుము గావంగ నై నచావు, నపుడు నన్నుఁ దలంపు మే నది మరల్తు.

వ. అక్కుమారుండు నిజనిష్ఠీవనాదులు సువర్ణమయంబు లగుటంజేసి సువర్ణక్షీవి యనం బరఁగుఁ బ్రమోదంబునం బొందుము. 261

క. అని యూఱిబిల్లఁ బలికిన, విని యాతఁడు సంతసంబువెల్లిం దేలెం జని యే మీప్పితవర్తన, మున నుండితి మవ్విభుండు పుత్రునిఁ గాంచెన్. 262

వ. వాఁడును మలమూత్రలాలాశ్రు స్వేదంబులు గనకమయంబు లయి తోరుంగం బెరుంగు చుండె నాసమయంబున² వేచి వెంగలు లగుమ్రుచ్చు లబ్బెలుంబట్టి నోరం జీర దుటిగి యడవికిం గొనిపోయి యొడలు జల్లించి పసింపి గానక పీనుంగు వైచి పోయిరి సృంజయుండును దనకొడుకు నింద్రుం డపహరించె నను తలంపున శోకార్తి నొంది పలవించుచు నన్నుం దలంచినం బోయి నీకుం బుండరికాక్షుం డిప్పుడు నెప్పినయాదిరాజవిషయంబు లగుశోకోపశమనవచ

నంబులు నెప్పి యంకిలి దేర్చి యవిచారు లగుతస్కురు లాశిశువుం జంపుట యెఱింగించి. 263

క. మ్రుచ్చులమూఢత్వమునం, జచ్చి నరకవాసమునకుఁ జనిరతనము నేఁ దెచ్చి మగుడంగ పే నీ, కిచ్చెద వగ పుడుగు మింక నేనియు నధిపా. 264

వ. అని చెప్పి యేసును. 265

— మ్రుచ్చులచే జచ్చిననువర్ణస్త్రీని నారదువలనఁ బునర్జీవితం దగుట —

క. భావమున నవ్వెఱుకె దగు, దీవన యిచ్చుటయు నరుగుదెంచె సువర్ణ స్త్రీవి గడు నద్భుతముగ, నావిభుఁడుఁ బ్రహృతసంభృతాత్ముం డయ్యెన్. 266

తే. ఆతని వీడ్కొని సంప్రీతి నరుగుచుండి, యింద్రుఁడత గాదివి వినుమిక్కుమారుఁ జంప నింద్రుండు వేచు రక్షణము మఱవ, వలదు నీ వని చెప్పితి వసుమతీశ. 267

వ. ఏనుబోయునకొండొక కాలంబునకు నాఖండలుం డక్కుమారుండు దన్నుమిగులు నని శంకించి చంపింపం దలంచి నన్నుం బర్వతునిం దలంచి పుయిలోడి బృహ స్పతితో విచారించిన నతం డతనిభయం బుడిపె నతండుచు దివ్యం బగుట సబుద్ధికం బైనవజ్రంబు నాలోకించి సీవు శార్దూలరూపంబున సృంజయసుతుం డగుసువర్ణస్త్రీనిం జంపు మనుటయు నప్పని పూని యది సమసమయంబున. 268

సీ. సృంజయుం డుజ్జ్వలశ్రీసముల్లాసప్రహ్వ మొప్పంగఁ బ్రియాంగనలును దానుఁ గుమారయు క్తముగ భాగీరథీతీర కాంతార ప్రదేశనిత్య వసనేచ్చమెయి నుండి కుసుమాపచయముఖబహువిధ కేలితత్పరత నొంది యొండుదలంపు లేకుండ నద్దంభోళి వంచన నయ్యెడఁ బొంచి నిలిచి

తే. తెఱపిగాంచి శార్దూలమై యుటికివార, తేంద్ర సమయానునమ్మానవేంద్రతనము వ్రచ్చియంతర్వి తంబయ్యెఁజచ్చెవాఁడు, దాడియాక్రోశమునయార్తనాదమెసఁగ. 269

క. విని సృంజయుండును బ్రియా, జనములు వే పాటుదెంచి చచ్చినబాలుం గని బహులశోకపూరంబున మునిగిరి విస్తలాపములు పెల్లెసఁగన్. 270

ఆ. అట్టియవసరమున నవ్వహీపతి నన్నుఁ, దలంచె నప్పు డేను బలవిరోధి మదివిరోధ ముడిపి మసలక వచ్చి య,బృలుప్రాణ మెత్తి ప్రమద మెసఁగ. 271

వ. ఉచితసల్లాపంబుల నించుకనేపు నిలిచి యన్నరపతి యనుమతి సేయ నరిగితి సువర్ణస్త్రీవియుం దండ్రికి సంతసం దెసంగు తెఱంగునం బ్రనర్తిల్లి యతనిపిచ్చుటం బృథ్వీభారంబు పూని శిష్టానుగ్రహదుష్టనిగ్రహంబులు నడపుచు జన్మంబులు సేయుచు శతాధికసహస్ర నర్షంబులు రాజ్యంబు సేసె నని చెప్పి నారదుండు వెండియు. 272

చ. హరియుఁ బరాశరాత్మజుఁడు నాదరణాతిశయంబునకా సవి స్తరత నుపన్యసించినవచగ ప్రకరంబు మహార్థగాఢ మి ప్పరమహితోపదేశములు పాటిగఁ బట్టి వివసుంధ రాధురా

ధరణ మొనర్చు మయ్యెడు నుదాత్తయశంబును ధర్మవృద్ధియున్. 273

వ. అనిన నజాతశత్రుం డూరకున్న బరాశరపుత్రుండు పరమకరుణావిధేయచిత్తుం
డై యతని నుద్దేశించి. 274

సీ. త్పత్రియులకుఁ బ్రజాసంరక్షణ గడచిన ధర్మంబు గలుగునే దానివలన
వేదసంచోదితవిప్రకర్తంబులు లెస్స లయ్యెడు నని లేక యున్నఁ
జెడియెడు లె సైన్యం జెడినను రాజున కగుఁ బుణ్యపాపంబు లగ్గలములు
గాన ¹జనాభిరక్షణ మొనరింపుము నావును నన్నరనాథుఁ డిట్లు

తే. మీరు నెప్పుంగ నురియాటమేలె రాజ్య, కాంక్షమిగిలియేఁజంపంగఁగానియట్టి
వారిఁ బలుపురఁ జంపినక్రూరతావి, శేష మాత్మ దహించుటఁ జేసి కాక. 275

వ. అనిన విని యమ్మునిపతి యన్యుహిపతి కి ట్లనియె. 276

చ. మనుజులు సేయ నెవ్వరు సమస్తము నీశ్వరునాజ్ఞఁ జెల్లెడు
న్వినము కుతారపాణి ధరణీరుహముల్ నటకంగఁ బాప మొం
దునోకో కుతారమున్ జనులు దోసముఁ బొందను కర్త యాశ్వురుం
డనియెడినిశ్చయంబు దృఢ మై మది నిల్చినఁ జాలు భూపరా. 277

వ. కర్తఫలం బీశ్వరునియదియ తదర్పణబుద్ధిసహితంబుగాఁ బ్రబుద్ధులు వేదచోదిత
కర్తంబు లనుష్ఠింతురు. 278

తే. బప్ప కున్నను నాత్మకులోక్తకర్త, మూర్ఖగతిఁ జేర్చుఁ బరకర్త మొప్పెనేని
నార్యజనములు గిల్చిష మండ్రు దానిఁ గాన నడపుము నిజవంశకర్త మధిష. 279

క. అరివధము పాప మని మది, మెరమెర గలిగినను దగినమెయిఁ జేయుము భూ
వర ప్రాయశ్చిత్తము గృహ, ²ధుర యుడుగుట మేలె కీడుతోఁ జన నగునే. 280

వ. అనుటయుఁ గౌంతేయాగ్రజుండు సాత్యవతేయునాననం బాలోకించి పుత్రు
లుం బౌత్రులు నన్నలుం దమ్ములు జనకులుం చాతలు మామలు గురువులు
సంబంధులు సఖులు నల్లరు బావలు మఱిందులు మఱియుఁ బవిత్రు లగుధాత్రి
పతులు నాచేత మడిసిరి తదీయస్త్రీజనంబులు పతి సుత సోదర పితృమరణశోక
సంతాపాతిశయంబునం బలవించి పలవించి ప్రాణంబులు విడుతురు గావున దాని
సూక్ష్మంబుగా విచారించిన వనితావధపాతకంబునుం బాటిల్లు నెయ్యది కడగా
నిష్కల్తఘండ నగుదు నను³వెగడున మునింగినమనంబు మహిభరణంబున
కెల్లు సొచ్చు నుగ్రం బైనతపంబునం దనువు దొఱుగుట దక్క నొండువిధంబు
నాకుం జూడ లే కున్నయది యనిన విని యమ్మునీశ్వరుండు నిజబుద్ధి నిపుణంబుగా
నిరూపించి యన్నరపతి కి ట్లనియె. 281

సీ. విడువు మున్ములికంబు వినుము నీచెప్పిన యందలు భూముల కాసపడియుఁ
బెంపును దేజంబుఁ జేరును గోరియు నీసున సమరంబు నేసి చచ్చి

రాపని క్రిష్ణులం బగునె నీ కట్టును గాక వారల నెట్టి కర్త గతులు
మృతులఁ గావించెనో మతి నెఱుంగుదె వాని నెఱుంగుఁగాలుఁడు చావనేరికెద్ది
తే. తఱి యతం డపు దెగటార్పు దాని నీవు, నేసినాడవుగా మదిఁ జింత సొనిపి
యుడుకు టొకవెట్టి దీనిపై నొల్లగృహము, విడుతుఁగాకను టిది పెద్దవెట్టి యధిప.

క. నేర్పరి పెక్కువిధంబుల, నార్పఁగ బొమ్మలు గడంగి యాడెడుచందం
జేర్పడఁ గాన్పుము కాలస, మర్పితకార్యకరు లైనమానవుల దెసన్. 283

వ. నీకుం బాపంబునకుం బని లేదు పని గా కుండుంగాక. 284

క. 1 ఇచ్చుకృపకల్పి యొప్పదె, చచ్చిననరపతులయేలు జనపదములు నీ
విచ్చెదవు గాక మనమునఁ, బొచ్చెము లేక తగ వారిపుత్రుల కధిపా. 285

ఆ. కొడుకు లేనిచోటఁ గూతుఁ బ్రతిష్ఠింపు, దానఁజేసి వారితల్లు లధిక
హర్ష మొందుదురు ప్రియంబును నీ కగుఁ, బుణ్యమును యశంబుఁ బొందు నిన్ను.

మ. అనుమానింపకు తోడఁబుట్టువులు గారా తున్ని తూటాడె నెం
దును గ్రొన్నెత్తురు లేలు లై యజవ నిండుం డుగ్రతఁ దైత్యులఁ
మును లవ్వీరు భజింపరే క్రతువు లామోదంబుతో నమ్మహా
త్ముని జేయింపరె యూర్ధ్వలోక మది గాదో యేలఁడో నాకమున్. 287

శా. నీవు ధర్మ విరోధు లైనజనతానింద్యాత్ములం బుణ్యమా
గ్ధావప్తంభము దేజరిల్ల నృపవంశాచార మొప్పారఁ దో
డై వీరాసుజు లుల్లసిల్లఁగ మహోగ్రాహిం దెగం జూచి తా
దేవాధీశుఁడపోలె శిష్టపరిషత్సేవ్యుండ వై తాపనిన్. 288

ఆ. వలయునేని యధిప వాసపుచాడ్పునఁ గ్రతుపరుండ వగము రాజధర్మ
కలిత మైనపుడమిఁ గైకొమ్ము తొలిదొలి, యశ్వమేధయాగ మాచరింపు. 289

వ. అనిన విని యంకిలి దేజినడెందంబుతో ధర్మనందనుం డెట్టికర్తంబులు పాపంబు
లేపాపంబున కెద్ది స్రాయశ్చిత్తంబు మునీంద్రా యెఱింగింపవే యనుటయు నతనికి
నమ్మహాత్ముం డిట్లనియె. 290

—● కృష్ణదైవపాయముడు ధర్మజునకు ధర్మాధర్మంబు లెఱింగించుట —●

ఆ. ఆగమోక్తకర్త మాచరింపమియు నిష్ఠిన్ధ మైనదానిఁ జేయుటయును
బ్రాజ్ఞజనులు ధరణిపాలవరేణ్య చెప్పదురు పాపములుగ బోధ్యతతికి. 291

వ. ఇది కల్మషసామాన్యనిర్దేశంబు విశేషంబు వినుము. 292

సీ. ఆదిత్యునుదయా స్తమయకాలములనిర్తఁ బొందుటయును బాత్ర భూతుఁ డింటి
కరుగుదెంచినఁ బూజ యాచరింపమియును బరదారగమనంబు గురుల కెదురు
సేతయు గ్రామంబు సెలుచుటయును వేదవిక్రయంబును రసవిక్రయంబు
భృత్యుఁ బ్రోవమియు నసత్యోపచారంబు గహనదాహము నన్యకర్తకృతియుఁ

తే. దనదుకర్తంబు విడుచుటయును వృథాప
శుప్రహరణంబు మేదినినురులకలిమిఁ
గొనుటయును శతార్థి జేకొనమి విప్ర
నధయుఁ బాపంబు లందురు బుధజనములు.

293

వ. పాపంబులుంబోలె నుండియు దూష్యంబులు గానివానిం జేప్పెద నాకర్ణింపుము.

క. దురమునఁ గైదువుఁ గొని తనుఁ, బొరిగొన నేతెంచనట్టిపురుషుని వేదాం
తరహస్యవేది నయినను, బొరిగొనినను ¹గిల్బిషంబు వొందదు వత్సా.

295

క. ధరణీసురవిత్తము నప, హరింపఁగాఁ గని నధించు నతఁడు దురితముం
బొరయఁ డొకయించుకయు నని, నరేంద్ర చెప్పదురు ధర్మనానాథవిదుల్.

296

క. జీవితసంశయవేళెను, భూపర యొం డన్న పానములు దొరకమిఁ గల్
ద్రావినఁ గల్లగు తెలుఁగక, శ్రావిన నద్దురిత మధికధర్మమునఁ జెడున్.

297

క. గురుసంరక్షణమునకును, బరమాపర యైనయెడను బ్రాహ్మణధనముల్
విరహితములు గాఁ బెఱచోఁ, జొరఁగా నగు మ్రుచ్చిమికి వసుమతీనాథా.

298

తే. ప్రాణహాని దప్పించుచోఁ బరిణయంబునందు గురుజనకార్యాధ్యమయ్యు నంగ
నాజనముతోడిసంభాషణమున సర్వధనముఁజెడియెడునెడ బొంకఁజను నృపాల.

క. కలలోనఁ జరమథాతు, స్థలనము గలిగినను బ్రహ్మచర్యము నెక దు
జ్జ్వలపహ్ని నేయి వేల్చినఁ, దొలంగుం గిల్బిషము దురితదూరచరిత్రా.

300

ఆ. అన్న పతితుఁ డైన నటుగాక సన్న్యాసి, యయ్యెనేని తమ్ముఁ డాతఁ డుండ
దారసంగ్రహంబుఁ దాఁ జేసి పాపంబుఁ, బొరయఁ డంద్రు బుధులు కురువరేణ్య.

తే. అడవి గోవులకై కాల్పు టధ్వరమునఁ, బశువుఁ జంపుట దాన మపాత్రభూతుఁ
డగు తెలుఁగక యిచ్చుట దగనిబంటుఁ, బ్రోవకుండుట గీడులు గావు వత్స.

వ. తపంబుల దానంబుల మఱియునుం దగినపుణ్యకర్తంబులనుం బాపంబులు పరిక్షి
ణంబు లగుననునివిసామాన్యవచనంబులు ప్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱింగించె.

— వ్యాసుఁడు ధర్మజునకుఁ బ్రాయశ్చిత్తవిశేషంబు లెఱింగించుట —

సీ. వినుము కర్తము నెల్పుచును గపాలంబున నెత్తినభైతౌన్న మేకకాల
మశనంబు గొనుచు ఖట్వాంగచిహ్నము బ్రహ్మచర్యంబు నై యధశ్శయనమాచ
రించుచు నిట్లు పండ్రెండువర్షంబులు వ్రతవృత్తి నడపంగ బ్రహ్మహత్య
కిల్బిషంబు దొలంగుం గృచ్ఛ్రముల్ నడపిననాలువత్సరముల నడఁగు మూఁడు

తే. హాయనంబులు నడపఁ జాంద్రాయణములఁ, బోవు నిష్ఠానిరతి మాసభోజియైన
నబ్దమునఁ బాయు నటుగాక యశ్వమేధ,యాజి యగునేని వలదు భిక్షాదు లధిప.

క. అశనీశ యశ్వమేధము, నవభృథమున నీరఁ గ్రుంకి యన్యుడు శుద్ధం
డవుఁ బావుఁ డైనఁ దత్కర్త విశేషము లోకపూజితం బగు టరుడే.

305

- తే. పుష్టగోలక్ష యొండె గాంభోజనాజి, శతక మొండెను భూసురతతికి నొసంగఁ బాయు ¹ బ్రాహ్మణార్థహావ ప్రాణహాని, యైన నొండెను జెడు బ్రహ్మహత్యకీడు.
- సీ. కల్లుద్రావినపాతకం బది యగ్ని వర్ణము గాఁగఁ గాంచి పానంబుసేయఁ గను మూసి యులుకంగ ననలంబుఁ జొర మహాప్రస్థాన మాచరింపంగఁబాయు నట్లును గాక బృహస్పతిసవన మన్నీతు వొనరించిన నతివిశిష్ట భూమిదానమునను బోవు ² నక్కి ధ్వరుతల్పగుం డనలప్రతప్త మైన
- ఆ. యాయసాంగనాంగ మాలింగనము నేసి, యైన గోసి కరమునందు మేహ నము ధరించి యంబరముఁ జూచు చరిగియే, నియును జచ్చి యఘము నిస్తరించు.
- క. గురుతల్పగుండు రణమున, గురునకు నై చచ్చియేని కురువర ధరణీ సురులకు సర్వధనము భ, క్తి రతి నొసంగి యేని పాతకిత్వముఁ దొలఁగున్. 308
- క. ధరణీసురుస్వర్ణము నవ, నూరించినతఁ డంతకనక మట్టిర వినయో త్తరుఁ డై మగుడఁగ నిచ్చినఁ, బరిహృత మగుఁ గల్తపంబు పౌరవముఖ్యా. 309
- క. ఆన్యతోపచారకలనం, బునఁ బుట్టినపాతకంబు వోవుం దా నె వ్వని నవచరించె దగ నా, తనిఁ బ్రీతుం జేయధర్మతత్త్వప్రవణా. 310
- క. గురువునకు మాలు వల్కుటఁ, బొరసినకల్తపము వాసిపోవు నతనికిం బరితోషముగా వినయపు, వెరవున సువహార మిచ్చి వినతుం డయినన్. 311
- క. పరదారగమనదోషము, పరిహృత మగు నొక్కయేడు పరమనియతుఁడై చరియించినఁ గృచ్ఛ్రంబులు, గురుకులజలనిధిశశాంక గుణమణినిక రా. 312
- ఆ. వావి గానియట్టిననితఁ బొందినసాప, మాలునెలలఁ బాయు నార్థవస్త్ర ధరణభస్మశయనపరతఁ బాటించుచు, నియతి నుండె నేని నృపవరేణ్య. 313
- క. పరపురుషసంగమంబునఁ, బరిహృత యై యున్నయట్టిభూమిని శుద్ధిం బొరయు రజస్వల యై కం, చరయఁగ భస్మమున శుద్ధ మైనవిధమునన్. 314
- ఆ. నఱకఁ దగనిహ్రాసు నఱకినఁ దిర్యగ్వ, ధంబుఁ జేసినను నఘంబుఁ బాచి కొనుననుండు మూఁడుదినములు దనచేత, పలుకుచును సమీరభతుం డయిన.
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 316
- క. మితభోజి యై వివిక్త, క్షీలి సావిత్రి జపంబు సేయునది యహ స్థితియు నిశాసీనత్వము, మతి నేమఱ కట్టు లైన మాను నఘంబుల్. 317
- తే. పుణ్యకర్తముల్ సేయుచు భూసురులకు, వివిధధనములు ప్రీతితో వినయ మొప్ప నొసంగు చుండెడువారు పూర్వోపచితము, లైనకీర్తిపములఁ బాతు రవనినాథ.
- క. విను మాస్తికతాశ్రద్ధా, వినయంబులు గలుగువారు వీనికి నెల్లఁ జననాథ యర్హ లవి లే,నినరులు పాపములఁ దొలగ నేర్తురె యెట్లున్. 319
- వ. ఆస్తికతాశ్రద్ధావినయంబులు నీకు సహజంబులుగావే కావునఁ బ్రాయశ్చిత్తంబు

లల్పంబు లైనను బాపంబులం బాపనోపుఁ బాపంబో యని శంకించుకర్తం
బును భారతయోధవధంబ కాదె యది యాశ్చర్యక్షణంబునకై చేయుటంజేసియు
ను త్రమక్షత్రధర్మం బగుట నిరూపింపం ¹బాపత్వంబుం బొరయకున్నయది
యట్లుంగాక భవదంతరికరణంబున జనియించినకరుణయుం బశ్చాత్తాపంబును
నిన్నుం బరిశుద్ధునిం జేసె నీవు ప్రాణబాధకంబు లగుతపశ్చరణంబులకుం జొరం
జూడకుము కురుకులచూడామణిత్వంబునకు మూలం బయినమహీపాలనం
బాచరింపు మనిన నబ్బారాయణుతో నమేదిసీరమణుం డపేయంబులు
నభోజ్యంబులు నెయ్యవి యపాత్రభూతపురుషు లెట్టివారుమహాపురుషా యెఱిం
గింపవే యని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

320

క. తురగియు నుష్టియు ఖరించును, గురిసినదుగ్ధములు నింద్యకోటిగణితముల్
ధరణీసురాదిజను ల,హ్నువునఁ బోయిన నఘంబుఁ బొందుదు రధిపా.

321

సీ. మానుషీక్షీరంబు నీనినపదినాళ్లలోనిధేనువులపాలును నపేయ
ములు ప్రేతవిషయాన్నమును సూతకాన్నంబుఁ దలవరియన్నంబుఁ గులటయన్న
మును వనితోఁజీవనశీలునన్నంబు నాడెనుపాడెనునట్టివాని
యన్నంబు జూదరియన్నంబు సూనరియన్నంబు బహిష్కృతనియన్న

ఆ. మును నిజాగ్రజానకు మును పెండ్లియాడిన, పురుషునన్నమును నభోజ్య మంద్రు
వందియన్న మధికనింపాస్పృశంబు ప,ద్యుషితశుష్కములను నుడుగ వలయు.

322

క. విను సురతోఁ గూడఁగఁ దెచ్చినయట్టిని యెద్దియును భుజింప రభోజ్య
త్వనిరూపణనిపుణత గల, మనుజోత్తము లఖిలలోకమాన్యచరిత్రా.

323

క. పులగముఁ బాయస మట్టులుఁ, బలలము నర్చనకుఁ గాక పక్ష్యము లయినం
గలుగు నభోజ్యత్వము విచ్ఛలవిషి వంటకము నేసి చనుదు భుజింపన్.

324

వ. అని వెండియు.

325

తే. అతిథిపితృదేవతాఘృజ లాచరించి, కాని గృహమేధులకు భోజ్యమైనఁ గుడువఁ
దగదు యజ్ఞశిష్టం బమృతంబు గాఁగ, నార్యజనములు నెప్పుడు రధిపవర్య.

326

క. ఆలును బిడ్డలు బంధులు, నై లీలఁ జరించుచును గృహస్థుఁడు దత్త
ల్లోలత్వరహితచిత్తత, మేలుగ నలవలుప వలయు మీఁ దెలింగి నృపా.

327

— కృష్ణదైవపాయనుడు ధర్మజానకు నపాత్రపురుషుల నెఱింగించుట —

వ. అని యిట్లు చెప్పి యపాత్రభూతపురుషుల నాకర్ణింపు మని పలికి.

328

సీ. పాడియు నాడియు బ్రదుకువారలఁ బరిహాసకు దుర్జను నంగహీను
మత్తుని మ్రుచ్చు నున్నట్టు నపుంసకుఁ జెనఁటిమాటలఁ దేల్చుమనుజుఁ గులము
చాలమి వేసంబు చదువమి నిజవృత్తి హాని దుర్వృత్తి గలట్టివాని
దానపాత్రంబులు గా నియ్యకొనరు పెద్దలు దీచుడును విపద్బాధితుండు

- తే. నీగి కర్వులు దయవేర్చి నిచ్చుచోట, ¹నైన ననగున మెక్కుడై కానబడిన
నిందితాత్ముల కిచ్చుట నిష్ఫలంబు, పాత్రనిశ్చయ మిట్టివి పారవేంద్ర. 319
- క. శిల చేపమ్రాను దెప్పగ, జలనిధిఁ గడవ దొరఁకొనినచా డ్వుగుఁ బాత్రం
బులు గానియెడల దానం, బులఁ బాపము నిఘ్నరింప బుద్ధిఁ దలఁచినన్. 330
- ఆ. పునుకఁ గుక్కుతిత్తిఁ బోసినపాలు నీ, శ్లఘిఁనింకఁ బోరయు నట్లు దుష్ట
మై యపాత్రవిషయ మగునీగివృథవోపు, నిచ్చుచోటఁ బాత్ర మెఱుంగవలయు.
- తే. పండునకు బిడ్డ నిచ్చినచంక మొందు, బూడిలో నేయి²వేల్పుటఁ బోలు నోటి
కడవనీళ్లులు పెట్టినకరణి యగు న, పాత్ర జనులకుఁ బెట్టుట పారవేంద్ర. 332
- క. దానవిధి యరయ నసఘా, చీనం బగునేని కీడునేయుం గురుభా
త్రీనాథ మఱియుఁ బాత్రం, బైనను గొన్నతని కిచ్చునతనికి నెట్లున్. 333
- క. కావున విను పాత్రము మే, లై విహితాచరణసౌమ్య మగుదానము థా
త్రీవర దాత్రాదాతలఁ, దా వెలయించు భువనద్వితయరంజకతన్. 334
- వ. అని చెప్పి యేను నీకు బుద్ధులు నెప్పం జొచ్చి సుక్షేపరూపంబునం గీడుమేలెఱిం
గించితి నిప్పులుకులు పాటిగాఁ గొని విహితానుష్ఠానమరుండ వగు మనుటయు
నమ్మనుజుపతి యమ్మునిపతితో మహాత్మా భవవసుగృహీతంబు లైనయివాక్యకృం
బులు హర్షంబు నావహించె నెప్పొట ధర్మం బగుమాగ్గం బవలంబించి రాజ్య
తంత్రంబు నడపి యశుభంబునం దొడరక జయింతు నట్టితెలుగు గలుగం
గృహసేసి రాజధర్మంబులుం దక్కునుం గలుగునర్హాశ్రమధర్మంబులు నాపధర్మంబు
లును లోనుగా నెఱుంగం దగుధర్మంబు లెల్ల నెఱింగింపవే నాకుం జూడ రాజ్యం
బును ధర్మచర్యయును బరస్పరవిరుద్ధంబు లయిన ట్లున్నవి గావున నివ్వధంబున
విన్నవించ వలసె నని చెప్పుటయు నత్తాపసోత్తముండు ప్రీతిచిత్తుం డై యతండు
విన నారదుతోడ నీభూపతి భీష్మపాలికిం బోవలయు నయ్యార్యవర్యుచేత
సకలధర్మంబులు వినువాఁ డగుట యష్టాప్రకారం బనవును నారదుం డిది లెస్స
యని పలికిన నప్పరాశరపుత్రుం డయ్యజాతశత్రున కిట్లనియె. 335
- ఆ. కురుపితామహుండు గురుబుద్ధి నిండ్రాదు, లకును మాననీయుఁ డకుటిలాత్మ
కుండు పరశురాముకోదండవిద్యాది, సుగుణములకు నెల్లఁ జొచ్చినిల్లు. 336
- క. సురతటినీపుణ్యతమో, వరమున జన్మించినాఁ డుదాత్తవ్రతత
త్పరుఁ డతని కెల్లధర్మముఁ, గరస్థలామలకసన్ని కాశం బధిపా. 337
- క. చ్యవనుండు మార్కండేయుండు వసిష్ఠుండు లోనుఁగాఁ బటుస్త్రాజ్ఞులు గా
రవమున వినిపింపఁగఁ దెలియ వినియె ధర్మప్రపంచ మతఁ డఖిలంబున్. 338
- తే. శాంతమానసుఁ డైనయాశాంతనవుండు, విస్తయానహచరితుండు వినుము వలసి
నపుడువిడుచుటకై ప్రాణమాఁగినాఁడు, గాదెయ్యెరులంతవా రెందుఁగలరె నరులు.

- చ. అతనికి నీవయిం గరుణ యగ్గల మట్లగుటం గురుక్షమా
పతివర పాము నీ వతనిపాలికి నాతడు నిన్ను సంప్రబో
¹ధితుడుగఁ జేయు ధర్మములు దేటఁడంగ నుపన్యసించు మా
మత మిది దీనఁ గీర్తియు సమంచితధర్మముఁ బెంపు నొందెడున్. 340
- వ. అయ్యుత్తమోత్తమునకు సూర్యలోకగమనంబునకు సమయం బాసన్నం బగుచు
వచ్చెం దడయ కట్లు సేయు మనిన విని యవ్వసుమతీపతి మునీంద్రా బహు
బంధువధపాతకం బాచరించి యవ్వాననీయాత్మనెదిరి కెట్లు వోదు నట్లుం గాక
యకృత్రిమసమరశీలి యగునగ్గణశాలిం గృత్రిమసమరంబునం గూల్చి క్రష్టఱ
నష్టహాత్మ మొగంబు సూచి నాకు ధర్మంబు లుపదేశింపవే యని యడుగఁనెట్లునే
యనుటయు నజ్జననాథునకు జనార్దనుం డిట్లనియె. 341
- తే. ఇంతనిర్బంధ మేటికి నిమ్మునీంద్రు, పసుపు సేయుదుగాక యిప్పాట నెల్ల
పెనుపులకుఁబాత్రమయ్యెడు వనటతోడ, నెద్దియును నేల పురమునకేగుమిపుడు. 342
- వ. మరల గాంగేయుకడకు వత్తు వది మేలు లె వ్వుని పలికి వెండియు. 343
- తే. తమ్ములును విప్రవరులును ధరణి గల్లు, బహువిధంబుల ప్రజలును బార్థివేంద్ర
చాతక ప్రకరములు పర్జన్యఁ గోరు, నట్లు నినుఁ ²గోరు టతికృప నాదరించి. 344
- వ. ఈసర్వజనంబులవనోరథంబును సఫలంబులు సేయు మని ప్రార్థించె సిద్ధిధంబునం
గృష్ట కృష్టదైవపాయన నారద దేవలదేవస్థాణువిష్ణులు లోనుగాఁ బెక్కండు
పెక్కు దెఱంగులఁ జెప్పినవాక్యంబులఁ జిత్తంబు కలంకదేహి కాంతేయాగ్రజుండు
రాజ్యభారనిర్వహణోత్సాహం బంకరింప శిశిరాపగమసమయకమలంబు ననుక
రించునాననంబుతో నప్పారాశర్యప్రముఖమునివరులకుఁ బ్రదక్షిణంబును బ్రణా
మంబును నాచరించి వారలవల్లన వసుమతీవహనానుజ్ఞయు వివిధాశీర్వాదంబులుం
బడసి వెలింగె వారును నిజస్థానంబులకుం జనిరి తదనంతరంబ. 345
- సీ. దేవధూదేవపూజావిశేషము లాచరించి యక్కురుకులశ్రేష్ఠుఁ డుర్వి
నెడనెడ బ్రుంగుడువడి యున్న రాజులు సనుదెంచి కనునవసరము వేచి
యునికి కృష్ణునిచేత విని పూసి తోడి కట్టి కొలువిచ్చి మణిహేమకుంజరాశ్వ
కాంతాదు లగుతగుకానికల్ గైకొని యానృపాలురకుఁ బ్రియం బొనర్చి
- తే. యమ్ముకుందుండు వారును వమ్ముగమియుఁ
దక్కుఁ గలబంధుమిత్రులు ధౌమ్యముఖ్య
సూరిజనములు బలయంగఁ దారకముల
మధ్యమునఁ బొల్పుచుద్రునిమాడ్కిఁ బొలిచె. 346
- వ. మఱునాఁడు ⁴కల్యణంబునం గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి ధవళానులేపనమాల్య
వస్త్రాభరణంబుల నలంకృతుం డై. 347

క. నవ మగురథమున పోడశ, ధవళహరులఁ బూన్పఁ బనిచి ధరణిపుండు విధుం
డవిరళసుధారథం బెక్కువిధము దోడంగ నెక్కెఁ గురువంశనిధి. 318

శా.సారథ్యంబు వహించు భీముండు సితచ్ఛత్రంబు గాండీవి నె
ల్యారం బట్టఁగఁ జామరల్ గవ లిడఁ హరిప్రభం బయ్యె న
త్రేరం దేవున నగ్నిఁపంచకము వేసిం బొల్పున ట్లాప్పి రం
భోరాశిధ్వనివోలె దూర్యనికరంబుల్ మ్రాసె నొక్కన్తుడిన్. 349

— ధర్మ రాజు సపరివారంబుగాఁ గరినగరంబు ప్రవేశించుట —

వ. ఇట్లు నితాంతకాంత ప్రకారం దై పాండవాగ్రజుండు పాండురాజాగ్రజు నతని
దేవిం బ్రభూతాందోళికారూఢులం జేసి పురస్కరించుకొని శై బ్యసుగ్రీవమేఘ
పుష్పవలాహకంబు లనువాహనంబులు బూనినరథంబున సాత్యకిసహితుం డయి
వెలుంగువెన్నునిం బిఱిందెసం బెట్టికొని యతనికెలన మనోజవంబు లగు
హయంబులం బూన్పినయనదంతస్యంవనంబున యుయుత్సుం డగుగుదేర నుచిత
వాహనారూఢుం దై విదురుండు కుంతీప్రముఖకురుస్త్రీజనంబుల నందలంబుల
నిడికొని వెనుక నడవ నరేంద్రులు నానాముఖంబులం దమతమసేనలతోడం
గూడఁ గొలిచి చనుదెంచు చుండఁ జనునప్పుడు. 300

క. ద్విరదంబుల నరవంబులఁ, దురగంబులఁ గాల్బలములఁ దూర్యంబుల 1^{సీ}
గిరులఁ గొడుగులఁ బడగల, బరిస్ఫురిత మయ్యె నతనిపయనంబు గడున్. 351

వ. మఱియును. 352

క. వందిజనులుఁ 2బాఠకులుం, గ్రంధుకొనం బొగడఁ జడవఁగా మాగధు లా
నందముగఁ బాడ నుచితపు, మందత్వము గమనమునకు మహిమ యొనర్పన్.

వ. అన్నరనాథుండు నడచి నాగనగరంబుప్రవేశించె నంతకు మున్న యందలిజనం
బులు 3గలువడఁగలను దోరణంబులను క్రముక కదళీస్తంభ పూర్ణ కుంభస్థాప
నంబులను గస్తూరికలయంపులను గర్పూరపు మ్రుగ్గులను బుష్పోపహారంబులను
బ్రాలంబమాలికలను నొప్పమిగుల నప్పురం బలంకరించి యాబాలవృద్ధంబుగాఁ
బరమాంబరాను లేపనమాల్యభూషణంబులం బొలిచి బహులప్రమదంబున సమ
దంబు లగుసంచారంబులం జారుత్వవిశేషంబుల వహించి రక్కురురాజోత్త
ముండు రాజమార్గంబు దఱిసి చనుసమయంబున. 354

తే. హర్త్యములనుండి పణ్యపుణ్యాంగనాని, కరము లక్షతయుతమాక్తికములసేస
4లలుకఁ గల్పలతానిచయములు పుష్ప,వృష్టి పెల్లుగఁ గురిసినవిధము దోడె. 355

వ. అట్టియెడఁ జూడం బరతెంచినపౌరజానపదజనంబులు. 356

సీ. దిగ్విజయంబునం దేజస్వి యయ్యె న జాతశత్రుం డనఁ జను నితండె
రాజసూయమహాధర్వరము సేసి విఘ్నం గనకరత్నాదులఁ దనిపె నితండె

నిత్యవ్రతంబుగా సత్యంబు పాలించు నిష్ఠ యస్థలితగా నెఱపె నితఁడె
ధర్మైకనిరతుఁ డీతం డొక్కరుడచువ్వె యని పల్కుటకుఁ బాత్రమయ్యె నితఁడె

తే. బలముఁదగవునుధర్మంబు వెలయఁ బగఱి, ననవశేషంబుగాఁ దెగటార్చె నితఁడె
యనఁగ మఱియును వివిధకీర్తనలహర్ష, వచనముల నుల్లసిల్లురవంబు మిగిలె. 357

క. లావులు పెరవులుఁ దాల్చులుఁ, జేవలు నస్థలితములుగఁ జెల్లుపనులు నా
నావిధములఁ జేర్చొనుచుం, బావని నరుఁ గవలఁ బొగడుపటురవమెనఁగెన్.

క. వ్రతచర్యయు భాగ్యంబును, భృతీయు మతియు నరయ ద్రౌపదికి నెనయగుభూ
పతివల్లభాజనము లీ, ఊతిఁ గలరే యనురవంబు నెలఁగెం గలయన్. 359

వ. ఇట్లు పల్లయినమ్రోతను దరంగితంబు లైననెరవులపెంపునఁ బురంబు చంద్రో
దయఘూర్ణమానం బైనమహాత్మనంబు ననుకరించె నాధర్మరాజు రాజమందిర
ద్వారంబు సేరంజనియె నప్పుడు బహువిధంబు లగుశోభనస్తవ్యంబులు గరం
బులం గొని భవ్యభూసురులును బుణ్యాంగనలును నెడుకొన వాని నెల్లం గై
కొనుచుం బ్రవేశించి యతం డేనుంగుమొగసాల నరదంబు డిగ్గి ధాన్యధృతరాష్ట్ర
పురస్సరంబుగా నభ్యంతరనివాసంబు సొచ్చి గృహదేవతలం బూజించి మగుడ
బహిరంగణధూమిక పచ్చి నగరదేవతాపూజలు నేయింపం దగువారలం బనిచి
బ్రాహ్మణసంఘంబులం గానిపించుకొని కనకంబులును గోవులు మొదలైనవివిధ
వస్తువులు నొసంగె నప్పు డాశీర్వాదనాదంబులను శంఖభేరిప్రముఖమంగళ
తూర్వరవంబులను రోదని పిక్కటిల్లెఁ దదనంతరంబ నిశ్శబ్దం బై యున్నసకల
జనంబులును నజ్ఞనపాలునాననం బాలోకించుచుండి రట్టియెడ దుర్యోధనసఖుం
డైనచార్యకుం డనునొక్కరక్కసుండు విప్రాకారంబు గైకొని త్రిదండివేషం
బలవడ నయ్యుననీదేవతాకోటిలో నిల్చి యన్నరనాథున కిట్లనియె. 360

— చార్యకుం డనురాక్షసుఁడు బ్రహ్మానిగ్రహంబునఁ జచ్చుట —

చ. వినుము నరేంద్ర సర్వ మగువిప్ర జనంబును గూడి నన్నుఁ బం
చినవిధ మీతఁ డేటివతి నేసినపాపము పెద్ద చంపుచో
జనకుఁడు భాగ్య పుత్రుఁ డనుశంక యొకించుక లేదు సద్గురుం
డనియెడికొంకు బుద్ధి నిసుమంతయుఁ బుట్టదు వీనిఁ గాల్పనే. 361

వ. అను మని రని పలికి వెండియు. 362

ఆ. నట్లు శిష్టజనము లేవగింపఁగఁ జేయు, రాజ్య మేల బంధురాజి నెల్లఁ
బొలియఁ జేసి యెట్టి భోగంబు లనుభవిం, చెదవు కల్మషంబు చిక్కె నీకు. 363

వ. అనిన విని యవ్విప్ర) లత్యంతవ్యధితాంతకరణు లగుచు నొండొరులమొగం
బులు సూచి యిట్లు వుట్టం బని యేమి యనువచనంబులతోఁ దిరుగుడువడిరి

ధర్మనందనుండు లజ్జాపనతనదనుం డై యూర కుండి వారలవలను గనుంగొని కేలుమొగిచి ఫాలభాగంబునఁ గదియించి యిట్లనియె. 364

తే. మ్రొక్కివేడెన ననుమీరుధిక్కరింప, కారరింపుడు మునిసమూహానుమతుఁడ నై వినిశ్చయపరికలితాంతరంగ, వర్తనముతోడ నిచటికి వచ్చినాఁడ. 365

న. అనవుడు భయసంభ్రమేభరితు లగుచు నాభూసురులు దేవా యీవాక్యంబులు మావలనం బుట్టినవి గా విడి యేమియో కాని నీ పుత్రుడుత్రుధర్మంబున సముపార్జించిన¹నయుజ్జ్వలశ్రీ సుస్థితం బొందెడు మని యతనికి నాశ్వాసం బొనర్చి యమృతాచారమును నాలోకించి పరమబోధంబున నప్పురుషాధము నెఱింగి యష్టహీపతితో వీడు దుర్యోధనసఖుం డగురాక్షసుండు సన్న్యాసివేషంబున నేతెంచి యతనికి హితం బొచరించువాఁడై యీదుర్వచనంబు లాడె నీకుక్క మొఱుగినయంతన పాలమున్నీరుంబోనినీకుం గలంగ నేల ధర్మాత్ములగు తమ్ములు పనుపు సేయం బూజ్యం బగుసామ్రాజ్యంబు వహింపు మని యాచరించి. 366

క. ఆరాక్షసుఁ గనుంగొని కో,పారంజితనేత్రు లగుచు నివ్విప్రులు హుం కారముఖరు లగుటయు నతి, ఘోరాకృతతోడ వాడు గూలెం బుడమిన్. 367

తే. బ్రహ్మతేజోనిహతి నిట్లు వడి మహాశ నిప్రహతిపాతితోర్విజనిభత నొంది యున్నయద్ధానవునిఁ జూచి యన్న రేండుఁ డెలమిసొంపు వహించె దమ్ములును దాను. 368

వ. ఇట్లు ప్రితుం డై యజాతశత్రుం డవిప్రసమూహంబునకు సవిశేషార్చనం బొనర్చి వీడుకొలపె నున్న డచ్యుతుండు బ్రాహ్మణస్తుతిసేసి యజ్ఞపతితోనిట్లనుఁ గృతయుగంబునం జార్వాకుం డనుదైత్యుండు తనం బొనరించి పర్వభవుండు ప్రత్యక్షం బయిన నఖిలభూతంబులవలనను నభయంబు వేడిన నద్దేవుండు భూ దేవతల కనిష్టంబు లైనవనులు సేయకుండువాడవు చేసితేని యదియ నీకుఁ దుది యనిపటికి యవ్వరం బొసంగె నట్లులభువరుండై వాడు గర్వించి గీర్వాణుల బాధింపం దొడంగిన వారు విరించి గాంచి యారక్కసుండు సేయుభాధలు నెప్పిన నస్తుహాతుం డేసు మున్న యెఱింగి యెనర్చివవాడ దుర్యోధనుం డను రాజునకు నెచ్చెలి యై యచ్చపలుండు తత్కార్యం బొచరింపం బొచ్చి మహా సురులకు మనోవ్యథాకరం బగుసర్పంబు సేయు నప్పుని కారణంబుగా వారల కోపంబునం ²గూలం గలవాఁ డని పలికె నద్ధానవుండు నేఁ డిట వచ్చి తనదుర్వి నయంబున బ్రహ్మదండనిహతుం డై వడి యున్నవాఁ డని చెప్పి యప్పీనుండువెడల వైపించి యాభూపాలు నుద్దేశించి వెండియు. 369

ఆ. మాటుకొన్న వారి నీటు సేయుము ప్రజ, నరసి మరుపు ధరణిసురులఁ బ్రోవు.

1. సముజ్జ్వలశ్రీ సుస్థితంబొందవనియతనికి నాశీర్వాదంబులొనర్చి. 2. కనిష్టంబులైన. 3. గూలవని

మఖిలబంధుజనుల నాశ్రితులను సుఖ, వృత్తి నునుపు పెంపు వెలయ నధిప.

వ. రాజ్యాభిషేకశోభనం బనుభవింపు మని పలికి ¹యాభిషేచనికద్రవ్యానయనం
బునకుం దగువారిం బనిచి బయలి పెద్దకూటంబున నమృహిపతికి మహాన్నత
హేమమయసింహాసనంబు పెట్టించి వలయువారల కెల్ల సముచితసమంచిత
పీతంబులు పచరింఁగ గవ్వడి నియోగించిన సప్పాండవాగ్రజుం డుల్లంబుకలంక
యెల్ల డిగ్గద్రావి యిచ్చుం దెలి వొంది చెలు వొందునిజపీతంబునం బూర్వాభి
ముఖుం డై కూర్చుండె నతనికట్టెదురం గనత్కాంచనాసనంబున సాత్యకిసమే
తంబుగా శౌరియు వలపటను రాచటను ²మణిపీతంబుల వడముడియుఁ గవ్వడి
యును వెనుకం గనకాయతకుబ్బాసనంబులం గవల నిరుపకంబుల నునిచికొని
కుంతీమహాదేవియు దామోదరుదక్షిణాదిక్కున ³నర్మసముజ్జ్వలం బగునాసనం
బున ధృతరాష్ట్రండును దదీయప్రాకృదేశంబునం బ్రస్ఫురితపీతంబుల విదురుం
డును ధౌమ్యుండును ధృతరాష్ట్ర నిపిలుండ నర్హ పీతంబుల గాంధారియుఁముత్త
సంజయులునుం గూర్చుండి రాసమయంబున నంబుజాతుండు గృపావిశేషం
బునఁ గృపాచార్యుం దగుతేజంగున నయ్యజాతశత్రుం గానిపించి యోగ్యాస
నంబు ధౌమ్యుసమీపంబున నతని నునిచె నంత నప్పుడమితేండు సితకుసు
మాక్షత కాంచన రజత రత్నగర్భస్ఫుర్ణనం బొచరించె: దననంతరంబ. 371

సీ. విద్యత్సమూహంబు వివిధదేశాధీశసంఘంబుఁ గార్యవిచారపరులు
నర్థార్జనాదికృత్యంబులవారలు బహుపరిచర్యలఁ బరంగుజులు
వైశ్యప్రముఖపౌరవర్గంబులును ముఖ్యహాలికాదిజానపదావలులును
వైదికగాయక వాంశికాదివిద్యకరులును వారసుందరులు లోను

ఆ. గాఁగఁ దగినవారు గాంచి యవ్విభునిసత్కారములఁ బ్రయోదితంబు లగుచు
భావములు దలిర్ప నేవించియుండ నక్కొలుపు నాల నొప్పెఁ గురువరేణ్య. 372

— ధర్మరాజు పట్టాభిషేకమహోత్సవము —

వ. అంతనాభిషేచనికద్రవ్యసంచయంబు సన్నిహితంబగుటయు మాధవానుమతుం
డై ధౌమ్యుండు ప్రాగుదక్ష్ణపనం బైనవేదికాతలం బలంకరించి యందు జాత
రూపనవరత్న ఖచితంబును దృఢపాదంబు నగుభద్రపీతంబు ప్రతిష్ఠించి శార్దూల
చర్మాస్తరణశోభితంబు నేసి యర్పించి కాంచనదామజుష్టం బగుసుత్కృష్టఘన
శంఖంబు సమంచితస్థండిలంబున నిలిపి పూజించి దానును దానిచుట్టునుం బౌర్ణి
వంబులు హ్రామంబులు రాజతంబులు రత్నమయంబులు నగుకుంభంబు లొనర్చి
వానను గాంగంబు లగుజలంబులు నిలిచి యన్నింటికి రత్నమంగళతరుత్వకృష్ణలవ
కుసుమంబులను బంచగవ్యంబులను సమంత్రకముగా సంస్కారంబు నిర్వర్తించి.

1. యభిషేచనాదికద్రవ్యయతసంభారంబు సమకట్టింపం దగువారిం. 2. మణిమయాసనం
బులు. 3. నమర్చినసముజ్జ్వల సమున్నతాసనంబున.

సీ. వీర్యవంతము లగువివిధమంత్రంబులతోఁ గూడ సద్విజ్ఞప్తోమపరివృ
తుని జేసికొని రాజుఁ దోడ్కొని యేగి యావినుతపీఠంబున నునిచి శోభ
నాలంకరణమున నభిరామ ధౌనసాంచాలిఁ దదాద్వైపార్శ్వమున ¹సహస
మాసీనఁ గావించి యగ్నిముఖము నేసికొని హోమతంత్రవర్తన మొనర్చె

తే. నంత నూర్జితశుభవేళే యగుడు శంఖ, చక్రధరుఁ డాసమర్పిత శంఖ మెత్తి
పృథివి కధిపతి వగు మని ప్రీతి నాహృ, ధానుతుని నభిషిక్తునిఁ జేసె నధిః. 374

వ. అప్పుడు చిత్తం బుత్తమప్రకారంబై యాంబికేయుండు ప్రసన్నచదనుం డగుచుం
బ్రతిష్ఠితంబు లయిచకలశంబులలో నుజ్జ్వలం బగునొక్కటి ధౌమ్యం డండి
యీ నెత్తి యాధూపోత్తము నభిషేకించె మఱియుం బ్రభూతాత్మ లగురాజు
లును బ్రకృతులలోనం దగువారును దదభిషేకశోభనం బాచరించిరి శంఖానక
దందుభిప్రభృతిమంగళతూర్యంబులు గంభీరనాదంబులం జెలంగె నివ్విధం
బున సుహృజ్జనహృదయంబు లానందింప ధర్మనందనుండు సామ్రాజ్యపదస్థుం
డై భూసురదీనానాథప్రముఖసాత్రంబులకు వివిధబహుధనంబు లొసంగె నట్టి
యెడ విద్యావిశిష్టబ్రాహ్మణావిపురుషసత్తము లక్కురుసత్తమున కభిముఖు లై
దేవాదైవమానుషంబులకలిమి నతీమానుషం బగు నీవిజయంబునువసు ధాధిపత్య
సంప్రాప్తియు నింత యొప్పునే యనిన విని వాచలతో నవ్వసుధరావల్లభుండు.

సీ. కలిగె లే కుండె ²ని ట్లలఘుగుణంబులు వాక్రుచ్చి మీయంతవార లిట్లు
గొనియాడఁ బాండునందనులు ధన్యాత్ముల యనిఁ బ్రీతి యంబికాతనయుఁ జూపి
తంత్రీయు గురువును దైవంబు నీతఁడ మాకు మీరెల్ల నీమనుజువిభుని
పనుపు నేయుటయు నీతనికిఁ బ్రియంబు గావించుటయును మమ్ము వేసవేల

తే. విధులఁ బ్రీతులఁజేత యుద్విజనములుఁ బోరులునుమీరలును దొంటిభంగిఁ దప్ప
కివ్వహారాజునెడ వినయమ్ముతోడ, నడచుచుంటయి యెంతయు నాకుఁ ప్రియము.

క. జ్ఞాతివధ వట్లు నేసియు, నీతనిఁ గొల్చుటకుఁ గాంగ నీగృహధర్తో
వేతత్వముఁ బోరనితి శిభూ, భూతికి మనకు విభుఁ డీ ప్రభువ మఱవకుడి. 377

వ. అని చెప్పి నీజేచ్చ వర్తించి సుఖం బుండువారుగా వినయంబుతో ధృతరాష్ట్ర
గాంధారుల నగరిలోని కనిచి పౌరులను జానుపదులను బోవం బనిచి సగౌర
వంబుగాఁ గృపాచార్యు నిజనివాసంబున కరుగ విడ్కొలిపి యువరాజుపదం
బున కీమనేను నీలిపి కర్తవ్య విచారంబునకు దదీయనిశ్చయంబునకును సంధి
విగ్రహాపాక్షాన్యచింతనంబునకును విదురునిం బ్రియవచనపూర్వకంబుగా
నియోగించి వలయుననులు వెనుక ముంద రరసి యెఱింగించుటకును నాయ
వ్యయంబు లెఱింగించుటకును సంజయుం జొనిపి నేనలకొలందులను గనుంగొనుటకు
ధృత్యై క జీవితంబులు వెట్టుటకుగర్త కలాపంబులు నేయించుటకును నకులు నాజ్ఞా

పించి దర్శితుల మద్దించుటకుఁ బరచక్రంబు లాక్రమించుటకు నప్పుచు నిద్దేశించి బ్రాహ్మణకార్యంబులకు శ్రేతస్తాత్తకృత్యసమస్తానంబునకు ధౌమ్యం జాలించి సహదేవుం జూచి నీవు మదియగోచనపరుండవై సర్వాచక్రలయందును మత్సమీ పంబున నిల్చునది యని పలికి మఱియుం గరణీయంబు లగునధికారంబుల నెల్లను ¹గల్పించి వారలమీఁదన పెట్టి యుయుత్సుం 'గనుంగొని విదుర సంజయుల నాలోకించి మీర లనుదినంబును నవధానంబు గలిగి రాచవారియోగ తేమంబు లే నెట్లట్లు నిర్వహింపవలయుఁ బురజనంబులభూజనంబులకర్జంబులు రాచవారి కెఱింగించి పంచినట్లు నడపం గలవార లని యప్పగించి యభ్యంతర మందింబునకు విజయంచేయు మని కుంతీదేవిని బాంచాలీసహితంబుగాఁ బుచ్చి.

378

తే. ప్రేమసంప్రీతివినయమిత్రితవిలోకనంబు గృష్ణనిముఖకమలంబునందు మాసరం బగువికసనమధువునకు మధువ్రతం బయి నిగుడ నాసువ్రతుండం. 379

వ. అమృతాత్మని సాత్యకిసహితంబుగా వీడుపట్టున కనుప ననుజన్ముల ననిచి యుచిత వర్తనంబున నుండి పదంపడి భండనంబునం జచ్చినవారిం జిత్తంబున నిరూపించి తొడంగి.

380

తే. బ్రాహ్మణానుజ్ఞతోఁ గూడ బంధుజనుల, కందఱకు వేటువేఱ మహావిభూతి వెలయ నంచితశ్రాద్ధక్రియలుసభక్తికముగ రత్న హేమాదిదానములుమెఱయ.

వ. అనుష్ఠించి ద్రోణాచార్య ద్రుపదతద్బంధువిరాటతదీయజ్ఞాతులకును బ్రత్యేకంబ కర్ణాభిమన్యుప్రభృతుల కెట్లట్లు సర్వసత్కీణసామగ్రి వెలయం బరలోకక్రియలు నిర్వర్తించు జేసి దుర్యోధనాదులకు నంతకంటె విభవం బెనంగ భృతరాష్ట్రం డార్థవదైహికవిధు లాచరించునట్లుగా నొనర్చి తా నెఱింగినవారల కెల్ల లగ్గు నేయుటకుఁ దగుబంధులు లేనివసుంధరాధిపుల నెల్ల సుద్దేశించి యంచితదానం బులతోఁ జేయ ధౌమ్యం బనిచె మఱియును.

382

క. చలివందిరులును సత్త్రంబులుఁ బెట్టించెను పటాకములు దేవగృహ మ్ములుఁ గల్పించెను బంధుజనులకు సుగతి యగుటకై వినుతభంగి నృపా. 383

క. లోకమునఁ గలుగుభూసుర, లోకమునకు నెల్లగోవులుం బసిడియు నా నాకల్పంబులు బంధుల, కై కోటివిధముల నిచ్చె నతులితభక్తిన్. 384

వ. ఇట్లు సకలబాంధవసుహృజ్ఞనంబులకుం బారలాకికక్రియలు నేసి యన్యతత్వం బున వెలింగి జగంబులచేతం బొగడు వడసి గృతకృత్యతం బొందె నివ్వధంబున బ్రాహ్మసామ్రాజ్యం డయిన పాండవాగ్రజుం డొక్కసముచితావసరంబున గోవిందున కభిముఖుం డయి వినయంబునం గేలు మొగిచి.

385

• 1. గలాపించి వీరలు వీరని వారివారిమీఁదన (వారలమీఁదన) పెట్టియండక యుయుత్సునిం గనుంగొని కీవు నీర్వహింపు మని పనిచి. 2. నడివిందిరులు; నలివందిరులును.

— ధర్మజాడు శ్రీకృష్ణ సుచితవచనంబుల స్తుతియించుట —

- తే. అమల భవదీయసుప్రసాదమున జేసి, పితృపితామహాక్రమయోగ్యపీత మైన
పసుతసామ్రాజ్యమున కేను విభుడనై కృతార్థతానందపూర్ణుడనై తిగ్రష్ట. 336
వ. అని మఱియును. 387
- క. బావలు మఱుదులు ననుచును, నీవు కృపాతిశయ మెసంగ నెవ్వది మమ్ముం
గావను బ్రోవను చలచి ర, మావర కలిపికొని తిరిగి ¹మన్నించుటలన్. 388
- వ. తేకువ లేక మెలంగితిమి గాక భవదీయమహానుభావం బన్నరూ పెలుంగను
దగం గొనియాడను నే మెంతటివార మని పలికి వెండియు. 389
- క. ఆదిమపురుషుడ వగుటను, వేదంబులు స్వేచ్ఛ నవియు వెఱచుం బలుక ²గా
నీదృక్పక్తికారుం డని దా, మోదర నీపెం పెలుంగ నొరుల కలవియే. 390
- క. దురితములఁ జెలుప శుభములఁ, చెరిగింపం జాలునట్టిపేళ్లులు నీకుం
బురుషోత్తమ కడుఁబె క్కని, పరమార్థద్యోతకములు భావింపంగన్. 391
- తే. ప్రయతు లగుసద్విజులు వానిఁ బరమభక్తి
యుక్తి నెపుడుం బఠించుచు భుక్తిముక్తి
దాయి వగునిన్ను సతతంబుం దలంచుచును న
మస్కృతులు నేసి యవ్యయమహిమం గంపు. 392
- వ. అని విష్ణు విశ్వాత్తజిష్ణు శర్వ హంస దామోదర శంభుప్రముఖంబులగుప్రభూత
నామంబులం బ్రస్తుతించినఁ బ్రీతుం డై పుష్కరామండు పుష్కలం బైన
వాగ్విశేషంబుల నాధర్మనందను నభినందించె దదనంతరంబ కొల్చి యున్నజనం
బులనిజనివాసంబులకుం బోవం బనిచి యక్కురుస త్తముండు దమ్ముల నాలోకించి.
- మ. అటవీదేశములందు బాహుబహులాయాసంబులం గంది దు
ర్లుటమత్యేష్టశ్రునేవఁ గుంది బహుసంగ్రామంబులక విద్విష
త్పటునానాస్త్రమహోగ్ర శస్త్రచయనిర్భగ్నాంగతం బొంది యు
త్కటదగిఖంబుల మీర లొందిత రథేద్యస్థులై నాకుఁగాన్. 394
- వ. నన్నుం గృతకృత్యునిం జేసితిరి కృష్ణప్రసాదలబ్ధం బయినయీజయశోభనంబు
నిజేచ్ఛాకలితసుఖావాప్తి లీల ననుభవించుచు నాత్మప్రియప్రకారంబుల వర్తిం
చుచు ననధానంబుతో రాజ్యాంగసత్తకం బరయం డని చెప్పి యాంబికీయు
ననుజ్ఞతోడ. 395
- సీ. బహురత్న మయఘనప్రసాదమండపదాసదాసీజనోద్భాసితంబు
దత్తుల్యవై భవతదధికధనధాన్యముఖవస్తుసంచయసుఖకరంబు
గిన్నరవల్లభగృహసమానత్వమహావిభూతిస్ఫురణాంచితంబు
సర్వసంతుష్టాన్తిచారువామాక్షీప్రచారసంశోభితస్థలచయంబు

తే. నైనవాని గారాజుని ల్లనిలజునకు, దుస్ససేనుమందిరము పార్థునకు వరుస
తోడ దుర్తర్షణునియును దుష్టుఖునియు, నింట్లు గవలకు సంప్రీతి నిచ్చె నృపతి.
వ. మఱియు విదురయుయుత్సుసంజయ ధౌమ్యులవదనంబు లాలోకించి మీమీనికే
తనంబులు మీరలు గైగొనుం డని నియోగించి పెద్దనగరిలోన ధృతరాష్ట్రుండు
మున్నుపన్నుగా వసించుహర్ష్యుంబున నజ్ఞనృతి నునిచె నివ్వధంబున
గృహంబులు విభజించి యిచ్చి కృష్ణసాత్యకుల సవ్యసాచిసదనంబున నిల్చు
నట్లుగా నిర్దేశించి యందఱు బోవం బనిది యభ్యంతరమందిరంబున కరిగె
నాభీమసేనాదు లమృహనీయవాసంబులు సేకొని యందుఁ బ్రభూతాన్నపానా
ద్యనుభవంబుల సుఖించియుండ నవ్వభుండు నిజేచ్ఛ విహరించె నని యిట్లు
ధర్మపుత్రుచరిత్రంబు నెప్పిన విని యబ్బంగి బ్రాహ్మసామ్రాజ్యం దై పాండవా
గ్రజుండు పదంపడి యెత్తెఱంగున వర్తించె సకలజగద్గురుం డగుకృష్ణుండు మఱి
యెట్లుండె నెఱింగింపు మనుటయు.

397

శా. భక్తాంభోరుహబాలసూర్యదనుజప్రధ్వంసనాచార్య సు
వ్యక్తావ్యక్తనిజప్రకార సరయవ్యాపార చాంతిక్షమా
సక్తస్వీకృత నిత్యవేదపరిషత్సంస్తుత్య మాయావిని
ర్ముక్తద్యోతన తార్క్ష్యశాక్వరమహామూర్తిస్ఫురత్కేతనా.

398

క. భవదుశిభభరనిరాస, ¹ప్రవీణనానాభిధాన పారాశర్య
స్తవనీయగుణనిధాన ²స, మవబోధనిరంతరావిదాత్తాధీనా.

399

మాలిని. ప్రకృతిపురుషయోగీ భక్తతాత్పర్యరాగీ
సకృపహృదయపద్మా శాంతిచిత్తైకసద్దా
వికృతిరహితమూర్తీ విశ్వభూతప్రవర్తీ
సుకృతఫలమయాత్తా సుస్థిరానందవర్తా.

400

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్తనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ
బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

శాంతిపర్వము - ద్వితీయాశ్వాసము

శుచితా¹ ధృతికరణక

లాశౌండకటాక్షలీల శాల్య రహితలో

లా శక్తిత్రయసమయు

క్త్యాశోభితరూపహేల హరిహరనాథా.

1

—ॐ ధర్మనందనుని ప్రవర్తనము ॥—

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నిట్లు సమధిగతసామ్రాజ్యం దై ధర్మనందనుండు దేబోవిశేషంబున మహోజ్జ్వలత్వంబు నొంది మహీసుకుల నాశ్రితజనంబుల నర్థులం గృతార్థులం గావించి ధృతరాష్ట్ర గాంధారి విదురులకు రాజ్యంబు సమర్పించి మీర లింతటికి నొడయుల రేను మీపనిచిన పని నేసి పెట్టినయట్లు గుడిచి యుండంగలవాడ ననివారికి నిత్యంబును వారల యనుమతిగాని భవ్యమాన్యంబునం బ్రజలం బొలిచుచు వారికిం బూర్వప్రకారంబుకంటె నతిశయిల్ల నెల్లవర్తనంబులు సంప్రీతి జెల్లించుచు వివతులైన సతుల నున్నచికింబు వొరయ కుండం గరుణ నరయుచు గృహ యయుత్సు సంజయులకుం గౌరవామాత్యులకు మన్ననలు సలుపుచు గుంతీదేవికి శుశ్రూష యాచరించుచు బాంఛాలికి సౌమనస్యం బాపాదించుచు ధౌమ్యునకు సగౌరవంబుగా సకలసంపదలు నొసంగి తన్ముఖంబున దేవపితృపూజనంబులు నతిధితర్పణంబులు వైదేశికవిస్తాంసంబులు దీనానాథసోపానంబులుం బరమ సంతోషంబుతో నడపుచుం గృష్ణు నారాధించుచు సమస్తపౌరజనపదకోటుల మనంబుల బ్రమోదంబుం పరిపూర్ణం బగునట్లుగా నివ్వధంబున బ్రవర్తిల్లు చుండి యొక్కనాడు రేపకడ కృష్ణునియున్న మందిరంబునకుం బోయి.

2

—ॐ ధ్యానానందం దైన శ్రీకృష్ణుని గవి ధర్మజుడు సంభాషించుట ॥—

సీ. మణిహేమచర్యంకమహితోపవేశిను సుమచిరాభరణవిస్ఫురితగాత్రం గొస్తుభరత్నవికాసివక్షస్థలుఁ బీతకౌశేయోసంవీతమూర్తి

1. దృతి... శాంతకటాక్షలీల... యుక్త్యాశోభితరూపహేల. 2. సుమచిరాభరణ. 3. సంపిహిత.

మేరుతటిగత మేఘసంకాశు నక్షత్రగణావృతగగనసవ్యశు

నూతనోదితరవిద్యోతితోదయగిరినిభు రుక్త బద్ధేంద్రనీలతుల్యు

ఆ. నమ్మరారిఁ గని కృతాంజలి యై భక్తిఁ జిత్తవృత్తి గరము జొత్తిలంగ
నంత కంత కాననాంబుజ మలరంగ, నిట్లు లనియొఁ దియ్య మెసక మెసంగ. 3

తే. కడపితే రాత్రి సులభసౌఖ్యంబుగా మనంబు గాఢప్రసన్న మే యంబుజాక్ష
దైవి యగునీదుబుద్ధికతమునఁ గాదె, ధర్మగతిఁ బ్రాభవంబుఁ బొందంగఁగంటి. 4

వ. త్రిభువనవ్యాప్తివిక్రముండ వగునీకటాక్షంబునకలిమిం గాదే జగత్ప్రయసంభా
వనీయుండ నై వెలింగితి ననుచుం జేరంబోయి. 5

క. తనయుచితాలాపములకు, మనుజేశ్వర మాధవుండు మటుమాట యొకం
డును బలుకక భవ్యధ్యాననిరూఢత సున్నయపుడు నరపతి యతనిన్. 6

వ. నిరూపించి యిట్లనియె. 7

సీ. పంచాత్మకం బైననవనంబు నిగృహీత మైనది భవదింద్రియములు మనము
నం దాఁగఁబడ్డవి యవియును నదియును బుద్ధియం దొడిగించి శుద్ధ మైన
నాలవతెరువున లోలతాఽహితముల్ గాఁగ నిన్నియును సంకలితములుగ
నంచితక్షేత్రజ్ఞనందుఁ గూర్చినవాడ పీఠరమధ్యాన మేమికతన

తే. నొలసెనొకొ లోకములకు నొం డొక్కవిత, లేక నెచ్చదియున్నది¹యేకరంబు
విస్తయముఁ బొందె నామది వినఁగ న్నన్, మేని వినిపింపవే నాకు నితైఱంగు. 8

వ. అని యిట్లు ధర్మనందనుండు నివాతనిశ్చలదీపప్రకారంబున సున్నయపురమ
పురుషం బ్రార్థించి మఱియును. 9

తే. త్తురము నక్షరమును నీవ కర్తయును వికర్తయును నీవ యాద్యంతగతులు నీవ
యొక్కఁడై వెలిఁగెడు పురుషోత్తమాభిధానవాచ్య వినమ్రవాత్సల్యకల్య. 10

వ. ప్రసన్నుండ వగుము నాడెంతయు సంఘంబు వాయుజేయవే యని విన్నవిం
చినం బొంచజన్యధరుండు బుద్ధియు మనంబు సింద్రియంబులును గోచరత్వ
సంప్రాప్తంబులు గావించి కొంచెపునగవున నెమ్మొగం బొప్ప నప్పుడమితేని
నాలోకించి యిట్లనియె. 11

సీ. గంగ యెవ్వనిఁ దనగర్భంబునం²దతిష్ఠాఘాసమేత యై సంభరించె
భార్గవుం డెవ్వనిఁ బరమశిష్యుండు గాఁగఁ బడసి గురుత్వ మెక్కుడుగ నెగడె
నారాముఁ డెవ్వనితో రాసి యిరువది మూడుదినములకు వాడి దళిఁగెఁ
గాశీశుకన్యలు గారణంబుగఁ బోరి యెవ్వని కోడి రనేకనృపులు

తే. వేదములు నాలుగును ధనుర్వేదమును మ
హాస్త్రములుఁ జెంది యెవ్వనియందు వెలిఁగె
నట్టిభీష్మండు నన్నిప్పు డాత్మఁ దలఁచు
చునికే దగ్గత మయ్యె నామనము నధిప. 12

1. ఏకతంబు, 2. దిడి థ్లాఘా...శిష్యుని గాఁగ... డెవనితో బోరాడి యిరువది.

- క. అనలము శమించుచాడ్చున, ¹ననఘ యతం డుపరమోన్ముఖాత్తుం డై తా
ననుఁ దలంచె నింద్రియంబులు, మనమునఁ దగ నిగ్రహించి మహితసమాధిన్. 13
- క. శరతల్పగతుం డతఁ డే, శరణంబుగ నాశ్రయించి సద్భావవ్యా
ప్తిరతుం డగుటను విను తత్పరత నతనియందు నాదుభావం బెలసెన్. 14
- వ. ఇది షడీయధ్యానంబు తెఱం గవ్వుహాత్తుండు వసిష్ఠశిష్యుండు భూతభవిష్యద్వ
ర్తమానవేది సర్వవిద్యాధారభూతుం డాతం డస్తమించిన ధాత్రి యస్తమితను
ధాగభస్తి యగురాత్రియుంబోలె నగు సకలజ్ఞానంబులు ననాశ్రయంబు లై
పొనుంగుపడుం గావున నీ వతనిపాలికిం బోయి నీయడుగం దలంచినయఖిల
ధర్మంబులు నడిచి చెప్పించుకొని నిశ్శేషుర స్తసంశయండువు గా వలయు నని
యానతిచ్చిన నమ్మానవపతి గర్గదకఠం డగుచు నావైకుంఠున కిట్లనియె. 15
- ఉ. శంతనుసూనుగౌరవము సర్వము మున్నును వింటి విప్ర) ల
త్యంతము వేడ్కఁ జెప్ప నతఁ డట్టిడ యాతని నీవు మున్ను గా
నెంతయు భక్తి గాంచుటకు నేమది గోరెద నమ్మహాత్ముడు
సంతస మందు నీ దయనసన్నిధిఁ గాంచిన భక్తవత్సలా. 16
- వ. ఉత్తరాయణంబు వేచికొనియున్న యన్న రోత్తముండు బ్రహ్మమయనిధి యయిన
నీసుందర్శనంబు గోరు నామీడియనుగ్రహంబునను నతనినుడుం గలుగుపరిగ్ర
హంబునను దేహా నీ విట్లు సేయవలయు ననుటయు నద్దేవకీనందనుండు సమీప
గతుం డగుసాత్యకిం గనుంగొని రథంబు సచుకట్టు మని దారుకునకుం జెప్పుము
భీమాష్టన నకుల సహదేవులను గృప యుయుత్సు సంజయులను రావిఁపు మనిన
నతం డట్ల చేసె దారుకుండునుం దే రాయితంబు గావించె. 17
- క. అది రత్నరుచుల వెల్లున, నుదితార్కుని బోలిఁ వెలుగు చుండెను జవసం
పదుదీర్ణసత్త్వసారా, స్పదనుగ్రీవా దిరభ్య సంగోభిత మై. 18
- వ. ఆసమయంబున నక్కడం బౌరాశర్య నారద దేవల దేవస్థాణు వాత్యదేవరాత
ప్రభృతిపరమమునీంద్రపరివేష్టనంబు గలిగి గాంగేయుండు గ్రహగణపరివృతుం
డైనచంద్రుండునుంబోలెఁ దల్పీభూతశాతశరశతంబులచేత శోభిల్లి సుందర్శ
నీయగభస్తి వితానుం డగునస్తమయసమయభానుం గ్రేణిసేయుచుఁ గృష్ణుం
జిత్తంబున నిరతిశయనిష్ఠ నిలిపికొని యుండి చేతులు మొగిడ్చి సుపుష్పస్వరం
బున నిట్లని స్తుతియించె. 19

— భీష్ముడు శ్రీకృష్ణుని భక్తియై తుం డై స్తుతించుట —

నీ. శుచియును హంసుండు శుచిషత్తుఁ బరముండుఁ
బరమేష్ఠియును నగుభవ్యుఁ గొలుతు

1. ననఘ యాతఁడు పరోన్ముఖాత్తుండై.

మునులును సురలు నెవ్వనియున్నరూ వెలుం
గరు సర్వవిదుని నప్పురుషుఁ గొలుతు
శ్రుతులు నెప్పఁగ మహామతులు దుశ్శిఖాపథం
బుగ నెఱింగెడుపుణ్యమూర్తిఁ గొలుతు
లోపంబు లెల్లఁ గల్గుట నిల్పు ¹టోదుఁగుట
తనయంద యగుమహోత్తరునిఁ గొలుతుఁ

- తే. బక్షి రత్న చయంబుఁ బుష్పవ్రజుంబు, బంజరముత్రాడు నార యుపాశ్రయముగ
నుండుచాడువ నవిశ్వంబు నుండుటకు సుఖాస్పదంబగుపుండరీకాత్ముఁ గొలుతు.
- ఆ. హరి సహస్రశీర్షుఁ బరము సహస్రాత్ము, వేదమఁకు సహస్రపాదు నలఁతు
లైనవారికంటె నలఁతి పెద్దలకును, జాలఁ బెద్ద యగునయాభుఁ గొలుతు. 21
- క. అమృతమయు బుగ్యజుస్సాని, మములయుపనిషద్వచస్సమాజములకు వా
చ్య మయినపురుషోత్తము నిక్కము రూ పగువాని భక్తిగమ్యుఁ దలంతున్.
- ఆ. అరణి నగ్ని వాడముకరణి దేవకియందు, విప్రకర్తయజ్ఞ వేదగుప్తి
కై జనించె నెవ్వఁ డవ్వసుదేవనం, దను భజింతు సేకతానిరూఢి. 23
- తే. ఒకఁడు పండ్రెండుమూర్తు లై యుండునట్లు, గా హిరణ్యవర్ణం బగుగర్భ మదితి
దాల్చి యెవ్వనిఁగనియె దైత్యమునట్టి, దేవుసూర్యాత్మకునిఁ బ్రణుతింతువిష్ణు.
- క. సురపితృకోట్లం బూర్వా, పరపక్షదినముల నమృతపానప్రీతిం
బొరయం జేయుచు వెలిఁగెడు, హరి సోమాత్మకునిఁ గొల్తు నాత్మేశ్వరునిన్. 25
- తే. విశ్వసృజ లనుమురులచే వితత మగున, హస్రవత్సరకలితమహాధర్మమునఁ
గశ్యపబ్రహ్మ యెవ్వనిఁగనియె గనక, నతుఁ దాక్షాత్ముఁ దలంతునప్పద్మ నాభు. 26
- క. సువ్యక్తక్షేత్రంబున, నవ్యక్తాకృతినిరూఢి నానీనుం డై
భవ్యత ²నుండెడు క్షేత్రాత్మవ్యపదిష్టుఁ బ్రణుతింతు దామోదరునిన్. 27
- క. ప్రకృతివికృతు లనుపోడశ, వికారముల బెరసి ప్రకృతివికృతిత్వము లొం
దక యుండఁ గాంతు రెవ్వని, సకలమురులుఁ దలఁతు నట్టిసాంఖ్యాత్మ హరిన్. 28
- క. అంతశ్చరమారుతములు, శాంతములుగఁ జేసి యనలసత్త్వము శమమున్
దాంతియుఁ గలజనములు గను, నంతర్నితుఁ గొలుతు జలశయను యోగాత్తున్.
- క. ³డివరమముం బ్రాపించిన, యపుణ్యపుణ్యములు గలుగునతిశాంతులు భ
వ్యపుగతిఁ జొందెడునానం, దపురూపుని విష్ణుఁ దలఁచెదను మోక్షాత్తున్. 30
- తే. చరణనాభిశీర్షంబులు ధరయు నంత, రిక్షమును దినమును జగచ్ఛతురగ్ని
దిశలు దృఙ్ముఖశ్రోతముల్ దీప్తు లెవ్వు, హాంగునకు నట్టిహరిని లోకాత్ముఁదలఁతు.
- క. భూతముల మ్రింగి లోక, వ్రాతము జలమయముఁ జేసి వశ్యాత్మత ని

1. టడఁగుట. 2. నొంచెడు. 3. ఆవరభవముఁ బ్రాపించిన, నపుణ్యపుణ్యములు దలఁగు నతి

- ద్రాశిశయంబున బాలుం, దై తేలేడువానిఁ దలఁతు హరి మాయాత్మున్. 32
- తే. అంబుదంబులు గేశంబులందు నదులు, సర్వతనుసాధులందును జలధు లుదర దేశమనయందు నున్నట్టిదేనదేవుఁ, గొలుతుఁ దోయాత్తు దేవకొడుకుఁగృష్ణు.
- తే. వదనబాహులుపడములెవ్వఁడు విప్ర, రాజవైశ్యశూద్రులకు సంప్రభవదేశ ములుగవెలుఁగొందునమ్మహామూర్తి విభవ, దీప్తు వర్ణాత్మకుని బ్రణుతింతు విష్ణు. 34
- క. మాసర్వయనాబ్దమయో, ద్భాసితరూపుఁ డయి సృష్టిఁ బ్రశయంబుఁ దగం జేసి పాలు పారుశౌరి ను, పాసీంతును యోగిభోగ్యబలుఁ గాలాత్మున్. 35
- క. మునిదివిజాదికలోకము, లనంతుఁ డన జగతి కెల్ల నాధారం బై పెను పొందెడుశేషాత్తుని, విరుతింతుఁ విష్ణుభక్తివిభవవిధాయిన్. 36
- క. ఆదిత్యమరుద్వసురు, ద్రాదిదివిజగణము లెల్ల నవయవరూపా త్పాదకలితు లెవ్వనికి, నాదేవుని సంస్తుతింతు హరి దేవాత్మున్. 37
- క. సర్వమునందును దాసుఁ, సర్వముఁ దనయందు నుండు సంచారంబున్ సర్వమునకుఁ దనవలనన, సర్వాత్మకు నట్టివృష్టిసత్తముఁ దలఁతున్. 38
- క. మీ నయి తా నతలగతం, బైనగిగమచయముఁ దెచ్చి యజనకు నొసఁగం గా నేర్చినసుమనస్స, ¹వ్హానితవిగ్రహు భజితు మత్స్యాత్ము హరిన్. 39
- క. అమృతమథనమున మంథన, గము లీలోద్ధరణకేలిఁ గైకొని సురసం ఘమునకు బ్రియమొనరించిన, యమేయుఁ గూర్తాత్ము నంబుజాత్ముం గొలుతున్. 40
- క. వారాహరూపమునఁ బెం, పారిసతనవంష్ట్ర నొకట నవని సగిరికాం ఆరంబుగ నెత్తినయో, శౌరిం గ్రోడాత్ముఁ దలఁతు సమ్యగ్భక్తిన్. 41
- ఆ. నారసింహవపురుడారభావమునొంది, ఘరు హిరణ్యకశిపు ²భువనఖముల వచ్చి దీప్తమూర్తి వఱలునృసింహాత్ము, నాత్మభవుని భక్తి నాశ్రయింతు. 42
- క. వామనరూపంబున ను,ద్ధామబలుఁ బలి నడంచి త్రైలోక్యాతి క్రామితఁ జేర్చినయద్భుత, ధాముం గ్రాంతాత్ముఁ దలఁతు దామోదరునిన్. 43
- ఆ. పరశురాముఁ డనగ భవ్యఁడు జమదగ్ని, కుద్భవించి యిరువదొక్కమాలు మనుజులు నెల్ల దునిమినక్రోధాత్ము, నధికభక్తి శార్దూ నాశ్రయింతు. 44
- క. శ్చత్రాత్ముఁ గొలుతు దశరథ, పుత్రుఁ శ్రీరాముఁ డనగఁ బొలిచినదేవుఁ శత్రుభయదు రావణు నొక, మాత్రం దునుమాడినట్టిమధుసూదనునిన్. 45
- క. హలముసలధరునిఁ గరుణా, నిలయహృదయు రాము రౌహిణేయ సితాంగుఁ జలదనిభాంబరుని శుచిం, దలఁతును గోవిందు శౌర్యధను భోగాత్మున్. 46
- మ. యదువంశంబున వాసుదేవుఁ డనఁ గ్రీడార్థంబు జన్మించి దు ర్తదైత్యావలిఁ గూల్చి పార్థునకు సాక్ష్యంబు త్రైలోక్యస మ్మద మారంగ నొనర్చి దేవముని⁴సమ్మానోద్ధృతి³ భూభరం

1. వ్హానతత్పరు. 2. గరసఖముల. 3. సిశు. 4. సమ్మానోద్ధృతి.

బు దొలంగించినచక్రి నుబురుహనాభు గొల్తుఁ గృష్ణాత్మనిన్.

47

క. కలకాలచలితధర్మము, నిలుపం గలయట్టివిష్ణునిం గల్యాత్మను
దలఁతుఁ దురగవాహను ధ్మే, చ్చుల నెల్లం గీటడంచు శుభచారిత్తున్.

48

ఆ. ఊరము లై నభూతసంఘంబులం దెల్ల, నక్షరస్వరూపుఁ డై వెలుంగు
సకలబుద్ధివృత్తి సాక్షి సాక్ష్యాత్మ న, స్పందబోధఘను ముకుందుఁ దలఁతు.

49

సీ. పరమేశ పుణ్య సుబ్రహ్మణ్య భక్తవత్సల మహాదేవ ¹విశ్వప్రకాశ
కరణ హృషీ కేశ వరద నారాయణ రాజీవనయన హిరణ్యనాభ
యఖిలలోకనమస్కృతాంఘ్రిసరోరుహ యజ్ఞాంగ యచ్యుత యచ్యుతహాప
నీకు మ్రొక్కెదఁ గరుణింపవే యతనీకుసుమవర్ణ పీతాంబరము ధరించి

ఆ. యున్న నిన్ను నెవ్వ రట్లంబునందుఁ దలఁతు రట్టివారలకు భయంబు
గలుగ దెందు నేమికార్యంబులం దెల్ల, వినుతమంగళాయతనమఁ కగుట.

50

క. మంగళము విష్ణుదేవుఁడు, మంగళ మెవ్వఁ డలంప మధురిపుఁ డుద్య
న్తంగళ మంభోజాత్ముఁడు, మంగళ మఖిలము విహంగమధ్వజుఁ డరయన్.

51

క. నారాయణపరములు నిజ, మారయ బ్రహ్మాంబుఁ బరము సంవితసత్వో
దారతపంబులుఁ గావున, నారాయణపరతే పీని నాల్గిటి నిచ్చున్.

52

తే. విష్ణుమయమగ్ని హవియును విష్ణుమయము, విష్ణుమయము సర్వంబును విశదబుద్ధి
ని ట్లగుటఁ గందుఁ గావున నించుకేని, గల్తపము నాకు లే కున్ని గానవచ్చు.

క. శరణాగతుండ భక్తుడఁ, బరమపదవి గోరెదను శుభంబుగ నన్నుం
బరికించి యేది మే లయ్యిరవు దొరకొనంగఁ దలఁపవే కమలాక్షా.

54

తే. తపమునకు విద్యకును జుచుస్థాన మైన, జననరహితుని యజ్ఞాత్మ శౌరి వాఙ్మ
యాధ్వరార్చితుఁ జేసితి నాజవార్ధనుండు మన్మజనమునఁ బ్రీతుండు గాత.

55

క. అని యిట్లుతులస్తోత్రం, బున శౌరిఁ బూజించి గంగపుత్రుండు మదిలో
న నమగి కృష్ణాయ యనుచు, ²వినతశిరస్కుఁ డయి మ్రొక్కె విశ్రుతభక్తిన్.

56

వ. అని పలికె నని చెప్పి వైశంపాయనుం డి ట్లనియె.

57

క. స్తవరాజు ఒనఁగ ముని, స్తవనీయం బైనయీవృషాకపిభవ్య
స్తవనామృతార్ణవము సం, స్తవనంబున నిచ్చు సుగతి జగతీనాథా.

58

క. విను జనమేజయభూవర, యను త్తమం బయినయిష్టహాస్తవము పఠిం
చిన వినినను వ్రాసిన శ్రీ,యును నాయువుఁ బెంపుఁ జేరు నొసఁగు జనులకున్.

వ. అని చెప్పి వైశంపాయనుండు వెండియు ని ట్లనియె.

60

తే. అట్లు హరిఁ బ్రస్తుతించి శాంతాత్మవృత్తి, నూర కున్న శాంతనవుని భూరితేజ
నమ్ముకుందునిఁ గీర్తించి రచట నున్న, పరమమునులు గద్గదికతోఁ గురువరేణ్య.

వ. అంత నిక్కడ.

62

ఉ. ఆదివిజాపగాతనయు నంచితభక్తికిఁ బ్రీతిఁ బొంది దా
మోదరుఁ డప్పు డన్నరవరోత్తముచిత్తమునందు సర్వలో
కాదృతదివ్యబోధమహిమాతిశయం బుదయింపఁ జేయుచుం
దా దయతోడ నెజ్జ డిగి ధర్మజుమోమునఁ జూడ్కి పర్వఁగన్. 63

వ. భీష్మపాలికిం బోదము రమ్మని పలికి కృతపరికరబద్ధుం డై వెడలి రథం బెక్కి
సాత్యకిం దనపిఱిందివలనం బెఱ్ఱికొనియె ధర్మనందనధనంజయు లొక్క తేరును
మారుతినకులసహదేవు లొక్కయరదంబును గృపయుయుత్సుసంజయు లొక్క
స్యందనంబును నెక్కి తదీయంబు లగునేమినినాదంబులు దిక్కులం బిక్కటిల్ల
నుచితపరివారపరివృతు లై నడచి రట్లరిగి యస్థితేజబహులంబును బహుద్విప
1కుంభ ఖండనరకపాలపాళి నిబిడంబును నై ప్రేతపత్యనుభూతోద్భుతం బైన
యాపానభూభాగంబు ననుకరించు కురుక్షేత్రంబు దఱియు సమయంబున
నయ్యంబుజాతుండు పాండవాగ్రజుతోడ. 64

తే. దూరమున నై దుమడుపులుదోచుచున్నయవి నరేశ్వరమును వీనియందుఁగాదె
పరశురాముండు సేనఁ దర్పణమునృపుల, రక్తమున భూరితరపితృభక్తి వెలయ.

మ. ఊతి నెందుం జరియించి భూపతుల నిశ్చేషంబుగా నేకవిం
శతివారంబులు ద్రుంచి యాతఁడు దుదిక్ శాంతత్వముం బొందె ను
వ్రతుఁ డై నావుడు నమ్మహిళుఁ డతఁ డీక్రార్యంబు సేయంగ నే
ల తోడంగెన్ నృపు లెట్లు గల్గి రిలయెట్లం దైకొనం గ్రన్తుఁన్. 66

వ. అనుటయు నచ్యుతుండు సప్పరశురాముజన్మప్రపంచంబును దదీయక్రోధకారణం
బును నృపలోకమారణంబును భూపాలవంశపునస్సృభవప్రకారంబును మునుల
పలన వినినచొప్పునం జెప్పెద నని యజ్ఞనవతి కిట్లనియె. 67

— శ్రీకృష్ణుడు ధర్మజునకు బరశురామునిచరిత్రంబు నెవ్వట —

సీ. కలఁడు జహన్నం దనఁగాఁ దొల్లియొకమహిపతియజహన్నండుదత్పుతుఁడు వాని
కుదయించె బల్లపూ డుర్విశ యాతనికొడుకు తపోనిష్ఠఁ గుశికుఁ డింద్రు
మెచ్చించి జగములమేటి నాఁ దగుపుత్రు వేడిన దాన నివ్విభున కుశ
వప్తుయి కొశికుఁ డిమ్మహి గాధినామమ్మనఁ బరఁగె నమ్మనుజనిభుండు

తే. సత్యవతి యనుతనకన్య సంప్రమోదమున ఋచీకున కిచ్చె నమ్మని సుకర్త
నిరతి సుతానవాంఛమై జరుయుగంబుఁ, దనకు మామకు నై కల్పితముగఁ జేసి.

వ. ఆభృగునందనుం డచ్చరువులు నిజభార్యముందట నిడి ఊత్రియాజేయుం
డును ఊత్రియసూదనుండును నగుఊత్రియోత్తముం డిచ్చరువున జన్మించు
దీని మీతల్లికి నిమ్ము తపోధృతిశమంబుల నుత్కృష్టం డగుద్విజశ్రేష్ఠుండు దీని
వలనం బుట్టు నిది నీ పుషయోగింపు మని వాని నేర్పరించి భవజ్ఞననీజనకు లిప్పుడు

1. కుంభతురగాంగరథావయవపరత్వకనకమయభూషణగణఖండ.

వచ్చెద రని చెప్పి నదీస్నానార్థి యయి యరిగెం దదనంతరంబ తదాశ్రమం
బునకుం దీర్ఘయాత్రాపరుం డయి గాధి గృహిణీసహితంబుగాఁ జను దెంచిన సత్య
వతియు నిజభర్త గావించినచరుద్వయంబు మాతకుం జూపి తత్ప్రభావభేదం
బుఁనన్యసించినం ప్రీతయై యద్దేవి పరమపావనస్నానంబాచరించి చరువుపయో
గించునప్పు డజ్ఞానంబునం దనచరువు కూతున కిచ్చి కూతుచరువు దా నుపయో
గించె నయ్యువతియుం దలంపులేమి నాలేమి యిచ్చినభంగిన కుడిచె నంత భార్గవుండు
వచ్చి కత్తిం జూచి దివ్యబోధనంబు నెఱింగి క్షత్రియాంతకరం బగుగర్భంబు
ధరియించినదాన పనవుడు నత్తమణియుఁ దత్సావంబులకుం బ్రణత యై మీ
రిట్లాన తీర దగునె యని వడవడ వడంకుమఁ గేలుమొగించి నిలిచిన నత్తపోధనుం
డత్రైతీవతో నత్తైతంగు నాతలంపున వచ్చినది గాదు భవంతాత్మబుద్ధిహానింజేసి
చరువ్యత్యాసంబున నయ్యె నీకుఁ గ్రారకర్తుండును మహాబలుండును నగు
పుత్రుం డదృఢించు నాయమకు బ్రహ్మభూతుండు దపోధనుండును నగువాఁ
డుదయించు నేను దహంబున విశ్వబ్రహ్మంబు నచ్చరువున నావహించినవాఁడ నని
పలుకుటయు.

69

క. అమ్ముగ్ధ యతని కిట్లను, నిష్కూడుజగములు మీర లితరంబులుగాఁ

¹గ్రమ్మనఁ జేయఁగఁ జాలుదు, రెవ్వెయి నైనఁ గృపసేయరే నామీదన్.

70

వ. క్రూరుం డగుకొడుకుం గనుట కోర్వ ననుటయు ననుగ్రహాతిశయంబున నమృతా
ముని యవ్వేశేపంబు నాపుత్రునకు లే కుండెడుఁ బౌత్రునియం దావహిల్లెడు
నీ కెట్లు ప్రియం బట్లకాఁ గలయది యనియె నట్లయత్తన్వి తపోనిరతుండును
దాంతుండును శాంతుండును నైనజమదగ్నిం గనియె బ్రహ్మరిసదృశుం డగు
విశ్వామిత్రుని గాధిపత్ని గాంచె.

71

క. జమదగ్ని సర్వవిద్యాసమేతేడు నుదారగుణుడుఁ జాపాగమవే

దిమతియు నగురామునిఁ గాంచె మహీపతిహాననశీలు శిఖినిభమూర్తిన్.

72

వ. అక్కాలంబునందు హైహయవంశవరుండు.

73

ఉ. దుర్జయవిక్రమోజ్జ్వలుండు దోషవికర్జితబుద్ధి కార్తవీ

ర్యార్జునుఁ డేడుదీపులు న యాన్వితశూరత నేలు చుండు ధ

ర్మార్జనలోలబుద్ధియు మహాస్త్రబలంబు సహస్ర బాహుతా

స్ఫూర్జనమున్ వెలుంగఁగ నృపుల్ దనయాజ్ఞఁ దలన్ వహింపఁగన్.

74

క. ఆరాజు నగ్ని దేవుండు, గౌరవమున నడుగ నతఁడు గడుఁ బెంపున నా

హారముగ నిచ్చె గిరినగ, గౌరణ్య గ్రామఖర్వటాదు లతనికిన్.

75

వ. ఇచ్చిన నగ్ని దేవుం డాహారంబుగాఁ ²గౌనుతరువాత మిత్రావరుణనందనునాశ్రమ

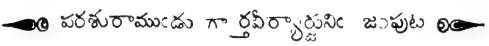
కాననం బతండు లేనిసమయంబున ³సమసిన నమృతాత్ముం డెఱింగి వచ్చి

యాసర్వభక్షమనకు రక్షణం బాచరించుచు వర్తించుకార్తవీర్యునిం గని కనలి
 నీవు మదియతపోవనంబు పరిహరింపక గహనసామాన్యబుద్ధిం గాల్చితి నీ
 బాహులు రాముండు నఱకు వాఁ డని శాపం బిచ్చె సహస్ర బాహుండును దానికి
 విషాదంబునొంది యధికతాత్పర్యంబుతో ధర్మ కార్యంబుల నడపు చుండె. 76

క. శాపము గారణముగ నా,భూపతి కవినీతు లైనపుత్రులు సబలా
 టోపాత్తులు పలువును సింహాశములు జనించి ధాత్రి నుద్భటవృత్తిన్. 77

వ. ఎందునుం జరియించువా రొక్కనాఁడు జయదగ్నియాశ్రమంబునకుం బోయి
 యతండునుం జామదగ్నియండును నయ్యెడ లే కుండ హోమధేనువును వత్సం
 బునుం దమమంకిరంబునకుం గొని వచ్చి రిట్లు దెచ్చుట సహస్రబాహుం
 డెటుంగఁడు. 78

క. అట రాముఁ డెఱిగి పరమోద్భట మగుకోపమునః జాపపరశుమఖమహా
 త్కటశస్త్రాస్త్రంబులతోఁ, బటుగతి వచ్చెను సహస్ర బాహునిమీఁదన్. 79

ఆ. వచ్చి ముట్టి కయ్య మిచ్చిన నవ్విభు, నొంది బాహువనముఁ జంచదుగ్ర
 పరశుఘోరధారపాల్ నేసి పోయి ని,జేచ్చ నుండె మేషినీశవర్య. 80

చ. అతఁడు సమిత్కుశాభిహర శార్థము గానకు నేఁగి యుంకఁగా
 నతికపితాత్తు లై కడఁగి యుట్టునుసూనులు వోయి ముట్టి త
 త్పితృశిరమున్ వెసం దునిమి ప్రీతిమెయిం జనుదెంచి రమ్యహా
 ర్థతుఁ డట వచ్చి వారిచరితం బెఱిఁగెం దమతల్లి సెప్పఁగన్. 81

వ. అ ట్లెఱింగి. 82

శా. రాముం డుద్ధతరోషపావకశిఖాప్రసీ్ధతుఁ డై తున్నుడన్
 భూమిశాలిఁ గుతారధార నని విసూర్జ్యదత్తన్ హోహయ
 స్తోమం బాదిగఁ జొచ్చి రాజకులముం దున్నాడి చేసెన్ సము
 ద్దామక్రీడను రౌద్ర మొప్పు నిల రక్తస్యంధసంసిక్తఁ గన్. 83

వ. ఇట్లు నేసి పరమకృపావిష్టహృదయుం డై తపోవనంబునకుం జనియెఁ బదంపడి
 బహువత్సరంబులు సనిన విశ్వమిత్రపాత్రుం డైనపరావసు వసురాజు దుర్వి
 నీతుం డై గర్వోద్రేకంబునం బరశురాము నధిక్షేపించి రాజులకు వెఱచి డాఁగి
 యున్న వాడ వని విశిష్టజనసన్నిధిం బలికి బాలవృద్ధభావంబున నువేక్షితు లై
 యతనిచేత మున్ను చాపక యున్న ప్రతర్దనాదూల నుగ్గడించి. 84

ఆ. నృపులు గారె వారు నీవు మిథ్యాప్రతిజ్ఞాభిమాని వనుడు నతఁడు మగుడ
 రోష మెత్తి కడఁగి క్రూరత నాబాలవృద్ధముగ నరేంద్ర వితతి నఱకె. 85

వ. గర్భంబుల నున్న యర్భకులను మఱియు వివిధ ప్రకారంబుల బోరం దప్పి పోయి
 పుడమి యేలురాజులం గాలాంతరంబుల వెదకి వెదకి వధియించె ని ట్లిరువది

యొక్కమాటు నేల నిగిత్త్రుంబుఁ గావించి యశ్వమేధయాగంబు నేసి దక్షిణగా నీక్షితి యంతయుం గశ్యపున కిచ్చెఁబడంపడి యమ్ముని యాజామదగ్నుత్యతో నిట్లనియె. 86

తే. అశ్వమేధయాగంబున నవనియెల్ల, నాకు దక్షిణగా నిచ్చినాడ వింక నాధిపత్యంబు నీకు లే దరుగు దక్షిణాభిపార దేశమునకు ననఘచరిత. 87

వ. అని పలికి యెందేని నేమేనియుంచెఱంగున శేషించిన రాజపించంబునకుని శేషత్వంబు వాటిల్లకుండం బరిహరించుబుద్ధిం బలికెన నప్పురుషసింహుండు నట్లకాక యని పోవ నతనివలనివెఱపున నవ్వలనిసముద్రుండు శూర్పాకార ప్రదేశంబు బెరయం గొంతదేశం బతనికి విహారస్థానంబు గావించె నివ్విధంబునం గశ్యపము సీంద్రుండు పరిగ్రహించి భూమి భూసురప్రకరంబుల కిచ్చి తపోవనంబున కరిగె భూమియు నతనిపేరఁ గాశ్యపి యన నెగడఁ గొండొక కాలంబునకు వైశ్యశూద్ర ప్రముఖులు దర్పితు లై వివిధ ప్రకారంబుల విప్ర దారధనధాన్యాదు లపహరింపం దొడంగిరి. 88

సీ. పడపడి విప్రులు పథము దప్పి పథంబు మద్యపానంబు సన్తార్థవర్తు లై ససాధులధన మపహరించుటయును మొదలు గాఁగ నశ్వత్యములకుఁ జొచ్చి రధ్వరాదికసత్క్రియల్ ప్రవర్తింపక తెక్కఱే బంది యేదిక్కులందుఁ

దలు చయ్యె నిమ్మై ధర్మంబు నెడి యధర్మంబు వర్తించి యరాజకత్వ ఆ. దోషజాత వైన దురితబాహుళ్యంబు, గుటిలపెట్ట భూమి యతలమునకుఁ బోవ నెఱిగి కశ్యపుఁడు నిబోరువు నెఱి, గ్రుచ్చి బాపు గాఁగ నిచ్చి యెత్తె.

వ. అది కారణంబుగా ధరణి యుర్వి యనం బ్రసీద్ధి వహించె నయ్యుద్ధరణసమ యంబునం గాశ్యపి గశ్యపునివేడుకొని యుత్తమక్షత్రియులు దండనీతప్రయో గంబునంజేసి ధర్మంబు రక్షించి తన్ను సురక్షితం జేయువారు గా వరంబు వడ యుటకై యష్టహామునితో నిట్లనియె. 90

— భూదేవి గశ్యపునితోఁ బరశురామునిచేఁ జావనిరాజుల జెప్పట ౯౦ —

క. నాయం దచట నచట రామాయతబాహువిధూతి కగపడనిఘనుల్ ధీయుక్తులు గల రన్నర, నాయకులను వినము పనుపు నను రక్షింపన్. 91

వ. అని పలికి యజ్ఞేవి దనసురక్షితత్వంబున హైహయలు గొండలు చావునకుం దప్పటయుఁ బెరవాన్వయ ప్రభవుం డగువిదూరధనుతుండు ఋతవత్సర్యతంబున ఋతంబులచేత రక్షితుం డగుటయు సౌదాసవంశజనితుం డొక్కరుండు పరా శరసంయమివరునధ్వర కాలంబునం జేరినఁ గారుణ్యాతీతయంబున నవ్యహతుండు వానిశూద్ర ప్రవర్తనంబున సర్వకర్మంబులుఁ జేయుచుకొని రక్షింప సర్వకర్మం డనంబరఁగుటయు శిబిమనుషుండు గోపతి యనువాఁడు వనంబున గోవులు రక్షిం చిన బ్రతికియునికీయుం బ్రతర్దనపుత్తుండు వత్సాభిధానుండు వత్సంబులుగోష్ఠం

బున రక్షణం బాచరింప సంచరించుటయు దివిరథతనయుం డగుదధివాహను
కొడు కంగుం డనువాడు గంగాహులంబున గౌతమమునీంద్రునిరక్షంజేసి నిర్భ
యుండై వర్తిల్లుటయు ¹బృహద్రథకులజాతుండు భూరినామధేయుండు గృధ్ర
కూటశైలంబున గోలాంగూలంబులు రక్షించుటవలన గలిగి యుండుటయు
మరుత్తసంతానసంభవులు చతుర్వర్ణవయస్కులగువారు మువ్వరు సముద్రుండు
రక్షకుండై వెనుకం దత్తీరంబునం బెరుగుటయుం జెప్పి వారుత్తమక్షత్రి
యులు వారలు సమ్యక్పరిపాలనంబున నన్నరయువారు గా ననుగ్రహించిన
నచలిత నై యుండెన.

92

క. వారలపెద్దలు నాకై, పోరఁ బరశురాముడేతఁ బొలిసిరి నాకు
వారి నధిపతులఁ జేయుట, గోరం దగుఁ గాన యిట్లు గోరితి ననఘా.

93

తే. అనిన విని వారి రావించి యమ్మునీంద్రుడందఱను జూచి యాధిపత్యమున కిమ్మ
హాభుజులు దగువా రని యవనిఁ దగిన, యట్లు విభజించి యభిషేక మాచరించె.

క. ఆనృపులవంశముల నా, నానృపులు వుట్టి రిట్లు నరవర నృపసం
తానములు పెక్కుగలిగి మహీనాథత్యమున వ్రాలె నెందును గలయన్.

95

క. అప్పురుసునఁ బెరిగినపు, లిప్పుడు భారతరణోపహృతు లై పలువుర్
గుప్పలు గొనఁ బడి రనికిం, దప్పినవాఁ డొకఁ డొకండ భర నంతంతన్.

96

వ. నీ వడిగినపూర్వవృత్తాంతంబు చిత్తాయత్తంబుగా నెఱింగించితి ననవుడు ధర్మ
నందనుండు గోవిందుతోడఁ బరశురాముఁ డింతటివాఁ డగునే కోపంబును
విక్రమాటోపంబును జిత్రంబుగా ధాత్రి నిగిక్షత్రంబు నేసె నని పలికె వెండియు.

తే. ధరణియును ఋక్షములుఁ బరాశరుడు గోస
మూహములు వత్సములు గౌతముండుఁ గవులుఁ
దోయధియు నింతపుణ్యంబు నేయునే జ
నంబుభాగ్యంబు నభినర్ణనమున కెక్కె.

98

వ. అని యిట్లు సల్లాపంబు నేయుచు మాధవధర్మజు లరిగి యోఘవతీతీరంబున
శరతల్పగతుండై గాంగేయుం డున్నెడ కనతిదూరంబున రథావతరణంబుసేసిన
భీమసేనప్రముఖులుం గృపాదులు నరదంబులు డిగ్గి రిట్లందఱు సంతరంగంబు
లేకాగ్రంబులు సేసికొని చేరంజని సాత్యవతేయప్రభృతిమునీంద్రులకుం బ్రణ
మిల్లి మఱి భీష్ముం గాంచి రట్లు సముచితప్రకారంబునం గని యతనిం బరివేష్టించి
యాసీనులై రప్ప డచ్యుతుం డమృహాత్ము నాలోకించియుష్మలించుచు నతనితోడ.

సీ. నీకు మునోవైత నవ్యాకుల మై యున్నయదియె చిత్తంబు దేహంబుపీడ
ఘనము మనగపీడకంటె నందురు బుధు లొకముల్కి యొడలిలో నున్ననలఁత
నేయు నెవ్వెయి బహుసాయకకీలత మైనయంగంబునొ వ్వడుగ నేల
యిట్లు లుండియు నించు కేనియు దుగిఖంబుఁ బొరయమి పితృవరస్ఫూర్తిఁ గాడె

- ఆ. దేవతలకు నైన నీ పుషదేగింతు, కలిమిలేములకు వికార మొండ
కుండ ¹బోధవృద్ధు లొరులు నిక దేర్పంగ, వలన కునికి నిజ మవార్యతేజ. 100
- క. భూతంబులసంసరణము, భూతభవదాష్టవికార్యములు గర్తృసము
ద్యోతనభంగియు నీమఱు, చేతివి కావె కురువంశశేఖరజన్మా. 101
- ప. అని వెండియు. 102
- ఉ. రాజులు రాగహీనుఁ డటె రాజితసుందరమూర్తి యట్టె వి
భ్రాజితసంపదున్న తివిభాసితవర్తనుఁ డట్టె కామినీ
రాజమనోజ్ఞభంగి చతురత్యధనుఁ డటె బ్రహ్మచర్యదీ
క్షాజితమన్నభుండు నటె జన్తము ల్బిట్టివి యెందుఁ గల్గునే. 103
- క. సురలును నసురులు యక్షులు, సురగులు గంధర్వులును మహోద్ధతిఁ బైపై
సురపడి వచ్చిన నొకఁడవ, పరాజితులఁ జేయు దుగ్రబాహుస్ఫురణన్. 104
- చ. దమమును సత్యముం దపము దానము వేదములందుఁ జాపవే
దమునను గల్గునైపుణియు ధర్మవిధిజ్ఞతయున్ విరోధిభూ
రమణవిమర్దనక్రమవిరాజితశౌర్యము నీకుఁబోలె నై
జము లగువాఁడు వేటొకఁడు శంతనునందన పుట్టఁ డెన్నఁడున్. 105
- క. వేయేల సంభవించునె, సాయకతల్పముననుండి చావఁగ నొల్లన్
నాయిచ్చుఁ గాక యసునరుఁ, డేయుగమునఁ జూడ వినఁగ నెచ్చట నైనన్. 106
- తే. వసువులందును బెద్దపు వాసవాది, సురల మిగులుదు గుణముల ధరణిసురులు
నెప్పు విందు నీమహిమ నాచిత్తమునను, గండు ననుపమతేజ గంగాతనూజ. 107
- ప. అని పలికి పాండవాగ్రజుం జూపి. 108

— కృష్ణుఁడు ధర్మజానకు ధర్మము లుపదేశింప భీష్మ నియమించుట —

- ఉ. నీవు తపోవిశేషమహానీయతఁజేసి జగంబు లన్నియున్
భావమునం గనుంగొని నృపాలమహోత్తర చాలు దీతఁ డ
త్యావిలచిత్తుఁ డయ్యె సుహృదాత్మమృతి ²దురట్టిల్లు నెవ్వగం
బోవఁగఁ ద్రోవు నీ దయిన పుణ్యతమస్ఫుటవాక్యపథతిన్. 109
- ప. నాలుగువర్ణంబులకును నాలుగాశ్రమంబులకు నిట్టిట్టివి యర్హంబు లని నాలుగు
వేదంబులం జెప్పినధర్మంబులు నీకు విదితంబులు ప్రవృత్తినివృత్తులును సాంఖ్య
యోగంబులును బురాణేతిహాసంబులు ధర్మశాస్త్రంబులు నవగతంబులు సర్వ
సంశయచ్ఛేదనదక్షుండ వీ వీక్షితిపతి నాదరింపుము శోకమోహగ్రస్తం బగు
జనంబు నిస్తరింపం జేయుటగదా మిముబోటులబుద్ధివిస్తారంబునకు ఫలం బనిన
విని మొగం బించుకయె త్తి కృతాంజలియై గాంగేయుండు గోవిందున కి ట్లనియె.

- క. కర్తయును భర్తయును సంహర్తయు జగములకు నీవ యాత్రితజనఘో
రాత్రినిరాసనిపుణసం, కీర్తన యోగీశ్వరేశ కృష్ణ వరేణ్యా. 111
- వ. అని మఱియు ననేక ప్రకారములం బ్రశంసించి నాకు మే లెయ్యది దానిని నీదివ్య
చిత్తంబునం దలంపు మనవుడు నద్దేవుం డిట్లనియె. 112
- తే. అచలభక్తి నిత్యంబు నాయందు నీకుఁ, గలిమిఁజేసి నీయంతరంగమున నాదు
దివ్యరూపంబు నొలయించితిం బ్రమోద, భాజనం బైతి భీష్మతపస్వరూప. 113
- వ. మేలు వేఱ తలంప నేల యని వెండియు. 114
- క. భక్తియు నార్జవమును సంయుక్తము లై యున్నయట్టి యుల్లంబున నా
సక్తి నిలుతు నిం దొకఁడు వి,యుక్తంబైనను వసింప నుర్వీనాథా. 115
- తే. ఆనఘ యినుఁ డింక నేబదియాలుదివస
ములకుఁ దా నుత్తరాయణమునఁ జరింపఁ
దొడఁగు నీ వపు దేహంబు విడిచి యేఁగు
దపునరావృత్తిపదమున కభినుతముగ. 116
- వ. వీరె వసువులు విమానంబులతో నంతరిక్షంబున నంతర్హితులై నీరాక ప్రతీ
క్షించి యున్న వా రిది యట్లుండె నీవు సన్న నీలోకంబున నెలుక పొనుంగువడం
గావున వీరెల్ల సకలధర్మవివేకలక్ష్మికి నయి యరుగుదెంచి పరివేష్టించి యున్న వా
రని తత్కాలసమాగతయోగ్యజనంబులం జూపి ధర్మపుత్ర సుపలక్షించి శోకోప
హతబహుశ్రుతుం డగునీతండు దెలిపొందునట్లుగా ధర్మార్థసమాధియుక్తంబు
లగునుక్తివిశేషంబుల ననుగ్రహింప వలయు ననుటయు నద్దేవకీందనునకు దేవ
ప్రతుం డిట్లనియె. 117
- క. శివ నారాయణ యచ్యుత, భవదీయము లైననుధురభాషణములు నా
చెవు లానిన నమృతరస, ప్లవనంబునఁబోలె శ్రీమదభరితుండ నైతిన్. 118
- తే. వాగ్విభుండ వైననీవచోవైభవంబు,లో సమస్తంబు నుండుట లోకనాథ
నీదుసన్నిధిఁ బలుకంగ నేర రాదు, పద్మభవునకు నే నెట్లు పలుకువాడ. 119
- వ. విమానలసదృశంబు లగుశరంబులు నేయు వేదనం జేసి యంగంబులు నంతరంగంబు
నవశంబు లై యున్నయవి ప్రతీసంభాషణక్షమ లేదు దౌర్బల్యంబునం నెలుం
గును నాలుకయుం బ్రస్ఫుటవర్తనంబులు గా వే నెవ్విధంబున భాషింప నుత్స
హింతుం బ్రతిభాషాశక్తిలేమి సహించి నాదెసం బ్రసన్నుండ వగుము ధర్మపు
త్రున కెయ్యది హితం బది నీవ చెప్పము నీ వుండ నేను జెప్పట గురుం డుండ
శిష్యుండు సెప్పిన విధంబు గాదె యనిన విని భక్తార్తిహరుం డైనహరి యతనితో
నిట్లనియె. 120
- క. కురువంశధురంధరుఁ డగు, శివమార్థజ్ఞునకు వినయఘణితిం దగు ని
ర్భరశరవేదన సెప్పితి, వరములు మూఁ డిత్తుఁ గొనుము పసుధాధీశా. 121

- క. శరములవలనను మూర్ఛం, బొరయక యొక్కింతడప్పించొరయక నొప్పించొరయక యవిధగాత్రుని, కరణి సుఖాత్మఁడవు గమ్మ కౌరవనాథా. 122
- ఆ. అనఁడు నీరువట్టు నాకలియును నెప్పుడొరయ కుండునట్టి భూరిశక్తి నీకుఁ గలుగ నేను నెవ్వనంబునఁ దలంచితిఁ దదీయపీడఁ జెంద కుండు. 123
- క. విను సకలభూతములన, ర్తనములు గనునపుడు బుద్ధి దపులఁ బడక యెందును బరఁగి దివ్యబోధంబున నలవడునట్టి పెంపుఁ బొందు మునింబాహు. 124
- వ. మత్స్యాసాదంబున నీదృశ్యప్రభావనిరూఢుండ వయి నెగడు మని పల్కుటయుం బారాశర్యాదిపరమాచ్యుతపృథ్వీనాథం బ్రశంసించిరి దివంబున దేవదందుభులు మొరసె మురారిభీష్మధర్మజులమీఁదం గనుమవర్షంబు గురిసె సప్సరోగణగానంబు వీతెంచె నచ్చటియందలు నాశ్చర్యప్రమోదభరితహృదయు లైరి తదనంతరంబ యెఁబుజుఁపుం డపరగిరిశిఖరం బలంకరించె నప్పు డమ్మును లచ్యుతగాంధేయకాంతేయాగ్రజుల నామంత్రితులం జేసి గమనోన్ముఖు లగుటయు నమ్మాధవయుధిప్తిరులును సాత్యకియు భీమాద్వైపాయనుభులును గృహయుయుత్సుసంజయులును వారలకుం బ్రణమిల్లిరి వారలును రేపు వచ్చెద మని నిజస్థానంబులకుం జనిరి కృష్ణాదులును దేవప్రతున కభిముఖు లగుచు నట్లు పలికి వలగొని యరిగియరదంబు లెక్కిరి వారిపిఱుండ మున్ను వచ్చినవారణరథతురగపదాతులు బలసి కొల్పి పోవం బురంబునకు వారు వోవుసమయంబున. 125
- చ. దినమున నెల్ల నుష్ణకరదీప్తులు పర్వి రసంబుఁ బీల్చి వందినసకలౌషధిప్రవితతిం దెలి వ్రాందఁగఁ జేయునేర్పు గల్గినతనరశ్చిజాలమున లీలఁ జకోరములకా మదింఁగ జేయ నుదయ మై వెలింగె నమృతాంశుఁడు సేవకుఁ దన్ను సేయుచున్. 126
- వ. ఇట్లుదయించిన సుధామరీచి లోచనప్రీతి యాచరింపం బెంపు సుభగంబుగా శౌరిప్రముఖులు పురప్రవేశంబు సేసి నిజనివాసంబుల నుచితవర్తనంబుల నారాత్రి గడిపిరి ప్రభాతం బగుటయు. 127
- తే. మంజుపాతకరవమును మధురమాగ్ధస్వనంబును వినుచు మాధవుఁడు మేలుకాంచి తత్కాలసముచితకర్తృజాత, మాచరించి భూసురులకు నర్చ లిచ్చి. 128
- వ. మంగళప్రకారంబున నలంకరించి నిజాకృతి యాదర్శంబునందు దర్శించి యప్పుడు సన్నిహితుం డైనసాత్యకివదనం బవలోకించి భీష్మపాలికిం బోవుటకుం బాండవాగ్రజుం డాయితం బగుట యెఱింగి మనవెలువడు చునికి యెఱింగింపు మని పనిచె నంతకు మున్ను యక్కురుపుంగవుండుఁ బుణ్యసంకీర్తనాశీర్వాదంబులను భద్రగాననాదంబులను వీనులు వికసిల్ల మేలుకాంచి సమయకృత్యంబు లను

స్థించియుండ నాకృష్ణానుజుం డతనిం గని గాంగేయుకడ కనుగుట్కై రథంబు
సన్నద్ధంబు నేయించి నీరజనాభుండు నీరాక వార్చి యున్నవాఁ డని చెప్పుటయు
నమ్మనుజువలె పార్శ్వగతుం డగుపార్థుం గనుంగొని మనయరదంబు సంఘ
టింపుము నేడు మొదలుగా నయ్యెడకు పైనికుల రానీకు మంతగిరివారంబు
వచ్చు టుడుపుము శీతనవుండు సందడింబడ నన్తుండుగాఁడు విశేషించి పరమ
గుహ్యార్థంబు లగువాక్యంబులు మనకు ననుగ్రహింపం గలవాఁడు గావున
నిస్సమ్మర్థంబుగా నుపాసించ వలయు నని పలికి యొక్కింత విచారించి తగురాజులం
గొందఱుం బేరుకొనిధృతరాష్ట్రవిధుండును వారును వచ్చువారు వారిం బిలువం
బంపు మనవుడుఁ బిలిపించి యతండు.

129

— ౧౭ ధర్మరాజు కృష్ణుడులతోడ భీష్ముపారికిం బోవుట —

- క. అరదము వన్ని న నాభూ,వరుఁ డతఁడును దాను నెక్కి వడముడి వేటొ
క్కరథమునఁ బిన్నతమ్ముల, నిరువురఁ గలపికొని యెలమి నేతేరంగన్. 130
- క. వినుము మహాధూతము లే,నును సమధికరూపమున వినుతభంగిఁ దగం
జనులైఱఁగు దోఁప నెలమిం, జనియెను వసుదేవనుతుని సదనంబునకున్. 131
- వ. రథగమనరవంబునం గృపయుయుత్సుసంజయులుం గూడుకొని రంత. 132
- క. దారుకుండు వన్ని తెచ్చిన, తేరను వెలువడియె వాసుదేవుండును న
త్తేరులు నాలుగు నేమిక, లారవ మెసఁగంగ బెరసి యరిగె నరేంద్రా. 133
- క. జనమేజయన్యప యంతకు, మును నారదముఖ్యు లైనమునువర్యులు శొం
తనవునిపాలికి వచ్చిరి, వనజభవునికిడకు సురలు వచ్చువిధమునన్. 134
- వ. అట్లు సంయమివరపరిషత్పరివృతుం డై యున్నయద్దేవత్రతునికడ నేర నరిగి
శౌరిప్రముఖులు రథంబులు డిగి. 135
- ఆ. తత్సమీపమునకు ధర్మ నందనపుర,స్సరత నరిగి తొలుత సకలమునులఁ
బ్రణతిఁ దెలచి కదిసి బలసి యుపాసించి, రన్నదీతనూజు నధికభక్తి. 136
- వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనున కిట్లనియె. 137
- మ. శరతల్పంబునఁ బొల్చుభీష్ముకడకుఁ సంప్రీతి నక్కారవే
శ్వరుండుం దమ్ములుఁ గృష్ణుండుం జని మునివ్రాతంబుతోఁ గూడ న
పురమోదాత్తునిచుట్టు నున్నయెడ నెబ్బంగిం బ్రవర్తించె వి
స్తరమాధుర్యమనోజ్ఞసత్కథలు విస్పష్టంబుగాఁ జెప్పవే. 138
- వ. అని యడిగిన నమ్మహీవిభునకు వైశంపాయనుం డిట్లనియె మున్ను ధర్మపుత్రుండు
రావించిన ధృతరాష్ట్రుండును రాజులు నతనిఁజ్జ నరిగి వారును గాంగేయు
నుచితప్రకారంబునం గాంచి కొల్చి యుండి రట్టియెడ నారదుండు ధర్మపుత్రా
దుల నమ్మేదినిఁతులం గలయం గనుంగొని. 139
- క. శీతనునందనుఁ డపరది,గంతప్రాప్తగవియట్టిఁ డయ్యె నితఁడు లో

కాంతరగతుః డగుటకు ము, న్నంతకరణముల సంశయము వాయంగన్. 140
వ. సకలధర్మప్రకారంబు నడిగి తెలిసికొం డనినఁ బ్రశ్నపాటవంబులేమి నందఱు
నొండొరువులమొగంబులు సూచు చుండఁ బొండవాగ్రజుండు పుండరీకాక్షున
కి ట్లనియె. 141

తే. నీవు దక్కంగ మందాకినీతనూజు, తోడిసల్లాపములకు నీకుక్తులు ముకుంద
కలరె యెందును ధర్మవేదులకు నెల్లఁ, గురుండ వీర సంభాషణపరుండ వగుము.
వ. అనుటయు నచ్యుతుండు భీష్మన కత్యాసర్ముం డై శారీరమానసకుశలప్రశ్నంబుఁ
జేసిన నతండు. 143

ఉ. దేవ భవత్ప్రసాదమునఁ దీతె శరీరమునొప్పి డప్పి ము
ద్యావము నింత్రియంబులును బాటవసంపద నొందె వేదవి
ద్యావిభవంబు నాకుఁ బరతత్త్వపరిస్ఫుటబోధయుక్త మై
భావిత మయ్యె నాత్మఁ బరిపక్వదయాకరచిత్త మాధవా. 144

వ. దేవర దివ్యచిత్తంబున నన్నుం దలంచినదానం జేసి బృంహితుండ నయ్యును
గొండుకప్రాయంబువాడునుం బోలె నయితిఁ జెప్పువలయువాని నెల్లం జెప్పెదఁ
బొండవశుభకరం బైనదాని నీ వేల చెప్పు నీతలా వేమి నెప్పువే యనినఁ
గృహ్మండు గాంగేయున కి ట్లనియె. 145

తే. అనఘశ్రేయస్సునకు యశంబునకు నేను, మూలకందంబ విను చంద్రముండు శీత
కిరణుండనుమాటవిన్నయకర మెచెప్పుచు, యశముపార్జింపఁగ్రొత్త పెంపగునెనాకు. 146
క. పరమ మగుయశము నీకును, ధరణి గలిగింపఁ బూని తాత్పర్యమునం
బురుషవర నాదుబుద్ధి, స్ఫురణము నీమనమునందుఁ జొనిపితి నెనయన్. 147

తే. ధరణి యెందాఁక నుండుసుస్థిరత నీదు, కీర్తి యందాఁక నక్షయస్ఫూర్తి దాల్చి
నడవఁగలయది నీవు నెప్పెడిస్థివాక్యములును వేదతుల్యంబు లై వెలయుచుండు.
క. ధర్మజునకు నీచెప్పెడు, ధర్మస్థితివాక్యసమితి తాత్పర్యముతో
నిర్మలు లైకొనియాడెడు, ధార్మికులకు నుభయజగదుద్బాత్తత కలుగున్. 149

వ. కావున నిట్లు నేసిత భవదీయధర్మవేదిత్వంబును సవిశేషప్రకారంబుగా నీమను
మలు ధర్మజభీమాహ్వానకులసహదేవులు భద్రభాజనంబులుగా నీయున్నమహీ
పతులు విని కృతార్థజన్తులు గా నఖిలధర్మప్రకారబోధకంబు లగు వాక్యంబులు
నెప్పు మనుటయు శాంతనపుం డట్ల చేసెద నని పలికి యాదరభరితుం డయి
యి ట్లనియె. 150

సీ. ఎవ్వఁడు పుట్టిన నెల్లముసీంద్రులు నత్యంత సంప్రమోహాత్ము లైరి
పరమధార్మికు లైనభరతులయందును నెవ్వరు నెవ్వని నెనయ లేరు
సత్యంబు దాంతియు శౌచంబు శాంతియు నలవడి యెవ్వనియందు వెలయుఁ
బాత్రదానాధ్వరబంధురమౌషధిధర్మంబు లెవ్వనికిఁ బ్రియంబు లెపుడుఁ

తే. గామమున నైన విపులార్థకారణమున, నైన భయమున నైనను సపథవర్తనంబునకుఁ జొరఁడెవ్వఁడు నన్ను నేమి, యడుగఁగలఁచెనాధర్మజుండడుగుఁగాక.

వ. అనుటయు నతనితో నచ్యుతుండు. 152

చ. గురులను బంధుమిత్రులను గ్రూరశరంబులఁ గూల్చె సుగ్రతఁ నరుల ననేకకోటుల రణంబునఁ దాఁ దెగటార్చెఁ గాన యిక్కురుపతి నీసమక్షమునకుం గదియం బుయిలోడెనుం గృపావిరహితకార్యకర్తఁడు మీ డని యాడువో యక తలంపునన్.

13

వ. అనిన విని వాసుదేవునకు దేవప్రతుం డి ట్లనియె. 154

సీ. విపుల కథ్యయనప్రదానాధ్వరావ్యము లగుకర్తము లట్ల రాజులకు సంగరము తండ్రులను బుత్రపౌత్రుల గురులనైనను బాపవరులఁ బోరఁ జంపుట ధర్మంబు సమయంబు విడిచి లోభంబున నన్యాయపథమునందు వర్తించువారి నెవ్వరి నాహవంబునఁ జొరిపుచ్చు గలిగినఁ బుణ్యకృత్యము

అ. యట్లుఁగాక శోణిజాంబుపూరముఁ గేశ, శైవలంబుఁ గాంగ సమరభూమి నక్కజపునడిచయం బొనర్చినరాజు, ధర్మవిడుఁ డనంగఁ దగు ముకుంద. 155

— భీష్ముడు ధర్మరాజును సప్రేమాంబుగా గారించుట —

చ. అన విని ధర్మసూనుఁడు కృతాంజలి యై తగ భీష్టు డాయ నల్లన చని కేలఁ బాదకనులంబు లమర్చి శిరంబు సోక వందన మొనరించినం బిలిచి తా నభినందితుఁ జేసి మస్తకంబునఁ గడు నర్మిలం దనదుమో మిషి మూర్ఖుని సాదరంబుగన్.

156

వ. భీష్టుం డాభీమాగ్రజుం గూర్చుండం బనిచి శంకింపక నన్నేమియైన నడుగుమనిన నమ్మహిపతి మాధవునకుం బ్రణమిల్లి పారాశర్యప్రభృతిమునివరులకు నభివాదనం బాచరించి సర్వకౌరవులయనుమతి వడసి యప్పితామహున కభిముఖుడై నమస్కరించి యి ట్లనియె. 157

చ. అరయఁగ రాజధర్మము సమాశ్రయ మై నడపుఁ ద్రివర్గమున్ గురుతరమోక్షధర్మమునకుం దలఁచుం దనప్రాప యూత భూవర విను ఘోటకంబునకు వాగెయు దంతికి నంకుశంబు నేకరణి నివారకంబులు జగంబుల కట్టుల తాను నెమ్మెయిన్.

158

క. వ్యాకులతఁ బొంది రూపలు, లోకస్థితి తొంటిరాజలోకముచే నంగీకృత మగుధర్మ మనం, గీకృత మగునేని వీతకిల్పిషచరితా.

159

క. తరణి వొడిచి తమము సెలుచు, కరణిని లోకమునఁ గలుగుకల్పష మెల్లన్ ధరణిపతి ధర్మ¹మాత్మ, స్ఫురణంబునఁ జెలుచు విమలబోధనచరితా.

160

- ఆ. ఆనఘ నీదుబుద్ధి యతిలోక ¹మగుటయు, దెలిసికొనగ నాకు వలయునట్టి
ధర్మకోటి నీవ తగజెప్ప వినవలయుటయుఁ జెప్పె నంబుజోదరుండు. 161
- ఆ. ధర్మవిదులు రాజు ధర్మస్వరూపుఁగాఁ, జెప్ప విందుఁ దద్విశేషవృత్తి
భరముగాఁ దలంతు నరవర చెప్పవే, మున్ను రాజధర్మముల తెలుంగు. 162
- చ. అనుటయు నాపగేయుండు మహాత్మ్యనమంచిత మైనధర్మము
న్వినుతవిధాతృభావమహా²నీయుండు గృష్ణుని వేదమూర్తి నాఁ
జనుధరణీసురావలిఁ బ్రసక్తిఁ దలంచి నమస్కరించి య
జ్ఞపవిత్రక్షమాదరరసస్ఫుతదృష్టిని జూచి యి ట్లనున్. 163
- క. నృపధర్మము లన్నియు నీ, కుపదేశించెద విసంశయోక్తుల మఱియున్
విపులఫలవంత మగుధర్మ పథంబును ³నడిగినెడఁ గరము వివరితున్. 164
- వ. అవహితమతి నై యాకర్షింపుము. 165
- ఆ. మేలు దనకుఁ గోరు మేసినిశుండు మున్ను, దేవతలకు భూమిదేవతలకుఁ
బూజ యాచరించునోజ యత్నముఁ జేయ, నలయు రెండుఁ గార్యఫలకరములు. 166
- మ. విను ముద్యోగము రెంటిమందుఁ బర ముర్వీనాథ యుద్యోగవం
తునకున్ దైవము దోడ్పడంగ ఫలసిద్ధుల్ సేకులున్ మానుషం
బున కొక్కొక్కెడ సిద్ధి దప్పిన వగల్ వొందంగ రా నీక య
ప్పని దైవోపహతంబుగాఁ గనుట భూపాలార్హ వృత్తం బగున్. 167
- క. దాంతయు ⁴విజితాత్మత్వము, శాంతియు శీలంబుఁ గలుగు జగతీశుండ శ్రీ
మంతుండు యశస్వీయు నై, యెంతయు సౌఖ్యంబు నొందు నిభవురనాథా. 168
- తే. ప్రకృతు లేడింటి నెఱి నడపంగ వలయు, దాని కౌర్జవసత్వముల్ దావలములు
దండనీతివిధాన మంతటికి రక్ష, యర్హ మగుమెల్పుతోఁ జేయ నది వెలుంగు. 169
- చ. అదియును బుద్ధిమంతులు బ్రహ్మాణులవలనం బ్రయోగింప రయ్యర్థంబునకు
మనువాక్యంబులు గల వాకర్షింపుము. 170
- ఆ. ఇనుము తాత నీర ననలంబు విప్పుల, వలన రాజు లుద్భవంబుఁ బొందు
టిసి నిజంబు తత్సమిద్ధతేజము లెందుఁ, జెల్లుఁ బుట్టినెడలఁ జేటు నొందు. 171
- క. శీలఁద్రైంపఁబోయి యినుమును, జలములు గొని కాల్యుఁ గడఁగి చని యనలంబుం
బొలియును రాజును విప్పుల, కలిగి చెలుపఁ బోయి తాన యనయంబుఁ జెకున్. 172
- శా. ఈవాక్యంబులు రెండుఁ జిత్తమున నీ వెల్లప్పుడున్ నిల్చి భూ
దేవశ్రేణియెడం గృపాన్వితుండ వై దీప్తార్హదండంబు స
ద్భావం బొప్పుగ నొండెడన్ నడపు శాంతత్వసురోదారజి
హ్వవిశ్రాంతము బ్రహ్మ మట్లగుట దైవం బుడు విపుల్ బుధుల్. 173
- వ. విపుని దండించునెడలునుం గలపు శుక్రుండును జెప్పినవాడు వినుము. 174

—ॐ భీష్మండు ధర్మజనకు విపులలో దండార్హుల నిరూపించుట —

- క. శాంతుండు గా కని నాయుధ,వంతుం డై కవియువిపు వసుధేశుండు వే
దాంతి నయిన హింసించుట, యెంతయు ధర్మంబు శ్రుతులు నిట్లని చెప్పన్.
- క. గురుతల్పగు ¹భూజహనున్, నరేంద్రవిద్వేషి బ్రాహ్మణస్నుని బెలుచన్
ధరణి వెడల నడవవలయు, శరీరనిగ్రహము సేయఁ జన దెయ్యడలన్. 176
- వ. దుర్గంబు లనేకవిధంబులు గలవు వానియందు నరదుర్గంబు పరిష్కంబు గావున
వర్గంబులు నాలిగింటిమీఁదను మేదినిశ్వగుండు దయ గలుగ వలయుఁ గేవల
క్షమావంతుం డగుటకు సాదుటేనుంగుచందం బైయుండు నివ్విషయంబున
బృహస్పతివచనంబులు గలవు తదీయార్థంబులు వివరించెద. 177
- సీ. మేదినిపతి యతిమృదు వైన మావంతుఁ డేనుంగు నెట్లట్ల యెక్కి యాడఁ
జూచుఁ డేకువ నెడి నీచపుఁబ్రజ కూరుఁ డగునేని లోకంబు బెగడు గుడుచుఁ
గాన వసంతంబుభానునిచాడ్పునఁ దగియెడుపాటితో ధరణిప్రజల
నుచితవర్తనముల నొందించునది యిది రాజధర్మములకు రాజు సుమ్ము
- ఆ. కౌరవేంద్ర యదియుఁ గాక దండము పరి, త్సావిశుద్ధిపూర్వకముగ వలయుఁ
దనతలంపువెంటఁ దమకించి ప్రజకు నొ, వ్యగఁ జరించుటయును దగదు పతికి.
- క. విను గర్భిణి ప్రజబ్రదుకున, కనురూపము లైనయట్టి యాహారంబులొ
గొనుగతిఁ బతి ధరణిప్రజ, మనికికే దగ నడచునది తమకి గా కెపుడున్. 179
- మ. పరిహాసంబునఁ దేలి భృత్యులయెడం బ్రహ్లాదముం బొందుభూ
వరునాజ్ఞం జన రీగి మెచ్చరు పనిన్ వంచెంటు రెగ్గాడఁ జొ
త్తురు కౌతూహలవేషభాషణములం దుల్యత్వముం బొంది ²యే
తురు వా రెల్లపదంబు వేడుదురు సింతుర్ భూమి మాతొడ్డులన్. 180
- వ. కావున భృత్యులయెడ నత్యంతహర్షంబునం దేలి తేకువ నెడఁ జరింపవలదు
సప్తాంగంబులయెడ విరోధం బాచరించువాని నెవ్వని నైనను విడువవలయు నని
చెప్పి వెండియు. 181
- క. అవలీపంబునఁ గర్తవ్యవివేకము లేక వలసినట్టుల యెవ్వం
డవినీతి సేయు ధరణి,ధర్మండు విడువవలయుఁ దన కతండు గురుఁ డైనన్. 182
- వ. అని మరుత్తుం డనుమహారాజునకు బృహస్పతి యొడంబడం బలికె నట్లగుట
గురుండు మిత్రుండు పుత్రుం డని మన్నింప వలవదు తప్పు గలిగిన ధరణీశతులకు
దండింపవలయు సగరుండు దనకొడుకు నసమంజసుని చొరబాలబాధకుండుగాఁ
దెలిసియు నుద్దాలకముని నిజతనయు శ్వేతేశతుని విపులయెడ మిథ్యోపచా
రకుం డని యెఱింగియుఁ బరిత్యజించి రన వినమె యిట్టిచరితంబుల రాజు ³ప్రజా
రంజకుండుఁ గావలయు నిక్కంబును జక్కటియునుం గలిగి జనులచిత్తంబులు

నొప్పింపక పెట్టవలయు నట్టివి దఱితోన పెట్టుచు నైరణ గలిగి వర్తిల్లు భూవ
ల్లభం డభివృద్ధి నొంది యతిశయిల్లు. 183

క. తనకీడు నైదికపువ, ర్థనములఁ గొని యడఁచ వలయు దానిం గడవన్
జనఁజికి మేలు గలదే, వినుము చతుర్వర్ణపరత విహిత ¹మతనికన్. 184

ఆ. సకలవర్ణధర్మ సంకరరక్షయు, సంధివిగ్రహాదిషడ్గుణములు
నలయ కరయుటయును నర్థసమ్యగుపార్జనమును నృపతి యెపుడు నడపవలయు.

క. పానరిచి యాడెడుమాటలఁ, గొనఁ దలఁచక దుర్విసీతకోటిధనంబుల్
దన కెక్కినట్టితప్పులఁ, గొని సుజనుల కీగి నృపతి గుణ మంద్రు బుధుల్. 186

క. కడు నమ్మి యునికియును నె,క్కుడునమ్ముమియును సుశీల కుశలత గా దె
య్యెడ నైనను బుద్ధి సొనిసి, తడవి కనికొనంగ వలయుఁ దగవుఁ దగమియున్.

క. ధన ముహూరించుటయ తన, కనిశముఁ బని గాఁగ బ్రదుకు నతిలుబ్ధువకున్
విను శత్రులచే నొటకు, మును దనప్రజచేన చేటు మూడు నరేంద్రా. 188

ఆ. ధర్మరతులు నర్థనిర్దాణచతురులు, తాల్యరహితులును నలంఘితాజ్ఞ
లును సునీతినిపుణులును గులజాలు నగు, పరిజనములఁ బెనుపు పతికి హితము.

చ. కపటము లేక వైభవము గప్పక యొండొరుమీఁద రాజుపై
నపరిమితప్రియం బెసఁగ నల్లక యుండు మువంబుఁ బొంది యే
నృపువిషయంబునం బ్రజ వినిర్మలవృత్తతఁ బుత్రుభంగి నా
నృపు నృపుఁ డంద్రు గా కితరునిం దగువా రెవ నియ్యకొందురే. 190

క. ధనదారాదికముల నె,వ్వనికిని రక్షించికొనంగ వసమే రక్షా
ఘనుఁ డగుపతి గల్గినఁ గా, కనఁడే శుక్రుండు సుమతు లభింపన్. 191

క. ²అనధీయానుం డితఁ డనఁ, జనుబుత్విజునట్ల మావె సురయౌక
ల్పనహీనుఁ డైననృపుఁ డని, మరువు పలికెఁ గాదె బుద్ధిమంతులు మెచ్చన్.

వ. మఱియు బృహస్పతి మహేంద్ర భరద్వాజప్రముఖు లగురాజధర్మానుశాసకులు
రాజత్వమూలకారణంబు ప్రజాసురక్షయ యనిరి గావున నెత్తెఱింగుననైనను
లోకరక్షణంబు రాజున కవశ్యక ర్తవ్యంబు. 193

తే. సంతతోత్సాహవంతుఁ డై శత్రుకోటి, న్నాజ్ఞవంబున నైన ననార్జవమున
నైనఁ జెటువన వల ను నత్యల్పుఁడైనఁ, బగతుఁ డగ్ని విషంబులపగిది నొంచు.

క. విను నృప రాజ్యామిషముం, గొనఁ ³బలుపురచేతఁ బ్రాణగొడ్డం బై యు
న్నను ధీరుఁ డేమఱిమి నది, దనకును దక్కించుకొను బుధస్తుత్యముగన్. 195

వ. అని చెప్పి భీష్ము డేమ రాజధర్మప్రకారంబు సంక్షేపరూపంబున నెఱింగించితి
నీకు సందేహంబు గలయట్టిది యెయ్యది యడుగు మనిన ధర్మనందనుం డవ్వు

1. యతనికన్. 2. అనధీతాధ్యయను డనఁ. 3. బలుపురు వేదః; బలుపురు వేచి.

ఈత్తునితో నరుణగభస్తి యస్తగిరి సేరెడు నేటికిం బనివినియెడ రేపునచ్చి యడి
 గెడ ననుచుం దత్కౌవంబులకుం బ్రణతుం డై వీడ్కొనియెం బద్ధనాభప్రము
 ఖులును వీడ్కొనిరి వార లందఱును మునులకు నభివాదనంబు లాచరించిరి
 మునులు నిజస్థానంబుల కరుగం దారుచు దృష్పద్యతి యనుచుహానదిం గృతసంధ్యా
 వందను లై చని కరిపురప్రవేశంబు సేసి సుఖవృత్తి నారాత్రి గడపి కల్యంబునం
 గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి భీష్ముపాలికిం బోయి యంతకు మున్న వచ్చి
 యున్న మునిలోకంబునకు నమస్కరించి సవినయంబును సకుశలప్రశ్నంబునుం గా
 న్గ్లాంకేయునిం గదిసి బలసి కూర్చుండి రాసమయంబున బొండవార్తజుండు
 ప్రాంబలి యై యతనికి ట్లనియె.

196

సీ. రాజనామమునకు భాజనం బై మహాద్భుతచరిత్రుం డగుపురుషుం డొకండు
 గలిమికి మూలంబు ఘనవిశేషము గల్గ నోపుం గౌరవకులదీపజనన
 యడి యెఱింగింపవే యవయవంబులుఁ బ్రాణమానసంబులు జన్తమరణములు శ
 రీరయాత్రలు నెల్లవారికి నె ట్లట్ల కాని ¹విభేదంబు గాన మిట్టి

ఆ. రాజొకండు ²ఘోరతేజస్వి బుద్ధిమ
 జ్జనుల నెట్లు దనవశంబు సేయ
 నిలుపఁ జెఱుప నెల్ల యిలయును సేల డై
 వనిభుం డగుచు మ్రొక్కుగొనఁగఁ జాలె.

197

— భీష్మండు ధర్మజునకు దండనీతిజన్మప్రకారం బెఱింగించుట —

వ. అదియును వినవలతు నని యడిగిన నమ్మచుజవతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె. 198
 క. విను తొల్లి కృతయుగంబున, మనుజులయెడ దండనీతిమంతుం డై రా
 జు నొకండు గలిగి యరయుట, మనుజేశ్వర లేదు ధర్మమత మండ్రు తగన్. 199
 క. ఒండొరులకు రక్షకు లై, యుండుచు ర ట్లండై నైన్య మొనవిన లోభం
 బొండొండ పెరిగి ధర్మము, ఖండిత మై మొదలుకొని ర కార్యంబులకున్. 200
 క. క్రమమునఁ గామము రాగము, దనుమనముల నొదవఁగా మదం బెక్కిన వి
 భ్రమ మొందుచు విచ్చలవిడి, విమార్గచరితముల వేదవిధ్వంసకు లై. 201
 క. మనుజులు ధర్మముఁ బొడవడఁచిన వేదముఁ గర్తములును జెడుటకు భయ మం
 దినయింద్రాదులు గమలా, సరుఁ గానఁగ మునులుఁ దారుఁ జనిరి నరేంద్రా. 202
 వ. చని యద్దేవునిం గని మనుజులోకంబున వేదంబులు ధర్మంబులుం బొడ వడంగిన
 నధ్వరరాహిత్యంబున నేముచు దుర్బలుల మై భయం బంది వచ్చితిమి రక్షింపు
 మని యవ్వెబుధులు విన్నవించిన విరించి దానికిం బ్రతివిధానంబు సేసెద మీరు
 వెఱవ వల దని పలికి స్వామ్యమాతృరాష్ట్రదుర్గశోశసుహృద్బలంబులు నాన్వీ
 ట్లకీత్రయీవార్తాదండనీతులును నరిమిత్తోదాసీనాదిక ద్వాదశరాజమండలం

బును సంధి విగ్రహ యా నాసన ద్వైవీధీభావ సమాశ్రయంబులును మొదలుగా
వలయువానికిం బ్రజోధకంబు లగునానావయవంబులుం గలిగి ధర్మార్థకామ
మోక్షంబులకు సాధకంబు లయి యుండునట్లుగా నూలువే లభ్యాయంబుల
నఖిలలోకహితం బగు నీతిశాస్త్రంబు రచియించి యిది లోకచరిత్రనిర్వహకర
ణంబునకుం గారణం బగు నని యనుగ్రహించె నాలోక్యపితామహులలాటంబున
ననాదినిధనుండును విశ్వజగత్కర్తయు సర్వభూతాత్ముండును సనాతనుండును
నగువిరూపాక్షుండు విశాలాక్షుం డనునామంబున నావిర్భవించి యాగ్రంథం
¹బధిగమించి దాని నభ్యసించుటకు ముక్తుల కాయుచ్ఛద్ధులు సాల వని యుమ్మ
లించి యమ్మహానీయతంత్రంబు సుక్షేపరూపంబునం బదివే లభ్యాయంబుల
వైశాలాక్షం బన నిర్మించె.

203

ఆ. హరునివలనఁ బడసి యాశాస్త్ర మమరేంద్రుఁ
డయిదువేలు సేసె నమరగురుఁడు
దేటపడ నొనర్చెఁ ద్రిసహస్ర కాధ్యాయ
రూపసమితముగ భూపవర్య.

204

వ. దాని శుక్రుండు సహస్రాధ్యాయపరిమితంబుఁ గావించె మఱియు మనుష్యులశక్తి
యెఱింగి మునులు క్రమంబున సంక్షిప్తరూపంబులుగా గ్రంథంబులు గావించి
రిది నీతిశాస్త్రప్రవర్తనప్రకారం బట్లు సుర లక్ష్మేలు పడసి విశ్వలోకేశ్వరుం
డగు విష్ణుపాలికిం జని తగం గని కార్యంబు విన్నవించి నీతిశాస్త్రసముచ్ఛవం
బెఱింగించి దీని నధిగమించున దదీయాచారంబు నడపను శక్తుం డగువాని నొక్క
రుని నిర్దేశింప వలయు నని యభ్యర్థించిన నద్దేవుండు నిజతేజోమయుండు గా
నొక్కమానసపుత్రు నిర్మించి విరజం డనుపే రిడియె నతండు భూమికిం బ్రభు
వుగా నొల్లకుండెఁ దత్పుత్తుండు కర్ణముండు ననపేక్షితరాజ్యం దై తపంబున
కరిగెఁ దదీయపుత్రుం డనంగుండు దండనీతి నయించి భూప్రజలం బాలించె
నతనికొడుకు నీతి యనువాఁ డమ్మహారాజ్యంబున కభిషిక్తుం డై యింద్రియ
వశత్వంబు నొంది మృత్యుపుత్ర సునీధ యనుకామినిం గమనీయాకార నతి
మనోహరగుణవిభాసినిం బరిణయం ²బైన దానియందు పేనుండు గలిగి మాతా
మహదోషంబునంజేసి రాగద్వేషంబులం బ్రజకు విరుద్ధం డయ్యె నట్లగు
టయు మహామునులు గూడి యేతెంచి మంత్రపూతంబు లగుకుశసంపదంబుల
నతనిం బ్రశమితుం జేసి తద్దక్షిణోరుతలంబు వధించిన.

205

క. విను కాలినకొఱవిలెఱుం, గున నల్లదనంబు ³మిగులుకులుచయొడలు నె
ఱునికన్నులు నై యశుచిత్వనిరూఢుం డొకఁడు పుట్టె ధర్మతనూజా.

206

1. బధిగమించి. 2. బై దానియం దానకుఁ డయ్యె నయ్యత్వానశ్చింజేసి రాగ. 3. ప్రి

హాత్తునితో నరుణగభస్తి య స్తగిరి సేరెడు నేటికిం బనివినియెన రేపువచ్చి యడి
 గెద ననుచుం దత్పాదంబులకుం బ్రణతుం దై వీడ్కొనియెఁ బర్తనాభప్రము
 ఖులును వీడ్కొనిరి వార లందఱును మునులకు నభివాదనంబు లాచరించిరి
 మునులు నిజస్థానంబుల కదుగం దారురు దృష్టదృతి యనురుహానసిం గృతసంధ్యా
 వందను లై చని కరిపురప్ర వేశంబు నేసి సుఖవృత్తి నారాత్రి గడపి కల్యంబునం
 గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి భీష్ముపాలికిం బోయి యంతకు మున్న వచ్చి
 యున్న మునిలోకంబునకు నమస్కరించి సవినయంబును సకుశలప్రశ్నంబునుం గా
 న్గం గేయునిం గదిసి బలసి కూర్చుండి రాసమయంబునఁ బొండవార్త జండు
 ప్రాంబలి యై యతని కి ట్లనియె.

190

సీ. రాజనామమునకు భాజనం బై మహాద్భుతచరిత్రుం డగుపురుషుఁ డొకఁడు
 గలిమికి మూలంబు ఘనవిశేషము గల్గ నోపుఁ గౌరవకులదీపజనన
 యడి యెఱింగింపవే యవయవంబులుఁ బ్రాణమానసంబులు జన్తమరణములు శ
 రీరయాత్రలు నెల్లవారికి నె ట్లట్ల కాని విభేదంబు గాన మిట్టి

ఆ. రాజొకండు శూరతేజస్వి బుధిమ
 జ్ఞుల నెట్లు దనవశంబు నేయ
 నిలువఁ జెఱుప నెల్ల యిలయును నేల దై
 వనిభుఁ డగుచు మ్రొక్కుగొనఁగఁ జాలె.

197

— భీష్ముండు ధర్మజునకు దండనీతిజన్మప్రకారం బెఱింగించుట —

వ. అదియును వినవలతు నని యడిగిన నమ్మరుజవతి కమ్మహాత్తుం డి ట్లనియె.

198

క. విను తొల్లి కృతయుగంబున, మనుజులయెడ దండనీతిమంతుం దై రా
 జు నొకఁడు గలిగి యరయుట, మనుజేశ్వర లేదు ధర్మమత మండ్రు తగన్.

199

క. ఒండొరులకు రక్షకు లై, యుండుచు ర ట్లండ వైన్య మొదవిన లోభం
 బొండొండ పెరిగి ధర్మము, ఖండిత మై మొదలుకొని ర కార్యంబులకున్.

200

క. క్రమమునఁ గామము రాగము, దనుమనముల నొదవఁగా మదం బెక్కిన వి
 భ్రమ మొందుచు విచ్చలవిడి, విమార్గచరితముల వేదవిధ్వంసకు లై.

201

క. మనుజులు ధర్మముఁ బొడవడఁచిన వేదముఁ గర్తములును జెడుటకు భయ మం
 దినయింద్రాదులు గమలా, సనుఁ గానఁగ మురులుఁ దారుఁ జనిరి నరేంద్రా.

202

వ. చని యద్దేవునిం గని మనుజులోకంబున వేదంబులు ధర్మంబులుం బొడ వడంగిన
 నధ్వరరాహిత్యంబున నేమును దుర్బలుల మై భయం బంది వచ్చితిమి రక్షింపు
 మని యవ్వబుధులు విన్నవించిన విరించి దానికిం బ్రతివిధానంబు నేసెద మీరు
 వెఱువ వల దని పలికి స్వామ్యమాతృరాష్ట్రదుర్గకోశసుహృద్బలంబులు నాస్వి
 యీత్రయీవార్తాదండనీతులును నరిమిత్తోదాసీనాదిక ద్వాదశరాజమండలం

బును సంధివిగ్రహ యా నాసన ద్వైధీభావ సమాశ్రయంబులును మొదలుగా వలయువానికిం బ్రజోధకంబు లగునానావయవంబులుం గలిగి ధర్మార్థకామ మోక్షంబులకు సాధకంబు లయి యుండునట్లుగా నూలువే లభ్యాయంబుల నఖిలలోకహితం బగు నీతిశాస్త్రంబు రచియించి యిది లోకచరిత్రనిర్వచికరణంబునకుం గారణం బగు నని యనుగ్రహించె నాలోక్యజితామహాలలాటంబున ననాదినిధనుండును విశ్వజగత్కర్తయు సర్వభూతాత్ముండును సనాతనుండును నగువిరూపాక్షుండు విశాలాక్షుం డనునామంబున నావిర్భవించి యాగ్రంథం¹ బధిగమించి దాని నభ్యసించుటకు ముక్తుల కాయుర్బుద్ధులు సాల వని యుమ్మరించి యమ్మహానీయతంత్రంబు సంక్షేపరూపంబునం బదివే లభ్యాయంబుల వైశాలాక్షం బన నిర్మించె.

203

ఆ. హరునివలనఁ బడసి యాశాస్త్ర మమరేంద్రుఁ
డయిదువేలు సేసె నమరగురుఁడు
దేటపడ నొనర్చెఁ ద్రిసహస్రకాథాయ
రూపసమితముగ భూపవర్య.

204

వ. దాని శక్తుండు సహస్రాధ్యాయపరిమితంబుఁ గావించె మఱియు మనుష్యులశక్తి యెఱింగి మునులు క్రమంబున సంక్షిప్తరూపంబులుగా గ్రంథంబులు గావించి రిది నీతిశాస్త్రప్రవర్తనప్రకారం బట్లు సుర లమ్రేలు పడసి విశ్వలోకేశ్వరుం డగు విష్ణుపాలికిం జని తగం గని కార్యంబు విన్నవించి నీతిశాస్త్రసముద్భవం బెఱింగించి దీని నధిగమించు దదీయాచారంబు నడపను శక్తుం డగువాని నొక్కరుని నిర్దేశింప వలయు నని యభ్యర్థించిన నద్దేవుండు నిజతేజోమయుండు గా నొక్కమానసపుత్రు నిర్మించి విరజం డనుపే రిడియె నతండు భూమికిం బ్రభువుగా నొల్లకుండఁ దత్సత్తుండు కర్దముండు ననపేక్షితరాజ్యం దై తపంబున కరిగెఁ దదీయపుత్రుం డనంగుండు దండనీతి నయించి భూప్రజలం బాలించె నతనికొడుకు నీతి యనువాఁ డమ్మహారాజ్యంబున కభిషిక్తుం డై యుంద్రియ వశత్వంబు నొంది మృత్యుపుత్ర సునీథ యనుకామినిం గమనీయాకార నతి మనోహరగుణవిభాసినిం బరిణయం² బైన దానియందు వేనుండు గలిగి మాతా మహదోషంబునంజేసి రాగద్వేషంబులం బ్రజకు విరుద్ధం డయ్యె నట్లగుటయు మహామునులు గూడి యేతెంచి మంత్రపూతంబు లగుకుశసంపదంబుల నతనిం బ్రశమితుం జేసి తక్షశిఖోరుతలంబు వధించిన.

205

క. విను కాలినకొఱవితెఱుం, గున నల్లదనంబు³ మిగులుకులుచయొడలు నె
ఱ్ఱనికన్నులు నై యశుచి,త్వనిరూఢుం డొకఁడు పుట్టె ధర్మతనూజా.

206

1. బధిగమించి. 2. బై దానియం దానత్తు డయ్యె నయ్యత్వానక్తింజేసి రాగ. 3. మిగులు.

— వైస్యం దమరాజాచరిత్రంబు భిష్ముడు ధర్మజానకుం జెప్పట —

వ. వానిం జూచి యాబుషులు నిషీర యని పలికి వర్జించుటంజేసి తత్సంతాన జాతులు నిషాదు లనం బరఁగి విధ్యాదిగిరివనప్రదేశంబులఁ గ్రారత్వంబున వర్తిల్లి రమ్మునులు మఱియు నారాజుదక్షిణబాహువు మధించిన నుజ్జ్వలత్కవచ శరశరాసనభాసమానుండును వేరవేదాంగధనుర్వేదపారగుండును నగుపర మాకారవంతుం డుదయించె సకలదండనీతియు నప్పురుషు నాశ్రయించె నతం డమ్మహాత్ముల కభిముఖుండును బ్రాంజలియు నై వినయంబున. 207

తే. వినుఁడు ధర్మార్థతత్త్వప్రవీణ యగుచు, సూక్ష్మదర్శిని యైనది సుకృతులార నాదుబుద్ధి మీ కెప్పని నడవవలయు, ¹దీనఁ గొని నన్ను బనుపరే దాని కనిన.

వ. వారునుం దత్సమయసమాగతు లయినవిబుధులును నవ్వైన్యాభిధాను నభి నందించి. 209

సీ. మానలోభములఁ గామక్రోధములఁ బాసి సర్వజంతువులకు సముండ వగుచు నియతధర్మము నీవు నిశ్శంక నడపుము ప్రియము నప్రియము నుపేక్షఁ గూర్పు దండనీత్యాశ్రయధర్మంబు నాపని దీనిఁ జేయుదు సావధానవృత్తి రక్షింతు శ్రుతుల వర్ణముల సంకరములు సొర నీ ననండువులు ధరణిదివిజా

తే. లరయువాడ నే భూప్రజ నని ప్రతిజ్ఞ యనుమహోన్నతపద మెక్కు మనుడు నాతఁ డవనిసురులు సహాయత్వ మాచరించి రేని నట్లగుఁ గా కనియెం గుమార. 210

వ. అనిన విని వారలు ప్రీతచిత్తులై యతనికి మహీసురులు సహాయత్వం బాచరించు వారుగా ననుమతి నేసి రయ్యవసరంబున వాత్సల్యంబున సకలదివ్యపరివృతులై వచ్చి విష్ణువిధాతలు నమ్మునీశ్వరులును నక్కుమారు నఖిలధరణీసామ్రాజ్యా భిషేకంబు నిర్వర్తించి రవ్వీభునకు శుక్రుండు పురోహితుండును వాలఖిల్యుల యందు సారస్వత్యగణం బమాత్యులును గర్గుండు సాంవత్సరికుండు నై నడచిరి మున్ను మహి విషమ యగుటయు నమ్ముజపతి సమమూర్తి గావించుటయు విందుము కరచరణాద్యవయవంబులతో నవనియు సాగరంబులును మహాగిరులును నగ్గురు ప్రభావుని భజియించె. 211

క. సురపతి విభవము మేరువు, హిరణ్యమును గిన్న రేకుఁ డీడితనంప ధ్రురుతయు నొసఁగిరి రథకరి, తురగభటావళులు దలఁపుతో నొడఁగూడెన్. 212

వ. ఇట్లు మహనీయప్రభుత్వపదస్థం డై యమ్మహాత్ముండు శాస్త్రోక్తమార్గంబున దండనీతిపరిపాలనంబు ధర్మతాత్పర్యసమీచినంబుగా నాచరించె. 213

క. ఉరగాదులవలనిభయము, బొరయక యెండొరులతోడఁ బొసఁగి రుజలుఁ జి

1. దీనిఁగొని నన్ను బనుపుఁ డెద్దానికైన. వ. అనిన వారును... 2. బాచి.

త్తరుజలు లేక యతనితటి, ధరణీప్రజ సస్యసంపదయుఁ గల్గి మనున్. 214

తే. బ్రాహ్మణక్షత్రాణతత్పరతఁజేసి, క్షత్రియాభిధానంబు రంజనము నెల్ల
ప్రజకుఁ జేయుటకతమున రాజనామ,మును బ్రవర్తిలై నానృపాలునకు నధిప.
వ. తత్సంతతిజాతు లెల్లను దత్కల్పులై రాజత్వంబు వహించి దండనీతి పాలించిరి
రాజుని యొకండు గలిగినతేటంగును రాజ్యస్థాపనంబును రాజు మిగిలి వర్తింపం
దక్కినజనంబులకు రాకుండుటయు విష్ణువిహితంబులు విష్ణుండు రాజుల నిజతే
జోంశంబులం బ్రవేశించి యుండు నట్లగుటంజేసి దైవనిభుం డగుచు రాజెల్ల
వారిచేతను మ్రొక్కుం గొనం జాలుఁ ద్రక్షణంబును నాచరించు నొక్కని
వశంబున లోకం బంతయు వర్తిల్లుటకు దేవసంబంధకలితం బయినగుణంబు
వెలిగా నొండు కారణంబు గలదే యాకర్షింపుము. 216

మ. హరిఫాలంబునఁ బుట్టి ధర్మమున కాలై యర్థ మన్నుత్రకుఁ
సిరి గాంచెఁ దగ వారు మువ్వరును సుస్థేమోన్నతిఁ సంశ్రయిం
తురు భూపాలకు నాతఁ డన్యజనతాతుల్యోద్యమం డెట్లు ని
ర్జరలోకార్హ సమగ్రపుణ్యవితతి ప్రాప్తుండు గా కారయన్. 217

వ. దివంబుననుండి దండనీతి నయించుటకు వచ్చి వాసుదేవమహత్త్వభావితం డైన
మహానుభావుండు గావున వర్ణంబులు నాశ్రమంబులుం దదాచారప్రవర్తనంబు
లైనవేదపురాణేతిహాసంబులును రాజున కధీనంబులు తదీయమాహాత్మ్యంబున
నతనియందు సౌందర్యశౌర్యచాతుర్యాదిగుణంబులు గలుగ జనంబులు దలం
తురు తదాజ్ఞకు లో నై వర్తింతు రిది రాజులు దేవసము లైనతేటంగు మఱియు
నడుగవలయువాని నడుగు మసిన నయ్యాపగానందనునకుం బ్రణమిల్లి
యప్పాడునందనుం డిట్లనియె. 218

తే. ఆనఘ నాలుగువర్ణము లాశ్రమములు, నెన్నిగల వెద్విధంబుల నన్నిటికిని
వర్తనములు వేర్వేటి వానిఁ దెలుపు, విశ్వరాజధర్మములను విస్తరింపు. 219

—ॐ భీష్మండు ధర్మజునకు పక్షాశ్రమధర్మంబు లెఱింగించుట —

వ. అని యడిగిన నాదేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కిట్లనియె. 220

క. కోపంబు లేమి సత్యా, లాఁము నిజదానపరవిలాసము శుచితా
గోపన మద్రోహం బన,నీపాలక సర్వవర్ణనియతగుణంబుల్. 221

ఆ. బ్రాహ్మణునకు దవము పరమధర్మం బన,శ్రేయంబుఁ గృత్య మధ్యయనము దాన
సర్వకర్తములును శాసితంబులు వాని, నడవ వలయు నిష్ఠ యెడవ కతండు. 222

ఉ. కానిపథంబునం జనక కారుణికత్వము గల్గి శాంతిమైఁ
దా నడవంగ విపున కుదాత్తధనం బొడంగూడె నేని సు
• తానముఁ గూర్చ నర్హులకు ధర్మనిరూఢతఁ బంచి పెట్ట దు

ర్హానవిదూరుఁ డై పరగఁ బ్రాప్తుఁడు కౌరవవంశదీపకా.

223

చ. యజనము దానకర్తమును నధ్యయనంబును దన్యుహింసయుం
బ్రజ కనురాగ మొందఁ బరిపాలన సేతయు సంగరంబున
న్విజితవిభీతిమై నురవణించుటయుఁ నృపధర్మముల్ గురు
వ్రజతిలకాయమాన సమరంబు సుధర్మపు వీనిలోపలన్.

224

తే. అధ్యయనదానయజ్ఞంబు లధిప వై శ్యూనకుసుగృత్యముల్ శుద్ధాజ్ఞనమున ధనము
సంచితవ్యంబు ముల రక్షించువాఁ డతండు వానికి నిది మహాధర్మ మనఘ.

225

క. ఈమూఁడువర్ణములకును, దా మంచిగఁ బనులు సేత ధర్మపు కుసుధా
త్రీమహిళేశ్వర శూద్రున, కామెయి జీవనము వాని కజ్ఞాఁడు విధించెన్.

226

క. ధనధాన్యంబులు గూర్పుట, జనపతి యసుమతము లేక చన దతనికి దా
ననిరూఢి శ్రద్ధ గలిగినఁ, జను నది సుఃవిత్ర యగుట జగతీనాథా.

227

తే. అధిప త్రైవర్ణికులకును యజ్ఞవిధుల, శ్రద్ధ గలిమికి మిగులు ధర్మంబు లేదు
యజ్ఞమునకంటె నధిక మైనవియుఁ గలదె, యజ్ఞకర్తయ చూచె సర్వాధికుండు.

వ. ఆశ్రమధర్మంబు లొకర్ణింపుము.

229

మ. గురుశుశ్రూషయు నాగమాధ్యయనముఁ గోష్ఠీనిరాసాబుః ద
త్పరతః¹ మేఁ దొడయంగఁ దాఁ జొరమియుఁ ధై తౌశనత్వంబు ప
డ్వర కర్తంబులయందు రాగభరగాఢ ద్వేషముల్ లేక యె
వ్వరితోడం బగ గాక యున్నియును భవ్యబ్రహ్మచర్యోక్తముల్.

230

మ. నిజదారై కపరత్వముం గరుణయుఁ నిక్కంబునుం దాల్చియుఁ
సుజనాసంగము దేవపిత్రతీధిసంశుద్ధార్చనల్ హవ్యభు
గ్భజనంబుఁ నకలాశ్రమస్థులను శిష్యప్రక్రియం ప్రోవుఁ బం
కజగర్భండు గృహస్థధర్మములు గాఁ గల్పించె నుర్విశ్వరా.

231

కా. తానుఁ భార్యయు సేఁగుఁ బేరడవికిం దా నొక్కఁ డైనం జనుఁ
మానాహంకృతు లూడ్చు నింద్రియములఁ మర్దించు నచ్చో జడల్
పూసుం దాపసశాస్త్రముల్ సదువుఁ జల్పుఁ గోష్ఠి తజ్జాళితో
వానప్రస్థవిధాప్రవిష్టుఁడు ప్రజావాత్సల్య²నిఘ్నత్వతన్.

232

కా. ఎచ్చోనైనను నిల్చు నాఁటికి నేమేసిం గొనుఁ రాత్రియై
నచ్చో నెమ్మి శయించు నగ్నిపరిచర్యం బాపి వర్తించుఁ దా
నిచ్చుం గోరఁ దొకండు నింద్రియజయం బేపారుభోగంబులఁ
మెచ్చుఁ శిష్యైక్కును నొల్ల కుండు యతి పేర్కి నిర్మముం డై నృపా.

233

క. ఈనాలు గాశ్రమములకుఁ, బూని చొరం దగినవాఁడు భూదేవుఁడు రా

జైనను వీనను వైశ్యం, దేనియు వర్తించు శుద్ధహృదయతకల్పిన్. 234

తే. సుమతిఁ ద్రైవర్ణికులకు శుశ్రూషసేసి, యాప్తసంతానుఁ డయ్య నిలాధినాథు
ననుమతంబున శూద్రున కాశ్రమాంతరంబుదగుఁగాదుయతిగాఁగ రాజముఖ్య.

క. నిజధర్మవర్తి యగు సద్ద్విజుఁ డగుఁ 1 బాత్రంబు దానభిధిమఖముల క
ట్ల జనేశ్వర నృకముఖులకు, నిజవిత్తము లీయ మాననీయత గలుగున్. 236

తే. వర్ణములు నాశ్రమంబులు వసుమతీశుఁడు క్తపథమున నడపించి యుభయలోక
సీద్ధి గనుఁ దప్పఁ ద్రొక్కనిశిష్టజనులు, గలనరేంద్రున కింద్రుండుఁ దలఁప సరియె.

వ. అదియునుం గాక. 238

సీ. ఏనుంగు²హజ్జలో నెల్లసత్త్వంబులహజ్జలు నడఁగినయట్లపోలే
రాజితత్త్వత్రధర్మమునకు లోనయి సర్వధర్మంబులుఁ జను మఖములు
వేదంబులును శుభవృత్తంబులును దండసీత మాసినఁ జెడు భూతలంబు
సంస్కారరహిత మై చాల హీనతఁ బొందు నట్టైనఁ బ్రజకుఁ జేటావహిల్లు

తే. రాజు లరసిన నెచ్చుది బ్రదుకుఁ గాన, రాజు సర్వోత్తముఁడు ధర్మరాజియందు
రాజధర్మంబ యెక్కుడు రా జనంగ, ధర్మదేవత యన వేతె ధర్మతనయ. 239

వ. ఆకర్ణింపుము. 240

తే. తొల్లిమాంధాత్మఁడనుమహీవల్లభుండు, విష్ణుసందర్శనము సేయ వేడి యొకమ
హాధ్వరమునిష్ఠమై జేయ నమరవిభుఁడు, సన్నిహితుఁడయ్యెఁ బ్రితినజ్జనవిభునకు.

వ. అట్లింద్రుండు ప్రత్యక్షం బగుటయు. 242

క. అన్నరపాలుఁడు దానుఁ, జన్నమునకు వచ్చినట్టిజగతీశులు భ
క్తిన్నము లైరి దేహము, లున్నేలయు ముదము మనములుం గలయంగన్.

వ. అట్లు దండప్రణామంబులు సేసి లేచి చేతులు మొగిచి నిలిచిన సురేంద్రుఁ
డన్నరేంద్రునితో నిట్లనియె. 244

అ. విష్ణుఁ జూడ నీవు వేడుక పడితి నా, కైన నజన కైన నరిది విష్ణు
దర్శనంబు నీదు తలఁ పెద్ది యొజింగింపు, మది యొనర్చెదను మహానుభావ. 245

క. అనవుడు సాంసారికవ, ర్తన ముడుపుము భైక్షపరణతత్పరత మనం
బున దృఢముగ నొందింపుము, ననుఁ జరితాన్ధునిఁగఁజేయు నావుడు నగుచున్.

మ. ధరణీశా నృకధర్మ ముత్తమము సర్వధర్మంబులం దెల్ల సే
తెరువుఁ రా జరయంగఁ గాదె తగ నీధిం బొందుఁ గామంబుఁ గ్రో
ధరయంబుఁ మగిడించి దండము సమత్వన్యాసిఁ జెల్లించుచు
ధరఁ బాలించినరాజు వొందుగతిఁ బొందఁ శక్యమే యేరికిన్. 247

వ. అని పలికి పురందరుం డందలు రాజులం గలయం గనుంగొని. 248

తే. లోకపాలాత్ములరు మీగు మీకుభైక్షు,చరణ మర్హ మే ప్రజఁ బ్రోవుసమరయుక్త దేహు లగుటయు నష్టేలుదెచ్చుసంశయంబు వలవదు మీపద మధికతరము.

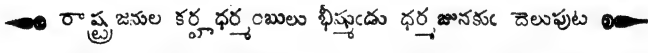
వ. అని చెప్పి దేవేంద్రుండు దివంబునకుం జనియె. 250

చ. అది యొకఁ డేల వేదములయందుఁ బురాణములం బ్రసిద్ధకో విదులు బహుప్రదేశముల వేమఱుఁ గాంచి మనుష్యు లెల్ల భూమిదయితుకంటఁ దక్కువ యమేయసుధర్మము లీడు గావు నిర్వదకృతదండనీతి కనరా మన మెల్ల వినంగ నెప్పుడున్. 251

ఉ. కావునఁ గామరోషములఁ గ్రాచుచు నాశ్రమకోటిఁ గాచుచు భూవలయప్రజా సమతఁ బ్రోచుచు రాజ్యము సేత మేలు భిక్షువిధిలోను గాఁ గలుగు సారఫుధర్మములఁ ఘటించు మేల్ వావిరి నస్రయత్నమున వానికి వచ్చు నృపాల యెమ్మెయిన్. 252

చ. అతిథుల వీనకోటుల ధనార్థిత లేనియతె న్రజంబు సమతిఁ బరికింపు హర్ష మదమాసవిషాదములం జొరంగ నీ క తొలఁగఁద్రోవు నాయెడలు గావక భూప్రజఁ గాతు నన్నిని శ్చితదృఢబుద్ధి గల్గు మిది సేయు సమస్తసుధర్మసిద్ధులన్. 253

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు మహాపురుషా వర్ణాశ్రమవిధంబులుం దద్రక్షణంబు చొప్పును దాన వచ్చుపెంపును నెఱింగించితి రాష్ట్రజనంబు లెయ్యది యాచరించి సుఖు లగుదు రెఱింగింపవే యని యడిగిన నమహీకాంతునకు శాంత నవుం డి ట్లనియె. 254

సీ. రాజు నుత్తమగుణభాగ్విష్ణు సభిషిక్తుఁ గావించుకొని యెల్ల కార్యములును దన్తుఖంబునఁ జెల్లఁ దద్దయు సుఖ ముండఁ బడయుదు రొకఁడు భూపాలనంబు సేత లేకున్న దుశ్చేష్టితు లై జను లనోన్యదారధనాపహరణ మాచరింతురు మీలయట్టుల బలవంతు లల్పులఁ దమకు నాహారములుగఁ

తే. గొండు భూపతి లేకున్న మంద్రై జనము, లధిపకృషి సేయుటయును బేహారమాడు టయును గోరక్షగావించుటయును మొదలు,గాఁగ బ్రదికెడు తెరువులు గాసిగావె.

వ. వినుము. 256

సీ. జనులొక్కతఱిదొల్ల సమయంబుదమలోనఁ జేసిక్రూరతయు మ్రుచ్చిమియు అంకు సైఘిక యట్టిదుర్జను నందఱును గూడి శాసించువారుగాఁ జాలి తమకు నధిపతియుఁ గ నొరు నాసపడక యుండి నడవడి బహుకారణములఁ జిక్కువడిన విషణ్ణులై బ్రహ్మ గానఁగఁ బోయి మాకు రక్షకుఁడుగ మహిమఁ దొకఁడు

తే. వలయురూపింపుమాతనిఁ గొలిచి బదుకు,వార మనుటయు నజ్ఞాదును వారివలని

కరుణామనువునిరూపించె నరు లసత్య,¹చరితు లనిపాలనమునకుఁజొరఁడయతఁడు.

వ. చొర కున్న నజ్ఞునంబు లష్టహాత్తునితో నీకుం బుయిలోడ నేల ప్రజలచేతఁ బశువులయందును బసిండిని నేబడి యగునంశంబును ధాన్యంబున దశమభాగం బును భండారంబుగాఁ బుచ్చికొని శస్త్రోజ్జీవుల నెల్ల నీవారిం జేసికొని బల వంతుండ వై దుష్టనిగ్రహశిష్టప్రతిపాలనం బొచరింపు మే మందఱము ననుసరించి నీపనుపు సేయం గలవార మధర్మవర్తనులు నీచేతం జెడువారు ధర్మవర్తనులు నేసినధర్మంబున నాటవపాలు నిన్నుం జేరం గలయదిగా నొడంబడితి మింద్రుండు దేవతల రక్షించుమాడ్కి మమ్ము రక్షించుకొని సుఖంబుండు మనుటయు. 258

క. అతఁ డొడఁబడి యత్తైఱఁగున,నతిబలవంతుఁ డయి సీత నంచిత మగును ద్ధతవిక్రమమునఁ దగ నీ, క్షీతిఁ బాలించె సుఖు లై రక్షేషజనములున్. 259

ఉ. కావున మేలు సేయదె జగజ్జనకోటికి రాజునాజ్ఞమైఁ బోవుట యాతనిం దగినపూజలఁ బృవునిఁ జేత దేవసం భావనఁ గొల్వతం డొకటఁ బాడి దొఱంగిన నైఁచు టిట్లు సం భావితఁ జేయఁగా నతనిపం పొనరింతురు మ్రొక్కి శత్రులున్. 260

క. తనవారు పెద్ద సేయని, మనుజేశు నరాతిజులు మదిని సరకుగాఁ గొన రది భూప్రజ కొప్పదు, వినుకావునఁ బతికిఁ బ్రజలు వెఱచుట యొప్పున్.

తే. వాహనాసనశయ్యాన్నివాసములును, భోజ్యగంధమాల్యాంబరభూషణములు గుప్తియునునరపతికినెక్కుడుగవలయు,ననుశీతలంపుతోమనుటభూజనులగుణము.

చ. అతఁడును మందహాససహితాలపనంబును సత్యభాషణ వ్రతమును సంవిభాగనిరవద్యతయున్ సమభాషముం గృత జ్ఞతయు జితేంద్రియత్వముఁ బ్రసాద⁴ఫలంబును గల్గి భూమికిం బితృసముఁ డై విరోధిజనభీషణసారత నొప్పు బెం పగున్. 263

వ. అనుటయుం గౌంతేయాగ్రజుండు మనుష్యుల కెల్ల రా జధిపతియును దైవం బునుం గా విప్రులు సెప్పి రట్లగుట యేమిటనో యని యుండుదు నది మీ వలనం బ్రస్ఫుటంబు గా వింటి నని పలికిన గాంగేయుం డింకనుం జెప్పెదఁ దొల్లి వసుమనుం డనుమానవేంద్రుండు నీవసోలే వితర్కించి బృహస్పతి నడిగిన నతం డతఁకిఁ జెప్పినభంగి యాకర్షింపు మని యి ట్లనియె. 264

— బృహస్పతి వసుమనుం డనురాజునకుం జెప్పిన రాజధర్మప్రకారము —

తే. లోకములు లోకధర్మంబులును నృపాల, రాజమూలముల్ రాజవిరహిత మైన పుడమి జనులకు నింకినమడుపులోని, జలచరంబులు పడుపాటు సంభవిల్లు. 265

క. తరణిశశాంకులతేజ, స్ఫురణము లే కున్నయట్లు భూజనములు ని

• • 1. నిరతులని...జొరఁ డతఁడు. 2. గొల్వ నాతఁ డొకపాడి 3. కలంపునఁ బ్రజలకు మనుక గుణము. 4. గుణంబును.

- ర్భరదురితతః జేడ్పడుదును, నరపాలకవిహితపాలనము లే కున్నన్. 266
- క. తనధన మిది యని యూఱిడి, మనః బరిణయ మాది యైననుహితోత్సవముల్ గొనియాడ నెవ్వరికి వచ్చునె జనపాలుండు లేనిచో నిర్భయతన్. 267
- తే. విభుఁడు లేకున్న జనములు సభయహృదయు, లగుచు హాహానినాదంబులడరఁదల్ల డిల్లుదును రాజులేమియ యెల్ల వారు, లేమి కల్పియ కల్పి దుగ్లేపరహిత. 268
- క. యాగములును భోగములును, ద్యాగములును బహువిధములధర్మములు మహా భాగా నరపతిరక్షా, యోగంబునఁ జెల్లుఁ బ్రజకు సుల్లాసముగన్. 269
- క. ఒకరునికి నలిగి యాతని, సకలహిరణ్యంబు రత్న సంచయమును బుచ్చుకొనుం దనవలచినవానికి నిచ్చు ధనేశుఁ డండ్రు నృపు న్నట్టితఱిన్. 270
- తే. చారచతుఁ డై కను నెల్లజగము నపుడు సూర్యుఁ డండ్రు నరేంద్రు నకార్యకరులఁ దునుము నయ్యెడ జముఁడు నాఁ జను నతండు దేవతాత్మకుఁ డగుట సందియమె యధిప. 271
- క. విను నృప సమ్రాట్టు విరా, ట్టనియెడుశబ్దములఁ బొగడు నాగమములు నెట్టన భూపాలకు ననిన నతనిఁ దగ నర్పింప కుండఁ దగునె యొరులకున్. 272
- క. నియతిమెయి నెవ్వఁ డింద్రియ, జయమును భక్తియును జిత్తసారము దృఢసం శ్రయతయుఁ గలిగికొలుచునృపు, నయసంపన్నుఁడుగఁ జేయు నధిపతి యతనిన్. 273
- క. రాజునకుఁ బ్రజ శరీరము, రాజు ప్రజకు నాత్మ గాన రాజుం జయఁ రాజోత్తమ యన్యోన్యవి, రాజితు లై యుండవలయు రక్షార్థిలన్. 274
- వ. అని యిట్లు బ్రహ్మస్మృతి యుపదేశించినం గౌసల్యపతి యగునవ్వసుమనుండు ప్రయత్నంబునం బ్రజాపాలనం బాచరించె నని చెప్పటయు ధర్మనందనుండు రాజు జనపదపరిపాలనంబును శత్రువధంబును మొదలైన కృత్యంబులు నడపు తెఱిం గెఱింగింపవే యనుటయు భీష్మం డి ట్లనియె. 275
- క. తనుఁ దాన తొలుత గెలువక, మనుజుపతికి వలయుఁ బదప మార్తుర గెలువక మనమునఁ దలంచునదియును, పను గెలువనిపతికి గెలువఁ దరమే పగఱన్. 276
- ఆ. వినుము తన్ను గెలుచుటన వేటొకండె పం, చేంద్రియములఁ దూలనీక కొలఁది నాఁగుటయ జితేంద్రియత్వంబు గలరాజు, రిపులఁ జెటుపఁజాలు నృపవరేణ్య. 277
- క. ఆరామాదికనిజసం, చారస్థలములకు దేశసంధులకుఁ బురీ ద్వారములకు నగరికిని ధ, రారమణుఁ డొనర్ప వలయు రక్షలు నియతిన్. 278
- తే. ఆరులకడ నిజభూమియం దనుజతనుజ, బాంధవామాత్యమిత్రులపాల వేష ధరుల వేగులఁగాఁ బెట్ట ధరణిపునకు, వలయు నొండొరు నెఱుంగనివారిఁగాఁగ. 279
- క. తను హీనుం డని యెఱుంగక, మును ప్రబలునితోడ శీఘ్రమున సంధానం

బోసరింప వలయు నతనికి, ధనం బొసంగి యైనది బతికి దగు నిలఁ గావన్. 280

క. మత్తుఁ బ్రమత్తుని విషయా, యత్తుని దుర్బలునిఁ జూచి యట్టివగతుపై
నెత్తునది శిఖివిహదుల, నుత్తలపెట్టునది యతనియర్విఁ గడంకన్. 281

ఆ. కయ్యమునకు వలదు కాల్చివ్వ నధిప సామమున భేదమునను మాత్తమనము
మెత్తఁ జేసి ¹చెలుచుమెయివడిఁ దప్పించుకొనుటెఱుం గెఱింగికొనుట మేలు.

చ. జనకుఁడుఁబోలె నర్థిలిఁ బ్రజం బరికించుచు పవ్యభాగముం
గొనునది వారిచేత నరిఁ గోటివిధంబుల నాత్తదత్తులం
గని వనగోకులాకరనగ ప్రముఖార్థకరంబు లారయం
బుచుచు నన్నిటఁ ధరణిపాలుఁడు గ న్నిడి యున్నఁ బెం పగున్. 282

సీ. కోట యేమట కెప్పుఁ బాటించి గడ్డియు ఖాణంబు గొల్పుచు గట్టియులును
నేయు నూనియును నాయుధములు నౌషధములు నాభీలయంత్రములుఁగూప
ములు లోనుగా నందు వలయువాని సమగ్రములుగ సంపాదించి భూరిదైర్య
శౌర్యాదిగుణముల సజిసన్నయాత్తయోధులఁ బెల్లమచ్చుట యలఘునీతి

ఆ. పగతుఁ డలిగి నడచుపథమునఁ దృణకాష్ఠ, ములుచు ధాన్యతోయములును లేక
యుండఁ జేసి మిత్రమండలేశుల నెత్తి, యరుగుదేరఁ బుచునది విభండు. 284

ప. మఱియు రాజునకు రక్షింపవలయునది స్వామ్యమాత్యజనపదకోశసైన్యమిత్ర
దుర్గంబు లనురాజ్యాంగసప్తకంబు గన్నిడి యరయవలయునది సంధివిగ్రహ
యానాసనద్వైధీభావసమాశ్రయంబు లనుషాన్ధుణ్యంబు నడవవలయునది
ధర్తార్థకామంబు లనువర్గత్రితయంబు పాటించవలయునది మంత్రప్రభుత్వో
త్సాహంబు లనుశక్తిత్రయంబు నిజుశవర్తిం జేయవలయునది సత్త్వరజస్తమంబు
లనుగుణత్రికంబు విశేషించి ధర్తసేవ సంతతంబు నాచరింపవలయునది ప్రమా
దంబున నర్థకామంబులు హీనంబు లైనను ధర్తనిష్ఠంజేసి ధరణీపరిపాలనంబు
సుస్థిరం బై చెల్లు నాంగిరసభార్గవాదు లగుపద్మ లిట్లని చెప్పిరి త్వక్చక్షు
శ్చోత్రజిహ్వఘ్రాణంబు లనుబుద్ధింద్రియంబులును వాక్పాణిపాదపాయూపస్థంబు
లనుకర్తేంద్రియంబులును మనంబును గూడ నేకాదశసంఖ్యం బైన యింద్రియ
జాతంబు జయించి కామజంబు లగునక్షుమృగయాస్త్రసానార్థదూషణంబు
లును గ్రోధజంబు లగువాక్పరుష్యదండపారుష్యంబులును నైన సత్తవ్యసనం
బులం దగులక యజ్ఞాధ్యయనదానతత్పరం దగుచు దుర్మత్తులకుటిలవాక్యం
బులకు లోను గాక నయవిక్రమక్రమజ్ఞులైన యమాత్యులతో దైవమానుష
చింతనంబు సేయుచు దేవబ్రాహ్మణప్రణామతర్పణరక్షణంబులం జేసి యశుభ
నిరాసనంబును శుభాధానంబును నొనర్చుచుఁ బ్రజలం బాలించుభూపతి
యుభయలోకసిద్ధులం బొందు.

- తే. అనిన విని ప్రీతి ధర్మనందనుడు రాజు, దండనీతియు ననగ నుదాత్తయుక్త వస్తువులు రెండు నార్యప్రశస్తకార్య, సిద్ధి గావించు ¹తరములు సెప్పు మనఘ.
- వ. అని యడిగిన నప్పుడమితేనికి సరిత్యూసుం డి ట్లనియె. 287
- క. భూరమణుడు గాలమునకుఁ, గారణ మెట్లన్న ధర్మగతి పూర్ణత నొప్పారంగ దండనీతిస, మారంభము నడపుఁ గృతయు ²గాగతి నధిపా. 288
- వ. అందు. 289
- క. ధర్మంబు వెరుగు పైదిక, కర్మఫలము లెనుగు ఋతునికాయము ప్రజకు ³శర్మం బొనర్చు నాయువు, పేర్కి బొరయు ⁴దునక పెద్ద పృథివి ఫలించున్. 290
- తే. రాజు మూడుభాగముల ధర్మంబునడపుఁ, ప్రేత నన్యెయినది ప్రజాప్రీతినలుపు ద్వాపరంబున నర్థంబ యోపి చెల్లెఁ, జేయు నక్కాల మహ్మాత్మఁ జెందు మేలు.
- క. నరపతి ధర్మోపేతా, పరు డగుఁ గలియుగమునందు బాయును ధర్మస్ఫురణ మధర్మం బెందును, బరంగును వర్తాశ్రమములఁకథములు దప్పన్. 292
- వ. కాలప్రభావం బిట్టిద యైనను. 293
- ఆ. విభునిసకధర్మవృత్తి నత్తటి కృత, యుగముఁ బోలు ధర్మయుక్తిమాత్రలరయ విభుల కెట్లు లయ్యె ⁵నమ్యైతలు, లవులయుగములట్ల యగు నృపాల.
- వ. అనుటయు నెట్టివాఁడైన విభునిశుభంబులు వొందు ననుటయు ధర్మనందనునకు మందాకినీనందనుం డి ట్లనియె. 295
- మ. అరయుం దప్పు కృతం బెలుంగు మదలోభావేశముల్ లే వము మ్మరుఁ డాత్మస్తుతి లేదు సేయునియతిం గార్యంబు లీగుల్ ఘనస్థిరముల్ శూరుడు గర్వి గాఁ డశతుఁ డస్త్రీలోలుఁ డక్రోధనుం డరి ⁶నొవ్వం గొనఁ డన్పొగడ్త గనురా జత్యంతదీప్తుం డగున్. 296
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 297
- ఆ. సాంగవేదవేది యగుపురోహితుఁ డెప్పు, నగర మెలఁగవలయుఁ దగవుఁ గృషయుఁ జక్కటియును గలుగు సచివునప్పనములు, నరులు నరయఁబనుచునది విభుండు. 298
- క. పరుసఁదనముమెయి నరిగొనఁ, జొరఁదగ దది పొదుఁగుగోయుచొప్పగు విను పాల్గురియించుకొనఁ దలంచిన, నరయ వలదె గోవుఁ బ్రజయు నట్టిద యధిపా. 299
- ఆ. కోరి తోటవాడు కుసుమఫలంబులు, గోయునట్లు రాజు గొనఁగవలయు ⁷నప్పనములు నటికి యంగారములు సేయు, భంగి యైన భూమి పాడు గాదె.
- క. దయఁ బ్రజ రక్షించుటకు నె, నయె తఁములు నధ్వరములు నరచర దానజయమును లక్ష్యయునుం గీ, ర్తియు సుగతియుఁ గలుగు వసుమతీనాథునకున్. 301

● వాయుదేవుడు పురూరవునకుఁ జెప్పినరాజధర్మప్రకారము ●

- వ. విశేషించి పురోహితుం బాటింప వలయు వినుము తొల్ల యైలుం డగుపురూ
రవుండు వసుధ విప్రక్షత్రియులం దెవ్వానిధనం బై యుండు నని వాయు
దేవు నడిగిన నమృహత్తుండు చతుర్ముఖునిముఖబాహులుపాదంబులు బ్రాహ్మణ
క్షత్రియవైశ్యశూద్రులకుఁ బ్రభవస్థానంబు లగుట సెప్పి యిట్లుత్పాప్తప్రభ
వుండై సర్వవర్ణంబులకు నీశ్వరుం డగుబ్రాహ్మణుం డీచృధివీధనధాన్యాదిసమస్త
వస్తువులునుం దా ననుభవింపను నొడ్లకు నొసంగను ¹నుక్తుం డగుట దండనీతి
ధారణంబునకు క్షత్రియుం జొనిపె బ్రాహ్మణశాంతిపరత్వంబున క్షత్రియాధి
పత్యప్రాప్తి పతిలేమి నంగనదేవరునిం బ్రతిగ్రహించిన ట్లున్నది యిది భూమితెఱుం
గి ట్లగుటంజేసి నిజధర్మక్షేప్తుండును విద్వాంసుండును శాంతుండును నగుపురో
హితునకు సర్వసంపదలును సమర్పించి జనపతి శుశ్రూషాపరుండును నహంకార
రహితుండును నై దండనీతి నయించి యుభయలోకంబులనుం బెంపు వహించు.
- క. రసగంధాద్యనుభవములు, పాసంగవు భీత మగుచిత్తమున భయముం బా
ప సమర్థుండు గావున నృపుఁ, డసమానప్రభుతఁ జొందె నవనీనాథా. 303
- క. అని వాయుదేవుఁ డిట్లజ్ఞనపతి బోధించె ననుడు శాంతనవున క
మృనుజపతి యిట్లు లను నే, పనులఁ బురోహితుండు మాన్యభావము నొందున్.
- వ. అనిన నాధర్మతనయుతో నద్దేవ న్రతుండు పురోహితవిషయంబులుగా శుక్రుండు
సెప్పినవాక్యంబులు గల వ్రసన్యసించెన నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 305
- తే. అమరగరుడగంధర్వవిద్యాధరాది, దివ్యులకు నధ్వరంబులఁ దృప్తి సేసి
పరమశుభములఁ బొందుభూవరుండుదాని, కెల్లమూలంబుడగుపురోహితునిబుద్ధి. 306
- క. రక్షగపిశాచ²గుహ్యక, యతౌదులు బాధ వెట్టు నవనీనాథుఁ
దక్షపురోహితమంత్రసు, రక్షాసంస్కారవిధివిరహితుం డైనన్. 307
- క. వివిధోత్పాతంబులకుఁ, నవభులలోఁ దోచుకీడునకుఁ దోడ్తో శాం
తివిధానంబున నిరసన, మవును బురోహితునిచేత ననవద్యముగన్. 308
- వ. ఈవాక్యంబులం దాత్పర్యంబు గలుగుము బృహస్పతియును శాంతికంబును
బొట్టికంబును శత్రునాశంబును మంత్రాధ్యపురోహితసాధ్యంబు లనియెం గావున
నీవును సంభావితపురోహితుండ వగుము. 309
- క. పరిశుద్ధి లేనికుత్సిత, పురోహితులు నీచదశలఁ బొందుదురు మహీ
వర యల్పమె శుద్ధుం డై, పురోహితత్వంబు సేత భూపతిగరన్. 310
- క. ఆరోగ్యము గలయుత్తముఁ, బొరోహిత్యంబు నడవఁ బనుచునది ధరి
త్రీరమణుఁ డతఁడు దాను సమారంభము లెల్ల నేకమతి గను టొప్పున్. 311
- క. బ్రహ్మక్షత్తము లొంది యజిహ్వాము లై కృత్యములు విశిష్టత నడపఁ

బ్రహ్మాదులు హర్షింతురు, బ్రాహ్మణముఖవర్ణ సమితి ప్రమదముఁ బొందున్. 312

వ. ఈయర్థంబునం దై లకశ్యపసంవాదం బనునితిహాసంబు గలదు విను మైలుండు గశ్యపుని బ్రహ్మక్షత్రప్రకారం బడిగిన నమ్మనుజుపతికి నమ్మునీంద్రుం డిట్లనియె.

ఆ. క్షత్రమునకుఁ బుట్టు గాఁ బట్టు బ్రహ్మంబు, బ్రాహ్మణునకు యోని రాజు గాన యుభయవర్ధనంబు నొండొంటి విడువమి, వెలుగు రెండు మాయు విడిచెనేని.

క. తమలోనఁ బొందు గలవి, ప్రమహీశులఁ బ్రజయుఁ బొదువుఁ బ్రజచే మాన్య త్వము వడయఁగ నేరకు భేదము గలిగిన నలఁతు రొలసి దస్యులు ప్రజలన్.

తే. అట్టిదశఁ బుట్టు రుద్రునియలుక దాన, సకలమునకు వినాశంబు సంభవిల్లుఁ గాన యెల్ల విధంబులఁ గలసి యుండ, వలయు నృపుఁడుఁ బురోధయు వసుమతీశ.

క. వినుము పిశేషించి జనన, జనితోన్నతి విఫుఁడతని జనఁతి వినయం బున నడప వలయు దానను, మనుగడ యిరువురకుఁ బ్రజకు మహనీయ మగున్.

— ౩౧ కుబేరునకు ముచుకుందునకుఁ గలిగినసంవాదము —

వ. అని చెప్పి పురోహితునివిశేషంబు ముచుకుందుం డనురాజునకు వైశ్రవణునకుం గలిగినసంవాదంబున బ్రకటం బయ్యె నత్తైఱం గెఱింగించెద. 318

మ. విను మారాజు సమస్తదిగ్విజయమున్ విస్ఫూర్తిమై జేసి తాఁ దనలా వారయుబుద్ధి వైశ్రవణుమీఁదం బోవ నాతండు దై త్యనికాయంబులఁ బంచినం దెరువునం దత్తైన్యముల్ రాజుమూఁ క నతిక్షుభ్యము గాఁగఁ జేయుటయు సుక్ష్మం బడ్డచిత్తంబుతోన్. 319

క. నృపతి పురోహితు దూఱినఁ, దపముల మంత్రముల దేవతాపూజల పీ ర్యపటుత్వ మతనిసేనకు, నపరిమితము సేసె నమ్మహాత్ముం డధిపా. 320

ఆ. బ్రహ్మశక్తి బేర్చి రాజునైన్యము దైత్య, సేన బడలునడఁగఁ జేయ నాతఁ డతరయమున ముట్టె నలకఁ గుబేరుండు, ననికి వెడలె నిజబలాన్వితముగ. 321

వ. వెడలి సమరంబు సేయుసమయంబునం గిన్నరేశ్వరుం డన్నరేశ్వరు నాలోకించి.

శా. దక్షుం దై తిటు బ్రహ్మశక్తి భవద్బాహావిలాసం బమి త్రక్షోభం బొనరించెనే యసుడు నాతం డిట్లు నీ వంటి బ్ర హ్మక్షత్రంబుల కేకయోనిజననం బవ్వేధ గల్పించె యో గక్షేమాకలనంబు సంగతము లై కావింపఁ బంపండాకో. 323

వ. అనుటయు ధనదుండు సాంత్యనస్వరంబున. 324

ఉ. నాకును నీకు నేటికి రణం బొనరింపఁగ నేను బంప నీ వేకముఖంబుగా ధరణి యేలుము నాపుడు నవ్వి యవ్విభుం డీకుపతిత్వ మొల్ల నొరుసీగి మహత్త్వకరంబె విద్విష ద్భీకరమద్భుజార్జితమ చెం పొనరంగ భుజింతు డిక్పతీ. 325

వ. అనిన విని పాలస్త్యుండు నీ వధికుండ వట్లు సేయు మని గారవించిన ముచుకుం
దుండు ముదితుం డై వని సకలోర్వియు నిర్వక్రవిక్రమంబున నేలె నని చెప్పిన
విని యజాతశత్రుండు రాజధర్మంబులయు దైశ్వర్యప్రీతిపుణ్యలోకంబులు నిరతి
శయంబుగాఁ జేయం జాలునది యెయ్యది యని యడిగిన. 326

ఆ. అతని కిట్లు లనియె నమరతరంగిణీ, సూనుఁ డధికభీతు తై నసజ్జ
నులకు నభయమొసంగి యలఘుసౌఖ్యాత్ములఁ జేత యెంతయును విశిష్టమధిప. 327

వ. అని వెండియు. 328

క. విను పర్జన్యుండు భూతము,లను బంపినమ్రాను పక్షులను ప్రోచువిధం
బున నీవు బంధువుల స,జ్జనయుతముగఁ జ్రోవు మది ప్రశస్తం బనఘా. 329

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు విప్రప్రభృతులకు నిజధర్మవర్తనంబుల జీవనంబులు
నడవక తక్కిన నెట్లని యడిగిఁ బితామహుం డతనితో నాపద¹దనికైన నితర
జాతివృత్తంబు గర్హితంబు గా దట్లయినను నాయుధో²దీపనాదిక్షత్రధర్మం
బులంజేసి బ్రాహ్మణ్యబు³వట్టపడి బ్రాహ్మణులు క్షత్రసము లగుదురు వాణిజ్య
ప్రముఖవైశ్యక్రియ లాచరించి వైశ్యసము లగుదురు నిత్యానుష్ఠానంబులు
లోనుగాఁ గలనువి డిగవిడిచి ధనలోభతాత్పర్యంబున శూద్రస్థాయు లై
చరించి శూద్రసము లగుదురు దక్కినజాతులవా రందఱుఁ దమతమతార
తమ్యంబులతో నిట్లనిజజాతివిహీనులగుదు రట్టివారు జాత్యుత్తమకృత్యంబునకుఁ
బాత్రంబులుగాను భూకాంతుం డింతయు నెఱింగి యర్హప్రకారంబులం బ్రజ
నడపి రక్షించినం బ్రజాకృతం బగుధర్మంబునందుఁ జతుర్థాంశంబునకు నుక్తుం
డగుఁ బ్రజలఁ బాతకంబులం బోరయ కుండ నరయంజాలక⁴చంద్యదండనర
హితుం డైనమహివిభుని వారలచేసినపాతకంబుల నాలవపాలు వొందుఁ గొం
దఱు బుధు లంతయుం బొందు నని చెప్పుదు రనుటయు నమృనుజనాథుండు. 330

ఆ. వినుము వివిధసుఖము లనుభవించఁగ రాజ్య, విభవయుక్తిఁ దిరుగవేడ్క లేదు
నాకు ధర్మరక్షణముమీఁదిభరముః ద,ల్లోపభయము మనములోనఁ బెద్ద. 331

వ. కావున. 332

చ. అనఘ యనేకదోష మగునట్టిమహివహనంబు నొల్ల దం
డనపరుషత్వ మేటికి దృఢప్రశమంబున నేను గానకుం
జనియెద నన్న భీష్మఁ డిది జాడ్యము గాక నృపాలధర్మ మే
మనుజవరేణ్య నీమనముమార్దవ మగ్గల మిట్టు నొప్పునే 333

వ. ని న్నొత్తి చెప్పుటకుఁ బొందువిదిత్రవీర్యశంతను లున్న వారే నాబుధి వినుము.

ఆ. ఈగఁ కాలియంతయేనియు వీసర,పోవ కుండ ధర్మమునన నడచి

1. గలిగిన. 2. పట్టువడి; వట్టవడి. 3. సేవావృత్తి నడచిన శూద్ర. 4. చంద్యులయెడ
దండనీలరహితుం డైనమహివిభుని.

- రయ్య తొంటిరాజు¹లక్ష్మీధకామప్ర, యు క్తదండధరణ మొప్పు గాక. 335
- క. దానాధ్యయనయజనముల, తో నుర్విజనుల గావఁ దొడఁగుట పతికి
దా నజకల్పితధర్మము, దీనివిడుపు నరకమునకుఁ దెను వగు నధిపా. 336
- క. కావున వర్ణాశ్రమముల, నేవిధమున నైన నడపు లేడలక యుండం
గావంగ నోపునృపతికి, లే వలజ భుభయలోకలీలయందున్. 337
- వ. ఇ ట్లగుటం దెలుపునది యొక్కయితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము. 338
- కేకయరాజరాక్షససంవాదప్రకారము —
- క. పరమనియతిమైఁ గేకయ, నరపతి యధ్యయనవిధి యొనర్పంగ నటవీ
పరిసరమునకేగినయెడ, ధరణీశ్వర పట్టె నొక్కదానవుఁ డతనిన్. 339
- వ. పట్టినఁ బ్రబలుం డగునర్దనుజునిం ద్రోచిపోవం జాలక యష్టహీపాలుండు వాని
కి ట్లనియె. 340
- సీ. ముచ్చిమియును అంకు నెచ్చోట నైన నా భూమిలోపల లేదు భూమిసురులు
వేదాధ్యయనయజ్ఞ విధిదానతత్పరుల్ రాజులు బ్రాహ్మణారాధనంబు
జన్మముల్ సేతయు సమరానివర్తనవ్రతములు గలరు గోరక్షణాది
వార్తావినీతు లై వైశ్యులు నడపుదు రమ్మాడుజాతుల కధికభక్తి
తే. తోడ శుశ్రూషసేసి శూద్రులు చరింతు, రేమిరంధ్రంబు గాంచి నీ విట్లు వెరవు
మాలి పట్టి తత్కుంధత లీల నన్నుఁ, దలచ నిది నీకుఁ బథ్యమే దానమేద్ర. 341
- చ. అనుటయు నన్యహాదనుజుఁ డాతని కి ట్లను నట్టివానిఁ గా
నినుఁ గని రక్షణము నిర్తలచి త్తతఁ జేయురాజు కి
డునఁ బడ కున్ని దెల్పఁగఁ గడుం ప్రియ మై చనుదెంచితిక మహీ
జనపరిరక్ష యస్థలితసామ్యత నిట్ల యొనర్పు భూవరా. 342
- వ. అని పలికి సఖ్యంబు పేసి చనియె నని చెప్పినం గొంతేయాగ్రజుండు సంతో
షించి జీవనాభావం బైనచో క్షత్రియకర్తానుష్ఠానంబునకు నశక్తుం డగువిప్రుం
డెట్లు బ్రదుకువాఁ డని యడిగిన భీష్మం డి ట్లనియె. 343
- చ. మనఁ జను నుప్పు నువ్వులును మాంసము గోవు వృషంబుఁ గూడుం గ
ల్లును ఘృతతైలమాక్షికములుకా ధృతకేర మైనజంతువుకా
ధన మధికంబుగాఁ బడయుదానికినేనియు విక్రయింపఁ గా
దనుమతి యూఁడి వైశ్యకృతి నైనను విప్రున కాపదాగతిన్. 344
- వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు యజ్ఞంబు లే ట్లయిన సమీచీనంబు లగు నని యడి
గిన ననిమిషనదీనందనుం డతని కి ట్లనియె. 345
- ఆ. శ్రద్ధ వలయు మిథ్య చనదు వేదంబులఁ, బరిభవింపఁ దగదు భవ్యయజ్ఞ
కర్త కెపుడు నదియుఁ గాక దక్షిణలు మం, త్రార్థపోషకంబు లందు రధిప. 346

- క. ఈగతి యెఱింగి చేసిన, యాగము సోమాప్తుఁ జేయు నప్పురుషునిఁ ద
ద్యోగ మొనర్చు మహాసుఖ, యోగము సోమాధిరాజ్యయుక్తము శ్రుతులన్.
- ఆ. అధ్వరంబుకంటె నధికంబు దపము ద,పం బసంగ మేరిప్రన్నదనము
నిపురఁ జేత గాదహింసయు సత్యవాక్యంబు దమము దయయుఁగాని యరయ.
- వ. అనిన.
- చ. ప్రియమున ధర్మనందనుఁడు భీష్మునితో నృపుఁ డెట్టిభంగివా
నియెడఁ గరంబు నమ్మఁ దగు నిక్కపుమిత్తుఁడు లేనిభర్తకుఁ
నయగతి నెల్ల నేర దనినన్ విని యిట్లను నాతఁ డేక బు
ద్ధియుతుఁడ వై వినన్ వలయుఁ దెల్లముగా నెఱింగింతు భూవరా. 350
- క. నమ్మమి మృత్యువు పెద్దయు, నమ్ముట యపమృత్యు వగుట నరపతి ¹నమ్మి
నమ్మక పని గొనునది నిత్యమ్మును సూక్ష్మమతిఁ దాను నరయఁగ వలయున్. 351
- తే. తనకు మేలొనరించు నాతండుమిత్తుఁ, డతఁడునడపంగ నెల్ల కార్యములుశుభము
నొందు నేమిట నేమిటకునికితోడ,నృపుఁడు మిత్తుపైఁ గార్యముల్ నిలుపవలయు.
- ఉ. మన్ననకుఁ మదింప కవమానము వచ్చిన స్రుక్క కొక్కభం
గి న్నేఱిఁ గార్యముల్ విగతకీర్తిఁ డై తగఁ జేయునట్టిమి
త్తు న్నరనాయకుండు దనరూపుగ నగల మైనశ్రీయు న
త్యన్నతయుఁ ఘటించు మహిమోజ్జ్వలుఁ జేత సుఖావహం బగున్. 353
- క. విను మట్టి మంత్ర గామ,బునఁ గ్రోధంబునను లోభమున భయమునఁ గా
ర్యనిరూపణంబు వదలక, వినీతుఁ డై నడచు టధికవిభవముఁ జేయున్. 354
- వ. అని చెప్పి వెండియు.
- క. అన్నలుఁ దమ్ములుఁ గలుగుట, యున్నతుఁ ³జేయు నృపు నెంతయొఱపి శ్లయిన్
మన్ననయు నీగియును సృష్టంబులు గాఁగ వారిఁ బొటించు టురున్. 356
- వ. అది యెట్లంటేని.
- క. బలఁగము గలభూపాలుఁడు, గెలనిమహీశ్వరులబుద్ధికిని వ్రేఁ గగుచున్
బలియుఁ డగు లేనివానిం, జులుకంగా జూతు రెట్టిహూరుం డైనన్. 358
- క. ఎక్కువతక్కువమాటలు, నుక్కివములు బంది గీడు లొందించుటలుం
బెక్కు దనయన్నదమ్ముల, దిక్కున నన్నియును నైఁ య దేజము సేయున్. 359
- క. లోపల ⁴రాజుఁడు బొగయుఁడు, బాపంబులు దలఁతు రోపి బలిమియు వెఱుపు
జూపక తక్కురు కెలనికి, నేపాటను వారి నడపు లొతయు నొప్పున్. 360
- తే. చాలుదురు వారు నృపతికి మేలు సేయఁగిడొనర్పంగఁ గావునఁ గిల్చిషములఁ
బొరయకుండంగ వారల నరసికొనుచు, బొదివి నడపుట కార్యంబు భూవిభునకు.

1. 'మిత్తు', నమ్మి పనులు గొనునది' అని పెక్కుప్రతులు. 2. న కగల మైన. 3. గాఁజేయు
నెంతయును నృపతిదా...బాటించు టగున్. 4. రాయుఁడు...బొగులుఁడు...వెరపుం.

వ. అనుటయు ధర్మజుండు ధనార్జునం జేమిటం బ్రస్తుటం బై నడచు నని యడిగిన నతనికి భీష్మం డిట్లనియె. 362

— కాలకవృక్షీయక్షేమదర్శనంవాదప్రకారము —

క. ఆయతికాఁడు వలయు నర, నాయకునకు వాని కెల్లనరులుం జేటుం జేయఁ దలంతురు దా నన, థాయకుఁ డై కావ వలయు ధరణిపుఁ డతనిన్. 363

వ. ఈయర్థంబున నితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము కాలకవృక్షీయనామధేయుం డగు నొక్కముని క్షేమదర్శి యనియెడు కోసలభూవిభునిభూమికిం బంజరస్థంబుఁ జేసి కొని యొక్కకాకంబుఁ దెచ్చి యిప్పక్షి త్రైకాల్యవేది యని యెల్లజనంబులకుం జెప్పుచుం దిరిగి కృమంబున రాజుం గని యతని కక్కాకంబుఁ జూపి నీయం దధార్జునాదిన్యపకార్యంబులవలన నేమటుట గలదు దానం బుట్టిన నేగియెల్లనిప్పు లుఁగు సెప్పి నీకుం దప్పిన మ్రుచ్చులం బట్టింపఁ జాలు ననుపలుకు వలికి యమ్మ హీవరునాదరంబు వడసి వీడుఁబట్టున కరిగిన. 364

క. ఆరాత్రి యవ్విభునియధి, కారులు సంపి రొకభంగిఁ గాకము మటునాఁ డారాజున కవ్విప్పుఁడు, గోరి రహస్యంబుఁ జేసికొని యెఱిఁగించెన్. 365

వ. అట్లు నియోగులకపటోపాయంబునం గాకి మృతం బగుట సాభిజ్ఞానంబుగా నెఱింగించి తనవేరు సెప్పి యేను మీతండ్రిసఖుండ నతనిపిచ్చుట నిచ్చుట నిలువ నొల్లక వనంబున కరిగి తపంబు నేయుచుండి నీమీఁదియధికస్నేహంబునం జేసి నీవగు యోగక్షేమంబు లరయ వేడివచ్చి యీరాష్ట్రంబునం బురంబునను వర్తిం చుచు భవదీయరాజ్యలక్ష్మీ మధురభంగి యయ్యును నధము లగునానియుక్తుల వలనం జోరజనసంవృతం బైనకావేరియుంబోలె నుపయోగ్య గా కునికి యెఱింగి నీ కెఱింగించుట కై మిథ్యాభివర్ణితం బైనకాకంబునెఱం బిడి చొచ్చితి దుర్మతు లైనద్రోహులు దానిం జంపుటకతంబున లోనం గీడు గలుగుట నీకుం గొంత గాన నయ్యెఁ గను గలిగి యరసిన నికనుం దేటపడియెడు నాయాప్తియును గార్యవివేకంబుకలిమియు నమ్మి మదీయోపదేశంబు నాదరింపు మిప్పుడు నన్నాదరింపక విడిచినవాడ నగుము వంచకు లైనయధికారపురుషులకు నేర్పుమైఁ గ్రమంబునఁ బరస్పరవిరోధంబుఁ గలిగించి సంప్రీతి నెఱిచి నీవలసిన ట్లొక నొకని దండింపు మని వారలం జేరు గ్రుచ్చి యుపదేశించిన. 366

క. ఆరాజు నట్ల చేసి మహారాజ్యస్థితికి నెల్ల నవ్విప్పు మహా దారగుణు మంత్రిఁ గాఁ గొని, సారథనప్రీతిసుఖయశంబులు వడసెన్. 367

వ. అనిన విని కౌంతేయగ్రజుండు మంత్రి యెట్టివాఁడు గావలయు నెఱింగింపు మనుటయు గాంగేయుం డతని కిట్లనియె. 368

నీ. జ్ఞానపరుఁడుఁ బౌరజానపదాప్తుండుఁ గార్యజ్ఞుఁడును ధైర్యశౌర్యఘనుఁడు నక్రూరుఁడును విశుద్ధాత్ముండుఁ బలియెడ భక్త్యనురాగసంభ్రమమ్ము లెసంగ

సమసుఖదుఃఖముఁ దై చెమరు నెత్తురుగాఁగఁ దలంచుచు¹నరయక తప్పుమీఁదఁ
బెట్టిన నలుకమైఁ దిట్టినఁ గలకఁ దా నొంకక తేర్చుచోఁ బొందు నెడక

తే. మెలఁగువాఁడును నిజరంధ్రములకు మాటు
నేయఁ బరరంధ్రములు గని చిక్కువలుపఁ
జాలునిపుణుడు నై²నవిశాలబుద్ధి
గావలయు మంత్రిముఖ్యుండు గౌరవేంద్ర.

369

370

వ. అని చెప్పి.

క. మృదుమధురవాక్యముల నిం, పొదవెడుచిటునవ్వుతోడ నుర్వీశుండు స
మృదము సచివులకుఁ బ్రజలకు, నొదవింపఁగ వలయు నది మహాన్నతఁజేయున్.

తే. ఈగియును బ్రియవచనసంయోగమునన, కాని జనులకు సంతోషకారి గాదు
పుచ్చికొనునపుసల్కులపొందుకలిమి, యెదిరిమదిఁ గంపనీ దింతయెటుఁగు మధిప.

వ. అనుటయు ధర్మతనయుండు జనంబులవివాదం బుడుపునప్పుడు పుడమితేఁడు
దూటునుం బాపంబును బొరయకుండు తెఱఁగు దెలుపవే యనిన దేవవ్రతుం
డి ట్లనియె.

373

నీ. వ్యవహారశుద్ధి సర్వప్రజాప్రియకారి యదియ భూపతికి ధర్మాతిశయముఁ
గీర్తియుఁ జేయు నక్షీణసత్యులు ధర్మపరులును నై నభూసురులు నీవుఁ
ద్రాసులుంబోనిచి త్తంబులతోడుతఁ బ్రజవివాదము లెడఁ బక్షముడిగి
విని ధనవాంఛమై ధనికులచేస వ్రాలి తీర్పక ధర్మంబుతెరువు దప్ప

అ. కుండఁ బాడిఁ దిర్చి దండింపఁ దగునెడ, ననుగుణంపునండ మాచరింపు
మొఱగఁ బలికితేని నుండదు ప్రజ దేగఁ, గనినపులుఁగుసింహుకరణిఁ జెదరు.

374

వ. దండించుట దానును.

375

క. నటకుట యర్థముఁ గొనుటయుఁ, జెఱ నునుచుట కట్టి యడిచి చేడ్పాటొందం
బటచుట మొదలుగఁ గలవలు, దెఱఁగులఁ దగవుమెయి నడచు ధీరవిచారా.

వ. అని చెప్పి భీష్ముడు వెండియు ని ట్లనియె.

377

క. తనకడకు వచ్చి మొగ మోడనివాఁ డగుదూత వల్కుటకుఁ గోపింపం
జనదు జననాథునకు దూతునిఁ జూపిన నరక మగుట ధ్మివ మని రార్యుల్.

378

తే. కులము శీలంబు హితవాక్యములును నేర్పుఁ, గార్యవాదిత్వసర్వచోగౌరవంబుఁ
దలఁపుగలుగుట దక్షతయలఘుగుణము, లంఘ్యదూతకు నియ్యేడు నార్యజనులు.

క. మొన³దీర్చువెరవు యంత్రము, లనేకము లొనర్చు నేర్పు నాయుధములవి
న్ననువును⁴బోటులకర్ణం, బును నేనాపతికి నైజములు గావలయున్.

380

క. తనయుల నైనను నమ్మిన, జనపతి సిరి గోలుపోవుఁ జతురతమై న
మినవాఁడపోలె నమ్మక, యునికి సకలజనులయెడల నుర నై యుండున్.

381

తే. అనినవిని పాండవాగ్రజుం డనఘ పురము,భంగి యెట్లైనమేలు సెప్పంగ వలయు
ననుడు నమ్మహివిభునకు ననిమిషాప,గాతనూభవుఁ డీట్లునుఁ బ్రీతితోడ. 382

సీ. పరపు లోఁతును గలపరిఖతోఁ బొడవును ఘనమును నగుకోట గలిగి తగిన
వాకిళ్లు బలువుఁగావలి నొప్పు రమ్యగృహప్రాతములు గొమరారువీధు
లందంబు లగు మేటియంగళ్ల నెల్లవస్తువులును శోభిల్ల సుజనబహుళ
మై థాన్యములును ఘృతాదిరసద్రవ్యములును నానాయంత్రములును బహువి

ఆ. థాయుధములు బిరుదు లగుయోధులును బంఝి

తులు విలాసినులును దూతముఖ్య

పరిజనము నెఱుఁచు బరమోత్సవంబులు

మెఱుఁచు బురము చెలువు మిగుల వలయు. 383

ఆ. అట్టిపురవరంబునందు రత్న స్వర్ణముఖము లగుపదార్థములకు బంధు
తతికిఁ బలి సురక్షితస్థితి ¹నేయునాఁ, డధిప వినుము భూమి యరయు తెఱుగు. 385

వ. అని పలికి మఱియు.

385

క. స్థలముఖ్యము లయ్యెడువే, ర్కలయూళ్లుల నెల్ల వెరవు గలిగిన విశ్వా
సులఁ బ్రభుత యిచ్చి భూపతి, నిలువవలయు వర్ణరక్షణీయత వెలయన్. 386

క. చోరులచేఁ జెడకుండం, గ్రూరులచేఁ జాన కుండఁ గువలయజసులఁ
జారులచేఁ బడకుండ ధ,రారమణుఁడు నేర్పు గలిగి రక్షింపఁ దగున్. 337

క. అపు బేహారముఁ గృషియు, న్వచరణులును బసులసొంపునన య ట్లగుట్టఁ
భువిఁ బసులు గలుగుకాపుల, నవనీకుండు గన్నప్రజలయ ట్లరయఁ దగున్. 388

క. అరి మిగులఁ గొనుట గ్రేపులఁ, బొరిమాలం బిదికినట్ల భూవర కదుపుఁ
వెరవునఁ బెనిచినయ ట్లగు, నరపతి ప్రజచేత నప్పునము దగఁ గొనినన్. 389

— బండారంబు వృద్ధి నేయుతెఱుగు భీష్ముండు ధర్మజాననం జెప్పట —

వ. అనిన విని పాండవాగ్రజుండు బండారంబు గలిగించువెర వెట్టిది తెలుపు మని
యడిగిన నాపగాతనయుం డతని కి ట్లనియె. 390

క. విను కర్షకులును వణిజులు, ననఘ గోరక్షకులు ధరాధీశునకుఁ
ధన మొడఁగూడెడుచోటుల, ననేకవిధములకు నెల్ల నాద్యస్థలముల్. 391

తే. ధనములకు థాన్యములకు సుత్పత్తితలము

లయినవాని కించుకయును హాని గాక

యూండఁ దనకును బండార మొదవఁ దగు ను

పార్జనము నేయ వలయు భూపాలకుండు. 392

క. పులి గూనల దినుచందము, గలిగిన సంతటన నిలుచుఁ గాక ధనంబుల్

గలుగునె మీఁదం గావున, జలగ దిగిచినట్లు గొనఁగ జను నిల సొమ్ముల్. 393

క. అరయుటఁ బ్రజ వర్ధింపఁగ, నరి ¹యేటఁ గ్రమప్రవృద్ధ మానట్టులుగా
నరపతికిఁ గొనఁగ వచ్చు, నె్వరవులఁ బెంపంగఁ జాల నెఱయు ధనంబుల్. 394

క. దమియింపఁ దగినవారల, సమయమున దమించి వారిసంపదలు మహీ
రమణుండు దనదుబండా, రముగా సమకూర్చు జనము రాగిల్లంగన్. 395

క. ఆపనికిఁ గీడు రోయుచు, భూపాలుండు ధనము గలుగుపురుషులసిరిఁ దాఁ
జూపొక గొనఁదగదు దయాపరుఁ డై పెంప వలయు నఖిలజనములన్. 396

క. ప్రభువుల నుపచారంబుల, విభుఁ డనురాగిల్లఁ జేసి ²వెదగొనుఁ గాఁపుల్
సభయులు గా కుండ ధనం, బుభయజగత్స్థితి ³పొంటె సుర్వివాదా. 397

క. ఆయతి కిమ్మెయిఁ గలుగుచు, పాయంబులు ధర్మమార్గఫలితంబులు గాఁ
జేయుటయు మేలు నృపతికి, మాయాకృతినీపుణఁ డగుట మతి గాదు సుమీ. 398

క. ధనము సవరించినఁ బ్రయో, జన మేమి యపాత్రములకుఁ జల్లి చెలుచునే
ని నరేంద్రముఖ్య వ్యయములు, విను రక్షయ సిరికిఁ బాత్రవిషయములై నన్. 399

వ. ఈభంగి మైనం గోశమిత్ర రాష్ట్ర బలంబులు వృద్ధి బొందు నీ విట్టితెఱంగువాఁడ
వై ప్రజల రక్షింపుము రణంబుల కలయక విరోధుల వధియింపుము మఖంబు
లొనరింపుము దరిద్రు లైనధరణీసురాదిసాధుల నరసి కటుంబరక్షణంబు
సేయుము మాంధాతృనకు నాంగిరసుం డగునుతథ్యుండు నెప్పినహితవాక్యంబు
లుపన్యసించెద నాకర్ణింపుము. 400

— మాంధాతృన కుతథ్యుండు నెప్పినహితవాక్యములప్రకారము —

తే. భూతవృద్ధులు ధనలాభములును గలుగు, ధర్మమునను రాజనువాఁడు ధర్మరక్ష
కై జనించెను గావున నతఁ డభోష, కాముఁడై ధర్మనిరతుండు గాఁగ వలయు. 401

క. వినుధర్మమునకు బ్రాహ్మణ, జనము జనదేశ మగుట జనపతి భక్తి
గొనియాడి యసూయావ, ర్జనుఁ డై తగు విప్రకోటి సంభావింపన్. 402

చ. అనిమిషులుక విభీతు లగునట్టిపదంబునఁ జేర్చి ముక్ విరో
చనతనయుండు భూమిసురజాతీసున్వృత్తి కసూయ చేసి నె
ట్టన సిరిఁ బాయఁడే బలి దృఢం బగుభక్తివిశేష మూఁడఁ గా
ననఘ యతండు దాఁ బిదప నవ్యయసౌఖ్యవిభూతి నొందఁడే. 403

ఆ. ధర్మమునకు సిరికిఁ దగ జనించినయది, దర్ప మనిమిషులు నుదాత్తమునులు
నైన నగ్గణమున నూనినఁ జెడుదురు, దాని గెలువ వలయు ధరణిపునకు. 404

మ. పరనారిగమనాదిదోషములు భూపాలుండు సేయంగఁ ద
ద్ధరకుఁ వర్షము లేక యుండుఁ బ్రజకుఁ డైన్యంబు వాటిల్లు బె
క్కురుజల్ పైకొను నెందునుం గలయ నుక్కుం దేజముం దక్కును

ధురనైన్యంబుల శత్రు లొత్తుదురు బంధుశ్రేణికిం జేటగున్.

- క. కానిచెందుములు సేయ క, నూనపుధర్మమున నడుచునుర్విశుడు సం
తానము బంధులుఁ బ్రజయును, దానును సేవలును శుభము దలకొనఁ జేర్చున్.
- వ. అని యిట్లునెప్పినవాక్యంబులం దెలివొందిధర్మతత్పరుండై మాంధాత్మండుమహా
విభూతిం బొంది నెగడె నీవును నట్ల నెగడు మనిన ధర్మతనయుడు ధర్మంబున
నెగడ దొరకొనుట యెట్టిభంగిం గలుగు నని యడుగుటయు నతనితో నక్కురు
పితామహుండు దొల్లికొసల్యుం డగువసుమనుం డనురాజు వామదేవమహాముని
నిట్ల యడిగిన నతం డతనికి నుపదేశించినతెఱుం గెఱింగించెద విను మని యిట్లనియె.

— వసుమనుం డనురాజునకు వామదేవుండు నెప్పినధర్మప్రకారము —

- ఆ. అర్థసిద్ధికంటె నరయ నెక్కుడు ధర్మ, సిద్ధి దాన సకలసిద్ధులును బ్ర
శస్త్రభంగిఁ జేరు శాశ్వతకీర్తియు, సంభవించుఁ గలుగు సద్గతియును. 403
- క. ధనమునకై ధర్మముదెన, ననాచరము సేసెనేని నాన్యపతికి న
ద్ధనమును జేడు దుర్యశముం, బనుగొనుఁ దుది దుర్గతియును బాటిలు ననఘా.
- క. లాభంబు ధర్మముఖ్యము, గా భరణడి మార్గశుద్ధి గనుఁ గొని కైకో
ర్దా భూవరునకు నిహపర, శోభనములు సేత చెక్కు శ్రుతివాక్యంబుల్. 410
- క. ధర్మప్రవృత్తి యయు్యును, ధర్మము నా కింతకంటెఁ దత్తద్విధులం
జేర్చిం బొరయవలయు నను, ధార్మికతాత్పర్య నత్యుదాత్తుండు వొందున్. 411
- వ. అని తనవచనంబులం దెలివొందినవసుమనుం డనురాజుతో వామదేవుండు రాజ్య
తంత్రంబునకెల్ల నాధారభూతంబు లగుసామ భేదదానదండంబులం బ్రయోగించు
తెఱుం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 412
- క. మూలబలము సంతుష్టం, బై లాలిత మగుచు నున్న యప్పు 'డనదుఁజో
టాలోకించి నడవ భూపాలకునకు దండ మతిశుభం జొనరించున్. 413
- చ. సమరము సాహసం బధికసంపద లమ్రెయిఁ దెచ్చికోలు ప
ధ్యమె రిపు లేల కల్గుదు రహంకృతిపెంపుచు నుత్కటంపుఁగో
పము మగిడింఁ జాలునరపాలున కట్లగుటకా హితంబు సా
మము దనయంతవాఁ డయినమానవనాథునెడకా మహిశ్వరా. 414
- క. తనభటులు గలఁగినప్పుడు, ధన మిచ్చి విరోధి నల్పతరు నైనను శాం
తునిఁ జేయవలయు దానము, నన యధికునిఁ దేర్చు టురపు నరపతి కెప్పుడున్.
- టీ. ఆయుపాయముల్ మూటికి ననువు గాని, యట్టిపగతునియెడ భేద మాచరింప
వలయురంధ్రముల్ దగవేచు'వలనుగలిగి, తత్పరతఁజేయఁజాలుసాధకులఁ బనిచి.
- గ. శుక్రమతంబునం బంచమోపాయం బైనయువేక్ష వర్తిల్లు దానిం బ్రయోగించు
భంగియుం జెప్పెద. 417

మ. కలహంబుల్ దమలోనఁ జేసిన నుపేక్షానైపుణం బొప్పు శ
 త్రులఁ జూడం దగు భూతదానపులపోరుం జూచిన లైమైయి
 స్తులు ముంటం దగఁ బుచ్చుభంగి గలుగు న్మాభివాద కి డైనమం
 త్రులయేపుక విభుఁ డిట్ల మాపునది నేర్పుం బెంపుఁ బొల్పారఁగన్. 418

వ. అని యత్తైఱంగున వామదేవుండు సెప్పినహితవచనంబులు వాటించి కోసల
 పతి భాసమానుం డయ్యె నీవును నట్లు వర్తిల్లి వెలయు మనినఁ బాండవాగ్రజుండు
 సమరంబున శత్రుల జయించునప్పటిపాడి యెట్లుండు ననుటయు భీష్ముం డతని
 కిట్లనియె. 419

— ధర్మజునకు భీష్ముండు సమరంబునపాడి చెల్పుట —

సీ. పగవాఁడు బలములఁ బన్నిత్రోచినఁ దాను సబలుఁ డై యొంటిమై సంగరంబు
 గోరిన నమైయి గొనఁకొని మాయ లొనర్చిన మాయలఁ జేర్చి గెలుపు
 గొనునది వెన్నిచ్చినను బ్రమాదంబునం బడినను గైదువు భగ్న మైన
 శరణన్న మ్రొక్కినఁ దురగాళి యెడలిన నొరుతోడఁ బోరుచు నున్న నెట్టి

ఆ. పగతు నైనఁ జంపఁ దగ దధర్మంబునఁ, జంపుకంటెధర్మసమర కేలిఁ
 జాపు మేలు రాజు శయ్యఁ జచ్చుట గొఱి, గాదు గాన యోడఁ గాదు పోర.

క. విను చిల్ల యిడినయాయుధ, మును విషలిప్త మగుశస్త్రమును నెట్టియమి
 త్రునిపై నైనఁ బ్రయోగిం, చినవరపతి నరకమున వసించు నృపాలా. 421

క. తనకుం దోడ్పడి యని నొచ్చినవానిం గాంచి కడఁగి చేష్టింపక యు
 న్ననరేంద్రుఁ బొందుపాపా, బునకుఁ గొలఁది గలదె భరతపుంగవ తలఁపన్. 422

వ. అని చెప్పి వెండియు. 423

చ. అరిపయిఁ బోయి వానిపుర మగ్గలికం జెలుపంగఁ దధరం
 బరఁగుప్రజం జలంబుమెయి బాధలఁ బెట్టు టధర్మ మట్టిని
 ప్థురత యొనర్పు టప్పటికే జూడఁగ మానఁగ రాదయేని భూ
 సురగృహ దేవగేహములచూఱ నవశ్యము మాన్పు టొప్పుగున్. 424

వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు రాజధర్మంబుకంటెం బాపకర్తంబు లేదు పొమ్మని
 పలికి యిట్లని రాజున కెట్లును నధోగతి వాటిల్లుఁ గదే యనుటయు నాపగా
 తనయుం డిట్లనియె. 425

క. శరణాగతుఁ గాచియు నని, సరిపోటులఁ బడ్డఁ దెచ్చి యరసియు ధరణీ
 సురులం బ్రోచియు నానా, ధర్మములు సేసియును రాజు దలుఁగు దురితముల్.

క. అన విని యమ్మనుజేశ్వరుఁ, డని ననివర్తులయి శౌర్య మభినుతి కెక్కిం
 దనువుఁ దొఱంగినవారికి, ననఘా యెబ్బంగిలోక మగు నని యడిగెన్. 427

వ. అడుగుటయు నమ్మహీకాంతునితో శాంతనవుండు శక్రాంబరీషసంవాదంబు
 చెప్పెద దాన నీయడిగినయది దేటపడు నని యిట్లనియె. 428

— ఇంద్రాంబరీషసంవాదప్రకారము —

సీ. అంబరీషుండు నానాధ్వరంబులు నేసి కడచని వాసవుకడకు నేగి
యచట నుజ్జ్వలవిచూనారూఘుండును మనోహరిసూక్రీడనోదారచరితుఁ
డునునై వెలింగెడుతనమబట్టు సుదేవుఁ డనువానిఁ జూచి యమృతనిమిషేంద్రు
తోడ మదీయభృత్యుండు వీడుక్రతుముఖ్యకర్తముల్ నేయఁ డెక్కారణమున
తే. నశఘనాకంఠఁ గడుఁ బేర్చియునికి గలిగె, ననుచునాజిహ్వుః డిమ్మహాత్మునితెఱంగు
నెప్పుఁ జిట్టలు వినఁగ వాంఛించితేని, విరుము చెప్పెద నని యిట్టు లనియెఁ బ్రీతి.
వ. శతశృంగుండు డనియెడుదానవునితనూజులు సరముండును విరముండును దముం
డును ననియెడువారలు.

430

శా. బాహుగర్వము సూపఁ గోరి పటువర్షం బొప్ప నుగ్రహవో
త్సహం బూర్జితభంగిగా భయఘోషస్ఫీతనానావిధ
వ్రూహంబుల్ ధరణీప్రకంపనము లై యుద్ధానుసర్వాంగస
న్నాహత్వంబునఁ బేర్చి తోడ నడవ న్సంరంభశుంభద్రతిక్.

431

ఉ. మంచిమగండ వైన నిను మార్కొనువా రయి దాడివెట్టి యొ
క్కించుకశంక లేక ప్రజ యెల్లను బిగ్గిల ముట్టి యర్థముల్
గొంచు ధరిత్రి గైకొనుటకుం గన లగ్గల మొంది యీతనిం
బంచితి నై న్యయుక్తముగఁ బార్థివ యిట్లని పల్కి తత్తఱిన్.

432

మ. పసగ్గ వే చని దోర్బలంబున రణస్రావీణ్యముం జూపి నీ
వసురాసీకముఁ ద్రుంచి భూప్రజలకుఁ హర్షంబు గావించి రా
క సుమీ రాక జయంబు లేక ప్రజదుగిఖం బొందఁగా రాక నీ
యసువర్ణంబులపోక గా నెఱుంగు పెక్కాడంగ నిం కేటికిన్.

433

మహాస్రగ్ధర. అనినక సంగ్రామ కేలీవ్యసనసకికుఁ డై యట్లు కా కంచు నిక వీ
డొని యీతం డేగి తా నప్పు దనుజతతియాటోఁముక గూఢచారుం
డనుదృష్టిం జూచి తా నిట్లు మనమున నై న్యంబుచే శేల శత్రుం
గొన నీ నేలా పురారిం గొలుతు నతనికిం గోసి యిత్తుక శిరంబున్.

434

మ. అని నిశ్చాయకుఁ డై రణం బుఱిగి నై న్యంబుతయుం గ్రమ్మఱిం
జనఁగాఁ జేసి పరేతభూమికి దృఢోత్సాహంబునం బోయి శం
భునిఁ జిత్తంబున నిల్పి వాలును గళంబుం గూర్చినక సత్కృపా
ఘనుఁ డద్దేవుండు ముండుటక నిలిచి ఖడ్గంబుగ దొలంగించుచున్.

435

మ. చనునే సాహస మిట్లు నేయ నిది గర్జంబే కతం బేమి యి
ప్పని కన్నం గని చక్కఁ జూగి ధరయుక ఫాలంబునుం బొంద వం
దనముం జేసి యితండ్ల నీపలుకులుక దై లేయులం దాఁక నొ
ల్లనివాఁ డై నతెఱంగుఁ జెప్పె శివునుల్లం బార్ధతం బొందగన్.

436

- ఉ. ఆపరమేశ్వరుం డితని కప్పుడు దివ్యరథోత్తమంబునుం
జాహము నస్త్రకోటియుఁ బ్రసన్నత నిచ్చి రణంబునందు నీ
యేపున కోర్వ దేవతలకేనియు దైత్యులకేని రాదు పా
మేఁగతేని గెల్వము మహిం జరణం బిడ కుండు మాజిలోన్. 437
- మ. అని వీడ్కొల్పిన నీతఁ డుబ్బు మదిఁ బొం గారంగఁ దే రెక్కె వే
చని దైత్యధ్వజనీ ప్రతాపమహిమోత్సాహంబులం జీరికిం
గొన కుగ్రోధతిఁ దాఁకి పీచుగుల పెంగుప్పల్ గొనం జేసె న
య్యనిఁ బైఁ ద్రోచిన నిద్దఱం దునిమె దైత్యాధీశుల్ ప్రేల్చిడిన్. 438
- వ. ఇవిధంబున సదముండును దముండునుం బడినం గని కోపోద్దీపితుం దై.
స్తగర. వీరోదారోగ్రలీల వివముండు సమరోర్వి బలోల్లాస మొప్పు
జేరె బాహుసముల్లాసితఘనరుచిరాసి ప్రభాభాసురుం దై
యూరఱోనాథుఁడై బేరలుక మఱపుఁ జేయంగ నీతండు డిగ్గె
దే రుద్యుత్థదీప్తుల్ దెసల నిగుడ దై తేమవీరుల్ చలించన్. 440
- వ. ఇట్లు విధాతృవశంబునఁ బాదచారి యై. 441
- మ. దనుజుం దాఁకి కృపాణభేలనము చిత్రంబై వెలుం గొందఁ ద
త్తనుసంఘేదనకేలి సల్ప నతఁడుం దన్నుం బటు ప్రస్ఫుర
ద్భునకొక్షేయకథారఁ జీరఁ బడియెం దా నాతనిం గూల్చెఁ ద
క్కినదైత్యావలి విచ్చె నల్లడఁ బరిక్షిణోద్యమత్వంబునన్. 442
- వ. ఇట్లు నిశ్చేపంబుగాఁ బరవీరులం బరిమార్చిన నీరాజ్యంబు ఘాజ్యం బై వెలసె
భూప్రజయుం బ్రమోదంబు నొందె నితైఱంగున నీసుదేవుండు సుకృతవంతుండై
యింతటిపదంబున కర్ణుం డియ్యె నేయజ్ఞంబులును సంగ్రామయజ్ఞంబునకు
సదృశంబులు గావు వినుము వీరమస్తకరాశివేదికగాఁ గృపాణబాణాదసాధనం
బులు సముత్స్సక్తివంబులుగా శోణితం బాజ్యంబుగా మాంసంబు పురోడా
శంబుగా వీరప్రతీక్షితుండు సమరాధ్యక్షంబుసలిపి రుధిరజలపూరయు మస్తిష్క
కర్దమయుఁ గేశశైవాలయు ¹నాంత్ర ఘనయు భేరిమండూకయు హేతిమీనయు
గజక శేబరపులినయు నగునమరపుణ్యనదినవభృథస్నానంబునేసి మదీయలోకం
బున సుశ్లోకుండై నిత్యస్థితి నత్యుదాత్తపదవిం బ్రవర్తిల్లుఁబుణ్యాతముండగుటకుం
దనువు నొంటంగ వలయు నని లేదు తెగువతోడియనివ ర్తనగతియ చాలు నిట్టిది
రణాచరణప్రభావం బేనును బ్రబలదై తేయవ్రాతశితనసుకృతంబునం గాదె
యీదేవేంద్రత్వంబు నొందితి నని పలికిన నంబరీషుండు సమరశూరులసమధిక
పుణ్యాత్వంబు దెలిసి సంభావించె నని చెప్పి దేవప్రతుండు వెండియు. 443

— సమరానివర్తనంబువలసిఫలము —

క. జనకుడు ప్రతర్దనునకుం, దనకును రణ మైనయపుడు తనయోధులకు
విను నాకంబును నరకముం, గనుఁగొనుఁ డని చూపి చెప్పె గౌరవముఖ్యా.

తే. పుణ్యతమము భోగాస్పదంబును మనోహ

రాంగనాజనబహులంబు నైనయది ర

ణంబు బిరుదు లై చేసిన నరులనెలపు

¹దూరంబందలచో టిది దుగళిమయము.

415

వ. అని తనమాహాత్మ్యంబునం జూప నోపినయుభయస్థలంబులుం జూపం జూచి యేచి
యవ్వీరులు దెంపు వొంపిరివోవం దటియ నుటికి వైరుల జయించిరి సమరంబు
తెగువ దీ ప్తలక్ష్యం గరం బొనర్పుఁ బుణ్యతమలోకంబు లిచ్చుం గావున శూరుం
డధికపుణ్యోదారుం డని యిట్లు దేవప్రతుండు ధర్త శూరునకు సమరాని వర్తన
జనవిశేషం బెఱింగించె నని చెప్పిన విని యటమీఁద వారలసంప్రశ్నోత్తరం
బులు ప్రవర్తిల్లినవిధంబులు వినుపింపు మనుటయు.

416

మ. పరమాయుగపరమార్థసిద్ధిపరమప్రావీణ్యసంపాదనా
దరసంభావితభక్తలోక సిగమాంతస్ఫీతహర్త్యాగ్రసం
చరణప్రాథమయూర చిత్రమహిమా సర్వాత్మవిజ్ఞానసం
పరిపాక ప్రకటాకృతి శమదమోద్భావాహతస్వీకృతి.

417

క. యమనియమాద్యష్టాంగ, క్రమాభ్యసననిర్మథితివికారసుచేతక
కమలామోదమయాత్తా, సమతారాహిత్యశస్య సర్వనమస్యా.

418

మాలిని. సమధికనిరవద్యనై వ్రనిత్యప్రభుత్వా

విమలమహిమ హేలావిర్భవతస్సర్వసత్త్వా

నమదమలినచిత్తైన్నత్యదీవ్యన్తహత్త్వా

దమమహితతపస్సద్భాషసంవేద్యతత్త్వా.

419

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తక్కునసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందు
ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మదాంధ్ర మహా భారతము

శాంతిపర్వము - తృతీయాశ్వాసము

ధుర్యోధనుని సమ్యక్

గోపీధాతృ విహరణ దివిజపూజ్యచరణ యా

రాధకభరణ నిరాధి

వ్యాధికరణ సామ్యకిరణ హరిహరనాథా.

కాలనిరూపణాదు లగురణోపాయంబుల ప్రకారము

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నిట్లు శూరులు పుణ్యతమ పురుషు లని విని కుంతీనందనాగ్రజుండు గంగానందనునితోఁ గాలనిరూపణాదు లగురణోపాయంబు లెఱింగింపు మనుటయు నతండు భరితాదరుం డై. 2

సీ. వానయు సీతును వర్జించి మండువేసవి గాక మున్న సస్యములపంట లొదవెడుతఱి నెత్తునది శత్రుపంఁగు బూరి గట్టియల్ నీళ్లులు గలుగు తెరువు గాఁ జూచి నడచుట గర్జంబు సిడములు గంకటంబులును బల్కలును విండ్లు మొదలగునాయుధంబులు రథగజహయంబులసవరణలు నపూర్వభంగి

తే. నొప్పి యరిభీకరంబు లై యుండవలయు, శంఖకాహళపటహానిస్సాణముఖము లై సతూర్యముల్ మంచివి యైన లెస్స, యధిప విడిదల సమతల మగుట మేలు.

క. చరులఁ బనిచి యరుల తెఱిం, గరయుచు వా రెదురు నడచునట్టి దయిన దె ప్పరపుండెరువున డప్పిం, బొరసినయెడ విడియుచోటఁ బొడుచు టురవగున్. 4

ఆ. నిదుర పోవుచోట నీరు దవ్వై వడఁ, బడినయెడను ¹గూడు దడసి సొలసి నపుడుఁ జెదరి యున్న యవసరమునఁ బగ, వారిఁ బొడిచి చెలువవలయు నధిప.

సీ. చెట్టును తాయును మిట్టయుఁ బల్లంబుఁ గలిగినచోటు గాల్చులమునేల పినుము నీళ్లును రొంపియును లేక సమవిశాఙ్ము నైనచోటు గుట్టములనేల కమ్మి గ్రుంగక ²గడుగడుప రొంపులు గలుగమి నొప్పుచోటు రథములనేల యెడనెడ మ్రాకులు మడుపులు గలచోటు కురునాథ యెఱుఁగుము కరులవేల

ఆ. యేబలంబు దనకు నెక్కుడు గలిగె నబ్బలమునేల పోరుగలను గాఁగ

నినుడు సీతు గాలి వెనుకగా మొన నడపించి పొడువ సంభవించుజయము. 6

చ. పలకలవార లగ్రమునఁ బన్నఁగ విండులవారిఘోటకం
బులఁ గరులక రథంబులను భూవర వెన్వెనుకం గ్రమంబునక
నిలిపినఁ గూడి నిల్చినయనీకమునం గడుమందియోధులం
గలయఁగ నెందు నయ్యయి ప్రకారమువారల నిల్ప బల్పగున్. 7

ఆ. బంటు లుత్సహించి పగఱ పోయిరి సోయి, రంచుఁ గడఁగి బొబ్బలార్పు లేసఁగ
నతిరయమున నడరునట్లుగ దొర సము, స్థతి యొనర్పవలయుఁ డాఁకుదలఁ. 8

వ. అనుటయుఁ గౌంతేయగ్రజుండు శాంతనవునితో బం ట్లెట్టివారు గావలయు
నని యడిగిన నతం డి ట్లనియె. 9

తే. ఏనుఁ గేసుంగుఁ బెచ్చిన ట్లెనక మెనుగు, నంగముఁ సొంపుఁ బులికిని సింగమునకు
బుట్టివట్టియు గ్రతయును గట్టి మెఱయ, వలనుఁ గలయోధవీరులు వలయు ననికీ.

ప. దేశవిశేషంబు లాకర్షింపుము గాంధారసింధుసావీరులు కతారంబులసబళంబులం
బరిశ్రమంబు గలిగి బలశౌర్యసమగ్రులై సర్వసమరంబులకుఁ జాలి యుండుదు
రొశీనను లేల్లకై దువులకు నేర్చి సత్త్వవంతులై యుండుదురు ప్రాచ్యు లేనిక
కయ్యంబునకు నేర్తురు కపటయోధులై యుండుదురు యవనులుఁ గాంభోజి
లును మధురచుట్టదేశంబులవారును గుట్టపుబవరంబులకు నలవడి యుండుదురు
ఘూర్జరులు బ్రద్దపరుల నడిదంబులం బరిణతులై యుండుదురు మాళవులు
రథంబులు మొదలై నచతురంగబలంబులసంగరంబులం జతురులై యొక్కఁడొ
క్కండ పెక్కండ్రకై న నోర్చియుండుదురు గొండఁగొండఁ నిర్దేశించితి మఱియు
ననేకదేశంబులవారు వివిధప్రకారంబుల నుండుదు రయ్యై లెఱంగు లెఱింగి
పెనంగించి జయంబు గొనునది యనిన ధర్మసంధనుండు జయించునై న్యంబులం
దోచులక్షణంబులు వినవలతు ననవుడు భీష్మఁ డతని కి ట్లనియె. 11

— ధర్మజునకు భీష్మఁడు శకునాపశకునములు చెలుపుట —

క. సై నికులమనము లుత్సా, హానూనము లగుచు నుండు హయఘోషణముల్
వీనులకును సోగియించు గ, జానీకము లుబ్బు విజయ మగునై న్యమునన్. 12

క. మృగములుఁ బతులు ననులో, మగతిం జరియించు వెనుక మందానిలుఁ డిం
పుగ పచ్చి మెల్లఁగుఁ గడుమే, లగుమాటలు వొడము గెలుచునట్టిబలమునన్.

క. ¹వెలడునెడఁ దెలివితో న, గ్నులు వలవల నుడియు శిఖల గొమ రగుదూర్యం
బులు గంభీరధ్వనులం, జెలఁగును జయము గొనునట్టిసేనఁ గుమారా. 14

క. అని చెప్పి మఱియు నతఁ డి, ట్లను ముట్టినపగఱసొంపు నడచుట యొప్పుక
విను కయ్యమునకుఁ గాల్గి, వ్విన బాటిలు దురిత మెట్టివిధునకు నైనన్. 15

క. చెలువునడు మవిసినను చెను, వెఱ మెకములు నెదరినను వివేకనిధి యు

క్కటి బహుశసైన్య మజీముటి, బఱచిన నాగంగ రాదు బలియుర కై నన్. 16

క. విను కొండ తై నఁ గడుఁ దెం, పున మార్కొని కడిమి మీఱి పొంగి యడరినన్
మొన యెంతయైన విలుగుం, జను నే కయ్యంబు ¹వొడువ శక్తులకై నన్. 17

క. ఊమ మే లగు నైన నతి, ఊమ దైన్యముఁ దెచ్చు నెదురు గర్జించిన గ
య్యము వొడిచి గెలిచి యరిశే, పమునెడ సదయక్షమావిశదుఁ డగు టొప్పున్.

— రాజు పగఱయెడ నుండవలయువిధము —

వ. అనిన నప్పొండవోత్తముండు పుడమితోడు పగఱయెడ నెట్టివాడు గావలయు
ననవుడు నాభూపతితో భీష్టుండు బృహస్పతి దివస్పతి కెఱింగించిన తెఱం గుప
దేశించెన నని యిట్లనియె. 19

చ. విను మరిఁ జంపనుం జెలుప వేచుట లెస్స ప్రతాపభాషణం
బున వెడ నుల్లికుట్టులను బొంకుల వానిఁ గలంగఁ జేసి రేఁ
చినఁ దనపూఁపు దప్పు నఱ సేయనిచందము నమ్మి యున్న చా
డ్పును మెఱయంగఁ బల్కుచుఁ గడున్ మది నమ్మక యుండఁగాఁ దగున్. 20

చ. అరిఁకయి వీర నెత్తి చనునప్పుడుఁ దేరియ లుట్టునట్లుగా
నరపతి వానివారలు వినం బ్రియమాడుట మేలు పక్షిఁ దా
దిరముగఁ ²జేయఁగా మృగముతేకువ వాపను వేటకాడు త
త్స్వరములు సూపి కాదె తుదిఁ జంపఁ దెగుం దనబారిఁ బాఱినన్. 21

ఉ. వేమలు శత్రునిం బరిభవించుట రిత్తకు రిత్తవైరముం
దా మది బెట్టికోలు సుఖతంత్రము గాదు సుసంధికాలమున్
సీమ దగంగ ³రూ పడఁగఁ జేయుటయున్ వల దగ్గ మైన వాఁ
డేమెయి నైన వధ్యుఁ డను నిట్టి వినిశ్చయ మాత్మఁ గల్గుటన్. 22

క. కాలవిపర్యయమున నర, పాటెడు దా మ్రొక్కియైనఁ బగతుఁ గలసి త
చ్చీల మెఱిగి తఱి యైనం, గాలునిపురి కనుచునది సుకరముగ వానిన్. 23

క. అనదతనంబును బెడిదపుఁ, దనమును లే కుండఁ బరఁగి దరి యొత్తెడునే
లునుబోలె నొత్త వలయును, మనుజేంద్రుడు మార్పురం గ్రమంబున నధిపా.

క. వెక్కండ్ర తోడ నీరస, మొక్కతఱిన కొనక తఱిగియున్న పగతుతో
⁴ను క్కాడి బంధుభావముఁ, దక్కటిపగఱయెడ వలయుఁ దా నెఱుంగన్. 25

— కాలకవృక్షీయమహాముని తేమదర్శికఁ జెప్పినహితవాక్యములు —

వ. అనిన శంతనుపుత్రుతో నజాతశత్రుండు నిజపరివారదోషంబున నైనను బరుల
చేతనేనియు సుపదనెడుట నాపదం బొరసినధరణీశుండు నెవ్వగ నెవ్విధంబునం
బాపిగొను నెఱింగింపు మనుటయుఁ దొల్లికోసలపతి యైనతేమదర్శి విదేహపతి

1. వాడు పశక్తులకై నన్. 2. జేరఁగా. 3. రూపడక... నేనపధ్యుఁడగు; నైన వధ్యుఁడగు...
మాత్మఁ గల్గినన్. 4. నుక్కారి.

తే. యాజగంబునదివమునంబూజవడయు, మాతృభక్తుండు పితృభక్తిమానసుండు
నట్ల యవ్యయానందసంప్రాపణంబు, గురుపదాబ్జసమారాధకుండుఁ గాంచు. 43

వ. అనవుడు నజాతశత్రుండు గంగాపుత్రునితో సత్యాన్యతంబులు జగంబులం
బరఁగి యుండుఁ బురుషుండు వానియెడ నెబ్బంగివాఁడై ధర్మపరుం డగు నని
యడిగిన నచ్చహింసతో కష్టహాతుం డి ట్లనియె. 44

సీ. సత్యంబు వలుకుట సర్వధర్మములకు మిక్కిలి యన్యతంబు మేటిపాత
కము తద్విశేషంబు గలదు చెప్పెద నొరు నర్థంబుఁ బ్రాణంబు నపహరింపఁ
జూచుపాతకులతో సూన్యతం బాడుట పాపంబు బొంకులు వలికి యట్లు
వారి హింసించుట వరధర్మ మిది యొక్కఁ డేల భూతములకు హితము నేయు

తే. బొంకు లెల్లను ధర్మముల్ భూతబాధ
కంబు లగునిక్కములు పాతకములు వినుము
భూతములదుష్టశిష్టత్వములు వివేక
సూక్ష్మతావేద్యములు వానిఁ జూడవలయు. 45

— పాపనిస్తరణప్రకారము —

వ. అనినం గౌంతేయాగ్రజం డెట్టివారు దురితంబులు నిస్తరింప నేర్తు రని యడి
గిన సురనదీసూనుం డి ట్లనియె. 46

సీ. వర్ణాశ్రమాచారవంతులు నవిషయాసక్తులుఁ బ్రతికారశక్తు లయ్యుఁ
డిట్టాడు వడి సైఁచు ధీరు లుదారులు నతిధిపూజకులు నధ్యయనరతులు
నగ్నిహోత్రపరులు నాజిఁ బిఱిందికి నడుగు వెట్టక తెగి నడచువారు
సత్యవాదులు సాధుజనపోషకులు సర్వదేవతాసములు నై భావ మెందు

తే. నిలిచె నమూర్తి భక్తిమైఁ గొలుచువారు, దురితదుర్గముల్ నిస్తరింతురు పురాణ
పురుషుఁ డవిచింత్యుఁ డచలుండు పూడరిక, లోచనుండు సర్వశక్తులఁ గాచు నధిప.

క. విను మగ్గోవిందుఁడు సఖుఁ, డును బంధుఁడుఁ గార్యకర్తృత్వండు నై నిన్నుం
గొనియాడు చుండ దురితం, బనుపేరుచు గలదె నీకు ననఘచరిత్రా. 48

ఆ. ఇంద్రుఁ డజుఁడు విష్ణుఁ డెవ్వని వైదిక, స్తోత్రములఁ బ్రసాదితునిఁగఁ జేసి
యెలమిఁగొలుతు రమ్మహేశ్వరుఁగొలుచువా, రెందు నెపుడు గీడునొంకరధిప.

క. విను మివ్వాక్యము లెవ్వఁడు, గొనియాడుఁ బరించు విప్రకోటికిఁ జెప్పు
జననాథ వాడు దురితం, బనుదుర్గము నిస్తరించు నక్షేపమునన్. 50

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు. 51

— వ్యాఖ్య గో మ య స ం వా ద ము —

క. సౌమ్యు లసౌమ్యులభంగి న, సౌమ్యులు సౌమ్యులవిధమున జనవర చిత్తా
గమ్యుతఁ దోఁతురు వారిని, సమ్యజ్నిశ్చయతఁ గాంచుచందము నెపుమా. 52

- వ. అనుటయు నాపగాతనయుం డేతత్ప్రయోజనం బైనవ్యాఘ్రగోమాయా
సువాదం బనునితిహాసంబు గల దాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె. 53
- ఆ. పురిక యనగఁ బరఁగుపురిఁ బొరికుం డను, నృపతి క్రూరకర్త నిష్ఠఁ బరఁగు
నవ్యభుండు సచ్చి యధిప గోమాయు వై, పుట్టెఁ బు ట్టెటుంగు బుద్ధితోడ. 54
- వ. ఇబ్బంగిం బుట్టినయానక్క మహితవ్రతశీలం బయి మాంసంబు దినక హింస
సేయక వనంబునం బతితఫలంబులుఁ బత్రంబులు నాహారంబులుగా వర్తించు
చుండఁ దోడినక్క లిది యేటివ్రతంబు మాంసం బేము చెచ్చి యిచ్చెద ముప
యోగించి సుఖ వై యండు మని స్థాఠ్ఠించిన నమైయికిం జొరక దృఢనిశ్చయం
బై యుండె నంత నొక్కనాడు మృగంబుల కెల్ల ముఖ్యం బైనశార్దూలం
బత్తెఱుం గెఱింగి వచ్చి యగ్గోమాయువుతో ని ట్లనియె. 55
- క. నిను సౌమ్యుండ వని యెఱిఁగితి, ననఘా ననుఁ జెంది నిలిచి యతులసుఖము లం
దిన మేలు నన్నుఁ గూరుం, డను1లోకం బిదియు నుడువ నగు నీశిక్షన్. 56
- వ. నాతోడిబాంధవంబు సేయు మనిన నగ్గోమాయు వి ట్లనియె. 57
- క. నీ వాశ్రయణీయుండవు, గావే విను భోగపరము గా కున్నది మ
ద్భావం బటు గావున నా, కీవచనము లింపు సేయ విధగుణాధ్యా. 58
- వ. అది య ట్లుండె భోగంబులు గా కున్న సేమి నీకుం గార్యాకార్యంబులు నా
యెఱింగినతెఱంగున నుపదేశించుచు మైత్రి వాటించి యునికి గర్హణీయంబై భవ
దీయమూలభృత్యులసూయ సేసి భేదెంతురు దాన నొప్పమి వచ్చు నీవు వారలు
గలంచిన గలంగ కుండుటకును నాబుద్ధి పాటించుటకును సమయంబుసేసి నన్ను
మన్నించికొని యుండు మట్టై న నీకడ వర్తించి యుండెద ననుటయు నావ్యాఘ్రగ్రిం
బాభంగి నడపం గలయది యై. 59
- ఆ. సంతసంబుతోడ సమయంబు సేసిన, నెలమిఁ బొంది నక్క పులికి బుద్ధి
సెప్పికొనుచుఁ దగ వసించెఁ దదీయని, కేతనమునఁ బులియుఁ బ్రీతి సలిపె. 60
- వ. కొండొక కాలంబునకు నమ్మృగరాజు మన్నించువిధంబును నగ్గోమాయువు దదీయ
హితాహితంబు లరసి బుద్ధిసాచివ్యంబు సేయుతెఱంగును జూచి చూపాపక
యప్పలిమూలభృత్యులు హమలోనం గూడికొని యొక్కనాడు. 61
- క. పులి నమలెడు మాంసము వెర, వలనడఁ దా మపహరించి యానక్కకు ని
మ్ముల నిల్వం గావించిన, నిలయంబున గొండి బెట్టి నేర్పారంగన్. 62
- వ. ఉన్నంత భిక్ష్యపదార్థపరిరక్షణంబును దాన చేయునది గావున నగ్గోమాయు
వప్పనికిం జొచ్చి మాంసంబు గానక యెవ్వరేని మ్రుచ్చిలి కొనుటగా నెఱింగి
నది యై శార్దూలంబున కెఱింగించిన నామ్రుచ్చిమి యప్పలి యరయం దొడం
గిన నెప్పటికపటభృత్యులు గపటోపాయంబు వన్ని. 63

- క. నెమకుపరివార మమ్మాంసమూ గనుతెఱుగును ఘటింప శార్దూలముచి-
త్తము నక్కవలన విరస,త్వము నొందిన నెఱిగి భృత్యతతి యి ట్లనియెన్. 64
- ఆ. నక్క కేటివ్రతము స్రుక్కక యిమ్మాంస, మపహరించినపుడ యబ్బెనేని
నేమి యైన జేయు నిది పాపశీలంబు, గపటధర్మకంచుకంబు సువ్వె. 65
- క. తా నట మాంసముఁ దిన దటె, యీనక్కయు జేలువెట్టె నిన్నాళ్లును నీ
యాన మటుమాట వలుకం, గా నోడితి మిదియ నడపఁ గార్యములయెడన్. 66
- క. అనుటయు మృగపతి మనమునఁ, ¹గన లడరిన నక్కఁ బట్టఁ గాఁ బంచి వధిం
పను బుచ్చె దాని నంతయు, విని యప్పలితల్లి గరమువెనఁ జరుదెంచెన్. 67
- వ. చనుదెంచి యావ్యాఘ్రవరునితో ని ట్లనియె. 68
- క. ²ఇట్టివి కృత్రిమములు గల, వట్టిదె యీనక్క జేలవైతివి భృత్యుల్
వృత్తినికోలెను గుటిలత, లెట్టెట్టివె నేయ రకట యెటుక గలఁగెనే. 69
- తే. బుద్ధిమంతునివలన దుర్బుద్ధు లధికు,వలన హీనులు రూపసివలనఁ ³గొనటి
హారసూయలునేయుదు రిరసమున,నింత యెఱుఁగంగవలనదే యీవు గొడుక.
- క. ధర్మ మధర్మముభంగి న,ధర్మము ధర్మంబుమాఝిఁ దనయా తోఁచుకొ
నిర్లమతి నరయ వలయు, ధార్మికతన కోరువాఁడు దన కేర్పడఁగన్. 71
- క. విను మీగోమాయువు వ,చ్చినయంతటనుండి మనకుఁ జేసినహితముల్
గనికొన వలవదె యీతర,మున వాఁ డిటు నేయఁ డనుసమాహాయు వలదే. 72
- క. హితుఁ డగుమంత్రిం గుటిలుల, యతికపటోపాయములకు నగపడి చెఱువక
మతిఁ దలఁతురె పతి సుపరి,క్షితంబు గావింప కొకటి నేయం దగునే. 73
- చ. అనవుడు నక్క రాఁ బనిచి యప్పలి గొఁగిటఁ జేర్చి బాష్పము
ల్లనుగవఁ ⁴గ్రన్తనుం బుకులం దగఁ బెద్దయు గారవించిన
న్వినము మృగేంద్ర మున్నటుల నీవు సభక నను వీఁడు మంచివాఁ
డని కొనియాడి యిప్పు దెగటార్చితి పెంపును నాదుమానమున్. 74
- వ. అని పలికి యగ్గోమాయువు వెండియు. 75
- క. నను నీవు పదస్థునిఁగా, ననఘా చేయంగఁ దలఁచినప్పుడ నీభృ
త్యనికాయముకలుపులఁ బడ, కునికియు నాబుద్ధి వినుటయును మఱవమికిన్. 76
- వ. బాస నేయవే యట్లుం గాక. 77
- ఆ. ఎఱిగి యైన నెఱుంగ కేనియు నొక్కని, భంగ పెట్టి పిదప సంగతుఁడుగఁ
జేసికొనుట మేలె సిరి గలవారికి, నట్టినిలుపు వాని కగునె హితము. 78
- క. అని పాసి యరణ్యమునకుఁ, జని యనశనదీక్ష నొంది సద్యాసఖ్యా
తి నెఱయఁ బరమస్థానం,బున కగ్గోమాయు వరిగెఁ బురుషపరేశ్వర్యా. 79
- వ. ఈకథ పూర్వావరవాక్యంబులయందఁ తాత్పర్యంబు నిరూపించి. 80

క. వావిరిమూటలఁ దేలక, భావంబునఁ గీడు మేలుఁ బరికించి యస
దాభివుని సదాభివుని నవ,నీవర ¹యేర్పటుప నెలుఁగ నేరఁగ వలయున్. 81

—౧౧ భీష్మండు ధర్మజానకు సహాయసంకున్నత్వం బావశ్యకం బగుట సెప్పట ౧౧—

ప. అనిన విని సంతోషించి కౌంతేయగ్రజుం డేమిభంగివర్తనంబున భూపాలుండు
సుఖయై యుండు ననుటయు నన్నరపటికిం గురుపితామహుం డిట్లనియె. 82

సీ. ఆలస్యమును నసహాయత్వమును నొప్ప వవి లేనిపతి సుఖయై చరించు
విను తొల్లి యొకయుష్ట్ర మనితరసాధ్యతపంబు సేయఁగ మెచ్చి బ్రహ్మ వచ్చి
యర్థించినది యేమి యనిన నాలొట్టేనుఁ గొప్ప నామెడ శతయోజనప్ర
మాణం బగుట కోర్కీ వాణీశ నావుడు నట్లగుం గాకని యతఁడు సనియె

తే. నదియు వరగర్వమున సహాయంబు నొల్ల
శీలసభావంబుతో నుండి వలచి యొక్క
నాఁడు దనయట్టు సాచి కాననములోన
దీనుకొని మేయఁగాఁ బెను వాన వచ్చె. 83

క. వచ్చినఁ దన మెడ సాగిన, యచ్చటిగుహలోన నుత్తమాంగం బిడి తా
నిచ్చమెయి నిదురపోవఁగ, విచ్చలవిడి నొక్కనక్క వెలఁదియుఁ దానున్. 84

ప. ఆగుహ సొచ్చెం జొచ్చి యాకటిపెల్లున నాలుం దానును నొక్కట నాలొట్టే
నుఁగుకుత్తుక కబళించి నెత్తురుం గండలు నొండొండ మ్రంగం వొడంగిన నది
మేలుకని మెడ పాపరల్పునంతకు నానక్కలు నరంబులు ద్రెన్వంగఱచిన నెఱి
దప్పి యయుష్ట్రంబు నిర్గతప్రాణం బయ్యె నట్టిచంచంబు గాక నీ వనాలస్యం
డవును సహాయసూపన్నుండవును నై నెగడు మనిన నజ్జగతీశుం డతనితో
శత్రుం డధికుఁ డైన నల్పబలుం డగురా జేయోజ నాపద నిస్తరించు ననవుడు
నతండు సముద్రసరితస్సంవాధం బాకర్ణింపుము దాన నీమడగిన యర్థంబు దేటు
పడియెడు నని పలికి యిట్లనియె. 85

—౧౨ సముద్రసరితస్సంవాదము ౧౨—

తే. ఉదధి సుఖగోష్ఠి నున్నప్పు నదులతోడ, మీతటంబులతరువులు మీరు వొంగి
తటిపాటిసఁ గూలు వేతసము లేల, వెఱికిపోవవి మీ కేమిప్రియమొనర్చె. 86

ప. వాని నున్మూలంప మీకు శక్యంబు గామింజేసియో వానికిం జేటు వాటిల్ల దిది
యేమి యనవుడు గంగ యిట్లనియె. 87

క. బిగు వెడలక నిలిచి పడుకొ, నగములు వేతసచయంబు నమ్రంబై పె
ల్లగుమి వేగము గడపి యె, ⁴నగుఁ బూర్వస్థితిన బ్రదుకు సమకూరంగన్. 88

ప. అనియె నా ప్రబ్బలిచెట్ల తెలుగు కనికొని. 89

1. నీచేర్పరింప. 2. దలస...నుండు నొలసి...వంగికొని. 3. మరలె. 4. సగంఁ బూర్వస్థితిన.

5. పలికెట్ల; పలికెట్ల.

- ఆ. అరిన్ద్రపాలువెంపు నాత్తియశక్తియు, నెఱిగి మూర్ఖవృత్తి నెదురుపడక
యుచితవృత్తి నతని యుద్ధతి మేవడి, గడపి హీనబలుఁడు నెడక నిలుచు. 90
- వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండుదగువనంబులకుఁ గులవంతు లగుపరిజనులు దొరకొనకు
న్న నరనాథుండేమి నేయంగలవాఁ డని యడిగిన నప్పుడమిత్రేనికి భీష్ముం డిట్లనియె.

— తుక్కురసీచత్వముం బెలుపునట్టియితిహాసము —

- సీ. విను మొక్కయితిహాస మనుపమంబగుతపంబునఁ బేర్చువాఁ డొక్కమునివరేణ్యు
నాశ్రమంబునఁ దద్దయావిశేషంబున నఖిలజంతువులును నచట నచట
వసియించి సుఖముండువానిలో నొక్కకుక్కుర మెప్పు భక్తిమై గొలిచి తిరుగు
నమ్ముని మెలఁగిన యచట నెల్లను దాను వర్తింప నొకదువ్వు వైర మెత్తి
- తే. కఱవ వచ్చిన నమ్మునికడకుఁ బాలు, తెంచె నాకుక్క నాతఁడు దీప్తరూప
మైన దువ్వుఁగాఁజేసిన నది గడంగి, కవియ భయమంకి పాతె మున్నవియుదువ్వు.

- సీ. అట్లు బెబ్బలి వచ్చి యడరిన బెబ్బలిఁ గాఁ జేసి గెలిపించె గరుణ మెఱయ
నొకమత్తకరిఁ జూచి యోటమై నొదిఁగిన నుద్ధతకరిఁజేసి యొసఁగె జయము
సింహంబుడెనఁ భీతిఁజెంది పార్తెంచిన ఘనసింహముఁగఁ జేసి గర్వ మిచ్చె
శరభంబుఢాటికిఁ జకిత మైన నుదగ్రశరభంబుఁ జేసి యుత్సాహిఁ జేసె

- తే. నిట్లు దివసక్రమంబున నెక్కుడైన సత్త్వముఁగఁజేయుఁగాఁ గుక్క శరభభావ
మంఠితం బయి తిరుగుచు నుండి పూర్వ, వాసనానీచ మగునునోవర్తనమున. 93

- వ. ఇట్లని విచారించె.

- చ. ననుఁ గని యొండుసత్త్వము మనంబున బెగ్గిలి పాలునప్పు డి
మ్మునివరుఁ డిట్లపోలెఁ గృప మొక్కల మై శరభంబు గాఁగఁ జే
యునో తగ దాని నట్లయిన నుద్ధతి నాకుఁ జరింప లేదు గా
వున నితని వధింతు వెరవు బలముక సరి నుల్లసిల్లఁగన్. 95

- తే. అనువిచారంబు దివ్యబోధాధ్యుఁడైన
యమ్మనీశ్వరుఁ డెఱిగి యాయధమజాతి
యున్నతస్థితి యెఱుఁగునే మున్నపోలెఁ
గుక్క యయి యుండుఁ గా కన్నఁ గుక్క యయ్యె. 96

- వ. కావునం గులహీనులు మాననీయులుగాఁ రట్లుం గాక విశేషం బాకర్షింపుము. 97

- చ. కుల మని పట్టి చిత్తమునఁ గూరినకీ డరయంగ లేక య
గ్గలపునిభూతి దుష్టునకుఁ గల్లఁగఁ జేయుట గర్జ మెట్లు భృ
త్యులమది యున్నరూ పరసి యుత్తమమధ్యమహీనరూపమా
త్రలకుఁ దగంగ నయ్యయిపదంబుల నిల్పుట నీతి భర్తకున్. 98

- క. కౌర్యము సత్యంబును స, త్కౌర్యజ్ఞానమును భక్తి తాత్పర్యము గాం
భీర్యముఁ గలిగిన గురుకుల, నర్య కులం బేల సిరికి వాఁ డుక్తుఁ డగున్. 99

క. ఇది సిద్ధాంతం బన రా, దుదితయశా యెట్లు లైన నున్నతవంశ్యుక్ విదితగుణం డగుపురుషు, న్నెదకి నిలువవలయు మానసీయపదమునన్. 100

వ. అది యెట్లుంటేని. 101

ఉ. ఒక్కటి యేను జెప్పెద మహాగ్రపుంగేసరి కైన దోడంగా నుక్కును లావునుం గలుగు నుజ్జ్వలసత్త్వవయంబుఁ గొన్నఁ గా కెక్కుడుకృత్యముల్ నడప నెట్లగు నిట్టివి చాలు నంచుఁ దాఁ గుక్కులఁ గూర్చి చేయఁ దనకుం దలఁపుల్ దలకూడ నేర్పునే. 102

చ. వలనుఁ గులంబు లేనిపరివారము గోటియు నేల నేర్పు న గ్రలికయు ¹భక్తిపెంపు మదిఁ గల్గి సుహృజ్జనమిశ్ర మాబలం బిలువడి గల్గెనేని నిల యెల్లను నేలగఁజాలు ²వేయుర జ్జులు విసురాజు నేర్పరియు శూరుఁడుఁ గావలయుంజుమీ నృపా. 103

వ. అని చెప్పి వెండియు. 104

సీ. వినుము మయూరంబువిధమున బహుచిత్రభంగులఁ బ్రజయంతరంగ మాత్మ వశమునేయుచు మృదువాక్యముల్ వలుకుచు మంత్రంబునెడఁ దనమాటవెడల కునికి శరత్సమయోచితక్రియచాడ్పు గాఁగ ధర్మంబు శిఖాప్రకార మొంది తనర్ప సముల్లాసిపక్ష మై యానంబు గైకొంచు నధికతరస తే మున్న తత్త్వంబు సంశ్రయయోగ్యమగుటఁ, గాంచుచును దఱివచ్చినఁ గారుకాల మేచుతెఱఁగున నేచుచు నీచకుటిల, గతులఁ దునుముచు నెగడుట పతికి నీతి. 105

క. కిరణములభంగిఁ జతురపుఁ, బరిజనముల నెందుఁ జొనిపి పరకృత్యంబుల్ నిరతంబును గనుఁగొనుచును, దరణికరణి వెలుఁగు టొప్పు ధరణిశునకున్. 106

తే. అలుక గూరిమి ఫలదంబు లగ్గుచు నుండఁ గృత్యములఁ దా నెఱుంగుచు నిత్యవిధుల నాయములును వ్యయంబులు నరసి కోశ సంపదలు గాంచి యునికి రాజన్యగుణము. 107

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు రాజులకుదండంబు సస్వసాధారణంబు తదీయస్వరూ పంబు విని వలతుం జెప్పు మనిన నన్నరదేవునకు దేవప్రతుం డిట్లనియె. 108

— ధీమంతు ధర్మజునకు దండసీతిప్రభావం బెఱింగించుట —

సీ. ఆసితోత్పలచ్ఛాయమై దంష్ట్రికాచతుష్టయమును భుజచతుష్టయము బిహ్వ కలురెండుఁ బాదాష్టకంబును శంకుకర్ణములును బహునయనములుఁ గల్గి యూర్ధ్వరోమంబులు నుగ్రారుణాస్యంబుఁ గపిలజటాజాలకంబు నొప్పు నసి గదా శక్తి శరాసన ముసల చక్ర ప్రాస శర తోమర త్రిశూల

తే. పరశుముఖసాధనంబులఁ బాపజనులఁ, దరతరంబ సంఛేదనతొడనాదు

లై నవివిధ ప్రహతుల సేవడచుచును జరించుదండంబు సుజనుల ప్రియము నొందఁ
 సీ. పరుఁ డసంగుఁడు ధర్మ పాలుండు ధర్మండు విజయుండు శాస్త్రంబువిశేసనుండు
 గ్రహ మతురుండు ప్రజాగరము దురాసదుఁ డసి సత్యగుండు నిత్యగుండు శాస్త్ర
 ప్రాగ్భవనుండు శస్త్రంబు బ్రహ్మము తీక్షణవర్తుండు మనువు శివంగరుండు
 కామారిసుతుండు శ్రీగర్భుండు వ్యవహారతంత్రంబు సంగు త్తమంత్ర మనఁగఁ
 తే. బరఁగుపేళుల నొప్పి యధ్వరమయాత్తుఁ డైనవిష్ణుండ దండ మై యావహిల్లు
 శ్రీసరస్వతి యనునివి శిష్టదండ, నీతినామాంతరంబులు నృపవరేణ్య. 110

వ. ధర్మాధర్మంబులు సుఖదుఃఖంబులు నయానయంబులు నర్థానర్థంబులు బలా
 బలంబులుఁ బ్రమాదాప్రమాదంబులు మొదలై నసకలావస్థలును దండంబున
 సమ్యగసమ్యక్ప్రకారంబులం గలుగుం గావున సమ్యక్ప్రకారంబుచేత దండం
 బున రక్షింపబడినప్రజ రాజు నభివృద్ధి నొందించు నట్లగుట దండంబు రాజు
 నకుం బరాయణంబు. 111

క. సత్యప్రకారధర్మము, నిత్యానుజ్ఞేయ మది సునీత మగుచు నా
 దిత్యవతిఁ బ్రీతుఁ జేయఁగ, నత్యున్నతి నెసగు నాతఁ డన్నప్రదుఁ డై. 112

వ. దానంజేసి దండంబు ప్రసన్నం బై వెలుంగుం దదీయాభిధానంబులు మఱియునుం
 గల వాకర్ణింపుము. 113

ఆ. పురుషుఁ డీశ్వరుండు భూతాత్మ కుండు జీవుండు ప్రాణుఁ డక్షయిండు సత్త్వ
 మనఁగ నేడుపేరు లష్టమంబు ప్రజాపతి యనఁ బరఁగు దండదేవు పేరు. 114

— పనుహోముఁడు మాంధాతృనకుఁ జెప్పినదండోత్పత్తి ప్రకారము —

వ. దండంబు సాక్షాద్దేవుం డట్లగుటఁ దెలిపెడునది యొక్కయితీహాసంబు గల
 దంగదేశాధీశుండు వసుహోముం డనురాజు హిమశైలంబున ముంజవృష్టం బనం
 బ్రసిద్ధం బగుశృంగంబునకు దేవీసహితంబుగాఁ జని యందు వసియించి ముని
 గణపూజితం బగువృత్తంబున సుదాత్తుం డయి యుండ నమ్మహిపతికడకు
 మాంధాతృండు సనుడెంచి సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లిన నబ్బావల్లభునకు
 నతం డధ్వసాద్యాదు లగునువచారంబు లాచరించి వచ్చినపనియేమి యని యడి
 గిన నప్పుడమితేడు సవిస్తరంబుగా దండప్రకారంబు విసుటకై నిన్నాశ్రయింప
 వచ్చితి ననవుడు నమ్మహాత్ముం డతని కిట్లనియె. 115

సీ. అజుఁ డధ్వరంబు సేయంగఁ దలంచి ఋత్విజు నాత్మ సదృశుని వెదకి యెందుఁ
 గానక తా నొక్కగర్భంబు ధరియించి వేయేండ్లకును దుమ్మి వెలువరించె
 తుతసంభవతఁ జేసి తుతుఁ డనుపేరిటఁ బరఁగెడునా ప్రజాపతియు ఋత్వి
 జుండుగఁ గ్రతు వొనర్చుచునుండ నంతర్హితంబయ్యె వలచుచందమున నడచు

ఆ. నట్టిదగుట దండ మధిప కాగ్యాకార్య, తంత్ర భేద మెడలఁ దానఁజేసి
 మహి గలంగెఁ గడునమగ్యాద వర్తించె, గమలజుండు విష్ణుకడకుఁ జనియె.

- క. చని సుప్రాప్తించి యతని, గొని రుద్రుని గాంచి నీసఖుం డీతఁడు వ
చ్చినకార్యము గృహతోడను, విను మని దండంబు తెలుగు వినిపించె దగన్.
- వ. అట్లు లోకరక్షకుం డగుపుండరీకాక్షు దండగొని దండాభావంబున జగంబు
గలంగు తెఱిగించిన నవ్విరించుటకులు మనస్కురించి మహాదేవుండు నిజ
ప్రభావంబు దండంబుగాఁ గల్పించి దండనీతి కాశ్రయం దై పరఁగుచుండె.
- నీ. వినుము ఋగ్వేదాది వేదముల్ నాలుగుఁ గల్పాదు లైనయంగంబు లాటు
బెరిసి విద్యలు పది పేర్చుపురాణంబు లనియును నొకవిద్య యధిప ధర్మ
విదులు నెప్పెడుశాస్త్రవితతి యంగయు నొకవిద్య సర్వవ్యాచువిస్తరంబు
నొకటి మీమాంస దా నొక్కటి యిట్లులు వివరింపఁ బడునాల్గు విద్య లయ్యె
- తే. వైద్యకోదండ గాంధర్వవిద్య లగ్ధ, శాస్త్ర మగునీతివిద్య తత్సహితవృత్తి
వెలయఁగాఁ బడునెనిమిది విద్య లభవు, దేవురించె జగత్ప్రయహితముపొంటె.
- వ. ఇట్లు సమకట్టి దండంబును దండనీతిప్రపంచంబు లయిన యవిద్యలను విష్ణువశ
గతంబులునేనె నాసర్వేశ్వరుం డత్తెమ్మిచూలికిఁ దుమ్ము ఘటించి యాభంగిం
బ్రజాపతి ప్రసవంబు గావించె దండనీతి సమగ్రరూప మై చెల్లె నెల్లజగంబులుం
బ్రియం బందె నరవిందభవునియాగంబును సుప్రయోగం బై నడచె విష్ణుండు
దండనీతిశాస్త్రంబు సకలంబు నాంగిరసున కిచ్చె నాంగిరసుం డింద్రమరీచులకు
మరీచి భృగునకు భృగుం డనేకమునులకు నిచ్చె నీక్రమంబున నది జగంబులం
బరఁగె దండంబుజాగరణంబున లోకంబు మర్యాదామహితంబై వర్తిల్లె గపర్ది
శంకరుండు రుద్రుండు భవుండు స్థాణుం డుపమాంత యనుపేళ్లం బరఁగునద్దండదే
వుని నతులధర్మంబున నయించుభూపాలుం డై హి కాముష్మికసిద్ధులం బొందు. 120
- క. అని వసుహోముండు నెప్పిన, విని మాంధాతృండు దండవిభవజ్ఞుం డై
యనఘ మహీపరిపాలన, మొనరించెను నీతి దండయుక్తి వెలయఁగన్. 121
- క. ఈయాఖ్యానము విని భూ, నాయకుం డెవ్వం డిలాజనంబుల నతుల
న్యాయంబునఁ బాలించుఁ జి, రాయస్థి న్రపుణ్యాభాగి యగు నతఁడు నృపా. 122

—ॐ భీష్ముండు ధర్మరాజునకు ధర్మార్థకామంబులతెలుం గెఱింగించుట —

- వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు ధర్మార్థకామంబులనడవడి యె ట్లయిన మేలై చెల్లు నని
యడిగిన భీష్టుం డి ట్లనుఁ దొల్లి యాంగరిష్టుం డనునరవరుండు కామందకనాముం
డైనముని ని ట్లని యడుగ నతం డతనికిఁ జెప్పినభంగిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము.
- చ. అనయముఁ బేర్చుకామమున నథము ధర్మముఁ గ్రాఁగుఁ గామతం
త్రనిరతుఁ డైనవాడు సువధప్రతిపన్నుండు గాఁడు దుష్టదం
డన మొనరింపఁ డట్టివతి దాయకు సాధులు నార్యులకా సుహృ
జ్జనులును దానఁ జేటు నగుఁ జావును బాటిలు నెల్ల భంగులన్. 124
- ఉ. కావున ధర్మసిద్ధికి ముఖం బగునర్థమునందు నిష్ఠమై

నేవిధి నైనధర్మరతి యెక్కుడుగా మదిఁ జొన్నుటొప్పుఁ గా
మావిలబుద్ధిగాక యుచితాగతసౌఖ్యము లాచరించుచున్
భూవిభుఁ డెప్పు భూమిసతిఁ బొంది రమింప మహాన్నతుం డగున్. 125

క. అన విని ధర్మతనూజుఁడు, జనమ్ము శీలమ్ము నధికసూక్ష్మత్యముగాఁ
గొనియాడుఁ దత్సవ్యరూపం, బసఘా వివరింపవే దయారతి నాకున్. 126

వ. అనుటయు నాపగాతనయుండు విను మని యతని కి ట్లనియె. 127

క. మున్నింద్రప్రస్థంబున, నున్నతిమెయి ననుజతనుజయుక్తంబుగ నీ
పున్న తెఱఁగు దుర్యోధను, కన్నులు గనురింప నతఁడు గడు వగ నొందెన్. 128

వ. భవదీయసభయొప్పునకును రాజసూయంబుచెల్లినయుల్లాసంబునకును నట్లసహ్య
ఁడి ధృతరాష్ట్రునితో భవన్యహంబున నిచ్చలుం బవివేపురు భూసురులు పసిండి
పల్లెరంబులం బాయసాహారంబులు గొనుట మొదలు గాఁగ లక్ష్మీపెం పుగ
డించి తనవగపుదోచుం బలికిన నతం డతని కి ట్లను మధురాన్న పానమణిభూషణ
వరవాహనాదులంజేసి యుజ్జ్వలం బై యున్నది గాక నీమైశ్వర్యం బసదే పాండ
వాగ్రజుం డెక్కుడు మెఱసి యునికిం గలదు వినుము చెప్పెద. 129

ఆ. శీలవంతు లైన సిరిఁ బొందుదురు ధర్మతనయునింటిసిరికి నెన యనంగ
నెక్కు డనంగ లక్ష్మీ యెసకం బెసంగ నీవు, శీల మలవరింపు చిత్తమునను. 130

వ. మాంధాతృండు నాభాగుండు మొదలయినమేదివీపతులు శీలంబునం గాదె
యిలోకంబునం బెంపు వడసి రివ్విషయంబునకు నొక్కయితిహాసంబు గల
దాకర్ణింపుము. 131

క. దనుజవిభుఁడు ప్రహ్లాదుం, డనిమిషపతి రాజ్యలక్ష్మీ యతులితశీలం
బునఁ గొని త్రైలోక్యంబును, దనకు వశగతంబు నేనె ధర్మం బలరన్. 132

క. దానికి రోసి బృహస్పతి,తో నమరేంద్రుండు మేలు దొరకొనువిధ మె
ట్లో నాపుడు భార్గవునిం, గానంగఁ జను మతఁడు సెప్పుఁ గరుణాన్వితుఁ డై. 133

క. అని గురుఁడు వంప నింద్రుఁడు, సని భార్గవుఁ గాంచి మేలు సమకూరుతెఱుం
గనఘా యుపదేశింపవె, యనినం బ్రహ్లాదుఁ జెందు మతఁ డెఱిఁగించున్. 134

ఆ. అతని నాశ్రయించి యవ్వెర విప్పించి,కొనిన మేలువొందు ననియె భార్గ
వుండు నజ్జి బ్రాహ్మణుం డయి ప్రహ్లాదుఁ, జేరి శిష్యవిధులు నేయుచుండె. 135

వ. అంత నద్దానవేంద్రుండు ప్రసన్నుం డై భూసురాకృతి యయినసురపతితో
సంభాషించిన నతఁడు నీకుఁ డ్రైలోక్యరాజ్యంబు సంప్రాప్తం బైనకారణం జేమి
యెఱింగింపవే యనుటయు. 136

ఆ. దనుజనాథుఁ డిట్లు లను రాజ ననుగర్వమున ధరామరులకు మనసు గందఁ
జేయ నెప్పుడు నే నసూయాదు లమృతాత్మలకు ధనము లిత్తు నెలమితోడ. 137

వ. వారలు మెచ్చునట్టిశీలంబునం బ్రవర్తిల్లు దానంజేసి మహాన్నతుండ నైతి. 138

- క. అనవుడు నీశీలము నా, కనఘా దయ నొసంగవే మహాత్ముల దగఁ జెం
దినవారు బ్రదుక వలదే, యని దీనత దోష ననిమిషాధిపుఁ డరిగెన్. 139
- క. విని ప్రహ్లాదుఁడు గృహ దన, మనమునఁ గదురంగ విప్రమాత్రుఁడు గాఁ డీ
తనిభంగిఁ జూడ ననుచెఱుపును బుట్టఁగ నిచ్చె శీలముం బెం పనఁగన్. 140
- తే. పడసి యింద్రుండు శీలసంపన్నుఁ డగుచుఁ
జనియెఁ దదనంతరంబ యర్ధనుజవరుని
తనువునం దుండి తేజఃతనువలీలాసుఁ
డై నపురుషుండు వెడలిన నతఁడు సూచి. 141
- వ. నీ వెవ్వండ వన నప్పురుషుం డేను శీలంబ నీ విచ్చిన యవ్వెచ్చిపాల వసియింపం
జనియెద ననిచెప్పి పోయెం దదనంతరంబ క్రమంబునం దేజోమయరూపంబులు
నిజదేహంబుననుండి నిర్గమింప నద్దానవేశ్వరుం డడుగుచు. 142
- క. ఉత్తమధర్మము సత్యము, వృత్తంబు బలంబు నగుట వినఁబడె బడిఁ ద
చ్చిత్తము విషాద మంద మహత్తరమూర్తి యొక వారిజానన వెడలెన్. 143
- క. వెడలిన నీ వెవ్వత వని, యడిగిన నాతనికి నిట్లు లను దీనత న
ప్పడఁతి సిరి నేను బల మెక్కడకు నరుగు నందుఁ బోవఁ గడఁగి వెడలితిన్. 144
- చ. అనిన భయంబు నొంది యతఁ డాసతితోఁ బరమేశ్వరీ మహా
వినయమతిఁ దనుం గొలిచె విప్రవరుం డతఁ డెవ్వఁ డన్న న
వ్వనిత సురాధిపాఘండు భవన్లునరాజ్యవిభూతి యంతయుం
గొనుటకు నిన్నుఁ జెందె నిటు గోల్పడి తీవును నీదుశీలమున్. 145
- వ. వినము చెప్పెద శీలంబున ధర్మంబు వెలయు ధర్మంబున సత్యంబు దొరకొను
సత్యంబున వృత్తంబు సొప్పడు వృత్తంబున బలంబు వాటిల్లు బలంబున నేను
గలుగుదుం గావున సమస్తంబునకు మూలంబు శీలం బని చెప్పి సిరి పురందరు
పాలికి ధర్మాదులతోడఁ గూడం జనియె ననుటయు దుర్యోధనుండు శీలం బెట్టి
దనిన ధృతరాష్ట్రుం డతని కిట్లనియె. 146
- క. ఒలసి మనోవాక్కాయంబుల ద్రోహభావ మఖిలభూతములయెడం
గలిమి విను శీల మది మే, లొలయించును దాన నుల్ల మాన్పుము పుత్రా. 147
- క. పరహితము సిగ్గుపాటుం, బొరయక యుండంగ నెదిరి బోధించుటయున్
నరసముదయంబు వొగడెడు, చరితము శీలమున కంగసంపద వత్సా. 148
- క. అనియె నని చెప్పి భీష్టుం, డను ధర్మజతోడ నీకు నది నైజమ యే
నును బోధించితి శీలము, మనన్లునం దిరము సేయు మనుజాధీశా. 149
- వ. అనిన విని యజ్ఞనతి భీష్టునితో నాశ యనునది యనంత యై యుండు నది
• నిరర్థక యైన నయ్యెడు దుఃఖం బధికం బది దుర్యోధనుం డేర్పి కలసియుండం
జూచితి నవ్వుకోత్తుండు దేహక నదీయాశఁ గుంతితంబుఁ జేసి నన్ను దుర్బుధిం

గావించె నది విషాదంబు సేయు నాశ నడంచుట యరిది గదే యనుటయు
నాశాదోషనిరాసకం బైనయొక్కయితోహాసంబు గలదు విను మవి యక్కురు
సత్తముం డిట్లనియె. 110

— శీష్టుడు ధర్మజానకు సుమిత్రుఁ డనురాజుచరిత్రంబు సెప్పట —

- సీ. హైహయండు సుమిత్రుఁ డనురాజు వేటవోయినచోట దనకేత నేటువడిన
మృగ మమ్ముతో బాటదగిలె వెన్నెంటన యదియును నొకమరి యగ్గమయ్యు
నొకమరి ద వ్యయ్యు నొకమరి దృష్టి కగోచరం బయ్యును ఖురపదంబు
లరసి పాటిన నింతనంత దోచియు నాశం బెనుచుచు జని మహావనము సొచ్చె
అన్యవిభుండు డస్సి యచ్చట నొకముని, పల్లె కేగి మునులు ఫలజలములఁ
దృష్ట జేయ డప్పి దేటి యున్నెడ ఋషభాఖ్యుఁ డైనతపసి యతనితోడ. 151
- క. వనమున నెక్కటి నీ వే, పనికై చనుదెంచి తేల పరమవిషాదం
బునఁ బొందె దనిన నాతఁ డను నొకమృగ మమ్ముతోడ నరుగఁగ వెనుకన్. 152
- క. ఆసాసల వచ్చితి నను, గాసిం బెట్టి యది యడవిఁ గలసెను మృగయా
వ్యాసక్తుఁడు వగచుం దన, యేసినమృగ మనఘ తప్పి యేగుటకుఁ గడున్. 153
- వ. ఆశ యింత ¹దుర్నివార యగునే యనిన నమ్మునిపతి యమ్ముజపతి కిట్లనియె. 154
- క. విను తీర్థయాత్ర సని యే, ననుత్తమం బైనబదరికాశ్రమమున నొ
క్కనిఁ గాంచితిఁ గృతగాత్రుని, దనుఁ డనుపేరిటివానిఁ దాపసవర్చున్. 155
- క. కని భక్తిం బ్రణమిల్లుడు, ముని యాతిభ్యం బొనర్ప మోదంబున నా
తనిపాల ధర్మ ఫణితులు, విను చుండఁగ నొక్కధరణివిభుఁ డేతెంచెన్. 156
- వ. విషాదవివర్ణం డగుచు ²సపరివారంబును సవారంబునుగాఁ జనుదెంచి యజ్జన
పతి మునిపతిం గాంచిన నతం డతిథిపూజాసత్కారంబులు సేసి యాగమన
కారణం బడిగిన నన్నరనాథుండు. 157
- చ. తనయుఁ డొకండు వాఁడు గుణధాముండు శ్రీడనవాంఛ సాంప్రకా
ననమున కేగి కాడుపడినం దడవం జనుదెంచి యెందుఁ గా
నన మదియాశ ద్రిప్పికొనినకా వెగ డందుచు వచ్చినాడ న
న్న నతఁడు వల్క కుండె వదనం బొకయించుక వాంచి చింతతోన్. 158
- క. చింతించునతనితో భూ,కాంతుం డిట్లనియె మఱియు గాఢతరాశా
క్రాంతత దుర్లభ ఫల యగు, టింత యసహ్య మగునయ్య యెడఁద మునీంద్రా.
- వ. అనుటయు నత్తాపసోత్తముం డమ్మహిపతియాననం బాలోకించి. 160
- క. ఏనరుడు మానసము ధృతి, నూన సుచితవృత్తి నుండు సుదిలగోనక యెం
దైనను నెయ్యదియేనియు, వానికి దుర్లభము లేదు వసుధాధీశా. 161
- క. అర్థాదు లగుఫలంబులు, ప్రార్థించినచోట సిగ్గు వలువక తగ న

- య్యర్థి సులభార్థుఁ జేయుకృతార్థుఁడు దుర్లభుఁడు దలచు నఖిలజగములన్. 162
- వ. అని పలికి పూర్వాచారస్తారకత్వంబున నిట్లనియె. 163
- క. వినుము గుణవంతుఁ డొకరుఁడు, ధనవంతుం డైనయొక్కధరణీనాథుం
దనకూడుసీరకై కాంచన మడిగి తడియ బాలితత్వముచేర్చిన్. 164
- క. విపాతాశుం డై లజ్జామహితం బగునాశ దోఱుగుమదితో సకల
స్పృహయును నెవ్వనియందును, వహింప నని యతులమైనవ్రతముం బూనెన్. 165
- వ. అని చెప్పి యప్పార్థిపుం దొల్లి తాను ధన మర్థించి యఫలితప్రయత్నం డై
తత్కాలజనితవైరాగ్యంబునం దఁస్వియగుట చేటఁబఱచి వెడియు. 166
- చ. ఒడఁబడి యానివానియెడ నుల్లమునందుఁ గృతఘ్నుతం గడుం
జెడు గగుదుర్విసీతునెడఁ జిత్తము కోర్కీకె బట్టు నేసి లే
వడి యగునీచకాంతయెడ వారక యాసలు సాగు నిట్లు పె
క్కెడలను బాటునానగమి యెల్లఁ దొలుగుము సౌఖ్యమొందెడున్. 167
- వ. అని యాసపజ్జం బోవమి సుఖకరం బగుటం దెలిసి యవ్వీరద్యుమ్నునకుం గరు
ణించి యతనికొడుకు భూరిద్యుమ్నుం దనతపోమహిమ నాకరించి వీడుకొలిపె
నని చెప్పి ఋషభుండు సుమిత్రునిచిత్తంబు మృగయాశాయత్తంబు గాకుండు
నట్లుగా బోధించె బాండవార్గజా నీవును నివాక్యంబు లాదరించి సుస్థి
రుండ వై నిరాశత్వంబుల సంతాపంబు దక్కి సుఖవి గ మ్మని పలికిన భీష్మునితో
నబ్బాపతి భవవీయవచనామృతాస్వాదనంబున మనంబు దృష్టి సన దింకను
ధర్మప్రకారంబులు వివరింపు మనిన నతం డతని కిట్లనియె. 168
- క. తనభూమిఁ బరులభూమిని, ధనము లుపార్జింప వలయు ధరణీశునకుఁ
ధనములు మూలము రాజ్యంబునకును మూల మగుధర్మమునకు నరేంద్రా. 169
- క. అది బెట్టిదంపువెరవున, మృదుభూతోపాయమునను మెయికొనద ప్రజం
బొదువ వలయు నాజ్ఞాసం,పద ¹గలసాకతముతోడఁ బతి యవహితుఁ డై. 170
- క. విను బండారము పెరుగని, జనహతికి బలంబు మిత్రసంపదయును గ
ల్లనె బలమిత్రవిహీనున, కొనరునె రాజ్యంబు విభవ మున్నత మగునే. 171
- ఉ. కావున నర్థసంపదలు గల్గియ యింతకు మూల మైన ను
ర్వీవరుఁ డాత్మశక్తి కఠింక్షము లైనసముద్యమంబులం
దా వలియం దలంచి సముదగ్రతఁ గైకొను టొప్పు దవ్వధం
బావిభుతోంటికల్గికిని హాని యొనర్చు హరించుఁ బ్రాణముల్. 172
- క. తనకొలఁది నుపాయంబులు, వొనరిచి ధనవంతుఁ డగుట భూపగుణము ని
ర్ధనుని నిజప్రజయును గైకొనదు విరోధులును సరకు గొనరు కుమారా. 173
- క. తెరువాటున మ్రుచ్చిమి నుద్ధరు లగు క్రూరులకు మూఁక దోరం బగున

వైరవరిదొరల బలంబుగ, ధరణీశుండు గూర్పుకొనుట దైన్యము దెచ్చున్.

క. అన్యాయంబున బోదలిన, సైన్యముచే సమరజయము సమకూర దనూ
నన్యాయపరులు గాంతురు, మాన్యత్వము దస్యులైన మనుజాధీశా. 175

వ. ఇట్లగుటకు నుదాహరణం బగునొక్కయితహాసంబు గల చాకర్తింపుము. 176

— భీష్మండు ధర్మజానకు గాపవ్యూపాఖ్యానము నెప్పటల —

సీ. అవనీశ పారియాత్రాచలంబున నుండు నొకబోయ ధర్మసంయుక్తబుద్ధి
వింట నేర్పరి మృగవితతిప్రకారజ్ఞుఁ డారణ్యదేశసంచారశాలి
తల్లికిఁ దండ్రికిఁ దద్దయు భక్తుడై ఫలమూలమధుమాంసములును మేలి
కూడుగూరలు ¹దొరకొల్పి వారికిఁ దృప్తి యావహించుచు శయనాసనాదు

తే. లగుపదార్థముల్ హృద్యంబులుగ నొనర్చు
వలయునాహారములు మునివరుల కిచ్చు
బగఱు దోచినఁ బరిమార్చు భండనమున
నొకఁడ వేవుర నైన మహోగ్రగతుల. 177

క. కాపవ్యూం డనుపేరను, దీపించిన యతనిభూరితేజము గని ర
తూపకుండు వలయు మన కని, యాపాలమునఁ గల్లునస్యులందఱు దమలోన్.

ఆ. అతని దమకు నెల్ల నాధిపత్యము సేయు, వానిఁగా వరించువారు గాఁగ
నిశ్చయించి కూడి నెప్పిమై జనుదెంచి, కాంచి యిట్లు లనిరి గారవమున. 179

క. బలవిక్రమసంపన్నుడ, వలయుచరిత్రుడవు మమ్ము నందఱు బ్రభువై
తలకొని రక్షింపుము నీ, వలచినపని గొనుము పుత్రవర్తము బోలెన్. 180

వ. అనిన విని యతండు వారల కిట్లనియె. 181

సీ. శిశుజనమునిజనస్త్రీజనంబులఁ జంపఁ గా దెట్టివాడైనఁ గడఁగి మీఁదఁ
గవియక పొడుచుట కల్పపం బంగనఁ జెఱవట్టఁ దగదు విశేష మొకఁడు
విను ²దెల్లసత్త్వంబులను బెంటిఁ జంపుట పాపంబు గోవుల బ్రాహ్మణులను
సంకటపెట్టంగఁ జనదు తదీయహింసము గోరి పూని యుద్ధంబు సేతె

తే. యధికపుణ్యాంబు సస్యక్రియావిఘాత
మాచరించుట గడుదోష మవనిప్రజకు
బాధ గావించి కుడిచి శవంబు దొలుచు
పువ్వుగతి నది వొలియుంగఁ బొలియు నతఁడు. 182

వ. అని చెప్పి మీర లీధర్మాధర్మంబు లెఱింగి నాపంచిన తెఱంగున బ్రదికెదరేని
మీకు ముఖ్యుండ నయి సఖ్యంబు సౌఖ్యంబు బెనుప మీయోగక్షేమంబు
లరసెద ననియె దానికి వార లందఱు బ్రీతిం బొంది యాతనిశివశంబున వర్తించి
వర్ధిల్లి రిట్లు కాపవ్యూండు సాధులకు హితం బగునట్లుగా దస్యులం బాపంబులకుం

బాపి తానును వారును నిహపరసిద్ధులం బ్రశస్తి వహించె. 183

క. కాపవ్యోపాఖ్యానము, పాపహరము దీని శ్రవణపతనము లటవీ
వ్యాపారక్షేమంకర, రూపము లగు దస్యమృగవిరోధము లడఁచున్. 184

— భీష్ముడు ధర్మజ్ఞానకు దీర్ఘదర్శి మొన లగుమత్స్యములతెలు గఱింగించుట. —

వ. అని చెప్పి భీష్ముడు వెండియు నిట్లను దీర్ఘదర్శియు: బ్రాహ్మకాలజ్ఞుండును దీర్ఘ
సూత్రుండును ననుమత్స్యంబులు మూఁడు జలచరబహుళం బగునొక్కయేటి
మడుపునఁ దమలోనం బొందు గలిగి యుండునవి వేరవి సొచ్చిన దీర్ఘదర్శి దక్కటి
రెంటిని గూడం బిలిచి. 185

క. మడు వింకగఁ బాతకు నీ, రెడత్రైవ్యన నొండుసోటి కేగఁగ రా దె
ప్పుడు నింకనిసీళ్లు గల, మడువునకుం బోవ వలదె మన కిట్టియెడన్. 186

తే. అనినఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుఁ డిట్లనియె నేది, ప్రాప్తమయ్యె నక్కార్యంబుభంగి నెఱిగి
యప్పటికిఁ దగునట్లు సేయంగవలయు, మానితోపాయవృత్తి నేమలుట లేక. 187

వ. అనిన నయ్యిరు దెఱంగులఁబలుకులు విని దీర్ఘ సూత్రుం డిట్లనియె. 188

క. జడనిధిచందంబున ని, మ్మడు వొప్పుగ నిప్పు డేమి మాడెనె యిమె
నడిచిపడ రిత్తనెవ్వగ, లుడుగుఁడు మఱి చూచికొంద మొయ్యన తేజితోన్. 189

క. అనుటయు నిది కర్జము గా, దని పల్కుచు దీర్ఘదర్శి యంబుస్తోతో
జనితాభయ మగుపథమునఁ, జని చొచ్చెం బెద్దమడుపు సమదలీలన్. 190

వ. తక్కిన రెండును నంద నిజేచె నిట్లు నిలిచిన యన్తత్స్వద్యయంబునకు భయంబు
జనియింపం గతిపయచివసంబులకు. 191

క. పాతెడునీ రెడత్రైవ్యగఁ, దాఱ బెడిద మైనయెండ దనుకఁగ నిపురం
బాతె మడు వంత వేడుక, కాలులు జాలరులు సొచ్చి క్రందుకొనంగన్. 192

క. పెరవున నూతల నెత్తెల, గరముల మత్స్యములఁ బట్టి కడుసంతసముం
బొరయుచుఁ ద్రాళ్లం గ్రువ్వగ, గర మూహించి మదిఁ బ్రాప్తకాలజ్ఞుండున్. 193

క. ఇం దొకత్రాడు గఱచి యే, నొందం గాఁ గ్రుచ్చినట్ల యుండెద వీ రీ
క్రందుకొనుట మానంగ నమందత నది యెడల విడిచి మడుపు దఱిసెదన్. 194

క. అని యొక గుదిమీలనడుమ, నెనయంగాఁ దూటి కఱచి యిరుదొడలఁ ద్రా
డొనరంగఁ బట్టుకొని క్రుచ్చినచందము దోష మూర్ఖుఁ జెందినభంగిన్. 195

వ. ఉన్నంత వేట దీటి యగ్గుది గలయతండు. 196

క. తెలిసీట రొంపి వోవం, దొలుచునెడం ద్రాడు విడిచి దురితంబునకుం
దొలఁగి పొరదప్పి యం దొక, జలచర మున్నయెడ కేగె సుభ్రాంతగతిన్. 197

క. ముట్టఁబడి దీర్ఘ సూత్రుం, డిట్ట ట్టరుగఁగ నుపాయ మేది యొకనిచేఁ

1. మాడినవిష్టె, నడిచిపడియెదరు నెవ్వగ; మాలెను విష్టె, నడిచిపడ రిత్త నెవ్వగ.

2. కాలజ్ఞుఁ డనున్. 3. దొలఁచునెడం.

బట్టువడె దనదుడెందము, పట్టు ¹వదలి చకితవికలభావేంద్రియుఁడై. 198

క. విను దొడవ్వలఁ గార్యము, గనికొని వలయుపని మున్న కావింపఁగ నే
రనిజడుఁడు దీర్ఘసూత్రం, డనునవృత్త్యంబుభంగి నాపద నొందున్. 199

తే. అప్పటికే దోచినట్టులు దప్పకుండ, ననువుతో ధృతి గల్గి కార్యంబు నడపు
నతఁడు ప్రాప్తకాలజ్ఞాఖ్యనట్లపోలే, బరమసంశయ మయ్యెడు బ్రదుకు గాంచు.

క. ధుర్యత ననాగతము లగు, కార్యము లూహించి పని తగం జేయునయా
చార్యుఁడు సౌఖ్యముఁ బొరయును, నార్యస్థితి దీర్ఘదర్శి యనుమీనుక్రియన్.

❖ పలితరోమకు లనుమూషికమార్జాలంబుల సంసాదప్రకారము ❖

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు వెక్కిరింపు పగఱకు నగ్గమై హీనబలుం డైన నరపతి
యెప్పురుసున నాపద నిస్థరించువాఁ డని యడిగిన నప్పుడమితేనితో భీష్ముండు
మార్జాలమూషికసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దది నీదగుప్రశ్నంబునకు సదు
త్తరం బగు విను మని యిట్లనియె. 202

సీ. అడవిలో నొకమట్టియడుగున లాఁగలఁ బలితుండు నా నొక్కయెలుక యుండు
నవ్వుహీజమమీఁద ననిశంబు రోమశం డనుపిల్లి వసియించు నాసమీప
మున సంజడ నిత్యమును మృగంబుల కురు లొడ్డి వేకువ వచ్చి యొక్కమాలఁ
డగపడ్డవానిఁ గొం చరుగు నొకప్పు డాహారంబునకుఁ బిల్లి యచటఁ దిరుగఁ

తే. బోయి యురిఁ బడి యుండంగఁ బొంచి చూచి
భయము దక్కి యచ్చోటన పలితుఁ డెరకుఁ
గ్రువ్వురంగఁ జంద్రకుం డను గూబపులుగు
²హాటికుఁ డను ముంగియు నింత నంతఁ దోచె. 203

వ. ఎరలకై వచ్చి యిట్లు దోచిన నయ్యెలుక యారెంటిబారికిం దప్పిపోవ రామి
దలంచి బెగ్గలించియుధైర్యంబుకలిమిం గార్యంబూహించి యప్పిల్లిం గొండాక
నేరం జనుచు దానితో నిట్లనియె. 204

క. ఉరిద్రెవ్వఁ గొఱికి యిప్పుడ, వెర వారఁగ నీకు నేను విడుగర నేయం
దొరకొనుట నీదుభాగ్యం, బరిత్వము దొఱంగి మైత్రి యలవలుపు మదిన్. 205

క. ముంగికి గూబకు నగపడి, యంగంబులు వడఁకుచున్నయవి నా కిమ్మై
సంగతి గలిగిన నీయు,త్సంగంబుననుండి భయము దక్కుదు నేనున్. 206

చ. అనవుడుఁ బిల్లి యిట్లు లను నార్తశరణ్యుడ వయ్యె దిట్టినీ
కనఘ హితంబు నేయ వల దయ్య జగత్పతి సాక్షి గాఁగ ని
ప్పని దగఁ బూనితిక వెఱపుఁ బాచి ననుం గదియంగ రమ్మ వ
చ్చిన నకులంబు గూబయును జేరఁగ నేరవు నాకు నోడుటన్. 207

ఆ. అనిన నట్ల యగుట నాత్మ నెఱింగియ, కాదె సంధి యైన నాదుబ్రదుకు

నీదువిడుగరమును నిజ మగు టూహించి, నిన్నుఁ జెందె బుద్ధినిశ్చయంబు. 208

క. అని పలికి పిల్లి పొదిగిట, ననయము నిశ్శంకవృత్తి నయ్యెలుక వసిం
చిన జూచి యయ్యులూకంబును నకులము నచట వాసిపోయె నిశేచ్ఛన్. 209

క. నకులము నులూకమును బోకకు సంతస మంది యుండి గ్రక్కున నమ్మా
షిక మయ్యురిచేరులు గొలుకక యలసత నల్ల నల్ల గతిచుచు నుండెన్. 210

వ. అమ్మెయిఁ బలితుండు గొనకొని యయ్యురిం గొలుక కుండుట యెఱింగి రోమశుం
డి ట్లనియె. 211

క. తగునే యిట్లు కృతార్థుడ, వగునీ కురి గొలుక కిట్లు లాలస్యము నే
త గటా కృతఘ్నుతకు నెల, వగు టొప్పునె కొలుకు కడక నద్రోహుడ వై. 212

చ. అనుటయు నెల్క యిట్లు లను నాత్రితరక్షణశీలు నిన్నుఁ గీ
డునఁ బొరయింతునే యిది కడుంజెడుగుండన మేను భీతి నూ
నినమదితోడ నమ్మమిన నెట్టన యయ్యురిఁ ద్రెంప నయ్యెదన్
మనమున నెగ్గుగాఁ గొనకు మాలనిఁ గాంచినయ్య త్రొంచెదన్. 213

క. ఉరిఁ బాసి యేమి దలతో, యరిత్వమున వినుము ప్రబలుఁ డైనయతనితో
వెరవున సుధి యొనర్చియు, గంబు నమ్మమియ నీతిగాఁ గొండు బుధుల్. 214

ఉ. మాలనిరాక చూచి భయమర్దిత మైనమనంబుతోడ న
క్కాలమునందు నీకుఁ జనఁగా నలయున్ వెన ప్రానిపైకి నా
యాలయముం జొరన్ సమయ మప్పుడ నాకును గాన యత్తటి
న్నే లొనరింతు నమ్మ మిది నిక్కము గర్జము నీ వెలుంగవే. 215

క. ఆనవుడు న క్లేల తలఁప, వినుము భవత్ప్రాణరక్ష వెనఁ జేసితి నే
ననఘా నీవును నమ్మెయి, నను నాపద బాప నలదె నన్ని రయమునన్. 216

ఆ. అనినఁ బిల్లి కిట్లు లను నెల్క పేగర, పడకు ముచితకాలభావ్య మైన
యత్నవిధిగదా సమగ్ర ఫలత్వంబు, నొందు నొండు దలఁప కూర కుండు. 217

వ. అని యిట్లప్పలితుండును రోమశుండును నొండొరులతో మాటలాడు చుండ
వేకున యయ్యె నట్టియెడ. 218

క. తనతోఁ గొందలు గుక్కలఁ, గొని యేతేరంగఁ గేలఁ స్త్రారకృపాణం
బును భీకరభంగి గ వెనఁ, జనుదెంచె మాలఁ డధికసంరంభమునన్. 219

ఆ. పరిఘనాముఁ డైన పాపాత్ముఁ గని భయ, మడరఁ బిల్లి యిట్లు లనియె నింక
నేమి నేయువాడ నిదె వచ్చె జముదూత, వోలె సత్వరముగ మాలవాడు. 220

క. అనిన విని యొడ కోడకు, మనుచుం దెగఁ గొటికె వేగ మయ్యురిఁ బలితుం
డనయముఁ జకితాత్తుం డై, చనియె రోమశుండు నవనిజముపైకి వెసన్. 221

చ. ఎలుకయు పిబ్బకల్లోపలికి నేఁగి ముదంబునఁ బొంచి చూడ సు

కులముగ నేగుదెంచి పరిఘం దురి ను గ్గగు లెల్లఁ జూచి ని
ష్ఫలతకుఁ జిత్త మెంతయు విషాదము వొందఁగఁ బోయెఁ బిల్లి య
య్యెలుకకు నిట్లనుం జెవికి నిం పగురీతి నుదాత్తభంగిగన్.

222

ఆ. మేలు నేసి తగిలమిత్తునిఁ బడసి త, త్సుచరితముల వచ్చు సుఖము లనుభ
వింపఁ జూచు టుడిగి వేర్పడి యుండుట యరయ నీతివిదులతెరువు గాదు.

223

చ. అనఘ భయాంబు నొందు టిది యారయ ¹వలతనంబు నెమ్మిమై
మును నను నమ్మి చెంది భయమోక్షణముం గని నాకుఁ జాల మే
లొనరఁగఁ జేసి తీవు దుది నుల్లమునం దగ విశ్వసింప కి
ట్లునికి సుఖంబె నాదుసిరి ²కుత్తుఁడ వయ్యెద నరమ్మప్రీతితోన్.

224

క. బలవంతు లైనచుట్టుంబులు నేనును నీకు మేలు వొనరింపఁగ ని
మ్ముల మనుట యొప్పుదే ననుఁగలసిమెలఁగు విడువుశంకఁ గను మభిమతముల్.

వ. అనిన విని యప్పలితుండు రోమశునితో నీపలుకు లుచితంబులు నామాటలు
విను మని యిట్లనియె.

226

చ. అకులను మిత్రులం దెలియ నారయు లెంతయు సూక్ష్మకృత్య మ
వ్వెర వతిదుర్లభం బరులు వీ రన నుండియు మిత్ర భావముం
బొరయుటయుఁ సుహృజ్జనులపోలికి గల్గియు శత్రుతాగుణ
స్ఫురణ మొకప్పు సూపుటయుఁ జాతుము గాదె ధరిత్రి నెల్లెడన్.

227

వ. కావున నిన్నుఁ బెద్ద గదియుట గర్జంబు గాదు నీవును మద్యశగతిం బొందుటఁ
జూచితేనియు నేమటం జన దెట్లంటేని.

228

క. బలవద్రిపులు ప్రయోజనములకై లోఁబడుట గల్గు బొలముల నేనుం
గులు దీమంబులపజ్జఁ దగిలి నెట్టవట్టువడిన క్రియఁ జతురమతీ.

229

చ. అరియెడ మిత్ర భావ మొకయప్పుడు కార్యముపొంపఁ గల్గిన
నెవ్వరవున బాముఁ బట్టునెడ నిక్కము నమ్మక దానివాతికిం
గరము దొలంగఁ జేయునగుకర్జము వట్టి చరించు టొప్పుదే
పొరుగున నుండి నీకు హితముం దగఁ జేసెన నెప్పు పంచరన్.

230

మ. విను నీ కామిష మేచు నీయెడఁ గడున్ విశ్వాసముం బూని చే
రిన నీచిత్త మొకప్పు దుగ్ధతవికారిభూత మై దుర్విన్
దనహింసాశీరుచి నొందు నీసుతసుహృద్భంధువ్రజం బేని మున్
ననుఁ గన్నన్ సహియింప దాత్తఁ గరుణ న్నన్నింపు మిట్లుండెదన్.

231

వ. అని యంత నిలువక.

232

క. బలుపుటురిఁ జిక్కి పేరాఁకలితో రే యెల్ల నున్నకతమున నీకుం
జలిది వలసి పిలిచెద విటు, వలయునె నీపలుకు నమ్మి వత్తునె చేరన్.

233

- ఆ. అనుడు నిట్లు దలచ నగునె మత్స్యాణర, క్షుకుడ వై ననిన్ను శత్రుఁ గాఁగ
దలఁతునే కృతజ్ఞతయుఁ జొరుపంబును, గలుగ నేను వెఱవ వలవ దనఘ. 234
- వ. అనిన రోమశునకుఁ బలితుం డి ట్లనియె. 235
- క. నీవలన నేను బ్రదికితి, నీవుచు నాకతన మాలనికి నగపడ వై
తీవిధమునఁ గల్గునుహృద్భావమ చాలు నినుఁ జేరఁ దగఁ దిటమిఁదన్. 236
- వ. ఇవ్విధంబునకు శుక్ర వాక్యంబులుం గల వాక్యర్థింపుము. 237
- క. బలవంతుఁ డైనశత్రుని, వలనఁ బ్రయోజనము గలిగి వలను కలిమిఁ దాఁ
గలసియు నది గడచనఁగాఁ, దొలఁగ వలయు నమైనేనిఁ దుదిఁ గీ ఛోలయున్.
- ఆ. నమ్మఁ దగనివారి నమ్మకయున్నది, తగినవారి నైనఁ దద్ద నమ్మి
యుండఁ దగదు తన్ను నోరులు నమ్మెడునట్ల, యుంఁ యెరుల నమ్మకునికి నీతి.
- వ. ఇట్టిద బ్రదుకుఁ దెరు వగుటంజేసి. 240
- క. నినుబొంట్లను నమ్మక యేనును బ్రతికెద ననఘ నీవునుం గని చండా
లునియట్టివారిమాయలు, నినుఁ బొంపక యుండ బ్రదుకు నెఱిఁ బొమ్మింకన్.
- క. అనిన విని సిగ్గుపడి తన, చనుచోటికిఁ జనియెఁ బిల్లి సమ్మతఁ బలితుం
డును వేటొకతగులాఁగకుఁ, జని సముచితవర్తనమున సౌఖ్యముఁ బొందెన్. 242
- క. బలుపగఱవలనియాపద, దలుఁగుటకును దిపునిహితరు ¹నైనఁ దనుం
గలపికొని బ్రదుకుటకు నియ్యెల్లకయుఁ బిల్లియును వెరపు లెఱిఁగించె దగన్.
- వ. అనిన విని కాంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో నెవ్వరియెడ విశ్వసింప కున్నం
జిత్తంబునకు విశ్రామంబు గల్గదు విశ్వసించిన దురితంబులు దొడరు నట్లగుటంజేసి
విశ్వసించుటయు విశ్వసింపక యుండుటయు ననురెంటిలోననుం బరమకర్తవ్యం
బెయ్యదియో నిశ్చయింప నేర్ప ననుటయు నమ్మహిమతి కమ్మహాత్ముం డి ట్లనియె
నీయర్థంబు దేటవలుచునట్టియితఃసంబు సెప్పెద నాకర్థింపుము. 244

— బ్రహ్మదత్తునితోఁ బూజని యనుశకుని కై ననంవాదప్రకారము —

- నీ. బ్రహ్మదత్తుం డనఁ బరఁగిననరపతి నగరం బూజని యనునామ మొప్పుఁ
జతురభాషిణి యొక్క ²శారక వర్తించు నది పిల్లఁ బెట్టి యింపారుపండ్లు
దెచ్చి యర్చిలి దాని కిచ్చుచో మే లేటి యధిపుపుత్రున కిచ్చు నందుఁ గొన్ని
వాడును మచ్చిక వచ్చి యప్పిల్లతోఁ జగ్గాట మాడుచు సంపరించు
- ఆ. నొక్కనాడు దాది యొద్ద లే కుండ నద్ధారకుండు పిల్లతల ³నొగిల్చి
చంపె దానితల్లి సను దెంచి కని మది, నిట్లు లనియె శోక మెసక మెసగ. 245
- తే. అకట కూడి మెలంగి యేమొకటిమైన, నర్థి నిదియును దానును ననుభవించుఁ
బట్టి యాడుచు నుండు నిప్పాపజాతి, పడుచు పంపునె యిటు దీని మిడుకమిడుక.

- ఆ. రాచకొడుకు గాఁడె రాచవారికి నేటి
పరిచయంబు వేగ కరుణ విడుచు
హితవు మఱచు రాజు లెందు నమికకు బా
త్రములె సమదమతులు క్రౌర్యవతులు. 247
- వ. అని నిందించి. 248
- క. ఈపగ దీర్చెద నంచు, గోపంబున రాజుకొడుకు గుడ్డులు రెండుం
జోపడునట్లుగ గోల్లక, వే పెటికి రయమున గగనవీధికి నెగసెన్. 249
- వ. ఎగసి యచ్చోట నిలిచి బ్రహ్మదత్తుండు విన ని ట్లనియె. 250
- క. చేసె నఘము దత్తులముం, జేసేతం గుడిచె గాని శిశువునెడన్ నా
చేసిన క్రౌర్యము లే దే, జేసితి మా తొండు గీడు నెందరు నన్నున్. 251
- చ. అనవుడు బ్రహ్మదత్తుఁ డది యెట్టిద నీదెసఁ గీడు లేదు నీ
చనుటకు నామనం బతివిషాదముఁ బొందెడుఁ దొంటియట్ల ¹నె
మ్మిన నిలు మన్నఁ బూజని శమించునె యెండొరుచేతఁ బడ్డయీ
పెనుఁబగ నొంచి మాటవస బేల్పడి క్రమ్మఱ జేరు టొప్పునే. 252
- వ. అనిన విని యతండు. 253
- క. చేసినదానికి మాటుగఁ, జేసినఁ బగ యంతతోడఁ జెడుఁ గాక గుణుల్
²డాసిన నమ్మేలు విడిచి, దోసముఁ బట్టుదురె యెట్టితుచ్చులుఁ జతురా. 254
- వ. అనిన నతనికి ³శారిక యి ట్లనియె. 255
- క. నెయ్యము నెడిసను మాటల, తియ్యఁదనము నట్టి పగ మర్ది మఱచినఁ జా
వయ్యెం జే టయ్యెం గలక, యయ్యె నొకటి మూడుఁ గాక యది మే లగునే.
- ఆ. వినుము నేల ⁴దోచికొనినను దాయాదు, లైన మాటమాట కేని నాడు
వారియెడను గీడు వారక చేసినఁ, బగ జనించు నిట్లు భంగు లైదు. 257
- ఆ. పగయుఁ గల్గెనేని పాయునె గూడ మై, మ్రాన నగ్ని యున్నమాడ్కి నుండుఁ
గాన నమ్మి ⁵బేల కాలాంతరంబున, నైనఁ జెడును సందియంబు వలదు. 258
- క. జననీజనకసహోదర, తనూభవుల సఖుల నమ్మఁ దగ దనినను నె
మ్మనమునఁ బగ గలవారలఁ, జనునే నమ్మంగ విడువు చతురవచనముల్. 259
- వ. అనుటయు బ్రహ్మదత్తుం డి ట్లనియె. 260
- క. కాలవశంబునఁ గీడు, నేలును జనులకును మూడు నీకును నాకున్
వారి యవి సేయ వచ్చునె, బేలనె యే నంత యేల పెడఁబాయంగన్. 261
- వ. అనిన విని శారిక యతని మొగంబు దేఱకొనం జూచి. 262
- క. విను చల్లనిమాటలలో, మునిగి యలుక ⁶గుబ్బతిలు సముద్రజలములో

1. నమ్మి నిలువు మన్నఁ. 2. డాసిన యమ్మేలు. 3. శకుని. 4. దోచికొనినను. 5. 'బేలు'

నన యుండి యాట కెప్పుడు, గనగన మనుబాడబాగ్ని కరణి నరేంద్రా. 263

క. అని పలికి యవిశ్వాసము, మనమున నెలకొల్పి రాజుమాటలకుం దే
లనివెరవుతోడ నాపూ, జని దన కి మైనయెడకుం జనియెం గుమారా. 264

వ. అదియునుం గాక. 265

క. జననాథునకు నవిశ్వాసనిరూఢతలయు నెల్ల జనములయందుం
దనుం దనసిరి గాచుటకై, యని నీతులు నెప్పుదురు బృహస్పతిముఖ్యుల్. 266

— ౧౭ కణికుండు శత్రుంజయున కుపదేశించినసొత్తపచనముల ప్రకారము —

వ. అవ్యాకంబు లాదరింప వలయు నని కల్పి వెండియు భీష్ముండు పాండవాగ్రజు
తో సోపీకపతి యగుశత్రుంజయునకు భారద్వాజవంశవర్చ్యుం డైనకణికుం డుపదేశి
శించినహితవచనంబులు గలవు వానిం జెప్పెన నాకర్ణింపు మని యిట్లనియె. 267

క. వికచముఖుం డగుచు శాత్రువులకు హితు లగున్వృత్తివారలం గని భూపా
లకుం డెడ్డ కత్తెయ్య నా,లుక బెల్లము నై ¹మనంబులుం గనవలయున్. 268

ఉ. జ్ఞాతుల నన్ని తోడుకొని శత్రుల నోర్చి యహీనరాజ్యముం
బ్రీతి యెల్లర్పఁ జేకొనినవిష్ణుట సౌఖ్యసమృద్ధితోషిత
జ్ఞాతినీకాయుం డై మది నజస్రము నవ్వక సర్వసంయుతం
బై తనరామరమ్యనిలయంబున నున్నటు లుండఁగాఁ దగున్. 269

వ. అని మఱియును. 270

క. వినుము తఱి వేచి రిపు మూఁపున మోవఁగ వలయు సమయముం గనిగొనిగ్ర
క్కునఁ గడవ శిలాస్థలి నై,చినచాడ్పున నేర్పు ²మెఱయఁజెలుచుట యొప్పున్.

క. పానము జూదము వేటయు, మానినియును భూపతులకు నుధురవినోద
స్థానము లగు నైనను దగ, నైనవిధము దక్కఁ దగుల మాపద దెచ్చున్. 272

క. విని విననివాఁడపోలెం, గని కాననివాఁడపోలెం గావలయు విభం
డోనరింపఁ దలంచినఁని, కను వగునంతకు నభేద్యుం డై జచులయెడన్. 273

క. ఒల్లనికార్యం బాసల, నల్లన కాలగతిఁ గడపునది కాలముచే
బెల్లదవు విఘ్నములు భూ,నల్లభునకు ³నెవము వెట్టవచ్చుం బిరవన్. 274

తే. బహుళ మగుగర్వమునఁ గార్యభంగియును న
కార్యసరణియు నెఱుంగ కనార్యవృత్తిఁ
గానితెరువున నడచు చున్నేని గురుని
నైన శాసింపఁగాఁ దగు నంద్రు బుధులు. 275

క. తెగఁ దీర్పక ⁴తగ నార్పక, తెగటార్పక కడమకొంత ద్రిక్కఁగ నున్న
జగతీత యప్పు నగ్నియుం, బగయును గడుం బెరుంగుం గీడు వాటిల్లుం దుదిన్.

ఆ. మార్దవమున మృదువు మర్దింపఁగా వచ్చు, మార్దవమున ఖరవిమర్దనంబు

1. మనంబులుం గొనవలయున్; కలయఁ బలుకఁగా వలయున్. 2. వెలయఁ. 3. దప్పు. 4. తెగ.

జెల్లు మార్దవమునఁ జెల్లనియది లేదు, గాన మృదువ తలఁచు ఖరము సువ్వె. 277
 వ. అనిన విని యజాతశ త్త్రుండు ధర్మంబు నడవక యవగ్రహాదిదురితంబులు దుష్ట
 రంబు లయిన నాహారంబులు వొరకొననియట్టిచో ద్విజాతు లేమిభంగిం బ్రాణం
 బులు రక్షించుకొనువా రనుటయు నాపగానందనుండు విశ్వామిత్రచండాలు
 సంవాదం బనునితిహాసంబు భవత్ప్రీతింబునకు నుత్తరం బైయుండు నాకర్ణింపు
 మని యి ట్లనియె. 278

— విశ్వామిత్రచండాలునివాదము —

- క. ఏపారి తొల్లి త్రేతా, ద్వాపరములసంధి నొక్కరఱుపు ధరిత్రీ
 తాపంబుఁ జేసె జనముల, పాపంబున వత్సరములు పండ్రెం డధిపా. 279
- సీ. ఏలులుఁ జెలుపులు నిపురఁ గర్మనము లేందును జెడఁ దరులతాదులును గమర
 భూమియుఁ బస ¹మాల గోమహిషాదిజీవధనంబు వొలియ భూవకులు మేర
 దప్పి లోకములోనిధాన్యముల్ గొన నధర్మం బంతకంతకు ²బ్రబ్బ నధికు
 లనదలఁ జెలుపంగ యాగముల్ దేవతాపూజలు నెడలంగ భూసుర ప్ర
- ఆ. ముఖము లైనవర్ణములనొప్పు దప్ప నా, హారరహితజనము లచట నచటఁ
 బడఁగఁ జూడ భూరభంగిగాఁ దఱ చయ్యె, డొక్కలున్న వారి కెక్కభయము.
- వ. అట్టిసమయంబున. 281
- క. మునివతి విశ్వామిత్రుండు, దనయాకలి కెందు మెలఁగి ధైర్య మెడలి యో
 దనమాంసమూలఫలములు, జనుల నడిగి యొందుఁ బడయఁ జాలక డప్పిన్, 282
- వ. తూఁగాడుచుం జనువాడు. 283
- చ. పసరపుటెంపు ప్రోవులును బందులదొక్కిలుఁ గుక్క ³గుడ్డులున్
 మునుఁగు వడంగ భూమితలముం దఱ చారఁగఁ గప్పుచున్ మదిం
 బస యొకయింత లేక పెఱ ప్రాణులనుం బొరిగొంచు నెప్పు దు
 ర్వ్యసనతఁ గూరియున్న వెలివాండ్రురపల్లియఁ జేరి యయ్యెడన్. 284
- వ. ఆ ర్థినొంది యిట యట వోవంజాలక నేలం బడి యుండి ప్రాణంబులు వోవుట
 యుపేక్షింపం దగదు ప్రాణక్షణంబ పరమధర్మం బని వితిర్కించి తగునుపా
 యంబు చింతించు నాఁ డప్పుడ చంపి ⁴తి త్రొలిచి గాలిగొన వైచిన కుక్కకడి
 మంబుఁ గనుంగొని. 285
- క. ఇది దప్ప నిప్పు డియ్యెడ, నొదవదు ప్రాణంబు గావ నొం డొకఁ డిదియున్
 మది నూహింపఁగ మ్రుచ్చిమి, ⁵నొదవించికొనంగ వలసి యున్నది నాకున్. 286
- తే. ప్రాణములు వోవ కుండంగఁ బరిహరింప
 నొం డుపాయ మెయ్యదియు లే కుండేనేని
 మ్రుచ్చిమియు ధర్మమగు నధమునిధనంబు

గోనుట యెందును ముఖ్యమై చనుట గలదు.

287

ప. కావునఁ జండాలధనం బగుసారమేయమాంసం బహరించి ప్రాణహాని పరిహరించికొందు నని నిశ్చయించియుండ నర్థరాత్రం బగుటయుఁ జండాలు రెల్ల నిద్రింప నల్లన లేచి చని యవ్తాంసంబు వట్టి తిగిచిన నచ్చేరువ నిద్రించుచండాలుండు విధివశంబున మేలుకని నీ వెవ్వండవు మాంసంబు మ్రుచ్చిలించెదవు నిద్రవోవం జుమ్ము నిన్నుఁ బొరిగొనియెడ ననుటయు భయంపడి గ్రక్కున నమ్ముని పతి యేను విశ్వామిత్రుండ నని పలికిన వాఁడు వినయంబున శయ్య డిగ్గి కరుణం గన్నీ రొలుకం బ్రణమిల్లి కేలు మొగిడ్చి మహాత్మా నీతలం వేమి యని యడిగిన నతండు సాంత్యనవచనంబుల ని ట్లనియె.

288

చ. దరికొనునాఁకలిం దనువిదాహము పుట్టినఁ బ్రాణహానికిం బరిహరణంబు సేత కిది పాపమ యైనను గుక్కనంజు డే భరపడి మ్రుచ్చిలించెద విభావనుఁ డెంతశుచిత్వసంపదం బొరసియు సర్వభక్షకతఁ బొందును నన్నును జూడు మ ట్లగున్.

289

ప. అనిన విని చండాలుండు.

290

తే. కుక్క మృగములలో నెల్లఁ గుత్సితంబు దీనిఁ దిని ధర్మమున కేల హాని సేయ నొం డుపాయంబు వెదకికొ మ్ముజ్జ్వలాత్మ యనుడు పానికి ముని యిట్లు లనియె నధిప.

291

క. విను బ్రహ్మవహ్ని నాకుం, బెనుఁబ్రా వై యుండ నేను వెజతునె యె ట్టె ననుఁ బోవ నీక ప్రాణము, దనువున నిల్పుటయ చూవె ధర్మం బరయన్.

292

ఆ. బ్రదికి యున్న నేఁ దపంబున విద్యను, బాచికొనఁగ నేర్తుఁ బాతకంబు నట్టు లగుట జీవితాధార మైనయీ, నంజు డిప్పు డెట్లు నమల కుడుగ.

293

చ. అనుటయు సంత్యజుండు నగి యట్టివిధం బధమంబు గాక నె ట్టన యది ధర్మమే కటకటా మిముబొంట్లకు నిట్లు సేయఁగాఁ జనునొకొ యన్న నమ్ముని ప్రశస్తం డగస్త్యుండు వైత్యమాంసముం దినఁడె నశించెనే యతనితేజముఁ బెంపును సంతనుండియున్.

294

ప. అనవుడు వాఁ డి ట్లనియె.

295

క. పరహితము సేయఁ బూనిన, పురుషుండు పాపంబు సేసి పొందఁడు గీడుం బరమముని యగునగ స్త్యుండు, పరోపకారార్థకృతి నభవ్యం డగునే.

296

క. నావుడు మదాత్మ బ్రాహ్మణ,తావిదవృత్తాస్పదంబు దానికిఁ గా నే నీవిధి యొనరించుట పాపాపేశము లేదు దీని కడ్డపడకువే.

297

•క. అని ముని వల్కిన సంత్యజుఁ, డను మాంసము విడువ నోప కనుటగఁ దలఁం జనునె భవదీయతేజో, ధనహానికి గరుణ పుట్టదా యెవ్వరికిన్.

298

వ. అనవుడు గాధినందనుండు.

తే. కరుణ గలవేని బ్రాణంబు గాచికొనంగఁ

దలఁచునాకు నిష్ఠాంస మి మ్మలఘుచరిత
యట్లు లైన న్ముచ్చిమియు లే దనృత మెడలి
పడయువస్తువు నేయదు పాతకంబు.

300

వ. అనిన విని చండాలుం డిట్లనియె.

301

క. అతిశయితపుణ్యస్థివులు, ప్రతిగ్రహము నీచనరునిపాలం జేయక
మతిఁ దలఁపఁ గూడునే వి, శ్రుతిగుణ యే వెఱుతు నింకఁ జూచుటఁ బల్కున్.

వ. నీ వలచినయట్లు నేయు మని సారమే మమాంసుం బిచ్చినఁ బుచ్చికొని దానం
బ్రాణంబులు రక్షించుకొని విశ్వామిత్రుండు సనియె నింద్రుండు తదనంతరంబ
లోకఁబులవడ దేట వర్షించె నంత హర్షించి యత్తపస్వివర్కుండు దహావిశేషం
బున దోషంబునీఁగికొని మనీషిజనస్తుత్యంబగునిత్యవ్రతంబున విలసిల్లె నాపత్సమ
యసమాచారం బిట్టిద యని చెప్పిన భీష్మునితో భూవల్లభుండు ధర్మసూక్ష్మప్రకా
రం బింతదురవగాహం బగునే యాయితీహాసం బొకర్పించుట నాడెందంబు
విషాదంబు నొందె ననవుడు నతండు ధర్మంబు బహుశాఖాసమన్వితం బై యుండు
రాజులకు నెల్ల తెఱంగులు నెఱుంగవలయు విషాదం బేలయనవుడు నజ్ఞనవిభుండు.

— భీష్ముండు ధర్మజనుకు శరణాగతరక్షణసుకృతం బెఱింగించుట —

క. శరణాగతసంరక్షణ, సరులకు సమకూరు నెట్టిపాటిఫలము ని

ర్భరకరుణాకర పరమా, దరమున నెఱింగింపు నాకు దానితెఱుగున్.

304

ఆ. అనిన భీష్మం డిట్లు లను ముచుకుందుండు, నాఁగఁ బరఁగుధరణినాయకుండు
దనుజమంత్రి చేత వినినది యొకకథ, యఖిలపాపహరణ మాచరించు.

305

వ. అయ్యితీహాసంబు నెప్పెన దాన నీయడిగినయథంబు దెలియు నవహితుండ
వై యొకర్పింపుము.

306

నీ. పాపాత్ము డొకబోయ పక్షుల నధియించి తినియును బెక్కన్మికొనియు నదియ
బ్రదుకుగా దానికి బహుసాధనంబులు సవరించుకొని మహాటవిఁ జరింప
నొకనాఁడు పెనువానయును గాలియును ముట్టి సకలజీవులకు నాశంబు నృట్టు
నట్టిది యై కాన యంతయు జలమయం బైన బెగ్గలి యన్న రాధముండు

తే. ¹వేగ వట్టోడి యెల్లును వెడలి మిటుత, నొకవనస్పతి జొంపమై యున్నదానిఁ
జెంది రాతిరి యగుటయు శిలయ నెజ్జ, గాఁగ శీతార్దుడై యుండఁ గౌరవేంద్ర.

క. ఆలుబిరుఁ డత్తరువర, మాలోకించి కడు భక్తి ననియె నిచటిభూ
తాలిం గొలిచెడఁ గరుణా, శీలత ననుఁ గాచుటకు విశిష్టవిసీలిన్.

308

వ. అని యిట్లప్పక్షిధ్వంసకుండు శయనంబుప్రాపించియుండ నమ్మహీరుహంబుకోట.

రంబున వసియించి యుండునది యొక్కకపోతంబు దనవల్లభ యెటయేని మేతకుం
బోయి రాక తడసిన శోకించి. 309

సీ. ఎచటనున్నదియొక్కొ యంత ప్రాప్తోకచోట నుండునే నను బాసి యుజ్జ్వలాంగి
యమైన లోకున్న నిష్ఠేనికలిమి నిర్భక్తం బధి కానురాగయుక్త
యగుసతిగుణముల యైహికాముష్మిక సుఖసాధనంబులు నువ్వై పతికి
నేకారణంబున నే మయ్యెనో వానయేపునఁ దెగియె గా నోపు నకట

తే. నేమి నేయుదు మందిరం బిపుడు పాడు, వాటుచున్నది యనఁగ నప్పులుకులెల్ల
బోయచలలోన నున్నకపోతి విని మనంబు సంతోషపూరమగ్నంబు గాఁగ. 310

క. పతిమదికి నింత యెక్కిన, యతివగవా పుణ్యవతి ప్రియాలాపము లీ
గతి వినఁ గాఁచితి జన్మము, గృతకృత్యం బయ్యె నాకు గెలిచితి జమునిన్. 311

వ. అని యుల్లంబునన యుగ్గడించి పతికిం దనతెఱం గెఱింగించి విధిక్యతంబునకు
వగవం బని లే దని మఱియు ని ట్లనియె. 312

చ. శరణము సొచ్చినం దగఁ బ్రసన్నతఁ డైకొని రక్షణంబు సా
దరముగఁ జేయు టత్యధిక ధర్మముగా బుధకోటి నెప్పు నీ
వరసిమహాద్దు వీని శరణాగతు నోపనభంగి నాపదం
బొరయక యుండఁ జేయుము ప్రభూతపుసీతునఁ గొంకు వోయెడున్. 313

క. అని యేర్పడ భాషించిన, విని శోకము డిగ్గవిడిచి విహగము గరుణం
దనజాతి నెప్పి తగ ని, ట్లనియె మనుజభాషణముల నాలుబ్ధకుతోన్. 314

క. ఓయన్న డస్సినాడవు, మాయంటికి నతిథి పైత మసలక నీకుం
జేయవలయు నాతిథ్యం, బేయది భవదీప్సిత్తార్థ మెఱింగింపవనా 315

చ. అనవుడు నుల్ల మెంతయుఁ బ్రియంబు వహించఁగఁ బట్టివైరి నీ
తున సకలాంగకంబులుఁ బ్రతున్నము లయ్యెడు దీనిఁ బాపవే
యనిన విహంగమంబు రయ మారఁగ నచ్చటిపుల్ల లెల్ల ము
క్కునఁ గొని తెచ్చి ప్రో విడి యకుంతిత మైనదయాగుణంబునన్. 316

వ. ఆపాంతపల్లియకు రయంబునం జని పుల్లతల సుగతం బైనయంగలంబు. 317

క. కొనివచ్చి పుల్లప్రోవున, దనుకంగాఁ జేసి నెమ్మి దభుకొత్తఁగ ని
ట్లను బోయతోడ మే నీ, యనలంబునఁ గాఁచికొనుట కై లె వ్వునఘా. 318

చ. అనవుడు వాడు గువ్వహృదయం బలరం దనయంగకంబు ల
య్యనలశిఖాకలాశమున నల్లన యల్లన కాచి శీతబా
ధనముడుగంగఁ జేయఁగఁ బదంపడి యాకలి సాలఁ దోఁచె దోఁ
చిన నెఱింగించె గువ్వ కది సేయ నుపాయము లేక యాత్మలోన్. 319

వ. వగచి వెలువెలంబాఱి తలంచికొని వాని కి ట్లనియె. 320

తే. ఖగములకు జీవనం బనఁ గలదె సుగ్ర, హించినట్టిది యాఁకలి కేమి యైన
మాకు దొరకొన్నఁ దిందుము గాకయైన, నీవు డస్సితి వాతిభ్య ¹నియతివలయు.

— కహారంబు దనశరీరమును బోయ కాహారంబుగా నిచ్చుట —

వ. నాశరీరం బాహారంబుగా నిచ్చెనఁ గొనుము. 322

క. అని పలికి యగ్ని వలగొని, తనదేహము దానిలోనఁ దడయక యిడినం
గని బోయ విస్తయంబున, నున మూఁదఁగఁ గొంతనేపు మ్రాన్పడి యుండెన్. 323

వ. పదంపడి. 324

మ. కలదే యిమ్మెయి పౌరుషంబు జగతిం గారుణ్య మేపార ని
ప్పులుఁ గిట్టిచ్చునె మేను నాదఁచరితంబుల్ నిందకుం బట్టు వై
తలఁచఁ వచ్చిన నింతకి డగునె యేతత్కూరతాఘోరచే
ప్టలు మానం గలవాడ బట్టుగురు వై సంధించె సదోధమున్. 325

వ. అని యంతరంగంబున వైరాగ్యంబు నిరంతరం బగుటయు నంత నిలువక. 326

మ. ఇది యిట్లాలిని బంధులం దొఱఁగి తా నీయగ్నిలోఁ గూలెనొ
ప్పిదమై యుండఁగ నిట్టి²తెంప యెలయం బెంపారువై రాగ్యసం
పద పాపంబుల నెల్ల ద్రుంపఁగ మహాప్రస్థానపుర్యాత్వ మొం
చెద నే నిప్పుడ యంచు మానసము శాంతిం బొంద నిర్దోహుఁడై. 327

క. వలలోన నున్నపులుగుల, వెలువడఁగా విడిచి వలయు వెండియుఁ దనకుం
గలఁజేసిహతిసాధన,ములు నచటనె యుండఁ బోయె బోయ నియతుఁడై. 328

అ. అక్కహాతి నాథుఁ డగ్నిలోఁ బడుటకు, శోకవహ్నిఁ జిత్త మాకులముగ
నెలుగు రాలువడఁగ నిట్లని పలవించె, నశ్రుజలతరంగితాస్య యగుచు. 329

క. నాయాఁకలి కోర్వ వెపుకు, వే యైనను నేఁ గొనంగ వెండి యనుభవిం
తాయాస పడుటఁ గనుఁగొని, నోయుదు ననుఁబాసి యిట్లు సనుట దగవగునే.

వ. అని వెడియు. 331

సీ. ఇరుగుజొంపంబుల నింపారువిరులను బలు పైనపొదలక్రేవలకుఁ దార్చి
సెలయేలులందలి తెలివీట దనువుసొం వెలసినగిరుల ³తెప్పలకుఁ జేర్చి
మావి మ్రోకల నెలదీవలఁ జెన్నొందు తోటలకడ ⁴నలితోడఁ జెంది
యలరునెత్తములకలిమిఁ జెల్వగుడిగియలతీరభూముల నల్లఁ బొంది

తే. నన్ను మనమునఁ దేల్చి యానంద మొందఁ, గేలి సలిపెడునీ దగులీల మఱవ
నావశంబె ప్రాణేశ ప్రాణంబు లిపుడ, నిన్నకూర్చి యేతెంతు నీసన్నకడకు. 332

వ. అట్లుం గాక. 333

క. తేనియనుమరణమునఁ దన, మేను విడిచినట్టికాంత మేలిపదవికిం
దాను నతండును నరిగి య,నూనస్థిరసుఖము లందు చుండుట మిదున్. 334

- క. అని పలికి యపుడ యనలము, ఘనముగ దరికొల్పి మది వికాసముఁ బొందం
దనవల్లభుఁ దలంచుచు వల, గొని లీలం జూచ్చి యతనిఁ గూడం జనియెన్. 335
- క. స్ఫురితవిమానముమీఁద న,మరతతి వేష్టింప రత్న మయభూషణముం
దరదివ్యమూర్తి వెలిఁగెడు, వరునిఁ గలసి పరమసౌఖ్యవైభవ మెసంగన్. 336
- తే. లీల మూరిజో నచ్చర లేమపిండు, బలసి యభినందనమునేయఁ బోలిచె నిట్లు
సనిపఁజ్ఞియుగ్గంబువ త్తనము దోఁచెఁబుణ్యవ ర్తనుఁ డగుట నాబోయ కపుడు.
- వ. తోచిన నతండు. 338
- క. ఏనును ని ట్లగుదు ననుచు, నూనినకౌతూహలమున నుల్లము వొదలగ్
మేనెల్ల ముంఘ్ల సింఁగఁగ, గానఁ దఱిసి గలితర క్తకలితాకృతి యై. 339
- తే. అరుగుచుండువాఁ డొకచో దవానలంబు, గట్టెదిరికాననం బెల్ల ముట్టిమండ
సంప్రమోదితచిత్తుండై చక్కఁజూచ్చియొడలుదొఱఁగి దేవత్వంబువడసియొప్పె 340
- ఉ. ఈయితిహాస మర్థిమెయి నెజ్జనముల్ వినినం బఠించినం
బాయు నుదాత్తగోహననపాతక మైనను భూరిసౌఖ్యముల్
వేయివిధంబులం బొరయు విస్తు తగ్గ శరణార్థిఁ దోషితుం
జేయనినాఁడు కల్తషముఁ జెందు నొకప్పుడుఁ బాయ దేమిటన్. 341
- వ. అని యిట్లు శరణాగతరక్షణఫలవిశేష ప్రకటనం బగులుబ్ధకపోతాఘ్ననంబు
సెప్పిన విని యప్పితామహానిమిఁదం బ్రీతివినయవిస్తారవిలోకనం బెలయ న
ప్పొండవాగ్రజుండు. 342
- క. పాపంబు బుద్ధిపూర్వ, వ్యాపారము గాక తొడరినప్పుడు మనుజుం
డేపాట దానినంతయుఁ, బాపికొనం జాలు సుజనబాంధవ చెపుమా. 343
- వ. అని యడిగిన నయ్యార్థవర్ణం డాధరణీధరణధుర్యునకు ని ట్లనియెఁ దొల్లి పరీ
క్షిత్తనయుం డగుజనమేజయుం డనుమహారాజు దన కబుద్ధిపూర్వక బ్రహ్మహత్య
వాటిల్లినం దత్కిల్చిషంబు వాపికొనియె నది పురాణకథ యై ముసులవలన వినం
బడు నత్తెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపుము. 344
- క. పాపంబు దొడరుటయు నా, భూపాలకుఁ బ్రజయు విడిచె భూసురులును నిం
దాపాత్రంబుఁగఁ జేసిరి, తాపము మది గదిరి యతఁడు తల్లడ మందెన్. 345
- తే. అట్లు జనమేజయుఁడు వగ నారఁ గూరి
పురము వెడలి యొక్కరుఁడును బోయి కాన
నాంతరము సొచ్చి శౌనకుం డనుముసీంద్రు
నాశ్రమము రోసికొని చని యమ్మహాత్ము. 346
- వ. కాంచి దండప్రణామం బాచరించి సవిసయంబుగఁ గరంబులు మొగిచి నిల్చినం
జూచి యతండు. 347

- చ. వెనుజొల వల్పుచున్నయది పీనుగుఁ జూచియట్టు లయ్యెఁగున్
నినుఁ గనుఁగొన్న నీయెడకు నీవిది యేటికి వచ్చెఁ దెక్కజేః
జనుము శిరంబు క్రిందుగ నజస్రము వ్రేలఁ గలాడ వీధవం
బునతుడిఁ గూరకాకిచయముల్ దొలునన్ సరకాధివాసి వై. 348
- చ. అనుటయు గర్హ కర్హుఁ డగునట్టిదురాత్మునిఁ బూజితప్రతుల్
గని యిటు లంటయుక్త మటు గాన కదా భవదీయపాదవం
దన మొనరించి మీవలన దారుణపాపము వాచికొందు నే
ననుమది వచ్చినాడ సదయం బగుచూడ్కిఁ బరిగ్రహింపవే. 349
- వ. అనిన విని కరుణాయత్తచిత్తుం డగునత్తపోధనసత్తముం డిట్లనియె. 350
- క. విను కొందఁ జల్పబుద్ధులు, నను నెంతయు ధిక్కరింప నవ్వంగ వారిం
గొనక బుధు లైనవిప్రులు, ననిమిషులును మెచ్చుచుండ ననియెద నీతోన్. 351
- క. హీనప్రజ్ఞఁ డకార్యము, లైనవి నేసి తుది వగచు నతులప్రజ్ఞా
సామమదారూఢుడు వగ, నూనడు ¹దురిత మనువఱితి కోడక యునికిన్. 352
- వ. ప్రజ్ఞాకార్యంబు లై యనుష్ఠింప నలయవానిం జెప్పెద నీకుం బాపంబునెడ
ననుతాపంబు గలిగి ధర్మప్రచణుండవైతే యనుటయు నమ్మనుజనాథుండు. 353
- క. తాపసవర తీవ్రం బగు, పాపాగ్నిజ్వాలచయము పాలుపడి పరి
తాపము నొందుచు ధర్మవ్యాపారజలాభిలాషి నై యున్నాడన్. 354
- వ. భవదీయకృప నాశ్రయింప వచ్చితి నన్నరక్షింపవే యనవుడు నమ్మనీంద్రుండు.
- క. భీతి ²యొకటి గోరుటయును, నీతలఁపులలోన దీని కిది గత మనఁగా
నేతెరువును గలుగదు మ, చేప్తోగతి ధర్మవృత్తిఁ జిక్కుట దక్కన్. 355
- క. ఆతురత నీవు నాకడ, కేతెంచినదానఁజేసి యెలసినధర్మ
ద్యోతనకౌతూహలమున, నీతోఁ బడవలనె వినుము నిశ్చలమతి వై. 357
- క. భూవిబుధుల కెయ్యది హిత, మావిధమున నడచువాడ వగునది ద్రోహ
భావంబు ప్రతిజ్ఞాతం, బై వెలయఁగ వలయు నీకు నాజాతియెడన్. 358
- చ. అనవుడు ధర్మవృత్తము మదాత్మకు నై జము దోషవృత్తికొ
మునివర యేను భీతుడ సముజ్జ్వలవిప్రకులంబు నాకు మ
న్ననలకుఁ బాత్ర మెవ్విధమునం దెగి ద్రోహము దానియందు నా
మనము దలంప డింతకును మాన్యభవచ్ఛరణంబు లంటెదన్. 359
- వ. అనుచుఁ దదీయపాదస్పర్శనంబునేసి యవ్విధంబునం గృతశపథుం డగుటయుఁ
గరుణాగోచరం బగుచిత్తంబుతో నత్తపోధనవర్మం డాదరమేదురావలోకనం

1. దురితములవీరితి కోపకయుండున్. 2. నొకటి గోరుటయును, నీతలఁపునఁ దోడ దీని కేది.

బాహుపాలునిమీఁద నొలయ నిట్లను నట్లేని జెప్పెద నవహితుండ వయి
యాకర్ణింపుము. 360

సీ. శ్రీమంతుడును బలశ్రేష్ఠుండు నగురాజు భోగంబు దర్పంబు బోవ విడిచి
ధర్మంబు గైకొని తపమును దానంబు నధ్యయనంబును యాగవిధులు
నాచరింపఁగఁ జూచి యచ్చెగువడి యనుగ్రహము సేయదే భూతరాజి యతని
కధిప యయాత్రవాక్యము నథ మెఱిఁగింతు వినుమ సరస్వతియును దృషద్వ
తే. తియును నను పుణ్యనదులందుఁ దిరిగి తీర్థ, సేవ సేయుచు నధ్యయనావధాన
దాననిధూతరాగత్వదయలు గలిగి, పరఁగఁ బాపకళంకలేపంబు వాయు. 361

వ. ఆదియునుం గాక యొక్కపరమస్మృతి సెప్పెద వినుము. 362

చ. దురితము సేసి తాఁమునఁ దూలిన నిం కిటు సేయ నన్న తిం
బొరసిన ధర్మసంరక్షణ బుద్ధియ మే లని యూఁచినం గ్రియా
పరుఁ డఁగు మేలు సేసినను బాదము పాదముగాఁ గ్రమంబునఁ
విరియు సను స్తముం దదభివిష్టకళంకము నిర్భయంబుగన్. 363

చ. నరవర వాసపుం డడిగినకొ గురుఁ డిట్లని చెప్పె బుద్ధితోఁ
బొరయనిపాతకంబులు సబుద్ధిపుణ్యములకొ నశించు నం
బరమునఁ బట్టినట్టిమలపంకము గారములోన నద్దఁగా
విరసినయట్లు నమ్ము మిది వేదము సెప్పిన సేనుఁ జెప్పితిన్. 364

వ. అని యిట్లు బహుప్రకారంబులం గారుణికోత్తముం డగునత్తాపసోత్తముం డా
భూవరు బోధించి తీర్థసేవాదిపునశ్చరణంబులం బరిపూతాత్ముం గావించి యశ్వ
మేధంబు సేయించిన నుజ్జ్వలుం డఁగు యజ్ఞసమేజయుండు నిజరాజ్యంబు
పరిపాలనంబు సేసె నని చెప్పి వెండియు. 365

—ॐ భీష్మండు ధర్మజునకుఁ గృత్రజుబుత్పాఖ్యానము సెప్పట ॥—

సీ. గాంగేయుఁ డిట్లనుఁ గౌంతేయపూర్వజునకు విదిశావట్టణమున నొక్క
బాలుండు మృతుఁ డైన బంధులు ప్రేతభూమికే గొనిపోయి యమేయశోక
వివశాత్తు లై పలవింపఁగా గ్రద్ద యొక్కటి వచ్చి మీర లిక్కడ భయంబు
దక్కియేడ్చుచునుండఁ దగ దిదెక్రంకెడుఁ బ్రొద్దు రాక్షసులును భూతములుఁ బి
తే. శాచములు ప్రచ్చి తిన నిపు డేచి వచ్చు, జననమరణముల్ వింతలె చన్నశిశువు
తోన యందఱుఁ జనుటకుఁ బూని యుండు, వారలే పొండుపీనుంగు వైచివేగ. 366

క. లెగి పోయినవా రేడ్చిన, మగుడుదురే వెట్టులార మానుఁడు మీరుం
దెగుదురు దడసిన నావుడు, నగు నట్టిద కర్జ మనుచు నందఱు భీతన్. 367

ఫ. శవంబు విడిచిపోవం జూచిన నొక్కనక్క 1బొక్కలో నుండి వెడలి వారలతోడ

- సీ. గ్రద్దమాటల కేల కడుభీతిఁ బొందితి రక్కటా బాలుని నబ్జవదను
 నీటు వైచి పోవఁ గా డ్లెట్లాడె నేడ్వొడు శోకంబు వోవ నిచ్చోటఁ గొంత
 ప్రా గ్దంతలో విధిక్రూరుండు గాకున్నఁ బ్రాణంబు గ్రష్టతి రాక గల్లు
 నో యెలుంగుదురే యినుండును నస్తాద్రిఁ ¹జేరఁడు వెఱవక మీరు నిలువుఁ
- తే. డనిన వారును మనమున నాస వృష్టి, మగిడి నచ్చిన గ్రద్ద యిష్టందబుద్ధి
 యైననక్కమాటలు విన నగునె విప్రుత,మయ్యెఁ బీనుంగు వచ్చునే యసువు లింక.
- క. కడుబెట్టిదుండు కాలుఁడు, మిడుక మిడుక నవహరించు మీ రియాసల్
 విడువుఁడు బాలునికి సుగతిఁ, బడయుఁడు దానాదు లైన బహుధర్మములన్.
- వ. అని పలికిన నాగృధ్రంబువచనంబు లాక్షేపించి యజ్ఞంబుకంబు వారల నుద్దేశించి.
- క. క్రూరంబు గృధ్ర మిట్టికు,మారకునిం జూచి చూచి మసక పోవఁ
 మీ రె ట్లొర్రెచ్చరో కన్నీ రిటు ననుబోటులకును నిలువ కొలికెడున్. 372
- క. దయ మాలి పోవ నేటికిఁ, బ్రయత్నమునఁ బొదువ దైవబలమున మీకుం
 బ్రియ మెసఁగ బ్రదుకు బ్రదుకం, డయినను మఱిపోవరాదె యని చెప్పుటయున్.
- వ. గ్రద్ద యిట్లనియె. 374
- ఆ. ఏను బుట్టి వేయు నిన్నులు మున్నులు, గలవు వత్సరములు గాన నెందు
 బాలు యశావనస్థుఁ బ్రోధుని వృద్ధుని, జచ్చి పోయి మగిడి వచ్చువాని. 375
- క. ఒకటి గలదు వత్తురు వే, తొకగర్భంబునకు మృతులు సుక్కివ మాన
 క్కుకు నేటిబుద్ధి పీనుఁగు,నకు బ్రదు కటె గలుగు నిష్టివత్సలు గలవే. 376
- సీ. అనవుడు శివెగ వెక్కి యాబిడ్డ వైచి పోయెడువారలకు నడ్డవడుచు నక్క
 వినుఁడు రాఘవుఁడు నేర్పున బ్రదికింపఁడే మృతుఁ డైనభూసురసుతుని మగుడ
 సృంజయుకొడుకు సచ్చిన నారదుఁడు ప్రభావంబునఁ గ్రష్టతి వానిఁ దేడె
 యట్టులయొకసిద్ధుఁ డమరుండు మీయెడ్పు లాలించి దయ బాలు నసువులొసఁగె
- ఆ. నేని మేల కాదె యిది యేల పోయెద, రనిన వారు మగిడి యరుగుదెంచి
 శిశువుశవముచుట్టుఁ జేరి వెళ్లేడిచ్చిరి, పనవి పనవి యంత నినుఁడు గ్రుంకె. 377
- వ. ఆగృధ్రంబును జంబుకంబును నాకిలిచేత వందురుచుండి తానతానబాలశవంబు
 నాహారంబు గొనుటకై యివ్వధంబునం దమతపపల్కు-నేర్పున నజ్ఞనంబు
 గ్రష్టఱింఁచె బ్రోద్దు గ్రుంకినం దా నచ్చోట నిలువ నేడు గావున గ్రద్ద
 యటమున్న వారు వోవునట్టిలెఱంగు మాట లాడె రాత్రియైనం దనకు మేలు
 గావున నక్క వారలు దడయుటకుం దగినచందంబు జెప్పె నది వానితెఱంగు
 ప్రేతవనవిహారనిరతుం డగుశంకరుండు కరుణాకింకరుం డగుట నప్పుడు. 378
- ఆ. అట్లు పనవి యెడ్పు నజ్ఞనంబునకు బ్రత్యక్ష మై వరంబు లడుగుఁ డనిన
 సంప్రమోదభక్తి సంభ్రమభరితు లై, చక్క నవనిఁ జూచి మ్రొక్కి వారు. 379

క. బాలమరణశోకంబునఁ, దేలక యుండంగఁ గావు దేవోత్తమ నీ
వాల్చించిన బ్రదికితిమి ద,యాభుహృదయ పార్వతీప్రియా చంద్రధరా. 330

వ. ¹అనుచు లేచి నిలుచుటయు శివుం డాశిశువుప్రాణంబు లొసంగి వీడు శతాయు
స్సంపన్నుం డగువాఁ డని యాన తిచ్చి యాగృధ్రజంబుకంబులకు నాకలి
యొన్నండును లేక యుండం బ్రసాదించి యంతర్హితుం డయ్యె సంతోషంబున
నంతరంగంబులు నంగంబులు బొదల నజ్ఞనంబులు బాలు నెత్తికొని పలుమఱుం
జూచుచుం గౌఁగిలించుచుం జనిరి గృధ్రంబును జంబుకంబును ముదంబునం
బొంగుచుం బోయి తమతమకులంబులలోఁ బ్రభూతంబు లై ప్రవర్తిలై నార్త
జనబాష్పప్రమాదజనంబు ప్రభువునకుం గర్తవ్యం బగుటకును నిజకార్యార్థు లగు
కపటుల నేర్పుమాటలతెనుపు తెఱింగికొనుటకును నుదాహరణం బైన యీ
గృధ్రజంబుకోపాఖ్యానంబు. 331

క. వినినఁ బఠించిన వ్రాసినఁ, గొనియాడిన దురితపీడకుం దొలఁగి నరుం
డనుపమధర్మములకు భా,జన మగు నాయుగిప్రవృద్ధి సంపద నొందున్. 332

— భీష్ముండు ధర్మజానకు బవనశాల్మలీతరుసంవాదంబులు నెప్పుట —

సీ. అని వినతుం డగునాధర్మ సుతునకు ముదమునఁ జెప్పి భీష్టుండు మఱియు
నిట్లను నిది యొక్కయితీహాస మధిప యాకర్షింపు హిమవన్నగంబునందుఁ
గల దొక్కబూరువు గడుఁ బెద్దకాలంబు ముదురు శాఖాశోభిమూలదృఢము
నారదముని యొక్కనాఁ డత్తురువుపాంతఁ జని చని వేడ్క ని ట్లనియె నెమ్మి

తే. బూరువా యింతపఱపును బొడవుఁ గల్గి, నీవు మృగపక్షిసంశ్రయణీయ మగుచు
నునికి గని స్త్రీతి నడిగెద ననిలుచేతఁ, బడు శివోకప్పుడు తరులు నీపడమి యెట్లు.

క. పవనునకును నీకును బాం,ధవము గలదొ యతఁడు నిన్ను దయ రక్షింపఁ
సవినయవృత్తిని బ్రతికితొ, చెవులకు నిం పెసఁగ నిజము నెప్పుము నాకున్. 333

క. అనిన విని బూరు విట్లను, ననిలునిబల మస్తదీయ మైనబలముతోఁ
నెన గా దేర్పడ విను పదు,నెనిమిది యగునంశమునకు నెనయ దరయఁగన్. 334

వ. అని పలుకుటయు నమ్మునీంద్రుండు. 336

ఆ. అమ్మచెల్ల యిట్లు లనకుము కొండలు
లోను గాఁగఁ బవనుచే నపాస్త
శిమహిమ గలుగు తెఱుంగుమా భూతములచేష్టి
తములు వాయువశగతములు గావె. 337

క. అనుటయుఁ బెలుచనియెలుఁగున, ఘనమూలప్రబలశాఖకాదుర్జయు న
న్నును దాఁకిన నతని ప్రభం,జనుఁ డనునామంబునకు నసత్యత వచ్చున్. 338

వ. అని గర్వంపుమాట లాడినయాశాల్మలీం జూచి సురమునిప్రవరుండు. 339

1. అని యనేకవిధంబుల వేడుటయు శివుం. 2. మహిజము లెల్ల సీ. 3. మహిమము లగు బెఱుంగు.

చ. మఱవక యుండు నీబిరుదుమాటలు నీ విటు లంట మారుతుం
డెఱిగెడు నెట్లు నంచు వెన నేఁగి సమస్తముఁ జెప్ప నాతఁ డే
డెఱుఁ జనుదెంచి నీ వటు కడింది మగండవు నిన్నుఁ దాఁకినం
జెలు తలు వేరు బూరుగ నశించితి గా కిటు పల్కు లేటికిన్.

390

మ. అని కోపంబునఁ బల్కు నప్పవనుతో నాభూరుహం బింతపె
ల్చిన నీ ¹వాడెడునంతతక్కువనె జేలా లోకసామాన్యవృ
క్షునికాయంబును నన్ను నొక్కటిగ నిచ్చుం జూచితే యన్న న
ల్లనిన వొప్పఁగ నాసమీరణుండు హేలాస్సారుఁ డై యిట్లనున్.

391

క. ఒకనాఁ డజుండు నీనీడకు డబ్బా టరుగుదెంచుటయు నమే లా
త్తుకు వ్రేఁగై మన్నించిన, మెకమెకపడి తిట్ల పలుకు మీ తగ రేపున్.

392

వ. అని పలికి బలుమొగంబుతోడం బోయిన నబ్బూరువు దలంకి.

393

చ. మనుగడ దప్పునొక్కొ మునిమాటలు గైకొన నైతి నాబలం
బన నది యెంత యుగ్రత మహాబలురాకకు నోర్వఁజాల నా
తని నొకభంగి గెల్తు నని దాఁ దలపోసి హరించె నాకులుం
గొనలును జొంపముల్ నిడుదకొమ్ములు రే యగుడుక రయంబురన్.

394

వ. అట్లు తన్నుం దాన విటుచుకొని యున్నంత వేగుటయు.

395

చ. ప్రతివకు నీడు గా భయదభంగిఁ బ్రభంజనుఁ డేగుదెంచి యా
క్షితిరుహముం గనుంగొని యిసీ యిది నాపని నీవ చెసి ²తి
ధృతి మతి సంతసింపు మిటు తేజముఁ బొందుము నీరుబాంధవ
ప్రతటికి నిన్విధంబునదుపాయము మే లెఱింగింపు పొపురన్.

396

వ. అని యుల్లసం బాడి సముల్లసగతి నానవాగతి సనియె నట్లు శాల్తలి పవనుచేత
భంగంబు నొంది వగం గుంచె బ్రబలునితోడ దుర్బలుండు నొడరి మత్సర
గ్రస్తుం డయిన నపాస్తవిభవు డగు నని తెల్పు నప్పవశాల్తలీసంవాదంబు
పుణ్యప్రదం బయినయుపాఖ్యానం బని చెప్పిన.

397

ఆ. పాండవాగ్రజుండు పాపంబునకు నధిష్ఠాన మెద్ది భరతసత్తమాగ్ర
గణ్య దాని నెఱుంగఁగాఁ జెప్ప మనుషు నా,తనికి భీష్మఁ డిట్లు లనియెఁ బ్రీతి.

సీ. వినుము పాపముల కెల్లను నధిష్ఠానంబు లోభంబ యది కామలోలతయును
గ్రోధంబు మత్సర ద్రోహంబులును బరధనదారవాంఛలు దైన్యపాటు
వీడాక్షమాసత్యవిముఖభావంబును గలిగించి ధర్తంబు గలఁచి నరునిఁ
బ్రయి మాలి యేమిటి కయినను కిగర్దించు వానిఁగా సమకట్టుఁగాన లుబ్ధ

ఆ. జనులఁ దొఱిగి లోభ మనుతిరిం బడనిన, త్యక్తతులను బరమధార్మికులను

1. వాడెద వంతతక్కువనె. 2. తిమ్మతి నిక సంతసింపు మిటు మన్ననఁ బొందుము. 3. నర్థించుఁ
బొంకించు.

బాపభీతమతులఁ బనిగొను లోభంబుఁ, జెంద నీకు నీదుచిత్తవృత్తి. 339

వ. అనిన విని యజాతశత్రుం డజ్ఞానం బాపదలకును దుర్గతికిని మూలం బని విందు దానితెఱుం గెఱింగింపు మనిన నాపగాతనయుం డవ్వనుజుతి కి ట్లనియె. 400

క. రోషము శోకము రాగ, ద్వేషము లభిమానదర్పవేగాలస్యా
శ్లేషము లజ్ఞాన మని మ,నీషిజనము సెప్పు మాననీయదర్శిత్రా. 401

క. విను లోభము నజ్ఞానంబును సకృశఫలప్రదముల పుట్టును లోభం
బున నజ్ఞానము గావున, జననాయక లోభ ముడుగ సౌఖ్యము లొందున్. 402

ఆ. అనిన ధర్మపుత్రుఁ డనఘ ధర్మంబు నా,నాప్రకారగతి వినంగఁ బడు మ
దీయచిత్తమునకుఁ దేటపడంగ విశిష్టధర్మ మెద్ది సెప్పు మచుడు. 403

వ. ప్రియం బంది భీష్టుం డతని కి ట్లనియె. 404

— భీష్ముడు ధర్మజునకు దమంబుప్రభావం తెలియించుట —

క. తమతమ కలవడువిజ్ఞానముల తెరువు లాదరించి నానాగతులక
సుమతులు ధర్మము దెలిసిరి, దమము పరాయణము ధీరతమ యన్నిటికిన్. 405

తే. దమము నిశ్రేయసము పుణ్యతమము ధర్మ
సార మది వెలిగా ధర్మసంచయంబు
సిద్ధిఁ బొందునె దమముతో బుద్ధి పొందు
గనినఁ బొందనియున్నతుల్ గలవె యధిప. 406

క. తమముం గడచినసర్వము లే దని విందు నాశ్రమము లన్నిటికిక
దమవంతుఁడు గామముఁ గ్రోధము లోభము మత్సరంబు దర్పము గెల్పున్. 407

క. శీలంబు మైత్రి కనుణ య, లోలుపభావము తితిక్ష లో నగుమునిలో
కాలంబనీయసర్గణ, జాలంబు దమంబురూపసంపద యధిపా. 408

క. గుహాయందు నిహిత మనియెడు, మహనీయబ్రహ్మపదము మహితదమత్వో
పహితుం డగువానికి సన్నిహితం బని చెప్పుదురు మనీషిజనంబుల్. 409

వ. అని విశదంబుగా విచరించె. 410

ఆ. అట్లు దమముమహిమ యాదరంబున విని, యమృతసేవసేసి నట్లహోలె
హర్షమయమనస్కుఁ డై భీష్టు నడిగె నా,ధర్మనందనుండు దపమువిధము. 411

వ. అడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 412

— భీష్ముడు ధర్మజునకు దమంబువిధము సెప్పట —

క. తపము నిదానము ధర్మ,ప్రపంచమున కెల్ల దానిఁ గ్రమమున వ్రతతం
త్రపరాయణు లొనరింతు ర,ధిప ఫలమూలాంబువృత్తిఁ దృప్తిఁ బొరయుచున్. 413

క. విను మశననిగ్రహము దప, మనునభిధానంబు గలమహాధర్మము త
ద్ధనవంతుచిత్తవశగతి, జను నఖిలస్థావరమును జంగమతతులున్. 414

తే. పంచవిధవృత్తు లగుమహాపాతకములు, లోనుగాఁ గిల్బిషము లెల్ల లాంతితంబు

లగుఁ దమంబున సత్యశౌచాదు లొలయు, నఖిలసిద్ధులు నఱచేత నావహిల్లు. 415
వ. అనిన విని దేవపితృభూదేవగణంబులు సత్యంబు ప్రశంసించుఁ దదీయస్వరూపం
బును నది దొరకొనుతెఱంగును నెఱింగింపు మని యడిగిన నజాతశత్రునకు
శంతనుపుత్రుం డి ట్లనియె. 416

— భీష్ముడు ధర్మజునకు సత్యస్వరూపాదులు నెప్పుట —

క. సమత ము దమముఁ దితిక్షయు, నమత్సరము హ్రియు ధృతియు ననసూయార్య
త్వములు నహింసాదాన, క్షమాత్యజనసూనృతములు సత్యముమూర్తుల్. 417
క. సత్యాకృతు లగుగుణములు, నిత్యానుష్ఠితసమగ్రనిర్మలయోగ
స్థిత్యభిముఖునకు సులభము, లత్యంతసుఖప్రదంబు లవికార్యంబుల్. 418
చ. కుదురు సమస్తధర్మములకుఁ విను సత్యము యోగమోక్షస
త్పదములు సత్యకార్యములు పాప మసత్యముకంటె నొండు లే
దు దలఁప నశ్వమేధములు దొమ్మిదినుాలులు వెండి నూలునై
యొదవిన నీడుగావు భరతోత్తమ సత్యముతోడ నారయన్. 419
వ. అనిన విని ధర్మతనయుం డరిషడ్వర్గం బేమిట నుదయించు నెట్లు సమయు నెఱిం
గింపవే యనుటయు ననిమిషనదీనందనుండు ధర్మనందనున కి ట్లనియె. 420

— భీష్ముడు ధర్మజున కరిషడ్వర్గాదులు చెలుపుట —

సీ. మనుజేంద్ర సంకల్పమునఁ బుట్టు గామంబు రూపలు దేహనిరూపణమునఁ
బరులదోషంబునఁ బ్రభవించుఁ గ్రోధ మక్షేణక్షమాయుక్తి జేసి బొలియు
భూతాస్థిరత్వంబు బుద్ధిఁ గానమి లోభమనఘ జనించుఁ గాంచిన నడంగు
నజ్ఞానమున మోహ మావహిల్లు నధర్మ లేపవర్జనమున లేక తక్కుఁ
తే. గులమునను విద్య ధనమునఁ గలుగు మదము
మరలి వానిపెం పూహింప మ్రొది పోవు
సాత్త్వికుండు గామిఁ బొడిము మాత్సర్య మిదియుఁ
జెడుఁ గురూత్తమ సాధుసంసేవనమున. 421
క. ఈయాఱింటను సకలా,పాయంబులు మానవులకుఁ బాటిలు వీనిం
బాయఁగ జడియ నోపిన, ధీయుతునకు శుభము సర్గతియు సమకూరున్. 422
క. ఇవి దోఁడేభులభంగిం, గవియుఁ బురుషు ధైర్యహానిఁ గనుగొని ధైర్యం
బవలంబించిననరుఁ జేరవు వీనికి నిదియ తెఱఁగు రాజవరేణ్యా. 423
తే. ఆధిప యివి ధార్తరాష్ట్రులయందుఁ జాలఁ
గలిగియుండు నీబుద్ధి నొక్కండుఁ జొరదు
సారథీరతాసంపదుదారమతివి
గాన యింకను నిర్జింతు వీని నెల్ల. 424
వ. అని వెండియు. 425

- క. హింసావిహారి యైననృశంసు డీయాలుఁ గలుగుజనుకంటెను గీ
డంస ప్రదేశలలితో, త్రంసీకరణోపలాల్య ధరణీవలయా. 426
- క. మే లనుభవించుఁ జుట్టము, లాలోకింపంగఁ గుజరుఁ డవియు నృశంసా
శీలను పంచి కుడుచునతఁ, డేలోకంబునను జేర్చి యెసఁగ సుఖించున్. 427
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 428
- ఆ. వినుకుటుంబభృత్యజనజీవనంబుఁ ద్రి, చర్షములకుఁ గల్లువాఁడు నధిక
మొదవినట్టియతఁడు సుర్విశ యష్టులు, మాననీయసోమపానమునకు. 429
- క. క్రతువు లొనరించుభూసుర, తతికిఁ గ్రియాశేషయోగదానాదులు దు
ర్గతిఁ గొఱతవడిన ధరణీ, సతి నెఱుంగవలయు వానిఁ బరికించి తగన్. 480
- క. ధనధాన్యపశుసమగ్రుం, డనఁ బరఁగెనునట్టివైశ్యుఁ డధ్వరముం జే
యనినాఁడు బ్రాహ్మణాధ్వర, మునకు నతనిసొమ్ము రాజు పుచ్చి యిడఁ దగున్. 481
- క. కుడువక పెట్టక శూద్రుఁడు, కడునెక్కుడు గూర్చినట్టికనకముఁ గొలుచుం
బుడమిపతి ధర్మకృతులకు, నిడునది సకము గొని మేదిసీర్వరవర్యా. 482
- క. విను విప్రీలు పేర లగుట, మనుజేంద్రునిఁ బుష్టిలేమి మాతాపితృభా
వన నతఁడు వారిఁ బ్రోచినఁ, గనుమేలున కెల్ల గలదె కౌరవనాథా. 483
- క. ఆమద్రవ్యము మణియును, రామయు శుచు లగుటఁ గాదె రామారత్నా
రామత దగ వగు దుష్కుల, మై మెచ్చమి దోచెనేని ననితి ముసీంద్రుల్. 484
- క. అమృతము విద్యయుఁ బరమహితము సేయుటఁ బుచ్చికొండ్రు దానిని దాని
సుమతులు విషముఁజలననై, న మహీశ్వర నీడ మగుజనముచే నైనన్. 485
- క. భూపాలక విను పంచము, హాపాతకకరులుఁ బతితు లక్కిడంబు పా
ణాపాయాంత ప్రతికృతిఁ, బాపుదు రత్యధికపుణ్యపరతను బాయున్. 486
- క. యానాసనాన్న పానవి, ధానాదులఁ బతితు బెరసి తాఁ బతితుఁ డగు
మానవుఁడు దపోముఖధ, ర్తానుష్ఠానములఁ బాచు నక్కిల్బిషమున్. 487
- క. అనృతము పాతక మగు నై, నను ననితలయెడను బెండ్లి ¹నవ్వున మృతి వ
చ్చిన సర్వధనముఁ జెడుచో, విను మది పాపంబు గాదు విమలచరిత్రా. 488
- క. ఏపాపమేని లేనిది, కాపురుషత నొకనిమీఁదఁ గలిగించిన న
ప్పాపము సేసినవాఁ డగు, నాపాలువ యనంగ విందు మాయ్యులచేతన్. 489
- ఆ. తల్లిఁ దండ్రుఁ బాయఁ దగ దకారణమునఁ, బాసెనేని వాఁడు పతితుఁ డాస
నంబు నెజ్జ భోజనము చీర వటుకమా, రులకుఁ బ్రీతి నొసంగఁ బాలియుఁగీడు. 490
- వ. అనియె నట్టియెడం గృపాణరణనిపుణుం డగునకులుండు సకలాస్త్రశస్త్రసార
విశారదుం డైనయబ్బాగీరధీసుతునకు సవినయంబుగాఁ బ్రణమిల్లి ధను పుత్ర
మాయుధం బని చెప్పుదు రది స్వజనసమృతంబు ధనువునకు బాణంబులకు

వైకల్యంబు వాటిల్లినయెడం బరవీర ప్రహరణంబునకు నాత్మత్రాణంబునకుం
గృహాణంబు మే లని యుందును నాతలం పెట్టిదియో తెలిసికొనవలయుఁ దత్ప్ర
భవ ప్రభావంబులుం దదీయభూర్వాచార్యునిం జెప్పవే యని యడిగిన. 441

భీష్మండు నకులునకు ఖడ్గప్రభావంబుతెఱుం గెఱింగించుట

సీ. అతనికి నాతఁ డిట్లను బ్రహ్మ జగములు సృజించి భూతసంసృష్టి సేయ
దివిజమర్థ్యాదిజంతువు లమృతాత్మవిధించినతెరువులఁ దిరిగి బ్రదుకు
చుండ దైత్యులు సముద్బంధత సన్ధ్యాయవస్తు తై సురమునివ్రాతములకు
బాధ లొనర్ప నప్పరమేష్ఠి హిమశైలతటమున వేయుచత్వరము లధిక
తే. నియతిమెయిఁ దప మొనరించి నిష్కంధులు, ¹నేనె నయ్యగ్నిబుట్టె నశేషలోక
భీతికర మగునుగ్రంపుభూత మొకటి, ప్రాంశుకృష్ణ మై దంష్ట్రులు ప్రజ్వరిల్ల.

ఆ. అప్పు డిసుండు మానె ననిలుండు సుషివడి, వీచె నుల్కు లురిలే వెఱుఁ దలంకు
సురల ముసులఁ జూచి సరసిజభవుఁ డిది, నాదుమతను యెండు గాదు వినుండు.

వ. ఇది రాక్షసనాశంబునకుం దోచినయుత్పాతంబు ²లోకంబుల రక్షింపను రాక్ష
సుల వధియింపను సాధనంబుగా ఖడ్గంబుఁ గల్పించితి నని పలుక నాభూతం
బారూపంబువిడిచి ఖడ్గాకృతిగైకొని తనమెటుంగులుదిక్కులదీటుకొనంబొల్పిన.

క. కమలాసనుండు నిజవి, త్తము భక్తిమయంబు నేసి తలఁచె హరునిఫా
లముకంటిమంటతో న, య్యమరవరదుఁ డేగుదెంచె నచటికి నెచ్చిన్. 445

ఉ. వచ్చినఁ దత్ప్రదాంబురుహవందనపూర్వము గాఁగఁ బద్మజం
డిచ్చె గృహాణ మవ్విభుఁ డహీనసముద్యమలీలఁ గ్రాలుచుం
బుచ్చికొనంగ నాసభ యపూర్వమనగి ప్రమదంబు ³తోడివే
రచ్చెరువాటు నొందె నటు లయ్యసినై గైకొని మేచు వెంచుచున్. 446

తే. హరుండు బెట్టుగ నవ్వె పెల్లార్పుటయును
విని సముద్రతరయమున దనుజకోటి
మునుగఁ బఱతెంచి తాఁకిన మునుముకొని వ
ధించి యిల యెల్ల నెత్తుట ముంచె నతఁడు. 447

ఉ. దైత్యుల నిట్లు గీ టడఁచి భర్తము నిల్పి ప్రసన్నమూర్తిసాం
గత్యము నొంది యప్పరమకారుణికుండు త్రిలోకరక్షణౌ
దాత్యమునకై వెలుగుహరిఁ దద్దయువేడుకఁ బిల్వఁ బంచి సు
ప్రీత్యభిరాముఁ డై యొసఁగెఁ బొపుగ నమృతహనీయఖడ్గమున్. 448

వ. అట్లోసంగినం గైకొని దుష్టదమనం బొచరించుచునుండెడు నవ్విష్టుండు మహాస్త్ర
రూపం బగునయ్యాయుధంబు పదంపడి మరిచి కొసంగె మరిచి భార్గవునకు
భార్గవుం డనేకముచులకు మును లింద్రునకు నింద్రుండు లోకపాలురకు నొసంగె.

గ్రమంబున మనుప్రభృతు లైనమానవేంద్రులు వడసి నిజసంతతికి నిచ్చుచు వచ్చి రందు దుష్కంతుండు భరతున కిచ్చె నాభరతువంశంబునందు ఖడ్గ సంప్రదాయంబు గలిగి వచ్చె నొకముని యుగహింప ద్రోణుం డధిగమించి కృపున కిచ్చెఁ గృపునిచేత మీ రేవురుం బడసితిరి విశేషించి యీవిద్యయం దత్యంతాదరణవంతుండ వగుటంజేసి దీనివలన వెలసితివి నిస్త్రిశంబునకు నక్షత్రంబు గృత్తిక యగ్ని యధిదేవత గురుండు రుద్రుం డని చెప్పి వెండియు నిట్లను నసి విశసనంబు ఖడ్గంబు ¹తీక్షణధారంబు దురాసనంబు శ్రీగర్భంబు విజయంబు ధర్మపాలం బన నెనిమిదిపూజ్యనామంబులం బరగి కృపాణంబు ప్రహరణంబులలోనం బ్రధానం బై నెగడుచుండు.

449

క. సుమహిత మగుసిఖ్డా,గమ మగుపూర్వాకథ వినఁగఁ గాంచినపురుషుం డమితయశంబును నధిక, ప్రమదంబును సగతియును బడయుఁ గుమారా. 450

క. అని యిట్లు నకులునకు భీష్మునిచెప్పినకథ సుచిత్తమున విని కుంతీ తనయూగ్రజంఘ పురికి, జనియెడు ప్రొద్దుగుడు వినయసంభృతుఁ డగుచున్.

వ. సముచితంబుగా నన్తుహాత్తుని వీడ్కొని చని యోగ్యవర్తనంబు లాచరించి వివోదగోష్ఠి నుండి విదురునిం దన్తుల సుపలక్షించి ధర్మార్థకామంబులయం దుత్తమ మధ్యమాధమత్వనిరూపణంబు నేనుండు చూత మని పల్కిన నవ్విభు నకు విదురుం డి ట్లనియె.

452

— ధర్మజానితో విదురాదులు ధర్మార్థకామంబులతారతమ్యంబు నెప్పుట —

క. విను ధర్మంబున ధన మగు, ధనమున సిద్ధించుఁ గామతంత్రం బటు గావున మధ్యమంబు నధమము, ధనకామము లుత్తమంబు ధర్మం బధిపా. 453

చ. అనవుడు బాంధుఁ డిట్లు లను నర్థము మూలము ధర్మకామవర్తనముల కట్లు గాకయు విరక్తత నొంది జటూదిధారణంబునఁ జరియించువారికిని భూవర యర్థము దేహకృత్యసాధన మసురేజ్యకణ్వులును దానిన మే లని పూని చెప్పరే.

454

వ. కావున నర్థంబు ప్రధానం బనుటయు నకులసహదేవు లేకవాక్యత ని ట్లనిరి. 155

తే. అర్థధర్మంబు లితరేతరాశ్రయములు, గాన వానిలో నొకఁడూదుమానవేంద్రు జగము ²వోకలఁ బుచ్చునసంభృతార్థుఁ, డైనవానికిఁ గామమప్రాప్య మరయ. 156

క. తమలో సరి ధర్మము నర్థము నర్థంబునకుఁ గామతంత్రము ఫలరూపము గావున నప్పురుషార్థమునుం గొనియాడ వలయు ధరణీనాథా. 457

వ. అనిన విని పవననందనుం డి ట్లనియె. 458

క. దధిసారముచందంబున, నధిపా ధర్మార్థసార మగుకామరసం బధమ మనుతలఁపు సుఖసా,విధానబొహ్య మని నీవివేకమ యెఱుఁగున్. 459

- క. విను మళి యలరునఁ దేనియఁ, గొనుగతి నత్యంతసుఖము గొన నగుఁ గామం
బున నధికసుఖము లొందని, జనుసిరి ¹దాఁ గొల్చు లేనిసన్ద్యమ కాదే. 460
- తే. అనఘ ధర్తార్థకామంబులందు నొకట, నర్థిఁ దగిలినమానవుం డధముఁ డొకటి
మాని వర్తించునాతఁడు మధ్యముండు, నడపు నన్నింటి నుత్తమనాయకుండు.
- క. అని యి ట్లందఱుఁ డెప్పుఁగ, విని చిలునవ్వున ముఖారవిందముచెలువం
బినుమడిగా ధర్తజాఁ డి, ట్లను వారలఁ గలయఁ జూచి యాదర మెరుగన్. 462
- వ. ఏ నడిగిన తెఱంగునకు విదురునివాక్యంబు సిద్ధాంతంబు దక్కటివారివచనంబులు
నొక్కొక్కమెయి నాదరణీయంబు లవి యట్లుండె నామతంబు వినుండు. 463
- క. భూతములు జరామరణో, పేతంబులు గాన మోక్ష మెదఁ గోరుట మే
లాతతవర్తత్రయసం, జాతమనోదుగిభభారసహుఁ డగుకంటెన్. 464
- వ. అవి గోరిన దొరకొనునే యందుమేని. 465
- క. మనమున ధర్తము నర్థం, బును గామముఁ గీలుకొనక పొరపొచ్చెము లై
చన సుఖదుగిఖంబుల మద, మున దైన్యముఁ బొందకునికి మోక్షర మగున్. 466
- వ. అనిన విని వార లందఱు నభినందించిరి మఱునాఁడు నవీరందనుం గొలిచియుండి
ధర్తనందనుండు నరపతులకు వలయువారును వలననివారును నెట్టెట్టి వా రని
యడిగిన నష్టహీనత కి ట్లనియె. 467
- ఉ. తాలిమిఁ బేర్చువారలును ధర్తవిధిజ్ఞులు సత్యనంతులున్
లోలత లేనివారు మదలోభనిరర్థకకోపహీనులు
నీలసమేతులుం బలుక నేర్చుట కార్యము కాన్పు పెంపుమైఁ
జాలుట గల్గుభృత్యులును సంపద సేయుదు రాత్తభర్తకున్. 468
- ఉ. క్రూరుఁడు లోభియున్ శత్రుఁడూఁ గొండియుఁడున్ జనుఁడుం గృతఘ్నుఁడున్
నేరనివాఁడు బొంకరియు నిందకు నోర్పునతండుఁ బందయున్
ధీరత లేమి దుర్నయమతివ్యసనత్వము గల్గువారలుం
జేరువ నున్ని భూపతికిఁ జెప్ప యొనర్చు నరేశ్వరోత్తమా. 469
- క. ఒప్పునిగుణములఁ బరగెను, నిప్పునుపాదములలోన నెల్లఁ గృతఘ్నుం
డొప్పుఁడు గడు నిట్లగుటం, జెప్పెడునితిహాస మొకటి నెప్పెద నధిపా. 470
- వ. అది కాశ్యపగౌతమాఖ్యానం బనం బెద్దలగోష్ఠిం బ్రవర్తిల్లు. 471
- ధీఘఁడు ధర్తజానకు నాడిజంఘునిచరిత్రంబు సెప్పట —
- చ. విను మొక బ్రాహ్మణుండు కులవృత్తము ²పెంపుఁ దొఱంగి బోయెదా
ని నొకత గర్తఁ జేసికొని నెమ్మిఁ గిరాతులఁ గూడి వేటకుం
జనుఁ దిను మాంస మద్దురితసక్తుఁడు భోగపరుండు గావునన్
ధనము ఘటింపఁగాఁ దగువిధం బని చూచి వణిగ్జనంబుతోన్. 472

1. యెఱుకొలుచు లేసి; యెఱుకోలు లేసి. 2. తెల్లఁ...గల్వి; గల్వి.

వ. చెలిమి చేసి కొందలు గోమట్లు జేహారంబువెంట దేశాంసరంబునకుం జనం
దానును వారితోడం గూడి పోవం బోవ గిరిగహనదుర్గమస్థలంబున నొక్కవన
గజంబు. 473

ఆ. సాతులోని కుటికి జనముల నున్నద, లీల నేలఁ బెట్టి కాలఁ జమఁ
జొచ్చుటయును భీతి విచ్చి నద్దిక్కులఁ, బఱచి రెల్ల వారుఁ బటరయమున. 474

క. ఆయనయుఁ గాందిశీకుం, డై యుత్తరదిక్కు వాతె నతిదూరముగా
నాయెడ నొకమార్గము గని, సోయెను దాను నట పోవఁ బోవం గెలనన్. 475

తే. పొదలతఱచున జొంపమై పొడవుఁ బఱపుఁ, గలిగి వట్టునఁదనమునఁ జెలుపు మిగిలి
యున్న వటభూరుహముఁ గని యుల్ల మదట, నిలువఁ గోరన నామ్రానిసీడఁ జేరి.

క. వనలతలకునుమగంధము, గొని సుశివమగాఢపు డప్పిఁ గొండొక దేర్పం
దను పారు నచటఁ గూర్చుండె నతం డ ట్లుండ నచ్చటికి లలితగతిన్. 477

వ. ఒక్కమహాబకంబు వచ్చె నది పద్మభవునకుం బ్రసాదపాత్రం బగుచు నాడీజం
ఘుండును రాజభక్తుండు ననువేల్గం బరంగు నాకొక్కెరకు నన్నుట్టి నివాసం బై
యుండు నప్పటి య క్లేతెంచి యవ్వపునిం గాంచి ప్రియంబు దలకొనుచూడ్కి
నాచరించి. 478

క. ఎం దుండి యేమివనికై, యెందుల కరిగెదవు భూసు రేశ్వర ప్రీతిం
బొందితి నినుఁ గని తగియెడు, వింత వయితి నాకు నీదువిధముం జెపుమా. 479

వ. అని యడిగిన నతం దేసుమధ్యదేశీయుండ గౌతముండ నొక్కమహనీయచరి
త్రునిపుత్రుండ నాలస్యంబున వేదాధ్యయనాదిప్రకర్త విరహితుండ నయి కామ
లోలత్వంబున బోయతె యిల్లాలుగా బోయలం గలసి యుండి వేదఙ్గింబునకు
నలసి జేహారంబువెంట నొక్కసాతుం గూడి పరదేశంబున కరుగుచోట గిరి
గహనదుర్గమప్రదేశంబున. 480

క. వనకరి యొక్కటి యాసా,తునకుఁ గవిసి జనచయంబుఁ ద్రుంపఁ దొడఁగుడున్
విను మెల్ల వారునుం గను,కనిఁ బఱచిరి భీతి నేను గాననభూమిన్. 481

ఆ. పఱచి దిక్కు దప్పి భాగ్యంబుకల్పి నీ, వైననిలయమునకు నరుగుదేరఁ
గంటి ననిన మేలు గాక నీదారిద్ర్య,మవనయింతుఁ జింత యవనయింపు. 482

వ. అంతకు నియ్యాతిభ్యంబుఁ గయికొను మని రుచిమంతంబు లగుమందాకినీమీసం
బులు సుపక్వంబులు సేసి మధురంబు లగువన్యఫలంబులు దెచ్చి తృప్తి యగు
నట్లుగా నతనికి నాహారవిధి యొనర్చి రాత్రి యగుటయుం బల్లవపుష్పసాంద్రం
బగుశయనంబు గల్పించి యబ్బకపతి యధరణీసురునితోడి సముచితసల్లాపంబు
లను సుఖనిద్రను నారాత్రి గడపి వేగుటయు నవ్వపు నాలోకించి. 483

క. విను మిత్రుండును రజతముఁ, గనకము బుద్ధియును నాల్గు గారణములు మ

- ద్యునిదారిద్ర్యము వాయుట, కని దేవగురుండు సెప్పె నన్నిటిలోనన్. 484
- క. మిత్రుం డెక్కుడు కాశ్యపపుత్రుడ నగు నేను నీకు భూసురవర స
న్వైత్ర యనుష్ఠించెద నట, పాత్రము గాకుండుదే యపారశ్రీకిన్. 485
- తే. నాసఖుండు విరూపాక్షనానుధేయుఁ, డతనిపురము మధువ్రజ మదియు మూఁడు
యోజనము లిచ్చటికి దాని ¹కుల్లతెరువు, వట్టి వేచని యాదైత్యభర్త గనుము. 486
- క. కాంచి యతనితో నేఁ బు, త్రొంచితి నని చెప్పు మతఁ డతిప్రీతుం డై
కాంచనమును రత్నంబులు, నంచితగుఱ జేసి యిచ్చు నప్పుడ నీకున్. 487
- క. అని యప్పురిదెస సెప్పినఁ, జని యాతం డతనిఁ గాంచి సముచితభంగి
వినిపించె రాజధర్మన, కనుగల మగుసఖుఁడ ననియు నతనిపనుపునన్. 488
- తే. అరుగుదెంచితి ననియు ధర్మార్థి ననియు
నిట్లు వినిపించుటయె రాక్షసేశ్వరుండు
దేహిగోనఁ జూచి యాత్మ నిష్పాటుఁ డధముఁ
డగుట దోచుచు నున్నది యడుగ వలయు. 489
- వ. అని తలంచి. 490
- క. కులమును విద్యయు వృత్తముఁ, గలరూ పెఱిగింపు మనినఁ గలఁగక తన్నుం
దెలియంగఁజెప్పె విప్రుం, డలఘు డగునసురపతియు నవికృతుఁ డగుచున్. 491
- క. ఇతఁ డెట్టిఁ డైన నే మగు, నతనికి సఖుఁ డట్టె బక మహాత్తరసఖ్యం
బితనిం బాత్రముఁ జేయదె, యితినికీ దృష్టి యగునట్లు లిత్తు ధనంబుల్. 492
- వ. అని నిశ్చయించి యతనికి నాహార²సంఘాదనంబులు సమీచీనంబులుగాఁ నిర్వర్తిం
పఁదగువారి నియోగించి మఱునాఁడు కార్తికశ్రార్థ మాసియైన భూసురసహస్రం
బులు దనగృహంబున బసిండిపల్లెరంబుల భోజనంబులు సేయను బహుళదక్షి
ణలు ప్రతిగ్రహింపనుం గలనైమిత్తిక క్రియానుష్ఠానంబులు గలిగిన నమృహజనం
బులలోఁ గలపి యత్యంతాదరంబున. 493
- క. మహనీయబహుళపూజా, సహితంబుగ భోజనంబు క్రింతృప్తిగ న
మృహితాత్ముండు నడపి దు,ర్వహభారము గాఁగఁ గనకరాశియు మణులున్. 494
- చ. కుడిచినపల్లెరంబును నకుంతితహర్ష ముతోడ నిచ్చినం
గడు ముద మంది యెత్తికొని గాఢభరంబున మార్చి మోవఁగా
మెడయును వీపు మూఁపులును మిక్కిలి నొవ్వునఁ గొంకు వోవ నె
క్కుడువెస నేగుదెంచె గని కొక్కెర సమృద మంద మట్టికిన్. 495
- తే. అట్లు సంతోషమునఁ దేలి యతనిడప్పి, వోవ బకవల్లభుండు పక్షపుటయుగమున
నల్ల వీచి యాహారసమర్పణంబు, సేసి నిసి యైన సుఖనిద్ర సేయు చుండ. 496

1. కుల్లతెరువు. 2. సంభారంబులు. 3. సంక్రీతిగ.

—౧౧ నాడిజంఘుడు దుష్టబ్రాహ్మణుచే మృతుం డై మరల జీవించుట ౧౧—

వ. ఆదుర్భాష్టాణుండు దనరేపటిపయనంబునకు నాహారంబు చింతించి యిష్టహా-
బకంబుశరీరంబు గ్రొవ్వి యున్నది దీనియందు మాంసంబు సాలం గల దిది
యేమట నిద్రవోయెడుఁ జావ నడిచి చెండికొని పోయెదం గాక యని పాప
నిశ్చయుం డై చీర సక్కుం గట్టికొని యొక్కకాష్ఠంబు గరయుగంబునం జిక్క
నమర్చికొని. 497

క. అందంద మెడయుఁ దలయు నమండాటోపమునఁ బెక్కుమాలు లడిచి చా-
వుం దెలియఁ జూచి యలరెడు, దెంచముతో నీక లన్నిటిని వెస నూడ్చెన్.

తే. ²ఊడ్చి బొందువు వచ్చి పే పురివి నంజు
డంతయును బుచ్చి పొదుకగా నమరఁ గట్టి
కొనుచు వేగుఁ బో కగుటయుఁ జనియె నట్టి
సమయమున మేలుకని దనుజప్రభుండు. 499

క. పొల వలచె నేమిగిళొకొ, కలిగెను నని తలఁచి మనసు గలఁగఁగఁ దనవా-
రలతోడ నుగ్గడించుచు, జలియించుచు నుండఁ బ్రోడ్డు జా మెక్కుటయన్.

వ. రాజధర్మనిం దలంచి. 501

ఉ. నిచ్చలు వచ్చు రేపకడ నెయ్య మెలర్పఁగ మత్స్యఘండు నేఁ
డిచ్చటి కేల రాఁడు గుణహీనత విప్రనియందుఁ గల్గి నా
యిచ్చఁ దలంచితం దులువ యేమి దలంచెనో యక్కటా మదిం
బొచ్చెము లేదు నమ్ము బకపుంగవుఁ డెట్లగునక్కొ దైవమా. 502

క. అని తూర వగచి యారయఁ, బనిచెం బని గఱపి భటులఁ బలువుర వారం
జని బకముడొక్క యేర్పడఁ, గని యతనికే జెప్పి పుచ్చి కడువేగమునన్. 503

వ. అవ్వెపునిచొప్పు వట్టి. 504

చ. పరిమెయిఁ బాటి వానిఁ గనిపట్టి వడిం బెడగేలు గట్టి తే
చ్చి రసురభర్త సూచి యిటు సేరఁగఁ దే వల దీకృతఘ్నుని
బొరిగొని వే తినుం డనినఁ బోకడ మాలినవారమయ్య యి
ద్ధురితశరీరముం దినఁగ దోసము మా కని వార లొల్లమిన్. 505

వ. అతండు. 506

క. తినుఁడు తినకుఁ డొం డే మైనను జేయుండు వీని నేల నాముందటికిం
గొని వచ్చితి రని పలికిన, దనుజులు పురి వెడలఁ దెచ్చి తద్ధాత్రంబున్. 507

క. వెడగోతల నెత్తు రొలుకఁ, బడఁ ద్రోచిన వచ్చి కుక్కపదుపు వెనుకకుఁ
జడిసెఁ గబింప నొల్లక, కడుపులు నకనకబడంగఁ గౌరవముఖ్యా. 508

వ. అని చెప్పి భీషుండు. 509

- క. విను మది యట్టిద కుక్కలు, దినగా రోయుం గృతస్సు దేహముమాంసం
బని చెప్ప నాగమంబులు, మనుజేశ్వర తెల్ల మయ్య మన కిచ్చోటన్. 510
- వ. అని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 511
- క. పురపురం బొక్కుచు బకపతి, కరంకముం దేరం బనిచి గారవమున నె
య్యరుఁ దాను నగ్ని యిచ్చి య,సురపతి యున్నంత వచ్చె సురపతి నెమ్మిన్. 512
- క. కని యతఁడు సంభ్రమంబును, వినయంబును బెరయ గారవించి యడిగె నా
తని రాజధర్మ సీపే, యని దైన్యము దోచ వగచి యశ్రులు దొరంగన్. 513
- వ. అడిగిన నమరవిభుండు సీసఖుండు చతుర్ముఖునకు సఖుం డగుట యెటుంగవే
వానికి వగవ నేల య వ్వారిజాసనుండు దనపాలికి ననుదినంబు వాఁడు వచ్చుటం
గోరుచుండుం గావున. 514
- క. పలుమాలును రామికి ను, తలపడియెను దాన నిట్టిదశ నతఁ డొందె
జెలి యగుట నితనిడొక్కకు, నలఘువిధి౯ వహ్ని యిచ్చి తది మేలకదా. 515
- వ. అ ట్లగ్ని సంస్కారంబు నేసి నీవు వచ్చినయనంతరంబ తచ్చితాసమీపంబున. 516
- క. కడు నర్తిలిఁ గ్రేపుం జను, గుఱుపఁ దొడఁగె చొక్కసురభి¹గులుపా ల్పెరయం
బడువత్సవక్ర ఫేనము, సుషిగాలిం దూలి పడియె సొడ్డు ననఘా. 517
- వ. దానంజేసి యన్నాడీజంఘుండు సంజీవితం డయి యెప్పటియట్ల యొప్పెడు
నాకారంబుతో నరుగుదెంచు చున్నవాఁ డి ట్లగుటకుం గారణంబును నద్దేవుని
దివ్యచిత్తంబు మహానుభావంబ. 518
- క. అని చెప్పె నంత బకపతి, సమదెంచెను దనుజపతికి ²సన్నద మెసంగఁ
మును వాసపుఁ డజివాక్యము, నన పాశనిబద్ధం జేసిన్ డవిప్పిన్. 519
- క. ఆనాడీజంఘుండును, దాని నెఱిగి భూసురునకుఁ దనకతమున న
ద్దినదశ యగుట కోర్వక, వానివిడుపు గోరి వేడె వరముగ నిం ద్రున్. 520
- చ. అతఁడును దివ్యబోధమున నాసమయంబున బ్రహ్మసత్త్వపా
న్వితం డగు తేర్పడం గని వినీతతముం డగురాజధర్మవాం
ఛిత మొనరించె విప్రసకుఁ జేర్చిరి తెచ్చినవారు తర్థన
ప్రతతియు దైత్యనాయకుఁడు వంప బకాధిపుఁ బ్రస్తుతించుచున్. 521
- వ. అవిప్పిండు ధనసంపదయంబు మోచికొని మరలి మరలి చూచుచు సంభ్రమం
బునం బోయెఁ దదనంతరంబ. 522
- క. సురపతియుఁ ద్రివిష్టపమున, కరిగె బకాధీశుఁడును నిజాలయమునకు౯
గరిమంబు మెఱయఁ జనియెం, బరితుష్టం డగుచు దైత్యపాలుం డనుపన్. 523
- క. అని చెప్పి తాత యి ట్లను, మనుమనితో నాదరమున మఱియును బ్రహ్మ
ఘ్నునకును నిష్కృతి గలుగును, వినుము కృతస్సునకు లేదు విమలచరిత్రా.

1. గురిపా ల్పెరయం; గుచివా ల్పెరయం; గురువా ల్పెరయం. 2. సంకష మెసంగన్.

- క. ఆరయ మిత్తద్రోహము, దారుణ మగుపాతకము గృతఘ్న తకంఠఁ
వైరము గొని విడువవలయు, నారెండుదెఱుగులవారి నాపుల నైనన్. 525
- క. మిత్తుం డైహికములు నా, ముత్తికములు నైనభగ్నములు దలకొలుపున్
మిత్తధనంబులలోనను, మిత్తుడ యెక్కు డనుమాట మెత్తును ప్రాజ్ఞుల్. 526
- క. ఉత్తమకులజుఁడు సుగుణా,యత్తుండు సన్నేహమతియు నగుమిత్తునకుం
జిత్త మెలర్చుతెఱంగునఁ, ¹బొత్తు మనఁగ వలయు శుభముఁ బొందవలసినన్. 527
- వ. అని యిట్లు కృతఘ్నతయు మిత్తద్రోహంబును నధికపాతకంబు లగుటయు
సన్నిత్యం బొటించుట శుభంబుఁ జేయుటయు భీష్ముడు భీమాగ్రజునకుం జెప్పె
ననిన విని యయ్యుత్తమపురుషులయడుగుటలును సుత్తరం బిచ్చుటలును నింత
లెస్సలై చెల్లెడునే యటమీఁద జెల్లిన తెఱంగు లెఱింగింపు మనుటయు. 528
- చ. స్త్రయభయదర్పితక్షుభితసామజవర్దనరక్షణక్రియా
శ్రయణవిలాసభాసురభుజాచరణప్రణతామరస్త్రజా
జయశిభవప్రభుత్వధనసంపదుదాత్తచరిత్రకీర్త్యపా
నయనకృతార్థసేవకజనా మునిసంభృతయోగభూజనా. 529
- క. తరణిశశినేత్ర జగదుప,కరణదణచరిత్ర బోధగాత్ర తపస్సుం
భరితశమమునిమనోజ్ఞా,భరణీయప్రాజ్ఞ విశ్వభారవిధిజ్ఞా. 530
- మాలిని. వరదచరణలీలా వైకృతాగమ్యశీలా
విరలినిరతసేవ్యా వేదవిద్యావిభావ్యా
నిరవధికవిభూతీ నిశ్చయాతితరీతీ
భరితకరుణాస్పృష్టి భక్తమాధ్వీకవృష్టి. 531
- గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కునసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ
దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ గణేశ శారదాగుర్భాసము

శ్రీ మదాంధ్ర మహా భారతము

శాంతిపర్వము - చతుర్థాశ్వాసము

శ్రీతపశ్చస్థులగౌ

రీ శ్రీతవామాంగసుభగరేఖాసంప

త్యశాంతతనూలలిత స

మా శ్రీతజననిత్యఫలిత హరిహరనాథా.

1

—ॐ భీష్మఁడు ధర్మజనకు సర్వోత్తమం బగుధర్మంబు నెప్పట ॐ—

వ. దేవావై శంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు బహుప్రకారంబుల శాంతి నవుండు వివరింప రాజధర్మంబులు విని ధర్మనందనుండు దమ్ములుం దానును బ్రీయంబందె నస్తుందాకీసీనందనుం డతనితో నాయెఱింగినతెఱంగునం బ్రజ్ఞా కరంబు లగువాక్యప్రకరంబు లుపన్యసించితి నింక నేమి విన ¹నిచ్చసేనెద వనిన నాదేవప్రతునకు నన్నరదేవోత్తముండు వినయం బెసంగ వినతుం డై.

2

క. రాజోచితధర్మంబుల, యోజ విశదభంగిఁ జెప్పి తుజ్జ్వలవిసర
త్రేజోధన నాకు సకల, భూజనపరమహితధర్మముం చెలుపు దయన్.

3

క. ఉత్తమ మెయ్యది నావుడు, నత్తటిసీనందనుండు సమాదరసమ్యక్
ఘ్నితుఁ డగుచు నక్కురుభూ, సోత్తమునకు నిట్టు లనియె సుర్వీనాథా.

4

తే. విను మనేకవిధంబుల విస్తరిల్లు, ధర్మములయం దొకండును దలఁప నిష్ఠ
లంబు లేదాత్మ మోక్షోపలంబి యైన, ధర్మ ముత్తమ ముండు తత్త్వజ్ఞు లధిప.

5

క. ప్రియములు నప్రియములును హృ
దయమునఁ బొరయమియ మోక్షదం బగుధర్మం
బయమహితా తద్బోధవి
షయ మగునిలిహాసముం బ్రసన్నాకృతిగన్.

6

వ. చెప్పెద నాకర్ణింపుము ²సేనజితుం డనురాజు పుత్రశోకార్తుం డయి యన్న
యెడఁ దదాప్తుం డగువిప్రుం డతని కిట్లనియె.

7

- క. ఇది యేమి శోకమున వం, దెదు పుట్టినవారి కెల్ల దెరు వారయఁ గా
నిదియె భవత్సుతుఁ డొకనికె, వదలు వనట మాధునట్లు వనరం దగునే. 8
- వ. అనిన విని యజ్ఞపతి నీ వేమిటంజేసి వగపు వారిం తనవుడు నతం డతని
కి ట్లనియె. 9
- క. కదియుం గాఢముఁ గాఢము, నదిలో మఱి కొంతసేపునకుఁ బాయును నె
మ్మది నట్లుగఁ దలఁపఁగ వల, నదె పితృపుత్రాదిబంధువర్గము నధిపా. 10
- క. తనకుం దా నెర వనినను, విను బంధులు సతమె ¹యన్నివేకంబున నే
జనులపయిఁ జేయ నర్హి, నను వగ వొంద నది కారణముగ నరేంద్రా. 11
- క. నరనాథ సుఖము దుఃఖముఁ, బరువడిమెయిఁ బొరయుఁ గాక పన్నుగ నరునిం
బొరయునె యందొక్కటి యవి, పొరసిన వల దూడ మోదమును భేదంబున్. 12
- క. ఇది నాయది యనునూత్ర, న్నది నెయ్యది కట్టుకొల్పినను వానిత మై
తుది జేటు నొంది వానికి, నది శోకము నావహించు నత్యంతంబున్. 13
- క. వినుము పురాతనజన్మంబునఁ జేసినయట్టికర్మ ములఫలములు ప్రా
జ్ఞునినైనఁ బొందు వానికి, మనుజేశ్వర మందు ధైర్యమహిమయ చుష్కా. 14
- క. పరమసుఖము దృష్ట యుడుగు, టరయఁగ ని ట్లగుట పింగళాలాపములం
బరిబోధిత మగు ధరణీశ్వర చెప్పెఁగ దెలియ వినుము వానితెఱంగున్. 15
- వ. పింగళ యనువేశ్య దనకూర్చువానిరాక వార్ని పెద్దయుంబ్రొద్దు వోపునంతకు
నుండి వాడు రా కుండుటయును. 16
- ఆ. ఏను వేడు అగుడు వాని నివ్వేడుట, ²పట్టఁ జదురు గలదె భ్రాంతి దొఱగి
యొంటికంబ మొప్పు నింటివాకిళులు దొ, మ్మిదియు నెఱయ మూసి నిదురవోదు.
- క. పొంతకు వచ్చినవానిన, కాంతునిఁగాఁ గొనుచు నొరునిఁ గాంక్షింపక యే
నెంతయు నూఱి మనమునఁ, జిత యొక్కఁడు లేక యున్నఁ జెందు సుఖంబుల్.
- క. ఆశయ యింద్రియజయము వి, నాశముఁ బొందించుఁ గాపునం దొఱగెద నే
నాశను సౌఖ్యము నిచ్చు ³ని, రాశయ యని పలికి యట్టి దై నిద్రించెన్. 19
- వ. అని విప్పుఁ డుపదేశించినవాక్యంబులం గలంక దేఱి సేనజిత్తు సుఖ యయ్యె
నీవును నందలితాత్పర్యం బనుసంధించి శాంతి నొందు మని చెప్పినఁ గుంతితన
యాగ్రజుండు శాంతనవుతో భూతక్షయావహం బగుకాలం బతిక్రాంతం బగు
చున్నయది యట్లుండ జనంబుల కెయ్యది కర్తవ్యంబు లుపదేశింపు మనిన నమ్మ
నుజుపతిం బ్రీతిం గనుంగొని యమృతహితాత్ముండు పితృపుత్ర సంవాదం బను
నితిహాసంబు గల దాకర్ణింపుము దాన నీయడిగినయది దేటపడు నని పలికి
- యి ట్లనియె. 20

— మేధావి యనుబ్రాహ్మణకుమారుడు దనతండ్రితో జేసినసంవాదము —

- సీ. వేదవిదుం డగువిప్రనందనుడు మేధావినామకుడు మేధావిననుడు
సత్సమయంబున జనకుతో నాయువు జనులకు వేగంబ చనుచు నుండు
దీనిపైఁ గను వెట్టి ధీరత దలకొల్పి మేలు వాటిల్ల నెఱ్ఱెయిఁ జరించు
వారొకో యనవుడు వానికి ని ట్లనుఁ దండ్రి యాలును నవత్యంబుఁ గలుగు
- ఆ. తెఱఁగు నడపి యజ్ఞతృప్తనిర్జరుఁ డయి, శవము నొంది కాననమున కేఁగి
సౌమ్యవృత్తి ముక్తి సాధించి మృత్యువు, నలఘునియతి గెలువవలయు ననఘ.
- వ. అనిన విని మేధావి దండ్రి కి ట్లనియె. 22
- సీ. నిక్కమ కాలంబు నీకుఁ గొంత గలట్లు వలెకెడు నీవు గొప్పంబు సొచ్చి
నప్పటనుండియు నన్వేషణము సేయుఁ గొనిపోవుటకు మృత్యు వని యెఱుంగు
మివిరెడు ¹నీటిమీనవు గావె దారపుత్రాదిసక్తుం డగునతనిఁ గాన
నమున సుప్తుం డైననరుఁ బులి గొనుపోవునట్టులు సూ మృత్యు నవహరించుఁ
- తే. జేసినది సేయుచున్నది సేయవలయు, నది మఱు గలకార్యంబులందుఁ దగులు
వాని మృత్యువేపునఁ దనవశముఁజేయుఁ, గాన కాలంబు ²సేమనఁగాదుతండ్రి. 23
- క. భీరుడు శూరుడు జడుడు వి, శౌర్యుడు డబలాత్తు కుండు సబలుం డన లే
దేరి నయిన మృత్యువు దు,ర్వారం బై యవహరించు వైదికవర్యా. 24
- క. విను సంసృతి మృత్యువున, ట్టనఘా నిస్సంగవృత్తి యమరగృహము నె
ట్టన ని ట్లగుటం గనికొని, తునుముము సంసారజ్ఞు దురితవిదూరా. 25
- క. అమృతము మృత్యువు నన సత్యము మోహము గాన విను మహాత్మా యే స
త్యమునన మృత్యువు గెల్చెద, సమసుఖదుఃఖుండ నగుచు శాంతిపరుడ నై. 26
- తే. నాకుఁ బ్రజ గతి నిచ్చు ననంగ వలవ, దేన ప్రజనయి పాడమెవఁ గాన యేను
నన్నుఁ గనుచున్న నదిమోక్షణంబుసేయు, నాశపడనట్టులగుటఁ బ్రజాభియుక్తి. 27
- క. విను పశుయజ్ఞము హింసన, మనంతఃఫలదంబు గా దహంకృతినహితం
బనఘా వాఙ్మనస శినియమ, మనుష్యాగం బిచ్చు నవ్యయానందంబున్. 28
- వ. కావున నీవును. 29
- క. కామక్రోధాద్యము లగు, నీమానసవికృతు లుడిపి యేకాంతగుహ
రాముడ వై నిను వెదకుట, సూ మే లొం డెల్ల నుడుగు సులభవివేకా. 30
- క. అని పుత్రుం డుపదేశించిన జనకుం డట్ల చేసి చెందె సుఖంబున్
మనుజేంద్ర యవ్విధముఁ గని, గొని యూఁదుము సత్యధర్మకుశలత్వంబున్. 31
- వ. అని చెప్పిన నజాతశత్రుండు శంతసుపుత్రునితో జగంబున ధనవంతులు నధను
లుం గలిగి యుండుదురు వారలలోన సుఖు లెవ్వరు దుఃఖు లెవ్వ రని యడిగిన
నిక్కురుపితామహుండు శమ్యాకుం డనునొక్క శాంతిపరాయణ బ్రాహ్మణుండు.

సంసారంబు వదల విడిచి కూడు సీరకు నవసి యుండునట్టివాఁడు దొల్లి నాకడకు వచ్చి గోష్ఠీప్రసంగంబున నుపదేశించినవచనంబులు గలవు వాని విను మని భవ త్పశ్యంబునకు నుత్తరంబు లై యుండు నని పలికి యిట్లనియె. 32

తే. ధనము కలిమియు లేమియుఁ ద్రాసునందు, నిలిపి యెత్తంగములుసూపె నిర్ధనత్వ మెక్కుడై దానిదిక్కున నెట్లు లన్న, వినుము గుణదోషములభంగి విస్తరింతు. 33

క. ధనము గలవాఁడు మృత్యువ,దనమున నున్నట్లు భయము దనచిత్తమునం దనుకఁగ నుల్లల నుడుకును, విను శిఖిచోరాదిముఖ్యవిషయాపదకున్. 34

క. కోపంబును లోభంబును, నేపారి మనంబు గలఁప నెప్పుడుఁ జింతా తాపంబు నొందు సధనుం, డాపద గా కవిధము సుఖావహ మగునే. 35

క. ఎచోప్పుట నైన సధనుఁడు, విచ్ఛలవిడి నుండు లేదు వెఱి పించుకయుం బొచ్చెపుఁ జందం బొల్లఁడు మెచ్చరె సుర లైన బలుకు మృదునై యుండున్. 36

క. లోకముచందము గనికొని, యీకానఁగ నగుధనాదు లెల్లను గాల వ్యాకులతఁబొందఁ గలయవి, గాకుండమి యెఱిగి విడుపు గడుఁ జను రెండున్. 37

క. ధనవత్త్వము దుగ్గిఖకరం, బని కని తత్కాంత విడుచు నతని కధనతా జనితాత్తాధీనత్వం, బనునమసౌఖ్యంబు నేయు నక్షీణముగన్. 38

— ౩౯ భీష్మఁడు ధర్మజానకు మంకి యనుబ్రాహ్మణునిచరిత్రంబు నెప్పుట —

వ. అని చెప్పె ననిన విని ధర్మతనయుండు పితామహుతో ధనతృప్తాభిభూతుం డగు పురుషుం డేమిట సుఖ యగు నుటయు నయ్యమరనదీనందనుండు ధనా ర్జునంబుతోడివిసుపుటం బుట్టినవిడుపున సుఖంబు గలుగు నయ్యర్థంబుఁ దెలిపెడు నది యొక్కయితిహాసంబు గలదు విను మని యిట్లనియె. 39

సీ. మంకి నాఁ బరఁగు బ్రాహ్మణుఁడు ధనేచ్ఛమై వర్తించు శిక్షింప వలయునట్టి గుఱ్ఱదోయిని జట్టిగొని ప్రీతి లంకించి యుండ లంకియతోన గండు మీఱి పాతె నక్కొడియల్ పడి యున్న గనవలొ క్టేనుంగుపై నది యెగసి పఱవ నుభయపార్శ్వంబుల నురిపొసినట్లవి ప్రేలి చచ్చినఁ జూచి విప్రఁ డడలి 40

తే. రత్నములుఁబోని వత్సతరంబు లకట వ్రేలు చున్నవి లొట్టేల్లువెంటఁ దవిలి యనుచు నిర్వేద మొంది యిట్లనియెఁ దన్నుఁ గరుణతోడఁ గనుంగొనునరులతోడ. 41

తే. సారమతిఁ బరికింపంగఁ బొరుషంబు,కంటె దైవంబు ముఖ్యంబు గార్యసిద్ధి కెచటనేనియుఁ బొరుష మెనక మెనఁగె,నేని యది దైవదత్తంబ యింత నిజము. 42

వ. కావున. 43

క. మనమునకు సుఖము గోరెడు, జనులకు నర్థక్రియావిశారదభంగుల్ పొనుపడ విడిచి భరము లే, కునికియ యూహించి చూడ సుర వెబ్బంగిన్. 44

- వ. అని పలికి యుద్ధామం బైనకామంబు విడుపు వడ కున్నఁ జిత్తంబునకు నిర్వృతి
గలుగునే యనువిచారంబు వుట్టి తదీయోత్సారణం బూహించి యాచిత్ర
ధర్మంబు నుద్దేశించి. 44
- క. నీమూలం జే నెఱిగితిఁ, గామమ సంకల్పమునన కలిగెడు సంక
ల్పమర్చరహిత మగుచే,తోముద్రం చాల్తు నేను దుది యది నీకున్. 45
- వ. అని కామం బనునది గోర్కి గావునఁ గోర్కి యొప్పుమి దేటపటుపం దలంచి. 46
- తే. సొమ్ము గోరినయంతన సుఖముగలుగ, దది యుపార్జింప గా సిద్ధి యగుట నిజమే
కలిగెనేని యనేకచింతల నొనర్చు,జెనుట చావుతోదుల్య¹మయ్యిడుమ యేల. 48
- వ. ఇచ్చానిరసనంబు సుఖం బని వెండియు. 49
- క. శోక శ్రమతృష్ణలకుఁ, నీకలిమియ యోల మగుట నీ కగపడువాఁ
డేక ర్తవ్యము గానం, డోకామమ నిన్నుఁ దొఱిగి యుండెన సుఖ నై. 40
- క. నీ వాసపటుప ధనములు, గావించెడఁబో వివాశకముల నుడువఁగా
నీవశమే కికాన నీచెడు, తేవగవుం దేదు పెనుప దేదైన్యంబున్. 50
- చ. సులభమొ దుర్లభంబొ యని చూడ నెటుంగవు గన్నదానిపై
నలముదు కామమా యిడుమ లండఁగ జేయుదు నిండు తేమిటం
గలుగదు నీకు నీతెఱఁ గగాధరసాతలభంగి నీవు స
న్మొలమునఁ బోవ కుండి నినుఁ బుచ్చెన బచ్చెనయాపుపోకులన్. 51
- తే. ధనముచేటున పిసివి నామనము నిన్ను, నీడ విడిచె నోకామమ యేను శాంతి
దాంతిసత్యక్షమాభూతదయలఁ జెంది,నాడ లోభాదు లొందవు నన్నునింక. 52
- తే. కామసుఖదివ్యసుఖములు కాంక్ష దొఱిగె, మేలిపోడశాంశంబునఁ బోలలేవు
గాన కామమ నిను శత్రుకరణిఁ జూపి, బ్రహ్మపురమున నుండెన రాజుఁబోలే. 53
- అ జ గ ర చ రి త వ్ర త ము —
- వ. అని పలికి మంకి యివ్వధంబునం గోడెలు సచ్చినం బుట్టిననిర్వేదనంబున సకల
కామంబులం బరిత్యజించి దేవసముం దై యుండె నని చెప్పిన విని పాండవాగ్ర
జం డేమివ ర్తనంబున నరుండు వీతశోకం డగుచుఁ జరించు నెద్దానంజేసి పరమ
గతి వడయు ననుటయు ననిమిషవదీనందనుం డజగరచరితం బనునితిహాసంబు
వినుము దాన నీయడిగినయంధంబు దేటపడు దానిం జెప్పెన నాజగరనామధేయుం
డగునొక్క బ్రాహ్మణుని బ్రహ్మాదుండు శమప్రకారం బుపదేశింపు మని యభ్య
ర్థించిన నతం డతని కిట్లనియె. 54
- క. అనిమిత్తము భూతంబుల, జననం బవి రూపు నెడుట సంపన్నములై
యునికి విషాదము మోదం,బును జేయఁగ లే వనిత్యములుగ నెఱిగినన్. 55

1. మయ్యిడుమదేల. 2. వివాశకత నుడువఁగా. 3. కామమాచెడ, వేతగవున్ లేదు పెనుపదే

- తే. ¹వఱదఁ గాఢముల్ గూడిన వడువ బంధు, సంగముం బవి వాసినచాడ్ప తద్వి
యోగ మింత సూచిన వాని నుమ్మలికము, వొరయ నేరదు దానవవరతనూజ.
- వ. ఈతెఱంగు లే నెఱుంగుదు నాదెసఁ బ్రశాంతిం గని కాదె నీవు శమోపదేశం
బర్థించితేవి వినుము. 57
- క. మే లర్థింపను గీడును, జాలింబడి తొలఁగఁ ద్రోవ సరిఁ దూష్ణిభా
వాలంబిమనస్కుఁడ నై, యాలంబుగఁ జేసి నడతు నయ్యిరుదెఱుగున్. 58
- క. సరసాన్నముఁ బిణ్యాకము, సరిగాఁగఁ భుజింతు మృదులశయ్యాతలమున్
ధరణియు శయనరుచికి నా, కరయంగా నొక్కరూప యసుకప్రవరా. 59
- ఆ. నారచీరయేనిఁ జారుచీనాంబరం, బైనఁ గట్టికొనినయపుడు హృదయ
మొప్పు దొప్పు నవక యుండు రూపాదుల, నలమిఁకొనవు చక్షురాదికములు 60
- వ. అని వెండియు. 61
- ఆ. చలన మేది పుట్టుఁ జావునుం బిరువెట్టి, యామిషార్థిజనుల నవహసించు
చెలమితోడ లేమి కలిమి వాటింపని, రమణ నునికి యజగర వ్రతంబు. 62
- ఆ. అనియతంబులైన యాహారవిపారణ, శయనముల విధాతృసంప్రయుక్త
భంగిఁ బరఁగు నంతరంగ నిర్భావ, ర్తనము కలిమి యజగర వ్రతంబు. 63
- ఆ. నిత్యతృప్తి శౌచనిరతితాల్చి సమత్వ, మారఁ గలిగి చిక్షుఖానుభవము
ప్రచుర మగుట యజగర వ్రత మిది విను, యజ్ఞదుర్లభంబు ప్రాజ్ఞభూమి. 64
- వ. ఇది శమప్రకారం బనియె నని చెప్పి భీష్మండు. 65
- క. అజగరచరితము దనకును, నిబముగ నలవలుప నేర్పునిర్మలమతికిన్
వృజినభయమన్యుశోకము, లజేయములు గావు మోక్ష మాయత్త మగున్. 66
- వ. అనిన విని యజాతశత్రుండు బంధును త్వకర్తపితృప్రజ్ఞలయం దెయ్యది నరునకు
సుప్రతిష్ఠం జేయు నని యడిగిన నాపగాతనయుం డతని కి ట్లనియె. 67
- క. ప్రజ్ఞయ ప్రతిష్ఠ లాభము, ప్రజ్ఞయ నాకం బనంగఁ బ్రజ్ఞయ చువ్వే
ప్రజ్ఞయ కైవల్యంబును, బ్రజ్ఞాసాధ్యములు గానిపనులుం గలవే. 68
- వ. బలి ప్రహ్లాద మంకి ప్రభృతులు ప్రజ్ఞనకాదె సమాధానసంపన్ను లయిరి కాశ్యప
నామధేయుం డగుధరణీసురోత్తముం డొక్కయుగతపురుషునిరథంబు దాఁకి పడి
తదవమానదూయమానమానసుండై యసుపరిత్యాగపరవ్యవసాయుం డగుటయు
నింద్రుండు సృగాలరూపంబున నమ్మహాద్విజునిపాలికి వచ్చి ప్రజ్ఞా⁴సంబోధకం
బగుసంవాదంబునం జిత్తప్రసాదంబు కావించె నని విందు మెల్లభంగులఁ బ్రజ్ఞ
యుత్తమాధి కారం బనిన విని ధర్మతనయుండు. 69
- క. నరవర దానముఁ దపమును, గురుశుశ్రూషయును యజ్ఞకోటియు నెట్లె

పరిణతిఁ బొందం గలయవి, పురుషున కి తైఱఁగు దెల్లముగ విన వలతున్. 70

వ. అనుటయు దేవవ్రతుండున్నరదేవోత్తమున కిట్లను మేలు లనుబంధించుమేలు లట్ల కీళ్లును ననుసూతంబు లయి తొడరు నాకర్ణింపుము. 71

క. కఱవుపయిఁ గఱవు వొరయుచు, వెఱపుపయిఁ వెఱపుదోఁప విడువనియిడుమం దొఱగమిప్పైఁ బురుషుఁ డిడుమఁ, దొఱగమిఁజేడ్పడుచునడచు దుష్కర్తములన్. 72

న. అని మఱియును. 73

ఆ. ఉత్సవంబుమీఁద నుత్సవ మందుచు, సుఖముమీఁద సుఖము సొప్పడంగఁ బుణ్యపదముమీఁద పుణ్యపదంబున, కరుగు నరుండు సుకృతి యైన సధిప. 74

క. పులుఁగులలోఁ బూత్యండక,ములు సారము లైనధాన్యములలోనం బొల్లులుఁబోలెను జూవె మనుష్యులలో ధర్మహితాత్ము లున్ననాథా. 75

క. చనినఁ జరు నున్న నుండు, న్ననుజుఁ డొకటి సేయఁ జేయు ¹నరనాయక తోడన తగిలి నీడవోలెను, విను చేసినకీడు మేలు విడువవు వానిన్. 76

క. సమయం బైనను గుసుమఫలము లెట్టులు దోఁచుఁ దరువులం దఱితోఁ గర్తములం బొడమున్ సుఖదుఃఖము లట్టుల నిష్ప్రియత్వ కలితోద్భూతన్. 77

క. తెలిసికొనఁ బడచు రొగు లా,ర్కులపోయెడితెరువు లరసియును జవలం బటులు నీళ్లలోన మీనం,బులు వోయెడు త్రోవ లెలుఁగఁ బోలునె యధిపా. 78

క. ఐనను గాఢనిరూపణ,మానసుఁ దై యార్యజనుల మహితవచనముల్ వీచుల ²నినుచుచు ధర్మము, లైనవి సేయంగఁ దప్ప కగుఁ దత్ఫలముల్. 79

వ. అనిన విని కాంతేయాగ్రజుండు శాంతనవునితో భూతసృష్టి యెవ్వనివలన నెట్లుగి నైనయది యెఱింగింపు మనవుడు నతం డిదియును మఱియుం గొన్ని యర్థంబులు భరద్వాజుం డడిగిన భృగుండు సెప్పె నప్పరిపాటి యుపన్యసించెద నాకర్ణింపు మని యతని కి ట్లనియె. 80

—ॐ భీష్ముండు ధర్మజునకుఁ బృథివ్యాదిభూతోత్పత్తిక్రమం బెఱింగించుట —

సీ. కైలాసశైలశిఖరమునఁ దేజోవిరాజితు భృగు భరద్వాజుఁ డధిక వినయంబుమైఁ జేరి మునినాథ భూతసృష్టిప్రకారము నాకుఁ జెప్పు మనిన నమృహితాత్ముఁ డి ట్లను విను నారాయణుం డవ్యయుం డనంతుండు భూత సృజనంబు దలచి మున్సృజియించె దనదు సహస్రాంశకమున నవ్యక్తుఁ డనగ

తే. మనసునన యజరామరు ననుపమాను నతనివలన మహత్తత్త్వ మావహిల్లె నతఁడు దివ్యతేజోమయం బైనపద్మ మొకటి గలిగింప బ్రహ్మయం దుద్భవించె. 81

తే. అతని తలఁపునఁ బ్రభవించె నాకసంబు, దానియందు జలంబు లుద్భవము నొందె

సలిలమున నగ్ని మారుతజనన మొనరె, ననలపవనయోగమున మేదిని జనించె.

వ. ఆ బ్రహ్మ యఖిలభూతాత్మకుం డెట్లనిన నతనికి శైలంబు లస్థులు మేదిని మేదో మాంసంబులు సముద్రంబులు రుధిరం బాకాశంబువరంబు పవనండు నిశ్వాసంబు బగ్ని తేజంబు సరిత్తులు సీరలు రవిచంద్రులు నయనంబు లూర్ధ్వలోకంబు శిరంబు పాతాళంబు పాదంబులు దిశలు బాహువు లిట్లనూతాత్మకుం డగు వాడు విష్ణుం డిట్లెఱంగున విశ్వంబు విష్ణునివలనం గలిగె ననిన విని భరద్వాజుం డాకాశాదిభూతంబు లేనిటి ప్రమాణంబులు నడిగిన భృగుం డవి యనం తంబులు దేవతలకుం గొలఁచి వెట్ట రాకుండు నొక్కచోటు నిరూపించి యీ భూతం బింతనుండి యట లేదన రాదు పంచభూతంబులు నిరవధికంబు లది యెట్లెఱంగు గనిన విష్ణునకు గొణం బై యనంతం డనునామంబు గలదు గాడె విష్ణుండు జగన్మూర్తి విష్ణుతనుభూతం బయిన సహాభూతపంచకం బప్రమేయంబు గాక తక్కువే యని యెఱింగించిన.

83

సీ. విని భరద్వాజుండు మునినాథ పుష్కరంబునఁ బుట్టె నన్నన్ద పుష్కరంబు బ్రహ్మకు నాది నాఁ బట్టయ్యె నెట్లొకో నావుడు విష్ణుమానసభవుండు బ్రహ్మయాద్యుండు పుష్కరముదదాసనరూపముగఁ గల్పితంబయ్యె మున్నుపిదప ననునిశ్చయంబు లేకునికి బర్హజుఁ డన వలసియు నుండు నయ్యలఘుతేజఁ

తే. బర్హమది భూతథాత్రి యస్పర్శ మునకు, గగనమూర్ధిత మగు మేరునగము రుచిర చారుకర్ణిక యందుండి సకలజంతు, సృజనధుర్యత్వమహిమ నయ్యజుండు వెలుంగు.

వ. అని భృగుండు నెప్పిన విని భరద్వాజుండు భూతంబు లై దగుట యేమిట నని యడిగిన నతం డతని కిట్లనియె.

85

క. వాయువు చేష్టారూపము, మ్రోయునెడ నభంబు ద్రవము మునివర జల మూ ష్టాయిత మనలము గాఠి, న్యాయితము ధరిత్రి యట్టు లై దుదెఱంగుల్.

86

వ. ఈయయిదింటనకాదె జంగమంబులు స్థావరంబులు నైనను వి యనుటయు భరద్వాజుండు స్థావరంబులయందు భూతగుణంబు లేమిటం గంటి మని యడిగిన భృగుం డిట్లనియె.

87

సీ. అశనినిర్ఘోషంబు నాకర్షనము లేక వికృతి నెట్లులు వొందు వృక్ష మాక సము శక్తిసూచె శ్రోతము నిదాఘంబుచోఁకునవాడుఁ జోరకెలుంగుటసమీర శక్తిమార్గముఁ గని చాఁగెడుఁ గనుట తేజశ్శక్తి పాదపసంజ్ఞఁ బరఁగుఁ బాదజిహ్వలఁ గొని పానంబు నేయుట జలశక్తి జిహ్వ నైజంబు లైన

తే. కుసుమధూపాదిగంధముల్ గొనుట నెలమిఁ

దాల్చు నని చెప్పుఁ దరువు వేదంబు ఘ్రాణ

• ముర్విశక్తి యిట్లయిదును నుల్లసీలుట

ననఘ భూజంబు పంచభూతాత్మకంబు.

88

వ. శైలాదులయందు నిట్ల యూహించు బెఱిభంగులం గలిగి యుండుఁ బంచభూతాత్మకంబు గానిభూతంబు లే దనుట వేదనిశ్చయం బనిన విని భరద్వాజుండు.

క. భూముఖ్యం బగుభూత, గ్రామంబుగుణంబు లైనగంధాదులఁ దేజోమహిత యనుభవించుట, ¹యేమెయి నెద్దాని కావహిల్లుచు నుండున్. 90

తే. అనిన భృగుఁ డిట్లు లను విషయములు నిందియములు మనసును గ్రమసాధనములు గాఁగ నంతరాత్మ ప్రదర్శి యై యనుభవించి తత్కృతము లగుమోదభేదములఁ బొందు. 91

వ. అప్పురుషుండు. 92

క. శ్రేత్రజ్ఞం డనఁగ నిఖిల, గాత్ర వ్యాప్తత్యమహిమ గలిగి సమీరా సూత్రణమున జీవుండును, గోత్రము నై ²సర్వవర్తకుం డగుచుండున్. 93

క. అగు నీతత్త్వము సత్త్వా, దిగుణత్రయవికృతి ³కత్యతీతం బై పూర్వగురుత్వంబునకుం జన, విగతత్వంబునకు నెలవు విమలవిచారా. 94

ఆ. బుధుండు సూక్ష్మవిమలబుద్ధి నప్పురుషుని, నరసి కాంచి యతనియంద మనసు డిగ్గ విడిచి యెగ్గు లగ్గుచు బొందక, శుద్ధశాంతిఁ బరమసుఖము బొందు. 95

వ. అని వెండియు. 96

— 96 భృగుమహాముని భరద్వాజునకుం జెప్పినవర్ణాశ్రమాచారక్రమము —

సీ. ఆగమసత్యధర్మాచారతపముల కునికిపట్టులు గాఁగ వనజభవుండు గలిగించె మురుబ్రాహ్మణుల మఱి కల్పించె నృపవైశ్యశూద్రుల నిర్మలాత్మ బ్రాహ్మణాదికముగఁ బరఁగునన్నాలుగు జాతుల యుజ్జ్వలచ్ఛాయ లోలి సొంపారుఁ దెలుపును గెంపుచు బసపుచామయుఁ గప్పు నయ్యు నంద్రార్యవర్యు

ఆ. లాత్మకర్త మెడలి యనులోమవృత్తి నెజ్జాతి సోచ్చు నన్యజాతిపనికి దాని కట్టిభంగి దలకొనుఁ బెక్కులు, పనులఁజేసి జారతనము వచ్చు. 97

క. సితర క్తపీతనీలము, లతులమఱి మొదలు చొడఁగి యం తంతకు హీనతఁ దాల్చుఁ గాన యెఱిఁగిం, చితి నీవరిపాటి: గర్త శీలతకొఱకున్. 98

వ. అని మఱియును. 99

క. సత్యమ⁴ బ్రహ్మము దపమును, సత్యమ ప్రజలను సృజించు సత్యమ లోకస్థిత్యాధానముఁ జేయును, సత్యం బనృతంబుచేత సంపిహిత మగున్. 100

వ. అట్లుం గాక ధర్మాధర్మంబు లనఁ బ్రకాశతమంబు లన బోధాజ్ఞానంబు లన స్వర్గనరకంబు లన సుఖదుఃఖంబు లనఁ బరఁగు బుధజనవ్యావహారికశబ్దంబులకు నర్థంబు లై సత్యానృతంబులు ప్రవర్తిల్లుం గావున. 101

క. అనఘా దుగిఖాత్తక మగు, ననృతం బడఁగించుటకుఁ బ్రయత్నమున ముగి

- జను లాచరింతు రనిశం,బును మోహవిభూతినియమములు నిష్ఠ మొయిన్. 102
- క. ఒలయు జరావ్యాధిప్రభృతులు శారీరములు గాఢతోడకశోకా
దులు మానసములు దుఃఖంబులు రెండువిధముల నిట్లు పురుషు నలంచున్. 103
- క. శారీరమానసము లగు, నీరెండువిధములు దన్ను నేఁపక యుండం
గోరికొని నియమములఁ బ్రతి,కారం బొనరింపఁగా సుఖం బొందు నరున్. 104
- క. విను దుఃఖంబులఁ దెగఁ ద్రోచినపురుషుఁడు సౌఖ్యసక్తచిత్తుఁడు గా¹కా
రినవై రాగ్యముఁ జెందిన, ననుచు మగుపరమపదము నమైయి సేర్చున్. 1 5
- వ. అనిన విని భరద్వాజుం డాశ్రమధర్మప్రకారంబులు సువ్యక్తంబులుగా నెఱిం
గింపు మనుటయు భృగుం డిట్లనియె. 106
- సీ. గురునకు భక్తుఁడై పరమాదరమున వేదాభ్యాస మెప్పుడు నాచరించు
చును శౌచశీలత వినయంబు త్రిషవణస్నానంబు భాస్కరానలసవర్య
పాటించు చుండుట బ్రహ్మచారికవృత్తి ధనధాన్యములు గర్హితంబు గాని
తెరువునఁ బడసి యతధిపూజ మున్నుగా నన్న పానాదిభోగానుభవముఁ
- తే. బొందువాడు గృహస్థుండు గంధమాల, శాకిఫలము లాహారంబుశయ్యభూమి
వననివాసికి నిస్సంగవర్తనమున, భిక్షుబ్రదుకు గ యతిశాంతిఁ జేర్చి యుండు.
- క. ఫలకాంక్షి గాక నియతిం, జలిపిన నీయఖిలకర్మజాతంబును ని
ర్మలమోక్షపదముఁ జేర్చుట, గలుగు నవశ్యంబుఁ బుణ్యకర్మప్రవణా. 108
- వ. అనిన విని భరద్వాజుండు పరలోకం బన నొకండు గల దం ద్రీలోకంబునకును
నాలోకంబునకును విశేషం బెట్టిది యెఱింగింపవే యని యడిగిన భృగుం డతని
కిట్లనియె. 109
- క. ఇది కర్మభూమి భోగా,స్పృహ మాలోకంబు ధర్మపరులకు సులభం
బది సత్యశౌచసౌజన్యదయాదులు లేనివారి కప్రాప్య మగున్. 110
- క. ఈలోకము దుఃఖబహుళ, మాలోకము భూరిసుఖనిరంతర మం దే
జాలియును లేక యొండొరు,తో లెస్సగఁ బొంది యుండుదురు జను లనఘా.
- తే. హస్తమశకాంతము గల దరసి చూడ, వాసగృహశయనాసనవసనగంధ
మాల్యశ్చైత్యైకారామ మానినీజ, నాదిసుఖసాధనములకు నందు నిందు. 112
- వ. అని వెండియు. 113
- క. ఇవి పుణ్యలోకవిషయ, వ్యవసితవచనంబు లధమ మగులోకము ధ
ర్మవిదూరజనులు వొందుదు, రవితరబహుదుఃఖనిలయ మది విప్రవరా. 114
- క. విను మమకారవివర్జిత, మనస్కులకుఁ బుణ్యపాపమార్గంబులు లే
మిని లోకంబులఁ ద్రిమర, శిరసఘా పొందుదురు శాశ్వతానందంబున్. 115
- వ. అని చెప్పి భృగుండు బ్రహ్మవిహితంబు లగుధర్మంబులు సంక్షేపరూపంబున

నెఱింగించితి ననిన భరద్వాజుడు ప్రముఖతాత్తు డగుచు నస్తుభూతుం బ్రశం
సింది విసతు డై వీక్షించియె నతనిచేత విన్నంతవట్టును నీకు జెప్పితి నీ వింక
నెమ్మది విస వల తమటయు ననిమిషనదీపందనుతో భర్తనందనుం డాచారవిధి
విచుహంఘ నామనంబునం జేర్చియుండు ననవుడు నతం డతని కి ట్లనియె. 116

— ధీష్ణుడు భర్తజానకు నాచారవిధి యెఱింగించుట —

సీ. సజ్జను లందు రాచారవంతుల దురాచారంబు గష్టత్వకారి యట్లు
గావున నాచారగతి వింట గడులెప్పు రాజమార్గంబున రచ్చ మంద
మూత్రపురీషవిమోక్షంబు సేయమి శౌచి యై వార్చి నిష్ఠను జలంబు
సొచ్చుట సంధ్యల సూర్యు సేవించుట యర్హోదయాస్తమయముల నిద్ర
తే. వోవకుండుట పంచార్చ్యభావమొంది, కుడుచు టన్నంబు దెగడమి దడిపదములు
గలుగ నిదురకుం జొరమి సత్కర్త వేసి, నారదుండు వివరించె నాచారములుగ.
తే. ఉదయ మగుసూర్యుం గనుఁగొను టొప్పు దనన్
వనిత నగ్నయై యుండంగ వలదు చూడఁ
దనపురీషంబు సూచుట ధరణినాథ
కీడు నిజపాపగుప్తి యకృత్య మరయ. 118

క. సురతంబు గుప్త మగుట ము, గురుశుక్రాచారమును బ్రహ్మకులభజనము నా
యురవాప్తి జేయు లక్ష్మీకరంబు లగు సూర్యలోకగతియు నొనర్చున్. 119

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డధ్యాత్మవిద్య విస వలతుం జెప్పవే యనిన నతనికి
దేవప్రతుం డి ట్లనియె. 120

సీ. జలధితరంగలచాక్షునఁ బొడముచు నడఁగుచు నుండు భూతాత్మనందు
భూమిప్రభృతిభూతములు వానిగుణములు గంధాదు లింద్రియగ్రాహ్యకోటి
యనఘ శ్రోత్రం బొది యగునింద్రియశ్రేణి దర్శియుఁబోలె సాధనత నొందు
మన సింద్రియములకుఁ బెనుఁ బ్రాప్త బుద్ధితన్ముఖమున నిశ్చయంబునకుఁ దేరఁ
తే. బురుషుఁ డన్విషయంబులఁ బొందు నిట్లు
గాక యుండ నింద్రియములఁ గ్రమ్మఱించి
మనసుతోఁ గూర్చి బుద్ధిలోనన యడంప
బుద్ధి నిర్విషయస్థితఁ బురుషు నొందు. 121

క. విను మాత్ముడు తే త్రజ్జం, డన భూతాత్ముఁ డనఁ బురుషుఁ డనఁ బరమేశుం
డన బుద్ధిసాక్షి యన నీనం, జనరహితుం డనఁగఁ బరఁగు శాంతిప్రవణా. 122

క. తనయంద తోచువిషయము, లనుభవగోచరము లగుట కియదిమాయాసం
జనితస్వప్నం బై యాత్మనికిం దనుఁ గాన లేని మోసము దెచ్చున్. 123

క. విను గుణములు మాయకు నొడ, లని యెఱిఁగి తమోరజస్సు లడఁచి సుసత్త్వం

1. లంద తాచార; లంద నాచార. 2. గా, జనరహితుఁ డనఁగ. 3. నది. 4. లేదు.

బున నిలిచి సద్వివేకంబున నదియుం ద్రోచి విమలబోధాత్ము డగున్. 124

తే. అరసి చూడ సత్త్వంబు సుఖాత్మకంబు, సాంద్రదుగ్ధిమయంబు రజస్సు బోధ
మాండ్యమూర్తితమస్సుసమత్వ మూది, యాయవస్థలబోరయమి మాయపాశ.

వ. అని యథ్యాత్మప్రకారంబు నిర్దేశించి భీష్మండు వెండియు, యోగంబు నెప్పెద
నాకర్ణింపు మని యమ్మనుజుపతి కి ట్లనియె. 126

— ధర్మజానకు భీష్మండు యోగప్రకారంబు నెప్పట —

సీ. తెలి వొంది మనసు నిశ్చలవృత్తి నేకాగ్ర మై యున్ని గోరి నిష్ఠాతిశయము
కలిమి కృత్యంబు మేఘంబున మెలుగును నలినపత్రంబున సలికణముఁ
బోలె మంతవ్యంబు పొంతఁ జరించుమనంబు దానికీ బచనంబుగతియ
గతి గాన హితము మారుతధారణము పవమానంబు గ్రమమునఁ గాని నిలువ

ఆ. దలయ విసువఁ గాదు తలకొని యమనియ, నూదు లెనిమిదియును నభ్యసీంపఁ
గావించార మొలయుఁ గలుగు వితర్కంబు, మఱివివేక మనిలు నెఱికిఁ దెచ్చు.

క. విను మంతర్నాడిం జనఁ, బనుపడి పవనంబు బ్రహ్మపద మొందఁగ శాం
తినిరూఢ మైనచిత్తము, గను నానందంబు నంద కలయుం బిదపన్. 128

వ. అనిన విని కురుపతి కురుపితామహునితో జపవిధిప్రకారంబును జపశీలు రగు
వారు పోవుగతియును నెఱింగింపవే యనుటయు నవ్వహీవిభునకు నవ్వహాత్ముం డి
ట్లనియె జస్యంబువిషయంబుగా యమకాలమృత్యుభూసురేక్షాకులకు సంవా
దంబు ప్రవర్తించె నయ్యుతిహాసంబునుం జెప్పెద మున్ను నాయెఱింగినతెఱుం
గునుం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 129

— యమకాల మృత్యు భూసురేక్షాకుల సంవాదము —

సీ. వేదాంతబిదు లనుమోదించునట్టిది జపకర్త మత్యంతశౌచశాలి
యై కుశాస్తీర్ణసమావనతలమున గుశముష్టి సేగొని విశదచిత్త
వృత్తి నింద్రియములు విషయసక్తంబులు గాకుండ నిలిపి తదేకవరత
మత్సరాహంకారమానదంభాపగమంబును బ్రహ్మచర్యంబుఁ గలిగి

తే. జపము నెల్లించుపురుషుండు సర్వలోకవిజయ నిస్సృపా మగుజపవిధివిశోక
హర్షరాగాదికంబును నవ్యయంబు, నైనపదముఁ బొందించు నృపాగ్రగణ్య. 130

క. శౌచాదిగుణము లెడలుట, నీచత్వము వాటిలంగ నిశ్చలమతి దు
ష్టాచరిత మైనజపవిధి, నాచెప్పింసుగతిఁ దేదు నరకముఁ దెచ్చున్. 131

వ. అని చెప్పి వెండియు ని ట్లనియె. 132

సీ. వేదవేదాంగసువేది గౌశికుఁ డను ధరణీసురుండు సంహితాజుంబు
విహితశీలతఁ జేయ వేయ వత్సరములు సనిన సావిత్రి యమ్మునివరునకుఁ
బొడసూపి తనుఁ జెప్పఁ గడు భక్తితో నతం దెఱిగిన నిచ్చెద నిష్ట మడుగుఁ
మనిన నాతండు జపాతినిష్ఠయ కోర నది యిచ్చి దేవి నీ కత్యుదాత్త

- తే. గతియు నగుధర్మ మర్థి నీకడకు వచ్చు
యముఁడుఁ గాలుండు మృత్యువు నరుగుదెంతు
రనఘ నీకును వారికి నావహిల్లు
వాద మని చెప్పి చనియె భూవరవరేణ్య. 133
- క. ధరణీసురుఁడును జవత, త్పరుఁ డై దివ్యాబ్జములు శతంబు గడపె న
ప్పరుషవరుకడకు ధర్మము, పరమప్రీతిః జనుచెంచె బౌరవముఖ్యా. 134
- తే. ఆట్లు సాకార మై వచ్చి యతనితోడ, నీజనంబున సిద్ధించె నిరతేశయము
లైనపుణ్యలోకములునీవందుఁ జనుము, తనువుఁ ¹జిత్తంబువిడిచి యుత్సవ మొల్ప. 135
- వ. అనిన విని యష్టుని ధర్మంబున కిట్లనియె. 136
- క. తనువు దొఱఁగి ససులోకము, లనఘా యే నొల్ల మేల యైనను దుగిఖం
బున కోర్చి నాతలంపున, కనఁగుణమై యుండ దీని నగునె తొఱంగన్. 137
- వ. అనుటయు ధర్మంబు. 138
- క. ఒడ లెట్లు విడువ వలదే, కడుఁమ్యము నాక మింత గానవొకో నా
వుడు మేను వెలిగ నట వో, నొడఁబడ నని పలికె బ్రాహ్మణోత్తముఁ డధిపా. 139
- వ. అని పలికిన ధర్మం బతనితో నీ వొడలు విడువ నొల్లవు పో యమకాలమృత్యు
వులు వీరె వచ్చిరి చూడు మనియె నయ్యనసరంబున వారలు వచ్చి యష్టహీ
సురవరుముందఱి నిోచి తష్టుం బేర్కొని రాతని నుద్దేశించి యముండు నీజనంబు
ఫలంబు సిద్ధించె ననియుఁ గాలుండు నీకు నాకలోకారోహణంబునకుం గాలం
బైనం దోచితి ననియును మృత్యువు గాలచోదిత నై నిన్ను నేడు గొనిపో
వచ్చితి ననియుం బలుకుటయు నష్టాటలు గీటునం బుచ్చుచు వారలవదనం
బులు విలోకించి సవినయవ్యాహృతస్వాగతుఁ డయి యన్విపుఁగి డేను మీకు
నెప్పని సేయువాడ నని పలికె నట్టియెడఁ దీర్థయాత్రాపరుం డైనయిత్వాకుం
డచ్చటికి నేతెంచి వార. లందఱుకుం బ్రణాతుం డయ్యె బ్రాహ్మణుం డతిథిం గా
నిరూపించి యాదరభరితుం డై. 140

—ॐ కాశీకునకు నిత్వాకుమహారాజానకు నయినసంవాదము ॐ—

- క. నాకలిమితోడ నిచ్చెద, నీ కెయ్యది యిష్ట మనిన నృపతి నృపులు దా
నైకపరులు గొనువారి లె, యేకామ్యము లైన నిత్తు నీ వడుగు తగన్. 141
- వ. అనిన విని విపుఁగి డవిభున కిట్లనియె. 142
- క. కొనువారు ప్రవృత్తులు గా, క నివృత్తులు గొందు రయ్య కామ్యంబులు నా
మనమున లే వే నేమియుం, గొన నిత్తున కాన యధిప కోరుము తగఁగన్. 143
- వ. పూజారూపంబున నిచ్చినయది యతిథి గైకొనుట యెగ్గు గా దనుటయు నష్టునుజ
పతి నీ విచ్చువాడవయేని నీసకలజనంబుఫలంబును ని వ్దనిన నష్టహీదేవుండు. 144

- క. జుఘలమున సగ మిచ్చెద, నృప యంతయు నై నఁ గొనుము నీ వనవుడు న
జ్జుముఘలం బెయ్యది యని, నృపుఁ డడిగిన నాతఁ డేను నిరపేక్షుండన్. 145
- క. కావున ఘల మిట్టిది యని, భావింప నెఱుంగ నొరులఁ బనివడ యడుగఁ
నీ వా ఘలంబు గొను మది, దా వినఁబడుఁ బిదప ధర్మ తత్త్వజ్ఞులచేన్. 146
- వ. అనుటయు నయ్యునతనయుండు ఘలం బిట్టి దని యెఱుంగవేని గొన నొల్ల నన
వుడు నతం డతని కి ట్లనియె. 147
- క. నీ వడిగి తేను నిచ్చితి, భూవల్లభ యింక సత్యమున కూనము గా
డే వరియింపమి నావుడు, నావసుధాధీశుఁ డధరామరవరుతోన్. 148
- వ. రాజులకు యుద్ధంబు సుకర్తంబు గావున నీతో వివాదయుద్ధంబు సేసితి ననిన
నతండు నీ వేమి సేసి తేమి యది య ట్లుండ నిమ్ము. 149
- క. విను మిచ్చెద నని యీమియుఁ, గొనియెద నని పలికి పిదపఁ గొన కునికియు న
త్యనృతంబులు సత్యవ్రత, మునకుం దొలఁగంగ మనకు భూవర తగునే. 150
- క. సత్యమ తపమును యజ్ఞము, సత్యమ వేదంబు దాంతిశాంతులు నగుటఁ
సత్యము దొఱఁగుట నిర్తల, నిత్యాస్థుషానములును నిష్ఫలము లగున్. 151
- వ. అనిన విని ధర్మంబు వారల నుద్దేశించి యమాదులు విన పీరికి వివాదంబు వలదు
విప్రండు దానఘలంబును రాజు సత్యఘలంబునుం బొందువా రనియె నట్టియెడ
నాకంబు నరాకృతి దాల్చి వచ్చి త న్నైఱింగించి యయ్యియపుర నాలోకించి వా
డేల మీరిద్దఱుం దుల్యఘలప్రాప్తుల రయ్యెద రిట్లు సేయుం డని పలికె నవ్వీభుం
డల్లేని నితండును నాయుచ్చునది గొనవలయు ననుటయు నమ్ముని యేను దప
స్సాన్విధ్యాయనిరతుండం బరిగ్రహవిధియందు విరతుండ. 152
- క. అనవుడు నరనాథుఁడు నా, క్కును నీకును సరియ కాఁగఁ గోరెద సత్క
ర్తనిరూఢి మత్సుకృతఫల, మనఘా శొనవే యసుగ్రహంబు దలిర్పన్. 153
- వ. అని ప్రార్థించె నప్పుడు వికృతవేషు లగుపురుషు లిరువురు దమలో వివాదంబు
సేయుచు వచ్చి యవ్వీభుండు మనల శాసింప నొడయండు వా మ్మనుచు నిత్యాకు
ముందఱ నిలిచిరి వారితెఱంగు వినుము. 154
- తే. ఒకఁడు గోదాన మొనరింప నొక్కరుండు
తత్ఫలము వేడఁ బ్రీతి నాతండు నొసఁగఁ
గొనినవాఁ డిది దక్కువ దనకు నని త
లంచి యు త్తమగోయుగళంబు విలిచి. 155
- వ. సత్పాత్రదానక్రియ నిర్వర్తించి తత్ఫలంబు మున్ను దనకు గోదానఘలం బిచ్చిన
యతని కిచ్చువాఁ డయిన నతండు గొనువాఁ డయి యుండి శొనక యెడ సేసి
తిరుగం దిరుగ నప్పుడు ముట్టం బట్టినవాడు వుట్టిన వచ్చినవారై రత్తెఱంగెల్ల
ను క్తిప్రత్యుక్తుల నప్పుడమితేనికి నేర్పడం జెప్పి రట్లు సెప్పి వినన యవ్వీభుని

తోడఁ దొలుత నొసంగినవాఁడితం డడిగిన నెమ్మిం బ్రతిగ్రహింపఁగా నొసంగితిఁ బ్రతిగ్రహం బొల్లనినన్ను నితండు నిర్బంధింపం దగునే యని చెప్పినఁ బిదపటియాతం డితండు గొనియెద నని యొడంబడి కొనమి పాతకం బగుట కర్త కాండవిదు లెల్ల నెటుంగుదు రనవుడుఁ గౌశికం డిహ్వాకు నుద్దేశించి వింటె యప్పురుషునివచనంబు లని పలికి వెండియు. 156

క. నృప నీవు మదీయం బగు, జహముఫలం బడిగి తేను సమృతి నీఁగా
విపరీతఫణితు లాడిన, శపియింతుఁ జూమి యెటుంగఁ జాటితి నీకున్. 157

తే. అనిన నాతఁడు భయ మంది యాత్మలోన
నొరులయీగికి నకట చేయొడ్డ కుండు
నట్టినా కిది వలసెనే యనుచుఁ గరము
సాచె నవ్విప్పుడెసకు నిశ్చయముతోడ. 158

వ. ¹అతండు ననేకవర్షంబులు సేసినజపంబుఫలం బంతయు నీ కిచ్చితి ననుచు ధార
వోసిన నవ్వహీసురవరునాననం బాలోకించి భూపాలుండు నాకరంబున జలంబులు
వడియొ మనకు నిద్దఱకును సత్కర్త సమత్వంబు గలుగవలదే నాయది యైనయాగ
ఫలం జేనును నీ కిచ్చెదఁ గైకొను మని పలికె నట్టియొడ వికృతవేషు లగునప్పు
రుషు లిరువురు నన్నరనాథు నుద్దేశించి యేము కామక్రోధులము ధర్మయమా
దులచేతను మాచేతను మీరిద్దఱుం బరీక్షితుల రైతి రింతియ కాని యిచ్చు
టయుఁ గొనుటయును నివి దై వాచరితంబులు మీకుం బని గా దని పలికిన విని
యవ్విప్పుండు భూవిభునితో నిట్లనియె. 159

ఆ. శ్రద్ధయును బలంబు జపవిధియందు సా, విత్రి నాకు నిచ్చె వేఱ జపము
నాచరింపఁ ²దగదు నైనను నిందఱ, యెదుగ నీవు గోరి తివ్విధంబు. 160

క. కావునఁ బ్రార్థన నెటుపం, గా వెఱచెద శిష్య కాక గైకొంటి ధరి
శ్రీవల్లభ నీసుకృతం, జేవెంటం దిగిచె నరుగు మీ వగ్గతికిన్. 161

వ. అనియె నయ్యిరువురసత్కర్త నిష్ఠావిశేషంబునం బ్రీతు లయి బ్రహ్మాదిదేవతలు
వారలమీఁదం బుష్పవృష్టి గురియించుచు నయ్యొడకు నరుగుదెంచి యభినందిం
చిరి దేవతూర్యంబులు మొరయ నప్సరోగణంబు లాడుచుం బాడుచు నుల్లసిల్లె
నయ్యవసరంబునం గౌశిక నిహ్వాకు నుద్దేశించి నాకంబు. 162

తే. ఆనఘులార సంసిద్ధుల రైతి రింతఁ, దడయ నేటికి నిర్తలోదా త్తగతికి
సుత్సహింతురు గా కన్న మత్సరాది, బుధకంబులఁ బోఁ ద్రోచి బ్రాహ్మణుండు. 163

వ. ధర్మయమాదులను నాదిత్యసంఘంబును సవినయప్రణామసహితంబుగా నా
మంత్రితులం జేసి. 164

—౧౧ కాశికేశ్వులు బ్రహ్మపదప్రాప్తుః లగుట ౧౧—

- క. వాయువుల నియతవృత్తిమనోయంత్రణ బొమలనడుమ నూల్కాలిపి విచే
ప్టాయితశరీరుఁ డై మూర్ఖాదౌఢితములుగఁ జేసి యత్తలఁ జేర్చెన్. 165
- వ. అప్పుడు తదీయ బ్రహ్మరంధ్రోద్ధతుండును మహాబోధిత్వాకృతీయుం బ్రాదేశ
మాత్రుండును నగుపురుషు నెదుర్కొని పరమేష్ఠిసమాధానంబున వచ్చితే యని
పలికి వెండియు. 166
- తే. జాపకులకు యోగులకును సమమ పుణ్యగతివిశేషంబు ప్రత్యక్షకలిత మందు
జాపకులు ¹నిర్భరోఽన్తాన శక్తి నధికు, లనుచు వక్త్రంబు విచ్చి ర మ్మనియె నధిమ. 168
- వ. అనుటయు.
- తే. బ్రహ్మరంధ్రనిర్గతుఁ డైన బ్రాహ్మణుండు, బ్రహ్మవదనంబు సొచ్చె భూపతియు నట్లు
వెడలి తద్వక్త్ర మెప్పటికీవికసనంబుఁ, బొంద నందుఁ బ్రవేశించె భూపవర్య. 169
- క. దేవత లచ్చెరువడి య,ద్దేవుని నయ్యగువురను నుతించి రజాఁడు సుం
భావించె ధర్మమును నవ,నీవర యప్పురమవిభుండు నిరుపమలీలన్. 170
- వ. తదనంతరంబ యంతర్హితుం డయ్యెఁ దక్కినవారును నిజస్థానంబుల కరిగిరి జాపక
ప్రకారంబును దదీయసుగతివిశేషంబు నెఱింగించితి నీ వింక నెయ్యది విన వల
తనవుడు నాపగానుతునితోడం గుఱితనయాగ్రజండు నిరతిశయజ్ఞానయోగంబు
విధంబు వినువాంఛ నాకుం గలదు నెప్పవే యనిన నప్పురుషుం డప్పొరవోత్త
మున కిట్లనియె మనుబృహస్పతీసంవాదం బనునితిహాసంబు గల దది యడిగిన
యర్థంబునకు బోధకం బయి యుండు నాకర్ణింపుము మను వాత్సీయగురుం డగు
దేవగురునకుం బ్రణమిల్లి. 171

—౧౨ మనుబృహస్పతిసంవాదము ౧౨—

- సీ. జ్ఞానయోగము కృపాసంపన్నబుద్ధి నా కెఱిగింపవే యన్న నెలమి నాతఁ
డతనికి నిట్లను ననఘ సత్కర్తయోగశ్రద్ధ దానికిఁ గారణం బ
నిష్ఠంబు ద్రోవను నిష్ఠంబు దేరను నరుండు గర్తాచరణం బొనర్చు
నెయ్యది సుఖము లొక్కింతకాలమునకు నవియ దుగిఖంబు లై యావహిల్లు
- ఆ. నింత యెఱిగి ఫలమునెడ నిరపేక్షుఁ డై, శీనతఁడు సౌఖ్యదుగిఖయమముఁ ద్రోచి
కామముఖ్యవిపదకంపితజ్ఞానవి,శేషబుద్ధిఁ బరమసిద్ధిఁ బొందు. 172
- వ. అని వెండియు. 173
- క. అసమాలంబ మశబ్దము, రసగంధస్పర్శరూపరహితం బగుటం
బ్రసరించునింద్రియములకు, వసంబు గా దొందఁ బరమవస్తువు పుత్ర. 174
- క. స్త్రీపున్నపుంసకత్వము, లాపరతత్త్వమున లేమి నది విను తత్త
• ద్వాపరాపాతం బయి, దీపించుచు నుండు బోధ దేహత్వమునన్. 175

- తే. మెలుగు చుండెడిదీసంబు వేట వస్తు
పులఁ బ్ర కాశింపఁ జేయునట్లఁఘనిత్య
బోధనజ్యోతి యింద్రియంబులను మాన
సమును దనప్రభ విగతజాడ్యములఁ జేయు. 176
- క. విను పురుషున కింద్రియములు, మనంబు గలిగించు గ్రియల మనుజేశునకుం
దనతనతెఱంగునఁ గార్యము, లనేకములు సూపుసచివు లట్టుల వత్స. 177
- వ. అని మఱియును. 178
- చ. అనలము దోచునే తరువునందుఁ గుఠారముఖంబు లై నసా
ధనములఁ బ్రవ్వ సజ్జనహితా తగఁ దర్చినఁ గాక యట్ల యి
త్తసువు నలంగఁ జేసి పరతత్త్వముఁ గాంతు మనంగ రాదు వి
న్ననువున నాగమోక్తమథనం బొనరించినఁ గాని యారయన్. 179
- క. డెందమున కింద్రియములకు, నొందఁగ రాకున్న లేక యున్నే తత్త్వం
బెందు నపరభాగంబునఁ, బొందవు చూడ్కు లది లేక పోవునె సునుతి. 180
- క. వల య రి యోదము గాలము, గలిగి కదా మృగముఁ బక్షి గజము ఝషము ద
క్షులు వట్టుదు రట్టుల తజ్జులు విజ్ఞానంబుకలిమిఁ జూతురు పురుషున్. 181
- క. పా మెలుగుఁ బాముకాళులు, ధీమంతుం డెలుఁగ నేర్పు ధీసాక్షిత్వ
శ్రీమంతుఁ బరమపురుషుని, ధీమలసిర్తోచనంబుతెఱంగు నెఱిగినన్. 182
- క. కలుగుం దోషమి యమవసఁ, గలుగునె యంతటన యమృతకరునకు నాశం
బలఘపరవస్తువునకుం, గలదె యభావంబు మనసు గాననికలుచన్. 183
- క. రవిబింబము రాహువు పయి, గవిసినఁ, బాసినను దోషకయుఁ దోచియు నుం
డువిధమ యజ్ఞానంబున, యవిరతివిరతులయధీనుఁ డగుటాత్తునకున్. 184
- క. విను మానసప్రసన్నతఁ, దనుఁ గనుపురుషుండు గలుషతం గానఁడు దే
ఱిననీట రూపు సూడఁగ, నను వై కలఁక నది లేని యట్టులపోలెన్. 185
- తే. ఇంద్రియంబులు దమయిచ్చ నిట్టునట్టు, దిరిగెనేనియుదుకిఖముల్ దెచ్చునవియ
కట్టువడిసుఖమొనరించుఁగానయాత్మఁ, గావవలయునింద్రియచోరగణమువలన.
- క. పాపక్షయమున బోధం, బాపాదింకఁబడి మెలుగుటద్దముకరణం
జూపునకు వచ్చు దనుఁ దా, నాపురుషుండు గాంచుపనికి నై తన్మయతన్. 187
- తే. ధ్యానయోగనిశ్చల మగు నంతరంగ, మెడల విడుచు గుణంబుల నిద్ధశాంత
మైననిర్గుణవస్తువునందుఁ గలయుఁ, బరమపద మది దానికీ బరము లేదు. 188
- వ. అని పలికి సమ్యక్జ్ఞానంబునకు మాయ మాటు గావున దానిమొఱంగుతెఱంగు
దేటపలుకు దలంచి యిట్లనియె. 189

— బృహస్పతి మునున కుపదేశించిన మాయాప్రకారము —

- క. విను మాయావిధ మిట్టిది, యని యారయ వెరవు గలుగ దవనిం జరణం
బనఘా మోపనిజంతువు, సనుచో పురయంగ రానిచంపం బొందున్. 190
- క. గుణమూర్తి మాయ దానిని, గణుతించెద నన్నఁ దెగఁడు గ్రాహ్యత్వంబు
గుణములఁ బెడఁబొపంగా, గణనాతీత మగువెలుగు గనుఁ దాన తనన్. 191
- తే. వినుము నృప సత్త్వమును రజస్సును దమస్సు
ననఁగ గుణములు ముప్పిరి గొనుచు నాత్మఁ
జుట్టుకొను నొండుమెయిఁ దెగ విట్టలముగ
నొలయువై రాగ్య మనుకొడవలినకాని. 192
- వ. అని నిర్దేశించి వెండియు. 193
- ఆ. మణిమయములుఁ గనకమయములు రజతమ
యములు మణియు మృత్తయాదికములు
నైన పెక్కుపూసలందుఁ ద్రాడున్నట్లు
భూతకోటియందుఁ బురుషుఁ డుండు. 194
- క. ఏకరసమయత్కేత్ర మ, నేకాపధిరసమయం బయినయట్లు సుమీ
యేకవిధ మైనబుద్ధి య, నేకము లగుకర్తములమెయిం బోక నృపా. 195
- ఆ. జలము పృథివికంటె జలముకంటెను దేజ, మంతకంటె వాయు వాకసంబు
దానికంటె బెద్ద వాని కెల్లను బెద్ద, మనసు బుద్ధి పెద్ద మనసుకంటె. 196
- తే. ధరణి మొదలైన పంచభూతములకంటె
మనసుకంటెను బుద్ధికంటెను మహత్త
రంబు గాలంబు గాలతత్త్వంబు మిగిలి
యుండు విభుఁ డిజ్జగంబుల కొడయుఁ డతఁడు. 197
- క. ఆదియు మధ్యము సంతము, నాదేవేశునకు లేమి నవ్యయుఁ డతఁ డీ
వేదములకు నానావిధ, వాదములకుఁ జేరుగడ భవత్కేపి నృపా. 198
- క. ఆనుభవము మ్రింగు శాంతిం, గనునది నిర్భేదసత్ప్రకాశం బది దా
విను తలఁచునకును బలుకున, కు నగమ్యము గర్తముల కగోచర మనఘా. 199
- క. మనసు గొని మనసు బుద్ధిం, గొని బుద్ధిని దర్శనంబు గొని దర్శనము
విను క్రమమున నొదిగించినఁ, గను బుధుఁ డక్షరుని విష్ణు ఘనబోధమయున్. 200
- క. ఆమృతం బచ్యుత మమలం, బమేయ మవ్యయ మనంత మవ్యైలుగు యమా
ద్యముల నలవడినచిత్తము, శమాతీరేకమునఁ బొంద సంవేద్య మగున్. 201
- క. అని గురుఁ డుపదేశించిన, విని మనువు గృతార్థుఁ డయ్యె విద్యన్నత నీ
పును నలవరింపుమీ మన,మున నివ్యాకృతములయర్థముం దత్పరతన్. 202

వ. అనిన విని పరమహర్షంబునం బాండవాగ్రజుండు పితామహుం బ్రశంసించి
మహాత్మా షహనీయుం డగుకృష్ణునిమాహాత్మ్యంబు పిన వలతుం జెప్పవే యని
యడిగిన నతం డవ్వహిపతితో నారదజామదగ్మ్యమార్కండేయవ్యాసవాల్మీకి
ప్రభృతిమునీంద్రులు నెప్పవినతేఱం గెఱింగించెన నాకర్ణింపు మని యి ట్లనియె.

క. కృష్ణుండు బ్రభవిష్ణుం డగు, విష్ణుం డనిలాగ్నితోయ వియదిలలఁ గ్రియా
నిష్ఠాతత్వవినోదన, తృప్తం గల్పించె దనదుదివ్యవిభూతిన్. 204

తే. అట్లు కల్పించి జలములయందు భవ్యతల్పగతుఁ డైన నాభిఁ బద్మంబుదోచె
నందజాండు వుట్టి సృజియించె నందనుల మనంబునన సప్తసంఖ్యులనవరేణ్య. 205

వ. మరీచియు నత్రియు నంగిరసుండును బులస్తుండును బులహండును గ్రతువును
దతుండు ననం బరఁగువారలయందు మరీచికి గశ్యపప్రజాపతి జన్మించె నతని
వలన సురాసురగరుడనాగాదిజాతిసంభవంబునుం గలిగె నతనికి సూర్యుండును
నత్రికి సోముండును నుదయించి రాజవంశంబులకుఁ గూటస్థులైరి సూర్యసోమా
న్వయజాతు లైనవృషతు లనేకు లనేకదేశంబు లేలిరి దేశకాలవిశేషంబులన్వృష
కులంబులు బహుశాఖంబు లై వర్తిల్లు వానినెల్లం దనవలసినయప్పుడు విష్ణుండు
పరస్పరవిరోధజనితసంక్రామంబులు నిమిత్తమాత్రంబులుగాఁ గలవిశేషప్రకా
రంబుల నుపసంహరించు నద్దేవుండు వాసుదేవసంకర్షణప్రద్యుమ్నానిరుద్ధాత్త
కంబు లగుచతుర్విధదివ్యస్వరూపంబులు గలిగి జగదృభణం బాచరించుచు నిట్లు
లీలాజన్తంబులం బొంది క్రీడనలుపు నని కృష్ణుని జూపి యాభూతేశ్వరు మా
నుషసామాన్యదృష్టిం జూచుట యజ్ఞానంబు గృష్ణుండు భక్తవరతంత్రతంజేసి
యుత్కృష్టచరితుల యారాధనంబునకు భాజనం బయి భోగమోక్షంబులు
గరుణామయకటాక్షంబుల నొసంగు ననినం బ్రీతుం డై భీష్మనకుం బ్రణమిల్లి
యుధిష్ఠిరుండు. 206

క. మునిజనవినుతచరిత్రా, మనుజుం డెవ్వనిఁ దలంచి మహనీయనిరం
జనసిద్ధిఁ బొందఁ గను నే, యనువు దలఁపు నలవరించు నని యడుగుటయున్. 207

— భీష్మండు ధర్మజానకు విష్ణుమంత్రప్రభావంబులెఱుం గెఱింగించుట —

వ. ఆధర్మతనయుతోడ నద్దేవవ్రతుం డి ట్లను నారదునిచేత వినిన తేఱంగు పివరిం
చెద నాకర్ణింపుము. 208

తే. పరము నక్షరు విష్ణునిఁ బ్రస్తుతించి, నారదమునీంద్రుఁ డంజలి నమిత మైన
మస్తకముఁ జేర్చి భక్తిసుమగ్రచిత్తవృత్తి నల్లన యి ట్లని విన్నవించె. 209

క. దేవా మోక్షార్థి జనము, లేవెరవున నిన్నుఁ దలఁతు రేజప్యము సం
భావించురు నా కానతి, యీవే భక్తవరతంత్ర యేర్పడఁ గరుణన్. 210

తే. అనిన నద్దేవమునిపలు కాదరించి, వరదఁ డగువిష్ణుఁ డి ట్లనుఁ బరమభక్తి
నిరలశద్వయింది యనిగహంబు, మన యథాగ్నమునకు నమాత్మగోటి. 211

- క. విను వీరకల్పమర కవి, పమరమః గల్పమము లల్లఁ బాపఃగ నామె
చ్చినయ్యుత్తిరమసాధన, మరుస్త్పతి జపించుచు నియతిమెయి దానిన్. 212
- తే. ప్రణవపూర్వక మగునమగపదముసాంత, షడ్గుణైశ్వర్యవాచకపర్వవసన
నిర్వచనశబ్దములు గ్రమనిష్ఠమెయిఁ జతుర్థిఁ గూర్పంగ మంత్రంబుతోఁచు బెరసి.
- క. తొలితొలి యిరుంత్రము నిశ్చలమానసుఁ డై జపించి జపియింపంగా
వలయు ననుస్త్పతి దానం, గలుగుఁ జతుర్వర్గసాధకత పురుషునకున్. 214
- క. అని మఱియు దయ ననుస్త్పతి, యసువేరం గలుగువాని నమ్మునిపతి కి
ట్లని చెప్పె నచ్యుతుఁడు నిజ, మరకప్రియం బైనయ్యుత్తిమహిత స్తవమున్. 215
- సీ. అవ్యక్తు శాశ్వతు నఖిలప్రభవభూమి భక్తవత్సలు విష్ణుఁ బరమపురుషు
నక్షయఁ బ్రాజలి మై యాశ్రయించెదఁ బుండరీకాక్షుని భువనసాక్షి
నిత్యుఁ బురాణు వర్ణించెదఁ బరు సహస్రాక్షు నక్షరుని లోకైకనాథు
భవ్యుఁ గొల్చెద భూతభవ్యభవత్ప్రభు సర్వతోముఖ భూతసంప్రవర్తి
- ఆ. నమ్మతు నచ్యుతుని ననంతు హృషీకేశు, రవిసహస్రనిభు హిరణ్యగర్భు
నబ్జనాథు సత్యు నాద్యంతరహితు భూగర్భుఁ బ్రభువు భక్తగమ్యుఁ దలఁతు.
- తే. అచలు సూక్ష్మ వరేణ్య సహస్రశీర్ష, నభయకారి సశీర్ష నారాయణుని స
నాతనుని యోగమూర్తిలోకాతిక్రమ, ధువునినీశ్వరు హరిభక్తితోడఁ గొలుతు.
- క. వివ్వఁడు సచరాచరగురుఁ, డెవ్వనినాభీసరోజ మీనె విధాతక
నివ్వటిలు జగము లన్నియు, నెవ్వనిచే నమ్ముకుందు నెప్పుడుఁ గొలుతుక. 218
- తే. స్థావరములు జంగమములు ధాత లోను, గాఁగఁబ్రశయంబు నొంగినకాలమునను
నిలుచునెవ్వఁడొకం డయానిత్యసత్య,లలితుశార్థిబ్రహ్మఁగాఁ గొలుతు నియతి.
- క. కాలముఁ బర్జన్యుండును, నేలయు సస్యంబుఁ గ్రియయు నిష్క్రియయును భ
ర్తాలోకము నై మహిమ, స్థిల సలుపువాసుదేవునిం బ్రణుతింతున్. 220
- క. అనలునకు రవికిని శశాం,కునకును గ్రహతారకములకును దేజం బె
వ్వనివలన నావహిలైడు, ననుపాధికతేజఁ గొల్తు నవ్విత్యాత్మన్. 221
- తే. నాలుగింటను వెండియు నాలుగింట, రెంట నైదింట మఱియును రెంట వేల్చి
యజ్జశీలు రారాధించునట్టివిష్ణుఁ, డిష్టదాయి ప్రసన్నుఁ డయ్యెడును నాకు. 222
- ఆ. యజ్జధరుఁడు పంచయజ్జుండు లక్ష్మీకి, నునికపట్టు యోగమునకు నెలవు
సర్వమునకు నిష్టపదనంబు గా నొప్పు, వాని నాశ్రయింతు వరదుఁ బరము. 223
- క. అగమనుని బాంధు నఖిల,జగద్భరణపరు నమూర్తి సాగరనిభవో
ధగర్థిఁ బంచకాల,జ్ఞ గుణాత్మకు నిర్గుణత్వశోభితుఁ గొలుతున్. 224
- క. వ్యక్తమునకుఁ ప్రభవం బ,వ్యక్తం బాతత్త్వమునకు నవుల యనుచచో

- యుక్తిః బరాయణం బగు, భక్తపరాధీను భవ్యభావ్య సుతింతున్. 225
- క. జ్ఞానధ్యానపరానుణు, లై నమహాత్ములు జితేంద్రియత్వమహితు లె
వ్యానిం బొందిన మరలరు, వాని శరణుఁ జొచ్చి బ్రదుకువాడ సుకృతి నై.
- క. లోకం బంతయు నెవ్వం, డేకాంశంబునన నిర్వహించుచు నగ్ర
హ్యకారుం డై వెలుంగు ద,యాకరు నప్పద్ధనాభు నభివర్ణింతున్. 227
- తే. అయిదు దెఱగులఁ బ్రకృతిఁబంచాననముల, ననుభవించు తే త్రజ్ఞసత్త్వాదిగుణచ
యంబులీల భుజించుమహాత్మ వ్వికలితు, సుశ్రయింతు ¹మదాత్మప్రసక్తి గోరి. 228
- క. మతిగలసాంఖ్యులు యోగా,న్వితులు నగుమహాత్ము లెవ్వనిం గని పునరా
గతి లేనసుగతి వడయుదు, రతర్క్యవైభవునిఁ దలఁతు నప్పరమాత్మున్. 29
- క. ఇనునడుమ వెలుంగుచు సో,మునిషధ్యమునం జలత్వముం బొందనిని
ల్పున వెలయుదీప్తి యగువాని నిరంజను నంతరాత్మునిం బాటెంతున్. 230
- క. సోమార్కాగ్నిమయముఁ దా,రామయముచు నిత్యసుస్థిరంబును నగుతే
జోమయతత్త్వము చాత్తా,రామత్వంబున నిరంతంబును జూతున్. 231
- క. గుణములకు నాదియై నిర్గుణములకు నాద్యుఁ డగుసరూపుని లక్ష్మీ
ప్రణయపరము నజ్ఞ సూక్ష్మనిఁ, బ్రణుతెంతుఁ బ్రసన్నుఁగాఁ బరముసర్వగతున్.
- క. కలయంగ నెల్లయెడలుం, దలలును లోచనములును వదనములు నగుని
ర్పలు నిర్వికారు నిన్నుం, గొలిచెద సరై వ్వికసాక్షి గోవింద హరి. 233
- క. నిను నెలుంగ కున్న సంసారనిమగ్నత ³వోదు గోచరము గావు మనం
బునకు నఖిలేంద్రియములకు, నను నే మనువాడ విక నారాయణుఁడా. 234
- క. రోషముఁ గామము రాగ, ద్వేషములును లేక భక్తి దిర మై యేకా
శ్లేషిణిగాఁ గొలుతు రవిశ్లేషమనోనిలయవృత్తి సిద్ధులు నిన్నున్. 235
- క. ఫలములు గోరక కర్తంబాలు నడపుచు వాని విమలబోధాగ్ని ⁴హతిం
బొలియించుచు నిర్ద్వంద్వత, నెలకొను నేకాంతిజనులు నినుఁ గండ్లు హరి. 236
- క. దేహస్థు నదేహు నఖిల, దేహిసముక్ నిన్ను భక్తిఁ దెలుతురు దురిత
పూహముఁ బుణ్యచయము న,మోహత నిరసించు యోగిముఖ్యులు గృహ్లా. 237
- చ. ప్రకృతియు బుద్ధిహంకృతులు భావము భూతచయంబు నింద్రియ
ప్రకరముఁ గేశివా భవదుపాశ్రయభావితవర్తనంబు లా
సకలమునందు నీవును బ్రసన్నత నిల్చి నీకు నీవు దా
నికి నిలువంగఁ బట్టగుట నిక్కము గా దిటు లై వెలుంగుదే. 238
- క. ఏకత్వం ⁵బన్యత్వ మ,నేకత్వము గలుగునీమహిమచందం బా
లోకింప నిపుణు లగుసు,శ్లోకులకుం బరమపదము సులభము శార్థి. 239

1. మదాత్మఁ బ్రకాంతిఁగోరి. 2. సర్వరూపుని... ప్రణయపరు నజ్ఞుని... గాఁగఁ బరమసర్వగతుఁ.

3. బొందు. 4. వడిం. 5. బమలత్వ మనె.

తే. అచరములునుజరంబులునై నభూత, సమరయంబులు నుండులు సూత్రముననున్న
కరణి నీయంద యున్నవి గాన సమత, నేకభక్తి నే గోరెద నిమ్మ దేవ. 240

క. హేతురహితుడ వక ర్తవు, భూత ప్రప్తవు సమస్తభోక్త వత త్వం
బై తత్త్వము నగుదు జగ, న్నేతవు కూటసుండవును నీవ ముకుందా. 241

సీ. ద్వేష్యంబుఁ బ్రియ మనువేర్పాటు లేదుభూతములయందెల్లను సముడ నాకు
భూతసంయోగంబు బుద్ధ్యహంకారయుక్తియు గుణత్రయసంగతియును లేవు
ప్రారంభణంబు ధర్తాధర్తములు నింద్రియములపొందు విషయాభిరతియుఁ
బరిహృతంబులు జరామరణమోక్షార్థి నై శరణంబు వేడెదఁ గరుణ నాచు

తే. పూజాజిహ్వలు మహి నుదకమన దృక్కు
త్వక్కు దేజుబునందును వాయువునను
శ్రోత్ర మాకాశమునఁ గ్రమసూత్రితముగఁ
బొందఁ జేసి గోవింద యానంద విష్ణు. 242

సీ. ఇల జలంబుల జలంబులు శిఖి శిఖి వాయువున వాయు వంబరంబునను నంబ
రంబు చిత్తమునఁ జిత్తం బహంకృతి నహంకృతి బుద్ధి దగ నొడిగించి యింత
వట్టును గూడ నవ్యక్తంబుఁ జేర్చి యవ్యక్తంబు నిజభంగి యైనఁ ద్రిగుణ
సామ్యవ్యవస్థితి సజీవన్నఁ గారణభూతతత్త్వలు పొదువ కుండఁ

తే. దొలఁగఁబెట్టుట వొరకొనవలయు దానఁ, బరమమునకేవలమునగుపదముగలిగి
యేన నీ వనునై క్యంపుటెటుక వొడముఁ, గాత గమనాగమనములు గ్రాగిపోవ.

క. హరియం దేనును నాయం, దరయం గా హరియుఁ గలము హరి నాకును నా
హరి కేను శీనశర్వరులము, హరి ప్రసాదోదయము మహత్తరమహిమన్. 244

తే. బుద్ధియును బ్రాణమును నిన్నుఁ బొరయఁ జేయఁ
జాలుభక్తి నా కొసఁగుము జలధిశయన
పూర్వకర్త ఫలంబులు పొందుఁ గాక
యవి బుణంబులు గడలేలు పై సుఖంతు. 245

తే. నిన్ను నెప్పుడుఁ దలఁచెన నన్ను నీవు, వత్సలుండ వయి వీడు నావాఁ డనంగ
వలయుఁ జువ్చయ్య మఱునక వాసుదేవ, దేవదేవ మునీశ్వరభావనీయ. 246

క. తనుఁ దనయంద నిలిపి పే, రనువున బుద్ధికడ వెలుఁగునచ్యుతుని సనా
తను నగ్రాహ్యునిఁ జిన్తయు, ననుస్మరించునది యపునరావృత్తికినై. 247

క. పరమాత్ముని నారాయణుఁ, జింతతుని భక్తశేముషీనిస్తాస్మీ
కరణై కాయనుని నమ,స్కరణంబునఁ దలఁతు నతులషడ్విధభూతిన్. 248

తే. అని జపించి సర్వావస్థలందు నను వి, శిష్టభక్తిననుస్మరించినయతండు
సకలపాపంబులను బాసి శాంతి నొంది, యవ్యయానందపదమున నతిశయిల్లు. 249

- తే. వైష్ణవియుఁ గల్పషన్ర జధ్వంసినియును, నైన యాయచుస్త్వత్రి ప్రాజ్ఞఁడైన నజ్ఞఁడైన నెవ్వఁడు పఠియించు యజ్ఞ దాన, సమయములవాఁడు తత్ఫలశతమువడయు.
- క. సురపితృపూజలఁ బావక, పరిచర్యలయందు నన్ను భక్తిఁ దలఁచుచుం బరమనియతి నివ్వఁకొన్యత్కరముఁ బఠించిరయతండు గనుఁ బుణ్యగతిన్. 251
- క. వినిపించునది యనుస్త్వత్రి, నను భక్తిం గొలుచుబహుజనముల కమావాస్యను బున్నమ బొరసీని స,విరయంబుగ దాన నెల్ల విభవముఁ గలుగున్. 252
- క. జనము లనుస్త్వత్రిః జదువఁగ, విని మ్రొక్కినయంత్యజానకు విశ్రుతగతి గల్గు ననిన సభ్యక్తి జపిం,చినయు త్తమ జాతిజానకుఁ జెప్పఁగ నేలా. 253
- ఆ. అఖిలకర్తృఫలము నంతవంతంబు మ,నృభక్తులకు ననంతపదము గలుగు నట్లు లగుటఁ దలఁపు మమర మునీంద్ర ని,న్నది మదీయపదమహర్థి జేయు. 254
- క. జ్ఞానము గేవలకృప న, జ్ఞానికి సుపదేశవిధిః బ్రజనితము సేయం గా నది సకలధరిత్రీ, దానంబునకంటె శధికతరఫలద మగున్. 255
- క. కావున నీ కేఁ జెప్పినఁ, యీవిధ మంతయును శుద్ధహృదయులకుఁ గృపాశ్రీ వెలయఁ జెప్పుమీ పు,ణ్యావహాళీలురకు సులభ మగు సర్వంబున్. 256
- తే. ఆశ్వమేధసహస్రంబు లాచరించి, పడయ రానిమహోన్నతపదము నస్పదీయభక్తిరసైకపరాయణుండు, పడయ నేర్పు సుకరంబుగ బ్రహ్మపుత్ర. 257
- సీ. అని చెప్పె నిట్లు లయ్యనిమిషమునపటి యడుగంగ శంభుఁ డెయ్యది సమాదరంబున నెఱిగించె రాజవంశోత్తమ తెల్లంబుగా సరియెల్ల నీకుఁ జెప్పితి నేకాగ్రచిత్తుండ వై పరమాత్మ సన్నారదునట్ల భక్తి సంభృత శ్రద్ధానుషంగతాత్పర్యంబుతోఁ దలంపుము కృతార్థుండ వగుదు
- తే. పరమవరదహస్యానుభావపూజ్య,మానమూర్తి యనుస్త్వత్రి దీనిజపము గు. బుద్ధిఁ బెనుచు దుఃఖంబులఁ బోవఁద్రోచు, బంధములఁ బొపు నిత్యశుభంబు నొసఁ
- క. అని భీష్మం డుపదేశిం,చిన నని యానందభరితచిత్తుం డై పాండునృపాత్మజఁ డిప్పుణ్యాత్మనకుం బ్రణమిల్లె వినయమునఁ దను వొప్పన్. 259
- వ. ఇట్లు ప్రణామంబు సేసి యాధరణీపరుండు గురుపితామహుతో మోక్షమార్గ బోధనప్రపంచం బుపదేశింపవే యని యపిగిన నతండు వాస్తవ్యాధ్యాత్మం బను నితిహాసంబు గల దాతంత్రంబు నీయపిగినది యై యుండు నని పలికి వినుము వాస్తవనామధేయుం డగువాఁడు. 260

—ॐ భీష్మండు ధర్మజాన కథ్యాత్మవిద్యాప్రకారం బెఱింగించుట —

- క. మానితముని యొకఁడు సుఖా,నీనుం డై యున్న నతనిశిష్యుండు వినయంబూని నిలిచి మోక్షముతెను, వానతి యీవే దయామయా నా కనుచున్. 261

- వ. పాదములకుం బ్రణమిల్లిన బ్రబోధమహితాత్మం డగునన్మహాత్మండు. 262
- ఆ. భక్తి గలవు నాకు బ్రజ్ఞానఘనుడ వ, ట్లవును నీవు యోగ్యుడవు కుమార
సదుపదేశమునకు సమవధానుండ వై, వినుము నాదువాక్యవృత్తి తెలుగు. 263
- వ. అని పలికి యి ట్లనియె. 264
- తే. కాలచక్రంబు నిరవధికంబు దీని
సర్గములు బ్రళయంబులు జనుచు నుండు
బ్రళయమున బరమాత్ముడు ప్రకృతి బొంది
యఖిలమును సృజించుచు గల్పించును. 265
- తే. భూతజాలంబులతో మునిపుంగవులును
దోచి మును ప్రళయంబున దోచుడంగి
చనినసర్వవేదంబులు శాస్త్రములును
బడసి రద్దేవుదివ్యానుభావమునను. 266
- క. న్యాయాద్యనేతంత్రము, లా యంచితమతు లొనర్చి యఖిలజనాను
స్థేయాచారములు బరి, జ్ఞేయములుగ విశదభంగి జేసిరి పుత్రా. 267
- క. అవి వినంగ నెలుంగ జేయును, నవు బరమబ్రహ్మబోధ మమరులకు ముని
ప్రవరులకును దుర్లభ మయ్యెనగతము జనార్ధనునక యలనడి యుండున్. 268
- ఆ. సకలదుఃఖభేషజం బగునత్తైపు, వప్పురాణపురుషు నగ్గలంపు
గరుణ నతనివలన గనిరి ముసీంద్రులు, గ్రమముతోడ న్నగమ్య మయ్యె. 269
- క. చైతన్యశక్తి బురుషున, మేతత్త్వవిశేషమున నహించు బ్రకృతి త
జ్ఞాత యగును బుద్ధి తదుద్భూత మహంకార మదియు బొందు జిత్తున్. 270
- క. కలిగె విను మహంకారము, వలన నభము దానజేసి వాయువు గ్రమసం
కలితజనముల దేజము, జలము నిలయు చత్తదాత్తజన్యత్వమునన్. 271
- వ. బుద్ధికి మహత్తనుతత్త్వనిర్దేశంబునుం గలిగి యుండు. 272
- క. వికృతులు మహదాదికన, త్తక ముభయవిధేంద్రియములు పదియు విషయపం
చకమును మనసును గూడంగ, వికారభాదతక మిది వివేకాభ్యర్థి. 273
- క. ఈసర్వము దేహత్వా, భాసిత మిది దేహి యైన పరమాత్మనివి
న్యాసమునకుం గా నొదవి యు, పాపించుం గరణరూపమై యాకర్తన్. 274
- తే. పుత్ర విషుము నవద్వారపుణ్యపురము, నం దచింత్యసంవ్యాపకుడై శయించు
నీసమస్తభావంబుల నెనసి యట్లు, లగుట బురుషుండు నా జను నవ్విభుండు. 275
- క. అమరుం డవ్యయుం డజరుం, డమేయుం డమలస్వభావుం డప్పురుషుండు దే
హమున మహిజమునం దన, ల మున్నగతి నుండు మథనలక్ష్మ్యం డగుచున్. 276
- ఆ. వినుము యోగమథనమున దోచు నత్తేజ, మది ప్రబోధసాంధ్ర మఖిలభూత
గణసమాశ్రయంబు గావున శ్రవణదర్శనముఖిక్రియాకరంబు దాన. 277

క. భూతము లవ్యక్తంబున, జాతము లగు నంగ పెరుంగు సమయుఁ ధడియ
స్థితత్వమునన పురుషుం, దేశద్విధసాక్షితాసమిగ్ధుఁడు వత్సా. 278

— భీష్ముఁడు ధర్మజానకుఁ గాలచక్రప్రభావం బెఱింగించుట —

ఆ. వ్యక్తసప్తధార మవ్యక్తనాభంబు, పోడశేకవికార సుపరిమండ
లంబు ధ్రువ మధిష్ఠితం బాత్మ చేతఁ జ,క్రంబు దిగుగుచుండుఁ గాలవశత. 279

క. ఈచక్రంబున సకలచ,రాచరమయ మైనలోక మవశానిష్ఠా
గోచర మై చరియించుట, సూచికొనక వలయుఁ దత్త్వశోధనదృష్టిన్. 280

తే. పొందుసత్త్వరజస్తమంబులు విశుద్ధు, నంతరాత్మఁ బాంసుప్రాత మనిలుఁ జెందు
నట్లు సద్వివేకమునఁ దదంతరంబు,బుధుఁడు గాంచి యగ్గణములఁ బొరయకుండు.

క. వేదాంతవిదుఁడు దుర్లభుఁ, డాదరము ప్రవృత్తిలక్షణాన్విత మగుధ
ర్మోదయమంద కలుగు నది, లే దరయ నివృత్తిసౌఖ్యలీనత్వమునన్. 282

క. ఆర్యులుఁ బ్రవృత్తిలక్షణ, కార్యంబులచేతఁజేసి గ్రాహ్యము నగుత
ద్ధుర్యత్వమందు విడువ ర,నార్యము లగుమననమనభయక్రోధాదుల్. 283

తే. వినుము దేహాభిమానికి వీనినెల్లఁ, వొఱుగ వొరకొన దెంతకాంతునకు నైనఁ
గాన యేమిట దేహాభిమాన మెడలు,నట్టిమా పభ్యసించు వేదాంతవిదుఁడు. 284

ఆ. అడవి సొచ్చి యంతకంతకు నవులకు, నతికుతూహలమున నరిగి యరిగి
చూచుచుండునట్లు సూపె సుసారకా,ననమునందుఁ దిగుగుజరులనడపు. 285

క. విను తెవు లుడుపంగ భేషజ,మునకుం పలకొనినచందమున మది సత్యం
బును శౌచము శమమును దమ,మును నెలకొలుపంగవలయు మోహచ్యుతికిన్. 286

తే. భూమి మొదలుగఁ గలభూతములకు నింది
యముల కన్నింటికిని సత్త్వమాది మైన
గుణములకు నెల్ల జగములకును దదీశ్వ
రునకు నహంకార మునికిపట్టు. 287

తే. స్మృతియు సంప్రీతియును బ్రసన్నతయు మఱియు
1. నీదృశములును సత్త్వగుణోదితములు
రాగలోభరోషాదులు రాజసములు
దర్పశోకప్రముఖములు దామసములు. 288

క. జ్ఞానమునకు నగ్గణసం,తానం బడ్డంబు గాన తత్ప్రతిహతికై
పూని మును సాత్త్వికమునను, మానసమాన్వంగ వలయు మహనీయధృతిన్. 289

క. విను సాత్త్వికములు మది నెల,కొని రాజసతామసములకును వినతత్వం
బొనరించు బదంపడి స,త్వనిరూఢత బోధసంపదకు హేతు పగున్. 290

తే. క్రియలహంకారమునఁ గల్గుఁగ్రియలవలన, దేహసంబంధమెడలక తిరుగవలయు

జన్మపర్యాయములయందు జన్మ మనంగ, మిళితనవశుక్ల శోణితకలితవృత్తి. 291

ఆ. మూత్రమునఁబురీషమున నూనుచును గర్భమునఁ బ్రవర్ధనముఁ జొంది వెడలి
సంతతానుబంధసంసారదుఃఖిని,ర్తగుర్నఁ డగుచు నుండు మానవుండు. 292

క. ఇంతకు మూలము దృష్టా,తంతులతయ వత్స వినుము దానికి నడరం
గాంతాజనంబు దొలుస్తాఁకింత యెఱింగి తృప్త దొఱుగు.టిచ్చు విముక్తిన్. 293

క. జ్ఞానాజ్ఞానంబులకుం, దాన యుపాశ్రయము బుద్ధి తత్త్వాహంకా
రానూనలక్షణాఘ్నం, బైనయెఱుక దాని జీవుఁ డని చెప్పు శ్రుతుల్. 294

ఆ. అతఁడు కాలకలిత మైనకర్మమున సంసారవర్తనంబు సలుపు చుండు
స్వప్నసంప్రవృత్తి సలిపెడునరుమాఱ్ఱి, నింద్రియములతోడ నెనయ బెరసి. 295

క. రాగపరిచ్ఛిన్నమానస,యోగంబున నింద్రియంబు లుల్లసితము లై
భోగు లగుట యుడిపిన నప,రాగతనసంసారదుర్విరామము నేయున్. 296

క. పురుషు లఖిలభూతములను, బురుషులలో భూమిసురులు భూమిసురులయం
దరయంగ మంత్ర వేదలు, వరు లధికులు బోధయుతులు వారలకంటెన్. 297

క. జ్ఞానంబు దృష్టి నరునకుఁ, గాన నయనహీను నడపుకరణి యగుటఁ బ్ర
జ్ఞానవిహీనునినడవడి, నీని నెఱుంగ వలయు నెఱుక దెచ్చికొనంగన్. 298

క. ఊమయును సత్యంబును శౌచమును సుధర్మములు బ్రహ్మచర్యం బత్సృ
త్తమధర్మము వానికిఁ జిత్తము నలవఱువంగవలయు ధైర్యము పేర్చిన్. 299

క. పరిహాసము భాషణమును, నిరీక్షణము లోను గాఁగ నింద్యంబులు సుం
దరులయెడ నీని ¹కే మని, చొరఁ దగ దత్తైన మనసు సొత్తురు సునతుల్. 300

క. విను మాంసాస్థిమయం బని, వనితాంగము సద్వివేకపై భవమునఁ గాం
చిన నందు మది దగుల దా, పనికిని నాడివిశుద్ధిప్రాపగుఁ బుత్రా. 301

క. శారీరస్థితికిఁ బ్రథమ, కారణ మై యుండు నాడికాదశకము సం
చారిక లగు నింద్రియముల కారయ నాడికలు మఱియు నై దమలమఱి. 302

తే. స్థూలభంగులు పదియును సూక్ష్మభంగు
లైదు నివి వీనికంటె నత్యంత సూక్ష్మ
భంగి హృదయంబు నడుముగాఁ బరంగి యున్న
నాడి యది సర్వగత యగుఁ జూడఁ జూడ. 303

క. ఆచూపు మరిగి చిత్తం, బేచవికిం బోదు పోయె నేని మరలుప
గోచర మగు వెలిచవులం, బాచిన లోచవిన నిలిచి పరమాత్మఁ గనున్. 304

క. ఆవిధము శుక్లగతి గను, భావమునకుఁ గాని పట్టు వడదు వినుము శు
క్లావేశము సంకల్పజ, మావాసము శుక్లమునకు నఖిలాంగకముల్. 305

- క. అరయఁగ సంస్కర్షమునన, తిరుగుడువడు శుక్ల మనుట తెఱఁగే సంగ
 1. ల్పరతిం గలదే చోకెడఁ, జరింప కుండంగ నలయు సంకల్పంబుల్. 306
- తే. అత్రిముని యింద్రదైవత్య మని జనులకుఁ
 దెలిపె నది కాణముగ నింద్రియ మనంగఁ
 బరఁగు జూపె నృబీభంబు పరమ మెల్ల
 ధాతువుల కది విను పుత్ర దానివిధము. 307
- ఆ. శుక్లమునకు మనసు సూక్ష్మరూపము మనో, బలము నిల్వరింపఁ బక్షబుద్ధి
 యోపుఁ దరుణవృద్ధి లోప రజ్జానదౌర్బల్యమూఢవికలభావు లగుట. 308
- క. కావున శుక్లస్థితికిం, గావించినయట్టిపుణ్యకర్తము లగున
 త్వేనితయమనియమాడుల, త్రోవశీసారఁగవలయు విషయదూరాత్మ కుండై. 309
- క. అరయఁగ విషయము లెంతయు, దుశంతములు వానియందుఁ దొడరినఁ జేటుం
 బొరయుదురు దొడర కున్నం, బరచుపదవి యష్టుహానుభావులకు నగున్. 310
- క. జననము జరయును మరణంబును మొదలుగఁ గలుగుదుగిఖములు లోకమునం
 గనుఁగొని బుధుండు మోక్షంబున కుద్యోగించు నియతఁ బూతహృదయుఁ డై. 311
- తే. వాఙ్మనః కాయములు శౌచవంతములుగఁ, జేసికొని యనహంకారశీలశాంత
 బుద్ధి యై నిరపేక్షతఁ బొంది యఖిలభూతవయ గల్గి మెలఁగంగ బోధ మొందు. 312
- క. మనసును వాక్కును గాయంబు నియంత్రితములుగఁజేసి పొందుదురు ధనం
 బునకై స్తుచ్చులు దానిం, గనుఁగొనఁగా వలకె మోక్షకాంతీకి వత్సా. 313
- ఆ. బుద్ధిఁగొని మనంబు పో నీక నిలిపి కమనోభయము క్తి నింద్రియముల నాగి
 విషయసమితి నెడల విడిచివారికి, ననిమిషులు ప్రసన్ను లగుదు రనఘ. 314
- క. విను దేవతాప్రసాదం, బున నిర్మలయోగతంత్రములు పనుపడున
 య్యసువున నిశ్చలమతి నిల్చునది శిథిలితాన్న పానసుఖతృప్తం డై. 315
- క. శాకకణమూలఫలపి,ణ్యాకాదుల భైక్ష మైనయన్నంబున ని
 శ్శోకత నాకలి వుచ్చుచు, లోకాలోకంబున నవలుండు గావలయున్. 316
- క. జ్ఞానమ యింధనముగ విజ్ఞానాగ్నిం బ్రబలం జేయ జరయు మరణము
 నానావిధదుగిఖంబులు, లేనియమృత మక్షరంబు లెన్నె తోచున్. 317
- క. విని నిద్రాదోషంబున, గనుకలల రజస్తమోవికారంబులచే
 మనసు దిరుఁగబడఁగాఁ గలుగినవి మఱచి యపుడ దుష్టశీలుండ యగున్. 318
- వ. అది యోగి కొప్పదు గావున. 319
- క. మినుతజ్ఞానాభ్యాసంబున సమధికజాగరత్వముం బడసి సకృ
 జ్జనితం బగునిద్రాభరమున బొందును యోగి యదియుఁ బో ద్రోచుఁ దుదిన్. 320
- వ. అని వెండియు. 321

— ౧౦ భీష్మండు ధర్మజానకు స్వప్నా దృశ్యస్థలతెఱుం గఱింగించుట ౧౦ —

- క. విలయం బింద్రియములకుం, గలుగంగ విషయానుభవము గలిగినభంగి
మెలగును స్వప్నంబున మెయి, గలయట్టుల దేహిభావగతి ¹యెయ్యదియో.
- క. అని యిట్టిలయువితర్కంబునెడ హృషీకేశుడైనపురుషోత్తమున
ర్షనమును క్రమమున నెఱిగిన, మునివర్గము శిష్యవర్గము బోధించున్. 323
- క. ²శ్రమమున నింద్రియములు లీనము లగునది నిద్ర కల యనం దత్సంస్కా
రము విధ్యావిషయస్రావ మగుట యప్పుడును దేహి చా సాక్షి యగున్. 324
- తే. అనిలముఖదోషములను సత్త్వాదిగుణవి
కారముల జాగరంబున గలుగునట్టి
తోపు బెరయంగ గల యయి తోచు నది శు
భాశుభములకు సూచక మనియుం గలదు. 325
- క. స్వాపావస్థం బ్రకృతి కదిపిత వాటిల్లినపుడుం దెలి వెడలక తా
దీపించుం బురుషుం డిమ్మెయి, చూపు ప్రబోధంబుపరమ³సూక్తత పుట్టా. 326
- తే. తెలియ మేల్కని యుండుట గలలు నిద్ర, యనునవస్థాత్రయంబును నవులఁబెట్టఁ
జాలు ⁴విజ్ఞాన నిర్మలసత్యబోధ, రూప నిర్భరానందస్వరూపుఁ డనఘ. 327
- తే. వ్యక్త మవ్యక్తమును రెండు నవగతములు
గాక మోక్షంబుమాన్దంబు గాన రాదు
వ్యక్త మది మృత్యు వవ్యక్త మమృత మనియె
నతులవిజ్ఞానఘనుడు నారాయణుండు. 328
- క. అనఘా విను మవ్యక్తం, బనునది త్రైలోక్యమునకు నాధారము చా
ని నివృత్తిలక్షణం బగు, ననునమధర్మ మని చాటు నాగమఫణితుల్. 329
- తే. వినుము బ్రహ్మాదీతంబు ప్రవృత్తిధర్మ, మది గతాగతవ్యాపుల నావహించు
బ్రహ్మమండ్ర నివృత్తిధర్మంబు నన్యహాశ్రయము మోక్షనం బనునాగమములు.
- క. కట్టినచీరయునుం బైఁ, బెట్టినచీరయును చూచి బిగి యారంగా
జాట్టినచీరయుం బోలెను, నెట్టిన పొదివినది దేహిని గుణత్రయమున్. 331
- క. విను సత్త్వరజస్తమముల, పెనకువ కవుల వెలుంగొందుపెంపు గలుగుతు
ర్యచిరంజనతత్త్వము పర, మనఘా యది భావనీయ నును వేదంబుల్. 332
- క. వాకును మనసును గాయము, నేకాయనవృత్తి శౌచ మెడలనితపముం
జేకొనునది యది బోధ, శ్రీకి ఘృతంబునకు వెన్నక్రియ జనక మగున్. 333
- తే. బ్రహ్మచర్య మహింస నాబరంగుపరమధర్మములురెండునువ్వెయు త్తమతపంబు
దానిఁ గలవాఁడు నిర్మలజ్ఞానయోగవంతుఁ డై చూడ నేర్పు సర్వంబు ననఘ.
- ఈ ఆతతసంసారము తృప్తాతంతుస్యాతిబంధనంబున దృఢ మై

చేతస్సంగతిః బాయమి, కాతేఱగుతపంబు పుత్ర యాపథము సుమీ. 335

క. వికసితత్పష్టాలతికకు, నకుటిల మగుతపము దాత్ర మై నఱకంఁగా
వికృతులఁ బ్రకృతినిఁ బురుషుని, నకలంకజ్ఞానదృష్టి నవలోకించున్. 336

క. అని యమ్ముని వలు దేఱఁగులఁ, దను బోధించినఁ గృతార్థతం బొందె దపో
ధనుఁ డాశిష్యుఁడు నీవును, గనికొను మేతద్వచోనికాయార్థంబుల్. 337

తే. అనిన విని ప్రీతుఁడై పాండవాగ్రజన్ము, డాపగాసూనుతో మిథిలాధినాథుఁ
డైనజనకుండుమోక్షంబుననఘయేమి, కృత్యమునఁ గాంచె నది యెఱింగింపుమనుడు. 338

వ. అతం డతని కిట్లనియెఁ దత్సంబంధి యైనయితహాసంబు నెప్పిక. 339

క. విను మాచార్యులు నూర్వురు, జనకనృపాలునకు వారు సతతంబును న
జ్ఞనకతి వినిపింతురు త, త్వనిరూపకశాస్త్రమును పృథగ్విధములుగన్. 340

క. ఏవాఁ డెమ్మెయిఁ జెప్పిన, నావసుధాధిపుండు దాని ననుమోదించున్
భావము సంతోషశ్రీ, భావిత మగు చుండఁ గురునృపాలప్రవరా. 341

వ. అట్టియెడఁ దత్త్వజ్ఞానఘనంబును నిర్ద్వంద్వంబును సుశయరహితుండును
నగు పంచశిఖం డనుమునివరుండు మహిం దిరుగు చుండి మిథిలకుం జనుదెంచె
నతండు కపిలాభిధాన యగుగురుకుటుంబినిచన్ను గుడిచి పెరిగినవాఁ డగుటం
గాపిలేయుండు ననంబరఁగు నమృతహాత్తుండు హేతుమద్వాక్యవిశేషంబుల
నయ్యాచార్యులనూర్వుర నయ్యుర్వీపతినన్నిధిన నిరుత్తరులంజేసిన నాతం డతని
విశేషజ్ఞత యెఱింగి వారల విడిచి తన్నుం బ్రబోధించుటకై ప్రార్థించి యతనికిం
బ్రణతుం డైన నమ్మాననీయుం డనునదయాయత్తచిత్తుండు గావున నాభూవల్ల
భునకు మోక్షోపాధిబోధప్రదంబు లగువాక్యంబు లిట్లని యుపదేశించె. 342

— పంచశిఖం డనువిప్రుండు జనకునకుఁ దత్త్వోపదేశంబు సేయుట —

ఆ. విను మవిద్య గామమునకుఁ గామము గర్త,మునకుఁ బుట్టఁ బట్టు లనఘ యింత
వట్టుఁ గారణముగ వచ్చు బునర్జన్మ,మంద్రు తత్త్వవేదు లైనమునులు. 343

ఆ. 1. ఒలసి లోభ మోహములు దోషసుసేవ,ను బొనర్చుగా ఘనత్వగాఢ
యగునవిద్య భూమియై బహుకర్తవీ,జముల కంకురాదిశక్తు లొసగు 344

క. ప్రియములు నప్రియములును హృ
దయమును జిక్కునడఁ దివ్యఁ దత్త్వదనేక
క్రియలకుఁ జొచ్చు నరుండు మేల్
వ్రయ మగు కుటుంఁగండు వితతజరావ్యాధులచేన్. 345

క. ధనములు బంధులు భోగము, లనియెడునస్థిరము లెల్ల నాత్మ కెరవు సే
సిన శాంతి యలవడును మన,మున శాంతిశ్రీసమృద్ధి మోక్షము నిచ్చున్. 346

వ. అనిన విని జనకజనవల్లభుం డమ్మునివల్లభునితోడ. 347

- క. కేవలవైరాగ్యము మో, తావహ మగునేని యట్లు లై న విరక్తి
భావమున నరుడు దాల్చెడి, బో నాఁ డవ్యయమనంబు బొందునె యనుడున్.
- వ. అవ్వప్రవరుం డతని కి ట్లనియె. 349
- క. విను నృప హర్షంబు ప్రియం, బహునసుఖము క్రి నిర్భరానందము శాం
తినిరూఢి యనఁగ మనమునఁ, బనిగోనునవి సాత్త్వికాభ్యభావంబు లగున్. 350
- క. పరితాప మనభితోషము, నరేశ్వరాశోచనము జనవ్యాపారా
దర మక్షమ యనియెడునిని, యరయంగా రాజసంబు లగుభావంబుల్. 351
- క. తలఁపులు గ్రంధుగఁ బొడముట, గలగను శేమలుటభ్రమము గదురుట జాడ్యం
బలనత యనుసీభావం, బులు దానుసకోటి యంధ్ర బుధులు నరేంద్రా. 352
- క. కారణము గలిగియును ని, మ్మోరణకలితంబు లయ్యు జనియించు ధరి
త్రీరమణ మూడుదెఱుగులు, నారయ నివి యస్థిరంబు లై తరుగఁబడున్. 353
- చ. జనవర సౌఖ్యముం బొరసి సాత్త్వికభావసముద్రమంబు ను
మ్మనియును దుగిఖముల్ గదిరినప్పుడు రాజసభావభంగి ను
మ్మనియు జడత్వసంగసమయంబునఁ దామసభావవృత్తి ను
మ్మనియును ద్రోచి వానఁ బడ కాత్మరత్న నిలు పిచ్చు మోక్షమున్. 354
- వ. ఇవ్వెరవునకు వై రాగ్యంబు మూలం బని చెప్పి వెండియు. 355
- తే. వినుము సత్త్వాదిగుణముల నసఘయాత్మ్యతత్త్వమునలీనములఁ జేయఁ దన్మయత్వ
దర్శనము దాన నవి మహోదధి నడంగు, నేలులట్టుల రూపలు వేలులేక. 356
- తే. నరుడునుఖదుగిఖములవెంటఁబొరయనీక, మలఁచి యాత్మనిఁ జేర్చిన మానసంబు
లీన మగు నంద జలములలోన నిడిన, లవణకణముచందమున నవనినాథ. 357
- క. తోలు దిగవిడిచి నాగము, లీలఁ బాలుచుమాడ్కిఁ గర్త లేకముఁ దనతోఁ
గీలుకొన నీక వెలుగు ని, రాలంబనబోధఘనుఁడు రాజవరేశ్యా. 358
- వ. అని బోధించె నిట్లు పంచశిఖునిచేత బోధితుం డై కాదె జనకుండు దనపురం
బైన మిథిల గాలునప్పుడు దుగిఖంబులం బొరయమింజేసి తన కేమియుం గాల
దని పలికె గౌంతేయాగ్రజా యాకర్ణింపుము. 359
- క. అమలం బగునీయితహాసముభక్తి బరించినం బ్రశాంతి యెలసి దుగి
ఖములం దొఱిగి మనుష్యుండుమృతత్వావాప్తిమహితుఁ డై వెలుగొందున్.
- వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు దేవప్రతుతో నెట్టివాఁడు సుఖయును మంగళవం
తుండును నిర్భయుండును నై వర్తించు నని యడిగిన నప్పుడమితేని కప్పరుష
వరుం డి ట్లను దమసంపన్నునకు నీచెప్పినచందంబు గలుగు నాకర్ణింపుము. 361
- తే. సర్వవర్ణాశ్రమములకు శమము దమము, గలిగి యునికి విశిష్టప్రకార మగుట
బ్రహ్మణునకు విశేషించి గాజవర్య, దమసమాహితవృత్తి పెద్దయును వలయు.
- వ. దమంబు సద్గుణంబులగాని యవి యెయ్యవి యంటేని. 363

సీ. శౌచ మక్రొధంబు సంతోష మార్జవ మనసూయ విగతదైన్యత్వవృత్తి
యస్తమాదంబు దురభిమానరాహిత్య మతివాదవర్జన మఖిలభూత
దయ గురుపూజ నిందాస్తుతిప్రవణతాత్యాగం బవైశునత్వంబు సాధు
జనసంగమం బమృతాభాషణంబు నిస్సృపాత యహింస సుశీలభావ

తే. మింద్రియగ్రామజయ మివి యెల్ల దమము
నాకృతులు వీనిఁ గలపుణ్యం డభయం డైహి
కములవలనను నాముష్మికములవలన
శాంతిమంగళనిధి బోధసౌమ్యమూర్తి.

364

వ. అనినం బితామహానితోఁ బాండవేయాగ్రజండు వ్రతస్థు లొక్కొక్కయెడ
భోజనంబులు నేయుదురు వారలకు వ్రతహాని లే కుండునే యని యడిగిన
నతనితో నతండు.

365

తే. వినుము విప్ర కామార్థభోజనము లోను, గాంగఁ గలుగువేదోక్తప్రకారభోజ
నములు వ్రతహానినేయపు నరవరేణ్య, యని నిరూపించి పలికి యిట్లనియె మఱియు.
వ. సదోపవాసియు సదాబ్రహ్మచారియు నమాంసభోజియు విఘసాశనుండును నమృ
తాశియు నస్వప్నుండునుం గావలయుఁ దత్స్వరూపంబు లెట్టి వంటేని.

367

సీ. ఇరుప్రొద్దు గుడుచుచు నెడనెడఁ గుడువక యుండునాతండు సదోపవాసి
ఋతుకాలమున నాత్మసతీయంద రతి సల్పు భవ్యశీలుఁడు సదాబ్రహ్మచారి
దేవపితృతిథిపూజావిధులం దిడి మఱి నంజపురుషుఁ డమాంసభోజి
దనయట్లు పంక్తివారును భుజింప భుజించు నంచితాత్ముఁడు విఘసాశనుండు

తే. భృత్యవర్గంబు గుడిచినపిదపఁ గుడుచు, నాతఁ డమృతాశి దివసంబునందు నిదుర
వోనిపుణ్యఁడస్వప్నుఁ డిప్పాలము లగ మ, హాధిక వ్రతములు దేహబాధకములు.

— ఇంద్రప్రహ్లాదసంవాదప్రకారము —

వ. అనిన విని కౌంటేయాగ్రజండు శాంతనవునితోడఁ గర్తవ్యంబులు సంస్కార
యోగంబున శుభాశుభంబులం బురుషుం బొందింపఁవానికిం గర్త యప్పురు
షుండ యగుట గా కుండుట నిశ్చయింప రా కుండు నా కేర్పడం జెప్పవే యను
టయు నప్పుణ్యం డక్కురువరేణ్యన కి ట్లను నింద్రప్రహ్లాదసంవాదసమాకర్ణనం
బున నది దేటపడు నాకర్ణింపుము సత్త్వస్థుండును సంయమనిరతుండును ననహం
కారుండును నమర్షక్రోధదూరుండును దుల్యనిందాస్తుతియును సమలోప్తకాంచ
నుండును నారాయణధ్యానపరాయణుండును నగుప్రహ్లాదుం డొక్కయెడ
నొక్కరుండ యాసీనుం డై యుండ నింద్రుం డతనియంతరంగం బారయ
వేడి చేరం బోయి.

369

క. సంపద లేమికి మది శో,కింపవు శత్రువులచేతికిని లో నగు టూ
హింపపు¹నిను నూర కునికి, పెం పని పాటించె దిట్టిబేలవు గదవే.

370.

- వ. అనిన విని హిరణ్యకశిపునందనుం డప్పురందరున కి ట్లనియె. 371
- ఆ. కలిమి లేమి యనఁగఁ గల వొకరెం డవి, యత్న గౌరవము వియత్నతయును
గలుగ వచ్చు ననుట గావది సూ జేల, తనము వినుము తెలియ ననిమిషేంద్ర.
- క. తేరక యుండఁగ జేరుం, దేరంగఁ బోలియు విధియధీనంబులు గా
కారయ విత్తంబులు పురుషారంభాయత్తము లె మహాబుద్ధినిధి. 373
- క. ¹శత్రుజనులు చెలుచుటయును, మిత్రులు బ్రతికించుటయును మిన్నక యాహ
త్యాత్మతయును సంపదయు విధాత్మజుం సంధించు జూవె తటితో బురుషున్.
- ఆ. భావములు నిజస్వభావంబునన తోచు, నడఁగు నట్లు గాన యస్థిరతకు
నెలవు లని యెఱుంగ నేర్చినభావంబు, లంఘన దగులు నెట్లు డెంద మనఘ. 375
- ఆ. ఏను గర్త ననుట యెఱుంగమి డఁగ ర్త, యేని నేమిథలము నెడల కుండ
నఖిలకర్తములును నాచరించుచు నున్న, వాడె కాన కర్త గాఁడు దాను. 376
- వ. అని పలికి వెండియు. 377
- క. ఆనఘా విధివిహితంబుం, దనచేతఁగఁ దలచు థలము దగులు నహంకా
రనిరూఢున కనహంకాగున కది లేమి థలయు క్కె ద్రోవం జాలున్. 378
- క. విను ²విధికృత్యము యారక, కనుఁగొనుచును సిద్ధ్యసిద్ధికల్పితసుఖదుగి
ఖనిరూఢి బొంద కుండఁగ, మనముం దొలఁగించు వెవు మహనీయ మగున్.
- క. కావున భూతానిత్యత, భావించుట యెపుడు గలిగి బంధచ్ఛేద
ప్రావీణ్యము సంపదితో, పావహముగ నున్నవాడ నమరప్రవరా. 380
- క. దాంతుఁడుఁ బ్రజ్ఞావంతుఁడు, శాంతుఁడు నగువానిమానసం బాయాస
శ్రాంతము గా దెప్పెయి నిశ్చింతుఁడ నై యుండుదును విశిష్టవిచారా. 381
- క. ఆనవుడు ననిమిషపతి యే, యనువున నీశాంతి నీకు నగపడియె మహా
జనపూజ్య చెప్పవే నా, కని యడిగిన నిట్లు లనియె నతఁ డాతనితోన్. 382
- తే. ఆర్జవంబు ప్రసన్నత శియాత్వవత్త్వ, మప్రమాదంబు వృద్ధసేవాభినిరతి
మేలు సేయుఁ బ్రజ్ఞాశాంతిశాలి యగుట, కాలపాకంబుతో దాన కలుగు ననఘ.
- క. అనిన విని విస్తయము నెఱ్ఱనమునఁ దళుకొత్తఁగా నమరపతి యభివం
దన మొనరించి పొగడుచుం, జనియె నిజవాసమునకు జగతీనాథా. 384
- వ. అని చెప్పిన విని యప్పాడవార్గజుండు భూపాలునకు లక్ష్మీభ్రంశం జేమిటఁ
గలుగు ననుటయు నయ్యాపగానందనుం డతని కి ట్లనియె. 385
- తే. వాసవునకును బలికి సంవాద మనఘ, కలిగె నయ్యుతిహాసంబు గర్లగోచ
రంబుసేయుము నీ దగు ప్రశ్నమునకు, నుత్తరం బది నెప్పెడఁ జిత్త మలర. 386
- నీ. ఇంద్రుఁ డబ్జజాకడ కేతెంచి వినతుఁ డై బలి మహాసంపద వెలుఁగుచుండె

1. శత్రుజనులఁ జెలు...మిత్రుల...త్యాత్మత సంపద యనఁగ విధాత్మజుం గలుగుఁ జూవె

తటిఁ బురుషునన్. 2. విధికృతంబు. 3. యాత్మతత్త్వ.

నముచిసంవాదంబనునితిహాసంబుహృదయప్రసాదకరంబు దాని నాకర్ణింపుము. 411

— ఇంద్రనముచిసంవాదప్రకారము —

- సీ. నీరిఁ బాసియును నొక్కచింతయు లేక వీచులక్రం దడంగినజలధివోలే
సముచి యేకాంతస్థలమున నుండఁగ నింద్రుఁ డచటికి నేతెంచి యతనిఁ జూచి
వేదవదాఁడవు ప్రియజనంబును బరివారంబు లే దియ్యవస్థ కెంత
వగచెదవో దానవశ్రేష్ఠ నావుడు నాతండు వగవు నిరర్థకంబు
- తే. వలయువస్తువు వగచిన వచ్చునయ్య, రామి యొక్కటియే శరీరంబు నెదయుఁ
దాపమునఁ ¹బొందు వగవున ధర్మ మేదు,నింత యెలుఁగుదు వగవ నే నేమిటికిని.
- తే. సకలభూతంబులకును శాసకుఁడు గలఁడు, గాదె యొక్కరుఁ డాతనికల్పనమునఁ
బ్రాప్త మైనది నీళ్లులు కల్లమునకు, వచ్చుక్రియఁ దాన వచ్చు గీర్వాణముఖ్య.
- క. ఇది నా కయ్యెం గాఁ గల, యది మ్రొ యనుగాఢనిశ్చయం బెవ్వనినె
మ్మది గలుగు నుబ్బు వగ సం,సద యాపద గలుగ వట్టి భవ్యున కింద్రా. 414
- క. ధైర్యంబున వీర్యంబున, శౌర్యంబునఁ బ్రజ్ఞఁ బడయఁ జాలునె నరుఁ డె
క్కార్యము నప్రాప్య మయిన, వాఁడ్యం డది యెలుఁగుఁ గాన యడలఁడు శక్తా.
- తే. మేలుఁగిడును నరుఁబొందఁ గాలములన,వశ్యమును వానిఁ గోరినవచ్చుటయును
వినుము త్రోచిన బోవుటయును సురేంద్ర, కలదె వానికి గావున వలదు చింత.
- క. అని యిట్లు నముచి వలికిన, విని మెచ్చుచు దివికి నమరవిభుఁ డరిగెం బా
వనచరిత యింక నెయ్యది, వినవల తనవుడును భరితవినయుం డగుచున్. 417
- క. ఆనరపతి శాంతనవుని,తో ని ట్లను నెద్దియేని దుర్దశ యైనా
మానవుఁ డెట్టి డగుట మే, లానతి యీవే దయామయా తేటఁడన్. 418
- వ. అని యడిగిన నయ్యుధిష్ఠిరునకు బుధశ్రేష్ఠుం డి ట్లనియె. 419
- క. ఏవిధమున దుర్దశలకు, భూవర ధైర్యంబ మందఁ భూరిధృతిమెయిం
జేవ గలుగు దృఢనిశ్చయ,భావము ²నెవ్వగలఁ దొట్టునడ దెబ్బంగిన్. 420
- క. ధృతి యారోగ్యము నొసఁగుచు, ధృతి యుజ్జ్వలలక్ష్యే దెచ్చు ధృతి గీర్తిసము
న్నతఁ జేయుఁ గాలగత్యవ,గతి గలిగినఁ గలుగు ధృతివికారవిదూరా. 421

— ఇంద్రబలసంవాదప్రకారము —

- వ. ఏతద్విషయం బైనయది యొక్కటి యింద్రబలసంవాదం బనునితిహాసంబు గల
దాకర్ణింపుము దేవాసురులకు సమరంబు నెల్లిన నందు విష్ణునిమహానుభావంబున
దేవతలకు గెలువైరు ద్రాదిత్యమరుద్వసుగంధర్వసిద్ధాదులు పరివేష్టింప నింద్రుండై
రావతారాధుండై లీలం ద్రైలోక్యంబును జరించుచుండి యొకప్పుడు సముద్రో
పాంతంబున నొక్కగిరికిగహ్వారంబున యంగణంబున వైరోచనుం డగుబలిం
గని చేరం జని యద్వసుజవతి తన్నుం జూచి నిస్సంభ్రముండును వైమనస్యరహి

తుండును నై యునికి నిరూపించి యతనితో నిట్లనియె.¹

422

క. హీనస్థానమున విభవ, హీనత నిట్లుండి విపులయెలమిఁ గనియు నీ
మానసమున శోకింపమి, దానవకులనాథ యెవ్వధంబునఁ గలిగెన్.

423

ఆ. శౌర్యముననొ వృద్ధసంసేవవలనకొ, తపమునకొ యువాత్తతానిరూఢి
గలిగి మమ్ము సరకుగాఁ గొన కున్నాఁడ, వేమికతము దీని నెటుఁగఁ జెప్పుమ.

424

వ. అనిన విని బలి యతని కిట్లనియె.

425

ఆ. సరకుసేయ వసు చసద్వమాటలు గొన్ని, యాశీనశ నేమియయ్యె నింద్ర
నీదుశక్తి వింతయే దైవవశమున, నెట్టిపాటివారు నెట్లు గారె.

426

క. నీవు మును హీనుఁ డగుటయు, నావలనం గాదు నీకు నను హీనదశా
భావితుని జేయ రా దివి, దైవకృతము లట్లు గాన ధైర్యము వలయున్.

427

క. విను పర్యాయంబున సుఖమును దుఃఖముఁజెందు జనులఁ బురుషుఁడు ధైర్యం
బున గర్వంబు విషాదంబు నడంగింపఁ దగు నంద్రు బుధు లది వినమే.

428

క. చెలులుం జుట్టలును సహాయులు విభవము¹ సెం పకాలయు క్తి నవస్థం
దొలగించుట గలదె మదిం, దెలిసి² మనుము మనికి యిట్టిదియ కా దెప్పుడున్.

429

క. నిను నే గెలుచుట కాలము, నన నీవును గాలయు క్తి నను గెలిచితి గా
వున నశుభమునకు శుభమునకును గాలము సూచె కర్త కుశికతనూజా.

430

ఆ. నాకు నీకు నేల నాశేశ శత్రుత్వ, మేరికైన గలదె యెందుఁ బాక
మునకుఁ దెచ్చుచుండు జనులఁ గాలము వృక్ష, ఫలవిధముగ రజ్జుపలుకు లుడుగు.

వ. అని చెప్పి యంత నిలువక.

432

క. కా దిది విక్రమకాలము, లే దిప్పుడు నాకు నలుక లీలాశ్చ క రో
పాదరము గలిగియు నిను, నీ దగుపరిజనముఁ గూల్పనే పెడనేతన్.

433

వ. అని పలికి వెండియు.

434

క. సరిపెంపునఁ గడు నొప్పెదు, సురనాయక యిప్పుడు మీఁదఁ జూచెదు నీకుం
బరిభవము దెచ్చుటకునై, కరమువెసక వచ్చుచుట కాలము తెఱుగున్.

435

తే. ఇంద్రు లెందలు వో రింద్రు లేల బ్రహ్మ
లుండుదురె తఱితోఁ దెగుచున్న వారు
గాక దానవసంఘంబు గాలవశతఁ
బొందు తేటికి కిస్కింపఁ బొమ్ము నీవు.

436

క. క్రతులు సేతయు దేవ, న్రతములు సల్పుటయు వృత్తవంతుఁ డగుటయుం
గతమే కాలము ద్రోచుట, కత్కర్తవర్తనము గాల మదిగొనదు సుమీ.

437

క. అని యిట్లాశీనమాటలు, విని దనుజునిఁ జూచి యమరవిధుఁ డుల్లములో³
నన సంరంభంబు నుడిపి, కొనుచు నతని కిట్లు లనియెఁ గురువంశవరా.

438

- క. అకట భవచ్చిత్తము నిర్వికార మై భరితధృతివివేకవినయశాం
తిక మగుచు వెలింగెడు దీనికి గారణ మైననిష్ఠనెటి యెట్టిదియో. 139
- క. అనిన నతఁ డతని కిట్లను, విను మనిమిషనాథ యేను వే తొకచోటం
గొని వచ్చితినే చిత్తంబున కవికృతిధృతివివేకముఖ్యగుణంబుల్. 440
- వ. కాలప్రకారం బెఱుంగుదుం గావునఁ గలంగఁ కుండుదు. 441
- తే. చెప్పు చున్నాడఁ గాలంబుచేత నెల్ల, విధముఁ జొప్పడు జనులకు వినుము కాల
మప్రమాదవర్తన మధిక ప్రమాద, సంగమత్తులు వా రెల్లు భంగపడరు. 442
- క. కళలుం గొప్పలు లోనుగఁ, గలచిదురలఁ గూర్చుకొనుచుఁ గాలంబు జనం
బుల వడ్డీ కిచ్చునాతని, ¹వల నలవడఁ బొదివి తనకు వశ్యులఁ జేయున్. 443
- క. కాల మడఁగించు జనుఁ గల్గిలోని గిరిఁ ద్రెంచుకరణి లోభక్రోధా
శీలత్వకామభయములఁ, దేలుజనుఁడు కాలవృత్తితెఱుగు నెఱుగుదే. 444
- క. ఇంతకు మును సూచిత నతఁ, డెంతయు నొప్పుగొని యుండె నిది గడుఁ జిత్తం
బెంతవెన జచ్చె ననుఁ దనుఁ, జింతింపఁడు జనుఁడు మూఢచిత్తత్వమునన్. 445
- క. వినుభావాభావంబులు, గని యత్యుత్తమతపంబు గైకొనువిద్య
జ్ఞుఁడు గనుఁ గాలగతి యెల్లను గరతలశోభితామలకముంబోలెన్. 446
- క. కాలగతి గనుట శాంతికి, మూలంబై యంతరంగమున కాత్తమయ
త్వాంబనంబు నిచ్చుఁ ద,దావీశం దైనపురుషుఁ డక్షోభ్యుఁ డగున్. 447
- వ. అనిన విని పాకశాసనం డతనివివేకపాకంబున కచ్చెరువొంది యభినందించి యతని
కిట్లనియె. 448
- ఆ. దనుజనాథ యివ్వధంబునఁ గాలచారిత్రవేది వై పవిత్రశీల
యుతుండ వైతి నీవు కృతకృత్యుడవు నీదు, వృత్తి గోర వలయు నుత్తములకు.
- తే. లోక మెల్లను నఱచేతిలోన నున్న
యట్లు ²గనికొని సత్త్వాదు లైనమూఁడు
గుణములను బొయఁ బెట్టి నిర్గుణత వెఱుగు
నాత్మఁ గనుచున్నవాడ వే మందు నిన్ను. 449
- క. కెలనికి జూడఁగ దైన్యా, కలనం బగుచున్నయిపుడు గదిరినదశయుం
దొలఁగుం గావుతఁ గడుమే, తెలసి పరమసుఖముఁ బొందు మిచ్చావృత్తిన్. 451
- క. అని పలికి యుచితముగ వీడ్కొని ³విభవం బెసఁగ నభ్రకుంజరముపయి
వినువీధిఁ జనియె సురలును, మునులును వేష్టింప భూతములు వినుతింపన్. 452
- తే. అమృతపానంబుఁ జేసినయంతకంటె
నద్దనుజుతిమధురవాక్యామృతమున
సంభృతానందం దై సురేశ్వరుండు దనదు

పురమునకు నేగి సుఖ మూడెః గురువరేణ్య.

453

వ. అని యిట్లు ధర్మతనయునకు భీష్ముడు పురరూఢితం బైనయింద్రబలిసంవాదంబు
సెప్పె నని చెప్పిన విని మణియేమిసత్కథలు నెల్లెఁ జెప్పు మని యడుగుట ను. 454

చ. పరమమునీంద్రసంయమనపక్వవివేకవిభూతిరమ్య వి
స్తరమహానీమతార్మికవచగళనానభిగమ్య దేవతా
సురపరిక్షణోన్మథనశోభికటాక్షవిహార నిత్యసుం
దరశుభ కాంతిపూర దురిత ప్రవిదారణ వీర కాకణా.

455

క. ఆదిత్యమరుద్వసురుద్రాది సకలదేవతామయాత్మక శ్రీసం
పాదనవిధావిదక్షణ, పాదసరోజా మహర్థి భక్తసమాజా.

456

మాలిని. అమలహృదయవేద్యా హవ్యకన్యప్రసాద్యా
శమసుఖమయమూర్తీ సర్వలోక ప్రవర్తీ
కమలభవనిషేవ్యా కామదూరానుభావ్యా
యమనియమవికాసీ వ్యాసచేతోనివాసీ.

457

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వంబునందుఁ
జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

శాంతిపర్వము - పంచమాశ్వాసము

కరణనిపుణచరణ

న్యాయకోశాంభోజనిత్యవాసముదితసు

శ్లోకమునిచిత్తభృంగ మ

హాకరుణామిశదపాంగ హరిహరనాథా.

1

శ్రీ శక్ర సువాద ప్రకారము

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్టింద్రబలిసంవాదరూపంబునఁ గాలప్రకారంబు విని యుధిష్ఠిరుండు దేవస్తతునితోడ. 2

క. ఏమిట రూపగుంబురుషం, డేమియి రూపు సెకు నాకు నెఱిగింపుము తేజోవహిత యనిన నతఁ డా, భూమిహాకి నిట్టు లనియె భూపప్రవరా. 3

వ. ఇవివిషయంబునకు నొక్కయితిహాసంబు శ్రీశక్రసువాదం బనం గలదు దానిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము నారదమునీశ్వరుం డెందును నిజేచ్ఛం జరియించు చుండి యొక్కనాఁడు మందాకినికిం జని కృతస్నానం డై. 4

క. ఆనదియం దాచరిత,స్నానం డై నియతి నున్నశక్రు గని యుచ్చో నయ్యిరువురు సల్లా, పానందముఁ బొందు చుండ నాకాశమునన్. 5

తే. బాలభానుబింబంబు గీడ్పఱచునట్టి దీప్తిమండలి వోఁచె నద్దేవపతియు మునిపతియుఁ జూచు చుండ గ్రక్కున విమాన మవతరించి యాసన్న యై యలివ యోర్తు. 6

క. పురుహూతుని కభిముఖి యై, కరములు మోడ్చుటయు నతఁడు గారవమున నెవ్వర వబ్బానన యెచటికి, నరిగెద వెం దుండి రాక యనియె నరేంద్రా. 7

సీ. అనవుడు నద్దేవి యాచరభరిత యై బాలార్కబోధిత పద్మజాత యైనట్టిదాన శ్రీ యన లక్ష్మీ నా భూతి యనఁగ వెలుంగుదు ననఘ యేను

స్వాహాస్వధా మతి శ్రద్ధా ధృతి స్తుతి మేధల దనుజాల మెచ్చి వారి కడ నుండి మెచ్చ కిప్పుడు నీకడకు నేగుదెంచితి ననిన నద్దివిజనాథుఁ

తే. డేమి కారణమున మెచ్చి తేకతమున, మెచ్చవైతి దానవుల నీ మెచ్చుచొప్పు మాకు నెఱింగింపు మనిన నహ్లాసనీయ, వాక్య యిట్లని చెప్పె నవ్వాసవునకు. 8

క. దానాధ్యయనాతిథిస, నూనాదివిశిష్టగుణసమగ్రతకలిమి
దానవుల నియ్యకొంటిని, వాని విడిచి గర్వ లగుట వారి విడిచితిన్. 9

వ. సత్యధర్మపరుండ వగుటజేసి నీపాల వసియింప చచ్చి వుట్టి వచ్చితి నని చెప్పి వెండియు. 10

సీ. గురుభక్తినిరతులు సురపితృపూజనపరులును సత్యసంభాషణులును దానశీలురు బరధనకరదారహర్యాఖిత్తులు బ్రాహ్మణ్య యులు దివానిద్రావియుత్తులు వృద్ధదుర్బలదీపయోషితకృపారతులును శౌచులు నతీధిభోజనశిష్టభోజాలు నేను మెచ్చుజనంబు లిట్లు గాక

తే. ధర్మ మెడలి కామంబు గ్రోధంబు జాల, గలిగి గర్వలై బలి కు భైక్షంబు నిడక పుష్పవాక్కుల గ్రూరంపుజరితములను, మిగిలి వర్తించువాగు నామెచ్చుగారు.

క. బుద్ధియు ధృతియును నీతియు, శ్రద్ధయు సన్నతియు తమయు శాంతియు ననగా వృద్ధశ్రవ యేహ్వరు ను, వృద్ధిప్రదదేవతలు శ్రుతస్తృతిః కితల్. 12

క. అష్టమి యగు దేవత నే, గడ్డాత్మక యసురులందరిం గని విడిచితి మ త్తుష్టికరచరితు లగుటఁ ద్రి, విష్ణుసహలకడ నిలిచి వెలసెన ననినన్. 13

క. అభినందించిరి దేవ, ప్రభు డును నారడండు నపుడు పవనంబును సౌ రభసుఖసంస్పర్శంబుల, నభిరామం బగుచు వీచె నల్లన యచటన్. 14

ఆ. కురిసె బుప్పచ్చుష్టి మొరసె గీర్వాణదం, దుభులు సీరి వరింప నభినవోజ్జ్వ లత్వ మొంది దివిజలకు నేత్రవన్ద్యమై, పొలిచి యింద్రు డాత్మపురికి నరిగె. 15

క. శతమఖకమలావాసా, శ్రుతిమసమాగమవిశేష బహుమత మగునీ యితిహాసము శ్రుత మైన బ్రతిత మైనను నెఱయ సంఘటించును లక్ష్మీన్. 16

క. ఇందులతాత్పర్యము నీ, డెదము నొందించి యతివృద్ధీకృతశీలా స్పందితుండ వగుము తర మై, యిదిం నీకడ వసించు నిభవురనాథా. 17

క. అనిన విని ధర్మజుడు శాంతనపురిలో జనుల కెవ్విధము నాచారం బున నెట్టిపాటిశీలం, బున నేవిద్యను మహాత్మ ముక్తికొరకొనున్. 18

క. అనవుడు నతనికి నతఁ డి, ట్లును విను మితిహాస మొకటి యది నీప్రశ్నం బున కుత్తర మగు నేర్పడ, వినిపించెద గాఢతరవివేకనిరూఢా. 19

— దేవలజైగీషవ్యసంవాదప్రకారము —

న. అసితుం డగు దేవలుండు జైగీషవ్యుం డనుసంయమితోడ నీవృత్తం బెఱింగిగొన వలయు నెఱింగింపవే యనిన నమృతహాత్తుం డమ్మునివరున కి ట్లనియె. 20

- ఆ. శాంతిమూతు లై నసోమ్యుల కెయ్యది, నిష్ఠ దానియందు నిరతిశయస
మాదరంబు గలదు నాదుచిత్తంబున, వినుము తద్విధంబు విస్తరింతు. 21
- క. వినుతించిన నిందించిన, ననఘా మనమునఁ బ్రియంబు నప్రియమును లే
కునికియు ప్రేసిన నైనను, గనలు పొడమమియుఁ బ్రబుద్ధగణ్యాగుణంబుల్. 22
- ఆ. ఒకటి గోరి దాని కుల్లంబు ¹గుండంగ, జాలిఁ బడమి యేమి సుభవించె
నేని దానఁ దృప్తి నూనుట దప్పిన, పనికి పగవ కునికి భవ్య ²గుణము. 23
- క. హర్షంబును మానంబు న, మర్ష ము నపరాధమును సమదభావము ను
త్కర్షాపకర్ష చింతలు, నార్ష సమాచారమున నీర ధ్ధగుణంబుల్. 24
- క. అవమానమునకుఁ దృప్తుం, డవు నమృతము ద్రావినట్ల యంచితసన్మా
నవిధికి నుద్వేగమఁ బొందు విషంబునఁబోలే శమరతుండు మునినాథా. 25
- క. చుట్టము పగ యనుభేదం, బెట్టిజనులనలనఁ దగుల దెల్లప్పుడు నె
ప్పట్టున నద్దానను మది, బుట్టుదు సంతోషహాని బుద్ధాత్మనకున్. 26
- ఆ. ఇంద్రియముల గెల్చి హృదయంబు శాంతిసుఖంబుఁ బొంద నిర్వికారవృత్తి
ఘనవానిపొందు మానితెగతి దేవ,తలకుఁ బొంద నరిది ధర్మనిరత. 27
- క. అని చెప్పె ననుడుఁ గుంతీ,తనయాగ్రజుఁ డాత్మసమృదముఁ బొంద నదీ
తనయునితో నెవ్వఁ డఖిల, జనప్రియుండు సకలసత్త్వసమృతుఁ డనినన్. 28

— ఉగ్ర సేనశ్రీకృష్ణసంవాద ప్రకారము —

- వ. అమృహాత్ముం డన్యహీనతీ కి ట్లను నారదునివిషయంబుగా నుగ్ర సేనునకుఁ గేశ
వునకు సువాదంబు గలిగె నది సీయఁజినయర్థంబుఁ దేటపలుచు దాని నాక
ర్షింపుము 29
- క. నరనాథ యుగ్ర సేనుండు, హరితో ని ట్లనియె జనము లభివర్ణనత
త్పరు లగుదురు నారదునెడ, నరయఁగ నతఁ డంతవాఁడె యంబుజనాథా. 30
- వ. అనుటయు నాకృష్ణుం డగ్గురుమతి కి ట్లనియె. 31
- సీ. శ్రుతము నాచారంబు సతిశయవంతంబులెడ నహంకార మొక్కింతయేని
లేదు శీలము గడు లెస్స వేషము నిర్వికారం బమత్సరగర్వమదుండు
జననంబుఁ దపము దేజంబును బుద్ధియు వినయంబు నయమును విశ్రుతములు
ధైర్యంబు వచనమాధుర్యంబు శాశ్వతైన్య క్రోధలోభనిరాసకత్వ
- ఆ. మోజ యతనియందు నైజాబు లీర్వ్యయు, నుగ్రతయు నసూయయును నశజ్ఞ
యును నెటుంగఁ డట్టిమునివరు నారదు, నఖిలజనులుఁ బొగడు టరుదె యధిప.
- వ. అని చెప్పె నగ్గుణంబు లఖిలప్రియకరంబులు సకలసత్త్వసమృతంబు లనిన విని
ధర్మతనయుండు శంతనుతనయుతోఁ గాలావయవ ప్రకారంబులును యుగప్రమా
ణంబులును భూతవిధంబులు నెఱింగింపవే యని యడుగుటయు నతండు శుకుం

డడుగ వేదవ్యాసమునీశ్వరుండు సెప్పినయన్ధులు నీయడిగినవియును మఱియు
ననేకంబులుఁ గలవు నెప్పెద విను మని యజ్ఞసవతి కి ట్లనియె. 33

క. అనఘుఁ బరాశరసూను స,వినయంబునఁ జేరి భక్తివినతుం డై త
త్తనయుండు బుద్ధిసంపన్నుఁడు శుకుం డిట్లు లనియెఁ గౌరవనాథా. 34

తే. కాలవిధములు భూతసంఘప్రకారములును లోనుగ నెఱుంగంగవలయు వాని
బహులకారుణ్యసంపద పల్లవింప, నాకు నెఱిగింపవే మునినాథవర్య. 35

— వ్యాసుండు శుకునకుఁ జెప్పినకాలావయవవిరూపణము —

వ. అనిన విని భరితాదరుం డై వేదవ్యాసమునీశ్వరుం డష్టహాసీయున కి ట్లనియె. 36

క. కాలములకు భూతములకు, నాలంబనభూత మగుమహామహిమఁ గ్రియా
లీల వెలింగెడునప్పుర, మాలోకం బెందు నిష్క్రియాత్మక ముయ్యెన్. 37

వ. అది భావనీయంబు. 38

క. వినుము నిమేషంబులు పదు, నెనిమిది యగుఁ గాష్ఠ గాష్ఠ లిరుపదియుం దో
డనపదియుం గళయలువది,యును మున్నూఱుఁ గళతైముహూర్తమునడచున్. 39

తే. మూడుపదులు ముహూర్తముల్ మోహదూర
యగు నహోరాత్ర మట్టివి యన్ని గూడ
మాస మవి రెండు ఋతు వనుమహితసంజ్ఞఁ
బరంగ ఋతువు లాతైన వత్సరము వత్స. 40

తే. అందు మూడేసిఋతువుల కయననాష, కంబు లగు సుత్రరాఖ్య మొకండు దక్షి
ణాభిధానమొక్కటియు గుణాభిరామ,యవియహస్సునురాశ్రయ్యు,ననంగఁబరంగు. 41

వ. అది యోగిజనంబుల నిర్దేశంబు. 42

తే. అనఘ యుత్తరదక్షిణాయనములప్పు, హాత్తులగ్నియు ధూమంబు సంప్రమఱియు
వినుము శుక్లంబుఁ గృష్ణంబు ననుటగలుగు, సుగతికగతికి హేతువు లగుటఁజేసి. 43

క. నరులనెలలు నేడులుఁ బితృ, సురులకు దినము లగు సంక్రమ సూరులు వరుసం
బరంగుకృతత్రేతాద్వాపరకలియుగవత్సరములభంగిఁ బెలిపెదన్. 44

వ. ఆకర్ణింపుము. 45

— చతుర్వ్యగసంవత్సరపరిమితప్రకారము —

సీ. విబుధులఁబ్రొందువే లేండ్లు ససునంత నాలుగుయగములు నోలి నడచుఁ
గృతయుగమ్మన కందుఁ జతురంశికములుఁ ద్రేతకు మూడుపాళ్లును ద్వాపరంబు
భాగద్వయంబునఁ బర్యవసిత వఃగుఁ గలియుగ మంశ మొక్కటన తీలు
నిబ్బంగిపాళ్లు గు నిన్నియుగముల కంబరముగ్దవసువాధిపరిమితములు 46

తే. ఖగ్యయర్థగుణంబులు గగనయుగళ
వేదనేత్రంబులును నభోద్వితయకరసు 47

థాంశులును పచ్చమున్నూట యలువదింట
బెంప మానుపొబ్బంబు లై పేర్చి యుండు.

46

వ. ఇట్లు కృతయుగంబునకు బదియేడులక్షలు నిలువదియొనిమిదివేలును ప్రేతా
యుగంబునకు బొడ్డెండులక్షలు: దొంబదియాలువేలును ద్వాపరంబునకు నెని
మిదిలక్షలు నలువదిసాలుగువేలును గలియుగంబునకు నాలుగులక్షలు ముప్పది
రెండువేలును మనుష్యవత్సరంబు లయ్యె నిందులోన సంధ్యలును సంధ్యాం
శంబులు ననుపేల్లె గొంతేసికాలంబు నెల్లు.

47

క. క్రమమున సంధ్యలు సంధ్యాంశములు ననం బరంగు బుత్ర సకలయుగాద్యం
తములును యుగయుగమునకుం, డమలో న¹వి సరియ కాలతత్త్వం బరయన్.

48

వ. అది యెట్లుంటేని దేవసంఖ్యం జెప్పెద.

49

క. నన్నూటలు మున్నూటలు, నిన్నూటలు నూటలును మహితవర్షము ల
య్యన్నియుగములకును గ్రమా,చన్నత సంధ్యలను దానిసంధ్యాంశములన్.

50

వ. ఇట్లు కృతయుగంబునకు సంధ్య లక్షయు నలువదిసాలుగువేలు దానిసంధ్యాం
శంబు నంతయు త్రేతకు సంధ్య లక్షయు నెనిమిదివేలు దానిసంధ్యాంశంబు
నంతయు ద్వాపరంబునకు సంధ్య డెబ్బదిరెండువేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతయు
కలియుగంబునకు సంధ్య ముప్పదియాలువేలు దానిసంధ్యాంశంబు నంతయు
యిది మానుపవత్సరంబులు.

51

క. నరునఁ గృతప్రేతాద్వాపరకలియుగములఁ దనంబు భవ్యజ్ఞాన
స్ఫురణము యజనము దోషా,నమును మానవులకుం ²బ్రధానతఁగలుగున్.

52

క. న్యాయంబులు ధర్మంబులు, నాయువులుఁ దనూబలములు సంతంతకు వ
త్సా యెంతయుఁ నలుంగుం ప్రేతాయుగముఁ దొడంగి మనుజుతతి కరయంగన్.

తే. ఆయుగంబులు నాల్గు మహాయుగంబు

నాఁగఁ జనుఁ దత్సహస్రంబు నలువ వగలు

దానిశొలఁదియ రేయును చీని నెటుంగు

ప్రౌఢజనములు సు మహోరాత్ర విదులు.

54

తే. అతఁడు రాత్రి నిద్రించు నిద్రావసరమ

ప్రళయ మగు లోకములకుఁ బ్రభాత మగుడు

మేలుకను దివమున భూతజాలసృష్టి

పరతఁ బొందుఁ బర్యాయ మిప్పటఁ జెల్లు.

55

వ. అని వెండియు.

56

తే. అనఘ బ్రహ్మంబు దేబోమయంబు శుక్ల, మగ్రభాసిత మెద్దానియతులసార
రసము విశ్వంబు నది యహర్త హితకాల, బుద్ధమై చేయు బహువిధభూతసృష్టి.

- వ. తత్ప్రకారరీత్యై దనిన నన్తహనీయత త్తద్వంబునలన. 53
- ఆ. విను మహాన్తనోగగనపవనానల, సలిలభూము లనుగ సంభవించు
మహితవిభవములు గ్రమంబున నేడు రూపములు జన్యజనకభావ మొంది. 59
- క. క్రమము క్షీని శబ్దస్పృశ్యములను రూపరసగంధసద్భావములుం
దమగుణములు గా నాకాశము మొన లగుభూతములు ప్రశస్తి వహించున్. 60
- క. నరనుత విను మీసస్త, స్వరూపములు పురుషు లంస్త్ర సంయమివరు లీ
పురుషులు గూడిన సృష్టికీ, ¹వెరవరు లది సుఖులను వేర్పడిరేనిన్. 61
- వ. ఇట్టివహిమ గలిగి. 62
- క. తెజోరూపము బ్రహ్మము, ప్రాజాపత్యం బరంగం బరంగి పురుషుండు
దాభిజిష్ఠసత్యనిత్యా, న్యాజమహిమ వెలుగు చుండు నకలంకమతిన్. 63
- క. వ్యాపకుండు ప్రప్త బ్రహ్మ ప్రజాపతి నా బరంగి నిత్యసత్త్వాత్త్వో
ద్భవితం దై పురుషుండు నిర్దైపుఁ డనిర్దేశముం గలిగి వెలుగొందున్. 64
- క. సురసంయమిగనడోకగ, నరకీన్నరగిసరిశ్వనయోధులం ద
త్కరణీయములం జేయం, బురుషుండు దివ్యాంతరంగమునం దలంచి సుతా. 65
- వ. ఇట్లు గలిగి వర్తిలుచున్న లోకంబులందు. 66
- ఆ. పౌరుషంబు సూర్య ఫలద మందురు గొంద, అరఘు దైవమిచ్చు నంస్త్ర కార్య
ఫలము గొంద తెల్ల ఫలము భూతస్వభావంబు యంస్త్ర గొంద అమితతేజ. 67
- వ. ఇవి కర్తృకుల తెఱంగులు సత్త్వగుణులు సనుదర్శను లయి యుండుదురు విశేషంబు
వినుము. 68
- క. శివకరము దశము మేధా, ధవ సకలజనంబులకును దాసికీ మూలం
బవిరళశనుదవసంపద, లవుట నివి మనంబుతోడ నలవడ వలయున్. 69
- వ. స్వాధ్యాయంబు దశంబునకు బలం బీచ్చి తత్ఫలంబు గావించు. 70
- క. అరయంగా ²శబ్దంబును, బరంబు నన రెండు సూర్య బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్ద బ్రహ్మధజన, పరుండు పర బ్రహ్మమహితపదముం బొందున్. 71
- క. పరమబ్రహ్మ భూతో, త్కరముం గలిగించు మ్రొంగు, దా సిక్కియతా
స్ఫురితం బయ్యును బ్రకృతి, స్ఫురణను శబలత్వ మొంది పురుషవరేణ్యా. 72
- వ. సృష్టితెఱంగు మున్నెఱింగించిత సంహారప్రకారంబు నెప్పెద నాకర్షింపుము. 73
- తే. స్థావరములు జంగమములుం దన్నుం గలయ
విలయ మొందిన ఘటపృష్ఠవిధము దాల్చు
భూమి నంబువుల్ మ్రొంగు నంబువుల నగ్ని
యగ్ని ననిలుం డనిలు, ద్రావు నాకసంబు. 74
- ఆ. ఆకసమును మనసు హరియించు గంధాది, యగుగుణాళితోడ నఖిలభూత

ములును నిట్లు లయముబొందినగ్రసియించు, మనసునాత్మ గుణమునెనసివిధుడు.

క. ఆతని బొదువు సుకల్పం, బతులజ్ఞానంబు దాని నడచును విజ్ఞా
నితఁ దద్బలముఁ బురుషదేహితనుం గాలంబు వరుస నెడలం జేయున్. 76

క. కాలం బెడలిన విద్యోస్థి లిత మగుబోధ మన్యమి శ్రత్వంబుం
దూలించి వెలుంగుతుండు యశాలమతీ బ్రహ్మ మన ప్రశస్తిము శ్రుతులన్. 77

క. విను మీసంహారణంబును, దననస మాతత్త్వ మవ్విధంబున దినసం
బును రాత్రియు భూతములకు, జననము విలయమును జేయు సంక్రీడమెయిన్.

వ. అని చెప్పి పారాశర్యుని డార్యవర్ణం డగు శుకునితో వెండియు నిట్లనియె.

సీ. జనియించి విప్రుండు జాతకర్తంబును జౌలంబు సుపసీతి సంస్కృతియును
బడసి యాచార్యునిపాల నధ్యయనంబు నేసి తా నాశనిచే ననుజ్ఞ
గాంచి తక్కుటివి మూఁ డంచితాశ్రమములయందు నొక్కటి పూననగు గృహస్థ
ధర్మమాశ్రయ మంఘ్ర తక్కినమూఁటికిఁ గావున నది పూని వైవవైత్య

తే. కంబు లైనబుణంబులఁ 1 గ్రాచు వడుగు
నాఁతినడవడి బుసులబుణము దీర్చి
వచ్చి కాన కాపాయకవృత్తి 2 బ్రశుద్ధి
బొంది మఱి యుత్తమాశ్రమ మొందుటొప్ప.

80

తే. క్రతువు సేత సేయించుట శ్రుతులు గాఢ
నియతిఁ జదువుట చదివించుటయును ధనము
లీగి కొనుట మట్కుర్తంబు లింతవట్టు
నర్హకృత్యంబు లంఘ్ర ధరామరులకు.

81

— దానగుణంబు సర్వవర్తసామాన్యంబుగా నిరూపించుట —

వ. దానానుష్ఠానంబు సర్వజాతిసామాన్యం బయినయు త్తమధర్మంబు పుణ్యపగు
లకు దాతవ్యంబు గానివస్తువు లేదు కాశ్యం డనురాజు దనప్రాణంబు లిచ్చి
బ్రాహ్మణప్రాణంబులు గాచె నౌశీనసుం డగుశిబి యాత్మాంగంబుల నౌరస
పుత్రునిని బ్రాహ్మణార్థంబుగా నొసంగెఁ గాశీపతి యగుప్రతర్దనుండు బ్రాహ్మణు
నకై నిజనయనంబు లిచ్చి విదేహుండును జామదగ్న్యుండును గయుండును
నొక్కక్కఱి సకలవసుంధరయును బ్రాహ్మణుల కిచ్చిరి పాంచాల్యం డగుబ్రహ్మ
దత్తుండు శంఖనిధి విప్రోత్తములకు దానంబు నేసె మఱియును బ్రాహ్మణులకుఁ
బ్రాణశరీరమణిహారణ్యకన్యాగవాదిప్రశస్తవస్తువు లనేకు లర్హుల కొసంగిరి
వారలకెల్లను సమకూగినసద్గతులవిశేషంబులం జెప్పం బెద్ద యని వెండియు. 82

క. దానాధ్యయనయజనముల, నానావిధపాపములు వినాశముఁ బొందుం
గాన యవి మేలు హింసా, హీనత ధర్మవిధి లేనియెడఁ గడు వలయున్. 83

- ఆ. ధూతపాశుఁ డైనఘాతాత్మకుండు లఘ్వాశి యగుచు సంద్రియముల గెల్చి
మనసులోనఁ గాఢమును గ్రోధమును జొర,నీక బ్రహ్మపదము నిచ్చుఁ గోరు. 84
- ఆ. ఇట్టివాఁడు వెడల నీదు నింద్రియజల, మన్యుపంకలోభమయతటాది
ఘోరరూప యగునసారసంసారవి,శాలనదిఁ బ్ర శాంతశాలిహృదయ. 85
- తే. ఘనతర ప్రజ్ఞ యనుతెప్ప గలుగువాఁడు, సంసరణనది గడవంగఁ జాలుఁగాక
కామమును గ్రోధమును మిదిగలిగి ప్రజ్ఞ, దించునేని నక్కడచుట చిక్కువడదె. 86
- క. గతహర్షభయక్రోధుఁడు, ధృతిమంతుఁడు నస్తమ త్తదీమహితుఁడు సం
శ్రితధన్యుఁడు డాంతుఁడు నగు, నతఁ డవసాదంబు నొందఁ డతులవివేకా. 87
- క. ధర్మ మధర్మ వవోలే నధర్మము దా ధర్మ విధివిధంబునఁ దోచుం
గర్మ సమితి నొక్కొకయెడ, ధర్మ గతి యెఱుంగవలయుఁ దచ్చాస్త్రములన్. 88
- వ. అని యుపదేశించి మఱియును. 89
- క. జ్ఞానంబు నడయుటకు వాఙ్మానసములు సునియతములు గావించురు స
మ్మానితశాంతికోజకు విజ్ఞానంబున నాత్మ నియతి సల్పుదురు బుధుల్. 90
- క. ఈతెరువున నేదవిదుఁడు, పీటామ్నాయుండు ధర్మవేదియుఁ బాప
స్ఫీతుఁడు సరి యై కడతు ర,నాతురత జరామరణమహంభోరాశిన్. 91
- వ. ఆచార నేమియుఁ బ్రాణాయామంబును నపానాక్షంబును ¹ప్రవరూఢంబును
నుపాయాపాయకూబరంబును పుణ్యశ్రవణవాహనంబును జ్ఞానసారధికంబును
సర్వతంత్రప్రత్యోదంబును ద్యాగరత్నయును నగుయోగరథంబు నెక్కి వెరవు
గలవాఁ డక్షరపదంబు సొరం జనఁ జాలు నారధికుం డాతంత్రంబు ప్రభా
వంబునఁ జేసి. 92
- క. వరుసన ధరణీపవనాం,బరజలగేజముల గెలుచుబల మెక్కి యహం
కరణంబు ద్రోచు బుద్ధిం, బరువడి నడఁగించుఁ బ్రకృతిపనిఁ బెడఁబాపున్. 93
- ఆ. భూమిజయము వొడఁగి పురుషుఁ డంతంతకు, వృద్ధిబొంది యోగసిద్ధి బొందుఁ
బొగయు మిడుఁగులులునుబొనుఁగు లేనిశిఖయు, బహులశిఖలు నై నపగిది ననఘ. 94
- తే. విను మహంకారజయము పృథ్వీముఖంబు, లైనవానిని బుద్ధిప్రధానమును జ
యించునట్టిసంస్కారంబు నిచ్చుదాన, వగు మహానుభావంబు సంయమివరులకు. 95
- వ. ఇది యోగ ప్రకారంబు. 96
- తే. అనఘ యింద్రియముల విషయములమీఁద
నిగుడనీక మనంబుతో మగుడఁ దిగిచి
యాత్మఁ గూర్చుట సాంఖ్యులయనువు సాంఖ్య
యోగములు రెండు నారయ నొక్కతెరువ. 97
- క. ఈరెండుప్రకారంబుల, వారలకును మమత విడువ వలయుట సరి ని

స్సారపుంససారమునకుఁ, గారణము మమత్వ మగుటఁ గవిజనముఖ్యా. 93

వ. భూతతారతమ్యంబులు నెప్పిద నాకర్ణింపుము జంగమస్థావరంబులయందు జంగ
మంబులు లెస్స యవి జరాముపు నండంబును సున్నిదంబును స్వేదంబును నను
జనకవిశేషంబుల జనియించి బహుపాదంబులును ద్విపాదంబులును నైయుండు
నందు మనుష్యులు మేలు మనుష్యులయందు జాతిధర్మోపధానకు లెక్కుడు
జాతిధర్మోపధానకులయందు విప్రీలుత్తములు విప్రీలయందు వేదజ్ఞులుదాత్తులు
వేదజ్ఞులయందు బ్రవచనశీలు ఋత్విజ్ఞులు ప్రవచనశీలురయం దాత్మజ్ఞు లధికులు
వారలు సర్వధర్మవిదలు సత్యసూక్తులు నభిధూతాధిదైవవేదము నగుదురు
వారలం జూపె దేవతలు బ్రాహ్మణు లంపు వా రెల్లవారికి నమస్కారాద్యుప
చారాదరణీయము వారికి సరి లేదు వా రాధారంబుగా నమస్తుజగంబులు బ్రవ
ర్తిల్లుచున్నవి యని చెప్పి యుద్ధహోత్తుండు వెండియు. 99

తే. బ్రాహ్మణునకుఁ బ్రధానవర్తనము విరుము, నిర్వజ్ఞానముక్తుడై కర్తసమితి
నలఘునిష్ఠమై జలుపంగవలయు దాన,సంశయములేర్లఁ బాయఁ బ్రసాదమొందు. 100

క. ఇయ్యఖిలము సృజియింపగ, నెయ్యది ప్రభు వన్దుహోమహితభూతముపొం
దయ్యెడిశుభంబు దశమునఁ, జన్మ్యన సిద్ధించు నది విసంశయ మనఘా. 101

క. మైత్రం బోలేడు ధర్మము, ధాత్రివిజ్ఞులకు లేదు దాని నడిపినం
బుత్రా యేకర్తంబు పవిత్రతయును వలన దది వివేకముఁ జేచ్చున్. 102

వ. ఆనిన విని శుకుం దాసంయమివరున కి ట్లనియె. 103

— పానుడు శుకున కుపసేగించిన పరబ్రహ్మస్థాన సాధన ప్రకారము —

క. పరమబ్రహ్మపదము నధ్వరముననో ప్రజ్ఞ పెంపులననో యోగా
చరణముననో సాంఖ్యసమా,దరణముననో పాంధ్ర పచ్చు దత్త్వజ్ఞవరా. 104

చ. ఆనుటయు నమ్మనిర్మలయఁ దాతని కి ట్లను సీపు పేరు గ్రు
చ్చినయవి యెల్ల మేల సవిశేషతంబును నింద్రియప్రప
ర్తనముల నిగ్రహించుటయు రాగము లోభముఁ ద్రోవఁ జాలునే
ర్పును దృఢవిద్యయుం గలుగుపుణ్యుడు మౌంఠగ నోపు బ్రహ్మమున్. 105

క. విను మందు నొకవిశేషం, బసఘా బుద్ధిం ద్రియంబు లై దును బరముం
గనువెలుగున కడ్డము వాని నడంగింపంగ మరసునిపుత్ర యొప్పున్. 106

క. మనసు నియమింప భూతాత్మని యత్నం బోపు నియమమునకు లోనై
మన సింద్రియములఁ గుదియించి శబ్దాదులు చొఱంగి సిద్ధి దొరకొనున్. 107

ఆ. కనుట వినుట యాదిగాఁ గలయింద్రియంబుల కగోచరంబు బుద్ధి దీప
రూపుగాఁగఁ దోచు రూపశబ్దాదిగుణ తత్వరహిత మైనతత్త్వ మనఘ. 108

చ. వినయము విద్యయుం గలుగువిప్రనియందును గోవునందు నొ
ప్పు నెఱయు హస్తీయందు నొకపోకకు బోవనికుక్కయందు దా

ని నడిచి తేచ్చి వండి తినునీడపుమాలనియందుఁ దుల్యద
ర్యములు దదంతరాత్తుని నిరంజనునిం గనునట్టిపండితుల్.

109

క. స్థావరముల జంగమముల, వావిధుండు వసించు నతనియందు నవి నిస
ర్గావాసత సుండును ద,ద్భావన మెటుంగుట తనై క్యపదముం జేర్చున్.

110

తే. త్వరము నత్వరమును ననం గలవు రెండు
మూర్తు లాత్త కఖిలభూతములను బూర్వ
మొలయు మృత మన దివమున సుండు నమృత
మనఁగ నమరంబు రెంటిని గను బుధుండు.

111

క. ఈలోకంబుల నెల్లం, గాలము పక్షింబు సేయఁగా నెవ్వఁ డ
క్కాలము పక్షము సేయఁ, జాలు నతం డమృతు నజను సత్కుం గనుటకున్.

తే. విను నపద్మార్పకమున వెలుంగుచుండు
హంసుఁ డతనిన యత్తుఁ డమృతుఁ డంపు
పరమయోగు లాత త్త్వింబుభంగిఁ గాంచు
యోగ్యసత్క్రియాభ్యాసవై రాగ్యపరుఁడు.

113

వ. అని చెప్పి యవ్వారాశర్యుండు వెండియు.

114

తే. అసఘ విను కామమును గ్రోధమును భయంబు
నిద్రయును లోభమును జాల నిందితములు
యోగిజనులకుఁ గావున నుడుగ వలయు
వీని నైదింటి నచలావధానవృత్తి.

115

శా. కామంబుం బెడఁబొచ్చు బండితుండు సంకల్పంబు వర్జించి ని
ద్రామోహంబు నడంచు సత్త్విగుణాచితఁ లోభముం బ్రాజ్ఞ సే
వాముద్రం దొలగించుఁ గ్రోధము శమవ్యాప్తి మగుడుచ్చు మతి
శ్రీమాన్యా భయ మప్రమాదమున నిర్జించుఁ దృప్తసాక్షితుం డై.

116

తే. శిశ్నము సుదరమును ధృతిఁజేయుఁ గాలుఁ,జూక్కి జూక్కిని వినికీని శుద్ధమాన
సమున మానసవాక్కుల విమలవిద్య, నవహితుండు రక్షించుఁ గులాగ్రగణ్య.

వ. మఱియు నొక్కతెఱంగు నెప్పెన.

118

తే. ఇంద్రియములలో నొక్కటియేని బట్టునడక వెడలిన నాగంటిఁ బ్రజ్ఞగాలు
నట్లుకావున మనసు మున్నాఁగివినికీ,యాదియగునైదుఁ గ్రమమున నాఁగవలయు.

క. మనసును నింద్రియములును, దనయం దొదు గంగఁజేయుఁ దానుఁ దెలివి నొం
ది నిరంజనత్వసిద్ధి, గని ²యపధూమానలంబుకరణి వెలుంగున్.

20

మ. మన సేకాగ్రతఁ బొందఁ జేయ జనసమర్థంబు వర్జించి హ
న్యనికేతాద్రిగుహావివి క్తవనదేవాగారముఖ్యంబు లై

ననివాసంబుల నుండఁగా వలయుఁ ద స్తస్మిన్చినం గీడు నే
సిన హర్షంబు నమర్ష ముక్ హృదయముం జెందింప కఱ్ఱోభ్యుఁడై.

121

క. సమన్వృష్టిని తొల్యియుఁ గనకముఁ జూచుచు సత్సమాధికలితం బగువృ
త్తము నడపిన శబ్దబ్రహ్మము, పక్షాసముల యోగి ¹యతివ ర్తించున్.

122

క. సుత విను శబ్దబ్రహ్మము, నతివ ర్తించి భువనత్రయమునను యోగా
న్వితుఁ డగుమునిగను నజాళా,శ్వేతు నచలుఁ బురాణతము నజరుఁ బరమాత్మున్.

చ. అనిన విని శుకుండు వేదవ్యాసమునీశ్వరునితో నిట్లను వేదంబు గర్తముల నాచ
రించుటయుం బరిత్యజించుటయుం జెప్పు నిష్పిఠంబులు పరస్పరవిరుద్ధంబు లై
యున్నయవి యిం దెద్దాన నెట్టిగతి సిద్ధించు నేర్పడ నెఱింగింపవే యనుటయు
నతం డి ట్లనియె.

124

ఆ. విను ప్రవృత్తి కర్త మనఘ నివృత్తి నిష్కర్త మరయ బంధకంబు మోక్ష
ణంబు నగుట బోధనత్వసంపన్నులు, సొరరు కర్త తంత్రకరణమునకు.

125

క. కొందఱు కర్త కరణ మభి,నందింతురు వారఁ కు జననమరణములం
బొందక పోరాదు మహా,నందముఁ బొందుదురు నిత్యనైష్కర్త్యపరుల్.

126

ఆ. చిత్తశుద్ధిమాత్రం జేసెనేనియు నవి,ద్యాత్మ కంబ చూవె యరయఁ గర్త
మది దోఱంగు టంచితాత్మవిద్యాత్మక, ధర్మ ²మదియ మోక్షదంబు సుమ్ము.

127

ఉ. గుమ్మడిపువ్వుఁ దేనియయుఁ గూఢము నైందవరేఖకాంతియుం
జు మ్మరయంగఁ గర్త ఫలశోభనసంపద జున్ను నేలుఁ బూ
ర్ణ మృగుచంద్ర బింబము ననం దగు నిర్మలవిద్య గాఢపా
కమ్ము ఫలోదయం బది యఖండసుఖాత్మ పదంబు పుత్ర కా.

128

వ. కర్తంబునం గానిది యై విద్య నయ్యెడునట్టితెలుఁ గెఱింగించెద.

129

క. విను రేఖామాత్రపుఁ జం,ద్రునియట్టులజేవుఁ డతనిదుష్పక్షముఁ బో
లినయజ్ఞానము నపగమ,మున బోధానందసాంద్రపూర్ణతఁ బొలుచున్.

130

— బ్రహ్మచర్యంబు బ్రహ్మవిద్యాప్రాప్తికి ముఖ్యకారణం బని చెప్పట —

చ. అని చెప్పిన విని విద్య యెట్టివారికి నలవడు నెఱింగింపవే యనిన సందనునితో
గంధవతీనందనుం డి ట్లనియె.

131

తే. బ్రహ్మచర్యసమేతతపంబు విపుల, కాననమున వానప్రస్థగణముపొంత
నిలిచిచేయుచుఁ బర్ణశాలలకు నుచిత,కాలమునఁ జని యెత్తి భిక్షులు భుజించి.

132

క. సుతియు శివమస్కృతియును లేక తరిగి శుభ మశుభ మనువగం బొందక గో
ష్ఠితెరువు సొర కుండుట సు,వ్రత మది యథ్యాత్మ విద్యఁ బ్రచురముఁ జేయున్.

ఆ. అనుడు నతఁడు కర్త మఖిలంబు నీడఁబో,విడుచు టొప్పు దండ్రు వేదవిదులు
దాని నాదరింపఁ దగదోకో సంయమి,ప్రవర సందియంబు వాపనలయు.

134

వ. అనినం గర్భంబు విడువమియు విడుచుటయుం గలిగి యుండుం దవీయ యోగ్యతా విశేషంబు లేఁగించెన.

135

సీ. విను మని ముని యిట్టులను బ్రహ్మచారి గృహస్థవానప్రస్థయతులు విహిత కర్త నిష్కత సిద్ధి గాంతు రాశ్రమచతుష్కము: జతుష్టికాఘోత మైన నిశ్శేణి తుదిముట్టునెల వెక్కుటకు నిట్టి క్రమవర్తనము సుకరంపుమాన్ద
1 మాయాపుమొదలి నాలపుపాలు గురుపాల దాసునియట్ల సంతతముం బనులు

తే. ప్రీతి జేయుచుం గుడిచినపిదపఁ గుడిచి, శయ్యం జెందిన నాతనిచరణయుగము గరయుగంబున నొత్తుచుం గలితనిన్రు, డైన నిర్మించు బ్రహ్మచర్యాన్నితుండు.

క. రసగంధప్రముఖంబుల, దెస వేడుఁ లేక గురుమతికి నచ్చినయట్టి సమయములఁ దగ వేదాభ్యసనంబులు సేయుచుండు నాతఁడు నియతిన్. 137

వ. ఇది బ్రహ్మచారిప్రకారం బొతం దాశ్రమాంతరగతుం డయి వర్తించువిధంబు సెప్పెన.

138

సీ. సవినయంబునఁ దనశక్తితో గురునకు దక్షిణ యిచ్చి యాతండు వసుంఁ గా సమావర్తనకార్యంబు నడపి వివాహ మై హవ్యకవ్యముల నతిథి తోషణబాంధవపోషణంబుల సత్యభాషల నిజదారవరతం బుత్త సంశిక్షఁ గ్రతువిశేషంబుల నొకయాయురంశంబు గడపి గృహస్థధర్మ

తే. వృత్తి గృతకృత్యుం డగు నగ్ని విడువ కడవిఁ

బూరిపంటల ఫలమూలములను భిక్షు

పూజ సలుపుచుఁ బరిశిష్టములు భుజించి

తపము సేత వానప్రస్థధర్మ సరణి.

139

క. వానప్రస్థప్రక్రియ, దా నొకపా లాయువునఁ బదంపడి తుదిపా లైనను సన్న్యాసానుష్ఠానమునకుఁ జొచ్చువాఁడు శాంతాత్మకుఁ డై.

140

వ. ఇట్లాయురంశంబులు నాలుగుం జెల్లుట యుత్తమధర్మస్వరూపం బంశత్రయ కాలాచరితం బైనయాశ్రమత్రితయంబు ప్రవర్తనంబులఁ గమయవక్త్యం బగు టయుఁ జతుర్థాశ్రమంబుఁ జెందుట కృత్యంబు దానితెఱం గెఱింగించెద నవ హితుండ వై యాకర్షింపుము.

141

సీ. ఆత్మయం దగ్ని సమారోపణము సేసి యజన మాంతరముగ నకృతసంధి విగ్రహం డగుచుఁ బరిగ్రహవిముఖుడై ముండుండు ననికేతనుండు వృక్ష మూలవాసియును గపాలధారుండు నేకాకియు నక్రోధకామశోకుఁ డునుగాఁగవలయు భిక్షునకు నిందాస్తుతుల్ దనయంద యడఁగంగఁదాను బరుల

తే. దిక్కునలుకక దివియెల్లఁ బిక్కుటిలఁగఁ, దాన యున్నట్లు గనుచు నేమేనిఁగుడిచి యెద్దియేనియుం గట్టి యెందే శయించు, నతని దేవతల్ బ్రాహ్మణుఁ డంద్రపుత్ర.

క. జననికరములకు దొలఁగును, ఘనభుజగంబులకుఁబోలెఁ గనుఁ బీఁకుఁడు గా
వనితెం దనుఁ బాటించిన, ననఘా నరకముగఁ దలఁచు నతఁడు మనముచన్. 143

తే. అతనివలన భూతములకు నభయ మగుట
భూతములదెస నభయంబ యాతనికిని
బుత్త యీగు లెల్లవియును భూతములకు
నభయ మిచ్చుటఁ బోల వంద్రార్యజనులు. 144

ఆ. జంతుపదము లెల్ల దంతిపదంబులో, నడఁగుక్రియ నహింసయందు సకల
ధర్మములు నడంగుఁ గర్తసంత్యాగికి, నైన భూతదయ సమర్థు గుణము. 145

వ. కావున. 146

క. జగముల కెల్ల శరణ్యుం, డగుచు నమృతసిక్త మైకయ్యమనసుతో
విగతాఖిలలేషస్థితి, గగనమున ట్లుండు నతఁడు గణనాధికు డై. 147

న. అని చెప్పి యప్పరాశనంకనుండు వెండియు నిట్లనియె. 148

— వ్యాసుఁడు శుకున కువదించిన యంతర్యాగప్రకారము —

తే. హృదయవేదికయందు సమిధమూర్తి, వెలుంగుచుండు తేజమునందు వేల్పుఁబ్రాణ
ములను యాజి యట్లుతరమున నొనర్చు, యాగమున వీతకర్తృకుఁ డై వెలుంగు. 149

క. విను మాత్మ తీర్థచంద్ర, ననములెఱుఁ గెలుంగునట్టివానికిఁ దిరుగం
జన వలయునె వెఱచోటుల, కని చెప్పుదు రాత్రితులకు నధ్యాత్మవిదుల్. 150

తే. అవనిఁ బొందదు దినమున నప్రమేయ, మండజంబు హిరణ్యయమండనుభ్య
మున వెలుంగు నుజ్జ్వలవత్సఘనత బాని, నెలుంగు సంతతయోగసమేతుఁ డనఘ. 151

క. విను మాఱించులుఁ బండ్రెం, డనుఁమధారలును నై నిజాస్యము విశ్వం
బును బొదురుఁ దిరుగుకాలం, బనుచక్రము దురనబోధ మది యడఁగు గుహన్. 152

ఆ. మనసు నింద్రియములఁ బనిగొని పునుఘంఘ, ప్రచురశిక్ష తేనిరధ్యసమితి
నడపురధికుమాడ్కి నడవడి నవి యీడ్చి, నట్టులైన నశుభ మావహిల్లు. 153

క. తనకు మహితప్రసాదం, బొనరక యున్నేనిఁ గీడ్లు లొలయు నది దృఢ
త్వనిరూఢ మైనఁ జేకులు, ననంతపదస్థి దాని కను వెఱింగింతున్. 154

తే. సర్వసంకల్పరహితుఁ డై సత్త్వమున వినిశ్చలంబుగఁ జిత్తంబు నిలుపవలయు
సత్త్వసత్కచిత్తంబు ప్రసాద మొసంగు, దానఁ గాలంబు నడపు టుత్తమవిధంబు. 155

క. వినుము నివాతస్థానం, బునఁ గంపనరహితదీపము వెలింగెడు చా
డైన నంతరాత్మ వెలుంగుచు, నునికి ప్రసాదంబుభంగి యుత్తమధిషణా. 156

క. విను తత్ప్రసాదవంతుఁడ, దనయందు నిరంజనముగఁ దన్న నిశంబుం
గనుఁగొనుచు నియతి నియతా, శనుఁ డై యుండుట యొనర్చు శాశ్వతపదమున్. 157

తే. అతులవేదాంతశాస్త్రమహాంబురాశి, ప్రచ్ఛి పుచ్ఛిననవసీత మిచ్ఛితిని స
మాదరంబునఁ గైకొను మనుచరించు, నిర్మలాత్మతపస్వికి నీవు నొసంగు. 158

- ఆ. సకలరత్నపూర్ణసర్వనసుంధరా, చక్రదానవిధియు సరి యేనంగ
రాదు విశ్వవేదరాశిసారాధ్యాత్మవిద్య యిచ్చుటకు వివేకధుర్య. 159
- వ. అని యుపదేశించి యొక నేను నల తనిన శుకుంఠ దీనికంటె విన వలయు
నని గలదె నీవన సుదృఢంబుగా ననుగ్రహింపవే యుచుటయు ననుకంపావిధేయుం
డగుసాత్త్వికతేయుం డతని కిట్లనియె. 160
- క. భూతంబులఁ బడరించుచు, భూతాత్ముడు వానిఁ దనవిభూతి నడంచుకొ
భూతాహరణంబు నిజద్యోతనము చిదియవృత్తి దుర్దశ పుత్రా. 161
- క. అనయవము లెట్లు కూర్చుము, నివిషించును లోని కడఁచు నెఱి నట్టుల భూ
తవితతి భూతాత్ముడును, బ్రవర్తననివర్తనములపాల్పడఁ జేయున్. 162
- క. మాయాశబలుం డై యటు, సేవక పోరామి భూతసృష్టి యొనర్చుకొ
మాయఁ బెడఁబాప భూతని, కాచూభావ మగు నదియ కవిజనముఖ్యా. 163
- తే. గగనపవనతేజోజలత్నాదుగుణములు, సూర్య శబ్దాదికంబును శ్రోత్రముఖ్య
కంబునై చెల్లువిషయచయంబు నింద్రియప్రజంబును సర్వంబు నడఁచు శమము. 164
- క. విను మై నింద్రియములకును, మనంబు మనంబు సత్త్వమత్వము బుద్ధి
బుద్ధిగోను భవ్యక్షేత్రజ్ఞానియం దప్యమత గల్గు సుగుణాభరణా. 165
- తే. తలఁచు మనమండు నిశ్చయవశ యొనర్చు
బుద్ధి సర్వైకసాక్షిత్వమున వెలుంగు
సంతరాత్తుండు షేత్రజ్ఞుఁ డనంగ వాని
మెఱపు సత్త్వాదిగుణము లై మెఱయు వత్స. 166
- తే. స్వస్థతయు దుఃస్థితయు జడత్వమును గ్రమసి
గణన సత్త్వైకస్తమోగుణము లవి స
మీరితము లగు టడఁగుట యింద్రియంబు
లడరు టొడఁగుట బుద్ధికృత్యములు పుత్ర. 167
- తే. అనఘ యింద్రియములు విషయములు మనసు
బుద్ధియును నాత్మయును గ్రమంబునన యెక్కు
డాత్మ బుద్ధి యనంగ నల్పాంతరంపు
వస్తువులు బుద్ధి యిన్నింట విస్తరిలుట. 168
- క. కనుఁ గన్నై వినుఁ జెవియై, కొనుఁ జవి జిహ్వా యయి మూరుకొను నాసికయై
తను వై స్పర్శము గైకొను, ననవద్యా బుద్ధి యాత్మయంద నిలుచుచున్. 169
- క. ప్రీతిం గడుఁ బొదలు విషాదాతురతఁ స్సక్కుం దద్వయము లేక సమ
త్వాతిశయంబున నిలుచును, నేతృత్వంబునను బుద్ధి నెఱపు గుణములన్. 170
- ఉ. తత్స్వభావ మెఱిఁగి తా నింద్రియాదిస, క్తకమువెంటఁ బోక తన్నుఁ గనుచు

నున్నవానిఁ బొంద 'నోపునె డగిఖదై, న్యంబు సుఖమదంబు నప్రమత్త. 171

ఆ. జలములందు నిలిచి జలఁక్షీ మునుఁగదు, మేడిపండు మశకపీడఁ బొరయ
దట్ల విషయసమితీయందుఁ దా నది దన, యందు నుండు వికృతి నొంద దాత్త. 172

వ. అని చెప్పి వడియును. 173

క. విను మూర్ఖనాభితంతువు, జనియింపఁగఁ జేసినట్లు 'సత్త్వము గుణసం
జనకం బగు నది పురుషుఁడు, గనుట యుదాసీనతన వికారము గలదే. 174

ఆ. ఆదిని ధనరహితుఁ డగునిరంజనుఁ జెంది, గుణము లేడల విడిచి క్రోధలోభ
ములకుఁ బొరవయ్యానిముని హృదయగ్రంథి, విరియ నడఁచిమోక్షవిభవమొందు.

క. శమసంపద బ్రాహ్మణజన్మమునకు సామగ్ర్య మవ్వినయసారము చి
త్తమున కలవడ్డమునికి భయము శోకము మదము హర్ష మనునివి గలవే. 176

క. శమనిరతియు నాత్మజ్ఞానముఁ బ్రవేషి బుద్ధలక్షణంబులు పర్యా
ప్తము లివి రెండు నరయ మోక్షము సాధించుటకు వేఱ కల్పన లేలా. 177

వ. అనిన విని శుకుండు ధర్మంబుల కెల్లం బరమం బయినధర్మం బెఱింగింపవే యను
టయు వాత్సల్యపరాయణుం డగునబ్బౌరరాయణుండు సనాతనంబును ముని
సత్త్వమసంస్తుత్యంబును నగును త్తమధర్మంబు నెప్పెద నేకాగ్రచిత్తుండ వయి
యాకర్ణింపు మని పలికి యిట్లనియె. 178

— ఇంద్రియనిగ్రహం బుత్తమధర్మంబుగ నిరూపించుట —

తే. ఎల్లకడలకు వెలువడునింద్రియముల, బాలపుత్రులఁ దంద్రియుఁ బోలే నాగు
మనియు మనమును నిశ్చలై కాగ్రభావ, మొందు టుత్తమతపమది యుజ్జ్వలాత్మ.

క. అది ధర్మంబుల కెల్లం, దుది యగుధర్మంబు మనసుతో దానిఁ దగం
గుదియించి మేధతోడం, గదియింపుము నియతిఁ బుత్ర కడు గాఢముగన్. 180

తే. ఇంద్రియంబుల నాటింటి నిట్లు విషయ
ములకు నొలయక యుండంగ నిలువరించి
తలఁపు లుడిగి తేనియఁ బ్రమదమున నాను
భంగిఁ దృప్తుడ వై యుందు పరముఁ గాంతు. 181

వ. అని వెండియు. 182

చ. తనకునుమంబులఁ ఫలవితానము మూర్ఖున నాన మ్రాను నే
రనిక్రియఁ గాన నేరదు పరం బగుతత్త్వము నై జభంగి వి
న్ననువున నంతరాత్మ గను నైష్ఠికతం గను మింతవట్టుఁ బా
మనసితోలు వాయుక్రియ నీవు దొఱంగుదు పాపపుంజమున్. 183

వ. ఇవిధంబున శాంతి నొంది యవ్యక్తసంభవయు సంకల్పకూలయుఁ గ్రోధపంకయు

1. సత్త్వగుణము సం. 2. పంజావె బుద్ధలక్షణం. 3. తే నాత్మ మోదమున నాను...యుంధ-

పదము.

నిందియగ్రాహయుఁ గామభుజంగయు మోహతృణచ్చన్నేయు సంసారసాగర
గామినియు నై ఘోరప్రకార యగుచు నకృతాత్మలకుం గడవ గానియట్టి
లోభవాహిని సత్యతీర్థంబున నుత్తరించి. 184

క. సుత నీవు సుప్రసన్నాత్మతఁ బొంది నగాగ్రగతుఁడు మహివారలఁ జూ
చు తెఱంగున నీభూత, ప్రతతిం గనుఁగొనుచు నుండు షరితృప్తుడ వై. 185

క. శాంతము ధర్మప్రచయం, బంతటికి విశిష్ట మిష్టహావివ్య మదీ
యాంతగకరణము సాక్షిగ, నెంతయు సంప్రీతి నీకు నిచ్చితిం బుత్రా. 186

వ. అని యి ట్లుపదేశించి పరమసంవిదేకాయనుం డగుకృష్ణదైవపాయనుండు
గృతార్థీభూతచేతస్కుం డగునందను ప్రతిపత్తికి నభినందనవిశేషంబుగా నధ్యాత్మ
విద్యావిలాసవిషయంబు లగువాక్యంబులు మఱియుననుగ్రహించె వానింజెప్పెద.

క. వేదములుఁ దదంగములు స, నూదరమునఁ జదివినను సుయజమానత్వా
పాదకుఁ డైనను బ్రాహ్మణ, తాదశ దక్కునె ప్రశాంతిఁ దక్కఁ గుమారా. 183

క. ఒరులకుఁ దా వెఱవక తన, కొరులు వెఱవ కుండునట్టి యొప్పెడుసమతం
దిర మైననడవడిం గల, పరిణతచిత్తుండు సూర్య బ్రాహ్మణుఁ డనఘా. 189

తే. బంధనంబులలో నెల్లఁ బరమబంధ
నంబు గామంబు దద్వర్జనమున నాత్మ
యభ్రపటలంబు వాసినయమృతకిరణ
పూర్ణమండలముచుబోలెఁ బోలుచు ననఘ. 190

క. పరతత్త్వోపాసనత, త్వరుఁడై సక్షిణకామభావత నున్నం
బుగుఘనుఖ మొందు నృధిం, బొరయుచు వపు వమృతకిరణుఁ బొందినమాడ్కిన్.

క. పారిఁ బొరి భూతముల గుణోత్కృత మవిశేషాన్వితముగఁ గనుఁగొనుసంవి
త్పరుదుగిఖంబు సుఖముచే, విరియుఁ దరణిచేతఁ దమము విరిసినభంగిన్. 192

ఆ. తనది యనక యేమిధనమునఁ బ్రియ మందు, నెద్ది గుఱవకుండ నెనఁగుఁ దృప్తి
యిచ్చుఁ బొందు లేక యెయ్యది బల మిచ్చు, దానిఁగనుట శ్రుతులతలఁపుగనుట.

క. పరిపాటిఁ గర్త మెడలఁగ, వరుస గుణము లడఁగ విషయవర్గముపొందుం
బొరయక యుండెడు బ్రాహ్మణ, జరయును మృత్యువును బొరయఁ జాలవు వత్సా.

తే. అనఘ దేహంబుకంటె వేఱయిన దేహి
సూక్ష్మరూపము శాస్త్రోక్తసుకృతములఁ బ్ర
శాంతజనములు గాంతురు సాధనముల
నాదరింపరు దర్శనానంతరమున. 195

క. ఇనురూపము జలములఁ దోఁచినక్రియ బుద్ధిఁ బ్రతిబింబసిద్ధత వెలుఁ గొం
దినయాత్మను బరమార్థతఁ, గనుసత్త్వస్థులకు నిజము గానంగ నగున్. 196

క. అనఘ దివసంబు రాత్రియు, ననునివి భానునకు లేనియట్టులు సతతం

బును బరమయోగముతుఁ డగు, మునికి వివేకావివేకములు లేకుండున్. 197

క. కరణంబులు దొడరిన నిష్కరణత నున్నను శమంబు గలయోగికి ను
స్థిర మగు సమాధి యని ముని,¹వర శాండిల్యుండు శిష్యవరులకుఁ జెప్పెన్. 198

సీ. విను మోహబీజసంజనితంబు గామద్రుమంబు ప్రమాదజలంబు దనకుఁ
బరిపేచనంబుగఁ బెరుగు నజ్ఞానస్థిరాధారకలిత మై యం దసూయ
పత్రసంపద యది చిత్రతరంబు మానస్కంధవృక్షత నున్నది వహించు
శోకశాఖంబు ననేకచింతోపశాఖంబు బురాకృతకర్త సార

తే. ఘనముఁ దృష్టాలతాపరిగతము నగుచుఁ
బొలుచుఁ దత్ఫలములకు లుబ్ధులు గడంగి
స్రాఁగి పడుదురు విడువు శస్త్రముగ నది వి
ఖండితము నేసి బుధుండు దుగిఖములఁ దొలుగు. 199

సీ. పురము శరీరంబు ²బుద్ధి తత్త్వామిని సర్వార్థనితన సచిపదవి
నడచుచు నుండు మనంబు శబ్దాద్యంబు లై చెల్లువిషయంబు లైదుఁ దగు పు
రోహితవర్గంబు శ్రోత్రాదు లగునింద్రియంబులు పౌరజసంబు లిట్లు
పరఁగెడురాజ్యంబు పరిభోగమునకు దూషకు లై నదొరలు రజస్తమములు

తే. ³వారికలపులఁ బడు బుద్ధి నేర కుండి
మనసుతోడ వేర్పడినఁ దాసును మనంబు
నేకముఖతఁ గార్యము సూచునేని దుష్టు
లడఁగుదురు భోగ వ్యవ్యయ మగుఁ గుమార. 200

వ. అని చెప్పె ననిన విని పాండవాగ్రజుండు భీష్మునితోఁ గార్యబలంబును వీర్య
బలంబును మనోబలంబునుం గలుగును త్తమతీతిపతు లనేకు లీకయ్యంబున
మృతు లైరి నిజప్రాణంబునకు నొక్కనుండ నొడయుండు లేక తక్కు మృత్యు
వనునది యెయ్యది యేమిటం గలిగె నెట్లు ప్రజల సంహరించు నెఱింగింపవే
యనుటయు నతిం డి ట్లనియె. 201

—ॐ భీష్ముడు ధర్మరాజునకు మృత్యుదేవత తెలుఁ గెఱిగించుట ॐ—

సీ. ⁴విను మకంపనుఁ డనుమనుజేంద్రుఁ డాత్మజుఁ డాహవంబున మృతుఁడైనవగపు
గదురంగ నుండి నారదు నలవోక వచ్చినవానిఁ గని సవిశేషభక్తి
యాతముగా నాతిభ్య మొనరించి తనవగ వెఱిగించుటయు నమ్మునీశ్వరుండు
గరుణ శోకనిరాసకారణం బైనయాఖ్యాన మొక్కటి నెప్పె దాని తెలుగు

తే. డేటపడునట్లుగాఁ బరిపాటితోడ, నఖిలమును నెఱిగించెద నవహితుండ
వై వినంగ నీయడిగినయర్థమునకు, బోధకం బగు నది కురుభూపర్య. 202

వ. అజుండు జగంబులు సృజియింప జుతుసంతానంబు వెరిగి సమృద్ధం బధికం బై

1. వరుఁ డగు శాండిల్యుండు. 2. బుద్ధియ తత్త్వామి. 3. వారికలపుల. 4. అనుకంపకుండను.

యూర్పువోఽనియట్లయిన నద్దేవుండు సంకటపడి సంహారప్రకారంబు విచారింపం దదీయచిత్తంబు కార్యదాహంబున మహాదహానుండు జనియించి జగంబులు దహింపం జూచ్చిన.

208

తే. త్రినయనుడువచ్చి యాతనిచేర్చెనాతఁ, డాతెఱం గెఱిగించి యయ్యగ్నినుడిపె నపుడుపుట్టెఁ దదీయేంద్రియవ్రజమున, నొక్కయంగన శక్తాక్షి యుజ్జ్వలాంగి.

వ. పుట్టి వక్షిణాభిముఖమైసోవం గని కమలసంభవుండు పిలిచి మృత్యువ ప్రజలఁ బ్రబలదుర్బలభేదంబు లేక సంహరింపు మనుటయు నన్వనిత వనటం గన్నీరొలుక నీ కుద్భవించి నూరకర్తంబు సేయుదునే ధర్మకార్యంబునకుం బనుపు మని పలికిన నయ్యశ్రుబిందువులు దోయిటం బట్టి యద్దేవుం డమ్ముద్దియతో నీదియ పనిగా నుదయించినదానపు నీవు ప్రజాసంహారంబు సేయ వలయు ననవుడు నాబాల గాలిం దూలుతీవయుంబోలెఁ గంపంబు నొందుచు.

205

క. మనుజుల హరించి బౌంధవ, జనమున శోకంబుఁ జూడఁ జాలుదునె తపంబున కేఁగెద సదయంబుగ, ననుజ్ఞ సేయంగ వలయు నని ప్రణమిలైన్.

206

వ. దానికి నరవిందసంభవుండు మందస్థితంబుతో నిల్లే లగు జంతుసంహారంబు నీ కవశ్యకర్తవ్యంబు దానిం జేయమి సువ్వె యధర్మం బని నిర్బంధించిన నూరకుండి యన్నాతి పదంపడి యల్లన సురిగి ధేనుకాశ్రమంబున కరిగి యత్యంత వీర్షకాలంబు ఘోరతపంబు సేసి కౌశికి గంగ నంద యనునదులకుం బోయి వాయు వాహారంబుగా నతిదుష్కరవ్రతంబు లనేకవర్షంబు లాచరించి హిమశిఖరిశిఖరంబు నకుం జని చతురాననప్రీతికరం బగునిష్ఠాతిశయంబున సంయమంబు దాల్చియుండ నద్దేవుండు.

207

క. సన్నిధి సేసి తపముమెఱు, నున్నఁ బ్రయోజనము గలదె యుడుగుము పుత్రీ యన్న శరణంబు వేఁడెద, నన్ను దయం గావు మనియె నాతి యతనితోన్.

208

వ. అనిన విని యమృహత్తుండు.

209

తే. ప్రజల హరియించు టిది నీకుఁ బరమధర్మ, మేను బొంకెదనే టిని నెల్లభంగి నాచరింపన వలయు మత్ప్రార్థనంబు, భగ్న మొనరించు టొప్పుదు పర్తనయన.

210

వ. మఱియు నొక్కవిశేషంబు సెప్పెద నీయశ్రుజలంబు లే నంజలిపుటంబునం బట్టు తెలుంగుదు గాదె యచి నానావ్యాధిహాపంబుల మానవుల బాధించుఁ గామ క్రోధంబులు వానికిం దోడుపడు వారు దానన తెగుదురు నీవు నిమిత్తమాత్రం బింతియ నీకు వరం బిచ్చెదను.

211

తే. పురుషుడును నంగనయును నపుంసకుండు, నగుము పుత్రీక పురుషునినంగననున పుంసకునిఁ జంపువేళలఁ బొంద కుండు, పాపమును నిది ధర్మమై పరఁగు నీకు.

212

వ. అని పలుకుటయు నప్పొలంతి శౌపంబునకు వెఱచియు నది యట్టిద కాక యను తలంపు దోచియుఁ బ్రజాసంహారంబు సేయునధికారంబు పూనె మృత్యుదేవత

ప్రాణాః హరిణి యగుఁ బ్రాణిజాలంబు దేహంబులం బాసి దేవాదిభావంబులం
బొందుచు మగుడ మనుష్యత్వంబు నొందు చుండు. 213

తే. భీమనాదుండు భీముఁ డుద్ధాముఁ డప్ర
తర్క్యతేజోమయుఁడు జగత్ప్రాణుఁ డొడలు
మనుషుఁ జెటువంగ నొడయుండు సనుట మగుడ
నరుగుదెంచుట వింత గా దతని కెందు. 214

న. అనినం దొల్లియు నిది వింటి నాఁ డత్యంతశోకాక్రాంతుండ నగుట నన్నినికి రిత్త
వోయె నేఁ డీయుపాఖ్యానంబునయ్యర్థంబు పరిజ్ఞాతం బయ్యె. 215

క. అని పలికి యధిప కుంతీ, తనయాగ్రజుఁ డిట్లు లగుఁ బితామహుతో స
జ్జనకోటి ధర్మమునకును, మనమున వెఱచు నది యంతమాన్యం బగునే. 216

వ. ధర్మంబు తెఱంగు గిట్టి దని నిరూపించి యచుగ్రహింపుము. 217

సీ. అనుటయు నతఁ డిట్లు లనియె వేరంబులమిఁదిభక్తియు దృఢస్మృతియు సమ్యక్
గాచారమును రుచిరాకారములు ధర్మమునకుఁ గొందఱు బుధజరము లర్థ
మగుఁ జతుర్థాకారమం ద్రయినను బాడి దప్పియు బొంకియు ధనము గూర్పు
తెల్లపాపములకు నెక్కుడు బొంకమి పరులసొమ్ముల కాస పడమి సర్వ

ఆ. ధర్మములకు నధికతరములు విధివిహితంబు గానియట్టిధర్మ మనఘ
చవుట నిడినవిత్తు¹చాడ్పున రూపించి, చేయ నిహపరములఁ జెందు సుఖము. 218

వ. ధర్మంబు తెఱంగు సూక్ష్మంబు ధర్మంబులు బహువిధంబు లట్లు గావున ధర్మ
సర్వస్వనై జర్వరూపనిరూపణంబు నేసి కరతలామలకంబుగాఁ బలికెన నాక
ర్ణింపుము. 219

క. ఒరు లేమేమి యొనర్చిన, నరవర యస్త్రియము దనమనంబున కగుఁ దా
నొరులకు నవి నేయ కునికి, పరామణము పరమధర్మ పరముల కెల్లన్. 220

వ. అని చెప్పినల బ్రీతుఁ డై తాతకుం బ్రణమిల్లి పాండవాగ్రజుండు ధర్మస్వరూప
నిరూపణం బింత యొప్పునే యని యభినర్ణించి యాగ్రహంబున నేమేనియు
నడుగుచున్న వానిం గా నన్నుం చలంపవలదు వలవనియట్టిది యడుగం దెలిసికొను
టకై వలయునది యడుగుదు నట్లుం గాక యడిగినదానిని యడుగుటయుం గలుగుఁ
గృహ నాదరింపుము సమ్యక్గాచారంబు ధర్మాకారం బని నిర్దేశించితి వుత్తమా
చారప్రకారం బెఱింగింపవే యనుటయు నమ్మనుజులకి నమ్మహితాత్మం
డి ట్లనియె. 221

తే. వేదమాచారములఁ జెప్పవివిధగతుల, సకలహిత మగునట్టియాచార మరయ
ననఘ వేఱొందు గలదె మహాత్ము లెద్ది, యాచరించిరి దానిఁ జేయంగవలయు.

వ. అని పలికి తొల్లి జాజలి యచుమునికిఁ దులాధారుం డనునణిగ్వరునితో సంవా

దంబు గలిగె నది యితిహాసరూపంబునఁ జెల్లు నేతద్విషయం బయి యుండు
దానిం జెప్పెద నాకర్ణింపుము. 223

జాజలితులాధారుల సంవాదప్రకారము

సీ. చలనంబు లేక జాజలి తపోనిష్ఠ నాసీనుఁ డై యుండఁ బిచ్చికలు గూఁడు
గావించె దన్న స్తకంబున నమ్మిభునము గారణముగ నండములు గలిగి
పిల్ల లై వర్తించి యెల్లెడ కెక గొన నరుగుచు మరలుచు నవియు నవియు
నగ్నూట వసియింప నతఁడు దయాళుఁ డై వానిఁ జోపక యుండి వత్స తనదు

తే. నియతి కెద మెచ్చి యాధర్మ నిష్ఠ మొందుఁ
గలదె యనుటయు మ్రోసె నాకాశవాణి
ధర్మపరుఁ డై నయత్తులాధారుఁ డింత
యాడఁ డిట్లాడ నే లని యద్భుతముగ. 224

వ. అట్లు మ్రోసిన విని వెఱుఁగుపడి యత్తులాధారుం గాన వలయు నని తలంచినం
దులాధారుండు వారాణసీపురంబున నున్న వాఁ డనువాక్యంబును నంబరంబున
వీతెంచె నమ్మునియును మత్సరభరితుఁ డగుచు నప్పురంబునకుం బోయి జన
సమూహజ్యవాణిజ్యంబునం బ్రవర్తిల్లునతనిం గాంచిన నతండు సముచితసత్కారం
బాచరించి యిట్లనియె. 225

తే. పిచ్చికలు గూఁడు శిరమునఁ బెట్టి తారుఁ, బిల్లలును సుఖలీల నర్తిల్లుచుండఁ
జిత్తవికృతి లేకెట్టులు సేయు దయ్య, తపము సంభావనీయవర్తనండ వీవు. 226

వ. అనినఁ దదీయబోధనంబునకు విస్తయం బందుచు విస్తోత్తమండు నీవు వణిగ్వ
ర్తనంబున నుండ నెవ్విధం బగుధర్మంబున నివ్వితేమంబు గలిగె ననవుడు నతం
డతని కిట్లనియె. 227

సీ. విలుచుట నమ్ముట చొలయదు వంచన యున్నలాభంబున యనుభవించు
సరి సిద్ధసిద్ధులు సగులోష్ఠ కాంచన మై యుండు మనసు నిండాభిమతులు
హింసయు నాత్మ ప్రశంసయు లేవు భూతంబులయం దెల్ల దయ ఘటిల్లు
నభయదక్షిణ మగు నంచితసత్యయాగము నెల్లుఁ గోర భోగమును యశము

తే. నెవ్వరికి మేలు సేసిన నింత సేసి, నాడ ననుబుద్ధి మమత యెన్నండు నాకుఁ
గలుగ దేమిటనేనియు వలపు నొల్ల, మియును బుట్టదు నిక్కమింతయు మహాత్మ. 228

క. లోకం బెల్లను నేఁ జి,త్రాకారము గాంగఁ జూతు నట్లగుట మనం
జేకార్యములం దగులదని, కోకనవదళాంబుబిందుగుణ మొనరంగన్. 229

వ. అనిన విని జాజలి తులాధారున కిట్లనియె. 230

తే. తపములును యజ్ఞములు నీవు ధర్మములుగఁబలుక వైతివి యార్యసంభావనీయ
పదము లగుకర్మములలోనఁ బరిగణింపఁ, బదవొకో వేదశాస్త్రతత్పరులచేత. 231

చ. అనవుడు నాతఁ డిట్లను నహంకృతియుక్తముఁ గామసంశ్రితం

బును నగు నేని నట్టితపమున్ ఫలకాంక్ష యొనర్చుయజ్ఞమున్
ఘనతరలోభవృత్తి యనుకాన్పున మెచ్చదు దేవకోటి వా
న నగు ¹గతాగతంపుభ్రమణంబులు గీళ్లులు గాక మేలులే. 232

౨. నిత్యతృప్తుడైన సత్యయజ్ఞనియెడ, దేవతలును నధికతృప్తు లగుదు
రమరతృప్తివలన నవ్యయానందంబు, సంఘటిల్లుఁ జూవె సంయమింద్ర. 233

తే. అనిన జాజలి యక్లేని ననఘ నీవు, కర్త ముడుగమి కెయ్యది కారణంబు
మాకు నెఱిగింపు మనుటయు మహితబోధుఁడగుతులాధారుఁ డిట్లునునతనితోడ.

క. ధర్మారాముఁడు సంతత, ధర్మ సఖుఁడు నై యసుగతానిష్ఠ మతిన్
నిర్మలుఁ డగువానికి నిష్కర్త త్యానందసిద్ధి గలుగు మునీంద్ర. 235

౩. నగము లెల్లఁ బుణ్యనగములు నదు లెల్లఁ, బుణ్యనదులు వినుము భూసురాగ్ర
గణ్య శియకలుషం బకర్తమ మనఁ జాలు, నాత్మ తీర్థ మెఱుంగు నకలుషునకు 236

క. కారణములవలనఁ గృత, ప్రారంభం బైనకర్త మంచితగతికిం
గారణమే కర్తవ్య, త్వారభక్తి యలయట్టు లనఘదరిత్రా. 237

ప. అని చెప్పి యంత నిలువక. 238

క. విను మంచివారిచే నై, నను నితరులచేతనేని నాయెఱిగినయీ
యను వొప్పవో మేలో యను, ననుమానము వాపునమే మహాధర్మనిధి. 239

ప. అప్పుని మనచేత నయ్యెడి నీవు దంష్ఠ్రివోలే బెనిచిన మరగి నీతో నరుగుదెంచి
నీశిరంబు చక్కటిచదలం జేరువం బొలయునిప్పులుఁగులం బిలిచి కరంబుల ధరి
యించి యుపలాంఛింపుమా యనుటయు జాజలి వానిం బిలిచిన నవి దివిన నిలిచి
యతనితో ని ట్లనియె. 240

౪. మునివర ధర్మ దేవత మముం బనుపన్ నిను నారయంగ వ
చ్చినభటసంఘ మేము విను చెప్పెద మీసు గలంక పోరితం
బనునివి మత్స్యరంబు గలయట్టిమనంబునఁ బుట్టు హింస వీ
నన జనియించు సంయమిజనంబు విమత్స్యర మైన మే లగున్. 241

తే. స్ఫుర్ధ సద్ధర్మమునకు నాశని సుధర్మ, నాశనమునఁజేసి నరుడు విసప్తభావ
మొందుఁ గావున సంస్ఫుర్ధ యుడుగవలయు, నిర్మల శ్రద్ధగైకొని నిపుణుఁ డనఘ.

క. శ్రద్ధ శిరవితనయ సాత్త్వికీ, బోధవ్యాపాప్తి శుభముఁ బొనరించు మన
శ్శుద్ధిస్వరూప దానిఁ బ్రబుద్ధుఁడు వాటించుఁ జూవె పురుషాత్మికగన్. 243

క. అమరులు విమలశ్రద్ధా, సమేతములు గానితాపసత్వముఁ గ్రతు మ
త్వము గైకొన రాసువిశేషము గలిగిన మెత్తు రది ప్రశస్తం బనఘా. 244

క. విను మునివర వాగ్వృత్తియు, మనగప్రవర్తనముఁ గాచు మహితశ్రద్ధా
ధనసంపద శ్రద్ధ యనం, జనునది జీవాత్మ సుప్రసన్నత సుమ్మి. 245

— తులాధారుడు జాబలికిం జెప్పినబ్రహ్మగీతలు —

- ప. అని మఱియు నిట్లను బ్రహ్మగీత లనువాక్యంబు లాకర్ణింపుము. 246
- క. యాగంబునందు శ్రద్ధా, యోగము గలయశుచి శ్రద్ధ యొనరనిశుచి పుణ్యాగమనంపదం దుల్యలు, గా గణుతించిరి నిరూపకత సమరవరుల్. 247
- క. విను మజాడు శ్రద్ధ యతిసా, నిని యది గలవాడు గౌరవశ్రేష్ఠుం డాతనియన్నము భోజ్యతరం, బని నిర్దేశించె నెల్లయమరులు వినగన్. 248
- ఉ. వారక వడ్డి కిచ్చి కుడువక వెర వారినదానశీలు నెవ్వారికిం జేయుఁ జూపక ధృవంబుగ లోభగుణంబ పట్టి నిస్సారత నుండువేదవిదు సామ్యముఁ జేర్చి రమన్త్యు లందు నవ్వారిజసూతి దాని యగువాఁ డధికుం డనియెక హవిర్విధిన్. 249
- ఆ. దానగుణము శ్రద్ధ లేనివానికి లేదు, గాన యివ్విధమునఁ గమలభవుఁడు నిశ్చయించె నీపు నిర్మలశ్రద్ధాభి, పూతమతివి గన్తు పుణ్యచరిత. 250
- ఆ. వినుము శ్రద్ధ గలుగుమనుజుండు పాపంబు, చొలంగఁ ద్రోవ నేర్చుచోలు డిగ్గనూడ్వ వెరపు గలుగునురగంబుచాడ్వనఁ, గాన మేలు శ్రద్ధధానుఁ డగుట. 251
- ప. అని వెండియు. 252
- ఆ. మత్సరాదిచిత్తమాలిన్యములు శ్రద్ధ, గలమనంబునందు నిలువ నేరవనినఁ దేటి యిట్టు లనియె జాబలి తులా, ధారుతోడ ¹నిభృతిఁ గౌరవేంద్ర. 253
- క. మునులవలనఁ దత్త్వం జే, విన కుండుటఁజేసి యిట్టివిధము గలిగె నాకనఘా నీవాక్యంబుల, మనంబు దెలి వొందె శాంతి మరగెద నింకన్. 254
- ప. అనిన నభినందించి తులాధారుండు. 255
- క. తనతనతెరువునఁ గర్తం, బనుష్ఠితం బైన మేల యనఘ నివృత్తిం గని శ్రద్ధఁ గూర్పుఁగా నే, ర్చెనయంగా వలయు దాని ²యెడయం దతఁడున్. 256
- ఆ. అట్ల కాక యని ప్రియంబుమై వీడ్కొని, జాబలియును జనియె రాజనర్య యిహపరముల నెనకమెనఁగ సౌఖ్యముతులా, ధారుండును సమున్నతత్వ మొందె. 257
- క. ఆవణిజాడు ధర్మస్థితి, దేవతలును మెచ్చునట్లు దెలియఁగఁ బలికె నీ వీవాక్యము లన్నిట, భావం బలవఱిచి కసటు వాపుము వత్సా. 258
- ప. అని చెప్పినం బ్రమదంబు నొంది. 259
- క. సురసరిదాతజుతోఁ గురు, నరపాలోత్తముండు వినయనస్రుం డగుచుం జిరమో కార్యసమీక్ష. య, చిరమో వలయునది కరుణఁ జెప్పు మనవుడున్. 260
- ప. అతం డతని కిట్లనియె. 261
- క. త్వరితము సేయక కార్యము, చిరంతనవిమర్శనముగఁ జేసి యొనర్పక
• ధరణీశ్వర యోటువడఁడు, పురుషుండు సిద్ధియును వానిఁ బొందు దృఢముగన్.

క. తాలిమి లేసిజనంబులు, మే లెటుగక యట్టివానిమీఁదను జాడ్యం
బాలస్యం విసి చుని దో, హలోచన మాచరింతు రది వతి యగునే. 263

వ. అని చెప్పి వెండియు నిట్లను నీయడిగినయర్థంబు మేధాతేధి యనుముసిసుతుండు
చిరకారి యనువానివృత్తంబు వినినం దెలియు దానిం జెప్పెద. 264

❖ చిరకారియనుమునినుమానుచరిత్ర ❖

క. అతఁడు చిరకాలసువిచారితంబుగాఁ జేసి యాచరించుం గురుభూ
పతివర్య యెద్దియును నది, గతముగఁ జిరకారినానుకంబునఁ బరఁగున్. 265

సీ. విను మొక్క కారణంబున ముని పత్నిపైఁ గోపించి చంప నక్కొడుకుఁ బనిచి
యెటయేని వెడలి పోవుటయును బనులెల్లఁ జిరవిచారముతోడఁ జేయుఁ గాన
యచ్చిరకారి యిట్లని విచారించె జనకుపంపు సేత మానంగ రాదు
తల్లిఁ జుపుటయును దగదు తండ్రితలంపు దప్పింతుఁ గా కని తలఁతునేని:

తే. గల్తపం బండ్లుదాని సత్కర్త విదులు, మాతృరక్ష గర్తవ్య మెఘాడ్కివైనఁ
బుత్రభావ మస్వాతంత్ర్యమునకు నెలవు, పాప మడఁగింప నెవ్వలనోపునొక్కొ.

క. జననీవధంబు సేసిన, ననుమానమె నరక మగుట యని యుడిగితఁ బో
జనకావమాన మొనరించిన వానికి నరకమున వసింఁగ వలదే. 267

తే. తల్లి ¹భస్మిక బీజంబు తండ్రి వెట్టు, వంశధరణార్థముగ నిది వారిభంగి
యేను బొత్తులవాడ నయ్యిరువురకును, వీరలం దిప్పు డెవ్వరి విడుచువాడ. 268

వ. అని విచారించి తలంచుకొని. 269

క. జనకుడ యే నై జన్మించినవాడను జనకుపంపు సేసినఁ బాయుం
దనయునిపాపము లనియును, విని యుండుదుఁ దలంపు లింక వేయును నేలా.

క. జనకుడొ దామును ధర్మంబును విద్యయుఁ బరమదై వమును గావున నా
తనికిఁ బ్రియం బగువని సే, సిన దేవత లెల్లఁ బ్రీతిఁ జెందుట గల్గున్. 271

వ. అని వితర్కించియుఁ దల్లి తేఱంగుఁ దలంచి. 272

చ. కరచరణాదిసంఘటిత కాయము సంజననంబు వహ్నిపు
ట్టరణిఁబోలెఁ దల్లి దెస నైనది గావొకొ యట్లుఁ గాక దు
ర్భర మగుగర్భభేదమును బట్టికే నై నిజదేహించింతపై
భర మొకయింత లేక పడుపాటులు నక్కట యెక్కు ²డింతకున్. 273

ఆ. వచ్చి పోయి చూచువాఁడు గా కిడుమలఁ, బడునె తల్లివోలెఁ బట్టితోడఁ
దండ్రి చెప్పు నిట్లు ధర్మశాస్త్రంబులు, సంబ గౌరవమున నధిక యగుట. 274

ఆ. బాలుఁ డైనఁ గొడుకు ప్రాధుఁడైనను వృద్ధుఁడైన నొక్కవిధమ యర్హియును
నరయుభరముఁ దల్లి కాపదార్థంబు జగంబుకలిమి కెల్లఁ గారణంబు. 275

ఆ. క్షుద్రజంతువులకు గురులకు నెమ్మెయి, దలఁప నొక్కరూప తల్లి వలయు

నూఱుండిల్లంగలదె యొండుసోటుల నువ, స్తువు నివాస మైనచోటఁ గాక. 276

క. అప్పుడ యసమర్థుం డగు, నప్పుడ దుగ్గి యగు శూన్యమై తోచు జగం
బప్పుడ మాతృవియోగం, బెప్పుడు వాటిల్లె నపుడ యెంతయుఁ దూలున్. 277

క. కలవాఁడు లేనివాఁడు స, బలుఁ డబలుఁడు మూఢబుద్ధి ప్రాథుం డనఁగా
వల దెవ్వరి కైన జనని, కలిమియ యత్యంతసౌఖ్యకరమై యుండున్. 278

తే. ఇట్టిజనని వధించుట యెల్లభంగి, నధికపాపయోరాశియందు ముంచు
దీని నెలుంగుండె యనులవాఁడైన వధకు, నేల తెంపువాటిలు జేతు లెట్లు లాడు.

వ. అని యిట్లు పెక్కుభంగుల నూహించుచు జరకారి యగుట నతండు శీఘ్రకారి
గాక యుండం దడ వెంతయేనియుం గలిగె నంతకుం దదీయజనకుండు. 280

క. వెడపనికి నాలి జంపం, గొడుకుం బనిచి వచ్చినాడఁ గూరత్వమునం
గడవంబడునొకొ పని యని, కడువెను జనుదెంచె నశ్రుకణములు దొరగన్.

వ. ఆట్లు సనుదెంచునప్పుడు. 282

క. చిరకారి ¹యెట్లునుం దన, చిరకారితఁ జూపుఁ గాక శీఘ్రఃప్రజేతకా
దురటిల్లఁ జేయునే నను, వెరవరి వాఁ డిట్టిపనికి వేగిరపడునే. 283

వ. అని పుత్రు నుద్దేశించి. 284

చ. చిరముగ గర్భవాసమునఁ జెందితి పుత్ర చిరంబు గాఁగ ని
న్నరసె గదయ్య తల్లి మనయుంబును నే బనుపంగఁ బూనియుం
జిర మగునట్టి యిట్టెఱుగు నేత దలంచితయేని సత్కృపా
పర చిరకారి నాఁ బరఁగు భాసితనామము సార్థకం బగున్. 285

ఆ. నాకు నాతపంబునకు నింద రా కుండ, దురితభయము నిన్నుఁ బొరయ కుండ
నెమ్మి జేసి తన్న సీచిరకారిత, సకలభూతములును సుస్తుతంబు. 286

వ. అనుచుం జనుదెంచి నివాసంబు ప్రవేశించినం గని చిరకారి నిజకరంబున నున్న
వధసాధనంబు డిగ్గ విడిచి యగ్నేతమవంశవన్యదరణంబులు శిరంబు పోతఁ
బ్రణామంబు నేసెం బత్నియుం జాగి మ్రొక్కె నయ్యరువుర నెత్తి శోక
బాష్పంబు లానందాశ్రువులు గా నమ్మునివరుండు దనయుని గాఢాలింగనం
బును మూర్ధఘ్రాణంబునుంజేసి దీవనలం బొగడ్డల సభినందించి దానును
వారును సుఖాసీను లై యుండి యిట్లనియె. 287

క. కార్యవిచారము చిరముగ, ధైర్యముతో నడపవలయుం దత్తత్క్రియలం
దామ్యుడ నామ్యుఁడు వీడని, యామ్యులు నేయుదురు నిశ్చయమును²జిరముగన్.

క. మిత్రత్వము శత్రుత్వము, బాత్రతయు నపాత్రతయును బరికించు నుచా
రిత్రుఁడు చిరతరగణనా, సూత్రతముగ దాన నెల్లశుభములు నొందున్. 289

వ. అని నిర్దేశించెనట్లాచిరకారిచిరకారిత్యంబు సఫలత్వంబునొందివినుతింబొందె. 290

క. కావునఁ గురువంశోత్తమ, నీవును సదసత్ప్రకారనిశ్చయము చిరం
వై వఱలఁ జేయుమీ యని, గావించుం జరము లైన కార్యఫలములన్. 291

క. విను మచిరవృత్తిఁ జేసిన, పని కర్తను నావహించుఁ బశ్చాత్తాపం
బనఘా చిరభావితశుద్ధినిరూపణకృతము శుభముఁ దేజముఁ దెచ్చున్. 292

గ. అనిన విని ధర్మపుత్రులకు ప్రజల శిక్షించువెనె వెట్టి దని యడిగిన నాపగానం
దనుండు దొల్ల ద్యుమత్యేనుం డనురాజునకు నిజతనూజుం డగుసత్యవంతుతోడ
సువాదంబు గలిగె నది నీయడిగినయర్థంబునకుం బ్రకాశకం బగుఁ జెప్పెద
నాకర్ణింపుము వా రిద్దఱుం బ్రజాశిక్షతెఱింగు మాట లాడుసమయంబున. 293

సీ. వధము ధర్మంబుగా బుధులు నెప్పుడు రని యను శాసనము నేయుజనకుతోడ
సత్యవంతుడు హింసకృత్య కర్తం బగునేని నకృత్య మిం కేది యనుడు
మ్రుచ్చులు వ్రల్లడుల్ సచ్చువారల యట్లు గాకున్న బాధలు లోకమునకుఁ
బుట్టవె యనిన నబ్బాభి యమ్మాట కతఁడు సుపుట దక్క నన్యదండ

తే. విధిన శిక్ష నెల్లించుట తెరవుగాదె, నాపుడును బతి య స్థల నడచు దృష్టి
దండవాగ్దండధనదండతనువికార, దండములు నేయునది తప్పు దర మెఱింగి.

క. విను చంపఁ దగినతప్పున, కనఘా చంపుటయు వలయు నాప్తుఁడు బంధు
డనుజుఁడు దనుజుఁడు ననుమ, న్ననయును దుష్టునెడ రాజునకుఁ బాప మగున్.

తే. తాను మున్ను విసీతుఁడై తనదుమంత్రి
వరులఁ బుత్రుల భృత్యుల వరుసతోడ
వినయవంతులఁ జేసి భూవిభుఁడు ప్రజకుఁ
రక్షణము నేయ నిహముఁ బరంబుఁ గల్గు. 296

క. దోష మరసి కామంబును, రోషంబును లేక తగినరూపునఁ జేయం
బోషక మగు ధర్మమునకు, వైషమ్యవిహీన మైనవధము గుమారా. 297

క. చంపఁగఁ జూచియు లోభము, పెంపునఁ గ్రోధమునఁ గామవీడరు మది శం
కింపక దుష్టులు గీ డొన,రింపఁగఁ జూడమె కలంకరేఁగు నహింసన్. 298

ఆ. విను మహింస విప్రజనులకు నెల్లభం,గులను వలయుఁ బ్రజలవలనఁ గరుణ
గలిగి వారిఁ గీడు గదురక యుండంగఁ, గాపు పతి కహింసకత్వ మనఘ. 299

— కపిలగోసంవాదప్రకారము —

వ. అనియె నని చెప్పిన విని యజాతశత్రుండు తాతతో నవశ్యకర్తవ్యంబు గృహస్థ
ధర్మంబో పరిత్యాగంబో నిరూపించి చెప్పవే యనిన నతండు రెండును
మాననీయధర్మంబుల కపిలగోసంవాదం బనునితిహాసంబు వినుము దాన నీవి
తర్కంబు వినిశ్చయదశం బొందు నని పలికి యిట్లఁచు గపిలుం డనుసంయమి
సత్తముం డుత్తమాకృతియు భీతిరహితయు నహంషసంభావితయు నగునొక్క.

గోవుం గారిచి నీవు వేదవ్యరూపపు గావేయని పలికె నమ్మాట వేదంబులవలని
యాదరంబు లేమింజేసి వెడటనదిగా నూహించి యప్పుడు గెలన నున్న సూర్య
మరత్తి యనుముని సూక్ష్మరూపంబున నగ్గోవునందుఁ బ్రవేశించి. 300

క. వేదములు డాంబికత్వా, పాదనములు గాఁగ యతులు వలుకుచు రవి స
ర్వాదరణీయంబులు నీ, కాదరస్థాతములు గావో యని పలుకుటయున్. 301

వ. అగ్గోవున కతం డిట్లనియె. 302

క. వేదములవలన నాకు ననూదరమును నారతము నను రెండును లే
వేది గతంబుగ నడికితో, నీదుతలం వెలుగునన్వేసేమి గలదే. 303

వ. అయినను నాయెఱింగినంత నెప్పొర నాకర్ణింపుము బ్రహ్మచర్య గృహస్థధర్మ వా
నప్రస్థవృత్తి పరివ్రజనంబు లనునాలుగా శ్రమంబులు దేవయానంబుల యత్న
వుల నడచుట సంసారులకు గర్తవ్యంబు గావున. 304

క. వారలకు వేదవిహితా, చారంబులు వలయునది ప్రశస్తిము హింసా
స్థారంభ మాచరించుట, యారయఁగా మేలొ కీఁపొ యుందితమూర్తి. 305

వ. అనుటయు సూర్యమరత్తి యతని కిట్లనియె. 306

క. అలఘుమతిని యజ్ఞాంబులుగాఁ బశువులను ధాన్యములఁ గల్పించె
జలజభవుం డదిగాకయు, దలకొని యజ్ఞంబు లతడు దా జేయఁ జొకో. 307

క. విను మజ్జానకును బ్రాజ్ఞానకును గలయది దివ్యసుఖము గోరుట దివ్య
త్వనిరూఢి యాగకరణంబునఁ దక్కఁగ నొంటఁ గలుగఁ బోలునె చెప్పుమా. 308

క. ఆమలినగృహస్థధర్మో, తమముం గల్గి పహంబు దైవతసుభా
వ్యము నైనయజ్ఞ కర్తృత్వము మునివర హింస గాఁగ దలఁపం దగునే. 309

చ. అనుటయు నిట్లనుం గపిలుఁ డాత్మసుభైకపరాయణుండు మె
చ్చునె వెఱిసౌఖ్యకోటి గతశోకుఁ డకాముఁ డనంగ శీలుఁ డా
తని కవి యెల్ల నేటికి మదప్రదలోకము లొల్లమిన్ సనా
తన మగుమోక్షముం ¹గొఱిలి తా విడుచున్ గృహధర్మవర్గమున్. 310

వ. అనిన విని సూర్యమరత్తి యాసిద్ధప్రవరున కిట్లనియె. 311

ఆ. ప్రజలు దల్లిఁ జెందునగిది గృహస్థధర్మంబు నెల్లయౌ శ్రమములుఁ జేరి
కాచె జీవనంబు గావించుకొను గృహ, యుక్తుఁ డోషధులకు నొడయుఁ డగుట. 312

క. విను మోక్షము గార్హస్థ్యంబునఁ గా దని యెన్నఁ డెచటఁ బురుషుం డెవ్వం
డు నిరూపించి పలికె సర్వనిధానము గృహము వేదవాక్యఫలజ్ఞా. 313

క. అలఘులు ధనహినులు నై, సోలసి క్రియలు విడుతు రది విసూత్రత దానం
గలదే సర్గతి వేదంబులు విడిచి ²యఘంబుపరతఁ బోవరె తండ్రి. 314

క. విదితము గర్భాధానము, మొదలుగ శ్రుతికలితమంత్రములు నిర్వలను

- పద లెల్లను బ్రాహ్మణునకు, నొడవించుట దగునె శ్రుతుల నొల్లకయుండన్. 315
- ఆ. అనినఁ గపిలుఁ డిట్టు లని వివరించు నా, చారములను దేవసమితి నెల్ల
భూమిసురులు దృష్టిబొందితు రమృత మా, నంగఁ బ్రీతి నిచ్చుభంగి యొలయ.
- వ. అని యట్లుండె వినుము చెప్పెద.
- క. పాణి యుపస్థం బుదీరము, వాణి యనగ మాయ రానివాకి శ్లీవి గీ
ర్వాణులకు వీని బుధుండు పు, రాణపురుషవత్సకై తరఁబుగ మాయున్. 317
- తే. పుచ్చి కొనఁడు ముందటఁ బైడిప్రోక యున్న
నలుక వొడమియుఁ బొడువను నడువఁ దొడఁగఁ
డట్టియానైస్థికునిచేత నడఁగ కున్నె
పాణి యనియెడువాకిలి బంధురముగ.
- క. ఏవిధముకాంత నైనఁ, దా విహరణమునకు నెపుడుఁ దార్పఁడు తనయం
దావిష్టము భార్యావ్రత, మావెర నడ్డం బుపస్థ మనువాకిటికిన్. 318
- క. తనుయాత్రకుఁ గా నశనము, గొనుఁ బూర్ణముగాఁ గొనఁడు గోరఁడు శాల్యం
బన రానిదాని నమ్మెయి, ముని యుదరద్వార మోపి మూసెన కాదే. 319
- క. పలుకఁ డసత్యము దూఱం, బలుకఁడు బెట్టిదము గాఁగఁ బలుకఁడు వాదం
బులకుఁ జొరఁడు వాణి యనం, గలవాకిలి యట్టిబుధుండు గప్పం జాలున్. 320
- తే. ద్వారములు నాల్గు మాయంగ దక్షుఁ డైన
వాడ చూవె బ్రాహ్మణుఁ డట్టివాని కేల
తపములును యజనంబులు దాసములును
వ్రతములును వేదకింకరత్వంబు నొడఁకు.
- తే. ద్వంద్వములు లేక పేర్చికి వ్రస్సి పడక
ప్రకృతి వికృతులఁ గనుచుండు బ్రాహ్మణత్వ
శాలి యాసదాచారంబు సలుప లేని
వాడు ఫలకాంక్షి యై కర్తవశతఁ బొందు.
- వ. అని నిర్దేశించిన గోవునం చడంగి యునికిదక్కి- సన్నిహితుండై సూర్యమరశ్మి తన
పేరు సెప్పి యేను ధర్మనిర్ణయం బెఱింగిఁగొనవలసి గోవిలీనుండనై పలుకుచుం
డితిఁ గానియెండు గాదు మహాత్మా ని న్నాశ్రయించితి వేదంబులు ప్రమాణంబు
లగుట యూఁది వర్ణాశ్రమవిహితాచారంబులు నడపుటయుం బరిత్యాగంబు
నుం గల దెయ్యది యత్యంతవిధేయంబు సువ్యక్తంబుగా నెఱింగింపవే నీవు ధర్మ
సూక్ష్మత్వదర్శి వేను శుక్రూషకుండ న న్ననుశాసింపు మనవుడుఁ గపిలుండు
ప్రీతుం డై యతని కిట్లనియె.
- క. జ్ఞానంబు నాశ్రయించిన, వానికి నేపనులఁ గీడు వాటిల్లదు ప్ర

జ్ఞానరహితుండు గామా, ధీనతమెయిం గర్త సమితి త్రిష్టనఁ జిక్కున్. 326

క. అనహంకారుఁడు నక్రో, ధనుఁడు నత్పశ్చండు నై నతఁడు శుభ మశుభం
బనుభేదముఁ బొరయఁడు విడుపున సమతానుఖమయత్వముం గనుచుండున్.

క. విను మెలుక గలర మీ రెల్లను నేకాత్తత్వసిద్ధిలాభం బెందే
ని నొకని కలవడు నాతం, డనుమానింఁ డఖిలక్రియలుఁ బోఁ ద్రోచున్. 328

వ. అనిన విని స్యూమరశ్చి యమ్మునివరున కి ట్లనియె. 3-9

అ. వేదశాస్త్రసరణి విడుచు టువ్వాగ్రవ, తనము మోక్షపదము రాదు దాన
ననగ విందు నంచితాత్మ వేదంబులఁ, కైకొనిమియ కీడు నాకుఁ జూడ. 330

వ. నామనంబుసందియంబుఁ బాపవే యనినం గపిలుం డవ్యహాద్విజునితో వేదంబుల
నేల కైకొన కుండ వచ్చు నవియ చూపె లోకంబులకుం బ్రమాణంబు లని
పలికి యి ట్లనియె. 331

— కపిలుండు స్యూమరశ్చికి వేదంబులు ముఖ్యప్రమాణంబులుగాఁ జెప్పట —

క. అరయంఁగా శబ్దంబును, బరంబు నన రెండు సూపె బ్రహ్మములు గుణో
త్తర శబ్దబ్రహ్మభజన, పరుఁడు పర బ్రహ్మమహితపదముం బొందున్. 332

క. మనమున నెద్దియుఁ గోరం, డనసూయయు శమము నమము నతులజ్ఞానం
బును గలగృహపతి ధర్మం, బని నడపును వేరచోదితాచారములన్. 333

క. భూతదయయు ననహంకా, రాతశయముఁ గలుగువిమలుఁ డప్రాయశ్చి
త్తాతురుఁడు సూపె విధులు సు, నీతము లైనను దృఢాత్మ నిష్ఠకతమునన్. 334

క. విను శాంతు లైన విప్రులు, మనుజేంద్రులు గృహమునంద మహిత వ్రతసం
జనితపరిజ్ఞాననిరం, జనులై పడయుదురు సూపె శాశ్వతపదమున్. 335

తే. బ్రహ్మచర్యాదు లగునాల్గుఁ బాదమహిమ
గాఁగఁ బరఁగెడు ధర్మ మొక్కటియ చూపె
యెవ్వఁ డెందు వర్తించిన నేమి సకల
కర్తఫలరూపకత్వ మొక్కటియ కాదె. 336

క. సంతోషామృతసుఖిత, స్వాంతం డగు నేని నట్టివాఁడు గృహంబుం
గాంతారదేశమును నొక్కంతగ నిశ్చింతవృత్తి నఱిభ్యుం డగున్. 337

క. విను తృప్తారాహిత్యం, బున నాలపునాశ్రమంబుఁ బొందుదురు మహా
జను లది యుపనిషదుక్తం, బనక యవైదిక మనంగ నగునే సీకున్. 338

క. జ్ఞానము ధర్మమున కధిష్ఠానము మూలంబు పరమసంతోషము భ
వ్యానూనత్యాగము రూ, పానందము ప్రాకు దాని కను వేదంబుల్. 339

క. ఏదియుఁ దలఁప ననేవ్యము, గా దాశ్రమసమితిలోనఁ గావున శుచు లై
• యేదాన నున్న సంసా, రోదధియాదరికిఁ బోవనోపుదురు బుధుల్. 340

క. సంతోషంబున నేగతి, శాంతాత్మన కొదవు దాని సద్గతిగా వే
దాంతవిదలు గొనియాడుదు, రింత నిజము దీని నీవు నెఱుగు మనిందా. 341

తే. వేదతాత్పర్య మారసి వేదితవ్య, మెఱుగువారలు వేదజ్ఞు లిట్లు గాని
వారు వేదపాఠకులు సర్వంబు నయ, వేదజరినిస్థితము సూచె విప్రవర్య. 342

క. త్యాగ మొకనెలవు శమనం, యోగం బుత్తరము దాని కూర్ధ్వము సంతో
షాగమము మోక్షలాభో, ద్యోగికి నివి గమ్యభూము లుత్తమధిషణా. 343

వ. అని యి ట్లుపదేశించి. 344

సీ. వేదితవ్యం బన విదితంబు నా ఋతం బనంగ సత్యం బన సతిశయిల్లి
సంభృతస్థావరజంగమం బనంగ సర్వాత్మకం బన శుభం బనంగ వెలసి
యవ్యక్త మనంగ బ్రహ్మంబు నా నుత్తర మనంగ శివం బన వినుతి కెక్కి
ప్రభవం బనంగ నివ్యయ మన శాంతి నా దేజంబు నా నెందు దేజరిల్లి

తే. ఊమ యనంగ నంబరం బనంగ ధృవంబు, నా ననామయ మన నొప్పి లీనయాప
బుద్ధిసంప్రాప్తమగుతత్త్వమునకు వేద, మానిత బ్రాహ్మణులకు నమస్కరింతు. 345

వ. అని పలుకుటయు స్యూమరక్క ప్రీతుం డగుచు గపిలునిం బ్రశంసించె నియ్యితి
హాసంబుతాత్పర్యంబు నీవుం గనికొను మని చెప్పినం దద్దయుఁ బ్రియం బంది
ధర్మనందనుండు ధర్మార్థకామంబులుమూడును వేదశాంతింబులు వీనిలో నె
ద్దానిలాభంబున విశేషంబు గలిగియుండు నెఱింగింపవే యనిన గాంగేయుండు
గుండధారుం డనువాడు నిజభక్తున కుపకారంబు నేసినప్రకారం బితిహాస
యాపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది భవత్ప్రేక్ష్యంబునకు నుత్తరంబై యుండు వినుము
చెప్పెద నని యప్పుడమితేని కి ట్లనియె. 346

— కుండధారుం డనుదేవానుచరునివృత్తాంతము ౭౯ —

సీ. యజ్ఞార్థ మొక్క బ్రాహ్మణుండు ధనార్థమై తపము సేయంగ గుండధారుం డనంగ
బరగెడుదేవానుచరుం డచ్చటికివచ్చి యభిలాష మేరూప మనుడు నర్థ
సిద్ధి గోరెద నని చెప్పినఁ బ్రీతి నాతడు మాణిభద్రుని ధనదభృత్యు
నియతిఁ దలంప సన్నిధి నేసె నయ్యత్నుం డతడు మదాశ్రితుం డైనయితని

తే. ధనసమగ్రుని జేయవే యనిన నెంత, ధనము వలసిన నిచ్చెద ననియె మాణి
భద్రుం డమృహాత్ముండు మర్త్యభావ మస్థిరత్వదూషిత మనువిచారంబు వుట్టి.

క. ధన మేటికి నీవిచ్చుని, మన మొలయంగ వలయు ధర్మమార్గంబున దా
నన సర్వసంపదలు నగు, నని నిశ్చయ మొంది వినయ మతిశయమందన్. 348

ఆ. యక్షవరునితోడ నవ్విచారము మృదు, వచనరచనఁ జెప్ప వాడు దాని
కాత్మఁ బ్రీతిఁ బొంది యనుమతి సేయంగ, నధికభక్తినిరతుం డై యతండు. 349

క. దేవతలను బ్రార్థించిన, నావసుధామరునిచిత్త మాప్రాద్ధ తప

స్వేదనతత్పుర మగుడు, న్దేహనుచరునకు ని ట్లనియె నతఁ డధిపా. 350

క. అనఘా భవదీయదయ, న్ననంబు దెలి వొందె నిపుడు నా కే నొల్లక
ధనము తపంబ యొనర్చుగ, ననుజ్ఞ సేయంగ వలయు నాచరణమునన్. 351

ఆ. అనిన నట్ల కాక యాచరింపుము ధర్మ, మనుచు నరిగె నిర్జరానుచరుఁడు
భూసురుండు మూలములును బ్రత్రములు నా, హారములుగఁ జేసె నధికతఃము.

క. క్రమమున జలపవనము లశ, నములు గఁ గొని తఃము సేసినం గాయముఁ జి
త్రము మానుషంబు లగుచం, నములు విడిచి దివ్యమహిమధామము లయ్యెన్. 354

వ. అట్లు సిద్ధుం డగుటయు. 354

క. నను నెవ్వ రాశ్రయించిన, ధన మొసఁగుడు రాజ్య మిత్తుఁ దద్ధరితములం
దునుముదు ననునగ్గలికలు, మనమున జనియింపఁ జొచ్చె మనుజాధీశా. 355

వ. అవ్విధంబున మహాసుభావుం డై. 356

తే. ఆతఁ డతిభక్తిఁ దలఁచె దేవానుచరుని, నపుడ యక్కుండధారుఁడు నరుగుదెంచె
నరుగుదెంచిన నతఁడు నిజానుభావ, జనితగంధపుష్పములఁ బూజన మొనర్చి. 357

ఉ. చక్కఁగఁ జాఁగి మ్రొక్కుటయుఁ జయ్యన నెత్తి మనం బెలర్చ గా
నక్కునఁ జేర్చి యి ట్లనియె నద్దివిజానుచరుండు శంక దాఁ
దక్కి ధనంబుఁ గామమును ధర్మముతోఁ గలయంగ నెన్ను నే
యక్కుట యిట్లు వేద మవి యప్పురుషార్థము ¹నోలి మే లగున్. 358

వ. అని ధర్మం బగ్గించి. 359

క. ²ఆసుకృతము గడయెద్ది మ, హాసత్త్వాయోగ సేవనారామత ను
ద్యాసితుండ వగుచు ³నిష్ఠా, వ్యాసంగవిహారి వగు మనామయలీలన్. 360

క. అని యతఁడు నిజనివాసా, బున కరిగెను విప్రవరుండు మునిజనములు పూ
జనము లొనరింప భేదరు, లనుమోదింప విహరించె నప్రతిహతుఁ డై. 361

— నారదప్రవర్తితం బగునితిహసము —

వ. అని చెప్పి యప్పురుషవరుం డప్పాండవాగ్రజుతో వెండియు ని ట్లను నొక్క
ధర్మసూక్ష్మత నెప్పెద నాకర్ణింపు ముంఛవృత్తి యగువిప్రుం డొక్కరుండు
భార్యాసహితుండై వనంబున నుండి యజ్ఞాచరణంబునకుం దొడంగి యహింసా
పరుం డగుటం బశువిధి యుడిగి ఫలమూలంబుల హవిస్తంత్రంబు నడపం జూచె
నది విహితాచారంబు గామి యెఱింగియు శాపభయంబునం దత్పత్ని యమృషీ
సురవరునెదుర నిలిచియుం బలుకకుండఁ బాకశాసనాదులు హవిర్భాగంబులు
గొనం గడంగమి నగ్నియుం బచనశక్తిం దొఱంగె నట్టియెడ నాసమీపంబునం
దిరుగుహరిణంబు మనుష్యవచనంబులం దత్పత్ని దూఱి యమృషీసురవరు
నెదుర నిలిచి తన్ను హింసించి యాగంబు నెల్లింపు మనిన నతం డట్లుసేయం

బొమ్మనవుడు గొన్నియడుగులు వోయి మగిడి యాకృష్ణమృగంబు నాయుచ్చు
దివ్యదృష్టిం గనుంగొను మేను జెప్పినట్లు సేసిన నిన్నభినందించువారై యస్పరగ
కాంతలును గంధర్వులును వీరె విమానంబుల నేతెంచినవా రనుటయు నవి
పుండు విలోకించిదివ్యత్వసిద్ధికై దానిహింసించువాఁ డగుటయు దానం దదీయ
తపంబునకు సుతస్పితంబులు పుట్టె నేణరూపంబున వర్తించునాధర్మదేవత
యాభూదేవునకు సన్నిధిసేసి నీయజ్ఞశ్రద్ధకు సంతోషించి ధర్మసూక్ష్మత్వంబు
దెలుప వచ్చిత నర్హం బగుహింసావిశేషం బహింసావ్రతహానిం జేయదు క్రతువు
గదా యని యనర్హహింసగ ర్హవ్యంబు గాదని నిర్దేశించి తత్పత్ని సమాధానంబునం
దపశ్చక్తిప్రత్యాసత్తియుంజేసి యాగవిశేషవిధానంబు వరప్రదానంబున నిర్వ
హించె నయ్యుతిహాసంబు నారదప్రసర్తితం బనిచెప్పిననప్పుడమితేఁడు ప్రీతుండై.

— భీష్ముడు ధర్మజునకు ముక్తిమార్గము చెల్పుట —

- క. పురుషుం డేమిటఁ బాపా, చరణమునకుఁ బొచ్చు ధర్మచర్యకు మూలం
బరయఁగ నెయ్యది రెంటి, బొరయం దెద్దొన నెట్లు వొందును ముక్తిన్. 363
- వ. అని యడిగిన నతనికి భీష్మం డిట్లనియె. 364
- సీ. 1 గంధరసాదులకాంక్ష లోభము మోహమును దెచ్చు నద్దోషమునకు మనసు
లో నైన ధర్మవిలోపంబు వాటిల్లు దానఁ బాపము సేయుతలఁపు లొదవుఁ
బ్రజ్ఞ నక్కిడులు భావించి సద్దోష్టిఁ బరంగంగ విషయతత్పరత మాను
నది ధర్మబుద్ధికి నాలవాలం బగు ధర్మావరణములఁ దనివి సనక
- తే. హృద్గతద్వంద్వముల నెల్ల నెడల విడుచు
ననఘ యనపాయ మగునుపాయమున ముక్తి
వడయుఁ బరపడి యేను నీయడిగినంత
వట్టుఁ దెలిపితి ధర్మనిర్వాహి వగుము. 365
- తే. అనుడు ననపాయ మగునుపాయం బనంగఁ
జెప్పి తొక్కటి మోక్షంబుఁ జెందుతెఱంగు
దానిఁ దెలియంగ నెఱింగింపవే నరేంద్ర
ముఖ్య యనియె నక్కురువంశముఖ్యుఁ డధిప. 366
- వ. అనుటయు నమృహికాంతునకు శాంతనపుం డిట్లనియె. 367
- క. వినుము ఘటము సేయుట సాధనములు లే కున్న నగునె ధరణిప పూర్వాం
బునిధికిఁ జనుమార్గ మపర, వనరాశికిఁ జనునె వివేరపు వలయుం దెలియన్. 368
- వ. అడిగి మేలు సేసి తాకర్ణింపుము. 369
- సీ. క్షమఁ గ్రోధ మకృతసంకల్పతఁ గామంబు చిరనిద్ర సత్త్వసంసేవనమున
గాఢదైర్యమున రాగద్వేషము లుభయ మప్రమాదమున మోహంబుభ్రమము

1. గంధసారాదులకాంక్ష. 2. విడిచి, యనఘ. 3. చెప్పవలసె.

వినివర్తనాభ్యాసమున రోగములు నుపవ్రజములు హితము మితంబు గాల
యోజితంబును నగుభోజనంబున జీవసంవర్ధనమున నిశ్శ్వాస మఖిల

తే. విషయములు సంతవిరసతావేక్షణమున, నిత్యసంతోషమున లోభనిరతి కృప
ధర్మ ముచితకృతావేక్షధర్మమపుల, ద్రోహ నేర్పుట ముక్తికి ద్రోహ యధిప. 370

తే. తాను గ్రోధాదులెడలించుఁగాని ముక్తి, దెచ్చియీ వోకభంగి ముక్తికి బథంబు
నగుట ననపాయ మగునుపాయం బనగ, వలసె ¹నీనేర్పు పే రిందువంశవర్య. 371

చ. అనుడు నజాతశత్రుఁ డిటు లన్నలు వస్తులు లోను గాఁగఁ దృ
ష్ట నఖిలబంధుకోటులను జంపెను తెం పొలనె మహాత్మ యే
యనువునఁ దృష్ట త్రోపు వడు నట్టిసమంచితచిత్తధర్మముం
బనుపటుపంగఁ జాలుకలభాషణపంక్తి ననుగ్రహించువే. 372

క. అనుటయు దేవత్రతుఁ డ, మృచుజవతికి నిట్లు లనియె మాండవ్యునితో
జనకుఁడు సెప్పినమాటలు, విను మవి తృప్తి నడఁగించువెరపు నొనర్చున్. 373

— జనకరాజమాండవ్యమహాములసంవాదప్రకారము —

వ. జనకునికడకు మాండవ్యుండు వచ్చి విత్పష్టత్వశిక్షఁ గోరిన నమ్మేదినిశ్చరుం
డాదరభరితుం డై. 374

సీ. అర్థముల్ దుగిఖివోషాకరంబులు విను మేమిట్టిపై నాశ లేమిఁజేసి
పొరయపు నను దుగిఖిములు ముచినాయక మిథిల గాలంగ నేమియును నాకు
గాలనియ ట్లుండెఁ గామసుఖంబును దివ్యసుఖంబును దృష్ట విడుచు
సుఖముఁ బోలునె యర్థసులభతతోడన గోపుతోఁ బెరిఁగెడుకొమ్మలట్లు

తే. తృష్ట దానును పెరుఁగుచదీయసక్త, మమత గలుగు మాబంధులు మాధనములు
మానివాసంబు లనమి మమత్వమెనఁ ది, రంబు గాకున్న నింకుఁ దృష్టాంబురాశి.

క. దొరకొన్న ననుభవించుచు, దొరకొనమికిఁ జింత నొంది దురపిల్లక ని
ర్భరుం డై యున్నను దృష్టకుఁ, జొర వచ్చునె యోనిమనసు సుత్రతశీలా. 376

తే. విడువరాదు దుర్మతులకు నొడలు ముదియఁ
దాసు ముదియదు ప్రాణాంత మైనరోగ
మనఘ తృష్ట పర్జితకాముఁ డై నతండు
దానిఁ బోద్రోచి పౌఖ్యసాంధ్రత్వ మొందు. 377

క. శోక ప్రమదాదిద్వం, ద్వాకులుఁడవు గాక శాంతి సంతకరణ
శ్రీకిఁ బరిరక్ష నేయుము, నీకు విత్పష్టత్వసౌఖ్య శినిత్యత గలుగున్. 378

క. అని చెప్పిన నమ్మని య, మృచుజవతింబ్రస్తుతించి మనము ప్రశాంతిం
బనుపడఁగఁ బ్రీతి విష్కొని, చని వర్తిల్లెను విత్పష్టసరణి గుమారా. 379

— పితృపుత్ర సంవాదము —

వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనుతో సర్వభూతభయావహం బగుచుం
గాలం బతిక్రమించు చుండఁ బురుషుం డెద్ది యాచరించుట మేలు దీని మున్ను
నడిగి విన్నవాడఁ నిదివెద్దయు వివలయునది గావున నడిగెదం జెప్పవే యను
టయు నవ్వుహాత్తుం. డీయర్థంబు దెలియుటకు ముంద రేను జెప్పినపితృపుత్ర
సంవాదం బచునితిహాసంబు లెన్న యందుఁ గొన్ని వాక్యంబు లప్పడు నెప్పనియవి
యునుం గలవు చెప్పెద విను మధ్యయనవరుం డగునొక్క బ్రాహ్మణపుత్రుం డన్వర్థ
నామధేయుండు మేధావి యనువాడుం దండ్రీకభిముఖుం డై.

380

సీ. ఆయువు దలుఁగు నంతంతకు ధీరుఁ డెయ్యది సేయువాఁ డన్న నతఁడు బ్రహ్మ
చర్యంబు వేదాభ్యసనమును సంతాన సంపాదనంబు యజ్ఞప్రవర్త
నంబును జేసి వానప్రస్థధర్మంబు నడపి యాచరితసన్న్యాసుఁ డగుట
కృత్యం బనుడు జరామృత్యువుల్ జనన మాదిగ వెనుతగులంగ దిగులు లేమి
తే. మీను వల దన్నుఁ బొదువుట గాన కిష్ట, నృత్తి విహరించుచుండెడువిధమకాదె
యెల్లి నేనెద ననకమే లివుడ చేయు, మనఘ వార్చునె మృత్యువు జనులపనుల.

వ. అని పలికి పుత్రుండు వెండియు.

382

క. కృత మిది యకృతం బిది, కృతాకృతం బనుచు నరుండు గింక ర్తవ్య
త్వతిరోహితాత్మతనం, స్మృతియైనఁ గృతాంతం డతని జేర్చుచ దనపురిన్.

383

క. ఆనఘా మృత్యువు నమృతం, బును దేహమునంద కలవు మోహము మృత్యు
త్వనిరూఢ మున్నరూపుం, గను టన్మృతత్వోహితము గాఁగ నెలుఁగుమీ.

క. ననుబోఁటికిఁ బశుయజ్ఞం, బున హింసకుఁ డగుట దగునె భూసురవర హిం
సనరహిత మైనశాంతియ, జనమున బ్రహ్మాధ్వరంబు సలిపెద నియతన్.

385

క. యోగంబుఁ దపంబుఁ బరి, త్యాగంబును గాక యెండు లగునె హితంబుల్
రాగముసరిదుగిఖంబును, ద్యాగముఁ బోలెడిసుఖంబు నరయం గలవే.

386

క. ప్రజ యేన కాన నన్నుం, బ్రజ సుగతికిఁ బుచ్చు నని భరంపడి కోరం
బ్రజ విడిచెద నాయం నది, యజేయమును నవ్యయంబు నగుపద మిచ్చున్.

387

ఉ. కావున లోకసంక్షయము గన్గొని యెల్లెడ నిర్మముండ పై
నీవును శాంతియున్ సమతనిష్ఠయుఁ బూని గుహాప్రవేశసం
భావన నాత్మదర్శనవిభాసిని గ వ్తునినం దదీయవి
ద్యావచనంబులం జనకుఁ డట్టిడ యై వెలిఁగెం గృతార్థతన్.

388

క. నరనాథ యమృత మగును, న్నరూపు గను దీవు మరగు నాచెప్పినయి
పురమేలిహాసవాక్యోత్కరంబు నర్థంబు చిత్తగత మగు చుండన్.

389

వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుం డెవ్విధంబుశీలంబు గలవాడు బ్రహ్మపదంబు నొదను
నని యడిగిన భీష్ముం డత్యాదరంబున.

390

తే. అధిప లభ్యాశి యై యింద్రియప్రపంచ
జయము గలిగి మోక్షార్థోక్తపారధర్మ
నిరత నుండెడివానికిఁ బరమ మగుప
దంబు తం గేటిజున్ను చందంబు నొందు.

391

వ. అని పలికి మఱియు నిట్లు పోరితగీతి యనువాక్యసంచయం బాకర్ణింపుము
దాన మోక్షధర్మంబులు దేవతాదం జెప్పెద హరితుం డనుమునివరుండు విద్య
జ్ఞనంబులు దినవలనం బ్రవ్రజనంబు సమీచీనప్రకారంబు గా నెఱుంగ నవే
క్షించిన.

392

— హరితుండు విద్యజ్ఞుల కుపదేశించిన తత్త్వప్రకారము —

సీ. ¹వారి కి ట్లనియె నిరారంభమతి నిలువెడలి కోర్కుల కెల్ల విముఖుల డగుచు
జనములక్లిడు వాక్పక్షుర్ననోవ ర్తనములఁ గూర్చక మైత్రి సమత గరుణ
గలిగి నిందాప్రశంసల భేదమును నుబ్బు లేక పాడింటను నేకతంపు
గుడిస్త్రానిపొంతను గుహలోన నుండుచు డంపకములకు వంటకములనును

తే. భోజనములకుఁ దఱి యైన ప్రాప్తు గడపి, భిక్షగొనుఁ బ్రీతి మన్నన పెద్దపెట్టు
నట్టియెడఁ దక్కికొత్తగా నరుగు యతి ని, సంతరంబు నాశ్శారాముఁ డై చరించు.

తే. అనిన వారు కృతార్థులై యతనిఁ బ్రస్తు
తించి రని చెప్పె విని నరదేవవరుండు
దేవతటిసీతనూజుతో భావశుద్ధి
కలిమి యెప్పుగదే యని పలికి మఱియు.

394

తే. రాజభావంబుతోడునునఁ గ్రచ్చుకొన్న
మనసుతో నుండ కెన్నఁడో మరలి యింద్రి
యముల నిర్జించి సత్త్వాదు లవులఁ ద్రోచి
యేను శాంతిసుఖంబున కెలయు టనఘ.

395

చ. అనుటయు నాతఁ డిట్లు లను నక్కురుభర్తకు వేగ మేటికి
ఘనభుజ యెల్లచందములుఁ గాలముతోడిన చుష్టు వర్ణధ
ర్మనిరతి చిత్తపాకము గ్రమంబునఁ దెచ్చుఁ గమాయపక్వతం
బనుపడ కర్ణుఁ డే లగు నృపాలకుమారుండు సన్మ్యసింపఁగన్.

396

వ. ఇవిషయంబున వృత్తగీత యనునీతిహాసంబు గలదు వినుము వృత్త్రుండు భండ
నంబునం బడిన నెత్తికొని పోయి పెట్టుకొని యున్నయెడ నయ్యవస్థ నొందియు
విషాదంబు లేక యున్నయద్దనుజవిభునితో శుక్ర్రుండు వైరిహృతవిభవుండ వైన
నీకు మనోవ్యథ లేమికిఁ గతం బేమి యని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె.

397

1. హరితుఁ డనియె నిరారంభమతి (నిరారంభమతి). 2. తొడకున గ్రండుకొన్న.

— పు త్ర గీ త —

- తే. కలిమియును లేమియును విను కాలవశగ, తములు బోధవిహీనుల దర్పదైన్య
కలితసుఖదుఃఖములఁ బెట్టుగాక యథ, ములయనిత్యత యెఱి గినఁగలదె వికృతి. 398
- వ. అర్థంబులయస్థితత్వంబ కా దాకర్ణింపుము. 399
- క. దైవతమానుషతర్య, గ్భావంబులఁ బొందుచును వికారిణి యై భూ
తావలి దిరిగినవెంటన, వేవిధములఁ దిరుగుఁ గర్తవితత్వమునన్. 400
- క. ఏ నిది యంతయు నెఱుఁగుదుఁ, గాన వగపు నుబ్బు నాకుఁ గలుగ వనుడు ని
ష్ఠానవిహీనపుమాటలు, దానవకులనాథ సీకుఁ దగునే యాడన్. 401
- వ. అని యతని మనశ్శుద్ధి యెఱుఁగుటకు నై భార్గవుండు. 402
- క. ఆనయము సీను వొనర్చిన, విని యతనికి నిట్లు లనియె వృత్తుఁడు విజయం
బునకునయి తపమునేయనె, మును తత్సుకృతమునఁ గొననె సూఁడుజగములున్. 403
- క. ఆమైశ్వర్యము గ్రవ్వుట, మాయుటకుం గారణంబు మాన్యచరిత లే
దే యొకదుష్కృత మది యిటు, నేయుం గా కేమి యేల చింతింపంగన్. 404
- క. విను మనఘ యింక సుకృతం, బునకుం బొర దుష్కృతంబుపొంతకుఁ బో నే
ననుపము నచ్యుతు నన్యయు, ననంతఁ జెందెన ననామయత నవ్విష్ణున్. 405
- చ. అనిమిషనాథుతోడియనియప్పుడు గంటి ననంత నాద్య వి
ష్ణుని నలవోకఁ దనహిమ సుస్రత నా కెఱింగింపు కిర్తనం
జనితవిశేషతం గలుగుచాయలలోపల నెద్ది యవ్విభవం
గనుటకు నహ మయ్యెఱుక గల్గఁగఁ జేయుము నాదబుద్ధికిన్. 406
- ఆ. అనిన నట్లు కాక వినుము చెప్పెర నని, యసురగురుండు పలుకునవసరమున
నచటి కరుగుదెంచె నఖిలముసీం ద్ర స, మ్మాన్యుఁ డగుసనత్కుమారుఁ డధిప. 407
- వ. వచ్చి యభిపూజితుండై సమున్న తాననంబున నున్న యష్టహాత్తునితో శుక్రుండు
విష్ణునిమాహాత్మ్యంబును వర్ణవిశేషంబులు నిద్దానవేంద్రునకు నెఱింగింపవే
యనిన నతండు ప్రసన్న వదనం డగుచు నిట్లనియె. 408
- ఆ. వినుము దనుజనాథ విష్ణునియం దఖిలంబుఁ గలుగు నిలుచు లయముఁ బొందు
నతనిభక్తి నింద్రియజయంబునను బోలె, దానధర్తవిధులఁ గానరాదు. 409
- వ. అవి ప్రయోజనపడుటయుం గలిగి యుండు నదియునుం జెప్పెర మున్ను విష్ణుని
మహిమ యాకర్ణింపుము. 410
- తే. ధరణి పాదంబు లతనికి శిరము దివము
దిశలు బాహు లతఁడు స్వర్వదేవమయుండు
భూతవిశేషసహారములు దదీయ
మానసస్వైరలీలలు దానవేంద్ర. 411
- వ. వినుము జీవావస్థలు ఛాయలై యుండుఁ గృష్ణంబును ధూమ్రంబును హరితంబును

హరిద్రంబును రక్తంబును శుక్లంబును నైనవి యాటు గలనర్థశావిశేషంబులు. 412

తే. అనఘ విష్ణువిహారంబు లైనవిషమ, వివిధవిశేషసంహారవృత్తులందు

భ్రమణ మొందెడిజీవుని బహుళకర్తృములవశంబున నాతని బొందుచుండు. 413

తే. తన్ను సుత్రమమధ్యమాధమము లైన

ఛాయ లొందంగఁ బ్రచురపర్యాయవృత్తి

జీవుఁ డమరత్వముఖ్యనానావిధముల

నొంది యెక్కుచు డిగ్గుచు నుండుఁ జూవె. 414

క. మే లొనరింపంగ దొరకొను, మేలిమి గలఛాయ కీడు మెయికొని చేయక

లోలత్వరహిత ఛాయకుఁ, జాలం గీడ్పాటు వొలయుచందము వచ్చున్. 415

వ. కావున.

416

క. రసకర్తృజ్ఞాఁడు దారము, పసిండి సేతకుఁ బ్రయత్నపరుఁ డై శుద్ధ

త్వసమగ్రము సేయ్యక్రియ, నిష్సువక పరిశుద్ధి జీవునికిఁ జేయు టురున్. 417

క. విను కుసుమంబుల వాసిం,చిన నొప్పనికంపు విడిచి చెందును సౌర

భ్యనిరూఢిం దిల లట్టుల, యనఘా సుకృతముల జీవుఁ డకలంకుఁ డగున్. 418

క. అంతంతకు సత్కర్తృము, లేంతయుఁ బెను పొంద జీవుఁ డెక్కుడుఛాయం

జింతాకలుషము వాయుఁగ, సంతోషామృతము నాని సంశుద్ధుఁ డగున్. 419

వ. ఎక్కుడుఛాయ శుక్లత్వంబు.

420

క. జీవుఁడు శుక్లఛాయా, భావితుఁ డై నపుడు విష్ణు భావించుటకుం

దా వెరవరి యగుఁ దగ్గత, భావ మొసఁగు గుంటుము లేనిపం డగునెలవున్. 421

వ. అనిన విని వృత్తుం డదీనంబులు నమృతస్వరూపంబులు నగుభవదీయవచనం

బులు వినికింజేసి విశుద్ధుండ నైతి నని పలికి ప్రాణంబులు విడిచి విష్ణునిం

బొందె నని చెప్పుటయు నస్పృహవేయాగ్రజంఘ వృత్తుని విజ్ఞానంబును విష్ణు

భక్తియు నింత యొప్పునే యని యగ్గించి యతండును నాఖండలుండును

భండనంబు నేసినతెఱం గెఱింగింపవే యనుటయు ననిమిషవదీనందనుం డతని

కి ట్లనియె.

422

— ఇంద్రవృత్తానురులయుద్ధప్రకారము —

సీ. ఇంద్రుఁ డుజ్జ్వలరథం బెక్కి దేవానీకసహితుఁ డై వృత్తులై జన నతండు

దనుజునై న్యముఁ గొని తాంకె దత్సంగర మవ్వాసవునకు భయం బొనర్చె

బర్హతప్రతిమరూపమున నయ్యసురయుగ్రతఁ జూచి పడఁకుడై వతకులేంద్రు

నద్దానవుండు మాయాబలంబున మోహితునిఁజేయ సొగయుడు మునిసమాజ

తే. సంస్తుతముగ రథంతరసామశక్తిఁ

జేసి యమ్మూర్ఛ దేర్చి వసిష్ఠుఁ డతని

తోడ నజ్ఞాఁడును హరియు రుద్రుండుఁ బోరు

గనుఁగొనంగ వచ్చినవారు గడఁగు మనుడు.

423

- చ. అతఁడు గడంగ దేవగురుఁ డిప్పు మునీంద్రులుఁ దాను నమ్మకు
త్పతివిజయంబు గోరి హకుఁ బ్రార్థన సేయఁ దదీయతేజ ము
ద్ధతచటులజ్వలం బగుచు దైత్యపతిం బొదివెన్ సురేశ్వరో
ద్యతకులిశంబుఁ బొందె హరి దత్సమయంబునఁ గౌరవేశ్వరా. 424
- తే. ఇంద్రునకు రుద్రుఁ డత్యుజ్జి నిట్లు లనియె, ననఘ యరువదివేలుచివ్వాబ్దములు మ
హాతపం బొనరించె నీయసుర వీని, కొసఁగెఁ బర్వజాఁ డధికమహోగ్ర బలము. 425
- క. అని చెప్పి యబ్బలము నా, ఘనతేజముచేత నడఁగు గడఁగు మనుడు న
య్యనిమిషనాథుఁడు వజ్రంబున వైవ నతండు వడియె మునిగణ మలరన్. 426
- క. సుర లార్చిరి తూర్యంబులు, మొరసె ననేకంబు లపుడు మోదమున మునుల్
హరిహరులం గీర్తింపిరి, సురేంద్రు నగ్నించి రధికశుభవాక్యములన్. 427
- క. విను విష్ణునిసంస్కర్షంబున నప్పుడ చూచె కనటు వోయిన నతనిం
గనుటయు శాంతిం బొందుట, యును గురువర కలిగె వృత్తుచుల్లంబునకున్. 428
- వ. అని పలికి భీష్ముండు వెండియు నవ్విభున కిట్లచు నట్లు వృత్తుని జయించి. 429
- చ. హరునకు మ్రొక్కి మీకరుణ నార్చి దొఱంగి యనూనసౌఖ్యముం
బొరసితి నుచు వీడుకొని పోయె మహేంద్రుఁడు బ్రహ్మహత్య యా
సురపతి నప్పు వెన్నొనియెఁ బొచ్చె బిసాంతర మాతఁ డందును
బరిగొని యుగ్రవృత్తి నది పట్టెఁ జలంబున నన్దుహాత్తునిన్. 430
- ఆ. బ్రహ్మహత్య దన్నుఁ బట్టిన నమరేంద్రు, డజానికడకు నేఁగి ప్రార్థనంబు
చేసి దీని బాంఁగ జేయవే యన నతం, డది వొలంగఁ జేయుననువు దలంచి. 431
- వ. అగ్నినోషధివృక్షతృణంబులను వనితాజనంబులను జలంబులను దలంపున
రావించి వృత్తునివలన వాసపునకు బాటిల్లిన బ్రహ్మహత్య చతుర్భాగంబులు
సేసితి మీర లొక్కొక్కపాలు గైకొను డని పంచి: బనిదిన వారు దేవా
నీపంపు సేసెదము మాకు నిష్కృతి యొట్టిది దాని నీపవ్యచిత్తంబున నవధరింప
వలయు నని పలికిన నగ్నికిని నోషధివృక్షతృణంబులకును వనితాజనంబులకును
జలంబులకును గరంబులుగాఁ గ్రమంబున నీవు ప్రజ్వలంపక హవిగప్రదానంబు
సేయువానియందును మీకుఁ బర్వకాలంబుల భేదనచ్ఛేదనంబు లాచరించువాని
యందును మీకు రజస్వల లై యుండ మీతో సురతంబు సలుపువాని
యందును మీలో మలమూత్రక్షేష్ణంబులు విడుచువానియందును మీమీకడ
నున్న బ్రహ్మహత్య ప్రవేంపంగలయది యని నిర్దేశించిన దానికిం బ్రియం బంది
యగ్ని ప్రముఖంబులు శతమఖుబ్రహ్మహత్యపాళ్లు ధరియించి రిట్లు విరించి ప్రసా
దంబునం గల్తపంబు దొఱంగి యాఖండలుండు దదనుమతి నశ్వమేధంబు సేసి
నాకసామ్రాజ్యంబున సర్వలోకపూజ్యత్వంబు నొంది వెలింగె ననిచెప్పి వెండియు
నిట్లనియె. 432

తే. ఒదవువృత్తుర క్తమునబుద్ధ్యసము లేనది, ¹పుట్టకొక్కులై యవి జనభోజ్య భావ మొంది విప్రాదికద్విజయోగ్యతాభి, పన్నములు గావు ధర్మసంపన్నచరిత. 433

క. ఆవాసపుచందంబున, నీవును శత్రుజయకీర్తనయుడ వగుచుకా భూవిబుధుల కెపుడు బ్రమో, దావహుడవు గమ్ము భారతాన్వయమఘాన్య.

తే. పర్వములయందు విప్రసభను సభక్తికంబుగా నెవ్వఁ డీశక్రకథఁ బఠించు వానిఁ బాపము లొందవు మానసియధర్మములయందు రతుడగు ధర్మతనయ.

వ. అనిన నతండు ప్రీతుండై నృత్రుండు జ్వరంబుచేతం బొదువంబడియె నని వింటి దానిజననంబును దత్ప్రకారంబును నెఱిగింపవే యనుటయు భీష్మం డాధూపతి కి ట్లనియె. 436

—౧౦ దక్షమఖిగ్ధ్వసంబు నవ్వుడు శిశునివలన జ్వరం బుద్భవించినప్రకారము —

సీ. రజతాచలంబున రత్నతటంబున నంబికాసహితం డై హరుండు వేర్చి నమరముసీం ద్రయతొడులు గొలువంగ నుండు నట్లుండంగ నొక్కనాడు దేవర్షికొటు లతిప్రమదంబునం జనఁ జూచి పీ రేమి పనికి నెచటి కరిగెద రని పతి నడిగె భవాని యాతండు దక్షుచేయునధర్వరమునందుఁ

తే. దమహవిశ్వాగములు గొనుదాని కనినఁ, బొలఁతి నీవేల పో వనువలుకు పలికె నాకుమునుభాగపరికల్పనంబు లేమి, నతండుఁబిలువఁ డేనును బోవనియె భవుండు.

క. తనపతికి భాగకల్పన, మొనరింపఁడు దక్షుం డని మహాగ్రవుఁగోపం బున బొమలు ముడివడంగ న, స్వనిత పలుకు మాని యుండె పనుధాధీశా. 438

సీ. దేవిచిత్త మెఱింగి దేవుండు ప్రమథసంఘంబులు దాసు నాక్రతువు నెఱుప నరిగె యజ్ఞాంగంబు లన్నింటఁ బ్రమథులు గాసి సేయుచును రక్తములు సల్లి యార్పంగ వృగరూప మై గగనంబున కెగసె నధర్వరము ము స్మీళునుదుట నలుకఁ బుట్టినఘర్త జలకణ విలఁ బడ్డఁ డెనుమంట లెగసిన జనితుఁ డయ్యె

ఆ. నందుఁ బురుషుఁ డొకరుఁ డగుణనేత్రకము నీ,లంబు సూర్యురోమకంబు ఘోర భంగికంబు నైనయంగంబుతో సత్త, తంతుదాహి యగుచు ధరణినాథ. 439

క. సురలు మునులు భయమునఁ బఱచిరి నలుగడ బ్రహ్మ వచ్చి శివుఁ గని వినయో త్తరముగ మ్రొక్కుచు నమరులు, పరికల్పించెదరు నీకు భాగము భక్తిన్. 440

వ. స్వామీ కోపం బుససంహరింపుము. 441

క. నావుడు నల్ల నగుచు న, దేవుండు గరుణించి మునుల దేవతలను సం భావింప భాగకల్పన, గావించిరి వార లాజగత్ప్రభువునకున్. 442

వ. ఆపూరమేశ్వరుండు సుప్రసన్నుం డై యనిమిషులకు మునిగణంబులకు నానందం బొసంగె శతానందం డయ్యిందు శేఖరునితో దేవా నీచుదుటిచెనుటం బుట్టిన

• యప్పురుషుండు జ్వరం బనునామంబునం బ్రశస్తం డయి యెందునుం జరియించు

నీజ్వరం బేకిముఖత్వంబునం బృథివికి దుర్భరం బగు బహువిధంబుగా సృజయిం
పవే యనడు నగ్గిరిశుండు గురులకు శిరస్తాపనంబును భుజంగంబులకు నిర్తోకం
బును గోవులకు ఖురాంతర్పాదనంబును మృగంబులకు నైజస్వరూపదర్శన
ప్రత్యవరోధనంబును దూరగంబులకు బార్వశోషణంబును వాయూరంబులకు
బస్త్రోద్భేదనంబును గోకిలంబులకు నేత్రరోగంబును శుకంబులకు హిక్మయు
నజంబులకు జిత్తభ్రమణంబును శార్దూలంబులకు శ్రమంబును మనుష్యులకు
జనమరణాదులయెడ వేదనావేశంబునుం గా విభాగించె నివి జ్వరప్రకారంబు
జ్వరంబు మాహేశ్వరం బగుతేజంబు గావున సర్వజనంబులకు సమస్కార్యం
బును మానసియంబును నై యుండు.

443

క. జ్వరకథ వినినఁ బఠించినఁ, బురుషుం డారోగ్యసిద్ధి బొడలుం దేజ
స్ఫురణముఁజిత్తసమాధియు, చొరకొనుఁగోర్ములుఫలించు దురితము లడఁగున్.

క. అని చెప్పి యమరతఃపీనీ, తనూభవుం డాదరమున ధర్మసుతునితో
ననఘా నీ విం కెయ్యది, వినవల తనవ్రతు నతండు వినయానతుఁ డై.

445

— శాస్త్రతత్త్వం బెఱుంగనివాడు సేయవలసిన విధము —

తే. శాస్త్రతత్త్వ మెఱుంగకసంశయాత్ముఁ డగుచుఁ బరమాథ మిట్టిది యనఁగ లేని
యట్టివాఁ డెమికర్తంబు నాచరించు, వాఁడు నెప్పువె ధర్మప్రవర్తనజ్ఞ.

446

ప. అని యడిగిన నమ్మహామతి యతని కిట్లను గురుపూజయు వృద్ధోపసేవనంబును
విద్యాశ్రవణంబు నవశ్యోక్తవ్యంబులు మఱియునుం జేయవలయు నవి నారద
గాలవసంవాదంబు వినినం దెలియు వినుము చెప్పెద నారదు నాశ్రయించి
గాలవుండు.

447

క. నానాశాస్త్రంబుల న, ధానేకత్వంబు గనుచు నస్త్రాంతసువి
జ్ఞానవరినిష్ఠ మగుచు, న్నానసముం దేర్పవే సమగ్రవివేకా.

448

ప. అని యభ్యర్థించిన నద్దేవముని యమ్మహాద్విజాన కిట్లనియె.

449

క. చతురాశ్రమములవృత్త, స్థితులు పరీక్షించి యందుఁ జెంద దలఁచి త
ద్గతి సూక్ష్మదృష్టి గనుఁగొని, సతతంబుఁ ద్రివర్గచరిత సౌమ్యుం డగుచున్.

450

తే. పాపకర్తంబు లెల్లను బాయఁ బెట్టి, పుణ్యాకృత్యంబు లగువానిఁ బురుషుఁ డోపి
నట్లు శుద్ధమనస్కుఁ డై యాచరించు, వాఁడు సజ్జనసంగతి వలయు నెపుడు.

451

క. విను సర్వభూతములయందును మార్దవయుక్తుఁ డై మధురవాగ్వృత్తిం
బనుపడఁగ వలయు నార్జవ, మనూనముగ దేవపితృసమర్చకు డగుచున్.

452

క. అనహంకారము నస్త్రాధనమును విషయములఁ బెద్ద దగులమియును మే
లనఘా పరు నిందించుట, దను వర్జించుకొను టనుచితము లెయ్యెడలన్.

453

క. విను మలసుండును గర్వియు, ననర్థభాషియును మత్సరాలీఘండుఁ గ్రో

ధనుఁడునుగా వలవదు శ; క్ష్యసురూపతఁ జేయ వలయు నాతిథ్యంబున్. 454

క. వేదాధ్యయనంబుఁ దదం, గాదరణము యజ్ఞవిధిసమారంభము థా
శ్రీదైవతసమ్మానము, నేదేశమునందుఁ గలుగు నిర వది నిలువన్. 455

క. ఇత్రైఃగునఁ బురుషం డ, త్యుత్తమచరితముల నడచు చుండఁగఁ బాయుం
జిత్తంబుకలఁక బోధో, త్పత్తికి నది మూల మగు నధర్మవిదూరా. 456

క. అని చెప్పె ననుడుఁ గుంతీ, తనయాగ్రజా డమరతటినితనయునితో ని
ట్లనుఁ ¹గాలపాశసంచే, ననమును ననుబోటి యెవ్విధంబునఁ జేయున్. 457

వ. అని యడిగిన నతం డతని కి ట్లనియె. 458

—ॐ అరిష్ట నేమి యనుముని సగరున కుపదేశించిన ధర్మప్రకారము ॐ—

ఆ. విను మరిష్టనేమి యనుముని నడిగె నీ, యడిగినట్ట సగరుఁ డన్యహాత్ముఁ
డన్న రేంద్రునకుఁ బ్రియంబునఁ జెప్పిన, సామ్యవాక్యములు ప్రశాంతిఁజేయు.

వ. వానిం జెప్పెద నవహితుండ వై వినుము సగరుం బ్రబోధించుటకు నరిష్టనేమి
యి ట్లను ధనధాన్యపశుకళత్రపుత్రాదీలసందడిం బడి డెందం బాకులం బగు
నేని ముక్తిమార్గంబు దుర్లభం బై యుండు. 40

సీ. వృద్ధకళత్రంబు బుద్ధిమత్పుత్రుల విడిచి నిర్భరత వివిక్తదేశ
మునకుఁ బోవలయు సపుత్రుం డపుత్రకుం డనువిశేషంబు లే దతులశాంతి
వైరాగ్యములు గలవానికి విను నృపవర్య బంధులఁ జ్రోవ వలదె యనుత
లంపున సంసారలంఘం డగువాఁడు జేల దామృత్యువుపాలు వడిన

ఆ. ²యపుడ వారి నరయ నబ్బునే యద్దశఁ, దలచి ముక్తి గోరఁ దగదె యట్లుఁ
గాక తనకు వారు గలుగుదురే యప్పు, డదియుఁ దలచ వలయునదియ కాదె.

తే. భూతములపుట్టుఁ జేష్టయుఁ బోలియుటయును
జూచునేర్పు గలుగు వాఁడు సూడ. నేర్పు
మోక్షమార్గంబు చిత్తంబు మూఢ మైన
సక్తుఁ డగు లోకగతి నెట్లు ముక్తి గలుగు. 462

క. అనఘ దురన్నము శాలోశ్య, దనమును భూమియును మృదులతల్పము నజన
మ్మును సురుచిరచీనాంబర,మును సరి యెవ్వనికి నతఁడు ముక్తిం బడయున్. 463

తే. నేల యెల్లను నేలిన నృపులపుట్టు, నీగిపోకయుఁ జూపాది గాఁగఁ గలుగు
శక్తు లెడలినఁ జెడుమేనిచందమును ద,లంప నేర్పునతఁడు మోక్షలక్ష్మీజెందు.

క. ధనయోగము దుర్లభ మని,యును గ్లగేశము సులభ మనియు నూహించుచు నె
వ్వనమున మర్త్యత్వము గీ, డని యెఱుఁగునతండు గను మహానందంబున్. 465

క. కావున గృహస్థవృత్తిక, నీ వతిలోలుడవు గాక నెఱిఁ జేయుము ర
క్షావిధి ధరణీప్రజకుం, గైవల్యము దాన నీకుఁ గలుగుం జలుకన్. 466

క. అని బోధించిన సగరూ, డనయముఁ దెలివొంది నీయతుఁడై ప్రజ రక్షిం
చె నరేంద్ర నీవుఁ దద్య, ర్తనమున నెగడుము జనాభిరంజన మొప్పున్. 467

తే. అనినఁ బ్రియ మంది పాండవేయగ్రజుండు, ధర్మ విద్యేషమకు లగుదానవులకు
మంత్రయైయుండు శుక్ర త్వమహిమయెట్లు, గలిగెభాగ్యవునకుఁ బుణ్యగణ్యచరిత.

— ౧౭ శుక్ర నామంబు భార్గవునకుం గలిగినవిధము ౧౭ —

చ. అనవుడు భీష్మఁ డిట్లనియె నాతఁడు యోగబలంబు పెంపునక
ధనదుని మోసపుచ్చి తదుదాత్తధనం బవలీలఁ గొన్న నె
మ్మనమున నొచ్చి చెప్పెఁ బురమర్దనుతోడ నతండు దానికేం
గనలున నమ్మహేశ్వరుండు గన్నుల నిప్పులు రాలు చుండఁగన్. 469

ఆ. శూల ముగ్రత నెత్తి యెచ్చోట నున్న, వాఁడు భార్గవుఁ డనుచు దుర్వారకోప
వివశుఁడగుటయునాతఁడు వెఱచిచాల, దూరముగఁబోయి¹తుప్పలఁదూలియుండె.

క. అమ్మెయి నిలుచుటకును జి, త్త యోగ్యమిం దల్లడంబు దనికేనఁ గడు వే
గమ్మునఁ ద్రిపురహరునిహ, స్తమ్మునఁ జొప్పడియెఁ గని యతఁడు వెసమ్మింగెన్.

ఆ. కడుపులోన నుండి కలగోనఁ బాతెడు, విబుధవైరిగురుండు వెడల కుండు
నట్లుగాఁగఁ దెరువు లన్నియు మూసి శి, శ్నంబు మాయ కంగజన్మరిపుడు. 472

క. వెడలు మని తెరువు సూచిన, వెడలెను భృగునందనుండు వెండియుఁ గోపం
బడరఁగ నాతనిఁ గనుఁగొని, యెడురుద్రునిఁ జూచి దేవి యిట్లనియె నృపా.

క. నీకడుపున జన్మించుట, నాకుం గొడు కయ్యె నితఁడు నాసుతునకు సు
శ్లోకా యలుగం దగునే, నీకు సుఖం జేయు మీతనిం గృతతోడన్. 474

తే. అనినఁ దేజస్విఁ జేసి చంద్రార్ధమాళి, శిశ్నమున నిర్గమించుటఁ జేసి యితఁడు
శుక్రుఁ డనుపేర వర్తించు సుదతిసీకు, బ్రియ మొనర్చితి ననియె సంప్రీతితోడ.

తే. అనఘ యిది భార్గవుండు శుక్రుఁ డైనతెఱుగు
నావుడును ధర్మజుండు శాంతనవునితోడ
నీదువాక్యమృతమున నానెమ్మనంబు
తృప్తి సనదు సర్వర్థంబుఁ దెలుపు మనియె. 476

చ. అనవుడు నమ్మహానుభావుం డమ్మహీనాథుతోఁ బరాశరగీతా శ్రవణప్రవణుండ
వగు మది ధర్మప్రబోధకం బగు నని వఱికి యిట్లనియె. 477

— ౧౮ జనకునకుఁ బరాశరముని యుపదేశించినధర్మప్రకారము ౧౮ —

సీ. జనకభూపతి యడిగినఁ బరాశరముని ధర్మసంబోధనతానిరూఢి
నిట్లని యెఱిఁగించె నిహపరసౌఖ్యముల్ ధర్మకార్యము నని తలఁచి నరుండు
ఫలము బీజంబునం బడయునట్లుల ధర్మమున సౌఖ్యసంసిద్ధి బొందవలయు
సుకృతదుష్కృతములు సుఖమును దుఃఖింబుం గుడువఁ జేయక నరు విడువ వధివ

- తే. వాఙ్మనోదృష్టికలితప్రవర్తనములఁ, గాయచేష్టితములను నన్యాయకముః
బొరయ నీ కున్న సత్పుణనిరతి గలుగు, నిత్యశ్రమనమాహింసలు సత్పుణములు.
- క. అనఘు డింద్రియహయభృత, మనోరథరథంబు నాఁగు మహితజ్ఞాన
త్వనిరూఢరక్షిశక్తిని, జనపాయక దుష్పుణమునఁ జన కుండంగన్. 479
- ఆ. పడయ రానియాయు దొడలికిఁ గలిగిన, బాహ్యకృతుల హినిఁ బడటఁ గలుప
నగునె పుణ్యవిధిసమాచరణములఁ గై, సేయ వలయుఁగాక చెలువు మిగుల. 480
- క. ¹దురితంబులు దొడరుమహిత, కరణంబున మేలు పడయఁ గాఁ గోరుట భూ
వర దుస్సలలస్నానానరము తెఱఁగు సూచె యెవ్విధంబునఁ దలఁపన్. 481
- క. సమదర్శి యై యఖిలభూతములను దనయట్ల కాఁగఁ దలఁచుచు నెవ్వం
డమలన్యాయపరుం డగు, నమరు లతని నంపనీయుఁ డండ్రి నరేంద్ర. 482
- క. ధన మించుకేని ధర్మంబునఁ బడసినయట్టి దైన భూవర పాత్రం
బున నిడిన నది మహాఫల, జనకం బగు నంద్రు వేదసంవేదిజుల్. 483
- తే. మునులఋణ మధ్యయనమున ననిమిషులఋ
ణంబు క్రతువున సతిధిఋణంబు పూజఁ
దీర్చునది త్రాడమునఁ బితృదేవతలఋ
ణంబు నరులఋణము పంజనవ్రతమున. 484
- క. నారదపర్వతదేవల, భారద్వాజాదు లై సవరమమునులు ధ
ర్మారంభంబునఁ బడసిరి, గారవ మట్లగుట ధర్మకరణము వలయున్. 485
- క. విను మర్హుఁ డగు ననర్హుం, డనఘా విష్ణుస్మృతి క్రియం దపమున ధ
ర్మనిరూఢి నివి మనంబున, ఘనకరిబోధంబుఁ గూర్చు గావున నధిపా. 486
- ఆ. ఆహితాగ్నిఁ బుణ్యుండను శ్రుతి జననియు, జనకుండును గురుండు సద్గతియును
దేజమును బలంబు ధృతియును బుద్ధియు; నగ్ని యగుటఁజేసి యమలచరిత. 487
- తే. సుజనసంగతి కిక ర్తవ్య కుజనుఁ డైన, దాన నిర్మలుఁ డయ్యెడుఁ గాన వినుము
శూద్రజాతిభూదేవశుశ్రూషఁగాదె, యిహముఁబరమునుబడయుటమహితవృత్తి.
- క. అనఘా మర్హులదేవన, మనిత్య మని యెఱిఁగి సుఖమునప్పుడు దుఃఖం
బున యపుడు ధర్మ మేమట, కునికియ యెఱ్ఱాతి కైన సుర పూహింపన్. 489
- తే. పాప మించుక దొడరినపనియు నెట్టి, ఫలము గలిగిన వల దల్పఫలవిధాయి
యైనపుణ్యమిశ్రీతకార్య మాచరించు, నది శివం బగు దాన నిహమ్మఁ బరము. 490
- తే. యజ్ఞపరుడు రక్షకుండు నుపార్జకుండు, విప్రశుశ్రూషకుండు గాని విప్రరాజ
వైశ్యశూద్రులు దక్కటివాని నెట్టి, ధర్మములఁ జేసిరేని నధర్మపరుల. 491
- ఆ. ధర్మలబ్ధమైనధనము పాతిక యేని, బహుళఫలము నిచ్చు బాహ్యవృత్త్య

* 1. దురితంబునఁ దొడరుమహిత; దురితంబులు దొడరునహిత. 2. సు దానవ్రతమున.

3. గృత్యంబు కుజనుఁ. 4. మత్స్య, పార్శ్వతంబు.

పార్జితంబు కోటి యైన నిష్ఫల మండ్రు, దానశాస్త్రవిదులు మానవేంద్ర. 492

క. నృకధర్మవైశ్యధర్మము, లపాపకర్తములు జీవనాభావముపా
లుపడిన బ్రాహ్మణునకు నరకపాత నగు శూద్రకర్తకర్తృత్వమునన్. 493

క. రాజునకును ధర్మము శస్త్రాజీవిక యొకడ వైశ్యు డాపద యైనక
రాజవర మధువు మాంసము, దా జట్టి యిడంగఁ బొందు దౌర్గతియుంబున్. 494

క. జనవర కృషిఁ బశుపాలనమున నేనియు బ్రదుకు ధర్మముగ నాద్యులు శూ
ద్రునకు విధింతురు జీవన, వినాశమున వాన వృత్తి వినిహత గామిన్. 495

సీ. విను తొల్లి ధర్మవర్తనము లసహ్యంబు లైన దానవులు మహాగ్రహమున
నరులయం దెలసిన నరనర వారలు దర్పరోషముల నధర్మవృత్తిఁ
దగిలినఁ గలఁగె వేదములును గ్రతువులు సురలు విష్ణులై పురహరునకు
నంతయు నెఱిగింప నతఁడు త్రిశూలంబుఁ బురప దైత్యావిష్టభావ మడచె

తే. నది మహామునుల్ మృదునిఁ బ్రజాభిరక్ష
ణమున కై నిల్ప శ్రుతులు జన్మములుఁ దొడి
చందమునఁ జెల్లె నమరులు సంతసింప
ననఘ నీవును బాలింపు మట్ల ప్రజల. 496

క. అని చెప్పి తపము పెంపును, విసిపించుట కీట్లు లనియె విద్యాధరస
స్తునిదేవతాగణంబులు, వినుతతపంబునన మహితవిభవముఁ బొందెన్. 497

చ. కనులభవుండు దాఁ దపమాకల్పినకాదె సృజించె నెల్లలో
కములను నాదిరాజు లధికం బగు పెంపు వహించు తెల్లను
త్తమతప మాచరించుటన తద్వయుసౌఖ్యకరంబు లైనభో
జ్యములును గంధమాల్యములు శయ్యలు భవ్యతపకప్రభూతముల్. 498

తే. దారధనమిత్తపుత్ర కాద్యంబు లగుచ, దార్థములసంగమునఁ జిత్త మలతఁ బొంది
విసివినప్పడు నిర్తలవిపులతపము, గారణం బగు నుపశాంతికలిమి కనఘ. 499

క. విను లోభము సంతోషంబును దుగిఖసుఖప్రదములు పురుషున కవి సం
జనితము లగుట తపము లే, కునికిని గలుగుటను జూవె యుర్వి నాథా. 500

తే. అనఘ సుఖదుగిఖములు వచ్చినపుడు మదవి
పాదములు లేక సంప్రాప్తసమపభోగ
రతుండు నప్రాప్యవాంఛానిరాసకుండు
నగుట సారతపోరూప మండ్రు బుధులు. 501

క. వరధర్మము నర్థంబును, సరసం బగువిషయసుఖము సద్గతియుఁ దపగ
పరిపాకమునన కలుగుక, నరునకుఁ దత్తద్విధాత్త నైపుణుఁ డైనన్. 502

వ. అనిన విని జనకుండు వర్ణంబులయుత్కర్షాకర్షత్వంబులకు మూలం బెయ్యది

దానిని దాన పుత్రుం డై జన్మించు నండ్రదియు ¹వీసంశయం బగుట నెఱిం
గింపవే యనుటయుం బరాశరుం డతని కి ట్లనియె. 503

తే. బద్ధభవముఖబాహూరుపాదసంభవములు గాన భూసురరాజువైశ్యశూద్ర
భావములు తారతమ్యసంప్రాప్తి నొందె, జననదేశగుణముల మనుజునాథ. 504

క. తాన సుతుం డగుట దెలియం, గా నగు మును లాత్మవీర్యకలనం బెచ్చో
నైనం జేయఁగ మునిభా, వానూనత ఋశ్యశృంగుం డాదిగఁ గనుటన్. 505

ఆ. అనిన జనకుఁ డిట్లు లను వినినవి యైన, నలయుం దెలియ వివర వర్ణధర్త
సమితిఁ గలవిశేషసాధారణత్వంబు, లేర్పరించి చెప్పవే మునీంద్ర. 506

వ. అనుటయుం బరాశరుం డిట్లు లనియె. 507

సీ. వినుము ప్రతిగ్రహంబును యాజనంబును సభ్యావసమును ధరామరులకుఁ
బ్రజరక్ష నృపునకుఁ ²బశుపాలనము గృషి వాణిజ్యమును నివి వణిజాలకును
శూద్రజనులకు శుశ్రూషయు శ్రతులు విశేషధర్తములుగఁ జెప్పు సత్య
శౌచంబులును నహింసయు ననసూయయు శ్రాద్ధంబు నతిథిపూజనము నాత్మ

తే. దారవరతయు సర్వసాధారణంబు, లనఘ వీనను నిజవృత్తులను సమస్త
జాతులును నిహవరసౌఖ్యసంపదలకు, నాస్పదము లగు నింద్యంబు లన్యవిధులు.

క. భూవర నాకుం జూడం, గా విష్ణుండు డైవ మట్లు గావున నతనికొ
భావించు లెల్ల నారికీ, గావించును మోక్షమయనుఖము ³ పెన్నింటన్. 509

క. అనిన విని జనకభూవిభుఁ, డనఘ యహింసనము లైనయవి యెయ్యవి య
ప్పను లెటుంగఁ జెప్పవే నా, కనుడు నతని కిట్లు లనియె నమ్ముని యధిపా. 510

— జనకునకు బరాశరముని వివరించినహింసాహింసలప్రకారము —

ఆ. శమము దమము లేమి జనులకు హింస నో, నర్హుఁ గాన ధరణినాథ విను మ
హింస శమదమములు హృదయంబునకూనెప్పు, నలవడంగఁ జేత యంద్రు బుధులు.

వ. అని చెప్పి వెండియుం బరాశరమునీశ్వరుం డి ట్లనియె. 512

క. దురమున జయము గొనుటకై, నరకతులకు వలయు హింసనం బెట్లును ద
త్పరిహరణస్థానములును, ధరణిశ్వర కలవు నెప్పెదను విను వానిన్. 513

క. పడినం బాఱినఁ గైదువు, వడినను వాహనము వడినఁ బార్థివముఖ్యా
పాడువఁ దగదు శత్రుని నె, యొడల నహింసనముఁ బోల వేసుకృతములున్. 514

క. న్యాయమున సంగరంబుం, జేయఁగ శస్త్రాగ్ని దన్నుఁ జెందిన దానం
గాయంబు విడుచుపురుషుండు, వే యేటికి మోక్షలక్ష్మీవిభుఁ డగు నధిపా. 515

క. తనతోఁ దుల్యుం డైనను, మనుజాధిప యధికబలసమగ్రత్వము గ
ల్లిన నని శత్రుని వధియిం, చిన నరపతి పుణ్యలోకసిద్ధి బొందున్. 516

ఐ. అని మఱియును. 517

- క. భూతంబులు నిందియసంఘాతము సత్త్వాదిగణనికాయముఁ గాయం
బై తోచు బెరిగినను ధ, ర్హేతరకృత్యములు నేయునే నరు డనఘా. 518
- క. జాతుఁడు మృత్యుఁ డగుట ధ్మనము, భూతోల్లాసము లనిత్యములు విను సద్యః
పాతి యగుశరీరంబున, కై తోటఁగునె ధర్మవధము నాచ్యుం డనఘా. 519
- తే. ఉత్తరాయణమును సంగరోత్సవాది
కారణంబులుఁ గలుగు సత్కర్మ పరుని
మరణమునకు దుష్కాలంబు గరళరజ్జు
జలముఖములుఁ బొటిలు దుష్టచరితుస్ఫులిక. 520
- క. మానవులకుఁ దలఁచుగ నృజ్ఞానమునట్టివగ లే దసంగతకృత్యా
ధీనుం డై రూపు నెఱును, దానం గావున నుదాత్తధర్మవిధిజ్ఞా. 521
- క. మానుషజన్మము మే లతి, హీనపుజాతిని జనించె నేనియు నన్యం
బైనజననంబుకంటెను, దాన సుగతి వడయ నగుటఁ దత్త్వప్రసా. 522
- క. దానములఁ బుణ్యతీర్థ, స్నానంబుల నతిభిఘాజనంబులను ఘరా
దాననిరతుండు గా కీ, మానుష్యము గారించు మతి నిత్యుఁ డగున్. 523
- వ. అనిన విని జనకజనేశ్వరుండు పరాశరమునీశ్వరునితో మే లెయ్యది పరమగతి
యెయ్యది కృతం బైన నెద్దానికి నాశంబు లే కుండు నెఱింగింపవే యనవుడు
నమ్మహిపతి కష్టహాత్తుం డిట్లనియె. 524
- ఆ. అరయ మే లసంగ మంచితజ్ఞానంబు, పరమగతి మహాతపంబు చేటు
లేనికృత్య మిట్లు గా నెఱుంగుట సర్వ, వేదవాక్యతత్త్వవిత్త్వ మనఘ. 525
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 526
- క. విను సుమతి విషయముల నం, దునికి గలిగెనేనిఁ బొందఁ దుదకంబులఁ బొం
దనిబిసరుహపత్ర ముచా, డ్పిన నది విజ్ఞానఫలము భూషవరేణ్యా. 527
- తే. అనఘ మూఢాత్ముచిత్తంబునందు విషయ,జాల మత్యంతగాఢసంస్కృతి నొందు
లక్కరసము దండాదులఁ జిక్కఁబట్టు, చందమున దీనిఁ గనుట ప్రశాంతికరము.
- క. ఇనరుచి బాషాణము రత్నినిరూఢం బైనయట్లు చిత్తము సద్భా
వనమున సదాత్మకం బగు, ననామయస్థితికి మూల మది మనుజేంద్రా. 529
- క. అరయఁ గదలీగర్భాసారము సఁసార మిట్టిచంద మెఱిగినం
జేరవు జననమరణములు, గారించుచు దీనిభంగి గానక యున్నన్. 530
- క. ఒరులఁచికిఁగా నిజహిత, విరహితుఁ డగునట్లు గాదె వివిధేంద్రియకా
ర్యరతుం డై యాత్మసము, ధరణంబును జేయ కునికి ధరణీనాథా. 531
- క. తనగృహమున నభ్యాసంబున మెలఁగెడునంధుచందమున సఁసారం
బునఁ దిరుగుమూఢుఁ డెఱుంగఁడు, వినుతం బగుమోక్షపథము విమలవివేకా.
- క. వినుము మృణాళంబున నంటినరొంపి జలంబులం గడిగినను బెడఁబా

సినక్రియ విమలజ్ఞానంబున, బున సంసారంబు వాముఁ బురుషు నరేంద్రా.

533

క. నరనాయక శిశ్నోదర, పరాయణుం డగుచు నొండు పరికింపనిదు
ర్నరుఁ డెలుకఁ బిల్లి వొడివిన, సరుసున జర వొడువ ముక్తి బడయఁక పాలియున్.

తే. వ్రేగు ¹ పెద్దైన నోడ వారిధిఁ దరింప, లేనిభంగి మకోభవాల్లిఁగవృత్తి
యగుచు నుండుజీవుండు భవాద్ధి యుత్తరింప లేఁ డిది నిజము గర్వింపఁచరిత.

535

క. పడియెడుదుగిఖము లరయం, గడుఁ బె కల్పములు గనుసుఖంబును వీనం
బడయఁగ నగుమే లెయ్యది, విడువ యుగవు శుభముపొందు విద్యాప్రవణా.

క. మిత్రులు భార్యలు భ్రాతలు, బుత్తులు నిజకార్యమరులు బోధము నుష్టా
త్తత్రాణమునకు మూలము, ధాత్రికతివర్య యెన్నిధంబునఁ జూడన్.

537

ఆ. కీరుండై యభేదదృష్టియ పాటించు, చుండు నట్టిపురుషు నొక్కమాటు
విడువ దర్శనంబువిభవంబు చాడువన, బోధలక్ష్మి వెంపు భూపవర్య.

538

క. అని యిట్లు పెక్కుభంగుల, మునివరుడు పరాశరం డమోఘప్రజ్ఞా
ఘనత యొలయంగఁ జెప్పిన, జనకుడు ముద మందె భరతసుతతివర్యా.

539

— శాంతిపర్వము —

సీ. అనిన ధర్మసుతుండు హస్తమ్ము దనదుచిత్తమున నిండాఁ శాంతనపుతోడ
దమమును సత్యంబు ఊమయును నెల్లెడ విరుతింపఁబడు నార్యజనులచేత
నవి యంతలెస్స లే యనవుడు నతనికి నతఁ డిట్లు లను విను హంసగీత
యది యుత్తరం బగు నభివ నీప్రశ్నంబునకు దానిఁ జెప్పెన నలినభవుండు

తే. పసిడిరాయంద యై కేలివరత నొంది, తిరుగ నొక్కెడ సాధ్యు లద్దేవుఁ గాంచి
పక్షిచర నీవు విద్యలఁ బ్రోఱుఁ డగుట, నెప్పుఁగా విందు మాశ్రయించెదము నిన్ను.

వ. ఏము సాధ్యుల మని పలికి సవినయంబుగా నిట్లనిరి.

541

తే. ఉత్తమం బెద్ది నీచిత్తమొలయు నెందుఁబురుషు డెయ్యది గల్గినఁబొందునఖల
కర్తబంధమోక్షము నట్టిధర్మ మెలుంగఁ, జెప్పవే కరుణాలత చిగురు లొత్త.

542

వ. అని యడిగిన నాదరించి యయ్యంచ వారల కిట్లనియె.

543

క. ఊమయును దమమును సత్యము, నమేయమహిమాస్పదంబు లన విందుము ధ
ర్మములం డెల్లను నభివ, న్న్యము లవి హృన్మంధిభేదన ప్రాథంబుల్.

544

వ. అని చెప్పి వెండియు.

545

క. పరమర్థభేదులును నయ, విరహితములు ధర్మకార్యవిముఖంబులు ని
ష్ఠారములు నగుమాటలు స, త్పురుషుం డాడఁ డవి సత్యములు గా కునికిన్.

546

క. జనములు దను నవమానించి, నింపించినను మాటు నేయక నైరిం
చినశాంతాత్మండు వారల, మునుచేసినయట్టిసుకృతముల నాచికొనున్.

547

- క. కీడాడిన మేలాడుచుఁ దాడన మొనరించిరేని దరహాసముతో
నీడం బోదును గ్రోధో, తీపిడ వారయ దెప్పుడును మదీయహృదయమున్. 548
- తే. వేదసారంబు సత్యంబు వినుఁడు సత్య, సామూర్తి దమము దమసారమనఘ
లార మోక్ష మీపరిపాటి గారవమున, నాదరించుజనంబుల కందు ముక్తి. 549
- క. దమమునఁ గల్గేర్చియముల, శమియింపఁగ జేత యది నిసర్గగుణం బై
రమియించు నెప్పురుషాచి, త్తము దాన నతండు సర్వధర్మకరుఁ డగున్. 550
- క. ఆతెఱఁ గఘములఁ బాచును, బాతకములు వాయ మొగులు వాసిన సంప్ర
ద్యోతితుఁ డగునమృతాంశుని, భాతి వెలుగు నాత్మ మోక్షపద మది సుందీ. 551
- క. మనసును వాక్కును రక్షం, బనుపడు నెవ్వనికి శ్రుతితపస్త్వాగము లా
తనిచేతిలోని వగు నని, మునిజనములచేత విందుము నిరంతరమున్. 552
- క. పలుకు వడినతనిఁ బాపంబులు విడుచుం బలికినతనిఁ బొందును బాపం
బులు నొరుపాఱము దనపై, నొలయింపఁగ నేల నింద యుపిగినఁ గాదే. 553
- క. కుపితుఁ డగువాని వ్రతమును, జపమును దేవార్చనంబు ధౌర్ధక్రియయుం
దపమును దానము యజనము, నపగతములు గాఁగఁ జేయు నంతకుఁ డలుకన్. 554
- చ. పలుకక యుండుకంటెఁ దగఁ బల్కుట మేలు వినుండు సత్యముం
బలుకుట ధర్మమార్గమునఁ బల్కుట సర్వజనప్రియంబుగాఁ
బలుకుట యోలి నెక్కు డగుభంగులు వీని నెఱింగి యొండుమై
బలుకక నాల్గుచందములఁ బల్కుగ మోక్షురు వాని దేవతల్. 555
- క. సత్యక్షమాదమంబులు, నిత్యపదంబునకు నెక్కునిచ్చెన యవి సు
గత్యచగతములు సత్సంగత్యం బటు గాన ముఖ్యకార్యము సుందీ. 556
- వ. అని సత్యక్షమాదమప్రకారవిషయంబు లైనవాక్యంబులు నెప్పిన విని కృతార్థు
లై సాధ్యులు సుతోషించి వెండియా హంసంబున కిట్లనిరి. 557
- క. ఏమిట లోకం బావృత, మేమిటఁ దా వెలుగ కుండు నేమిట మిత్ర
స్తోమంబు విడుచుఁ దనుఁ గా, దేమిట మోక్షంబు మాకు నెఱింగింపు దయన్. 558
- వ. అనుటయు. 559
- ఉ. ఆనతవైరి యిట్టు లను హంసము వారలతోడ లోక మ
జ్ఞానముచేత నావృతము సంభృతమత్సరుఁ డైన వే అగుం
దాను బ్రకాశసంపదకుఁ దన్ విడుచుం దెగి మిత్రుఁడోటి లో
భానుగతిన్ మోక్షపద మందను సుగముకల్పి నెఱ్ఱెయిన్. 560
- వ. అనిన వారు మరాళంబున కిట్లనిరి. 561
- క. ఎవ్వఁడు రమించు నొక్కఁడ, యెవ్వఁడు వెక్కండ్రఁ బ్రీతి నెసఁగఁగఁ జేయు
నివ్వటిలు నెవ్వనికి బల, మెవ్వఁడు కలహంబు ¹వెట కెంతయుఁ దొలఁగున్.

- వ. అని యడిగిన హంస యిట్లనియె. 563
- క. ప్రాజ్ఞుడు రమించు నొక్కడ, ప్రాజ్ఞుడు పెక్కుండ్ర బ్రీతి బరగంగఁ జేయు
బ్రాజ్ఞుడు బలవంతుం డగు, బ్రాజ్ఞుడు కలహమునఁ బొట్టుపడక తొలంగున్.
- వ. అని చెప్పినగాయంచతో సాధ్యు లిట్లనిరి. 565
- తే. విప్రఁ డేమిట దేవత్వవిభవ మొందు, నేమికతమున సాధుత్వ మెసక మెసగు
నతని కెదియసాధుత్వ మానహించు, మానుషుం డగునెద్దానమహితమూర్తి. 566
- చ. అనుటయు హంస మిట్లు లను నధ్యయనంబున దేవభావముం
గను వ్రతవృత్తి సాధు వనఁగాఁ జరియించు జనం బసాధు నాఁ
జనుఁ బరిపాదశీలమున శౌచవిహీనత మృత్యుభీతి వొం
దిన మదిలోన నెక్కొనిన దీనత విప్రుఁడు మానుషుం డగున్. 567
- క. అని పలికి సాధ్యులకుఁ దన,తనువిభవము సూపి సమృదంబున వారల్
దనుఁ గొలువ నిజనివాసంబున కేఁగె నజుండు నగవు మొగమున నెఱయన్. 568
- వ. అని చెప్పి భీష్ముండు. 569
- ఉ. సాదరవృత్తి సాధ్యులఁ బ్రహర్షసమేతులఁ జేయఁ బూని సుం
వాదము నేసె దేవమునిపంద్యుఁ డజుం డిది నేయు నానురు
త్పాదన మిచ్చు సంతతశుభంబులు గీర్తి యొనర్చు బుత్ర పౌ
త్రోదయ మావహించు భరతోత్తమ తక్ వినినం బరించినన్. 570
- వ. అనిన విని ధర్మనందనుండు శంతనునందనుతో సాంఖ్యయోగంబుల తారతమ్యం
బులుం దత్త్వరూపంబులు నెఱింగింపవే యనుటయు నన్యహీనతకి నన్యహీన్యం
డి ట్లనియె. 571
- భీష్ముండు ధర్మజునకు యోగశాస్త్రప్రకారము చెప్పట —
- క. తెలుపుదురు సాంఖ్యులును యోగులుఁదమతమతెఱిఁగు మే లగుట కారణసం
కలితముగ నాకుఁ జూడఁగఁ నలఘుగుణా యొక్కరూప యయ్యిరు దెఱిఁగున్. 572
- క. ప్రత్యక్ష హేతువాదులు, సత్యవరా యోగపరులు సాంఖ్యులు శాస్త్రా
థ్యాత్మంతనైపుణులు స, గృత్యాకలనంబు సరియ తదుభయమునకున్. 573
- క. ఆతెరువులు రెంటికి వే, తై తోచుట దర్శనంబునంద నరేంద్రా
భూతహితము సద్వృత్తచ,ర్యాతిశయము శౌచమును నియతకృత్యంబుల్. 574
- వ. అనిన విని యుద్ధిష్ఠిరుండు భూతదయయును సర్వత్రాధారణంబును శౌచంబును
దుల్యంబు లై సాంఖ్యయోగంబులకు దర్శనంబు వేఱగుట యెట్లు వివరింపవే
యనుటయు నన్నరదేవునకు దేవవ్రతుం డి ట్లనియె. 575
- క. యోగులకు యోగబలమున, రాగము మోహంబునుం జిహ్వహేతుఁ గా
మాగమముఁ గ్రోధము గుణా, యోగము వరుసఁ బెడఁబాప నున్న తియ్యెలయున్.

- చ. ఘనరూపము సముద్భతమృగంబును జాలము వ్రచ్చి వాగురా
వినిహతిఁ జేసి యిష్టపదవిం జనుచాడున్న యోగతంత్రరో
ధన మగులోభజాతదురిత వ్రజముం బెడఁబొచి సత్పథం
బునఁ జరియించు యోగి సుఖమూర్తిత సుస్థితగా నహించుచున్. 577
- ఆ. యోగబలము లేనియొకభంగియోగి బల్, ద్రోపు లేనిమీను నేపులేని
మృగము వలయు సురియుఁ దెగిపోవ నులుకంగ, లేనియట్ల భవములోన నడఁగు.
- ఆ. అల్ప మైనయగ్ని యడఁగు నింధనములు, మీఁద వై వ బలము మిగుల లేని
యోగ మట్ల తనకు ¹సురునట్టిదానన, సాద మొందు సకలజనమనోజ్ఞ. 579
- ఆ. ఇద్ద మైనయగ్ని యింధనసంపద, నతిశయిల్లునట్లు లధికబలస
మగ్రసారయోగమహిమయు నంతంత, కగ్గలించు వ్రతము లగ్గలించ.
- క. స్తోత్రోపేగము పటుగతి, వీతబలుం దిగుచునట్ల విషయము లీడ్చుం
జేతోబలసంభృతయో, గాతశయ్యుడు గానివాని నంచితచరితా. 581
- క. నదిరయము వారణేంద్రుఁడు, గుదియించినయట్లపోలేఁ గురువర దైన్యా
స్పద మగువిషయోల్లాసముఁ, గుదియించుచుయోగసిద్ధిగురుహృద్బలుఁడున్. 582
- తే. కుపితుఁ డగునంతకుండును గ్రోధఘోర
మృత్యువును నైన నియమసమృద్ధయోగ
బలునిదెస వోవఁ జాల రత్రతిహతముగ
నెందుఁ జరియించు నతఁడు నరేంద్రముఖ్య. 583
- క. భోగంబుఁ దపముఁ బొరిఁబొరి, రాగవిరాగతల హృదయరంగమునకుఁ గే
లీగతులఁ ²దెచ్చి యార్చుచు, యోగి యనుభవించుఁ దగిలియుండఁ డెందున్.
- క. జగతీవర యోగస్థూలగతులు నెప్పితి వినం గలదు సూక్ష్మవిధం
బగుమార్గప్రచయము ద, న్నిగదన మవధానమున వినిన మతి దేలున్. 585
- క. ఏమిగతి లక్ష్మ్యభేదముఁ, దా మేలుగఁ జేయు ధన్వి దత్పరుఁడై యో
గామలచిత్తుఁడు మోక్షం, బొమెయి సాధించువాఁ డహంకృతిదూరా. 586
- ఆ. నేతికుండమోచియే తెలివున సోబ, నాలు వ్రాకునైపుణంబు గలుగు
పురుషునట్ల యోగపరిణతుండును నాత్మ, నేమటక విముక్తి కైక్కులయు. 587
- తే. రథికునకుఁ గలమరికి సాధియుఁ గర్ల, ధారుఁడునుబోలె నాత్మకుఁ డాను సుపథ
వర్తనైకవిధాయి గా వలయు యోగ, ధారణానిశ్చలుం డగుధీరు డధిప. 588
- క. శిరమును నాభియుహృదయము, సురమునుగర్లములుఁబార్శ్వయుగళము నాత్మా
దరణీయస్థానము ల, య్యిరవులఁ గను యోగి యాత్మ నిభపురనాథా. 589
- వ. అనిన నజాతశత్రుం డాపగాపుత్రునితో నిట్లనియె. 590
- తే. యోగియెట్టియాహారంబులుడుగవలయు, నాతఁ డెబ్బంగి భోజ్యంబు లనుభవించి

1. సురునట్టిదాన న, సాధ్యమొందు. 2. తేర్చి.

బలము వడయువాఁ డిది నాకుఁ దెలియఁ జెప్ప, నే జనస్తవనీయసమిధబుధి. 591

సీ. అనవుడు నతనితో నతఁడు సుస్నిగ్ధంబు లైనయాహారముల్ మానువాఁడు
యోగి నీరసముల నుదకంబులను జాల నాకలి వుచ్చుచు నవియు నుదర
మధికపూర్ణం బగునట్లుగాఁ గొనక వర్జించుట బలము వర్ధింపఁ జేయు
ననిచెప్పి వెండియుననుఁ గామమును గ్రోధమును నిద్రయును దృష్టయునుభయంబు

తే. రతియు నరతియుఁ బవనంబుగతియు నుడిపి, ధారణానిశ్చలుం డయి తన్నుఁ దాన
కనుచు నుండెడుయోగి దుర్గంపుఁబోటు, వెడల నరిగి సుఖస్థానవిభవ మొందు. 592

క. జనవర యసిధారావ్రత, మనఁ దగియెడు ధారణానియతి పనుపడు నె
వ్వనిచిత్తంబున నాయోగనిరూఢున కరిది ఘృనకార్యముఁ గలదే. 593

క. యోగనిరూఢుఁడు సంగ, త్యాగానందైకరతుం డతనికి జననసం
యోగము మృతిదైన్యంబును, భోగాభోగసుఖదుఃఖములు లే వధిసా. 594

క. అతనికి సరిత్యముద్ర, క్షీతిభృద్ధీప్రములు గేలికిం బట్టులు దా
మతిఁ దలఁచెనేని బరిశాంతత నున్నను గుడియు గుహయుఁ దగుమందిరముల్.

క. విముఖుం డగుటయుఁ గీళులు, దమయంతన చెందు జనులఁ దా వారలకుఁ
సుముఖుం డగుటయు శుభములు, సమహారును శివునియట్లు చరితము లెల్లన్. 596

వ. అని చెప్పి వెండియు. 597

తే. యోగతంత్రంబు సకలశాస్త్రోదితంబు, విను విశేషించి లోకైకవిభుండు సెప్పె
దీని నారాయణుఁడు మునిమానసీయ, మిది మనంబునఁ దెలిసికొ మ్మిదచరిత. 598

వ. అనిన విని ధర్మతనయుండు యోగతంత్రప్రకారంబు భవత్ప్రసాదంబునం బ్రబుద్ధం
బయ్యె సాంఖ్యస్వరూపం బెట్టిది యెఱింగింపవే యని యడిగిన నతనికి దేవరతుం
డిట్లనుఁ గపిలాదిమహామునివర్ణితం బైనమార్గంబున వివరించెన. 599

— భీష్ముండు ధర్మజునకు సాంఖ్యస్వరూపనిరూపణంబు సేయుట —

సీ. వినుము దృఢజ్ఞానమున విషయంబులభంగి లెస్సగ నారయంగ వలయు
నవియుఁ దిర్యజ్ఞ సుష్యామరపితృసిద్ధగరుడగంధర్వకిన్న రులయందు
వేఱచందంబు లై విలసిల్లు శ్రుతివాక్యదృష్టంబు లగు ¹దానఁ దెలియ నరయు
పరిచయంబున భేదపరబోధ మేమిటి కనరాదు తోచినయప్పు డవియు

తే. దురితకరముల యని వానిఁ దొడర, కుండ, వలదె² లెస్సగ నెఱిగినవచ్చుచోలఁగ
నేమటమి దక్క నొం దొకం డేల చోరజనులఁ జిట్లంగ నడుచుట కనఘచరిత. 600

వ. తలఁపఁగ నాయు వింతియ కదా యని సౌఖ్యము దుఃఖముం బోరిం
గలుగవె కాలవృత్తి నని కర్మము లిట్లని వేదచోదనం
బులబహుభంగు లిట్టి వని బుద్ధికి సత్త్వరజస్తమోగుణం
బులకుఁ బ్రవర్తనంబు లివి పొమ్మని కాలచుట చాల మే లగున్. 601

- సీ. ఇంద్రియార్థంబుల నేనింట నైదింద్రియములును గోష్ఠంబునందు వహ్ని
పవనుండు బయలను బావకునందఁ దోయములును భూమిదోయముల బలము
గౌళికునందును గ్రాంతి యుపేంద్రునియందును నస్థంబునందు లోభ
మును దమస్సున బుద్ధియును రజస్సునఁ దమస్సును సత్త్వమున రజస్సును గరంబు
- ఆ. దగులు సత్త్వ మాత్మఁ దగులు నాత్మండు నా
రాయణుండు మహేశుఁ డనగఁ బరఁగు
పరముఁ దగులు నతఁడు పరము మోక్షంబునఁ
దగులు మోక్ష మెందుఁ దగుల దధిప. 602
- క. ప్రకృతి బదాటువికారము, లకు నాశ్రయ మాత్మ కది నెలపు విను మాత్మం
డకుటిలతేజోరూపతఁ, బ్రకృతియు వికృతియును గాక ప్రస్ఫురితుఁ డగున్. 603
- తే. ఆత్మనకు రెండురూపంబు లనఘ కలపు, విషయసంగతి నొక్కటి విస్తరిల్లు
దదుఁబోగంబులేక మధ్యస్థభావ, మొంది యొక్కఁడు వెలుగుచు నుండుఁజూవె.
- క. పవనం బేకము ప్రాణాదివిభేదము లైదు విను తదీయంబులు వా
నివిధంబు లరయ నిశ్చల, మపు నది యాసుకృత మంతరాత్మనిఁ జూపున్. 605
- క. విను గర్భవాసదుగిమంబును జన్మవృథయు బాల్యము విమూఢత్వం
బును రాగక్లేశజరా, జనితకృపాతలును జూపు సంగముఁ బాపున్. 606
- ఉ. చెందుచు నుండుఁ బుణ్యములు నేని సురత్వము మధ్యకర్తుఁడై
యొందు నరత్వముఁ దురిత యోగమునం బశుకీటభావముం
బొందు సుఖంబు దుఃఖమును బొందుగ జీవుఁడ దీనిభేదశ
క్తిం దోయంగ నేర్చినమఱిం గలయాతఁడు గోప మోక్షమున్. 607
- క. త్తయవృద్ధులఁ బుద్రుండు నల్లియు లోనుగఁ బొందుచుండఁ దెలియఁడు బంధు
త్తయమునకు వగచు నజ్ఞం, డయమహితా దీని నెలుగు టలమతఁ దెచ్చున్. 608
- క. తనదేహము దోషములం, 'గని వేపురలో నొకంపు గలుగు విముక్తిం
గనుపని కుద్యోగించుట, కనఘా పెక్కుంపు లే రహంకృతికతనన్. 609
- వ. అనిన విని యుధిష్ఠిరుండు దేహదోషంబు లెన్ని యెఱింగింపవే యనుటయు నని
మిషనదీకంఠనుం డతని కిట్లనియె. 610
- క. విను కామముఁ గ్రోధము భయమును నిద్రయు నిశ్వసనము భూవర దేహం
బునఁ గలదోషము లీహు, దును బాపెడితెఱఁగు నెప్పుడుం దెలియంగన్. 611
- సీ. తమ క్రోధమునకు సంకల్పవర్జనము గామమునకు నప్రమాదము భయంబు
నకు సత్యసంసేవనము నిద్రకును లఘుభోజిత నిశ్వాసమునకు వైరు
లని చెప్పి వెండియు నను ననేకము లగుదోషముల్ దొలగంగఁ ద్రోచువెరపు
లును బెక్కు లవి గనికొను వివేకము గలపురుషుండు దన్తార్థపరిచయమున

తే. విష్ణుమాయను దోచునీవిష్టసములు, భిత్తిచిత్తంబువిధంబున ఘేనభంగి
బుద్ధుదాకృతిగాఁగను బుధుఁడు దీని, సరకు నేయక మోక్షంబు తెరువు వెదకు.

— ఆత్మ పరమపదంబుఁ బ్రాపించెడు ప్రకారము —

వ. ఇది సాంఖ్యప్రకారంబు బహిష్కర్షణంబులు దహించండంబునం దొలంగఁ
జడిసి యానపాత్రరూపంబుగా దీని నవలంబించినయాత్మ్యండు ప్రజ్ఞాకర్ణధార
సామర్థ్యంబున దుఃఖభోవకంబును వ్యాధిమృత్యుమహాగ్రాహంబును భయోర
గంబును హింసావేగంబును రాగపంకంబును దృష్టా¹వర్తంబును నానాప్రీతి
రత్నంబును సత్యతీరంబును నగుసంసారసాగరంబు నుత్తరించు నానుకృతి నట
సూర్యుండు దనరశ్మిలవహించి నడపుచున్నతంతుసన్నిభం బైనమార్గంబు ప్రవే
శించి చనంజన సూక్ష్మండును శీతలుండును సుగంధియు సుఖస్పర్శుండును
సప్తమారుతశ్రేష్ఠుండును నగుపవనుం డెదుర్కొని నభగపరమగతిం జేర్చు
నభంబు రజగపరమగతిని రజస్సు సత్త్వపరమగతిని సత్త్వంబు నారాయణుని
నారాయణుండు పరమంబునం జేర్ప నందుం గలసి తన్తయుం డై యమృతత్వ
నిత్యుం డగు నని చెప్పిన విని పాండవాగ్రజుం డట్లమృతస్వరూపశాశ్వతుం
డగు నమృతాత్మండు దనపూర్వవృత్తంబు దలచునో తలంప కుండునో దాని
నిశ్చయం బతిగహనంబు మోక్షంబు దలంచి పరమజ్ఞానమగ్నుం డగుటం బురు
షున కెద్ది దశయో యనువితర్కంబున నది ప్రవృత్తిభర్తంబునకంటె మేలన
రాకున్నది యీరెండుదెలుగులుం దెలుప నీవ కాక యీలోకంబున నొరులు
గలరే యనుటయు నజ్ఞులకి జాహ్నువీనదనుం డిట్లనియె.

613

క. అడగితి లెస్సగఁ బ్రశ్నము, గడుసంకట మెట్టిమెలుక గలవారలు నె
ప్పుడు సంశయించుచో టిది, దడయక యుత్తరము నెప్పిసం దేటపడన్.

614

వ. కపిలదర్శనవిదు లగుమునీంద్రులపరమమతం బిది యవహితుండ వై యాకర్షిం
పుము.

615

సీ. పురుషుని నింద్రియంబు లెలుంగ వని మనస్థస్థములుగావున మనస్సంగమమునఁ
గను వాని నతఁడు ముక్తత్వంబు లేనియప్పుడుఁ గల్గినను నది పురుషునందు
సమమ నిర్విషభుజంగము లట్ల నిశ్చేష్ట సున్నయింద్రియములఁ గన్నఁ గాన
కున్నను నేమి యయు్యుదితవిజ్ఞానామృతస్వరూపునకు నాతండు దోఁటఁగఁ

తే. గాఢకుడ్యకుసూలాదికములచంద, మొందు నట్లుగాకయు నింద్రియోత్కరంబు
శరధిఘేననిభం బు విరియు నవ్విభూతి యీశ్వరుతైఱఁ గాత్తఁ బొందకున్నె.

క. విను మింద్రియసహితముగా, మనుజాధిప బోధపూరమగ్నత్వము గ
ల్గిననుం దత్సూక్ష్మగతులఁ, గనుఁ బురుషుండు గనియు నిర్వికారత నుండున్.

617

తే. భూతములను గుణంబుల బుద్ధి మనసు
నడచికొని జీవుఁ డొందు నారాయణునిఁ ద

దీయమాహాత్మ్యమున మాననీయపరమ
పదము గనుఁ గాన నిష్పుణ్యపాపుఁ డతఁడు.

618

క. పునగావ ర్తనరహితుం, డనఘా పరమాత్ముఁ జెందినట్టిపురుషుఁ డ
వ్విసుతావస్థను మోక్షం, బని చెప్పుదు రంతకంటె నధికము గలదే.

619

వ. అని చెప్పి వెండియు.

620

క. గురునివచనంబు తెఱఁగునఁ, బరమాత్మనిరూపణంబు ¹పని నియతిం ద
త్పరుఁ డై నడపం జాలిన, పురుషునిఁ దడయక ప్రశాంతి వొందు నరేంద్ర.

(21

చ. జనవర సాంఖ్య మిట్టిది ప్రజాపతిపూజ్యము బ్రహ్మభావభా
జనత ఘటింప దీనిసరి సమ్యగుపాయము లేందు లేవు నె
మనమున సుశయింపక సమాహితచిత్తత దీని నూఁడు ని
స్తరుఁ డగు నమ్మహేశ్వరకుఁ డాఁ దను వింటిట వేయు నేటికిన్.

(22

తే. వేదశాస్త్రపురాణసంవేదితంబు, లై నబహువిధసంపరిజ్ఞానములకు
నెల్ల నిది సేరుగడసూవె యేలులకు స,ముద్రమునుబోలె నుపశాంతిభద్రచిత్త.

వ. యోగ్యులును సాంఖ్యులును జూచు వెరవు లాకర్షించితికాదె యిది యిట్లగుటం
జేసి దర్శనభేదంబు గల దంటి నదియును నల్పాంతరం బదియును గాక.

624

ఆ. యోగిచూచుభంగినుర్వీశ సాంఖ్యుండుఁ,జూచు సాంఖ్యుఁ డరయుచొప్పు యోగి
వరుఁడు నరయుఁ గానవారిద్దఱును నొక్క, తెరువువారయంపు పరమములు.

క. విను సాంఖ్యమ్మును యోగము, నను ²పేళ్లుల కాని దీనియం దదియును దా
న నిదియుఁ దోఁచుచు నుండుం, గనుఁ దత్త్వవిచారి యొకఁడ కా నీరెంటిన్.

క. ఈతెరువునఁ జరియించుచు, నేతెఱఁగున నైనఁ దప్పె నేనియుఁ బురుషుం
డాతతనాకసుఖము గనుఁ, దోఁతెంచును మగుడ సద్బుధులవంశమునన్.

627

ఆ. మఱియు నితైఱంగు మనసున నెలసిన, వినుతమోక్షలక్ష్మీవిభుతఁ గాంచు
నిట్టితెనువు సూప ³నెవ్వరి కలవి నా,రాయణునక కాక యమలచరిత.

628

వ. నారాయణప్రణీతంబై యక్షప్రదర్శకం బైనయి తైఱంగుఁ జిత్తంబున నలవ
రింపు మని దేవవ్రతుండు ధర్మనందకునకుం జెప్పె నని యిట్లు వైశంపాయ
నుండు జనమేజయునకుం జెప్పిన నటమీఁద వర్తించినవిశిష్టసల్లాపంబులు
సెప్పవే యని యడుగుటయు.

629

కా. లీలాస్వీకృతచక్రశూల వినతాశీరక్షణాలోల దు
శ్శీలస్వాంతవిదూర వేదజలదశ్రేణీమయూరా సమి
త్కైలిఖండితదైత్యనిర్జరగణక్షేమక్రియానిత్య ని
స్తైలిలోక్యత్వనిరంజనాగ్రవిహృతీ సుస్థాపకవ్యాహృతీ.

630

క. సురమకుటఘటితరత్న, స్ఫురితదరణ పింఛదామ భుజగాభరణా
కరుణామయదివ్యాంతరి, కరణ జరామరణనోదకపదస్థరణా.

631

మాలిని. జపయజననిషేవ్యా సంగనిర్భుక్తభావ్యా
విఫులదురితభేదీ విశ్వలోక ప్రమోదీ
యపరిమితవిభూతీ ¹యప్రమాణ స్వరీతి
యుపనిషదవగమ్యా ²యోగభావైకరమ్యా.

632

గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బైన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వఁబాసందుఁ
బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ

శ్రీ గణేశశారదాగురుభ్యో నమః

శ్రీ మదాంధ్ర మహాభారతము

శాంతిపర్వము - షష్ఠాశ్వాసము

సంధాన ప్రాథమ

యాసంభృతభక్తమోద యఖిలజగత్త్ర

తా 1 సత్త్వికోద శమా

భ్యాస 2 నిరతనిర్విభేద హరిహరనాథా.

1

— భీష్మని ధర్మజుండు ప్రశంసించి యక్షరక్షరంబుల నడుగుట —

వ. దేవా వైశంపాయనుండు జనమేజయున కిట్లనియె నట్లు యోగసాంఖ్యవిదులక్షరంబు నొంది యానందస్వరూపు లగుదు రని చెప్పిన విని ధర్మతనయుండు దేవప్రతునితో నీవు పరమజ్ఞాననిధి వని వేదసంవేద లగువిపులు నెప్ప నప్పలుకులును నిన్ను సాంఖ్యయోగప్రవీణు లయినయతులును మునిపతులును వర్ణింప నవ్వచనంబుల నాకర్షించుచు బ్రహ్మాదంబునం బొందుచుండుదుము దక్షిణాయనశేషదినంబు లింక నల్పంబు లన్కుండు మరలంబశినఁ బరమగతిం బ్రాపించెదవు మఱి మే మెవ్వరిచేత విసువారము కురువంశంబునకుం బ్రజ్ఞాఘృత 3 ప్రసీతం బగుదీపంబుగావె భవత్రేజుంబు నాశ్రయించెద మని తనవారలం గలపిఠాని పలికె నీవు నిర్దేశించినయక్షరం బనునది యెట్టిది క్షరం బెయ్యది యెఱింగింపవే యనుటయు నతండు నసిష్ఠజనకసంవాదం బనం బరఁగువిశిష్టేతిహాసంబు గలదు దాన నీయజిగయవియును మఱియు నెఱుంగవలయునట్టివి యనేకార్థంబులును దెలివివడు విను మని సుప్రసాదభరితుం డై.

2

సీ. అనఘ సుఖానీనుఁ డైననసిష్ఠసంయమిఁ గాంచి భక్తిఁ బొదముల కెఱిగి జనకభూనాథుండు వినయంబుతోడ సుపాసించి మునివర యక్షరం బ నాది శివం బన నపునరావృత్తిల్లిదిద మగుచుండు నెయ్యది యెఱుంగఁ జెప్పవే యనుడు నాశ్రితవత్సలుం డగునమ్మహాత్ముండు దెలియంగఁ జెప్పె

తే. నద్దయాశునిచెప్పిన యక్షైఱంగు, ప్రస్ఫుటంబుగఁ జెప్పెదఁ బొండవా గ
జన్మ నీ కని పలికి యజ్ఞహ్నవీత, నూజఁ డిట్లును నాననాంభోజ మలర. 3

❖❖❖ వసిష్ఠజనకరాజసంవాదప్రకారము ❖❖❖

వ. జనకజనేశ్వరు బోధించుట కై వసిష్ఠమునీశ్వరుం డిట్లనియె. 4

క. నయనముఖపాణిపాదము, లయమహితా యెందుఁ గలిగి యాద్యంతపరి
క్షయవృద్ధిరహిత మై నిర్దవ్యమ మగుతత్త్వంబు నక్షరం బుండు బుధుల్. 5

క. ఊర మండు దానివలనను, ఊరియించినతత్త్వములను జనవత్సల యు
య్యిరువదినాల్గింటిని దర, తరమ విభాగించి చెప్పెదం దెలియఁగన్. 6

తే. అక్షరము విక్రియాశబలాత్మకత్వ, మొంది నవ్విక్రియకును బెట్టొలసె బ్రకృతి
యనఁ బ్రధానంబు నాఁగ నవ్యక్త మనఁగ, తానఁ బుట్టుమహన్నామతత్త్వ మనఁఘ. 7

తే. విను మహంకార మాతత్త్వమున జనించ, దాన భూతపంచకమును దద్ధణంబు
లై నశబ్దాదివిషయంబు లైదు నింది, యములుఁ బరియును మనసును నావహిల్లు. 8

క. ఊర మయ్యిరువదినాలుగు, నరనాథా యక్షరంబునకు నెయ్యెడల
క్షరభావము లే దయ్య, ఊరము విలాసములు సూపె ఊరతత్త్వముల్. 9

వ. ఈచతుర్వింశతితత్త్వంబులును విజ్ఞానగోచరంబులు పంచవింశతితమం బై యక్షరం
బనం బరఁగునిప్పురమతత్త్వంబు విను మవిజ్ఞేయం బవ్యయం బకలంకం బనా
మయం బమృతంబు. 10

క. జననాథ యక్షరం దెందును గ్రీడఁ జరించుఁ ద్రిగుణదోహలపర మై
తనకుఁ బ్రబోధము లేకున్నను నానాయోనిగతజనముల వెంటన్. 11

క. విను సత్త్వైరజస్తమముల, యనుసరణమువలన వివిధ మగుయోనిగణం
బున నెలసినయాతత్త్వము, దనుఁ జూడఁగ లేక యనియ తా నని యుండున్. 12

ఉ. సత్త్వైరజస్తమోగుణావశస్థితి నక్షర మర్హ ధర్మసం
గితత్త్వము మధ్యకర్తృతయుఁ గిల్బిషకృత్యము నొంది యొంది ది
వ్యత్త్వనరత్వగోమృగఖగాదికతిర్యగ నేకహీనజం
తుత్త్వములఁ సుఖంబులును దుఃఖములున్ నరకంబులుం గనున్. 13

క. జనవర శుక్లము లోహితమును గృష్ణము నై నవర్ణముల నక్షర మొం
దును సత్త్వైరజస్తమముల, యనుసారంబున నవర్ణ మయ్యు వికృత మై. 14

క. అగుణం బయ్యును నిష్ఠైయి, బ్రగుణతఁ బ్రాపించు నక్షర మహంకార
స్థగుణం బూదిన విడిచిన, దెగు నన్నియు నిర్వికార²దీప్తంబు నగున్. 15

వ. అని చెప్పి వెడియు. 16

చ. క్రతువుఁ దీర్థయాత్రలను రాత్ర్యశనంబుల భూమిశయ్యలఁ
• ప్రతపరినిష్ఠులఁ జడలు వల్కులముల్ వివిధంపునండముల్

సతతముఁ దాల్చుట వపువు సంకటవాటున బెట్టు నాద్య ము
చ్యుత మమలంబు దాను దనుఁ జూడక యక్షర మప్రబుద్ధ మై.

17

క. అమృతము నభవము నజరము, నమలము నగుతన్ను మృతము నాహితభవము
సమధికజరమును మలసహి, తముఁగా నక్షరము మమతఁ దలఁచు నరేంద్రా. 18

ఆ. తనకుఁ దాన బంధ మొనరించుకొనియెడు, పొత్తినులికాయపురువుభంగి
నగుణమయ్య సగుణతావాప్తిబొందున, క్షరము ప్రకృతిగుణము సంక్రమించి.

ఆ. అమలవాయుసేవనము నిర్మలత్వంబు, గలుగఁగాఁ బదాఙ్కుశలఁ బూర్ణుఁ
డగుసుధాంశుమాఙ్కి నక్షర మమలినా, ఖండశాంతిబోధఘనత వెలుగు.

20

వ. అనిన విని జనకుం డమ్మనీశ్వరున కిట్లనియె.

21

క. వనితకుఁ బురుషునకుం దన, తనయంతన రూ పాకం డొదవఁ జేయఁగ వి
న్ననువు గలుగ దొందొరువుల, నెనయుటఁ గాని శ్రుతిమతము నిట్ల మహాత్మా.

క. వనితగుణంబులు చర్మంబును మాంసము శోణితంబుఁ బురుషగుణతత్త్వ
విను మజ్జాస్థిస్నాయువు, లనభుతపోవిభవ యిట్ల యని శ్రుతి నెప్పన్.

23

వ. అది తిర్యగ్జనుష్యాదు లైనసకలయోగులయందును జన్యంబు లావహిల్లెడి
తెఱంగు.

24

క. నరనారీసంబంధము, పరుసగదా పురుషునకును బ్రకృతికి ననోన్య
న్యరమణ మది సర్వజనన, కర విట్టులు శ్రుతులు నెప్పుఁ గారుణ్యానిధి.

25

క. వినుము ప్రకృతిపురుషులభంగి నిరూపింపంగ ముక్తికిని మార్గంబు
గనువెరపు లేక యున్నది, మునినాయకి యెఱుంగఁ జెప్పు మోక్షపదంబున్.

26

క. అనుపమ మజర మతీంద్రియ, మనామయ మనంత మమల మన వెలుగు నొకం
డని వేదశాస్త్రములచే, విని యుండుదు దానిఁ దెలుపవే కృప నాకున్.

27

వ. అని వేడిన నమ్మనివరుండు సాదరంబుగా నతని కిట్లనియె.

28

— వసిష్ఠుఁడు జనున కక్షరక్షరతత్త్వంబులతెఱుంగఁజెప్పించుట —

సీ. గ్రంథంబు ¹ధరియింతు గాని నీ కర్థబోధంబు లే దర్థబోధవ్యవేత
మగు గ్రంథధారణ మప్రయోజన మర్థనిశ్చయ మెఱిగింతు నిపుణబుద్ధి
నవధరింపుము సాంఖ్యమనుసరించునయోగతంత్రంబు నదియును దానితెరువు
నొందుఁ గావునసాంఖ్యయోగంబు లేకంబ యని కంఠ ప్రాజ్ఞులు మనుజునాథ

తే. సాంఖ్యమునకు యోగమునకు జనని శ్రుతియ

పురుషవనితానపుంసకంబు లనఁ బ్రకృతి

లింగములు గల వాత్తుం డలింగుఁ డతనిఁ

జెంద దది ²యెద్దియును నని చెప్పు శ్రుతులు.

29

క. విను బీజంబున బీజంబును దేహమునందు దేహమును నింద్రియముల్

దనతనవలనో దానులు, మనంబునకు మనసు పుట్టు మహితవీచారా. 30

తే. ఇతఁ డబీజం డదేహం డనిం ద్రయుండు, వీతమానసుఁ డని యాత్మవిధము నెప్పు
వేదములు భవదుగ్ధిగర్తాదిగములు, నాతనికి లేవు నిర్గుణం డగుటఁ జేసి. 31

చ. ప్రకృతి యలింగ తజ్జుతభంగులు లింగము లట్టు లయ్యు రం
జకగుణశీల లింగచయసంగతిఁ దాను సలింగ యయ్యె మూ
ర్తికలన లేక యుండియుఁ బరిస్ఫుటపుష్పఫలాదినూచక
ప్రకరముచేత మూర్త మయి రంజిలదే ఋతువేళ సూడఁగన్. 32

క. కావున గుణములు ప్రకృతివ, యేవిధమనఁ జూచినను మహేశ్వరుని గుణి
త్వావేశము పొరయ దన, ద్భావము సద్భావ మగునె భరితవివేకా. 33

వ. ఇది యక్షరక్షరవివేకం బేకం బనేకంబు దర్శనం బదర్శనంబు నిస్తత్త్వంబు
దత్త్వం బవవర్గంబు వర్గం బని యక్షరక్షరంబులపర్యాయనిర్దేశంబు లక్షరంబు
నప్రబుద్ధులు గానకు ప్రబుద్ధు లగుసాంఖ్యులును యోగులును బుద్ధికిం బరం బై
పంచవింశతీతమం బయినయాతత్త్వంబు నాలోకింతు రని చెప్పిన వసిష్ఠతో
నవ్వసుమతీవల్ల భుండు. 34

సీ. కలదు నానాత్వ మేకత్వ మాత్మనకు నవిద్యయు విద్య నావిందు నదియు
నదియును నెఱిఁగింపు మక్షరక్షర భేద మీవు నెప్పటి బుద్ధి యెంతయేని
నస్థిర గాన యయ్యవబోధమును మాసె సాంఖ్య యోగంబుల చందములును
దెలియంగఁ జెప్పఁగావలయు నా కనుడు నమ్ముని యిట్టు లనియె నమ్మనుజుపతికి

తే. యోగ మనఁగను ధ్యానంబు రాగరహిత
యదియు వినుము ప్రాణాయామ మనఁగ నొకటి
మనసునేకాగ్రతావృత్తి యనఁగ నొకఁడు
పరఁగు సగుణత్వనిర్గుణభావగతుల. 35

వ. తదనుష్ఠానప్రకారంబు నెప్పెద. 36

క. మలమూత్రంబులకాలం, బుల భుక్తి కనంతరమున భూవర యోగం
బలవలుచు రెండుమార్గం, బులును నిష్ఠింబు లండు పూర్వాచార్యుల్. 37

సీ. కొంచెపుటశనంబు గొనుచు సంగంబులఁ బాసి యింద్రియములపజ్జఁ జనమి
శబ్దాది యైనవిషయజాత మంతరంగంబున సందడి గాక యుండ
సద్బుద్ధి దృఢ మగుసాధనంబుగఁ గొని మరలిచి యాత్మన మనసు నిలిపి
యపగతసంకల్పుఁ డై యుపలస్థాణు భంగికస్థితిఁ బనుపడి దివంబు

తే. రాత్రియును యోగనేవానురతి నివాత
దీపమునుబోలె వెలుగునాత్మీయమూర్తిఁ
గనుచు నెడనెడ కినుపరమకాలములు స

నంగ వర్తించి యోగి యానంద మొందు. 33

వ. ఇది యోగప్రకారంబు సాంఖ్యంబు తెలుగెఱిగించెద. 39

తే. ప్రకృతివాదు లవ్యక్తంబు ప్రకృతి యందు
ప్రసవధర్మిణి యైనయోప్రకృతి దన్ను
బుద్ధ్యహంకారములు బంచభూతములును
విషయములు నింద్రియములు గా విస్తరించు 40

వ. పురుషునివలన నివి యెల్లనుం గలుగుఁ బురుషుం డింతకు నధిపాత యైయుండు. 41

క. అనులోమంబున సృష్టియు, జనవర ప్రతిలోమవృత్తి సంహారముఁ గ
ల్లును జనప్రళయంబులఁ, దనకు బహుత్వంబు నేకతయు శోభిల్లున్. 42

వ. తేత్రం బన నవ్యక్తం బనం బ్రకృతి యనం బ్రధానం బనం బరఁగుతత్త్వం
బొక్కిటియ దానిన సత్త్వంబునండు జీవుం డాతేత్రంబు నెఱింగెడివాడు
గావున తేత్రజ్ఞుడను నవ్యక్తపురుషున వసియించుటంజేసి పురుషుండు నన
వెలుంగు తేత్రతేత్రజ్ఞులు వేఱగుట ప్రస్ఫుటం బవ్యక్తంబు జ్ఞానంబు పురు
షుండు జ్ఞేయుండు ప్రకృతి సగుణాత్మకపురుషుండు నిర్గుణుం డిది సాంఖ్య
ప్రకారం బిట్లు పరిసంఖ్యానరూపంబునఁ జతుర్వింశతితత్త్వంబుల నేర్పరించి
పురుషుండు దన్నుఁ దాన చూడం గైవల్యంబు సిద్ధించు నిట్టిది యపునరావృత్తి
పదంబు తత్త్వసమూహం బప్రబుద్ధం బది త్షరంబు పంచవింశతితత్త్వవిశిష్టం
డగుపురుషుండు ప్రబుద్ధం డక్షరం బనం బరఁగు నిత్యైఱు గెఱిగినవా రెల్ల
వలనను నిర్భయులు భూవర యోగంబును సాంఖ్యంబును నక్షరంబును త్షరం
బును జెప్పితి విద్యావిద్యలు సెప్పెద నాకర్ణింపుము. 43

విద్యావిద్యల ప్రకారనిరూపణము

ఆ. విద్య యనఁగఁ బంచవింశతితమతత్త్వమైనయక్షరంబు మానవేంద్ర
విను మవిద్య నాఁగఁ జనుఁ బ్రధానము దేట, పఱిచెదను విశేషభంగులెల్ల. 44

వ. కర్తేంద్రియంబులకు బుద్ధీంద్రియంబు విద్య బుద్ధీంద్రియంబులకు మనస్సును
మనస్సునకు భూతపంచకంబును భూతపంచకంబునకు నహంకారమును నహం
కారంబునకు బుద్ధియు బుద్ధికి నవ్యక్తంబును నవ్యక్తంబునకుం బంచవింశతి
తమతత్త్వంబును విద్య లని చెప్పి వెండియు నమ్మునివరుం డి ట్లనియె. 45

తే. త్షరము నక్షరమును ననఁగలుగు రెంటి, నేర్పఱిచి మున్ను సెప్పితి నింక నొకటి
సెప్పఁగలదు సమగ్రవిశేషకలిత, మవహితుండ వై విను విదేహాధినాథ. 46

సీ. జీవుండుఁ బ్రకృతియు భూవర యక్షర త్షరము లీరెంటిని త్షరము లనియు
నార్యులు సెప్పుదు రక్షరంబులు నందు రాద్యంతరహితంబు లగుట యీశ్వ
రత్త్వంబు గల్గుట తత్త్వాద్వికము లనఁ జనుట రెంటికి సదృశంబు సూచె
ప్రకృతిగుణంబు లై పరఁగెడుమహదహంకారాదికంబులఁ గలసినపుడు

- ఆ. ఊర మనంగ వచ్చుబురుషుని బ్రకృతి దా, ననితలంచుఁగానయదియుఁ బురుషుఁ
బొంద గుణవికారములు లేమి నిర్గుణ, మక్షరం బనంగ నగును దాని. 47
- వ. ఎప్పుడు పురుషుండు ప్రబుద్ధుం డయ్యె నప్పు డతండు. 48
- ఆ. ఇంతకాలమేని యెటుంగక సంగభిభూత యగుచు నప్రబోధకలిత
యైనయట్టిప్రకృతి యే నంటి నిస్సంగ, బోధమహిను గానఁ బోలదయ్యె. 49
- క. ప్రకృతికి నాకును నుదకము, నకు మత్స్యంబునకుఁబోలె నై సర్గిక మై
ప్రకటం బైనది వేర్పా, టకట యహంకారవశేత నది యే నంటిన్. 50
- క. ప్రకృతి గుణంబులఁ గోని బహు, వికృతరూపముల నట్లు మ్హేగొలిపె నే
నకలంకుండ నరూపుడఁ, బ్రకృతి దోఱఁగి నిలిచెదను నిరంజనమహిమన్. 51
- తే. ప్రకృతి సేసెనె యీయపరాధ మరయ
నాయదియ కాక వేటొకండే యనంగ
కలితుఁ డగునేను దానితోఁ గలయ నేల
కలిగె బహురూపములు దానఁ గాదె నాకు. 52
- క. మమతం గాదే బహుజన్మము లయ్యెడు దీని విడిచి నానాయోని
భ్రమణంబుం బాసెద న, త్యమలుడ నగునాకుఁ బ్రకృతి యాశ్రయ మేలా. 53
- తే. ఎన్నిరూపులు గొనివచ్చియెట్లు పొడవు, సూపేసేనియు దాని నేఁ జూడ మమత
నా నహంకార మనఁ గల్గు వానిఁ జేర, సీక త్రోచినఁబ్రకృతి దా నెట్లు దోచు.
- క. నిశ్చేతనయును నెంతయు, దుశ్చేష్టయు నై నప్రకృతి దోఱఁగి సముద్య
న్నిశ్చయవృత్తి నిరామయ, నిశ్చలనిర్మలపదై కనిరతుడ నగుదున్. 55
- వ. అని యిట్లు పరమసంబోధనంబునంజేసి ఊరం బగునవ్యక్తంబు దోఱంగినపంచ
వింశకుం డక్షరం బనం బరఁగు నక్షరంబునకుం బరం బైనదానిం బెక్కం
డైటుంగరు సాంఖ్యసూక్ష్మత్వదర్శకులుఁ గాంతురు ఊరాక్షరపరంబు లప్రబుద్ధ
బుద్ధమానబుద్ధంబు లనునిర్దేశంబులు గలిగి యుండుఁ బరతత్త్వనిర్దేశంబునం
బొల్పుషడ్వింశకంబు బుద్ధంబును విమలంబును నప్రమేయంబును సనాతనంబును
నై పంచవింశంబును జతుర్వింశంబునుం గనుచు వెలుంగు ననిచెప్పి వెండియు. 56
- క. విను దృశ్యంబు నదృశ్యంబును నగుజీవపరతత్త్వములు బ్రహ్మసమా
ఖ్యను నెగడుఁ బ్రకృతి కది లే, దనఘా యక్షము తెఱఁగు నభివర్ణింతున్. 57
- ఆ. ప్రకృతి దోఱఁగి తన్నుఁబరికించుచేపుండు, సరముగాంచు నపుడు ప్రకృతి సగుణ
తానిరూఢి యడఁగి తన్నయత్వమునొంది, జీవకేసలత్వ సిద్ధి యొలయు. 58
- క. విను కేవలుఁ డగుజీవుఁడు, దనుఁ బరముం గాఁగఁ జూచి తల్లీ నత్వం
బున వెలుంగు నది నిరామయ, మనంత మగుపదము సూపె యతులవివేకా. 59
- కీ. ఈనెటి పురుషునకుం గల, నానాత్రై ల్వికత్వములును నరనాయక శా
స్త్రానూనదృష్టిఁ గనుఁగొనఁ, గా నగుఁ దాత్పర్యశుద్ధికలితాత్మనకున్. 60

- క. అనఘా మోక్షము తెలుఁ గిది, విను మోక్షణ మిట్లు పంచవింశకునకుఁగాఁ
గనినది యతండు ప్రకృతిం, దనుఁగాఁ గొని తద్గుణములఁ దగులుటవలనన్. 61
- తే. తగులు వాసి షడ్వింశకత్వమునఁ గలయఁ,దనకు మును లేని కేవలత్వమును నిర్వ
లత్వశుచితాస్వతంత్రత్వసత్త్వవరత,లొందుఁ దద్ధర్మసమవాయమొలసి యధిప.
- వ. అని యిట్లు ప్రబోధించి. 63
- క. శివమును బరమబ్రహ్మము, నవికృతియు సనాతనంబు నగుపదమును భూ
ధవ యెఱిఁగించితి నిర్భయుఁ,డవు గ మ్మలవలుపు మిది దృఢంబుగ నాత్మన్. 64
- తే. దీని నెఱిఁగించునపుడు భక్తియును శమము
దమము సంశయమును వేరతత్పరతయుఁ
గలుగఁ జూచి యెఱిఁగింపు కానివాని
కీకు మీవిద్య పాత్రదానైకనిరత. 65
- ఆ. అఖిలరత్నపూర్ణ యగుచనుంధర యెల్ల, నొసఁగితేని నొసఁగు యోగ్యతాభి
యుక్తిలేనివాని కొసఁగకు మీవిద్య, తగినపాత్రమైనఁ దడయ కీము. 66
- క. అని చెప్ప నియతుఁ డై విని, జనకనృపాలుఁడు గృతాంధజన్మం డయ్యెన్
మనుజేంద్రవర్య నీ కే, వినిపించితిఁ దదితిహాసవిధ మేర్పడఁగన్. 67
- వ. అని పలికి భీష్ముఁడు పాండవాగ్రజున కిట్లనియె. 68
- క. ఇది బ్రహ్మ వసిష్ఠునకు, న్నదయుండై చెప్పె నతఁడు నారదునకు సం
విదితంబు సేసె నమ్ముని, మదాత్మకుం దేటవఱిచె మహనీయకృపన్. 69
- క. ఏను వసిష్ఠువచనముల, కా నెఱిఁగించితి మనంబు కలఁక విడిచి యీ
జ్ఞానం బలవఱుము పర,మానందప్రదము కౌరవాన్వయముఖ్యా. 70
- క. క్షీరమును నక్షరమును ద,త్పరమును నెఱిఁగితి,విశోకభయమోహుఁడ నై
కురువర యానిశ్రేయస, కరప్రబోధంబు నూఁదు గాఢాదరతన్. 71
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 72
- సీ. వేటవేడుక నడవికిఁ జని వసుమంతుఁ డనువాఁడు జనకుని తనయుఁ డొక్క
చో భృగువంశతేజోవర్ధనుం డగు నొకమునీశ్వరుఁ జూచి యుచితవృత్తిఁ
జేరి వినముఁ డై చిత్తానువృత్తిమై నిహపరంబుల కెద్ది హితము సెప్ప
వే యన్నఁ గృప నతం డిట్లు భూతహితాహితాచరణంబు లధిప సౌఖ్య
- ఆ. దుశఖముల నొనర్చు దుర్వారత్పష్టత, నిరసనంబు మేలు నరులు జాంటి
చవియకాని నెగులుఁ జఱిరయంబున నెక్కి, తారు విలుగఁబడుటఁ దలఁపలేరు. 73
- క. ధర్మంబుఁ బరిజ్ఞానము, నిరల్పమతి నభ్యసించి నృప యనిశంబున్
ధార్మికసంగతి గలిగినఁ, జేర్చి యుభయలోకముల నభిష్టుత్య మగున్. 74
- వ. అని మఱియును. 75

- తే. బ్రాహ్మణప్రార్థితము లైనను నులునేయు, మిమ్ము ధనముపాత్రములకు నిచ్చి వగవకుండు మక్రోధకామత్వమొలయజేయు, మఱికి ధృతిసాలగల్గుము మనుజునాథ.
- వ. ధృతిలేమిం గాదె మహాభిషాఖ్యుం డగునృపముఖ్యుండు త్రివిప్రపంబుననుండి విభ్రష్టుం డయ్యె ధృత్యాంబనంబునంగదా యయాతి యాపద నిస్తరించె. 77
- క. అనిన విని యానృపతి య, మ్మునివచనము లూడి కామమునకుం గ్రోధంబునకుం దొలగించి తనదు, మనము ధృతికి ధర్మమునకు మరుగం జేసెన్. 78
- వ. అని చెప్పినం బ్రియం బుది మందాకినీనందనుతో ధర్మనందనుండు ధర్మాధర్మవియుక్తంబును సర్వసంశయవిముక్తంబును జన్మమృత్యురహితంబును నిత్యంబును శుచియును శివంబును నవ్యయంబును బరంబును ననాయాసంబును నగు నట్టిదాని నెఱింగింపవే యని ప్రార్థించిన సతండు యాజ్ఞవల్క్యుజనకసంవాదంబితిహాసరూపంబునం బ్రవర్తిల్లు నది వినిన భవదభ్యర్థితంబైనయర్థంబుప్రతిభాసించు మఱియు వలయునపి యెఱుంగ నగు జెప్పెనని పలికి యతనికి ట్లనియె.

— యాజ్ఞవల్క్యుజనకరాజుసంవాదప్రకారము —

- ఆ. వినుము సకలలోక విశ్రుతవిజ్ఞాన, ఘనుని యాజ్ఞవల్క్యు డనుమునీంద్రు, వినయ మొప్పు గాంచి వినతుఁ డై విధిలేతుఁ, డైనజనకనృపతి యతనితోడ. 80
- వ. ఇంద్రియంబులు నవ్యక్తంబును బ్రహ్మంబును బరంబును భూతస్సప్రళయంబులును దత్కాలసంఖ్యలును దేటఁజది భవదీనురమాభుత్వంబు నెఱపవే యనిన నమ్మునివరుం డమ్మహీవరున కి ట్లనియె. 81
- సీ. ఆధిప సర్గముఁ బ్రళయంబు నవ్యక్తంబు దా నొనరించుఁ దత్కాలసంఖ్య విను కల్పములు పది దినమున కంతయ రజనికాలంబు సర్గంబు పగలు సేయు రే ప్రళయంబు నెల్లించుఁ దొలుత న రేషభూతములకు జీవనముగ నోషధికల్పన మొనరించుదానికై మోరణ్య మైనమహాండమున వి
- తే. ధాతఁ బుట్టించు నతఁడు భూతముల నెల్ల జనన మొందించు భూమ్యాదిసారభూత గంధముఖ్యగుణోత్కర గ్రాహకములు శ్రోత్రముఖములు దత్స్పృమి సూరే మనసు. 82
- వ. అది యె ట్లఁచేని. 83
- క. వినుటకును గనుటకును సా,ధనము లయినచెవియుఁ గన్నుఁ దననయంతక విననుం గానను నేర్పునె, మనగిప్రభావమునఁ గాక మనుజాధీశా. 84
- తే. ఇంద్రియము లెల్ల నట్టివ యెలసీ యొండు,వలన మనసున్నదమతమవర్తనముల నిగుడ నేరవి దెల్లంబు నృపవరేణ్య, యిట్లు లగు టజ్జలకునైన నెఱుంగవచ్చు.
- తే. మనసుచేతివ యింద్రియమహిమ లెల్ల నుపరతం బైన మనసుతో నుడిగి మడఁగు

నింద్రియము లుపరమ మొందెనేని దాన
మనసు మగుడదు విషయత్పష్టన చరించు.

86

- క. కాపున నింద్రియచేష్టల, నేవనికిం బోవ నీమి యింతకుముఖ్యం
బై వడిగొనుమనసు దిగువఁగా వలయును మగుడ దీనిఁ గనుఁగొను మనఘా.
- వ. ప్రళయప్రకారంబు వినుము రాత్రి యగుటయు నవ్యక్తం బహంకృతి పురుషు
బోధించిన నతండు పండ్రెండుమూర్తులు నైకొని రశ్మిజాలంబుల జరాయుజ
ప్రభృతీసర్వభూతంబులను రూపుమాపినం గూర్చిప్యంబునుంబోనిపుధిని జల
మయం బగుజలంబు లోకంబు లెల్లం దనమయంబకాఁ జేర్చి తన్నుం గాలాగ్ని
మడియింపం గుదియుఁ బ్రజ్వలజ్వాలాభీలం బగునయ్యనలం బనిలంబుచేతం
జెడు నెందునుం దాన యై పరఁగునన్మహాబలు నాకసంబు మ్రింగు నతివితతం
బగు నవ్వియత్తత్త్వంబు మనంబు గ్రసీయించు మనంబు నయ్యహంకారాధి
ష్టితపురుషుండు గబళించు నయ్యహంకృతి నవ్యక్తంబు లోఁగొను నిట్లు రేయి
వోయిన నెప్పటినిధంబు ప్రవర్తిల్లు.

88

- క. ప్రీతిగ నధ్యాత్మము నధి, భూతము నధిదైవతంబు భూవర సంప్ర
ద్యోతితములుగాఁ జెప్పెద, నా తెఱఁగు ప్రబోధకారి యగు నూహింపన్. 89

— ఆధ్యాత్మాధిభూతాధిదైవతప్రకారము —

- సీ. పాదపాయూపస్థపాణివాక్కులు విను మధ్యాత్మములు దత్త్రీమానుయుక్తి
గంతవ్యమును నిస్సర్గంబు నానందంబుఁ గర్తవ్యవత్తవ్యకములు నయ్యె
నధిభూతములు వాని కధిదైవములు వరుస విష్ణుమిత్రప్రజాపతులును
శక్రపావకులును జతువు జిహ్వయు ఘ్రాణంబుఁ ద్వక్కు శ్రోత్రంబుఁ జావె
- తే. యనఘ యధ్యాత్మములు రూపమును రసంబుఁ
జాలుపడ గంధసంస్పర్శశబ్దములును
దదధిభూతంబు లభిదైవతములు సూర్య
జలమహివాయుదిశ లండ్రు శాస్త్రవిదులు.

90

- క. మన మధ్యాత్మము దానికి, ననఘ మంతవ్య మందు రధిభూతము చం
ద్రుని నధిదైవతముగ బుధ, జనములు నెప్పుడును శ్రుతివచనప్రతిపత్తిన్. 91
- తే. బుద్ధి యధ్యాత్మ మనఁ జనుభూతవర్య, దాని కధిభూత మండ్రు బోధవ్యమైన
దానిఁ బొల్పుతదీయాధిదైవతంబు, వినుము క్షేత్రజ్ఞుఁ డని చెప్పు వేదచయము.
- క. ఆరయ నధ్యాత్మ మహం, కారం బధిభూతనామకం బభిమానం
బారూఢయశశివరమో, దారా¹రుద్రుఁ డధిదైవతం బన నెగడున్. 93

93

- తే. ధరణివల్లభ చిత్త మధ్యాత్మ మనఁగఁ, బరఁగుఁ జేతయితవ్యంబు భావితాత్మ

లై నమహానీయులధిభూతముండు బ్రహ్మ, మంచితాధివై వత మను నాగమములు.

వ. అని చెప్పి ప్రకృతిపురుషప్రకారంబులు వినుట మనోనిర్వికారత్వకారణం బగు ననుపలుకు వలికి యిట్లనియె. 95

క. ప్రకృతి దనయిచ్చు గ్రీడా, ర్థకముగ సత్త్వాదిగుణవితానము నానా వికృతులఁ బొందింప నను, ఖ్యోకవిధ మై పరగు చుండునది మనుజేంద్రా. 96

క. దీపమున ననేకము లగు, దీపములు పరంపరానుదీప్తాకృతు లై వ్యాపించుచందమున గుణ, రూపంబులఁ బరపుఁ బ్రకృతి రోషవిదూరా. 97

సీ. సత్త్వగుణంబులు సంతోష మానంద మారోగ్య మక్రోధ మాజ్ఞవంబు శుద్ధిప్రకాశత సుస్థిరత్వ మహింస నిర్మలశ్రద్ధ విసీతి లజ్జ సత్యంబు శౌచంబు సమత యాచారం బకారపణ్యై శున్య కామవృత్తి విను రజోగుణములు విగ్రహదర్పాభిమానకామక్రోధమత్సరములు

ఆ. కరుణ లేమి భోగకాంక్ష యహంకారముమృతిక తమోగుణము లప్రకాశమోహబహుతరాశనవాదప్రమాద మార్భ్యమరణభేదనములు. 98

క. ప్రకృతికిని గుణములం గొని, యకలంకుం డైన యంతరాత్ముని వేవే ల్వికృతులఁ బొందించుట వా, యక కలుగుం దత్స్విభావ మపి యరయంగన్.

క. పురుషుండు చైతన్యాత్ముండు, నరనాయక ప్రకృతి చేతనారహిత జగద్ధరఁ బురుషునివెలుంగునఁ దా, ధరియించుం బురుషుఁ దిగుచుఁ దనమెయిదిరుగన్.

ఉ. సత్త్వైరజస్తమోగుణశస్థితిఁ గేవలపూర్ణమిశ్రకౌ రిత్త్వవిరుద్ధకర్తములఁ జేరిత మైకను సూర్ధ్వలోకనే విత్త్వము మానుషత్త్వపదవీకలనంబును రౌరవంబు నా తత్త్వము దన్నెఱుంగమి ప్రధానముచేతల నావహిల్లినన్. 101

క. తను నెఱిగిన నవ్యక్తము, చనవునఁ బోఁ డాత్ముఁ డజరశాశ్వతవిగతాం జనవిమలాచ్యుతపదముం, గని యక్షరుఁ డగు నిజప్రకాశస్థిరతన్. 102

వ. అనిన విని జనకపతి యమ్మనిపతితో ననాదినిధనంబులు నమూర్తంబులు నచలంబులు నగ్రాహ్యంబులు నగుపురుషప్రకృతితత్త్వంబులయం దొక్కటి సచేతనం బైయుండఁ దక్కినయది చేతనారహితం బగుటకుం గతం బేమి యెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కిట్లనియె. 103

క. సగుణం బగుణం బగునే, యగుణము సగుణ మగు నెట్లు లవ్యక్తము నిత్యగుణసమవేత మై జడత గలిగి యుండంగఁ బురుషధర్మము గలదే. 104

క. పురుషునికలరూ పెఱిగెడు, పరిబోధము లేక యుండుఁ బ్రకృతికే బ్రకృతిం బురుషుఁ డెఱుంగును దనకుం, బరంబు లే దనియుఁ గను శుభస్థిరదృష్టిన్. 105

క. కావునఁ బ్రకృతి యచేతన, భూవల్లభ చేతనుండు పురుషుండు సమ్యక్

- గృహవన యలవడినమునీం, ద్రావలి యిచ్చెయి సునిశ్చయంబుగఁ బలుకున్. 106
 వ. అని వెండియు. .07
- ఆ. తాను బ్రకృతిఁ బ్రకృతి దనయందు నిల్చు నిల్చినను దాన వికృతిఁజెంద కుండుఁ
 బురుషుఁ డుదకమత్స్యముల యుడుంబరమశ్శ, కములసంగమంబుకరణి గలుగ.
- ఆ. జలముఁ గడిసి యుండ జలముచే న్నాన్ద్రంబు, గాక యుండునట్టి కమలదళము
 భంగి నంతరాత్త ప్రకృతిఁ బొందియును ద, ద్వికృతిఁ బొంద కుండు వీతదోష.
- వ. ఇది సాంఖ్యసూత్రావంబు యోగంబుతెఱుం గెఱింగించెద. 110
- క. విను సాంఖ్యసమజ్ఞానం, బును యోగసమానబలము భూవర లే వెం
 దును నవి రెండును వేఱుగఁ, గను బాలిశుఁ డొక్క తెరువకా¹నే గందున్.
- క. జననాథ మనోధారణ, యును బ్రాణాయామవిధియు నుపయోగ్యము లై
 చను నిర్గణమును సగుణం, బును ననఁగా రెండుతంత్రములు యోగమునన్. 112
- క. ప్రాణాయామము గ్రమమునఁ, బ్రాణోత్పిడనము గానిభంగి నడుపుచు
 ఘోణాగ్రస్థి పిషయ, శ్రేణి దోఱఁగి యుండి యోగస్థితఁ బడయున్. 113
- వ. ఎ ట్లంచేని. 114
- తే. కరము నియతుఁడై కొంతేసికాలముల శ, రీరధర్మావిరోధిగా రేయుఁ బగలుఁ
 బ్రాణసంయమనము నడపంగ వలయు, దానచిత్తంబు దనువు శుద్ధత వహించు.
- వ. అది సిద్ధత్వసంపదకు మూలం బిది సగుణతంత్రంబు తెఱుగు నిర్గుణతంత్ర
 ప్రకారం చెఱింగించెద. 116
- తే. ఇంద్రియంబులు మనమునం దివ్వరఁజేసి, మనసుఁ దిగిచి యహంకారమున నడచి
 బుద్ధిలోన నహంకృతిఁ బుచ్చి బుద్ధి, ప్రకృతిఁ గలపఁ దద్ధ్యానతత్పరత గలుగు. 117
- క. ధ్యానైకతత్పరాత్మఁడు, గానఁ బడయు నజను నిర్వికల్పు విమలు ని
 త్యానందసత్యశుద్ధ, జ్ఞానమయుం బరము నచలు శాశ్వతుని శివున్. 118
- చ. ఉదితసమగ్రబోధుఁ డగుయోగికి నిశ్చలదీపరూపసం
 పద సుఖసుప్తభంగి ఘనసంక్తులు లేనివియత్తలంబు నొ
 ప్పిద మొదవుం దరంగములపెల్లునఁ దాఁ జలితంబు గానివా
 ర్ధిదశ నతం డకంపుఁ డగు భీషరవృత్తులు గల్గె నేనియున్. 119
- క. భేరిశంఖాదికనా, నారవములు వొడమెనేని నాతఁడు దానం
 గారింపఁబడఁడు వీతవి, కారస్థితిఁ బొలిచి యుండు గగనముభంగిన్. 120
- క. తేనియకుండఁ గొనుచు సో, పానము లేమలుట లేక ప్రాణిన్క్రియ నా
 త్తానందరసం బొక కణ, మైనఁ జిలుక నీక తుదికి నాతం డెక్కున్. 121
- క. అనఘ యిది యోగపథ మిం, దనలసుఁ డై చనఁగఁ జాలునతఁడు కృతార్థుం
 డనితరసులభపదప్రా, ప్తినిరూఢుఁ డనామయుం డభిష్టుతుఁ డెందున్. 122

వ. అని యుపదేశించి వెడియు. .

123

సీ. నరనాథ యుత్కృమణ ప్రదేశంబులు పాద జంఘా జాను పాయు గుహ్యములు నూరు పార్శ్వనాభులు బాహువక్షో గళానన శ్రోత్రనాసాంబకములు భ్రూఫాల మస్తకంబులు నోలి విష్ణుండు వసుసాధ్యమిత్రులు వసుధయును బ్రజాపతి మరు దిందు సంక్రందనస్థానులును నరుం డనుమహామునియు విశ్వతే. దేవదిగ్గంధవహులును బావకుండు, నశ్వీ పితృ శతానందులు నందు వెలుగుచుండు హృన్తయపవనక్రమోత్కృమముల, నొందునద్వైవతంబుల యోగివరుండు.

— యాజ్ఞవల్క్యుండు జనకునితో మరణసూచకంబులఁ జెప్పుట —

వ. అని చెప్పి మఱియు నిట్లును నరిష్టంబులతెఱంగెఱుంగ వలయుం గావున నెఱింగించెద నాకర్ణిపుము.

125

సీ. ధృవమండలమున నరుంధతిఁ గనుశక్తి గంటికిఁ గలుగంగఁ గానకున్న ముక్కునవలపటఁ జెక్కవాసినయట్లు దోచినఁ బూర్ణచంద్రుండు మలినుఁడై కాన వచ్చిన నాయువు సంవత్సరంబునఁ గడచను రాజముఖ్యకాంతి దొల్లిటియట్లు గాక యంతకు నెక్కు డైనను గడుఁ జెడ్డ నట్లు ప్రజ్ఞతే. క్రొత్తగాఁ బెద్దయైనను గొంచెమైన, నాటునెలల మరణదశ యగుట గలుగు నిందుమండలమున రవియందు నడుమఁ, దెఱసి గాంచినఁ దెగునేడువివసములకు.

క. విను గుడిలో నున్న సమయమున సురభివ్రవ్యములను బోల వల్పుట గల్గిన నాటువివసములఁ గల్గును మృత్యుసమాగమంబు గుణవత్సనిధి.

127

తే. ముక్కుప్రాలుట కర్ణముల మ్రొగ్గఁబడుట రదనవైవర్ణ్య మక్షివిరాగభావ మంగ మతికృష్ణ మగు టుల్ల మడరఁ జెడుట సూచకములు సద్యోమృత్యుగోచరతకు.

128

తే. కారణము లేక దాహలికను వ్రవించు, నెత్తిచక్కటి ధూమంబు నెగయు నపుడ మరణదశ యావహిల్లెడుమానవునకు, జనకన్తపమువి బ్రహ్మసెప్పినవిధములు.

129

క. విను యోగివరు డరిప్టము, కనుఁగొని యనిశమును యోగగతియుతసౌఖ్యంబనపాయత నడపుచు నాత్మనిఁ బరముం జేర్చి కాలముం గబళించున్.

130

వ. ఇవిధమున నతండు.

131

ఆ. కాలకబళనైకశీలుఁ డై మృత్యువు, గెలిచి శాశ్వతము నదలము శివము నచ్యుతము ననామయము నమృతము నవ్యయంబు నగుపదంబునందు నిలుచు.

వ. అని పలికి యాజ్ఞవల్క్యుమునీశ్వరుండు జనకజనేశ్వరుతోఁ బరంబు దేటపలుపుమని నీ పడిగి తాప్రశ్నంబు సూక్ష్మ బుత్తరం బవహితుండ వయి విను మని ట్లనియె.

133

- సీ. మహానీయతపమున మూర్తాండు నాకుఁ బ్రసన్నుఁగాఁ జేసితి సదయధృష్టి
ననుఁ జూచి యద్దేవుఁ డనఘ వరంబు నీ కీచ్చెక నీకోర్కి యెద్ది నెప్పు
మనవుడు బ్రణతుండ నై యజుస్సంప్రాప్తి గోరెద ననిన నవ్వారిజాప్తుఁ
డట్లేని వాగ్దేవి నావహించెద వివృతంబుగాఁ జేయు మాస్యంబు విప్ర
- తే. యనియె నవ్వచనము విని యాననము
సంతసమున విచ్చితి సరస్వతియు నాదు
తనువుఁ జొచ్చెఁ బదంఁడి దాహ మొంది
తన్ను నెఱుంగక వెగ డొందు నన్ను నినుడు. 134
- క. కనుగొని యించుక నేపునఁ, దనువడు నని పలికెఁ బదపఁ దనువడుటయునుం
బనుపడియె నప్పు డద్దేవునివదనాబ్జమున నాచెవుల కింపారన్. 135
- క. భూసురవర వేదము ప్రతి, భాసిల్లుచు సంతతప్రపత్తి గలుగు ను
ల్లాసంబు బుద్ధి నొందు స, మాసన్నంబు లగు సాంఖ్యమతయోగంబుల్. 136
- ఆ. యోగసాంఖ్యసిద్ధి నొందు నిష్టావాప్తి, ననుము సమృద్ధమున ననుమృదూక్తు
లుద్భవించె మోద ముత్కట మయ్యె నా, కమృతవృష్టి దోఁగినట్లు లైతి. 137
- వ. తదనంతరంబ యద్దేవుఁ డస్తాచలంబువలని కరిగె నేనుం బరమానందకందభిత
మనస్కుండ నగుచు మందిరంబున కేతెంచి సరస్వతిం దలంచు చున్నంత. 138
- క. వినుము వినుతస్వరవ్యం, జనభూషిత యగ్రభాగసంస్కరదోంకా
ర నితాంతహృద్యమధుగ, ర్భ నిజాకృతి విశదముగ సరస్వతి దోఁచెన్. 139
- విశ్వావసునకు యజ్ఞవల్క్యుఁ డుపదేశించిన తత్త్వప్రకారము —
- వ. తోచిన నత్యంతభక్తిం బ్రపత్తిసేసి సూర్యప్రసాదలబ్ధయుఁ బంచదశశాఖాసమ
న్వితయు నిఖిలోత్తరసంహితయు నగుఁడయ్యజుర్యచోమూర్తి ధరియించి శిష్యులం
బరిగ్రహించి వారల నధ్యయనంబు నేయించుచు నివాజ్యయ బ్రహ్మంబునందు
వేదితవ్యం బెయ్యదియో యని విచారింప విరోచనుమహానుభావంబునం జేసి
యోగసాంఖ్యరూపాపాయప్రకారంబు దోఁచెఁ బదంఁడి తదుపేయం బగువేద
వేద్యంబును నద్దేవునికరుణావిశేషంబునం బ్రతిభాసించె గొండ్లక కాలంబునకు
విశ్వావసుం డనుగంధర్వేశ్వరుండు నాకడకుం జరుడెంచి త న్నెఱిగించి యేను
జేయునధిపూజనం బత్యాదరంబునం గైకొని విశ్వావిశ్వంబులు మిత్రావరుణులు
జ్ఞానజ్ఞేయంబులుఁ దపోతపంబులు సూర్యాతిసూర్యులు విద్యావిద్యులు వేద్యా
వేద్యంబులుం జలాచలంబులు ననునవి వేదోదితంబులు వానిం దేటపఱుపవే
యనియడిగిన నవహితుండవై వినుమనిసలికి విశ్వంబు భూతభవ్యభవత్కరం బగు
వ్యక్తిం బవ్యక్తనానుప్రకృతియ విశ్వంబు నిర్గుణుండగుపురుషుండుమిత్రావరుణులు
పురుషప్రకృతులు జ్ఞానజ్ఞేయంబులుఁ దపోతపంబులు సూర్యాతిసూర్యులును

బ్రకృతిపురుషుల కా నెటుంగుము విద్యావిద్యావేద్యావేద్యాచలచలంబు లను
శబ్దంబులు వరుసం బురుషునకుం బ్రకృతికిని వాచకంబు లని చెప్పి వెండియు
నిట్లంటి. 140

ఆ. అజము ల ప్రణంబు లక్షయంబు లతీంద్రియములు ప్రకృతిపురుషు లనంగఁ బరగు
రెండుతత్త్వములు నఖండరూపతఁ బొంది, నపుడు ప్రకృతి పురుషునట్ల కాన. 141

వ. అని తెలిపి మఱియును. 142

క. విను వేదవేద్యము నెటుం, గనియాతనివేకాతకలనంబు సుధీ
ధన వేదభారవహనం, బనఁ జను నింతియ నిరర్థకాయాసుం బై. 143

ఆ. త్మరము నత్మరంబుఁ గానంగఁ బోలు వేదార్థచింతనమున నమ్మిభునము
నందుఁ బూర్వ మురివి యపరంబు నేపట్టి, నిలువ వలయు నధికనిష్ఠ గలిగి. 144

తే. అత్మరం బగుపంచవింశాఖ్యతత్త్వ, తత్త్వరత నున్నఁ గేవలత్వము ఘటిల్లు
వినుము కేవలత్వమున షడ్వింశదర్శనంబు పురుషున కొదవి తస్త్వయత గలుగు.

క. పురుషుని నవ్యక్తము రెండురూపులుగఁ జూచు టొప్పెడు తెఱం గతఁడుం
బురుషోత్తముండు నరయంగ, నిరువురుగా రతఁడ యాతఁ డిది నిజము సుమీ. 146

క. పురుషోత్తమషడ్వింశక, పరమేశ్వరనామకములు పరంగును విను మా
పరమునకు నమియ నిష్కళ, నిరంజనానందబోధనిత్యం బనఘా. 147

వ. అని చెప్పిన విశ్వావసుండు పంచవింశతతత్త్వంబునకుం బరంబు గలుగుటయు నది
రూపింప నేకం బగుటయు నారద జైగీషవ్య దేవల కపిల శుక సుమంతప్తైల్యాదు
లై నపరమమునులగోష్ఠీవిశేషంబుల విందు వినినను నిస్సంశయం బగుబోధం బుది
తంబు గామి నిన్నాశ్రయించితి నీవు సంయమిలోక సురలోక బ్రహ్మలోక
ప్రఖ్యాత ప్రజ్ఞానసంభావనీయుండవు మనీయసాదేహావనయంబు నేయవే యను
టయు నాదరావృత్తచిత్తుండ నై. 148

క. మునిగోష్ఠివలనికొఱఁతయె, విను భవదీయాంతరంగవృత్తి కలుష మై
నిను సంశయాత్తునిం గా, నొనరించుచు నున్న యచి సముజ్జ్వలతేజా. 149

వ. ప్రసన్నై కాగ్రచిత్తుండ వై యాకర్ణింపు మని యిట్లంటి. 150

క. పురుషున కవ్యక్తపరి, స్ఫుట శబలవృత్తి గలుగఁ బోయిన నతనిం
బురుషోత్తముఁ డనరు జనన, మరణాదివికారయుక్తి మా టయి యజ్జల్. 151

వ. అని వెండియు. 152

తే. ప్రకృతి పురుషునిఁ గానదు ప్రకృతఁ గనుచు
సునికీ బురుషుండు పరమునిఁ గనుట లేక
యుండుఁ గనుఁ దద్ద్వయముఁ బరముండు పరమ

1వీక్షణము పురుషున కగువెరవు వినుము.

153

- క. స్నేహసహవాసములు స, స్నేహము దలకొలుపఁ గాలమున మునుఁగుచు గా
ధాహంకారమమత్వము, లీహఁదెనుపఁ బ్రకృతిఁ బురుషుఁ డేనను చుండున్. 154
- క. అది లెస్సగ విడిచి ప్రకృతి, కుదకనిభాకలనమును ఝషాపమ దనకుం
బదిలుఁ డయి చూడ నేర్పిన, విదితం బగు దానితోడివేర్పాటనఘా. 155
- క. ప్రకృతి దొఱఁగి తన్నుఁ బన్ను గాఁ జూచువి, వేకదృశతఁ బంచవింశకుండు
సంగరహిత మైనషడ్వింశపదము ని, స్సంశయముగఁ గాంచు వంశవర్య. 156
- క. జననజరామృత్యుభయం, బున యోగసమేతసాంఖ్యముం దిరముగ నూఁ
దినయతులు నిర్మమత్వం, బునఁ బడయుదు 157
- వ. అపునరావృత్తిపదం బగునప్పదంబు సూచె పరం బని చెప్పి వెండియు. 158
- క. నెట్టన చూడమి నయ్యెడు, నట్టిది యొకనూపునం బరానందంబు
గట్టిగఁ జేయఁగ వికృతులు, పుట్టక పురుషుండు తత్ప్రబోధాత్ముఁ డగున్. 159
- క. పురుషోత్తముండుఁ బురుషుండు, నిరువు రగుట గలదు గలిగెనేనియుఁ బురుషుం
బురుషోత్తమునందుఁ గలవు, వెరవున నేకత్వమహిమ విజ్ఞాత మగున్. 160
- క. ఇది విజ్ఞానము కృత్యము, తుది విజ్ఞానాత్ముండు నగు దుర్లభము ప్రశాం
తిదశాహినాత్తుల క, స్పృహ మది మోక్షంబు మమత వాసినఁ గల్గున్. 161
- వ. అని యుపదేశించి విని విశ్వాససుండు ప్రమోదంబు నొంది పథ్యంబును హితం
బును దధ్యంబును నగుతెఱుం గనుగ్రహించితి భవమియ ప్రసాదంబునం గలంకదేవీ
నిర్మలుండ నయితి నని పలికి సభక్తింబుగాఁ బ్రవక్షింబును ప్రణామంబునుం
జేసి నిజస్థానంబున కరిగె నని చెప్పి యాజ్ఞానలక్ష్మ్యమునినాథుండు జనకజననాథుతో
వెండియు నిట్లనియె. 162
- క. మానవపతిసత్తమ యీ, జ్ఞానము బ్రహ్మాదివిజనయమిమత మె
వ్యానికీ మోక్షంబునకుం, దాన తెనువు తెనువు లొంట్లు దలఁపం గలవే. 163
- క. జ్ఞానమునన కాని జన్తజరామృత్యు, పుల జముంచునట్టియలయుమోక్ష
పదము గల్గ నేర దది కారణముగ సుజ్ఞాన మెల్లభంగి సాధ్యతమము. 164
- క. గురుఁ డెవ్వఁ డైన నగు ని, వ్వెర వుపదేశించువాడ వేల్పుక శ్రద్ధా
పరమతి గావలయు జనన, మరణంబులు శ్రద్ధ లేనిమనుజునిఁ బొదువుక్. 165
- క. విను మజ్ఞానంబునఁ గ, ర్తనీరూఢత గలుగు దాన మలఁగవు జననం
బును మరణము సమ్యక్జ్ఞాననిత్యుం డగువాఁడు మోక్షణముఁ జుల్కఁ గనున్. 166
- క. ఈవెర పూఁదుము నృప నను, నీవడిగినయంతయును వినిశ్చయకృతి సం
భావితముగాఁగఁ జెప్పితఁ, బో విడువుము శోకమోహమును నిలుపు ధృతిన్. 167
- క. అని చెప్పిన ముదితుం డై, జనకుండు శోకాదిభావసంగవిరహితం
బును బ్రహ్మధ్యానపరం, బును నగుచిత్తంబుతోడ ముదితుం డగుచున్. 168

వ. ఉండెం బొండవార్గజా యాయాజ్ఞవల్క్యుమునివరుపాక్యరూపంబునన యే నిమ్మహనీయజ్ఞానంబు నీ కుపదేశించితి నని చెప్పి భీష్ము డతనితో నీ విందుల తాత్పర్యంబు గలిగి యార్యగర్హితుంబు లగుశోకమోహాదిప్రాకృతభావంబులం దొంటంగి సుఖ వగు మనిన విని యక్కాంతేయాగ్రజండు సంతృప్తాంతరంగుం డై యగ్రాంగేయునకుం బ్రణమిల్లి గృహస్థధర్మంబు పరిత్యజింపక మోక్షంబు వడయుట గలుగనోపునే మదియది త్తంబు సుశయాయత్తం బగుచుండు నిక్కా లుష్యంబు వాపవే యని యభ్యర్థించిన నతండు జనకసులభాసంవాదం బనునితిహా సంబు గలుగు దాన నేతత్సంశయంబు వాయు దానిం జెప్పెద విను మని పలికి యతని కి ట్లనియె.

169

— భీష్ముండు ధర్మరాజునకు జనకసులభాసంవాదంబు నెప్పుట —

క. సులభాభిధాన యగునొక, లలన విమలయోగధర్మలంపటు జనకుం
గౌలన విని యతనిబోధము, కొలఁది పఠింపఁ దనకుఁ గోర్కి వొడమినన్. 170

వ. నియమాచరణకృతం బగుశరీరంబు యోగప్రభావంబున డాచి సుందరసుకు మారం బగునాకారంబు వహించి జనకుం గాంచి భిక్షోవృత్తిత్వసూచకంబు లగువచనంబు లుఃస్యసించిన నతం డాసనపాద్యార్చనంబు లాచరించి మహనీయం బగుభోజనం బొనర్చిన సంతృప్తిం బొంది యవ్విదేహపతికి నాసన్నం బగునుచితాసనంబున నాసీన యై యుండి యాతండు ముక్తుం 'డగుగామి గనికొనుతలంపున నిజానుభావంబున నతనిది త్తంబు ప్రవేశించి మూరవికారంబు భావించి.

171

క. తనలోచనదిప్పుల న, వృసుజపతమొంగునందు మల్లడిగొనఁ జే
సిన నమ్మహాత్ము డప్ప, ద్దనయనతలఁ పెరింగి జనితమందస్థితుఁ డై.

172

ఆ. ఎచటనుండి యెచటి కే గెద జెన్నరి, దాన వేమివెంటఁ నగిలి నడతు
సుదతి నాకుఁ జెప్పు మది యట్టు లుండె నా, మాట లీవు విను సమాధిరమున.

173

సీ. పంచశిఖుం డనుపరమమునీశ్వరుశిష్యుండ నతనిచే శిక్షితంబు
గమలాక్షి సాంఖ్యయోగక్షితిపాలనంబులఁ ద్రివిధం బగుమోక్షధర్మ మట్లు
గావున సంతయము లేక ముక్తకామస్థితి నష్టుండు మార్గములను నడచి
పరంబున కెడపడ కుండుదు ముక్తి వైరాగ్యకమూల సూపె

తే. విను విరక్తి దృఢజ్ఞాన జనిత గాన, దీపితజ్ఞానమున విరక్తియు ధరింఁ
బడిన బుద్ధి నిర్ద్వంద్వతఁ బరఁగు నిగిటి, యంద నిల్చి నిస్సంగుండ నై చరింతు.

174

క. వనితా చందనమునఁ బూసినఁ గత్తిని ప్రేసినను సుచిత్తత నా క
జ్ఞను లిరువురయందును సరి, కనకము లోష్టమును సమమకాఁ గనుఁగొందున్.

175

తే. జ్ఞానమును గర్మమును రెంటిసంగమంబు, నిష్కలుగ మోక్షవిదులు వర్ణింతురాత్మ
శాస్త్రములు గని మధురుశాసనంబు, సుగమపథమ దృఢీయంబు సూపె యబల.

176

- ఆ. కీడు గని యొకండు గృహధర్త ముడిగి సమాశ్రయించు నాశ్రమాంతరంబు దాన సంగ మడుగఁ గానేర దది యొల్లు,మియును వలపు గాన మీననయన. 177
- క. దండముఁ గాపాయంబును, ముండితయుఁ గనుండులుపును మోక్ష మొసఁగ వెట్లం డేని లింగములకు న,ఖండజ్ఞానప్రదత్వకలనము గలదే. 178
- క. మగువా దుఃఖము శిథిలం, బగు నని లింగములు చాల్తు రమైయిలే దెట్లు గొడుగునండుం గావున, వగవఁగ మోక్షదముగాఁగవలయున్ గొడుగున్. 179
- ఆ. జ్ఞానముననకాని మానిని లింగమా, శ్రమున ముక్తి యగునె రాజ్యబంధ రాగబంధనిఖలభోగ బంధములఁ బ్రజ్ఞాసిఁ దునిమినాడ నది గతముగ. 180
- వ. ఇట్లు ముక్తుండ నై యున్న నాయెడ ముక్తత్వాముక్తత్వంబు లారయ వేడివచ్చి మచ్చిత్తంబు మెత్తన చొచ్చి తదియ ప్రయోజనం బట్లుం గాక. 181
- తే. బ్రాహ్మణిని యోగినివి పరభార్య వబల, భర్తప్రాప్తితుఁ డేను నృపాలసుతుఁడ వినుము గృహమేధి నాచారఘనుడ నిట్టి, నేను నీవు రమించుట నింద దేదె. 182
- వ. స్వతంత్ర వై నీవు చేసినయాయవినయంబున నెయ్యది వాటిల్లిన నది నీయంద నిలుచుం గాక యని పలికి వెండియు. 183
- క. నావలనిరాగముననే, నీ వి శ్చైతి నను గెల్పునిపుణతకుం గా కీవెడమాయల నిష్పడు, బోవిడువవు యోగశక్తిహలుపుకలిమినే. 184
- క. నిను డాచి కుటిలభావంబున దుష్టచరిత్ర వైతి ముక్తులతెఱుగే వనిత యిది యే బయలుపటిచిన నైనను మానవలదె చెన్నటిచూపుల్. 185
- క. అని తనవై రాగ్యంబును, ఘనబోధము మహిమయుం బ్రకాశింప మనం బున సరకుగొనక యిట్లన్వనితఁ బలికి యన్న రేంద్రవర్మకుడు మఱియున్. 186
- క. తను వొప్పెడునది యావనమును నూతన నిట్టిసీకుఁ బొలఁతీ యోగం బున నింతచొరవ యెమ్మెయి, బనుపడియెం జెప్పును దాఁడఁ బని లే దింకన్. 187
- వ. అనుచు. 188
- క. తను సరకునేయ కిట్ల, జ్ఞననాథుఁడు వలుక నవ్వచనములు దెలియన్ విని సులభ చతురముగ ని,ట్లను నించుక గొంకు లేక యవ్విభుతోడన్. 189
- క. శ్రోతకుఁ దనకుం బ్రియ మగు, నేతెరువున నట్టిమెయి సమీరిత మైనం జూ తగువాక్యం బది నృప, సూతీ వెఱుపలుకు బాలిశులచొ ప్పరయన్. 190
- వ. భవదీయవాక్యవైదగ్ధ్యం బట్లుండె నీవు న న్నెవ్వరిదాన వెచ్చటనుండి వచ్చిత తొలుత నడిగి తవహితుడ వై వినుము చెప్పెద. 191

— జనకుని ప్రశ్నంబులకు సులభ ప్రత్యుత్తరంబు లిచ్చుట —

- క. విను పాంసూదకములచా,డ్పున జతుకాష్ఠములభంగి భూతంబులకున్ మనుజేంద్ర కలుగుఁ బొందా, పని ననోన్యసమధీనభావము గలదే. 192

1. ట్లగఁ గోరఁ దగదుగావున, వగవను మోక్షదముగాఁగ వలదేగోరన్. 2. భర్తప్రాప్తికత

- ఆ. ఒక్కమేవియంద యుర్విశ పంచభూతములు దశమితేంద్రియములు మనసు
బుద్ధియును బ్రధానమును గల వివియొక్క, జోకటియవియెయేల యొందుస్వ.
- వ. నిక్కంబునకు నెవ్వరు నెవ్వరివారుం గామి నెలియవే యని పలికి వెండియు. 194
- తే. సకలలోకములను సదశ్వంబుకరణి, ధావనము సేయుచుండుం బ్రధాన మింత
యెఱిగి జననాథ యెవ్వరి నెచట నుండు, వార లనువాన మమ్మాటలనుసెపుమ.
- తే. నీవు నీయందు నినుం గనునెఱియయెరుల, యందుం గానంగవలవదే యధిప తన్ను
నొరుల నొక్కటిగాఁజూచువునుఁ డెచట, మీర లుండుదు రెవ్వరివార లనునె.
- తే. అరులు మిత్తు లుదాసీను లనుచు సంతి, విగ్రహాది వ్యసంగములవేరపు లొకరు
డలనరించుచువిజయంబునానవడుచు, నుండునటె ముక్తిలేఱు గిటులున్నెయరయ.
- ఉ. కావున నీవు ముక్తుడవు గా విటు గాకయు నిన్ను ముక్తుగా
భూవర చూచె దిక్కలకబుద్ధులు నెప్పి తగం వొలంగఁగాఁ
ద్రోవఁగ బాడి ¹బంధులకు దుర్జిత వృద్ధున యద్భుతమర్జ్య వా
రేవిధి నైన మందు లిడి యెప్పటిబుద్ధి ఘటించుచాప్పునన్. 198
- వ. ఏ నెట్లు ముక్తుండఁ గా నుం టేని విను మింకనుం జెప్పెద. 199
- సీ. వర్గత్రయంబునవలనను సప్తాంగములయందొం జిత్రంబు మెలఁగుచుండ
రాజులు వజ్రసభోజననిద్రావసరములు లోనుగా జనులు సేయు
విజ్ఞాపనము విని యాజ్ఞాపనం బొనరించుచు మంత్రులు జేమపాత్ర
తరుణులు నస్త్యతంత్రతఁ జేయ నర్థుల కొసరితిండియు ధనగు ప్తిమీఁది
- తే. భరముఁ దమలో విరోధులై పట్టి మనసుఁ
జిక్కువటుపంగఁ బెక్కండ్లు సీరికి నడవఁ
బరిహరించుచు బహుదుఃఖిపరులు నల్ప
సౌఖ్యులును నగు చునికి రాజ్యంబు లేఱుగు. 200
- వ. వారలు ముక్తులు గామి దెల్లం బది యట్లుండె నీకు విశేషించియు. 201
- చ. సదయమసీషఁ బంచశిఖసంయమి మోక్షము దెల్పు నంతి నీ
హృదయము నాదచొచ్చుటకు నెంతయు రోసితి ముక్తుడందమే
యిది నిరపేక్షుఁ డైన విను మెయ్యది యెట్లయినం బ్రశాంతిసం
పద నొకయింతయుం గలఁగఁ బాఱక యుండఁడె నిర్వికారుఁ డై. 202
- క. విను శూన్యస్థానంబున, నునికి యతికిఁ గృత్య మగుట నుర్విశ్వర ము
క్తునిమానసంబు శూన్యం, బని చొచ్చితి ముక్తి లేమి నది దప్పయ్యెన్. 203
- వ. అట్లుం గాక. 204
- ఆ. కాలుఁ జేయు మొదలుగాఁ గలనాయంగ, కములలోన నిన్నుం గలయ దొకటి
యేని రిత్త యిప్పు డేటికిఁ గటకటం, బడుచు నిట్లు దూరం బలికి తధిప. 205

వ. అని యమాత్యులదిక్కు సూచి.

ఆ. వీరు పెద్దవారు వీరలు విన నిట్టి, తులువమాట లాడ దొరకుం దగునె
యెదిరి: దూలపుచ్చు శే మంచివెళ్ళ గాంభీర్యహాని దలంచుపెంపు లేకె. 207

క. వనితలపురుషులయెడఁ బుట్టినయది వెల్లివిరిసేత డిమ్మరితన మె
ట్టినకృష్ణం డైనను నిప్పనికిఁ బొరడు దగునె యిది నృపాలసతునకున్. 208

చ. బిరుహపత్రలగ్నజలబిందువుచాడ్చున సంగవర్జితో
ల్లననమునక వసించితి నిలావర నీమది నిట్టిదానిఁ గాఁ
బొసఁగ నెఱుంగ వైతి నను బొంకగు శేర్పడియొక విముక్తివో
ప్ప సదయవృత్తి నీకు మునిపుంగవుచెప్పుట మాట లేటికిన్. 209

క. నీవు గృహధర్త పరతయుఁ, బోవిడిచితి నీకు మోక్షమును విదితము గా
దేవలనికిఁ గా కిట్లు ధ,రావర మిథ్యాప్రబోధరతుఁ డై తరయన్. 210

క. ముక్తులు ముక్తులఁ గలయుట, యుక్తమ యదినభము నభమునొందుతెఱఁగు నీ
ముక్తత బొం కని దీనిని, సక్తతగా నీవు గనుట సాలదె తెలుపన్. 211

వ. మనము ముక్తుఁము గా కున్నను మనకు సాంగత్యంబు గలుగుట నింద్యంబు
గా దెట్లంటిని. 212

సీ. నిఖిలజనశ్రోతసుఖకరం బగుచరిత్రమునఁ బెంపారెడు ప్రధననృపతి
కులమునఁ బుట్టితి సులభ నాపేకు మత్స్యాప్యలు శతశృంగమునను ద్రోణ
మునను శక్రద్వామున మహాధ్వరములు సేసిరి విను పాకశాసనుండు
దమపాలి కేతేరఁ దద్గోష్ఠిఁ బరమాధ్యచింత సేయుదురు భూకాంత యేను

తే. నాకు నెన యైనపురుషుండు లేకయునికి, మోక్షధర్మప్రవర్తనమునఁ జరింతుఁ
గాన నీచూచువర్ణసాంకర్య మస్త,దీయసాంగత్యమున లేమి దెల్ల మరయ. 213

క. నను డాడ నేల దానం, గనియెడునది గలదె ముక్తి గలదో లేదో
జనకున కరసెదఁ గా కని, చనుదెంచితిఁ దప్పె యది విచారింపంగన్. 214

క. అని యిట్లు వలుకుపలుకులు, విని పలుకక యున్న జనకభిఖనాననము
గనుఁగొని సులభ నగుచు ని,ట్లనియె నతనితోడఁ గౌరవాన్వయముఖ్యా. 215

తే. అగ్ని వెచ్చనొ చల్లనో యని మనమునఁ, గరముపండియ మందుటగాదె నిన్ను
నధిప ముక్తుండవో కావొ యనితలంచు,టది మదీయబాలిశభావ మని తలంపు.

చ. జనవర నీసుభాషల నసత్య మొకండును లేదు నీవు స
స్తునిగణకీర్తనీయుఁడవు మోక్షము నీ కటచేతిలోనిదై
యునికి దృఢంబుగాఁ గనియు నొండొకచందము మాటలాడితిక
నిను నగుపించఁగా వలసి నీదగుమన్నన శంక వాసినన్. 217

క. అవియెల్ల నసత్యంబుల, యవనీశ్వర యరయ వచ్చు టది యొక్కఁడు ని

క్కున మాయపరాధము భవ, దవిరళసౌజన్యమగ్న మగుఁ గాక తగన్. 218

క. సులభానామము సంస్మృతి, పొల మొల్లక తిరుగుటయును భూలోకవరా
కలరూప నేటి కిచ్చట, నిలిచెన నీవు మునిసేననీయుండ వగుటన్. 219

తే. అనిన దానునుమంత్రులు నవ్విభుండు, సులభఁ గొనియాడె నాఁడెల్లనలఘుగోష్ఠిఁ
బ్రియమురెట్టింపనయ్యోగినియును దారు, నెన్నినొక్కఁడై యుండిరి నృపవరేణ్య.

వ. మఱునాఁ డజ్జనపతి యనుమతిసేయ నమృతాభావ నిజేచ్ఛం జనియె నని
చెప్పిన నప్పారవోత్తముండు ప్రమోదాయత్తస్వాతుం డయి శాంతనవునితో
శుకుని కెవ్విధంబున వైరాగ్యంబు సొప్పడియెం జెప్పవే యగుటయు నతం డా
ధర్మసుతున కి ట్లనియె. 221

— ౨౨ వేదవ్యాసుండు శుకున కుపదేశించిన వైరాగ్యప్రకారము ౧౯ —

సీ. ప్రాకృతజనులవర్తనములవెంటఁ జిత్తమున జరామరణములకలిమి
దలఁడక యేమఱి మెలఁగెడుశుకుఁ జూచి విఫులధర్మజ్ఞాననిపుణధిషణుఁ
డైనవేదవ్యాసుఁ డాతని కి ట్లను మనసు నింద్రియములు మర్దితములు
గాఁ జేయు ముత్పథగాములు గా నీకు మక్రోధసత్యశమార్జవములుఁ

తే. దశము దమము నహింసయు ధర్మ మనకు
నాకృతులు వీనిఁ బాలింపు మాఁగియును
నీరువట్టును దగియెడునెఱి నడంచి
దేవతాతిథిశ్శేషోజీవి వగుము. 222

క. నురువున నొనరించినపం,జరంబులో నున్నపులుఁగుచాడ్చిన మేనం
బురుషవర జీవ ముండుట, పరికింపక యేమఱంగఁ బాడియె నీకున్. 223

తే. ఎన్ని కొనుచుండఁ జనుచుండు,నేండ్లు లివ్వి,ధమున నాయువు దోడ్తోడఁ దఱిఁగి జీవ
హాని వాటిల్లఁగాఁ బుత్రయననధాన, నిశ్రమోహితుఁడై యున్కి నీకుఁ దగునె.

క. విను మాంసశోణితవిసర్ధన మగునై హికమునందుఁ దత్పరులు పరం
బని యొకటి కలిమి దలఁపరు, గోనరు బుధులమాట నా స్తికులు వినయనిధి. 225

తే. బుద్ధిమంతులతెరువునఁ బోక యుత్ప
థప్రవర్తనడచుపథఁబునందుఁ
జనుట విను మప్పటికిఁ జూడఁ దనకుఁ జాల
నించి యుండు నాపద యొనరించు బీదప. 226

చ. తనతనధర్మము నడపి దానన సంతస మంది శాంతభా
'వనరతి నుండువారిఁ గని వారలచెప్పెడుధర్మవృత్తి ని
చ్చెనయుఁగ నూఁది సత్పదముఁ జెందుట కెక్కుము పొత్తిసూలి శ్రీ
వ్యసనయుఁ గాకు బంధకుఁ డవుం దన కజ్ఞుఁడు దాన శ్రీయమ్యైన్. 227

- తే. అస్థిరేంద్రియసలిలసయంబుఁ గామ, రోపదారుణగ్రాహప్రదూషితంబు
నైనసంసారసాగర మతులధైర్య, పోతపాత్రిక నిస్తరింపుము కుమార. 228
- క. కామాదితృపుండై నరుఁ, డేమఱి యుండంగ గొఱియ నెత్తెడుపులియు
ద్దామత మృత్యువు గొని చను, నామూఢునియట్లు గాకు మతులవివేకా. 229
- తే. బ్రాహ్మణత్వంబు గడు దుర్లభంబు దాని, నెట్టకేలకుఁ గని¹కడ యెద్దుఁ జేయ
వలదె తపము దమంబు నిశ్చలవివేక, సంపదయునూడి నరుడు దుస్సంగ ముడిగి.
- క. విను విప్రశరీరము సుఖ,మునకే బహునియమదుగిఖముల నిహమునఁ జెం
దను నిత్యసౌఖ్యముం బర,మునఁ బొందను బుట్టె గాక బోధప్రవణా. 231
- క. బలితపుటురి గ్రామంబున, నిలుచుట యారజ్ఞు డైవ్వ నీలిగి సుమతుల్
వెలువడి చని సుఖ లగుదు ర,వ్వల నెలుగరు పడుదు రంద వత్స దురాత్ముల్.
- తే. తాను దెగునేని బాంధవదారపుత్ర, మిత్తు లనునజ్జనంబు లేమిటికి విగత
చింతుడై గుహ సొచ్చి²యశ్రాంతబుద్ధి, దడవికానంగవలనదె తన్నుఁ దాన.233
- తే. జరయు మరణంబు మర్త్యునిజన్మమాది,గాఁగ వెనువెంటఁదగులు³నగ్గంబువేచి
యెల్లి నేనెడ ననక మే లిపుడ చేయు, తనయు వాచ్చునె మృత్యువుజరులపనులు.
- ఆ. ఆశ్చ శానగమను లంతియ చుట్టంబు, లగ్నిఁ గలపి మరలు నఖల మైన
జ్ఞాతిజనము దీనిఁ జర్చింప కందఱ, యందు మమతఁ బెనుచు నజ్ఞుఁ డనఘ. 235
- క. లోకము గాలముచే ని, ట్లాకులపడు చునికి గాంచి యధికధృతిని ధ
రై కాంతతానిరూఢిం, గైకొని త్రోవంగ వలదె కాలవికృతుల్.
- క. మానుషము దుర్లభము సో,పానం బగు నది విముక్తిపదము గనుటకున్
దానిఁ గని తొంటిచందము, రా నీక సముద్యమమునఁ బ్రాకఁగ వలదే. 237
- క. అనఘా తపోవనమునన, జననంబును మరణదశయు సంప్రాప్తము ల
య్యెనయేని వాడు ముక్తుడై, మహంబు బహుకామవికృతి మగ్నం బైనన్. 238
- తే. భోగములు సంపరిత్యక్తములుగఁ జేసి, కేవలాంగుఁ డై నిర్మలభావయుక్తి
దపము గృహమున⁴నేనియుఁదత్పరతఁజరించి సంసారజలధిఁ దరించునడు. 239
- క. విను దారపుత్రమిత్రులు, సనిరి కొడుక మున్ను చనినజన్మంబుల నీ
కును వారు వారలకు నీ,వును మఱుపుట్టువులఁ గొఱ యవుట గల్గెనొకో. 240
- ఆ. ఏన కలను నాకు నెవ్వరివానిఁ గా, నాత్మఁ దలఁతు నన్ను నట్టివాని
నెందుఁ గానఁ గాన యెవ్వరివాడను, గా ననంగ వలదె మాననీయ. 241
- క. దారాపేక్షం గష్ట, ప్రారంభముఁ బూని యిహమునందుఁ బరమునన్
వారని సంక్షేపంబుల, గూరు నరుడు దానిఁ జేయ గొనకొంద్రై బుధుల్.
- చ. ధన మది యేల భోగమును దానము లే దగు నేని శత్రుమ
ర్దన మొనరింపఁ డేని బలదర్పము లేల సధర్మవృత్తికన్

1. కరమేదఁజేయ. 2. నిశ్చింతబుద్ధి. 3. నంగంబు. 4. నేనిఁ దత్పరత నాచ.

గొనకొనఁదేని విన్ని మునికుంజర యేల జితేంద్రియుండు గాఁ
డనఁ జను నేని నాత్మవిధ మారయు ¹నాక్రమ మేల చెప్పుమా.

243

క. అని యిట్లుపదేసించిన, విని శుకుండు విముక్తిమార్గవిధుఁ డై చనియె
జనకుఁ దొఱంగి నిశ్చలదీ, పనిభాత్తుం డగుచుఁ గురునృపాలవరేణ్యా.

244

క. అనిన విని దేవతటినీ, తనయునితోఁ బాండురాజతనయాగ్రజుఁ డి
ట్లనుఁ బ్రీతియు వివయము నా, ననముగఁ నభుకొత్త నరతనయవంశవరా.

245

— భీష్ముండు ధర్మరాజునకు శుకునిజన్మ ప్రకారంబు నెప్పుట —

వ. కృష్ణదైవ్పాయనపుత్రుం డనుమాత్రమకాని శుకునిజన్మంబు తెఱంగును నతని
తల్లిని నతండు బాల్యంబున మహానుభావుం డగుటకుం గతంబును నతండు సిద్ధి
పొందినభంగియు నెఱుంగ నవి యెల్ల నెఱింగింపుము.

246

సీ. అనవుడు నతఁ డిట్లు లను నాతనికిఁ గర్తి కారవనం బనఁ గలదు మేను
తటమున నం దన్త్రితనయయుఁ దానును బశుపతి లీలమైః బ్రమథగణము
గొలుప నుండఁ దమాజుఁ గోరి వేదవ్యాస సంయమి దత్ప్రదేశమున యోగ
బల మూర్జితముగఁ దపం బొనరించె యోగమునకు రాజసూయములు నశ్వ

ఆ. మేధములును నవరిమితము లైనను సరి, గావు సూర్య వినుము కారవేంద్ర
తత్తపోవిశిష్టతకు మెచ్చి శివుండు ప్రత్యక్ష మై యభీష్ట మడుగు మనిన.

247

వ. అన్మునీశ్వరుండు భక్తిసంభ్రమభరితుం డగుచుం దండప్రణామంబు నేసి.

248

క. జలపవనాంబరవసుధా, నలసమనీర్ముఁ డగుపుత్రు నా కొసఁగంగా
వలయు ననుడు నిచ్చితి నని, పలికి చనియె నమృతాకృతామూర్తి నృపా.

249

వ. ఇట్లు లభవరుం డగుచు సత్యవతీసుతుం డగ్ని కార్యపరుం డై యరణి వుచ్చికొని
మథింపం దొడంగిన ఘృతాచి యనునప్పరోవనిత లోచనగోచరం బగుటయుఁ
దానునుం గామగోచరత్వంబు నొందిన నయ్యిందువదన యమ్మునితెఱుం గెఱింగి
వంపనం జిలుక యయి యుండె నతండును ధైర్యం బవలంబించి యరణికార్య
ప్రవణుం డై యుండం బ్రబలుం డగునంగజునిచ్చెయి నప్పరోరూపాతిశయసక్త
చిత్తుం డైన యాసంయమిశుక్లం బయ్యరణియందుఁబడియె నవ్విప్పుండు ²నిర్వి
శంకం బగునంతగీరణంబుతో నరణిమథనం బొనరించిన.

250

తే. అయ్యరణిఁ బుట్టి జనకసమాకృతియును
భూతికాంతియు వెలుంగంగఁ బొలిచె శుకుండు
యాగ కాలసుసంభృతహవిరవాప్తి
మహితతేజస్సుఁ డగుహుతవహునిమాడ్కి.

251

సీ. అప్పుడు మందాకిని సాకార యై వచ్చి మంగళస్నానసమన్వితుండుగ
• నొనరించె నాకసంబుననుండి పడియెఁ గృష్ణాజినదండంబు లతనియెదుర

దివ్యదుందుభులును దేవాంగనాగానములును వీతేంచె నద్భుతము గాంగఁ
గునుమవర్షంబులు గురిసె నింద్రాసిదేవతలు గారవమున వచ్చి రంబి

తే. కాసమేతుఁ డై యేతెంచి కామవైరి, యతని నుపసీతుఁ గావించె నమరనాథుఁ
డుజ్వలంపుఁగమాడలువొసఁగె నిచ్చి, రమరు లెన్నఁడు మాయనియంబరములు.

క. మృగఁజీవమూహము లాదిగఁ గల్లుచరాచరముల దివ్యప్రభవుం
డగుశుకునిపు ట్టానర్చె, బ్రగాఢతమసంప్రమోదభరితంబులు గాన్. 253

క. జనియించినమాత్రన యష్టునిపకిశోరమును వేసములు వొందెను ద
జ్జనకు మునుపొందినతేజఁ, గున నబ్బలుఁడు వరించె గురుఁడుగ ధిషణున్. 254

వ. ఆచారపరిపాటి యవలంబించి యిట్లుపాథ్యాయవరణంబు సేసి. 255

తే. అతఁడు సదివింప వేదవేదాంగధర్మ
శాస్త్రరాజనీత్యాదికసకలవిద్య
లును గ్రమంబునఁ జదివి యష్టునికుమారుఁ
డచ్చటన యుండె వ్రతచర్యలందుఁ నగిలి. 256

వ. దేవతలకు లోనుగా మంత్రణేయుండును మానసీయుండును నగుచు నట్లుండు
నయ్యారణేయుండు నిజాశ్రమంబున నున్నతండ్రిపాలికిం జను దెంచి తదనుసరణ
ప్రక్రియం బ్రవర్తించు నెడ నచ్చేరువం జరియించుమునికుమారులతోడియాటలు
మరిగి లోకంబుతోడిపాటి ఘృతాన్నానుసంధానంబు సేయ లేక మెలంగు
చున్నం జూచి యాసత్యవతీసుతుండు సాంఖ్యయోగశాస్త్రంబు లతనికి నధిగతం
బులు గావించె మఱియు దేహంబునందలియహంకారంబంతయు బంధులవలసి
మమతయుం బాయునట్టివాక్యంబు లుపదేశించె దానం బ్రబోధం బుదయిం
చుటం జేసి యష్టుహామతికి బ్రహ్మచర్యగార్హస్థ్యవానప్రస్థధర్మంబు లనునాశ్ర
మంబులు మూటను బుద్ధి రమింపదయ్యె నయ్యుండ బరమపరుం డప్పారాశర్యుతో
మోక్షప్రదం బెయ్యది దాని నెఱింగింపవే యనుటయు. 257

అ. అతఁడు మోక్షదర్శి యగుట నిరూపించి, యష్టుహామునీంద్రుఁ డతనితోడ
వత్స కానఁ బోవు వై దేహుఁ డగుజన, కక్షితీశు వినయగౌరవమున. 258

క. గగనంబునఁ జను టుడుగుము, తగంగఁ బాదప్రచారితన చను మిథిలా
నగరమునకు నష్టునిమాన్యగుణుం గను మోక్షధర్మ మతఁ డెఱిగించున్. 259

క. ఆరాజన్యునెడ నహం, ¹కారిత మమకారితయును గర్తవ్యముగా
దేరికి నైనను బూజ్యం, డారయ నాతఁడు వినీతియ తగుం జుష్టి. 260

అ. అనిన నట్లు కాక యని మేరుముఖనగం, బులు ననేకనదులుఁ బలుదెఱిఁగుల
దేశములను వివిధతీర్థంబులును జుల్గు, గడచి వచ్చె భరతఖండమునకు. 261

వ. వచ్చునప్పు డెయ్యెడ నేపదార్థంబులఁ జూచినం జూడనివాడపోలే వచ్చె నిట్లు

వచ్చి విదేహజనపదంబు సొచ్చి ఘిథిలాపురంబు నుపవనరులు దటిసి చని తదీయ ప్రాకారద్వారదేశంబు సేరినసమయంబున. 262

ఆ. ద్వారపాలు రచట వారింప శాంతిమై, నూర కున్నఁ జూచి వారు వెఱచి లోని కెఱుకచేసి లోఁగుచు వారు ద, న్ననుప నరిగె నృపగృహంబు సేర. 263

క. అచటఁ బ్రతిహారు లాఁగిన, నచలితశమవృత్తి నుండె నవ్వీత్రధరుల్ ప్రచలితమతు లై యాతెఱఁ, గుచితంబుగఁ జెప్ప నృపతియుఁ బురోహితునిన్.

తే. అరయఁ బుత్రైంచె నాతఁడు నరసి పోయి నిజ మెఱింగింప భక్తివిసీతిసంభ్ర మములు ముప్పిరిగొనఁగ నస్తునుజనాథుఁ డఖిలమంత్రులు బుధులుఁ డో నరుగుదేర. 265

చ. శిరమున నర్ఘ్యపాత్ర గొని చెచ్చెన వచ్చి ప్రియం బెలర్ప న గ్గురుసుతుఁ గాంచి యంతపురికోటకు లోనగునొక్కసామ్యమం దిరమున కమ్మనిం గొనుచు దేవసమప్రతిష్ఠ సేఁగి ర త్నరుచిరకాంచనాసనమునం దగ నుంచి సునీతపాద్యుఁ డై. 266

క. లలితాక్షములఁ గుసుమంబులఁ పూజితుఁ జేసి యర్ఘ్యమును గోవును న క్కులపతికి నిచ్చె విధిపరి, కలనజ్ఞుఁ డైనయతఁడుఁ గైకొనియెఁ దగన్. 267

చ. జనకుండు సవినయంబుగా నిలుచుండి యమ్ముని యనుమతి సేసిన మఱి మహి యంద సమాసీచుం డై తానును మంత్రులు వివర్జనంబులు గొలిచి యుండె నట్టియెడ నన్నరపతిపరివారజాతం బెల్లను గొతుకంబునం జనుదెంచి యంతంత మొక్కుచుం జూచు చుండ. 268

తే. రూపవిశ్రమముల నప్పరోజనంబుఁ, గ్రేణి సేయువారాంగనాశ్రేణి గీత నృత్యనిరతి నారాధింప నిర్విశేష, యోజితేంద్రియుఁ డై యతఁ డుండె నధిప.

చ. అతనికి నన్నపానముల నంచితభక్తి నొనర్పఁగాఁ బురో హితు నియమించి యవ్వసుమతీశ్వరుఁ డద్దినశేష ¹యామినుల్ చతురము భక్తియు క్తమును సంప్రమదంబునుఁ గా నయించె స వితమృదుసారభాషణసమీరణతం దదుపాంతవర్తి యై. 270

చ. మఱునాఁ డస్తుహిపాలుండు గాలోచితకృత్యంబు లాచరించి కృతకరణీయుండును సుఖాసీనుండును నై యున్న యమ్మునిపాలికి సూరిజనసమేతంబుగాఁ జని పరి వేష్టించి యుండి కేలు మోడ్చి మీ రిట విచ్చేయుటకుం గతం బేమి యని సవిన యంబుగా నడిగిన నస్తుహాత్తుండు మాతండ్రిఁంపున మోక్షమార్గబోధార్థి నయి వచ్చితి విప్రసకం గర్తవ్యం బెయ్యది మోక్షం బేమిటం బడయ వచ్చు నెఱింగింపవే యనుటయు నతండు సవిశేషసమాదరుం డై. 271

జనకుడు శుకున కుపదేశించిన మోక్షధర్మప్రకారము

- సీ. విను ముపనీతుఁడై విప్రుండు బ్రహ్మచర్యంబు ¹వేదాభ్యసనంబు నడపి
దారసంగ్రహము సంతానసంపాదనంబును నధ్వరక్రియయును నొనర్చి
దేవపితృతిథిపూజావిధిపరుఁడగు చుండి ననమునకు హుతవహస్ర
యుతముగఁ జని యుండు నతిథులఁ గొనియాడి వ్రతము ²గమాయపకవ్రత నొనర్చు
- ఆ. నగ్ను లాత్మయంద యారోపితములుగఁ, జేసి వీతరాగచిత్తవృత్తిఁ
బరమశాంతిఁ బొంది బ్రహ్మశ్రమపదంబుఁ, బొందువాఁడు లోకపూజ్యచరిత.
- వ. అనిన విని యస్తునివరుండు. 273
- క. జ్ఞానోదయ మై యుండఁగ, మానక వెండియును నాశ్రమత్రయవాసుం
డై నిలిచి తత్క్రియానుష్ఠానము గ్రమవృత్తి నడపుటయు వలయునొకో. 274
- తే. జ్ఞానవిజ్ఞానదృష్టి శాశ్వతికతత్త్వఁ
డయ్యెనేనియు విడువ రా దాశ్రమములఁ
గ్రమసమారూఢి యనునె వేదములు దీనిఁ
దెలియఁ జెప్పవె మోక్షవిత్తిలకజన్త. 275
- వ. అనవుడు నతం డతని కిట్లనియె. 276
- తే. జ్ఞానవిజ్ఞానములు మోక్షసాధనములు, గురునియుపదేశమున నవి దొరకొనంగ
వానమోక్షంబు గాంచినవాఁడు విడుచు, నయ్యుపాయద్వయంబును నతులబుద్ధి.
- క. లోకోచ్ఛేదముఁ గర్త, వ్యాకులతయుఁ గాక యుండ వలయుటకై సు
శ్లోకా చతురాశ్రమములు, గైకొని నడపిరి దృఢంబుగాఁ బూర్వమునుల్. 278
- తే. అందుఁ దుద ముట్ట నడచిన నందవచ్చు
ముక్తి బహుజన్మసంసిద్ధమోక్షకార
ణముల శుద్ధుఁడై ప్రథమాశ్రమమునయంద
కాంచు మోక్ష మెందేని నొక్కరుండు మునిప. 279
- క. వానికి మూఁదాశ్రమములలో నిలువఁ బ్రయోజనంబులుం గలవె తమో
ధీనతను రజగిపరత, స్థాన నలయుఁ గాక సత్త్వైష్టికమతి యై. 280
- తే. సత్త్వమార్గాభిరతి యాత్మతత్త్వదర్శ
నంబు గావింపఁ దనుఁ దాన నరుండు గాంచు
విశ్వమునఁ దాను దనయందు విశ్వమును న
సింపుటయుఁ జూచుచును ముక్తి జెంది యుండు. 281
- వ. ఇవిషయంబున యయాతీవాక్యంబులు గల వాక్యింపుము. 282
- ఆ. బోధితి యాత్మయంద యున్నది గాన్ప శక్యము సమాహితాత్మఁడైనమునికి
నొరులవలనఁ దనకు నొరులకుఁ దనదేస, భయము లేకయున్నఁ బరముఁ గాంచు.

క. కోరికయు నొల్లమియు లే, శోభాపున భూతములకు నెగ్గగులెఱుగుం
జేరక యకామవృత్తి ద, పోరతి నున్నతఁడు బ్రహ్మముం బ్రాపించున్. 24

క. వినఁ జూడం బడునం, దెల్లను సమతం బరముఁ గనుచు తాల్యనిరసనం
బున సుఖదుఃఖాదిద్వం, ద్వనిరూఢుఁడు గాక యున్నతఁడు ముక్తి గనున్. 25

క. ఇనుమును గనకము నిందయు, వినుతియు సమములుగఁగొనుచువివిధాంగకముల్
దనలోన నడఁచుకమతము, ననువున నింద్రియము లడఁచునతఁడు గను శివున్. 26

వ. అని చెప్పి. 287

తే. అవ్వితేషంబు లెల్ల నీయందుఁ గలుగు, టనఘ భవదీయజనకదయాసమృద్ధి
సిద్ధివ్యభోధంబునఁ జేసి తోచె, నవ్విధముకంటె నీనంద మధికతరము. 28

క. నీ వట్టిడ వగు తెఱుగవు, భావంబున సుశయమును భయమును బాల్యం
బావేశింపఁగఁ జేయ న, భావితనిశ్చయుఁడ వగుటఁ బరమమునీంద్రా. 289

క. జ్ఞానము విజ్ఞానము నీ, మానితగుణము లగు నవి సమగ్రము లైనం
గా నేరదు మోక్షపదము, గానుపు దృఢనిశ్చయుండు గా కున్నేనిన్. 290

తే. ఒక్కకొఱతయు లేదు నీప్రదితమోక్ష, బోధుఁడవు సుశయములెల్లఁ బోవవిడిచి
నిశ్చయింపుము నీ కన్న నెలవు శాశ్వతంపునెలవుగ విషయావికంపితాత్మ. 291

— శుకుఁడు హిమవంతంబున నున్న వ్యాసునియొద్దకు వచ్చుట —

క. అని బోధించిన జనకువ, చనములు విని శుకుఁడు విగతసంశయఁ డై శాం
తినిరూఢిఁ బరమసౌఖ్యంబు నొంది తనుఁ దాన కనుచుఁ బోవుచు నుండెన్. 292

తే. మూరుతముతో సమానధర్మత్వ మొంది
యతఁ డుదబ్బుఖుఁ డై నిఖిలామరులును
మునులు గరుడగంధర్వాదులును గుతూహ
లమున పసియించుశిశిరశైలమున కరిగె.. 293

సీ. కురువంశముఖ్య యగ్గిరి పుణ్యవిభవసమేతంబు విను మమ్మహీధరమునఁ
బరమేశ్వరుండు దపం బేకపాదస్థుఁ డై బహువర్షంబు లాచరించె
బుత్రలాభార్థిత్యమునఁ గృష్ణుఁ డుత్కృష్ట నియమాచరణములు నిష్ఠ సలిపె
షణ్ముఖుఁ డాత్మీయశక్తిప్రభావంబు దెలిపి దేవాధికతేజః డయ్యె

తే. మఱియుఁ బెక్కింఁడు మునులు నమర్త్యులును సు
చరితములఁ బెంపు నొంది రా శైలమావృ
షాంకునకుఁ గూతు నిచ్చె యా గాంగయోని
యగుట నజుఁడు దదాత్మత్వ మర్థిఁ బొందె. 294

వ. అట్టిమహామహిమ గలుగునాహిమవంతంబునకు మున్న వచ్చి సుమంతువై శం
పాయనజై మినిపైలనామధేయు లగుశిష్యులం గరుణావిధేయుం డగుసాత్యవతే
యుం డధ్యయనంబు నేయించుచుండం బుణ్యతమం బగుతదాశ్రమంబు భాను

ప్రభానిధం బగునిజకాంతివిసరంబున వెలుంగ నయ్యారణ్యేయుం డమ్మునిపాలికిం
జని తానుయోగబలంబున ననేకంబు లై నగిరిసరిదరణ్యంబులు గడచి యెందునుం
దగులువడక కాత్తుకజ్యానిర్తు క్తశరంబుచందంబున నేతెంచుటకుం బ్రీతుం డగు
నప్పరాశరనందనుపాదంబుల కభివందనంబు నేసిన నతం డభివంపింప నాసన్న
క్షమాసినుం డై జనకజననాథసంవాదవిధంబు విన్నవించి విశేషసమ్మదం బావ
హించె ని ట్లరణిసుతుసమాగమంబు నొంది. 295

క. అమ్మునియును శిష్యులతో, నమ్మహితాత్ము నునిచికొని యధ్యాపనశీ
ల మ్మగుచి త్తముతోడ ను, ఖ మ్ముండంగ నొక్కనాడు గౌరవ మొప్పన్. 296

వ. కొలిచి యుండు సుమంతు ప్రభృతులు నలుపు రతనితో దేవా శుకుండు మొదలు
గాఁ గలయే మేపురము వేదవిషయప్రఖ్యాతి నెల్లవారికంటె నెక్కుడు గా
వలయు మమ్ముంబోలె నొడ్ల నాదరాధిక్యంబున భరంపడి సవిశేషంబుగా నధ్య
యనంబు నేయింప కుండుట మాకు వరం బని విన్నవించిన వీతపక్షపాతచిత్తుం
డగునత్తాపసో త్తముండు. 297

తే. భక్తుఁ డగు బ్రాహ్మణునకు వాగ్బ్రహ్మ మఖిల
మును బ్రియంబున నిచ్చుసజ్జచునిచేత
లోనియది బ్రహ్మలోకంబు దీని మీర
లేర్పడంగ నెన్నడును విని యెఱుంగ రెట్లు. 298

క. వినుఁ డెల్లవారు దుర్గంబును గడచి శుభంబు నొంది పురుషార్థములం
గనువార కాక యనియెడు, ననుగ్రహము వలచె యిట్లు లనఁ దగ వగునే... 299

చ. అనుటయు వార లొండొరులయాననముల్ గనుగొంచు నవ్వ యి
ట్లని రటు లేనిఁ బోదుమె దయాపర శైలము డిగ్గి భూమి నెం
దును జరియించి యధ్యయనదోహాలులం జదివించి యాజనం
బు నడపి నీకృపారసముపొంగు నిగుడ్తుమె యెల్లచోటులన్. 300

చ. అనవుడు మున్న యిట్లు లన రైతిరి వోవంగ నీను మిమ్ము నెం
దును గడు వెడ్డు వెట్టితిరి దోహల మిమ్మెయి నుండ జాణ లై
నను నిటు వే టొకం డడిగి నావచనంబులు మీమనోరథం
బున కిటు సాధనంబులుగఁ బోకలఁ బోయితి రంచు నవ్వచున్. 301

తే. తమ్ము సంప్రీతిఁ గనుగొను నమ్మునీంద్రు
చరణకమలంబులకుఁ జక్కఁ జాఁగి మ్రొక్కి
రన్నలుపునను వారల నతఁడు దివిచి
కరుణ సిగు రొత్త బిగి యారఁ గొగిలించి. 302

వ. దీవించి యెయ్యది నేసిన నప్రమాదాయ త్తచిత్తుల రై చేయుండు త్రిలోకంబు

లందును, మీకుం బ్రియం బైనచోటుల వ ర్తిల్లుం డని వీడుకొలిపిన జని వార లధ్యాపనయాజనవిశేషంబుల నశేష దేశంబులు నలంకరించు చుండి రట్టియెడ.

క. నారదుఁడు వచ్చి ప్రీతిం, బాగాశర్యమునిఁ గాంచి బ్రహ్మనినాదం
బీరున్నచోట లేమికి, గారణ మేమియొకొ యనుడు గారవ మెసంగన్. 304

క. అతఁ డతనితోడ శిష్య, ప్రతతి యిచట లేమి యనుడు బ్రహ్మవిరా
సుతుఁడును ¹నీవైనను ద, ద్వితీయంబు సెల్లించు చుండ వలదే యనినన్. 305

క. నారదునివచనములుఁ బెంపారం గొనియాడి భువన మంతయు నాదా
పూరితముం జేసె నమ్ముని, సారాధ్యయనమునఁ బుత్ర సంయుక్తుం డై. 306

ప. ఇట్లయ్యిరువురు సధ్యయనంబునేయ మహావాయువు బెట్టువీచిన నవ్వీశేషజ్ఞుండు
పుత్రుతో నసధ్య మనసమయం బగుట నెప్పి తదధ్యయనంబు వారించి తానును
సూర కున్న నయ్యారణేయుండు నియ్యత్యధికమానతం బెక్కడిది యని
యడిగిన నఖిలభూతవేది యగు వేదవ్యాసుండు దేవయానంబున విష్ణుండును బితృ
యానంబున భాసుండును సూర్య్యాధోగమనపర్యాయరూపంబునంబ్రవ ర్తిల్లుదు
రది పవనాలంబనకలితం బై చెల్లుఁ బవనుల వినుము చెప్పెద సమానుండు
దైవతసంఘసంభవుం డతనికి నుదానుండును నుదానునికి వ్యాసుండును వ్యాసునికి
నపానుండును నపానునికిఁ బ్రాణుండును జనియించి జగంబులు వీరిచేత
సంవ్యాప్తంబులై యుండుం బ్రవహుం డావహుం డుద్వహుండు సంవహుండు
వివహుండు పవహుండు పరావహుం డనం బవనులు సక్తసూక్ష్మ లదితిపుత్రు
లఖిలభువనవ్యాప్తులై చరియింతురు వారు సమానాదిపవనసంపకమహితాత్ములు
వారలవలన వర్షంబులకుం బ్రవ ర్తననివ ర్తనంబులు గలుగు చుండు వివిధదైవత
విమానంబులకును మహితయానం బావహిల్లు నొక్కొక్కనాడు విష్ణుని
నిశ్వాసవేగంబు. 307

క. అప్పవనములను గలఁచిన, నిప్పురు సగువికృతవాయు వివి డీనిరయం
బిప్పుడు మహనీయం బగు, నిప్పుర్వృతమును జలింప నెసకం బెసఁగెన్. 308

తే. ఇట్టియప్పుడు సదివిన నెల్లభంగి, నెడరు పుట్టుఁ గావునఁ జదు పుడుగ వలసె
ననియెఁ బదపడి ప్రకృతిస్థమయ్యెఁ బవన, మఖిలభూతంబులకు సౌఖ్య మావహిలై.

ప. స్నానకాలం బయ్యె నని పలికి పుత్రునకు నీవు సదువుచుండు మని చెప్పి
యప్పారాశర్యుం డాకాశగంగా² ప్రపాతప్ర దేశంబునకుం జనియె నయ్యారణే
యుండును నారదుం డాకర్ణింఁగ గొంతనే పధ్యయనంబునేసిన నద్దేవముని మెచ్చి
యతనితో నీకు మే లానర్యైర నిష్టంబు నెప్పు మనిన నితం డీలోకంబునం బుట్టిన
వానికి హితం బెయ్యది దానిం జెప్పవే యనుటయు నమృతాత్ముండు చొల్లి
సంయములకు సనత్కుమారుండు నెప్పినవాక్యంబు లేతత్ప్రయోజనంబు లయి
యుండు వానిం జెప్పెద విను మని యి ట్లనియె. 310

—ॐ నారధుఁడు శుకవన మవదేశించిన తత్త్వప్రకారము ॥—

- తే. తపము సత్యంబ కన్ను విద్యయ సుఖంబు
విడువ దుగిఖంబు రాగంబ వినుడు నరుడు
ముక్తి కుత్సహింపఁ భవసక్తుఁడైన
నొండుపుట్టువునం దది యొంద రాదు. 311
- క. ఆరయఁ గామముఁ గ్రోధము, వైరులు ముక్తి కవి రెండు వారించిన సు
సార మచాకారం బగు, నేరిమి యొ డేల ముక్తి నెలపు గనుటకున్. 312
- క. అఱిగ్రహసర్వారం, భవరిత్యాగములు గలుగుపండితునకు దుగి
ఖపుఁదెరువు వాటిలదు మోక్షపదము ¹సాష్టషి తదాత్మ కసుఖం బొందున్. 313
- క. భూతంబుల దర్శింపమి, భూతాస్పృశ్యనము భూతముల²యెడ సుభా
షాతరలత నొందమి సూరే తెరువు విమోక్షసుఖగరిష్ఠత నడయన్. 314
- ఆ. హింస లేక యునికి యింద్రియజయము నై, రాశ్యమపవలత్వమనుగుణములు
నాల్గు గలుగునట్టివరునకుఁ గరళలా,మలక మంతరాత్మ మహిమ యెల్ల. 315
- క. అమ్మనిపతివాక్యములవి, ధ మ్మిది దీనిం బ్రగాఢతత్పరతం జి
త్తమ్మున నిడి తెలిసి నడవు, మిమ్మెయి సమకూరు నీకు నిహపరసుఖముల్. 316
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 317
- ఆ. పుత్రదారబంధుమిత్రసక్తుఁడు రొంపి, బడినగజమునట్ల యెడరు నొందు
భోగజాలవరుడు వాగురాజాలసం, పతితమృగరూపములభంగిఁ దలరు. 318
- వ. ధర్తాధర్తంబులును సత్యాసత్యంబులును నొఱంగ వలయుఁ దొఱంగు టెట్లు
సాష్టడు నంటేని. 319
- సీ. విను మధర్తం బహింసనమున నెడల ధర్తంబు సుకల్పనర్జనముచేత
నవ్యాప్తి బొందు సత్యాసత్యములు బుద్ధి గొని త్రోవ నగు నని మునివరుండు
మఱియును జెప్పు నాత్మ విభావనంబున బుద్ధి విలీనతఁ బొందు శోక
భయ హేతువులు నిచ్చు బదివేలు వాటిల్లుఁ బండితుం డందుఁ బొందండు భూత
- తే. ములును నింద్రియములు నొక్క ప్రాపుగట్టి,మున్నవీనికి వగఁ బొందుటూరిపారి
కొలయునెడరుల కెల్లఁ దా నున్ముతకము, గట్టికొని కుందునట్టులుగాదె వత్స. 320
- చ. ఆన విని సుశయం బురివి యమ్మునితో నరణితనూజఁ డి
ట్లను భవదీయదివ్యవచనామృత మాని యరోగశీచిత్తతం
గని కృతకృత్యతం బొరయఁ గాంచితిఁ బొందెద యోగసిద్ధి సూ
ర్యునిమహిత ప్రసారమున నూని సమస్తము డిగ్గఁ ద్రావెనన్. 321
- క. అని పలికి యమ్మునీశ్వరు, ననుజ్ఞ గొని తండ్రికడకు నరిగి వినతుఁడై
తననీశ్చయంబు నెప్పిన, విని యతఁ డలరెం దదీయవిజ్ఞానతకున్. 322

ఆ. సంప్రమోద మందు సాత్యవతేయుని, గని ప్రదక్షిణంబుగాఁగ వచ్చి
నరుగ సుత్యహించె నారణ్యముఁడు దాని, గాంచి వత్సలత్వగౌరవమున. 325

వ. ఆ బ్రహ్మరిస త్తముండు. 324

క. ప్రమద మొనర్చెడు నానయ, నములకు నంత కటు నిలుము నాఁగా నిఁన్నే
హము నిస్సంశయముం దన, యమలమతిం బల్లవింప నాశ్వుకుఁ డరిగెన్. 325

ఆ జనకు విడిచి యిట్లు సని సిద్ధచారణ, సముదయోపసేవితమును యోగ
సేవనార్హ విధము నై వెలుఁ గొందు కై, లాసశిఖరితట మలంకరించె. 326

సీ. విను మందు సమము వివిక్తంబు నగుచోటఁ బ్రాబ్ధుఖాసీనుఁ డై పరమయోగ
రతిఁ బరప్రభృతిగాత్రములఁ గ్రమంబుగ నాత్మ ధారణము సేయంగ నంత
నినుఁ డుదయించినం గని పాణిపాదసంయమ మొప్ప నద్దేవు నాశ్రయించి
నిర్విషయం బగుసర్వాత్త తత్త్వంబు గాంచి విశిష్టయోగక్రమంబుఁ

తే. బొంది నారదముని యలవోక యచటి, కరుగు దెంచినవినతుఁ డై యాత్మయోగ
సిద్ధి యెఱిగించి నీకృపఁజేసి తెరువు, గంటి నరిగెద విగతసంగత్వ మొంది. 327

క. అని చలికి విమలయోగంబున నాకసమునకు నెగసి పోయె గరుత్మం
తునిభంగినపుడు సాధ్యులు, ముసులుం గని విస్తయమున ముసుగుచుండమలోన్.

తే. అచిరకాలంబునన యమృతహాత్ముఁ డిట్లు, యోగసిద్ధిఁ బ్రాపించునె యుల్ల మెంత
నిర్మలమొ పితృభక్తివినిశ్చలత్వ, సంపదన చూచె యీతఁ డీవెంపు వడసె. 329

— వ్యాసుఁడు వెనుకొన శుకఁడు యోగమార్గంబున నదృశ్యుం డగుట —

వ. అని మఱియు ననేకభంగులం బ్రస్తుతించుచుండి రట్టియెడ శుకుండు మృగపక్షి
శైలసరిత్సరసీతగుల్మలతలం గలయం గనుంగొని మాతండ్రి నావెనుకం జను
దెంచి నాదగుపేరం బిలిచెనేని మీరెల్ల నో యన వలయుం జొండి యనిన నవి
యట్లచేసెద మనియె నాబ్రహ్మరిసరుండు .దమోరజస్సత్త్వంబులం గ్రమంబున
డిగ్గఁద్రావియు యుత్తరాభిముఖుండయి పోవ నొక్కమహాపర్వతంబుశృంగంబులు
రెం డత్యంతపీతశ్వేతంబు లై మేరుహిమవంతంబులం దెగడుచుం గదిసి యనేక
యోజనాయామవిస్తారంబులు గలిగి మార్గంబున కడ్డపడి యుండె నతం డప్రతి
హతగమనంబునం జన నవి దుత్తుము రై రాలె నదృశ్యతభంగి యగునాసిద్ధపుంగ
వుపైఁ బుష్పవర్షంబు గురియుచు నమరగణంబు బహువిధంబులం బ్రణు
తించె నప్పారాశర్యపుత్రుం డయ్యెడం బ్రవహించుమందాకినిమీఁదం జదలఁ
జేరువం జనియె నట్లు సనుసమయంబున. 330

తే. నన్ను లై యప్పరస్త్రీజనములు సలిల, కేలి సలుపుచు నుండి శంకింప కమ్మ
హాత్ముఁ డిగుంగొను చెప్పటియట్లు నిర్వి, కారవృత్తి వర్తించిరి కారవేంద్ర. 331

వ. ఆయ్యవసరంబున సత్యవతీసుతుండు నిజసుతువెనుక మహా యోగగమనంబు

- గైకొని తగిలె నంతకు న ¹య్యారణేయుండు వాయుపథం బతిక్రమించి సర్వ భూతాత్మకుం డయ్యె నప్పుడు. 332
- తే. వెనుక నరుగుచు నున్న యవ్వేదమూర్తితోడ సిద్ధచారణులు దత్తుతుండు శైల శృంగవిధ్వంసియై పోక సెప్పు నెలుగు, పెంపు మిగుల శుకా యని పిలిచె నతడు.
- చ. పిలిచిన నాసర్వగతుండు ²నిజప్రకారం బంతర్నితం బగుటఁ దేటపడ బయలనో యనునాదంబు నిగుడునట్లు సేసెం దదనంతరంబ. 334
- తే. సకలజంగమస్థావరసమితు లెల్ల నో యనిన నద్భుతం బెడ్డ నుద్భవింప సత్యవతికొడుకు కొడుకువిశాలమహిమ దెలిసి యప్పుర్వతముమీఁద నిలువఁ బడియె. 335
- చ. ఇట్లు నిలిచిన యవ్వేదవ్యాసమునీశ్వరుం గాంచి జలవిహారంబు సలుపునయ్యప్పు రోజవంబులు సిగ్గునగ్గలిక గ్రంధుకొన నందలు నంబరంబులు ధరియించి రద్దివ్య బోధమహాసీయుండు నిజతనయు చనునప్పుడు వారు శంక లేక యునికి గని యతనిముక్తతయుఁ దననక్తతయు నిరూపించి ప్రియంబును లజ్జయు నొక్కటఁ బొడమ నున్నంత. 336
- క. సురమునిసిద్ధగణంబులు, పరివేష్టించంగ నతనిపాలికి గంగా ధరుఁ డేగుదెంచి నెవ్వగఁ బొరయునతనితోడఁ గరుణ వొంపిరివోవన్. 337
- చ. అనునయఃపూర్వకంబుగా ని ట్లనియె. 338
- క. జలపవనాంబరవసుధా, నలసమవీర్యుఁ డగుపుత్రు నాకొసఁగంగా వలయు నని యడిగి తిచ్చితి, నలఘుతపోవిభవ యేమ నట్టికుమారున్. 339
- చ. వాఁడును మత్ప్రభావంబునను భవత్తపోవిశేషంబునను బ్రహ్మతేజోమయుం డై దేవతలకుం బొంద రానిచరమగతిం బ్రాపించె దీనంజేసి మోదంబు నందవలదె విషాదంబునకుం బని యేమి యని పలికి వెండియు. 340
- తే. ఇలయు గిరులును శిరధులు నెంతదాఁకఁ, గలుగు నంతకాలంబును వెలయుచుండు శుకునికీర్తియు నీదుయశోవిధూతియును జనంబులవీనుల కుత్సవముగ. 341
- చ. అని నిర్దేశించి వలయునేని బుత్రసప్తశత్రునఞ్చాయ నిన్నెప్పుడు ననుగమింపదర్శిం చువాడవుగా కనియె నిట్లనుగ్రహించి యా బ్రహ్మరిప్రపరుని సంప్రీతుని జేసి వీడుకొల్పి విశ్వేశ్వరుండు నిజేచ్ఛం జనియె నింతవట్టు నారచుండు నాకుం జెప్పె.
- క. ఇది యితిహాసవరము దనుఁ, జదివినవారలకు వినిన జవముల కాయుగి ప్రద మగు లక్ష్మీకీర్త్యభ్యుదయంబుల నిచ్చు సుగతియును గావించున్. 343
- చ. అనియె నద్దేవమునిచేత నావినినవొప్పున నీకుం జెప్పితి నీ వింక నేమి వినవల తను టఁగు ధర్మతనయుండు శంతనుతనయుతో బ్రహ్మచర్యాదు లగునాలుగాశ్రమం

1. సాత్యవతేయుండు. 2. నిజప్రకారం.

బులవారును దమకు నుత్తమపదసిద్ధిం గోరి యారాధించుదైవం బెయ్యది
దయ శల్లవింప నా కెఱింగింపుము. 314

క. అనియె నని చెప్పి గురుభక్తినిరూఢుండు లోకమాన్యతేజాఢు విద్యా
ఘనుఁ డగునావై శంపా,యనమునివరుఁ డిట్టు లనియె నాతనితోడన్. 315

తే. వ్యాసమునినాకు షడ్గుణైశ్వర్యధుర్యు, నాగమవ్యాసకత్తు నమితతేజాః
గొలిచి తత్ప్రసాదంబున వలనుఁ బెంపుఁ, గలిగియేను నారాయణుకథ ఘటెంతు.

వ. అని భక్తిపూర్వకంబుగాఁ బలికి జనమేజయున కిట్లనియె నట్లజాతశత్రుం డడి
గిన నయ్యాపగాపుత్రుం డతనితో నారాయణనారదసంవాదం బనునితిహా
సంబు మాతండ్రి నాకుం జెప్పె దాన నీయడిగినయర్థంబు దేటపడం జెప్పెద. 347

క. అని పలికి యాదరంబున, మనంబు మేదురము గాఁగ మనుజేశ్వర య
జ్ఞనపతివీను లమృతరసమున నించినయృక్తిచందముగ నిట్లనియెన్. 348

— భీష్ముండు ధర్మజ్ఞానకు నారదనారాయణసంవాదంబు సెప్పుట —

సీ. విను మవ్యయుండుననాతనుండు విశ్వాత్ముండు నైననారాయణుండనుముసీంధ్రు
బదరికాశ్రమమున భక్తిమైఁ గొలిచి నారదఁ డెద్ది సిద్ధి కారాధనీయ
మానతి యి వ్వున్న నతఁడు ధృనిం బచలం బింద్రియాగోచరంబు సూక్ష్మ
మనుషమ మన సర్వమున కంతరాత్మయై వెలుగుతత్త్వము దక్క వేఱ కలదె

తే. యరయ నారాధ్య మై యజాఁ డాది గాఁగ
సకలభూతంబులకును బూజ్యంబు దాన
యనియె నిట్లన్న నరసఖుఁ డతికృపార్ద్ర
భావుఁ డై చెప్ప నప్పద్మభవసుతుండు. 349

వ. సంప్రీతుం డై సవిశేషవినయంబున నమృహాత్మున కిట్లనియె. 350

క. లోకేశ నీవు ధర్మ, శ్రీకావలిగాఁగ నవతరించుట విద్య
ల్లోకంబు సెప్ప నమ్మా,లాకృతి యెట్లుండునో¹దయాత్మకమూర్తి. 351

క. శ్రుతిపరతయు గురుభక్తియు, మతిఁ గల వొకకొంత కొంత మన్నింపఁగఁ బా
త్రత గలిగెనేని నా కొసఁగు తదీయాలోకనం బగులెఱుగు కృపన్. 352

వ. అని వేడిన భక్తపరాధీనుం డైనయమృహానుభావుం డద్దేవసంయమితోఁ బర
మైకాంతి వగుము నీ కట్టిపెంపు సంపాదించెదం బొమ్మని యత్యాదరంబున
వీడుకొలిపినం బ్రీతుం డై వియద్విధి జని యమ్ముని గనకనగంబునందు
నియతాత్ముం డయి యుండి దుగ్ధార్థవంబునుత్తరంబుచేరువ నున్న శ్వేతద్విపం
బునం దనాహారులు నింద్రియవృత్తరహితులు నస్వేదులు సుగంధిశ్వేతాంగులు
నగుపురుషులం గాంచె ననిన విని ధర్మపుత్రుం డవిశేషంబులు ముక్తలక్ష
ణంబు లై యున్నయవి యప్పురుషులలెఱుం గెఱింగింపవే యని యడిగిన

• శంతనునందనుం డతని కిట్లనియె. 353

- క. వారలకథ మాతండ్రికి, గౌరవమున బుధులు సెప్పగా నే వింటిం
గౌరవముఖ్య విశిష్టాచారుడు నృపుఁ డొక్కఁ డుపరిచరవసు వనఁగన్. 351
- ఆ. కలిగెఁ దొల్లి భూమి గలయంతయును నేలు, సత్యమును సమంబు శమము విష్ణు
భక్తియును నయంబుబలిమియుఁ గ్రతుకుతూ, హలము బ్రాహ్మణ ప్రియంబుఁగలఁడు.
- వ. అమృహాత్తుండు. 356
- చ. అలఘుశంబు గోరి వసుధాధిపతిత్వము డిగ్గఁ ద్రావి కా
నలఁ జరియించు చుండ సురనాయకుఁ డాతని పాలి కేఁగి నె
చ్చెలి వయి నాకడం దగ వసింపుము వచ్చుచుఁ బోవు చున్న మే
లిలయును నేలు దివ్యతయు నిచ్చితి మెచ్చితి నీదునిష్ఠకున్. 357
- తే. దేవభావంబునకుఁ దగ దీని నెక్కి, తిరుగు మెల్లెడ నని రత్నదీప్త మైన
యొకవిమానంబు సుప్రీతి నొసఁగె నతఁడు, నతనిమాటకు మిగులక యట్లచేసె.
- వ. దానంజేసి వసునామధేయుం డైనయతం డుపరిచరుం డనం బరఁగె నదియునుం
గాక వేఱొక్కటి యప్పిభునివిశేషంబు వినుము కల్పాదియందు మరీచి
యత్ర యంగింసుండు పులహండు పులస్త్యుండు క్రతువు విసిష్ఠుం డనియెడు
మహామునులు చిత్రశిఖండినామధేయులు స్వాయంభువుం డనుమనువుం దారు
ననేకవర్షంబులు విష్ణు నుద్దేశించి తపంబు సేసిన నద్దేవుం డదృశ్యరూపంబున
వారలకట్టెదుర నిటచి వారితో మీరు ధర్మశాస్త్రకరణప్రవణుల రై న
న్నాశ్రయించితిరి భారతి మీయందు నిలువ నియోగించితి మీచేతం బ్రణీతం
బై సకలజగంబులకు హితంబును మర్యాదాప్రసర్తకంబును నై శాస్త్రంబు
వెలుంగు నంగిరసువలన బృహస్పతి యనునొక్కమహామతి జన్మించు వానియం
దాసందర్భంబు ప్రతిష్ఠించునది యని యానతిచ్చి వెండియు. 359
- తే. ఉపరిచరవసు వసునొక్కనృపతి పుట్టునాతఁ డన్లుఁ డాశాస్త్రంబు నధిగమింప
నాబృహస్పతి సెప్పంగ నధిగమించి, తత్సమాచారనాయకత్వము వహించు. 360
- వ. అమృహితాత్తుండు మద్భక్తుండు మీకు సుభావనీయుం డని పలికి చనియె
నత్తెఱంగునన యావెంపు నొందినయట్టి యవ్వసువు హయమేధంబునకుం
బ్రవర్తించిన నమరీచ్యాదు లగుసప్తసంఖ్యులును మఱియునుం దత్సము లగు
మహానుభావులును ఋత్విక్కురణంబు లాచరించిరి బృహస్పతి యుపదర్శనంబు
నడవెఁ బ్రజాపతిపుత్రు లగునేకతుండును ద్వితుండు ద్రితుండును ననుముని
సత్తములు సదస్యులై రిట్లు సెల్లునయ్యధ్వరంబునందు. 361
- తే. అన్నరేంద్రుం డహింసకుం డగుటఁజేసి, పశువిశసనంబు లేకుండఁ బరమనిష్ఠ
నాతఁ డారణ్యకోద్గీత మైనవాక్య, సంచయము విష్ణుగుఱిచి పఠించె నధిప. 362
- క. కరుణావిధేయుఁ డగునా, హరి యతనికిఁ గాన వచ్చునట్టులుగాఁ జె

చేర వచ్చి హవిర్భాగా,హరణం బొనరించి చనుడు సతికుపితుం డై. 364

వ. దివ్యధిషణు డగుధిషణుండు గన్నీ రొలుక నన్నరపతితోఁ దనకై యెత్తినపురో
డాశభాగంబు విష్ణుం డెల్లవేలుపులుంబోలె నాకు దర్శనగోచరుం డై కొనక
యదృశ్యుం డై కొనియె నని యుగ్గడించిన నయ్యుపరిచరుండు భరితవినయము
డై యతని ననునయించె సవస్యులు సంభ్రమంబు లేక యన్నాకేశమంత్రితో
ని ట్లనిరి. 364

— వికతద్వితత్రితులు బృహస్పతికి విష్ణుదేవుమహిమ సెప్పట —

సీ. అలుక మానుము హరికై సముద్యత మైశభాగంబు హరి గొన్నఁ బదర నేల
యతని దర్శింప శక్యమె నీకు మాకును నజనిమానసపుత్రు లైనయేము
హరిదర్శనము గోరి యధికతపం బొచరించు చుండఁగ నశరీరవాణి
దుద్ధాల్లవంబునందు విశాలరమణీయ మగునొక్కదీవి దె ల్పారి యుండు

ఆ. నచటి కరుగుం డచట నతీసితవస్థ ల, నేవీదు లింద్రియప్రవృత్తివిముఖు
లధికసురభిదేహు లాహారరహితులు, హరిపరాత్ము లైనవరులు గలరు. 365

క. వారలగుఁ జూపు నిజతేజోరూపము విష్ణుం డపుడు సూడఁగ నైనక
మీరును జూతు రనినఁ బ్రియ, మారినది త్తములతోడ నందఱము వెనన్. 366

వ. శ్వేతద్వీపంబునకుం జని యశరీరవాణి సెప్పినచందంబుమానవులం గంటి మట్టి
దీప్తివిశేషంబు లేలోకంబుల నెజ్జాతులకు లేవు వారలు మానసజపపరాయణు
లైయున్న వారే మయ్యుడ నేకాంతజనుల కింత సంతి నున్నంత భానుసహస్ర
ప్రభాభాసితం బగునొక్కదీవి తేజోరూపంబు వారియగ్రభాగంబునం దోచిన
వారు గూడుకొని భక్తిమయప్రణామంబులు సేయుచుం జేరి జయ పుండరీకాక్ష
జయ హృషీకేశ జయ విశ్వభావన నమస్తే నమస్తే యసునెలుగులు నింగిముట్టు
గొల్పి రట్టియెడ. 367

క. మానయనంబులు దత్తేజోనిహతము లగుడం దెలియఁ జూడ నశక్యం
బైనం జేడ్పడి యుండఁ,గా నొకభూతంబు వలెకె గగనతలమునన్. 368

క. ఈదేవుని గన్నట్టుల, కాదే యిష్టగుప్తవరులఁ గాంచుట మీకు
భేదంబు వలదు నియమత,పోదానము లితనిఁ జూపఁ బూట వడియెనే. 369

క. ఏకాంతికభక్తిరతి న,నేకము లగువత్సరముల కివ్విష్టుని నా
లోకింపఁగా దొరకొనుఁ, గా కిటు వేగపడ మీకుఁ గానఁగ వశమే. 370

క. అని పలికిన విని క్రవ్వుటఁ, జసుదెంచితి మేము విష్ణుచందం బిది నీ
కనఘా యలుగం బని లే, దనూనములు గాఁగ నడపు మధ్వరవిధులన్. 371

వ. అని యిట్లేకతద్వితత్రితులు సెప్పినం బ్రశాంతుం డై పురుషహితపురోహితుం
డయ్యాగంబు సుప్రయోగంబుగాఁ జెల్లించె నాభూవల్లభుం డట్లు పుణ్యపరుం
డగుచుఁ బ్రజాపరిపాలనం బొనరించె నట్టియెడ నాలోకంబునన సురమునిగోష్ఠి

యందు సుర లధ్వరంబుల నజంబుల విశ్వసింప వలయు ననివలికి మును లజంబు లన్నంతన యెల్లయుగంబులను ఛాగంబుల గాఁ గొనరాదు కృతయుగ విషయంబుగా వేదంబు జలంబు లోషధు లని చెప్పెం గాన యని రిట్లు వివాదంబై నసమయంబున నలవోకవోలె నుపరిచరవసు నయ్యెడకుం జనిన నా రెండు దెలుగులవారును జయహంజయంబులకు నతనియాట పాటిగా నూడి యడిగిన నాతండు.

372

క. ఛాగమ విశేషనయోగ్యము, యాగంబుల నెల్లయుగములందును ననియెం దా గీర్వాణులవత్తుం, బై గెలు పది యపుడు వారి కగుటగు నధిపా.

373

వ. అనిన విని వేదార్థాపలాపంబునకుం గోపంబు నొందిన ముసులశాపంబున నతండు భూవిసరపతితుం డయి యుండ నమను లేతెంచి యతనియంతరంగంబునకుం దెలివును నంగంబునకు డప్పి లేకునికియు నొసంగి విష్ణుప్రసాదంబునఁ బ్రత్యాపన్నుండ వగు దని యూఁజించి యరిగి రన్నరవరుండును విష్ణుధ్యానజపపరా యణు డగుచుండ నచిరకాలంబునకు విష్ణుండు విహగవతిం బుత్తెంచి యెత్తించి కొని పోయి శరీరంబుతోడన బ్రహ్మలోకగతుం గావించి సంభావించిన నమ్మహానుభావుండు పరమానందంబు నొంది వెలింగె.

374

క. కురునాథ యుపరిచరవసు, చరితంబు ప్రసంగకలన సుప్రాప్తం బై బెరసెను నీ వడిగినయ, ప్పురుషులదివ్యానుభావముం జెప్పుంగన్.

375

వ. అని పలికి భీష్మం డాధూపతితో నారదువృత్తాంతంబు వివరించెన నాకర్ణింపుము.

సీ. అని చెప్పి యిట్లను నధిప నారదుఁ డట్టు లద్దీవియును నద్భుతాంగులైన యమృతానవులుఁ దనయంతరంగంబునఁ దోచినఁ బ్రీతి నందులకు నేగి యమృతహాతులు దన్ను నాత్మల నాదరింపంగఁ దా నత్యంతభక్తిఁ బ్రణతుం దై పరమైకాంతు లగువారి కింతింత నిలిచి నుమ్మరతపోనిష్ఠఁ బూని

తే. యూర్ధ్వబాహుతఁ గదలకయుండి వివిధ, గూఢదివ్యనామోక్తిసంప్రాప్తి యచటి సకలజీవుల నానందసంభృతములఁ, జేయు చుండ విష్ణుస్తుతి సేయు చుండ.

377

వ. ఇవిధంబున నేకాంతియై సుస్తుతింప సితాసిత పీతారుణ విశంగహరితవర్ణంబులను బహుశిరోబాహుపాదంబులను వేదికమండలుస్రక్కువాగ్ని ధారణంబున నోంకారసావిత్రి చతుర్వేదోచ్ఛారణంబులను మహాద్భుతం బయిననిజదివ్యరూపంబు నారదునకు దర్శనగోచరంబుగా నిలిచి విష్ణుండు వినయసంభ్రమోపేతభక్తిప్రణతుం డగునప్పరమముని నాదరించి యిట్లనియె.

378

శ్లోతద్విషవాసి యగునారాయణుండు నారదున కుపదేశించినతత్త్వము

క. ననుఁ గానఁ బడయ రెవ్వరు, ననఘా యేకాంతకులక యర్హము మద్దర్శన మీ వేకాంతకుండవు, ననహంకారుండవుఁ గాన యచ్చెం జూడన్.

379

వ. అని పలికి వరంబు వేడు మనుటయు నతండు దేవా భవద్దర్శనంబుకంటె మిగుల

వరంబునుం గలదే యనుటయు నద్దేవుండు సవిశేషప్రసాదభరితుం డై. 380

సీ. ఇంద్రియంబుల కందఁ డెల్లభూతంబులుఁ దెగినను దెగకుండుఁ ద్రిగుణరహితుఁ
డఖిలంబునకు నాత్మ యన సర్వసాక్షి నా నజుఁ డన నిష్కలుం డనవెలుంగు
తైత్త్రజ్ఞుఁ డాతండు జీవుండు వాసుదేవుండును సంకర్షణుండుఁ జూచె
వారు మనం బహంకారంబు వరుసఁ బ్రద్యుమ్నానిరుద్ధనామోఽహితము

తే. లింతయును మనస్థయంబ యే నిరువదియును

నాల్గు నగుతత్త్వకోటికి నాథుఁ డైన
ఁచవింశకాభిఖ్యుండఁ బరమపురుషుఁ
డనియు నాపేరు మఱి పర మరయ లేదు.

381

క. విను మేకాంతికుఁ డెవ్వనిఁ, గని నిత్యానందపదము గను నప్పురమా
త్తుని వాసుదేవు నిష్కలు, ననుకముగా నను నెటుంగు టాత్మహింస మగున్.

క. భూతాత్మక మైనయఖిల, ధాతుదయము వెలిగ లేదు తను వామొత్తం
బాతతజీవవ్యాప్తి పిస, మేతము గాకున్నఁ జేప్తు నెసఁగదు వత్సా.

383

క. జీవశరీరములు పృథ, గ్భావాకలితములు గాఁగఁ గనుటయు వలయున్
జీవునిఁ గంటి ననుట మా, యావిలసన మస్తదీయ మది మునివర్యా.

384

క. జీవుండు ¹మత్సనువేతుండు, గావు టెటుఁగ వలయు దృఢముగా భక్తిమయం
బై వఱిలునాశ్రయంబున, నేవాఁ డొందు నను వాని కీత్తు విముక్తిన్.

385

క. ఆదిత్యమరుద్వసురు, ద్రాదిదివిజగణము సంబుజాసనుండు జతు
ర్వేదములు దదాత్మకతం, గాదే తత్తద్విశేషగౌరవ మొందున్.

386

తే. కమలగర్భ సృజించి సకలజగద్ధ, రానియుక్తునిఁ గావించి యే నివృత్తి
పరత నేకాకి నై విద్య భవ్య మగుస, హాయముగ సంచరింతు మధ్యస్థవృత్తి.

387

ప. ఒక్కొక్క కాలంబున జగద్ధితంబుగా జన్మకర్తంబులం బూనుచు వినుము వారాహ
రూపంబు దాల్చి హిరణ్యాత్తుని నానంహమూర్తి ధరియించి హిరణ్యకశిపుని
భృగువంశంబున జామదగ్న్యుం డని జనియించి సర్వక్షత్రంబును దశరథుం
డనురాజునకు రామనామంబునం బుట్టి రావణాసురుం బరిమార్పం గలవాఁడ
భూభారంబు వాపుటకై యాదవకులంబున బ్రభవించి పురందరనందనుం డై
యవతరించిననరుండు దోడ్పడ నక్కార్యంబు నిర్వహింతు నేను దొల్లి నర
నారాయణు లనియెడునామంబుల మూర్తిద్వయంబును ఋషిత్వంబును వెలయ
నొలసి లోకరక్షణం బాచరించు చున్నవాఁడ నమ్మూర్తుల పదంపడి కేలీమానుష
త్వంబు గైకొని యిట్లు సేయునయ్యవతారంబునఁ గంస కాలయవన ముర నరక
బాణప్రముఖులై నకంటకులం జెలుతు నందు బాణాసురుం గాతు నని పూని
మహాదేవుండు మహాసేనాదిసహితుం డై యడ్డపడ నమ్మహాత్ముని జయించి

బాణుని బరాభవించు నింతకు మున్ను మేత్స్యత్వకూర్తత్వంబుల నొంది నిఖల చ్ఛందోబృందారకహితం బొనర్చిత మచ్చరితంబులు నీకుం గర్ల గోచరంబులు గాకుండెడునే మఱియు ధర్మరక్షణార్థంబుగా నేమేమి సేయవలయు నవి యెల్లనుం జేయువాడఁ గృత్యంబులు గృతంబు లైన మదీయప్రకృతిన పొందుదుఁ బరమేష్ఠినందనా నీ వేకాంతికుండ వగుట నీకు నాతెఱుం గెల్ల నెఱింగించితి నని చెప్పి యమ్మునిం గని యనాహులు ననింద్రియులు నస్వేదలు సుగంధిశ్వేతదేహులు నగునమ్మానవులం జూపి వీ రేకాంతికులు వస్త్రయథ్యాన పరులు నై యున్నవారు వీరలకు సమ్మర్దంబుగా మెలంగం దగదు నీవింకిం బొమ్మని పరమాదరంబునం బలికి వీడ్కొలిపిన నద్దేశమునిస త్తముండు పరమానంద భరితుండై బదరి కాశ్రమంబునకుం జనుదెంచి నరనారాయణులం గాంచి. 383

తే. భక్తి వీడ్కొని చని మునిప్రతతి కెందు
నచ్యుతాననోద్ధతము వేదార్థమయము
యోగసాంఖ్యాత్మకము నై నవాగమృతము
గర్లపుటపేయముగఁ జేయు గారవమున. 389

వ. నారదుం డట్లు విష్ణునిదివ్యవాక్యవితతి విద్యజ్ఞనంబులకు వినిపించుచు బ్రహ్మసభ కరిగి యందునుం బ్రకటించె ననుటయు నప్పద్ధభవునకును నది వింతయే యనిన యక్కొంతేయౌగ్రజుతో శాంతనవుం డాశతానందునకు నపరిజ్ఞాతంబునుం గలదే యతనిం గొలువ వచ్చినట్టి సిద్ధసాధ్యులకు వినిపించెదం గాన యని పలికి వెండియు నిట్లనియె. 390

క. క్రమమున వాఙ్మయ మగునయ్యమృతము లోకమునఁ బరఁగె నది మజ్జనకుం
డమితదయఁ జెప్పె నాకును, శమయుత యే. జెప్పెనని విశదముగ నీకున్. 391

క. మునులును సురలును దీనిని, విని గొనియాడుదురు విష్ణు వినుతంతురు భ
క్తినిరూఢు లై జపింతురు, మనమునఁ జర్చింతు రతిసమాహితు లగుచున్. 392

తే. నీవు నిట్టుల చేయు వినీతిపరుఁడు, విష్ణుభక్తుండు శమదమాన్వితుఁడు నైన
యట్టివానికి జెప్పుమీ యచ్యుతాన, నోద్ధతం బైనయిప్పురాణోత్తమంబు. 393

క. నీవినినయుపాఖ్యానము, లేవియు సరి గావు దీని కిది దీర్ఘాయు
శ్రీవిభవారోగ్యములం, గావించుఁ బఠించినం దగం దను వినినన్. 394

క. అని శాంతనవుఁడు సెప్పిన, విని మోదము నొంది పాండవేయులు దీనిన్
వినుచుఁ బఠించుచు విష్ణుం, గొనియాడుదు రధికభక్తి గురువంశవరా. 395

వ. అని చెప్పి నైశంపాయనుండు వెండియు. 396

ఉ. సాత్యవతేయుఁ డీపరమజప్యము భక్తి బఠించుచున్ వియ
ద్యత్యభిరాముఁ డై నియమతత్పరతం జను దుగ్ధవార్ధికిన్
నిత్యము విష్ణుఁ గాంచి మహాసీయతరం బగుపూజనంబు సు

స్తుత్యము గాఁగ జేతకుఁ గుతూహలసంపద పల్లవింపఁగన్.

397

వ. అనిన విని జనమేజయుండు మోదంబు నొంది యమ్మునిసత్తమునితోడ నీవు మోక్షం బత్యంతసుఖం బని చెప్పుదు సకలజనంబులు నభ్యుదయకరంబు లైన కర్తవ్యశేషంబులం దగిలి యుండుదు రొరుల నన నేల దేవతలును దధర్మంబు వాటింపక హవ్యభోజనపరత్వం బూని యుండుదు రమ్మహాత్ము లట్లగుట యెట్లా కోయని యేను విచారించు చుండుదు నత్తైఱంగు దేటపడ నెఱింగింపవే యని యడిగిన నప్పారాశర్యశిష్యుం డాభూనరున కిట్లనియె.

398

క. విమలాత్ముండు పారాశర్యమునీంఁడు శిష్యులను మహాభారతపం చమము లగువేదముల మే,గుమహీధరవాసి న్నై కరుణఁ జదిపించెన్.

399

వ. అట్టియెడ నేనును సుమంతంబుల జైమినులు నీ విప్పుడు నన్నడిగినచందంబున నమ్మహాత్ము నడిగితమి దానికి సుముఖుం డయి సర్వజ్ఞుండును సదయహృదయుం డును నగుసాత్యవతేయుండు మాకు నిట్లని యానతిచ్చె.

400

తే. ఏ నతీతంబులును వర్తమానములు న, నాగత్యములు నగుజగదఖిలవర్త నంబులును గనుదివ్యభోధంబు గోరి, పాలకడలీతీరమునఁ దపంబు సేసి.

401

వ. నారాయణప్రసాదంబునం జేసి సిద్ధమనోరథుండ నైతిం గావునం గల్పాదియందుఁ గమలసంభవప్రముఖబృందారకు లాచరించినకృత్యంబులు గాన నచ్చువానిం జెప్పెద దాన మీయడిగినయర్థంబు దేటపడు వినుండు.

402

క. ఆదిత్య మరు ద్వసు రు, ద్రాదిసురులు మునులు నంబుజాసనుఁ గని మా కేది కరణీయ మీశ ద,యాదృష్టిని మమ్ముఁ జూచి యానతి యీవే.

403

వ. అని విన్నవించిన విని భరితాదరుం డగుచు నప్పరమేష్ఠి వారితో మీ కెయ్యది కర్తవ్యంబో యనుతలంపు. మున్న నాచిత్తంబునం బొడమి యున్నయది మీరు నిష్కాట సెప్పి మేలు సేసితిరి మీకుశు నాకును బ్రబలత్వం బెద్దానం గలుగు దాని నుపదేశించుటకుం బురుషోత్తము శరణు సొత్తము రం డని వలికి వారునుం దానును దుగ్ధవారాశితీరంబునకుం బోయి ఘోరం బగుతపంబు బహుసహస్ర సంఖ్యంబు లగుదివ్యవర్షంబు లాచరించిన వారలకు గంభీరమధురప్రకార యగు వాణి యిట్లని వీతెంచె.

404

— విష్ణుఁ డదృశ్యరూపంబున బ్రహ్మాదిదేవతల కుపదేశించినహితప్రకారము —

క. మీవచ్చినవని యెఱుంగుదు, నీవనజభవుండు జగము లిన్నిటికి గురుం డేవిధిఁ బనిచిన నది శ్రుతి, భావితకర్తంబు దానఁ బరఁగుదు దగఁగన్.

405

వ. ఏనునుం జెప్పెద వినుండు వేదహితం బగునొక్కయాగంబు సేయుం డందు భాగంబు నాకుం గల్పింప వలయు ననిన వాగుం బ్రీతిఁ బొంది.

406

క. కమలజాసించినక్రియ యా,గము వైష్ణవ మనఁగఁ జేసి కల్పించిరి భా గము విష్ణున కం దతఁ డయ్యమరుల మునివరులపై దయను గగనమునన్.

407

- న. అదృశ్యం డై నిలిచి వారలతో నిట్లనియె. 408
- క. నాపంపునను బ్రవృత్తి, వ్యాపక యై నట్టి సత్క్రియం జేసితి రి
ట్టి పుణ్యంబునకును ఫలరూపం బగుదాని నే నిరూపింతుఁ దగన్. 409
- చ. మరీచి యంగిరసుం డట్టి పులస్త్యుండు పులహండు క్రతువు వసిష్ఠుం డనువీర
లవ్వారిజభవునకు మానసపుత్రు లివ్వహాత్తులు నట్టివార వేదాచార్యులు యజ్ఞ
కార్యధుర్యులు వీరు నిధింఁ సర్వయజ్ఞంబులును మానవులు మానసీయంబులుగా
నడవ మీ కెల్లను నయ్యాగంబుల భాగంబులు గలిగి తద్భాగంబుల నాప్య
యిత్తులై యుపబృంహణంబు నొందువారలు సన సనక సనందన సనాతన కపిల
సనత్కుమారులు పరమేష్ఠిమనోనిర్మితులు సహజజ్ఞానవిజ్ఞానులు నివృత్తపరులు
నై సాంఖ్యయోగంబులకుం బ్రవర్తకు లగుచుండుదురు వీరలచేత మోక్ష
ధర్తంబులు సువ్యంజితంబు లగుమీకుం దల్లియుం దంష్ఠ్రియు గురుండును నివ్వి
రించియ మదీయానుశాసనంబున నితండు సర్వానుశాసకుం డై వర్తిల్లువాడు
మత్స్యలక్ష్మణుఁడై నరుద్రుండు సర్వలోకారాధనీయుండును సకలవర్తమాం
డునుం జండ్ల మీరు వొండు వేదోదితకర్తంబు లిక్కమలభవుండును మరీచ్యాది
ప్రజావతులునుం బంచినట్లు నడవం గలయవి యిది కృతయుగం బనువేరింకి
యు త్తమకాలంబు దీనియందుఁ బశువులు హింస్యంబులు గావు సంశయంబు
వలవ దని నిర్దేశించిన. 410
- క. మునులును సురలును విష్ణు, న్వినుతించి ననుస్కరించి నిజపదములకుం
జనిరి పరమేష్ఠి యొకరుండ, చని కచ్చుట నిలిచె హరియు సన్నిహితుం డై. 411
- తే. హయశిరోభాసితండును హస్తకలిత,లలితదండకమండలూజ్జ్వలుండు సాంగ
వేదముఖరముఖుండు నైయాదరాద్వైద్యుష్టి నిగుడంగ నిలిచి యద్వివిజముఖ్యు.
- చ. కౌగిలించుకొని నీవు సర్వంబునకును విభాతవు గురుండవు ప్రభువవు నయి నడ
పుము నీయందు సర్వభారంబునుం బెట్టి సుఖి నైయుండెద నడపుట నీ కెప్పుడేని
గడిదియై తోచె నప్పు డేను దోచి సమస్తంబును సునీతంబు నేయంగలవాడ
ననియెఁ దదనంతరం బావిష్ఠుం డంతర్నితుం డయ్యె నిట్లు యజ్ఞంబులం దగ్ర
భాగాన్తుండును యజ్ఞధారియు నైనయప్పదనాభుండు ప్రవృత్తిధర్తంబు బ్రహ్మ
దులకుం గృత్యంబు నేసి నివృత్తిధర్తంబునందు నిష్ఠుండును విద్యాసహాయుండును
నై సర్వగతుం డగుచుఁ జరియించు నని చెప్పి యప్పారాశర్యుండు. 412
- క. మొదలఁ గలిగించి జగములఁ, బదిలంబుగ నునిచి వానిఁ బదపడి తనయం
దొడిగించి మఱియు నెమ్మెయి, నుదారగతి నడపుచిన్తయుని గొలుతు హరిన్. 413
- ఆ. అజుని విశ్వరూపు నమరుని సర్వామ,రాధినాథు నాద్యు సాంగవేద
వేదితవ్య నాత్మ వేద్యు నీశాను న,వ్యయుఁ దపశిఫలాత్తు నాశ్రయింతు. 414

వ. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబుల నప్పురమముని యప్పుడు భావంబున నెల కొన్న నారాయణుం బ్రస్తుతించి మమ్ముం గలయ నవలోకించి పూర్వవృత్తాంతంబు ప్రజ్ఞాదృష్టిని నాకన్నయది మీ కెఱింగించితి విష్ణునిదివ్యవచనంబుల చొప్పున నడచునది యప్పు మేశ్వరుం గొలుపుండు వేదవాక్యంబులం దత్ప్రకీర్తనంబు నేయుం డనియె నేము నట్ల కాక యని ఋగ్వజ్జాప్సామంబుల నాత్రిధాముం బ్రస్తుతించి మనంబుల నారాధించితి మని చెప్పి వైశంపాయ నుండు వెంటియు.

416

సీ. స్వజ్ఞఁ డగుపరాశరనందనునిచేత భాషితం బైనయిప్పురమపుణ్య వృత్తంబు సదివిన విన్నను విచ్చిండు వేదవేదియు రాజు విజయశాలి యును వణిజుండు లాభోపేతుండును శూద్రుఁ డత్యంతసుఖమును నగునరేంద్ర కన్య సద్వృత్తగ్రహణంబు వడయ గర్భిణి ఘౌనకాంత సద్గణునిఁ బుత్రుఁ డ. గాంచుఁ బ్రసవకాలకలయందు నెఱి దప్పియున్న బిడ్డ గలుగు నువిద సుఖక రప్రసూతినిర్భరత నొందు వంధ్యసం, తానసిద్ధి సమృద్ధంబు నొందు.

417

— భగవన్నామసిర్వచనప్రకారము —

వ. మఱియు నెవ్విధంబుమనోరథంబు లైనను సఫలంబు లగు ననిన విని జనమే జయుండు గూఢంబు లగువిష్ణునామంబు లనిర్వచనంబులు వినవలతు వివరిం పవే యనుటయు వైశంపాయనుం డవ్వహీనాయకునితో నష్టమం డడుగం గృష్ణండు వివరించిన నిజనామంబుల నినుక్తితెఱం గెఱింగించెద నాకర్ణింపు మపాష్టాని జోధించుటకై యద్వేషు డిట్లనియె.

418

తే. నరుండు నారాయణుండు ననంగ బరంగు, నిత్యపురుషులు నీవును నేనుఁ జమ్ము భువనహిత మాచరింపఁగాఁ బూని వేడ్క, వచ్చి ¹యిచ్చహి.బుట్టినవార మనఘ.

వ. గూఢంబు లగుమదీయాభిధానంబులయర్థంబులు దేటవఱిచెద నాకర్ణింపుము. 420

క. నారము లనఁగా జలముల, పే రయనరి బనఁగ నెలవు ప్రీతిగ నాకుఁ నారము లయనం బగుటను, నారాయణు డంధ్రు జనులు నన్నుఁ గిరీటీ. 421

క. వసియింతు నే జగముల, న్వసియించుకొ జగము లెల్ల నాయం దిమ్మె పొసఁగి వెలుంగుచు నుండుట, నసదృశగణావాసుదేవుఁ ²డనఁగఁ బరంగుదున్. 422

క. వ్యాపించి రోదనీకుహ, రాపూర్ణత్వమున నునికి నధిక క్రమణ శ్రీ పాలుపున విష్ణుం డను, దీపితనామంబునను ³బ్రతీతుండ నగుదున్. 423

తే. దమమునాఁగలయు త్తమధర్మ మెడఁద, లవఱిచి నన్నుఁ గామించునార్యజనము దివియు భువియు నానడుమన లేజరిల్లు, నట్లు లగుట దామోదరుఁ డంధ్రు నన్ను.

ఆ. ఆన్నమును జలంబు నమృతంబు వేరంబు, బృశ్ని యనఁగ నొప్పువేరఁ బరంగు నది మదీయగర్భ మగుట విద్యజ్ఞను, లనఘ పృశ్నిగర్భుఁ డంధ్రు నన్ను. 425

క. ఇనరత్నులుఁ జంద్రాంశులు, ననలశిఖలు, గేశసంచయము నాకుం గా

- పునః గేశవాభిధానం, గొనియాడుదురు నను బ్రబుద్ధజనంబుల్. 426
- క. క్షుత్రము బ్రహ్మము నై లోకత్రాణన మాచరింపఁ గావలసి పృథా
పుత్రా యగ్నిహోములు, చిత్తస్థితి వెలుఁగుదురు ప్రసిద్ధాకృతులన్. 427
- వ. అని చెప్పి బ్రహ్మక్షుత్రపదంబులు విప్రరాజనిర్దేశంబు లగుట దేటపడం బలికి
విప్రలరాజులమహానుభావంబులు విలసిల్లినయెడలు నిరర్థనంబులుగా నిరూ
పించి యుపన్యసించి యవియెల్ల నగ్నిహోమమాహాత్మ్యంబు గావు తెఱింగించి. 428
- తే. బోధనస్థాపనంబులు బుధవరేణ్య, యగ్నియును సోముఁడును జేసి యఖిలజగము
నఖిలహర్షముఁ జొందింతు రవ్యయప్ర, వర్తనత్వంబు దమయందు వఱలుచుండ.
- క. అనఘా యగ్నిహోముల, ననుఁ గా భావింప జగమునకు నెపుడు హితం
బొనరింతుఁ దత్సృశ్రుతములఁ, బొనరినమద్భవ్యనామముల వివరింతున్. 430
- ఆ. పరమవరద లోకభావ నేశ్వర హృషీ
కేశ నామకము లహీనచిత్త
యనియు మఱియు నిట్లు లను యాగములభాగ
మాహరింతుఁ గాన హరియు నంద్రు. 431.
- సీ. గోవనమహి యది గుహలోనఁ బడకుండఁ జెందియెత్తుటను గోవిందుఁ డనియు
1వీతంపురోమంబుచేత నొప్పార నావిష్టుం డగుట శిషివిష్టుఁ డనియు
గర్వణక్రియ భూమిఁ గావించుఁ జాయయుఁ గృష్ణంబు గావునఁ గృష్ణుఁ డనియు
నలవడ సదసద్వయంబును నాయందు సరువేత మై యున్ని సత్యుఁ డనియు
- తే. దాత్త్వికం బైన నాకు జాతత్వవికృతి, లేమి నజాఁ డనియును నది లేకపోయి
నపుడు తదనంతరక్షయ మందకునికి, బుధు లధోక్షజాఁడనియుఁ జెప్పుదురు నన్ను.
- క. సత్త్వముననుండి తొలఁగమి, సత్త్వము నాచేతఁజేసి సత్తఁ బొరయుటన్
సత్త్వమయజన్తుఁ డగుటను, సాత్త్వత్తుఁ డనునామ మయ్యె జనవర నాకున్. 433
- తే. చ్యుతము లేకున్నిజేసి యచ్యుతుఁడ వాత
ముఖ్యధాతు త్రయాకారమున శరీర
ధారకుండ నై యున్ని ద్రిధాతువును న
నంగఁ బరఁగుదు మునిపచనంబులందు. 434
- క. ఘృత మర్చిస్సంపద యఱు, ఘృతార్చిరభిధాన మొండె గ్రీడి వృషము వి
శ్రుతధర్మము ధర్మమయ, స్థితకతమున వృషుఁ డనం బ్రసిద్ధి వహింతున్. 435
- తే. ఆదిమధ్యాంతములు నాకు నరయలేమి, నై యనాది యనుధ్యుఁ డనంతుఁ డనంగఁ
జెల్లుపేళ్లు శుచులు నాచెవులకింపు, లగుట మునులుశుచిశ్రవుఁ డంద్రు నన్ను.
- ఆ. ఒక్కశృంగమునన యర్వి యెత్తితి వరా, హావతారలీల యతిశయిల్ల
నట్లు లగుటఁజేసి యార్యజనప్రియ, నాకు నేకశృంగనామ మయ్యె. 437

1. వీతలామంబుల చేత.

- క. వినుత మగులోక రేచనమున నన్ను విరించు డండ్రు బుధనుత 'రవియం
దనుపాధికవిద్యాస్థితి, సునికిం గపిలాభిధాన ముల్లసిత మగున్. 438
- క. విను యోగంబు హిరణ్యం, బనఁ బరఁగును యోగగర్భుఁ డగుటను విద్య
జ్ఞనములు హిరణ్యగర్భుం, డని ననుఁ గొనియాడుదురు మహాగుణశాలీ. 439
- తే. ననుఁడు నారాయణుండు ననంగ లోక, రక్షణార్థంబు గాఁగ ధర్మమున కేను
బుట్టినాఁడఁ గావునఁ బొండుభూపతనయ, నాకు ధర్మజుఁ డనియెడునామమయ్యె.
- ప. ఇట్లు వుట్టి గంధమాదనంబున నేను దపంబు నేయు చుండ నక్కలంబునఁ
గాలాంతకుండు దక్షునియజ్ఞంబున కలిగిన నవ భీతిం బటతొంది నాయురస్థి
లంబు నొందిన మవీయకేశంబులు ముంజనిభంబు లగుటంజేసి ముంజకేశుం
డనువేరు గలిగె నారుద్రుండు రౌద్రాకారంబున నయ్యజ్ఞంబు వెనుకొని నా
యిం గవిసిన నొక్కయిషీక పరశిరూపంబుగా నభిముఁద్రించి యితనిపయిం
బ్రయోగించిన నతండు దాని 4ఖండితధారంబునేయుటంజేసి ఖండపరశు వనునభి
ధానంబునుం గలిగె ననుటయు. 441
- క. విని పాఠుఁ డిట్లు గలిగిన, యనియం దారుద్రునకొ జయము నీకో క
లెను దానితెలుం గేర్పడ,వినఁ గౌతుక మొలసెఁ జెప్పవే విశ్వాత్మా. 442
- శివకేశవుల పరస్పరకోపప్రసాదములవిధము —
- ప. అనిన విష్ణుం డబ్బునున కి ట్లనియె. 443
- సీ. రుద్రనారాయణరూపప్రవర్తిత మూర్తివ్యయము రణమునకుఁ జొచ్చి
పరమసంరంభంబు వాటింప నుద్వేజితములయ్యె నఖిలభూతములు శ్రుతులు
మునులకుఁ దోడవయనలంబులాహుతుల్ గొనవయ్యెఁ బగిలె దిక్కులు నభంబు
ధరణి వడంకె భూధరములు దిద్దిరం దిరిగె దేవతలకు దిగులు సొచ్చె
- తే. శివాననము పల్లటిల్లంగ నజాఁడు గలఁగె, నిట్లు లెందును సంతోభ మెసకమెసఁగ
నావిధాత మునీంద్రులు దేవతలును, దన్ను వేష్టింప వచ్చె సత్వరము గాఁగ.
- ప. వచ్చి రుద్రునకుం బ్రణమిల్లి సంప్రార్థనంబు దోడ ని ట్లనియె. 445
- క. శివుఁడవు నీవు జగములకు, శివ మొనరింపంగ వలదె చేయుము క్రోధ
ప్రవిహతి విష్ణుం డనఁగా, శివుఁ డన నొకఁ డౌట దివ్యచిత్తమ యెఱుంగున్. 446
- తే. నిగమవేద్య మద్వంద్వంబు నిర్గుణంబ, మూర్త మనియెడుతత్త్వంబు మూర్తిభేద
కలనమున లోకమున ద్విధాకారి యయ్యెఁ, గాక హరి యన నీవనఁ గలదె వేలు.
- ప. అని బోధించి వెండియు. 448
- క. నరనారాయణు లనఁగాఁ, బురహర జగదాది యైనపురుషులు మనముం
బరికింపఁ దన్నయత్వస్ఫురితులము ప్రసన్నదివ్యబుద్ధిం గనుమా. 449
- ఆ. 4తెలుపు మితని ననుడుఁ దేటి కోపంబు వో, విడిచి నన్నుఁ గెలిచె మృదుఁడుపార్థ

- యేను నతనితోడ నిట్లంటి మృదుసత్య, ిథ్యమునిమనోజ్ఞభంగిగముగ. 450
- క. నిను నెవ్వఁ డెఱిగె నాతఁడు, నను నెఱిగినవాఁడ నిన్ను నమ్మిగ నేవిం
చిన నదియ నన్నుఁ గొల్పుట, ియనువాదిత లేదు భేద మరయఁగ మనకున్. 451
- క. శ్రీవత్సము శూలాంకిత, మై వెలయుం గాక యిప్పు డాదిగ నాకుఁ
నీవును మత్పాణ్యుకో,ద్భావన శ్రీకఠుఁ డనఁగఁ బరఁగుము శర్వా. 452
- వ. అని ఇవిధంబున. 453
- క. ఇతరేతరమతీసంభా,వితలక్షణకలన మొంది వృషవాహనుతో
నతనిర్థలసఖ్యము నే,నీతి బ్రహ్మాదులును సంతసెల్లిరి విజయా. 454
- వ. మదీయనామవిర్వచనంబులును రుద్రునితోడిరణంబున నైనజయంబు తెఱంగును
నీ కెఱింగించితి. 455
- క. నానారూపంబుల ని, క్లేను బ్రవర్తింతు జగము లిన్నింటును నీ
శానుఁడు నభవుఁడు నమృతుఁడు, నైనశివుని నీవు గొలుపు మద్దన యెపుడున్. 456
- తే. ఏను రక్షింప జయము నీ కెసక మెసఁగె, సమరమున శూలపాణి యై శత్రుకోటి
నీదుమునుమున వధియించునిరుపమాన,తేజు రుద్రుఁగా నెఱుఁగుము ధీరచిత్త. 457
- వ. అనియె నని చెప్పిన విని జనమేజయుండు. 458
- క. అరుదే సర్వేశ్వరుఁ డగు, హరితోడుగ జయము గొనుట యుష్టనునకు న
ప్పురుషోత్తముబాంధవు లై, పరఁగిరి పెఱవినుతు లేల పాండుసుతులకున్. 459
- వ. అని పఠికి యిట్లనియె. 460
- క. నారదుఁడు పరమపురుషుని, కారుణ్యము వడసి వచ్చి క్రష్ణుఁడ నరునిఁ
నారాయణునిం గాంచుట, సారమతిం జెప్పి తీవు సంయమివర్యా. 461

సరనారాయణనారదసల్లాపప్రకారము ౭౭

- వ. తదీయసల్లాపవిశేషంబులు విన వలయు జెప్పు మనిన నప్పుడమితేనికి వైశంపా
యనుం డిట్లనియె. 462
- క. నారదుఁడు వచ్చి నరునిఁ, నారాయణుఁ గాంచి భక్తి నమ్ముం డైనఁ
వా రతనికి నాతిథ్యము, గారవమున నడపి యడుగఁ గా వారలతోన్. 463
- వ. అద్దేవముని యిట్లనియె. 464
- క. శ్వేతద్వీపంబున భవ,దాతతక్రమ గానఁ బోలె నచ్యుతుఁ డద్రూ
పాతిశయము మీఁచందమ, యాతనికడఁ గంటి మిమ్ము నద్భుత మెసఁగన్. 465
- క. శ్వేతులు నింద్రియవర్జిత, చేతస్కులు నైననరులఁ జెలుపుగ మానో
పేతులఁ గంటి నచట వా, రాతేజోమూర్తిని దయాపాత్రంబుల్. 466
- వ. అద్దేవుండు వత్సలుం డయి వారలతోడం గూడి విహరించు చుండు నామీఁదం
గృహసేసి క్షేత్రజ్ఞప్రకారంబు సకలంబును దేటపడ ననుగ్రహించి యాగామి

1. ధదము సురుమనోజ్ఞ. 2. చినయతఁడు. 3. యనుపాధిత; యనువాసిగ. 4. మాని,వ్రాతుల.

నిజప్రాదుర్భావంబుల తెఱంగెల్ల నెఱింగించె శ్వేతదీప్తిపం బనునది శాంతిస్వరూపం బందు సూర్యసోమౌశువ్యాప్తియు వాయుసంచారంబును లే దాలోక నాథునకు నేకాంతికజనంబులం గడచినప్రియులు లేకునికి యెఱింగి యేకాంతినై యుండితి నవ్విభుండు వీడుకొలుప మీకడకు వచ్చితి నిచ్చట మీకుం గారుణ్య భాజనంబ నై యుండెద ననుటయు వార లతని కి ట్లనిరి.

467

తే. పడసి తద్దేవుఁ గానఁ దద్భాషణములు, వింటి నీవు ధన్యుండవు గంటి మేము నచట నీయున్న తెఱఁ గెల్ల నిచట నునికి, మేలకాక యుండుము పరమేష్ఠితనము.

క. దైవముఁ బితృంబును ద,ద్దేవసమారాధనంబు దెల్లము శ్రుతిసం భావిత మది తత్పరతా, నీ వేకాంతి వయి నిలుచు నిర్తలహృదయా.

469

ఆ. అనిన సంతసిల్లి యద్దేవముని వేయు, దివ్యవత్సరములు భవ్యతపము నియతి నాచరించె బ్రియమున వారు ద,న్నాదరింఁగఁగఁ దదాశ్రమమున.

470

వ. అ ట్లేకాంతి యై తపంబు నేసి యత్యంతశాంతి నొంది నారదుండు నరనారాయణుల వీడ్కొని హిమవన్నగంబునకుం జని తనయాశ్రమంబునందు బృందార కాది విశిష్టపూజితం దై యుండె నని చెప్పిన విని సుప్రీతు డైన జనమేజయుతో వెండియు వైశంపాయనుం డి ట్లనియె.

471

డి. పాండవవంశవర్త్య పటుపాపవినాశని ధైరవయిక్కథన్ నిండుమనంబుతో వినుట నీవు కృతార్థుండ వైతిశాశ్వతా ఖండసుఖాత్తు విష్ణు నధికస్థిరభక్తి సమాశ్రయింపు నీ కొండొకఁ డేల యిమ్మెయి మహాన్నతిఁ జేయు జగత్త్రయంబునన్.

472

క. లే వుభయలోకములు హరి,పై విద్యేషంబు గలుగు పాపాత్తులకుఁ భూవర యట్టిజనుల పితృ,దేవతలకు నరక మగుటఁ డెలుపుచు శ్రుతులున్.

473

క. హరి యాత్మ యెల్లవారికి, నరనర తనయాత్మపై మనంబున దృఢత త్పరభావము లేనికుజనుఁ, బొరయవె యాపరలు వేఱ బోధన మేలా.

474

క. మునివరుండు గంధవతీనం,దనుండు నాగురుండు గరుణ దళుకొత్తఁగఁ జెప్పినవాక్యంబులయర్థము, లనఘా యివి నీవు వీని నలనఱపు మదిన్.

475

శా. విద్యవోదవిధాయి నిర్తలవచోవిస్ఫూర్తివిఖ్యాతుఁ గృష్ణదైవపాయను నీ వెఱుంగుము విభున్ వారాయణుం గా వివ శ్చిద్రవంద్యం బగుభారతాధ్యయనముం జేయంగ శక్తుండు ధర్మాదైవతుండు సరోజలోచనుండ కా కన్యుండు తద్వాచ్యుడే.

476

క. బహువిధధర్మంబులు లోకహితంబుగ నిట్లు సెప్పఁగా నిర్తలతా మహనీయధిషణుఁ డగున, మృజాత్తునక తీరుఁ గురుసమాజవరేణ్యా.

477

— హయగ్రీవదేవమాహాత్మ్యాభివర్ణనము —

- వ. అనిన విని సవిశేషస్వస్తుదుం దై జనమేజయుండు వై శంపాయనుతో హయశిరో
భాసితం డగువిష్ణుండు వేదకు సన్నిహితుం డయ్యె నని చెప్పితి నప్పురుషోత్త
ముం డప్పు డేమిటికై యామూర్తివహించె నత్తెఱం గెఱింగింపు మని యడిగిన
నమ్మని యమ్మనుజవత్తి కి ట్లనియె. 478
- సీ ప్రళయకాలంబున జలముల విష్ణుండు యోగనిద్రారతి నొంది మేలు
కాంచి లోకంబులు గావింపఁ దలఁప నహంకార మెసఁగె బ్రహ్మభిధాన
కలిత మై తన్నాభికమలంబునూ దిట్లు జనియించి యాబ్రహ్మ సకలసృష్టి
కాదిభూతములుగ వేరముల్ నాలుగు గలిగించె నప్పు డక్కమలనాథు
- ఆ. నందు ముసులయించినట్టిగుణంబులు, మూటఁ దొలుత సత్త్వమునకుఁ దోఁపు
కలిమి ¹దాన నుండెఁ గమలోద్భవుండు రజ, స్తమము లనుర లయ్యె ధరణినాథ.
- క. విను కైటభుండు నా మధు, వనఁ జేర్చినయద్ధురాత్తు లవ్వేదములం
గొని వేగ చని రసాతలమున వైచిరి గాఢబంధములు నేసి నృపా. 480
- వ. దాన నవ్వేధ విహ్వలించి. 481
- క. లావును దృష్టియు గతియును, నావేదచయంబ నాకు నవి యడఁగిన నే
నేవిధి సృజింతు లోకము, లేవాఁ డీయెడగు దలుఁగు నిం కెట్లొక్కో. 482
- వ. అని ఫలించి. 483
- ఆ. విష్ణు బహువిధముల వినుతింప నజ్జల, శాయి హయశిరంబు సకలవర్ణ
భాసురంబు నై నపరమాద్భుతంపురూపంబు దాల్చి వేదవరత నొంది. 484
- క. పాతాళమునకుఁ జని యం, దాతత మై ప్రణవరూప మగునాదం బు
ద్వ్యోతితము నేసె నది యా, దై తేయులు విని పటుప్రతాపం బెసఁగన్. 485
- క. ఆనాదముదెసకుం జన, దానవరిపుఁ డొండువలనఁ దా నరిగి తడి
యానూనబధపీడిత, లైనశ్రుతులు ఏడిచి తెచ్చి యజునకు నిచ్చెన్. 486
- తే. ఇచ్చియెప్పటియట్లు యహింస్రతల్ప,శయనుఁ దై యుండె నట తమచనినచోట
నెవ్వరినిగానకొదైత్యు లెచట శ్రుతులు, దారు మునువెట్టి రందు సత్వరముగాఁగ.
- ఆ. అరిగి యచట వాని నరసి కానక రథ, సమునఁ గలయఁ దిరిగి శార్జ్గ గాంచి
యుద్ధమునకుఁ బిల్వ నద్ధరణీధరుం, డడరి సమయఁ జూచె నసురయుగము. 488
- వ. ఇట్లు విష్టరశ్రవుండు సృష్టికార్యంబు నిర్విఘ్నంబుఁ జేసిన విధాత యప్పని సునీ
తంబునేసె నాటనుండియు హయశిరోమహితయగునమ్మూర్తిసక్కినమూర్తుల
కంటె నెక్కు డయ్యె నాజగత్కర్తను వేరంబులు నాశ్రయించి యుండు నని
చెప్పి వెండియు. 489
- క. హరిసత్త్వాదిగుణంబులఁ, బొరిఁబొరిఁ గలిగింపఁ బెంపఁ బొలియింపఁగ భూ

వర యవి యొక్కువదక్కువఁ బొరయుచుఁ బరివర్తనంబుఁ బొందుచు నుండున్.

క. గుణవంతుఁడు గుణరహితుఁడు, గుణకల్పనతత్పరుండు గుణనాశననై
పుణశాలి గుణనిబద్ధుఁడు, గుణమోక్షణకరుఁడు శార్థి కుసుకులముఖ్యా. 491

క. విను నారాయణపరములు, జననాముకి వేదములును జన్మంబులుఁ ద
క్కినపుణ్యాసమారంభము, లును రసముఖగోచరంబులున్ భూతములున్. 492

వ. అనిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో నేకాంతికజులు లోకోత్తరు లని
చెప్పి తయ్యోకాంతికత్వం బెట్టిది యెఱింగింపవే యనుటయు నతం డతని కి
ట్లనియె. 493

ఆ. సాంఖ్యయోగపరమసారభూతం బిది, ముచ్చు వింటి యుద్ధమునకుఁ జొరక
కరుణ నార్దుఁడై నగాంఢీవి బోధింపఁ, గృష్ణుఁడెప్పినట్టి గీతలందు. 494

— వై శంపాయనుఁడు జనమేజయున కేకాంతికధర్మ మెఱింగించుట —

క. నిర్మల మగునేకాంతిక, ధర్మము నారాయణోదితం బై క్రియలం
గర్తరుఁ డగు బ్రహ్మమతిని, ధార్మికవర యొలసె నతఁడు రయ సిగురొత్తన్. 495

క. దతునకు నెఱింగించిన, దతుఁడు బోధించె దనదుదాహిత్ర జగ
చ్ఛతుని నాసవితృండు మ, సుక్షీణపతి కిచ్చె నవ్విసుతధర్మంబున్. 496

క. మను విత్వాకున కొసఁగె నతనివలనఁ దదీయయోగ్యతాకలితులు స
జ్జనములు వడసి రనేకులు, విను నారాయణునిచేత విని నారదుఁడున్. 497

క. తరియెడుశిష్యుల కొసఁగెను, జగతీశ్వర యిట్లు లది ప్రశస్తం బై యి
జ్జగములను గలిగె విను మ, య్యగాధధర్మంబు దుష్కృతాప్రాప్య మగున్. 498

క. దాని కహింసయ మూలము, దానన హరి ప్రీతుఁ డగు నతం డన ధరణీ
జానీ ట్లేత్రజ్ఞం డనఁ, గా నొక్కఁడ యగుట చెలియఁగా వలయుఁ గడున్. 499

క. ఏకద్విత్రిచతుర్వ్యూహ కారతఁ దోచు చుండు హరి భ క్తజనా
లోకమున వాసుదేవా, ద్యోకగిస్తాప్తముగఁ దత్తదుచితస్ఫూర్తిన్. 500

తే. వాసుదేవుండు ప్రథమంబు వసుమతీశ
యోలి సంకర్షణుండుఁ బ్రద్యుమ్నుఁడును ద్వి
తీయకంబుఁ దృతీయంబుఁ దెల్ల మచ్చ
తుర్థ మనిరుద్ధుఁ డిట్లు చతుర్విధములు. 501

క. ఈనెలవులఁ దోచును హరి, దా నొక్కఁడ యింద్రియప్రతతి కందం డే
కానూనభ క్తి కగపడు, దానికే దపమును శమంబు దమమును వలయున్. 502

క. శాంతిపరినిష్ఠునకు నే, కాంతికధర్మంబు గరతలామలక మగుం
జింతాతంతుత్రుటనా, త్యంతవిదగ్ధంబు సూవె యది మనుజేంద్రా. 503

క. అనిన నతఁ డిట్టిధర్మము, గొనియాడక న్రతము లొండు గోరి నడపఁగా
బని యేమి యెఱింగింపుము, జనములచందంబు నాకు సంయమివర్యా. 504

- క. అని యడిగిన వైశంపాయనుఁ డతనికి నిట్లు లనియె నది గల దధిపా
విను సాత్త్వికమును రాజసమును దామసమును వికారములు మానసముల్.
- తే. వికృతులందును సత్త్వస్థవిధము మేలు,దాన హాని బొంతవచ్చు నతండు నడపుఁ
దత్ప్రకారులకుశలంపుఁడంత్ర మెల్ల, వార లేకాంతికులు పెరివారి వినుము.
- క. కలగొన రాజసతావృషము లయినభావములు వికృతి బొందింపఁగ మ
ర్త్యుల కేకాంతికవృత్తిని, నెలకొనఁగా నెట్లు వచ్చు నిర్మలధిషణా. 507
- క. వారికి బ్రవృత్తిలక్షణ, తారూఢం బైనధర్మ మలవడు హరికి
గారుణ్యపాత్రములు గా, రారయ వా రన్యధసమాశ్రితు లగుటన్. 503
- క. ఏకాంతిజనంబులు ను,శ్లోకుం డగుహరిమనంబులో నుండును రా
లోకింప వారి కతనికి, నేకత్వము గలదు దెల్ల మిది వేదములన్. 509
- క. ఈతెనువు మధురుఁడు సు, ప్రీతిని వయ నన్ను నాదరించుచు జెప్పెం
జేతశ్శుద్ధికలనమెయి, వీతదురిత మైనభంగి విన్నది యధిపా. 510
- క. చాలిన నీవును హరి ని, ట్లాలోకింపుము నిరంతరానందశ్రీ
శాలి వగు దనిన నాధూ,పాలోత్తముఁ డాతపస్విపతి కి ట్లనియెన్. 511
- తే. వేదములు సాంఖ్యమును యోగవిధియుఁ బాశు
పతముఁ బాంచరాత్రంబు నా బహువిధములఁ
జెల్లుబోధసాధనముల కెల్ల నిష్ఠ
యొక్కటియొ యివి భిన్న నిష్ఠాదితములొ. 512
- వ. నా కెఱింగింపవే వీనికిం బ్రవర్తకు లెవ్వరు వారలం జెప్పు మని యడిగిన జనమే
జయునకు వైశంపాయనుండు. 513
- ఉ. ద్వీపమునం బ్రబోధపరిదీప్తుని వేదనిధానమున్ జగ
ద్వాన్యపకతేజ గంధవతియందుఁ బరాశరసంయమీశ్వరుం
డేవునుపోత్తముం ¹బడసి యాడ్యతమోన్నతి నొందె లోకకి
మోపరు భారతాధ్యయనకారకుఁ గొల్పెద నమృహాత్మునిన్. 514
- వ. అనుచుం గృష్ణదైవసాయనధ్యానపరాయణుం డగుచుం బలికి యాభూవిభున
కభిముఖుం డై. 515
- క. విను మీతంత్రంబుల కెల్లను నరయఁ బరాయణం బలఘుతరసంవి
త్తనుఁ డగునారాయణుడె య,తని బొందఁగ ఋజువులగుపథము లివి యధిపా.
- వ. వేదంబులకుం బ్రవర్తకుండు నారాయణనందనుం డపాంతరతముం డనుపేరం
బ్రసిద్ధుం డగువేదవ్యాసుండు సాంఖ్యంబునకుం గపిలుండును యోగంబునకు
హిరణ్యగర్భుండును బాశుపతంబునకు శివుండును పాంచరాత్రంబునకు విష్ణుం
డును బ్రవర్తకులు పాంచరాత్రంబు వైష్ణవంబనం బరఁగు ననిన విని యజ్ఞనసతి

1. బడసె నీడ్యతమోన్నతి నొప్పలాక. 2. డా,తని బొందఁగ.

యష్టునిపతీతో వేదవ్యాసుండు పరాశరపుత్రుం డని చెప్పి తప్పరమమునికి నారాయణనందనత్వం బెట్లు వచ్చె ననుటయు నతం డతని కి ట్లనియె. 517

సీ. హిమవన్న గంబుపాదమున మహాభారతం బొసర్చి పరిశ్రమంబు దోచు భావించి శిష్యులు గావించుపరిచర్యఁ దద్విన్నోదనపరత్వమున నొంది వారికి వేదార్థభారతార్థంబులు సాత్త్వికతేయుండు సదయబుద్ధి నెఱిగించు చున్నట్టియెడ నేను లోనుగాఁ గొందఱు తత్పాదవందనంబు

తే. భక్తిజేసి నారాయణప్రభువుఁ డంఘ్ర, నిన్నుఁగృపఁ జెప్పవే మాకు నిర్మలాత్మ యత్తైఱం గని యడిగిన నవ్వుహాసుభావుఁ డత్యంతకరుణార్ద్ర భావుఁ డగుచు. 518

వ. మాతోడ ని ట్లనియె. 519

— వేదవ్యాసునకు నారాయణనందనత్వంబు గలిగినప్రకారము —

సీ. ఆదికాలమునఁ బ్రజాభివర్గమునకు నారాయణుండు నిజనాభివర్గమున బ్రహ్మఁ గల్పింప భూతసంఘముల నెల్ల నాతఁడు సృజించె నతని ముఖమున బహువేదములు ప్రసరింపఁగఁ జేసి వానికి మేలు సేత బుద్ధిఁ దలంచి యవిష్కండు నలఘుబోధుని నపాంతరతముం డనియెడుతనయుఁ జిత్త

తే. మునన కల్పించి యతభక్తి మ్రొక్కి నిలిచి యున్నయక్కుమారుని శ్రుతు లన్నియును నృ ధావధానుండ వై విని నీవు వాని నంచితవ్యాస మొందింపు మనియెఁ బ్రితి. 520

ఆ. అనిన నట్లకాక యని యయ్యుపాంతర, తముఁడు వెన భేదనము నొనర్చె దాని కవ్విభండు దద్దయుఁ బ్రితుఁ డై, వత్సలత్వగౌరవం బెలర్ప. 521

క. వేదవ్యాసుఁడ రమ్మని, యాదరమునఁ బిలిచి నాకు నాత్మజుఁ డై ను పాదించువాఁడ వధికా, హ్లాదము మనస్వంతరంబు లన్నిటియందున్. 522

క. అని యానతిచ్చి నుఱియును, జననంబులు నీకుఁ గల్లు సంయమిమాన్యా యనియుఁ బలికి వెండియు ని, ట్లనియెను విష్ణుండు పేర్చునర్తి లితోడన్. 523

క. నాచరితంబులుఁ ద్రైలో, క్యాచరణంబులును ధర్మ మఖిలంబు మదిం జూచి త్రికాలజ్ఞత్వస,మిచినత వెలయుమునులు మేటి యనంగన్. 524

క. ఉత్తరకాలంబున లో,కోత్తరుండు వసిష్ఠపాత్రుఁ డుదితజ్ఞానో దాత్తుండు పరాశరుం డను, నుత్తమసంయమికీ బుట్టు దుజ్జ్వలతేజా. 525

క. నీవలనన కలిగి కురు, ధౌవలయం బేలునట్టిజనపతు లనోన్య న్యావిష్టరోషు లై రణ, సేవనమునఁ గులము తఱచు నెఱుతురు వత్సా. 526

తే. కాలములకీడుకతమునఁ గలఁగఁబడిన, వేదముల నీవు నాఁడును విమలబుద్ధి నంచితవ్యాస మొందించి యఖిలదివిజ,మునిగణముల కొనర్చునమ్మాదమనఘ. 527

తే. ధర్మసందేహములు నీవు నిర్మలంపు, వాక్యములఁ బాపి జగములవార లెల్ల

- సఖిలసంశయచ్ఛేత్తపుణ్యాత్మ కుండు, లోకహితవాణి యనగ సుశ్లోకుఁ డగుదు.
- క. రాగిత్వము విడువదు నిను, రాగవిదూరుఁ డగుసుతుఁడు ప్రభవించును నీ
కాగమవిధానబుద్ధియు, యోగము సాంఖ్యంబు మది సముదితంబు లగున్. 529
- వ. అని నిర్దేశించి నీవు నిజేచ్ఛం బ్రవర్తింపు మని పలికి యద్దేవుం డంతర్హితుం
డయ్యె నిది మదీయనారాయణసంభవత్వంబు తెఱిం గేను యమనియమనిరూఢి
నిర్మలతపశి¹కలనంబు చిరకాలం బాచరించి యప్పురుజోత్తముకారుణ్యంబు
నామీఁడ నంతకంతకు నెక్కు డగునట్లు నేసితి నని మద్గురుండును ద్రికాల
వేదియు నగువేదవ్యాసుండు సెప్పె నని చెప్పి వైశంపాయనుండు జనమేజ
యునితో వెండియు నిట్లనియె. 530
- సీ. అట్లు ధర్మజుఁడు నారాయణనారదసంవాదకథ విన్న సమయమునను
నారదఁ డచ్యుతుకారుణ్య మమైయిఁ బడసి క్రవ్వఱి వచ్చి బరరికాశ్ర
మమున నారాయణు మన్న నతోడిసంభాషణంబును గాంచి పరమతపము
దా జేత యెఱిగించి తదనంతరంబ యయ్యమరముసింధ్రుఁ డే మడిగినట్లు
- ఆ. యడుగ ధర్మనందనాదులుఁ గృష్ణుండు, వినగ మద్గురుం డతనికిఁ జెప్పె
సురలు మోక్షధర్మపరులు గా కధ్వరా, యత్తచిత్తు లైనయత్తెఱింగు. 531
- వ. ఇట్లు సెప్పి. 532
- క. వేదవ్యాసుఁడు సుముఖత, నానైవతమునికిఁ జెప్పె హయశిరుఁ డగుదా
మోదరునిదివ్యలీల స,మాదరమున ధర్మనందనాదులు వినగన్. 533
- వ. అని చెప్పి వెండియు. 534
- క. నిజనామనిర్వచనములు, విజయుం డడుగంగ నెల్లవియు నెఱిగించె
ద్రిజగద్భజనీయపదాం, బుజుఁ డగుకృష్ణుండు భరితపుణ్యచరిత్రా. 535
- వ. ఇట్లగుట ము న్నెఱిగించితి. 536
- క. వేదాదు లైనకథము ల,భేదప్రాప్యంబు లగుట ప్రియ మెసఁగంగ న
వేదవ్యాసుఁడు సెప్పె స, మాదరమున బాంధు డడుగ నందలు వినగన్. 537
- క. ఏకాంతకధర్తము సుశ్లోకుం డగునాతఁ డడుగ లోకోత్తర యా
లోకారాధ్యుఁడు సెప్పె డ, యా కరమతి కృష్ణధర్మజాదులు వినగన్. 538
- క. దైవవశంబున నేడును, నీ వడుగంగ నింతవట్టు నిస్సందేహం
బై వఱలంగ నేఁ జెప్పితిఁ, బావన మిది యసదృశంబు పౌరవముఖ్యా. 539
- వ. అని పలికి నారాయణనారద²సంవాదాదికం బైనయివాజ్జయం బంతయుం
జేర్పొని. 540
- క. నారాయణీయ మగునీ, సారాఖ్యానంబు వినిన, జదివిన సంప
త్తారోగ్యాయుస్సర్గతు, లేరికి నైనం గురుక్షితిశ్వర కలుగున్. 541

వ. అనిన విని యత్యంతాహ్లాదభరితాంతకరణం డయినయక్కారవేంద్రుతో న
మ్మనీంద్రుం డీ ట్లను నిట్లు సకలలోకసుభావనీయసత్కథ లాకర్ణించి సముదీర్ణ
సంప్రీతుం డగునప్పండవాగ్రజండు. 542

తే. అమరతటిసీనుతున కిట్టు లనియె రాజధర్మ ముఖ్యంబు లగుసర్వధర్మముల ను
దాత్తకృప నెఱిగించి తత్కృత్యమంపు, ధర్మ మెయ్యది కెప్పుము ధర్మనిత్య. 543

వ. అనుటయు నాదేవవ్రతుం డన్నరదేవోత్తమున కి ట్లనియె. 544

చ. అరయఁగ ధర్మతంత్రములయందు నిర్భము లే దొకండు నె
వ్వరిమది యెందు ప్రాలె దగ వారలు దానిన పూని యాచరిం
తు రదియ వారి కిష్టఫలదోహనకార్య మొనర్చు నెల్లెడం
బురుషులఁ జూడమే తమకుఁ బోలినధర్మములకా వెలుంగఁగన్. 545

— ఇంద్రునకు నారదుడు నెప్పిన భృగునామకవిప్రుని చరిత్రము —

వ. అది యట్లుండె నప్రతిహతగతియై చరించుచుండి యొక్కనాడు నారదుం డాఖం
డలుపాలికిం జనిన నతం డతనికి సముదితసత్కారంబు లాచరించి సుఖాసీనుం డై
యున్న యమ్మనివరునాననంబునం జూడ్కి నిలిపి నీవు మెలంగునెడ నెద్దియేనియు
నాశ్చర్యంబు గన్నయది గలదే యని యడిగిన నమ్మహితాత్ముం డమ్మహేంద్రునకుం
జెప్పినకథ నెప్పెద నది భవత్ప్రీతింబున కుత్తరం బై యుండు దాని వినుము
భాగీరథీదక్షిణతీరంబున మహావర్షం బనియెడుపురవరంబునఁ గులశ్రేష్ఠుం డగు
భృగుం డనువిప్రుండు గలం డప్పురుషవరుండు. 546

సీ. ధర్మ నిత్యుండు సత్యవ్రతపరుఁ డహింసాశాలి యింద్రియజయవిభాసి
నిజకర్తృత్వంబు నిహ్కృధుఁ డంచిత న్యాయసంప్రాప్తధనముల దేవ
పితృతిథిజ్ఞాత మిత్రకార్యములు నిర్వర్తించు సువినయవంతు లైన
తనయులఁ గన్నాడు ద న్నెల్ల వారును వినుతింప మన్నాడు దనమనమున

తే. నెట్టికృత్యంబు మేలొ యే నెద్ది నేసి
కృతపరాయణధర్మతా స్థితి వహింతు
నొక్కొ యని చింతఁ బొందుచు నుండు నాత్మ
నిష్ఠ యలవాటు కాంటింది నృపవరేణ్య. 547

వ. అ ట్లుండ నొక్కనాడు. 548

తే. తనగృహంబున కతిథియుదాత్తుఁ డొక్క, బ్రాహ్మణుండు వచ్చె వచ్చినఁ బరమభక్తి
యుక్తినాతిథ్య మొనరించి యున్నయప్పు, డమ్మహాద్విజాతోడ నిట్లనియె భృగుడు.

సీ. అనఘ నీమధురవాక్యంబులఁ జేసి మిత్రత్వంబు వొంది మద్భాగవతము
నీ కెఱిగించెద నీవు నెయ్య మెల్లఁ హిత ముదేశింపు మేను నియతి
నాత్మావలోకన మాచరించెద నని తొడఁగుదు నని యలవడదు నాకు

- లోకసామాన్యగుణాకలనంబున బద్ధుండ నగుట నేబ్బంగి నాత్త .
- ఆ. నాత్తయంద కని యనామయత్వముఁ బొంది
ఖండరహిత మగుసుఖమున మునింగి
యుండువాండ భూసురోత్తమ చెప్పవే
యనిన నతని కిట్లు లనియె నతఁడు. 550
- క. ఏనుసు నిట్టుల మోహఁ, ఫలముండ నై యాత్త గాంచుతెఱఁ గొలయుటకుం
బూని పడుచు నెయ్యదియో, కానం దెరు వాశుభ ప్రకలనంబునకున్. 551
- ఉ. గొందలు బ్రహ్మచర్యమునఁ గొందలు భగ్యగృహస్థధర్మముం
బొందుటఁ గొంద ఐస్థితకమున్ వనభూమిఁ దగం జరించుటం
గొందలు సిక్ష్మియత్వమునఁ గొందలు యజ్ఞ విధానశాలితం
గొంద జనూనదానములఁ గోరి యొనర్తురు నిత్యసౌఖ్యమున్. 552
- క. జననీజనకారాధన,మున గురుభక్తిని సువృత్తమున శొంతిని దాం
తని సత్యమున నహింసను, విను కాంతురు మోక్షపదము వేర్వేఱ జనుల్. 553
- వ. అట్లు బహువిధంబు లగుధర్మద్వారంబులు గలవు గలిగినకలుచ నెల్ల వారికి నాత్మా
నందం బలవడ నేర్చునే యొకటి యుపదేశించెద నాకర్ణింపుము. 554
- తే. నైమిశారణ్యమునయందు గోమతి యనఁ
బరఁగు నుత్తమనది ¹మహాపద్మ మనఁగఁ
గలదు ²పుణ్యహ్రదము దానియలఘుతటత
లంబు నెలవుగా నుండు నాగం బొకండు. 555
- క. ఆతీర్థోత్తమమున మాంధాత్యండు లోనుగ విశిష్టతపముల నిహలో
కాతీతయముఁ బరలోక, ద్యోతనముం బడసినాట దొల్లి యనేకుల్. 556
- వ. అప్పణ్యక్షేత్రంబున. 557
- తే. పద్మ డనపేరియన్నాగవతి యుదాత్తుఁ
డఖలధర్మజ్ఞుఁ డతులదయాన్వితుండు
సుజనసంభావ్యమానుఁ డస్తోకపుణ్య
నియతనిత్యుఁ డాగంతుక ప్రియతముండు. 558
- ఉ. ఆతనిఁ గానఁ బొమ్ము ప్రచురాదరణులు నీదుకోర్కి సం
ప్రీతిగఁ దీర్చు నాగుణగరిష్ఠుండు నాపలు కూడు మన్న మో
దాతీతయంబు నొంది భృగుఁ డాధరణీసురవర్యుతో మహా
త్మా తెలి వొందె నామనము తావకపాపనవాక్యసంపదన్. 559
- క. అని పలికి యిట్లనియె ని, ద్దినశేషము రాత్రియును మదీయనివాసం

1. అ.మహాప్రభితి ననఘ. 2. పుణ్యపురము. 3. తరతటంబుతలమున నాగాహ్వయం బొకండు.

బున నిలుపు నిలిచి మఱ్ఱా, ననుండవు గావలయు గౌరవశ్రీభరితా.

560

క. అనిన నతఁ డట్లు చేయ న, తనిఁ బూజించుటను మధురతరసజ్ఞాపం

బున ధర్మసత్కథావ, ర్తనమున నక్కాల మతఁ డుదాత్తతఁ గడవెన్.

561

క. వేగిన నామంత్రితుఁ డై, యాగుణనిధి వీడుకొలిపి యతఁడు ప్రయాణో

ద్యోగంబు పఱిచినవి, ధాగరిమప్రాధవృత్తి దగ నొనరించెన్.

562

— భృగుం డనువిప్రుఁడు పద్మం డనునర్పరాజు గనవచ్చుట —

వ. ఇవిధంబున సుద్యుక్తుం డై భృగుండు బంధుమిత్రజనసమృతం బగు తెఱంగునం
గదలి యెడనెడ బహుత్రిశసేవనంబు నేయుచుం జని పుణ్యం బగు నైమిశార
ణ్యంబు సొచ్చి గోమతీతీరంబునేరి సుప్రసిద్ధం ¹బగుమహాపద్మప్రాదంబు తటంబు
నం బొలుచుభుజగేంద్రమందిరంబు గాంచి తగం బ్రవేశించి నట్టియెడ.

563

తే. భక్తితోడ నన్నా గేంద్రపత్నియెదురు, వచ్చి తోడ్కొని చని యర్చులిచ్చి మీర
లిందు రాకకుఁ గారణ మేమి నెప్పుఁ, డెద్ది పనిచిన జేసెద నిష్ఠచరిత.

564

వ. అనుటయు నమృహీదేవుండు దేవీ భవదీయవతిం గాన వచ్చితి నెచ్చో సున్న వాఁ
డవ్విభుం గానిపింపు మనిన నతని కాభుజంగంగన యిట్లనియె.

565

క. తనకు నెలవచున వచ్చిన, నినరథవహనమున కాతఁ డేగినవాఁ డే
డెనిమిదిదివసములకు నిట, సనుదెంచుం దధ్య మిది ప్రసాదప్రవణా.

566

క. అతనితెఱం గిట్టిది వాంఛిత మెయ్యది యిత్తు ననఘ చెప్పు మనుడు నా
సతి కిట్లను భృగుండు భవత్పతిఁ గనుటయ కాక వాంఛ దక్కును గలదే.

567

వ. అయ్యురగవల్ల భువచ్చునంతకు సుల్లవనంబున నిలిచెద నవ్విభుండు వచ్చినప్పుడ
మఱవక నాతెఱం గెఱింగింప వలయు నని పలికి పోయి భృగుండు గోమతీతట
పుణ్యారణ్యంబున జప్యపరుండును నిరాహారండును నైయుండె నట్లుండ నాభు
జంగవతిబాంధవులు దదీయపత్నిపుత్రసహితంబుగా నమృహీసురవరుపాలికిం జను
దెంచి మృదుమధురవాక్యంబుల ననునయించి నీ వాహారంబు గొనక నిలువం
దొడంగిననాటికి నేఁ డాటవదినం బయ్యె నే మతిధిపూజాపరులము మాకు
ధర్మవిరోధంబు గాకుండ మాచేయునాతిధ్యంబు నాదరింపు మస్తత్ప్రార్థనంబున
నన్నంబుఫలంబు మూలంబు మూలము నెయ్యదియైనను భుజించి మమ్ము
రక్షింపవే యనిన వారలతో నానువ్రతశీలుం డిట్లనియె.

568

ఉ. ఇం తన నేల యేను భుజగేశ్వరురాకయ వార్చివాడ నా

శకం తవునంతకుం గుడన నాకలి నీళ్లులు ద్రావఁ దృష్ణ యొ

క్కింతయు లేదు గా కలిగి యే యటవీధిలి కేగుదెంచి యే

కాంతమ యున్న వాడ నియమాభిరతుఁ నను నేప నేటికిన్.

569

క. మీకును ధర్మవిరోధము, గా కుండుట కేన పూట గారవమున నా

- లోకింపుఁ డింక దివసేయు, గాకలనముఁ గల్గ వ్రతసమాప్తియుఁ గలుగున్. 570
- క. వినుఁ డష్టమ మగుదివసం,బున ముద మారంగ నిందు భుజగేంద్రుఁడు రా
కునికి గలిగెనేనియుఁ బర, దినమునఁ గుడిచెన భవన్తతిం ప్రియ మెసఁగన్. 571
- వ. మీర లితైఱుగున కనుజ్ఞ సేయ నలయు నని సంప్రార్థనీయస్వరంబునం బలికిన
వార లందఱు నొడంబడి నిజనివాసంబులకుం జని రయ్యష్టమదివసంబున. 572
- క. వగునదిసంబులు ¹దీక్షిస, నరవిందావుండు దనకు ననుమతి సేయం
గురువంశముఖ్య తగ నయ్యురగాధీశుండు విభవ మొప్పఁగ వచ్చెన్. 573
- ఉ. వచ్చిన ²సంభ్రమంబుగరువంపుటెల్లరువ ³సుల్లసిల్లి మే
నచ్చుపడంగ జేయఁ జెలు వాభుజగేశ్వరుపత్ని యాతనిం
జెచ్చెరఁ దా నెదుర్కొని విశిష్టసమాదర యై యుపాయనం
బిచ్చి తదీయచిత్తమున కిం వెసలారఁగఁ బాద్య మిచ్చినన్. 574
- వ. సుప్రీతుఁ డై సముచితప్రకారంబున నుండె నట్లున్నయన్నా గేంద్రుండు సమీ
పాసీన యైనయద్దేవి నాలోకించి. 575
- తే. అతిన సేమమె తగ దేవతాతథిప్ర,పూజనంబులు నడచునే పూర్వవృత్తి
యెడలి యేను లే కునికి నేమేని వికల,మయ్యెనో చెప్పు మనవుడు నామృగాక్షి.
- ఉ. ఆతనితోడ ని ట్లనియె నంతయెటుంగమి రాదు నీదుశి
మౌతిశయంబుకల్పి భుజగాధిప నాకుఁ దగఁక సమస్తదే
వాతథిపూజనంబులు సమగ్రము లై నడచెక సుహృజ్ఞ
ప్రీతియు మున్నపోలే నవిభేదత యొప్పఁగ నిర్వహించితిన్. 577
- వ. అని వెండియు. 578
- సీ. గురుభక్తి శిష్యులకును వేదపరతే విప్రీలకును జనరక్ష భూపతులకు
న్యాయాజ్ఞనంబు వైశ్యజనంబులకుఁ ద్రివర్ణారాధనంబు శూద్రావలికిని
బలివాక్యకరణంబు భటులకు సర్వోపకారక్షమం బై నసారభూత
మనఁగఁ బెం పొందుగృహస్థాశ్రమంబుపై వారనిప్రియ మెల్లవారలకును
- తే. లోక మేల యేనేల యిట్టేతంబ, యింద్రియంబులఁ గుదియించి యిచ్చ నడచి
యుండువాఁడఁ గాకనుమతి యొగికిని బ,తివ్రతాత్వంబుభార్యకును వ్రతములు.
- వ. కావున భర్త సూక్ష్మసంవేది వగునీదుచిత్తంబున భేదం బొక్కింతయేనియు దొడకు
నట్టివిధంబున వర్తింతునే యొకండు విన్నపంబు సేయం గల దవధరింపుము
పరమపాపనమూర్తి యొక్క-వహీసురోత్తముం డిచ్చటకి వచ్చి యభ్యర్చితుం
డై భవత్పతి దర్శింప వచ్చితి ననియెఁ గార్యం జేమి యని యడిగిన నాకుం జెప్ప
కుండె నేను¹నీ పట సనుటం జెప్పిన విని యట్టె ననాభుజంగవిభుండు వచ్చునంతకు

1. దరిగన. 2. సంభ్రమంబు గరువంపుటెల్లరువ. 3. సుల్లసిల్లి మే; సుల్లసిల్లుమై.

నుల్లవనంబున నుండెడ నతండు వచ్చిన నాతెఱుంగెఱింగింపు మని చని యేదెనిమిది నాళ్లేని జన్మపరుండును సిరాహారుండును నై యున్నవాఁడు నీ వచ్చటి కరిగి యతని సంభావింపవలయు నని చెప్పిన నానర్పగ్రామణి గుహితచిత్తుం డై. 580

క. ఏనటె యొక్కెడ కొక్కరుఁ, గానఁగఁ బోదు నట దేవగణము నసురలున్
లోనుగ న న్నేచందము, మానుగ నడపుదురు తలఁపుమా చతురమతీ. 581

తే. అనిన నీరాక వార్చి మహాశతోడ, నున్నవిప్రునియభిలాష మొక్కభంగి
దీర్ప కుండుట ధర్మవే భీరశాంత, చిత్త నీయట్టియాచారవిత్రమునకు. 582

క. ధరణీసురునాన నెఱిచినఁ, బొరసినపాపాన్నిఁ గాల్పు బూనెనవే నీ
పురుషార్థంబును సముచిత, సరత్వమును గృహయు ధర్మపాండిత్యంబునన్. 583

క. విను మాతావిచ్ఛేదన, మునఁ బాటిలు బ్రహ్మహత్య భుజగోత్తమ ధ
ర్మనిరూఢుం డైనపురుషున, కును దద్దివిజానాన దీర్పఁ గోరుట వలదే. 584

క. మానమున దృఢజ్ఞానము, దానంబున నభ్యుదయము ధర్మనిరత యా
శానిర్వహణంబున నర, కానీకనిహరణసౌఖ్య మగు నంఘ్ర బుధుల్. 585

తే. చాతకము వానఁ గోరెడుచందమొంద, నెదురుచూచుచు నున్నవాఁ డిందు నీదు
రాక కక్కటయడవిలో బ్రాహ్మణుండు, రోషముకుగుము ధర్మనిరూఢపూదయ.

వ. అని పత్ని బోధించిన. 587

చ. అనయముఁ దేటి నాగపతి యక్కమణాననమోము సూని యి
ట్లను నొరుఁ గానఁ బొ మ్మనినయంతన రోషము వచ్చి యిట్లు లో
ప్పనిపలుకుల్ సగర్వమునఁ బల్కితి దానికి శంకలేక చె
ప్పినజతనంపు¹ధర్మమునఁ బేర్చియు నాకు నొనర్చి తుగ్గల్. 588

ఆ. కార్తవీర్యదళముఖప్రముఖులు జమ, దగ్నితనయరాఘవాదు లైన
పురుషవరులచేతఁ బోలియరే సక్రోధ, వృత్తి²గాన యలుకవిడుపు మేలు. 589

క. నీయట్టిభార్య గలుగుటఁ, దోయజడశనయన యిట్లు దోలఁగితి దురితా
పాయంబునఁ బొరయక యే, బోయెద నవ్విపుకొర్కి పూర్ణము సేయన్. 590

క. అని కలికి సత్వరంబుగఁ, జని భృగునిం గాంచె వినయసుభ్రమములతో
జనపాలోత్తమ యతఁడు న, తనిఁ గని యుల్లమునఁ బ్రియము దభుకొత్తంగన్. 591

— పద్మ డనునర్షరాజు భృగు డనువిప్రుం గానవచ్చుట —

వ. అంగంబులు వొదల నెదురుకొనియె నిట్లెరువురు సుసంగతులై సుసంగతపత్ర
ప్రకరతరుచ్చాయాశీతలసికతాతలంబున సుఖాసీనులై రయ్యహింద్రుం డా
మహీసురవరునితో మధురస్వరంబున నిట్లనియె. 592

తే. అనఘ నారాక వార్చి నీ వధికనిష్ఠ, నిట్లు లునికికిఁ గారణ మేమి గోర్కి
• యెవ్విధంబైన దాని నే నిపుడ నిర్వహించి పుచ్చెద నత్రైఱుం గెలుగఁ జెపుమ.

1. ధర్మమును బేర్చియు నాకు నొనర్చె మగ్గల్.

వ. స్వజనంబులచేత నిచ్చుట నీయునికి విని యభిగమ్యుండ వగునీకడకుం జనుదెంచితి ననవుడు నర్థరామరవరుండు ధర్తారణ్యంబుననుండి నిన్నుం గాన వచ్చితి మాన నీయమహీసురసూనుండ భాను నారాధింప నీచనుట భవదీయవల్లభవలన నెఱింగి వాడినచేనివాడు వాన కెనురుచూచునట్లు భవదాగమనంబు వార్చి నియతవృత్తి నున్న వాడ మదీయమనకన్యేశంబు నిరసింప నీవ యర్హుండ వనుటయు. 591

తే. నీవు కల్యాణమూర్తివి నీవనోర,భంబు సఫలంబు నేని కదా మదీయ జననసఫలతః గలిగింతు ననుభుజంగ,మాధిపతిమోముః జూచి యిట్లనియె నతఁడు.

క. నాకోర్కి పిదప జెప్పెన, లోకనుతా యొకటి యడుగ లోలత్వము చి త్తాకలిత మయ్యె బ్రాథన, సేకొని యది నాకు మున్ను చెప్పంగవలయున్. 596

వ. అనుటయు నయ్యురగవల్లభుం డది యెయ్యది యడుగు మనిన భృగుండు నీవు రవిరథంబు వహింపం జనినయెడఁ గనినవినినయ్యయ్యాశ్చర్యంబులు గలవేని వాని నా కెఱింగింపవే యనిన నతం డతని కిట్లనియె. 597

సీ. ఆశ్చర్యముల కెల్ల నాప్పురం బాడిత్యుం డాతనివలనన భూతజాల మఖిలంబుఁ ¹జరియించునది యచ్చెగుచ్చు గాదె యద్దేవునగువులందుఁ బ్రీతి నమరులు వాలఖిల్యాదిమునీంద్రులు సిద్ధులు శాఖల జెంది యుండు విహంగకులంబులవిధమున వసియింతు రంతకంటెను ²నెక్కు డద్భుతంబు

ఆ. గలదె యవ్వహత్తువలనన వాయువు, వెడలి యతనినడిమివిపులరత్నః బొంది వృష్టిగురియు నెందును నట్టిచో,ద్యములు గలవె భూసురాగ్రగణ్య. 598

క. రవి సృజించును వర్షము, రవియ మగుడఁ గిరణతతులరస మంతయుఁ దాఁ దివుచును విస్తయకారక, మనసీసురవర్య దాని కధికము గలదే. 599

క. ఇనువేడిమి శోషించిన, జనములయం దాత్మనిష్ఠశాశ్వతికత్వం బున వెలుగు చుండు దానికి, ననఘా మిగులంగఁ జిత్త మైనది గలదే. 600

తే. సూర్యువలనన బీజంబు భార్యమాణ, మగుఁ జరాచరధారిణి ఘౌనధరణి చేత నంతకు మిగులఁ జర్చింప నక్క,జంబు లెందును గలవె నిష్ఠానిరూఢ. 601

క. పరముండు నిరంజనుఁ డ,క్షురుఁ డజరుం డద్వయుండు శాశ్వతుఁ డగున ప్పరుషుండు రవియంద వెలుగు, నను దంతటికంటె గలదె యగ్రిమవర్ణా. 602

వ. అని వెండియు. 603

— ౭౭ ఉంధవృత్తి మహిమము ౭౭ —

క. విను మత్యాశ్చర్య మొకటి, మనుజోత్తమ యొక్కనాఁడు మధ్యాహ్నమునం దనవెలుఁ గినునివెలుగుతో, నెనగా గగనమున నొక్కఁ డేతెంచె వడిన్. 604

క. ¹అంబరపాటనమునజో,లెం బెద్దయు మెఱయుతనదులీలాగతి క య్యంబరమణి యధికప్రమ,దంబున నభిముఖుండుగా నుదగ్రస్ఫూర్తిన్. 605

1. జనియించునది. 2. నొక్కయద్భుతంబు. 3. అంబరపాటనమునజో,లెం.

- చ. కదియఁగఁ బాటులెంచిన వికాసవిభాసిముఖారవిందుఁ డై
యెదురుగఁ జేయి సాచె దివనేశుఁ డతండును లీలఁ గేలు నొ
ప్పినముగఁ బట్టి రూపము లభిన్నతఁ బొందఁగఁ జొచ్చె బింబమున్
సదనముఁ జొచ్చునట్లు విలసత్సతి నిం కిట యేమి సెప్పుదున్. 606
- వ. అట్టియెడ, 607
- చ. అరదము మీఁద మున్ పాలుచు నాతఁడొ యిప్పటియాతఁడో దివా
కరుఁ డనుసందియంబు భుజగంబులచిత్తములందుఁ బుట్టి యొం
డొరువులతోడ వారు గడు నొయ్యన పల్కుఁగ నే పినీతిను
స్థిరమృదుభాషి నై యడిగితిం బ్రభువున్ భరణీసురోత్తమా. 608
- క. ఇతఁ డెవ్వం డని యమైయి, నతీచకితాత్ముండ నగుచు నడుగుటయు నహా
పతి నామీఁదఁ గృపాసం,గత మగుతనచూడ్చి మోలయఁ గా వత్సలుఁ డై. 609
- సీ. సురయక్షగంధర్వగరుడోరగాదులలోన నెవ్వఁడు గాఁ డలోలుపాత్తుఁ
డుంఛవృత్తిమహీసురోత్తముం డస్థలనియముండు ఫలమూల నీరమారు
తాహారం డగుముని యాకాంక్ష సేయఁడు ప్రాప్తంబు గానిపదార్థములకు
సర్వభూతహితత్వశాలి యిమైయి సిద్ధిఁ బ్రాపించె నని చెప్పె బ్రకటఫణితి
తే. ననఘ యిట్టివిశేషంబు గనుఁగొనంగ, వినచు గాంచితి ననిన నవ్విప్రవరుండు
ప్రమదమెన నిండిపొంగారఁ బాఠతేని, యాననముసూచి యిట్లనుమానవేంఁద్ర. 610
- క. ఇవి యన్నియు నాశ్చర్యము, లవుఁ డెరువును నాకుఁ జూపి తన్వర్థత నొ
ప్పవివిధశబ్దంబుల బోధవరే శ్యా పోయి వచ్చెదం బ్రియ మొందన్. 611
- క. నను మఱవక పనుకం దగు, పను లెల్లను బనుపు శిష్యభావశుభము నా
కనఘా కలిగెను నీదెస, ననూఁభద్రములు నీకు నయ్యెడు మెచ్చుకున్. 612
- చ. ఆన విని నన్నుఁ గాంచితి ప్రయత్నమునన్ వినిపింపు మీవు వ
చ్చినవని నాకు నీ కొకటి సేసితినే యిటు వృక్షమూలవా
సునిక్రియ లేచి పోక తగుచొప్పుగునే భవదీయవాంఛ సె
ప్పిన నది యేచు దీర్తు మఱి పెం పెనఁగం జను భూసురోత్తమా. 613
- వ. అని వెండియు. 614
- తే. అనఘ నాయందు నీవు నీయందు నేనుఁ, గలము నీకు నీసర్వలోకంబుఁ గలగు
చింత కవకాశ మెద్ది నిశ్చింతభావ, మొందు మనియె నాదందశూకోత్తముండు. 615
- వ. అనిన విని భృగుండు పద్మన కి ట్లనియె. 616
- తే. భోగివర యిది యిట్టిద భూతములను, నీవు నేనును సర్వగతావిశిష్ట
విధములము వేదితవ్యంబు విదిత మయ్యె, నిట్టిసందర్శనము వ్రత మింక నాకు.
- క. ఈవిధమునిశ్చయము నే, భావింపఁగఁ గంటి నీకృపారతివలన్

- నీవు కృతార్థుడవు సుజన, నేవిత యామంత్రణలు నేసినవాడన్., 618
- వ. అని పలికి యివ్వధంబునఁ గృతనిశ్చయుం డై భృగుండు భుజంగవిభు నీహ్నిని
దీక్షావిశేషకాంక్షంజేసి భార్గవకులపవిత్రం జ్యోతసుం గాంచి నిజవృత్తాంతంబు
నెప్పి తత్కృతసంస్కారంబునం గృతకృత్యం డయ్యె నిష్పణ్యకథ యబ్బిగ
వుండు జనకసదనంబున నారదునకు వివరించె నద్దేవమునివరుండు దేవతావరునకు
వినిపించె నమృతహాతుండు వసువులకుం జెప్పె జామదగ్న్యుతోడిసంగ్రామంబున
నుద్దామచిత్తుండ నైననన్నుం దేర్చుటకై వసువులు సకలభూతసమదర్శిత్వసం
పాదకం బైన యీయితిహాసంబు నాకుం జెప్పిరి నీవు పరమధర్మం బెయ్యది
యని యడిగిన నేను నీకుం జెప్పితి సర్వసమతాసముపహితం బైనయనా
కాంక్షిత్యంబు ధర్మోత్తమంబు నిరతిశయానందంబునకు నిధానంబు. 619
- క. అని యిట్లు ధర్మసుతునకు, ననిమిషతటినీతనూజుఁ డధికప్రేమం
బునఁ జెప్పట వైశంపాయనుఁడును జనమేజయునకు నర్థిం జెప్పెన్. 620
- వ. చెప్పిన విని జనమేజయుండు వైశంపాయనుతో నిత్యైఱంగునఁ బితామహుండు
హితోపదేశంబు నేసిన నమృహిశుం డెవ్వధంబు దశావిశేషంబు నొందె
మునీంద్రా చెప్పవే యనుటయు. 621
- ఉ. ఆగమపుష్పసౌరభశుభాంగనివాసబుధాంతరంగ వి
ద్యాగృహమేధితాసుభగతామహనీయ సురార్చనీయ ని
ర్భోగసభోగసంపదనిరూప్య సుసంవిదవాప్య భక్తిల
క్ష్మీగురునిత్యయోగిజనసేవిత శాంతిసుఖైకభావితా. 622
- క. అభిమతఫలసంపాదన, విభవమహీయగిప్రసాదవిశ్రుతవేదా
బుభువిభువిలోచనాంబుజ, శుభ దరవిత్యాహరిత్య సుభగహరత్వా. 623
- మాలిని. వరబహునుతవేదవ్యాసవిశ్వాత్మభానా
నిరుపమతనులీలానిత్య సత్యాధికృత్యా
నిరతిశయసమత్వోన్నిత్రకారుణ్యభద్రా
భరితభువనవగ్ధా భాస్వదానందమార్గా. 624
- గద్యము. ఇది శ్రీమదుభయకవిమిత్ర కొమ్మనామాత్యపుత్ర బుధారాధనవిరాజి
తిక్కనసోమయాజిప్రణీతం బయిన శ్రీమహాభారతంబున శాంతిపర్వమునందు
సర్వంబును షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీ మ దాంధ్ర మ హా భా ర త ము నం ద లి
శాంతిపర్వము సమాప్తము.

ప ధ్య కా వ్య ము లు.

	రూ. అ.		రూ. అ.
అచ్చతెనుగు రామాయణము	2 8	ఆంధ్ర నామసంగ్రహము, ఆంధ్ర	
అనంతనిఘంటము, (ఛందోద్య		నామశేషము, సాంబంఘం	
ణము)	2 0	టువు (నిఘంటుత్రయము)	
అనిరుద్ధచరిత్రము, అబ్బయీ		కాలిణి	2 0
మాణ్యునిది	1 0	ఆంధ్ర చంద్రాలోకము, సటీక	1 8
అనుభవసారము, పాలకుఁకి సోమ		ఉత్తర రామాయణము, చక్కని	
నాథ ప్రణీతము	1 0	కూర్పు	6 0
అంబరీషోపాఖ్యానము, సటీక	0 8	కవికంతోక్తి	0 4
ఆంజనేయదండకము, హనుమ		కవిజనాశ్రయము	1 4
ద్దండకము	0 4	కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అశ్విరము	
అన్యవాచకోలాహలము, ద్విపద,		సూరకవి	1 4
లఘుటీక	0 12	కవిరాజమనోరంజనము	1 4
ఆంధ్ర మహాభారతము:—		కవిజనరంజనము	0 12
ఆదిపర్వము	1 8	కళాపూర్ణోదయము, సూరనార్యు	
„ టీక (పాతది)	8 0	నిది	4 0
ఆదిపంచకము	11 8	డిటా టీకతో	6 0
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వం	8 0	కృష్ణదండకము	0 2
శాంతిపర్వము	7 8	కవిగజాంకుశము	0 4
ఆది సభాపర్వములు గలసంపుటము	4 0	కృష్ణరాయవిజయము	1 0
ఆరణ్యపర్వము	4 0	కాశీఖండము, శ్రీనాథునిది	3 8
విరాటోద్యోగపర్వములు	4 0	శ్రీ డాభిరామము, శ్రీనల్లభరాయ	
భీష్మద్రోణపర్వములు	4 0	ప్రణీతము.	1 8
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	1 0	కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక,	
శాంతిపర్వము	4 0	(భాగవతము)	0 8
ఆనుశాసనక, ఆశ్వమేధ, ఆశ్రమ		కుమారసంభవము, నన్నెచోడ	
వాస, మాసల, మహాప్రస్థానిక,		కృతము	7 0
స్వర్గారోహణపర్వములు	4 0	గజేంద్ర మోక్షము, సటీక	0 12
ఆనందరంగ రాట్నంబము	1 8	గద్యపద్యసంగ్రహము, విద్వాన్	
ఆంధ్ర నామసంగ్రహము, మూలము	4 4	జ. వే. సుబ్రహ్మణ్యశర్మ గారిది	1 0
„ టీకతో	0 12	గయోపాఖ్యానము, ద్విపద	
ఆంధ్ర భాషాభూషణము, విమ		(కృష్ణాష్టనసంవాదము) గోప	
ర్శతో	0 8	మంత్రిది	0 8

రూ. అ.	రూ. అ.
గయోపాఖ్యానము, రామనా	నిర్వచనోత్తర రామాయణము 2 8
మాత్యక్తివి 1 0	నిరంకుశోపాఖ్యానము 1 0
గరుడాచలము - యక్ష. గానము,	నీతిద్యసంగ్రహము, సతీష్వాము 0 8
పెద్దచ్చు 0 8	నీలాసుందరీపరిణయము 1 0
గణికాగుణప్రవర్తనతారావళి 0 4	నృసింహపురాణము, ఎఱ్ఱాప్రగడవి 0 3
గీతమంజరి, శ్రీచిలకమర్తి లక్ష్మీచర	పంచతంత్రము, నారాయణకవి 2 8
సింహము 0 4	డిటో వేంకటనాథరాజకవి
చిత్రభారతము, చరిగొండ భర్తన	కృతము 2 8
గారిది 2 8	పల్నాటివీరచరిత్రము 3 8
చెన్నపురివిలాసము 0 8	ప్రభావతీప్రద్యమ్మము, పింగళి
చెన్నబసవపురాణము 2 8	సూరన 2 8
ఛందోదర్పణము (అనంతుని	పరమయోగివిలాసము, ద్విపద,
ఛందస్సు) 2 0	తాళ్లపాక తిరువేంగళనాథుడు 2 8
జైమినీభారతము 3 0	పారిజాతాపహరణము, చిన్ననైజు 1 8
తెనుగుసమస్యలు 0 4	,, సాంధ్యటికాతాత్పర్యము 7 0
దసరాపద్యములు 0 3	బ్రహ్మోత్తరఖండము 3 0
దండకరామాయణము, చక్కనిశైలి 4 8	బసవపురాణము, ద్విపద, చిన్ననైజు 4 8
దేశింగురాజకథ (జంగంకథ) 0 8	బిల్వణీయము 1 8
ధనాభిరామము 1 0	బేరిజుపద్యములు 0 4
ధర్మఖండము, స్కాండపురాణం	భగవద్గీతా కందార్థములు 1 8
తర్గతము 1, 2 భాగములు 5 0	,, శ్రీగోపీనాథ వేంకటకవి
ధువోపాఖ్యానము, సతీక 0 12	కృతము, పద్యకావ్యము 1 4
నరసభూపాలీయము, సతీక (కావ్యా	భారతసావిత్రి 0 2
లంకారసంగ్రహము) 3 0	భీమేశ్వరపురాణము, శ్రీనాథునిది 3 0
,, కి.వ ఆశ్వాసము, వెల్లాల	భోగినీదండకము 0 2
సదాశివశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్య 3 0	భోజరాజీయము, అనంతామాత్య
నలోపాఖ్యానము, సతీక 1 0	కృతము 4 0
నలచరిత్ర, ద్విపద, క్యాలికోబైండు 2 8	మనుచరిత్ర, సతీక, వావిళ్ల రామ
నాచికేతోపాఖ్యానము, మల్లి	స్వామిశాస్త్రిగారి వ్యాఖ్యాన
కార్జునకవి 1 0	ముతో చిన్ననైజు 8 0

❧ వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

పోస్టుబాక్సు 1372.

292, ఎస్.ప్ల. నేడ్, చెన్నపురి-1.

DONATED TO
TTD CENTRAL LIBRARY

